

**ASES
V. INTERNATIONAL
CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES**

CONFERENCE BOOK

EDITOR: ASSIST. PROF. AHMET KURTOGLU

ASES

V. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

MARCH 17-19, 2023

ANKARA, TURKIYE

EDITOR: ASSIST. PROF. AHMET KURTOGLU

COPYRIGHT © 2023

BY ASES CONGRESS ORGANIZATION

PUBLISHING COMPANY LIMITED

ALL RIGHTS RESERVED . NO PART OF THIS PUBLICATION MAY BE REPRODUCED, DISTRIBUTED OR TRANSMITTED IN ANY FORM OR BY ANY MEANS, INCLUDING PHOTOCOPYING, RECORDING OR OTHER ELECTRONIC OR MECHANICAL METHODS, WITHOUT THE PRIOR WRITTEN PERMISSION OF THE PUBLISHER, EXCEPT IN THE CASE OF BRIEF QUOTATIONS EMBODIED IN CRITICAL REVIEWS AND CERTAIN OTHER NONCOMMERCIAL USES PERMITTED BY COPYRIGHT LAW. ASES CONGRESS ORGANIZATION PUBLISHING® IT IS RESPONSIBILITY OF THE AUTHOR TO ABIDE BY THE PUBLISHING ETHICS RULES.

ASES PUBLICATIONS – 2023©

LICANCE KEY: 2022/ 63715

26.03.2023

ISBN: 978-605-72042-8-8

CONGRESS ID

CONFERENCE TITLE

ASES V. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

DATE AND PLACE

MARCH 17-19, 2023

ANKARA, TURKIYE

ORGANIZATION

ASES (ACADEMY OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL STUDIES)

LANGUAGES

Turkish, English, Arabic, Russian

ORGANIZING COMMITTEE MEMBERS

CHAIRMAN OF THE ORGANIZING BOARD

Prof. Dr. MEHMET KAYGUSUZOĞLU
HASAN KALYONCU UNIVERSTY (TURKIYE)

ORGANIZING BOARD

DR. ASSIA ALLAOU
UNIVERSITY OF CONSTANTINE (ALGERIA)

DR. MARIUS LOLEA
UNIVERSITY OF ORADEA (ROMANIA)

DR. MUHAMMAD FAISAL
SINDH MADRESSATUL ISLAM UNIVERSTY (PAKISTAN)

DR. KR PADMA
SRIPADMAVATIMAHILAVISVIDYALAYAM (WOMEN'S) UNIVERSITY (INDIA)

DR. ROZINA KHATTAK
SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKISTAN)

DR. VARVARA GETMANTSEVA
THE KOSYGIN STATE UNIVERSITY OF RUSSIA (RUSSIA)

IONUT CRISTIAN SCURTU
"MIRCEA CEL BATRAN" NAVAL ACADEMY

GENERAL COORDINATOR

Assist. Prof. OGUZHAN NACAROGLU

COORDINATOR

AYSEL UNAL

CHAIRMAN OF THE SCIENCE COMMITTEE

SCIENCE BOARD

Prof. Dr. ALEXANDER MAKARENKO

NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY OF UKRAINE (UKRAINE)

Prof. Dr. ALI OSMAN ALAKUS

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. ARZU KARACA

MUNZUR UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. BANU YAZGAN INANC

TOROS UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. BEJTULLA IRON

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Prof. Dr. DENIZ YENGIN

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Prof. Dr. EMRULLAH FATIS

AHI EVRAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. HATICE FERİHA AKPINARLI

ANKARA HACI BAYRAM VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. IOSEFINA BLAZSANI BATTO

AZERBAIJAN UNIVERSITY OF LANGUAGES (AZERBAIJAN)

Prof. Dr. MEHMET ALI SALAHLI

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Prof. Dr. MEHMET KAYGUSUZOĞLU

HASAN KALYONCU UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Prof. Dr. MEHMET SERKAN UMUZDAS

TOKAT GAZIOSMANPASA UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. MINE KAYA KEHA

ATATURK UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. MUKADDER BOYDAK OZAN

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. NURETTIN KONAR

BANDIRMA ONYEDI EYLUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SABRI KARADOĞAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SADETTIN OZCELIK

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SIBEL KAHRAMAN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SNEZANA BILIC

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Prof. Dr. SENGUL KOCAMAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. QASIM HACIYEV

AZERBAIJAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES (AZERBAIJAN)

Prof. VIOLETA MADZOVA

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Assoc. Prof. ASLI SAYLAN KRIMIZIGUL

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. AYSE SEZER

BILECIK SEYH EDEBALI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. AYSEGUL TURK

ANKARA HACI BAYRAM VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. BURCU UZUM

KOCAELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. DERYA UZUN AYDIN

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. FULYA ONER ARMAĞAN

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. GORKEMLI KAZAR

MUNZUR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HAMIT ARBAS

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Assoc. Prof. HATICE BURCIN SOLT

ZONGULDAK BULENT ECEVIT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HAYATI CAVUS

VAN YUZUNCU YEAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HICRAN OZLEM ILGIN

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Assoc. Prof. IPEK FATMA CEVIK

USKUDAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ISMAIL SAN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MAHMUT CITIL

GAZI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MUHAMMAD JEHANGIR

ABDUL WALI KHAN UNIVERSITY (PAKISTAN)

Assoc. Prof. MUSTAFA TUYSUZ

VAN YUZUNCU YEAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. NASEEM AKHTER

SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKISTAN)

Assoc. Prof. ORCUN BOZKURT

MUSTAFA KEMAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OZCAN DEMIR

GAZIANTEP UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OZGUR ALTINDAĞ

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OZLEM ARDA

ISTANBUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SELMAN ABLAK

CUMHURIYET UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SONGUL KARABATAK

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SUKRAN KARACA

SIVAS CUMHURIYET UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. VICTORIA ROCACIUC

INSTITUTE OF CULTURAL HARITAGE (MOLDOVA)

Assoc. Prof. VOLODYMYR MESHCHERIAKOV

STATE BIOTECHNOLOGICAL UNIVERSITY (UKRAINE)

Assoc. Prof. YUSUF ARSLAN

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ZELIHA TEKIN

MUS ALPARSLAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ZUHAL AKMESE

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. AHMET KURTOĞLU

BANDIRMA ONYEDI EYLUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. AYSUN BEYDOLA

YAKIN DOĞU UNIVERSITYSI (KKTC)

Assist Prof. BARIS AYDIN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. CETIN TAN

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. DOSS PARIMALA

UNIVERSITY OF DELHI (INDIA)

Assist Prof. DR. DINOOP K

MAHATMA GANDHI UNIVERSITY (INDIA)

Assist Prof. FRANCISCO JAVIER PALACIOS-HIDALGO

UNIVERSITY OF CÓRDOBA (SPAIN)

Assist Prof. ESREF AKMESE

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. ELIF SELCAN OZTAY

VAN YUZUNCU YER UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. EMIN TAMER YENEN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. FAHRUNNISA KAZANAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. FATMA ALASLAN

YAKIN DOĞU UNIVERSITYSI (KKTC)

Assist Prof. GAMZE AKKAYA

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. GULSAH GURKAN

TURGUT OZAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. MEENAKSHI INGOLE

UNIVERSITY OF DELHI (INDIA)

Assist. Prof. MEHMET TUNAZ

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. MELIHA UZUN

SIRNAK UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. MUHAMMAD FAISAL

TOP-TECH AL INSTITUTE OF TECHNOLOGIES (PAKISTAN)

Assist Prof. MURAT BUĞRA TAHALI

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. OĞUZ HAN OZTAY

VAN YUZUNCU YER UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. OKTAY KIZKAPAN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. PELIN ERTEKIN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. SERCAN YAVAN

AYDIN ADNAN MENDERES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. SERHAT ERDEM

ATATURK UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. SUKRU BILICI

MUS ALPARSLAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. ABDULLAH KILICARSLAN

KTO KARATAY UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. AHMET DEMIREL

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. ESMERAY KARATAS

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Dr. HANI AMIR AOUISSI

CRSTRA-BISKRA (ALGERIA)

Dr. MAJA VIZJAK

FACULTY OF ECONOMICS AND TOURISM MIJO MIRKOVIC (CROATIA)

Dr. MELEK KARACA

Dr. RAMAZAN ERTURK

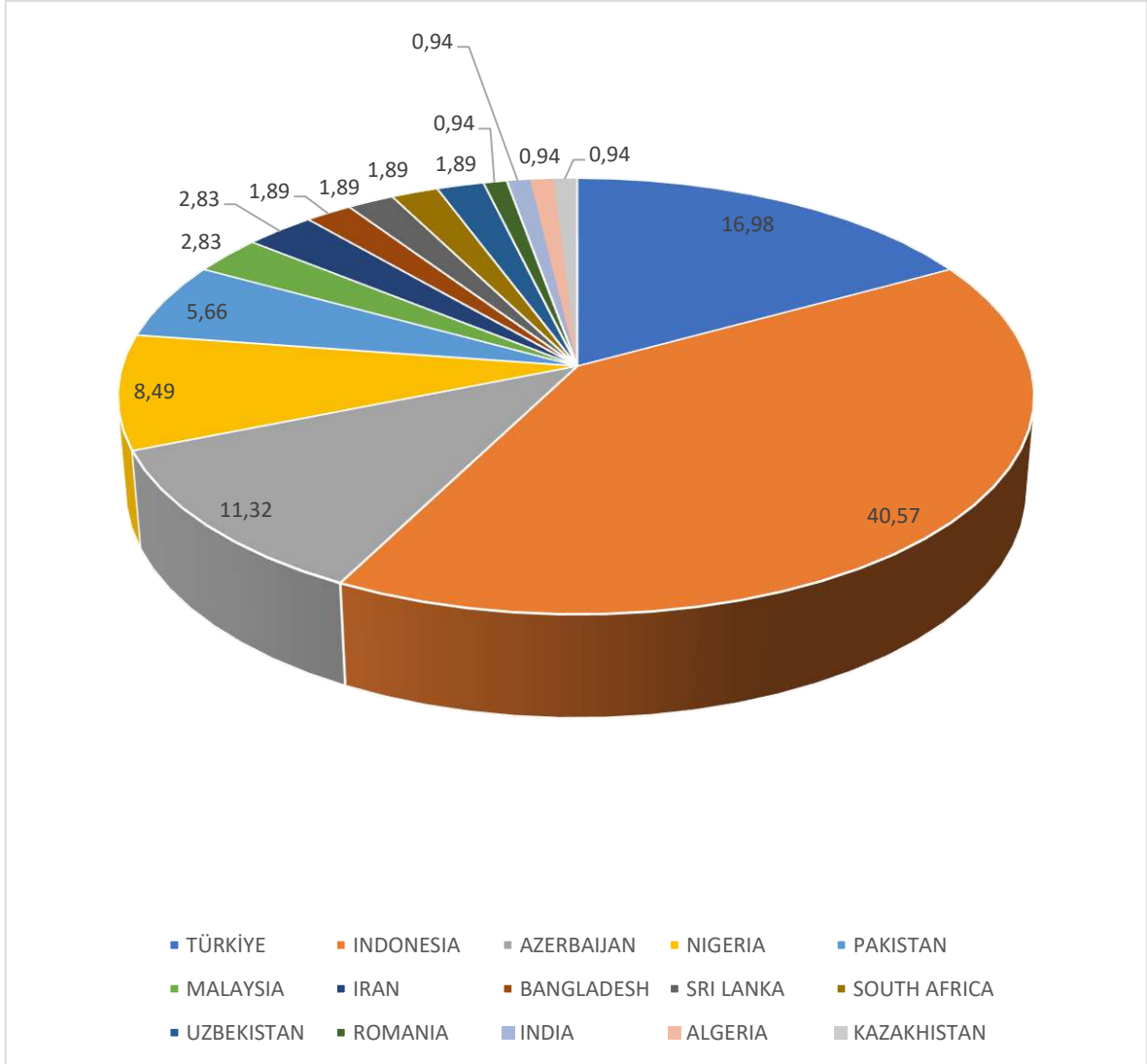
MINISTRY OF EDUCATION

Dr. SEYIDE EROĞLU

CONFERENCE STATISTICS

Distribution of the papers presented orally at the conference by countries

Country	Number of Papers	Percentage (%)
TURKIYE	18	16,98%
INDONESIA	43	40,57%
AZERBAIJAN	12	11,32%
NIGERIA	9	8,49%
PAKISTAN	6	5,66%
MALAYSIA	3	2,83%
IRAN	3	2,83%
BANGLADESH	2	1,89%
SRI LANKA	2	1,89%
SOUTH AFRICA	2	1,89%
UZBEKISTAN	2	1,89%
ROMANIA	1	0,94%
INDIA	1	0,94%
ALGERIA	1	0,94%
KAZAKHISTAN	1	0,94%
TOTAL	106	100

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE

March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye

CONFERENCE PROGRAM

**ASES V. INTERNATIONAL
CONFERENCE ON SOCIAL
SCIENCES**

**March 17-19, 2023,
Ankara, Türkiye**

CONFERENCE PROGRAM

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

18.03.2023
SATURDAY / 10:00-12:30
SESSION: 1 HALL: 1 / MODERATOR
Assoc. Prof. Hilal ÖZAY

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Selin ATACI YALÇIN	Yıldız Teknik Üniversitesi	THE ROLE OF SENSORY EXPERIENCE IN CREATING THE MEANING OF PLACE THE CASE OF BALAT
Rest. Assist. Sezin NAS Rest. Assist. Gizem ÇAPANER	Işık Üniversitesi	GREEN BUILDING, COMPARISON OF LEED AND BREEAM CERTIFICATES AND CASE STUDY
Lect. Tahsin BOZDAĞ	İnönü Üniversitesi	THE DEPTH PERCEPTION OF FRACTAL ART AND YI PENG PHILOSOPHY WITH TRADITIONAL TURKISH EBRU ART
Lect. Tahsin BOZDAĞ	İnönü Üniversitesi	DESIGN AND PERCEPTION OF THE ART OF SAND PAINTING
Assoc. Prof. Hilal ÖZAY	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	DEPREMİ ANLAMLANDIRMAK VE MANEVİ DESTEK
Assist. Prof. Emine KAMBUR	İstanbul Aydın Üniversitesi	DUYGUSAL ZEKA VE STARA ARACILIĞIYLA YEŞİL İŞE ALIM VE YEŞİL ÖRGÜT KÜLTÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN KEŞFEDİLMESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA
Şanver TERCUMAN	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	BATTAL UMMANÎ ERDEN'İNİN (AŞIK UMMANÎ) ŞİİRLERİNİN KONUSU BAKIMINDAN İNCELENMESİ
Assoc. Prof. AYŞE SEZER	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	DEVELOPMENT OF THE MOBILE INTERFACE OF THE GUIDED PICTURE DRAWING TECHNIQUE
Assist. Prof. Duygu AKTAŞ DURMUŞ	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	DATA VISUALIZATION IN MOBILE APPLICATIONS

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

18.03.2023

SATURDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 2 / MODERATOR

Assist. Prof. Savaş KESKİN

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Rest. Assist. Dilan ÖZDEMİR Assist. Prof. Batuhan MEDETOĞLU	Tarsus Üniversitesi Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TURK EXIMBANK LOANS AND EXPORTS
İlkay AKTAŞ KORUCU	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	RELIGIOUS FESTIVALS AND CEREMONIES AND FESTIVALS PERFORMED ON RELIGIOUS DAYS IN THE TURKISH MEMLUQ STATE OF EGYPT
Assist. Prof. Faruk GÖRGÜLÜ	Düzce Üniversitesi	THE BASIC VALUES THAT SUSTAIN THE FAMILY IN THE CONTEXT OF THE 21ST VERSE OF SURAT RUM
Lect. Ayşe ÇAMUR	İstanbul Aydın Üniversitesi	UNCOVERING LIGHT AND DARKNESS IN JOHN MILTON'S PARADISE LOST THROUGH RICOEUR'S THEORY OF INTERPRETATION
Özkan BAKA Binnur BAKA	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi MEB	EXAMINATION OF THE PATIENCE LEVELS OF TEACHERS WORKING IN THE FIELD OF SPECIAL EDUCATION
HARUN SAĞLAM Prof. Dr. NURETTİN KONAR	Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi	COMPARISON OF ACADEMIC ACHIEVEMENT LEVELS OF HIGH SCHOOL STUDENTS PARTICIPATING AND NOT PARTICIPATING IN SCHOOL SPORTS
Assist. Prof. Savaş KESKİN	Bayburt Üniversitesi	ORYANTALİST MİZAH VE İRKÇİ TEMSİLİN AŞIRI FENOMENLERİ: 'NEANDERTAL NERELİDİR?'
Lect. Dr. Ebru KASNAK	Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi	LEADERSHIP AND CORPORATE GOVERNANCE IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION
Assist. Prof. Vedat GÜNTAY	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	CAN BLENDER SOFTWARE CREATE A MORE DEMOCRATIC LEARNING ENVIRONMENT IN CARTOON AND ANIMATION EDUCATION?

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

18.03.2023
SATURDAY / 10:00-12:30
SESSION: 1 HALL: 3 / MODERATOR
Dr. TOHID MELIKZADE

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
DISSANAYAKE I.S. KARUNARATHNA A.U.	University of Peradeniya	A CRITICAL ANALYSIS OF THE RULES OF MARRIAGE AND THE PERFORMANCE OF GENDER IN THE LAWS OF MANU
DISSANAYAKE I.S.	University of Peradeniya	KAUTILYA'S ARTHAŚĀSTRA AND MODERN ECONOMICS
MOUFIDA BOUMOUS	University of Souk Ahras	CHALLENGES OF IMPLEMENTING TASK-BASED LANGUAGE TEACHING LITERATURE CLASSES
RISKA NAILA ZULFA RINDA LAILA NURFATIHA ERIKA SUGIARTI AHMAD ZAENI ISMAIL	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	IDENTITAS NASIONAL
Dr. TOHID MELIKZADE Assoc. Prof. MOHAMMAD JAFAR CHAMANKAR	Urmiye üniversitesi	RƏSULZADƏNİN İRANDAKI FƏALİYƏTLƏRİ
Dr. TOHID MELIKZADE Assoc. Prof. MOHAMMAD JAFAR CHAMANKAR	Urmiye üniversitesi	AZƏRBAYCAN CUMHURİYƏTİ (1918-1920) VE İRAN DEVLETİNİN İLİŞKİLERİ
Meidiana CITRA Nilatul AKMALLIYA Ni'mah MU'ALIYAH Muhammad Aris SYAFI'I Happy Sista DEVY	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	GENERAL BALANCE IN ISLAMIC ECONOMIC PERSPECTIVE
FIFI MAULANI ELIZATUNNISA NUR LAELATUL ISA NURUL ISMA AINUSSHOFA MUHAMMAD ARIS SYAFI'I HAPPY SISTA DEVY	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	HISTORY OF ISLAMIC ECONOMIC THOUGHT
Sani MAHESWARI Lita Dwi ARIYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	GLOBALIZATION IN VARIOUS ASPECT OF LIFE PAPER
M. Ishom MA'ARIF Novendi Arkham MUBTADI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ISLAMIC PRINCIPLES IN THE CAPITAL MARKET

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

18.03.2023

SATURDAY / 10:00-12:30

SESSION:1 HALL: 4 / MODERATOR

Assoc. Prof. NASEEM AKHTER

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. NASEEM AKHTER	Shaheed Benazir Bhutto Women University	DIFFICULTIES, CHALLENGES, AND THE HOLY PROPHET'S (PBUH) STRATEGY IN ESTABLISHING PEACE ON THE LAND OF ARAB
Assoc. Prof. NASEEM AKHTER	Shaheed Benazir Bhutto Women University	THE STATUS AND ROLE OF AMIN-UL-UMMAH HAZRAT ABU UBAIDA BIN JARRAH IN ISLAM (IN THE MIRROR OF HISTORY)
AQDI ROFIQ ASNAWI MEITRISYA HALDA AISYAH	University of Darussalam Gontor	RE-EXAMINING THE QUR'ANIC STRUCTURE IN QS. WAQI'AH USING SEMITIC RHETORICAL ANALYSIS
AQDI ROFIQ ASNAWI NANDA MISBAHUL AWWALIAH	University of Darussalam Gontor	THE SYNTHETIC MEAT IN PERSPECTIVE OF TAFSIR FIQH
Wafik ROFILAH Achmad Tubagus SURUR Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	AYAT DAN HADIS INVESTASI SYARIAH
Anggun HERAWATI Achmad Tubagus SURUR Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	VERSES AND HADITH CONCERNING PROPERTY AND OWNERSHIP IN ISLAMIC PERSPECTIVE
KAMAEDI Achmad Tubagus SURUR Bahtiar EFFENDI Wahid Wachyu Adi WINARTO Novendi Arkham MUBTADI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	VERSES AND HADITHS REGARDING WAQF EMPOWERMENT IN INDONESIA
Dr. Ülker BAHSIYEVA	Azərbaycan Devlet Pedagoji Universiteti	NİZAMİ'NİN İSKENDER KARAKTERİNİN TÜRK DESTAN GELENEKLERİ İLE BAĞLANTISI
OMAROVA FAİDƏ	Azərbaycan Milli Bilimler Akademisi	DİL HADİSƏLƏRİNİN AYDINLAŞDIRILMASINDA ANTROPOSENTRİK YANAŞMA
Rest. Assist. AYGUL MIRZƏYEVA	Azərbaycan Milli Bilimler Akademisi	DİL VƏ MƏDƏNİYYƏTİN QARŞIQLI ƏLAQƏ VƏ TƏSİRİNƏ DAİR
INKA SABILA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK HAPPY SISTA DEVY	State Islamic University K.H Abdurrahman Wahid	ANALYSIS OF BUSINESS FEASIBILITY STUDY IN THE GROCERY STORES (Case Study on Toko Laris in Siwalan)

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

18.03.2023

SATURDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 5 / MODERATOR

Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA	University of Zululand	VARIOUS TECHNIQUES OF INTERNALISING MUSIC: THE CASE OF BAPEDI WEDDING MUSICAL ARTS
Ibtisam MEZALUNA Lita Dwi ARIYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	RELIGION AND STATE RELATIONS
Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA	University of Zululand	SINGING AS THE MOST PREVALENT MODE OF MUSICAL EXPRESSION WITHIN BAPEDI PEOPLE'S CULTURAL CONTEXT
GUNEL HUMMETOVA (PENIYEVA)	Azerbaijan State Pedagoji University	THE SECOND ERA OF JESUS MUGHANNA CREATIVITY
Rest. Assist. AYNUR GAFARLI	Azerbaycan Devlet Pedagoji Universitesi	MEHMET AKIF ERSOY'S DIAGNOSIS OF INDEPENDENCE
Rest. Assist. Könül SADIQOVA	Azerbaycan Devlet Pedagoji Universitesi	THE MOTIF OF SADNESS IN THE POEMS OF M. FIRAKI
Rest. Assist. VALIDE SHIKHALIYEVA	Azerbaijan State Pedagogical University	THE ROLE OF TURKISH WOMEN IN THE NATIONAL STRUGGLE IN HALIDE EDIB ADIVAR'S WORK "ATESHDEN GOMLEK
SAEMAYAROH HENDRI HERMAWAN ADINUGRAHA SUSMININGSIH ALI MUHTAROM	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	THE PRACTICE OF ISTISHNA' AT BANK MANDIRI SHARI'AH KAJEN
Shafiyya ZAHRA Lita Dwi ARYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	HUMAN RIGHTS VIOLATIONS AND TRIALS IN INDONESIA
ZANIFAH AIDA MUFIDAH MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ANALYSIS OF BUSINESS FEASIBILITY STUDY IN NGALONG PRIVAT LEARNING INSTITUTIONS

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

18.03.2023

SATURDAY /13:00-15:30

SESSION: 2 HALL: 1/ MODERATOR

Prof. Dr. YAGUB BABAYEV

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Prof. Dr. YAGUB BABAYEV	Azerbaijan State Pedagogical University	SYMBOLS IN NIZAMI'S POETRY AND THEIR ARTISTIC-PHILOSOPHICAL LOAD
ADELIA AYUMARISKA MUHAMMAD KHOIRUL FIKRI	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	PUBLIC OPINION AND CORPORATE IMAGE AND IMPORTANCE FOR THE PROGRESS OF THE COMPANY
Lia KHOIRINA Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	AN INTRODUCTION TO PUBLIC RELATIONS
Zava Nuruzzuhroti 'ULA TAMAMUDIN Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ELABORATION OF THE CONTROL FUNCTION IN MANAGEMENT
Nely HIKMAWATI Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	PUBLIC RELATIONS AND CRISIS MANAGEMENT
Intan Athiyatul MAULA Lita Dwi ARIYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	PANCASILA IN THE CONTEXT OF PHILOSOPHY, IDEOLOGY, AND IDENTITY
DINA MAYASARI SOESWOYO CINDY POSUMAH	Sekolah Tinggi Pariwisata Bogor	RESPONDING TO HOTEL CUSTOMERS' INTENTIONS, MOTIVATIONS, AND PREFERENCES IN THE CONTEXT OF THE PANDEMIC
DINA MAYASARI SOESWOYO REAGAN BRIAN JEFFRY SUDIRJA	Sekolah Tinggi Pariwisata Bogor Universitas Pelita Harapan	COMMUNITY ENTHUSIASM IN DEVELOPING OMBILIN COAL-MINING INDUSTRIAL HERITAGE IN SAWAHLUNTO, WEST SUMATERA
Asmitiya MEILINDA Lita Dwi ARIYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	INDONESIAN GEOPOLITICS AND IMPLEMENTATION OF ARCHIPELAGIC OUTLOOK
UMI KHAFIDHOH MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK HAPPY SISTA DEVY	State Islamic University K.H Abdurrahman Wahid Pekalongan	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF MUTUMART SPECIALTY SHOPS IN PEMALANG

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

18.03.2023
SATURDAY /13:00-15:30
SESSION: 2 HALL: 2 / MODERATOR
Dr. C.VETHIRAJAN

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Taskiyatul FU'AIDA Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	PUBLIC RELATIONS AND CRISIS MANAGEMENT
Michelle Prajna PRAMESWARI TAMAMUDIN Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	BUDGET MANAGEMENT
Dinda SAFIRA Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	PROFESSIONAL ETHICS AND HOW TO IMPLEMENT THEM IN A COMPANY
M. K. GANESHAN Dr. C.VETHIRAJAN	Alagappa University	ADVANCED TECHNOLOGY IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT: A SYSTEMATIC REVIEW
ABDULRAHMAN ABDULHAMID SAIDU DR. JAMILU MUSTAPHA CHEDI DR. MUHAMMAD CHADO	TAFAWA BALEWA UNIVERSITY	ADOPTION OF PROJECT-BASED LEARNING AND PROBLEM-BASED LEARNING STRATEGIES ON STUDENTS ACHEIVEMENT IN TECHNICAL COLLEGES IN BAUCHI STATE
ABDULRAHMAN ABDULHAMID SAIDU DR. JAMIL MUSTAPHA CHEDI DR. MUHAMMAD CHADO	ABUBAKAR TAFAWA BALEWA UNIVERSITY	USES OF PROJECT-BASED LEARNING AND PROBLEM-BASED LEARNING STRATEGIES ON STUDENTS ACHEIVEMENT IN TECHNICAL COLLEGES IN BAUCHI STATE
CHANDRA SATYA BINTARA FAIQ RIVALDY SISILIA YUANITA SUTARSO MUHAMAD NASTAIN NAFIDA HETTY MARHAENI	Universitas Mercu Buana	PENGARUH ARTIS ENDORSER TERHADAP MINAT MAHASISWA MEMBELI SHAMPOO PANTENE
CHANDRA SATYA BINTARA DIDIK HARYADI SANTOSO	Universitas Mercu Buana Yogyakarta	Qualitative Study of Interpersonal Communication on Inner Child Adolescent Awareness in Sematang Borang District, Palembang City, 2022

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

18.03.2023

SATURDAY /13:00-15:30

SESSION: 2 HALL: 3/ MODERATOR

Prof. Dr. Khayyam J. Ismayilov

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Prof. Dr. Khayyam J. Ismayilov	Bakü Devlet Üniversitesi	HISTORICAL-LEGAL ASPECTS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF CONCILIATION PROCEDURES IN AZERBAIJAN
Sulis SAPUTRA Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	KOMUNIKASI PERUSAHAAN DAN PUBLIC REACTION KEUANGAN
M. Ishom MA'ARIF Novendi Arkham MUBTADI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	ISLAMIC PRINCIPLES IN THE CAPITAL MARKET
Indiarti Amrih HANTARI Hendri Hermawan ADINUGRAHA SUSMININGSIH Ali MUHTAROM	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	COMMERCE PRACTICES IN INDONESIA IN A SHARIA ECONOMIC REVIEW
Arga Dwi TITANDY Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	THE ROLE OF PUBLIC RELATIONS IN GOVERNMENT AND THE PUBLIC SECTOR: CASE STUDY IN INDONESIA
WULANDARI YOSEFANY INTAN INGTYAS PRIMA PRATIWI	Mercu Buana University	THE IMPACT OF USING MAKE UP ON INCREASING STUDENT CONFIDENCE
MAR'ATUS SOLICHAH PUTI YASMINE AISYAH HASTA DAVID BERLIANSYAH GABRIELLA	Universitas Mercu Buana Yogyakarta	THE EFFECT OF SOCIAL MEDIA INSTAGRAM @FIKOMM.UMBY ON FULFILLING THE INFORMATION NEEDS OF STUDENTS
MUHAMMAD UMAR BELLO HASSAN MUKTAR IBRAHIM HADIZA TIJJANI BELLO	ABUBAKAR TAFAWA BALEWA UNIVERSITY	INVESTIGATION OF LEVEL OF HOUSING FINANCE ACCESSIBILITY TO LOW INCOME EARNERS IN BAUCHI LOCAL GOVERNMENT NIGERIA
Assist. Prof. Saida SULTANLI	Azerbaijan State University of Economics	AZERBAIJAN'S PROSPECTS IN THE FIELD OF MEDICAL TOURISM

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

18.03.2023

SATURDAY /13:00-15:30

SESSION: 2 HALL: 4 / MODERATOR

Dr. NASEER AHMAD

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
LULUK MUKHAYAROH Hendri Hermawan ADINUGRAHA M. Aris SYAFI'I Happy Sista DEVY	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	LOOKING AT DIGITAL MARKETING TROUGHT MSMEs: CHALLENGE OR EASE?
Saily RIZQI Hendri Hermawan ADINUGRAHA M. Aris SYAFI'I Happy Sista DEVY	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	THE ROLE OF SRC (SAMPOERNA RETAIL COMMUNITY) IN INCREASING GROCERY SHOP TURNOVER
Nadya Salsabilla 'AQIFAH Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	PUBLIC RELATIONS AND CRISIS MANAGEMENT
Dr. NASEER AHMAD	Abdul Wali Khan University	ASSESSMENT OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT IN PAKISTAN STUDY IN KHYBER PAKHTUNKHWA
MUHAMMAD WILDAN Hendri Hermawan ADINUGRAHA SUSMININGSIH Ali MUHTAROM	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	OPTIMIZATION OF THE POTENTIAL OF HALAL TOURISM IN INDONESIA
YA'U ISYAKU ANGULU HARUNA HAMZA SAMAILA CHEDI JAMILU MUSTAPHA	Abubakar Tafawa Balewa University	SUSTAINABLE INTERPERSONAL SKILLS NEEDS OF BRICK/BLOCK- LAYING AND CONCRETING (BBC) STUDENTS FOR SELF-RELIANCE IN GOVERNMENT TECHNICAL COLLEGES OF KANO STATE
AHDIEH ASADPOUR		UNDERSTANDING CHILDREN'S EXPERIENCE OF HAVING THE ROLE OF SIBLINGS (COMPARISON OF UNDERSTANDING BEFORE AND AFTER BEING AN ONLY CHILD)
Moses Adeolu AGOI Oluwakemi Racheal OSHINOWO	Lagos State University of Education	EXPLORING THE IMPACT OF COMPUTER-BASED MODELING IN LEARNING FIELDS AND ITS IMPLICATION ON EDUCATIONAL MANAGEMENT
Iosefina BLAZSANI- BATTO Ulviyya KHALILOVA	Arizona State University Babes-Bolyai University University of Birmingham	EXPLORING THE LEGACY OF FIRST WORLD WAR IN ROMANIA AND AZERBAIJAN

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE
March 17-19, 2023, Ankara, Türkiye
CONFERENCE PROGRAM

18.03.2023
SATURDAY /13:00-15:30
SESSION: 2 HALL: 5/ MODERATOR
ZOHAIB HASSAN SAIN

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
DR. MUHAMMAD SAFDAR BHATTI MUHAMMAD TAHIR KHAN MARIA NOOR QURATULAIN	The Islamia University of Bahawalpur Sibling Academy of Quality Education Govt. Sadiq College Women University	EFFECTS OF CLASSROOM ENVIRONMENT ON STUDENTS' LEARNING: A SURVEY
FATHIN NABILA JASMIZAM NATALIA JAIKOH ALEXANDER NUR FARAH ALISHA BINTI ALIMIN DAYANG SALMA ATIKA AWANG LATIF	Keningau Vocational College	TRAINING CHILDREN TO RECOGNIZE BASIC MATH OPERATIONS VIA DICES
Intan Adipradani ABRORO Lita Dwi ARIYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIAH	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	REGIONAL AUTONOMY AS AN INDEPENDENT POLICY
ZOHAIB HASSAN SAIN	Superior University	THE OVERVIEW OF PROBLEMS LEARNED IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN PAKISTAN
ZOHAIB HASSAN SAIN	Superior University	STUDENTS ASSESSMENT OF ONLINE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC: AN ANALYSIS
Assoc. Prof. YUNUSOV A.R.	Fergana Devlet Üniversitesi	IMPROVING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF UNIVERSITY TEACHERS IN THE FIELD OF HEALTHCARE: EXPERIENCE OF COOPERATION WITH EU UNIVERSITIES BASED ON INTERNATIONAL PROJECTS
Assoc. Prof. A. YUNUSOV N. YUNUSOV	Fergana Devlet Üniversitesi	ÖZBEKİSTAN'DA ULUSAL İNOVASYON SİSTEMİNİN OLUŞTURULMASINDA KİLİT BİR UNSUR OLARAK "BİLGİ ÜÇGENİ" ÇERÇEVESİNDE ÜNİVERSİTE
INDY QORNI QORBINA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	State Islamic University K.H Abdurrahman Wahid	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS SAHERA FRUIT JUICE IN KEDUNGWUNI, REGENCY PEKALONGAN
Prof. Dr. ELMAN QULIYEV	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi	THE PLACE OF THE POEM "ISTIKLAL MARSHI" IN THE CREATION OF MEHMET AKIF ARSOY
Rest. Assist. Dr. Ayten ABBASOVA	Azerbaijan State Pedagogical University	THE PLACE OF MIRJAKIP DUVLATULI IN THE KAZAKH ENLIGHTENMENT OPERATION IN THE EARLY 20TH CENTURY

18.03.2023

SATURDAY /13:00-15:30

SESSION: 2 HALL: 6/ MODERATOR

Assist. Prof. AMIR HOSSAIN

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
MUHAMMAD SIRAJO ABUBAKAR AUWAL ABUBAKAR		IMPACT OF INSTITUTIONAL POLICY ON STRATEGIC PLAN IMPLEMENTATION IN NIGERIAN FEDERAL UNIVERSITIES
MUHAMMAD SIRAJO ABUBAKAR AUWAL ABUBAKAR		INFLUENCE OF ORGANISATIONAL RESOURCES ON STRATEGIC PLAN IMPLEMENTATION IN FEDERAL UNIVERSITIES OF NIGERIA
AUWAL ABUBAKAR MUHAMMAD SIRAJO ABUBAKAR ABUBAKAR MUHAMMAD BAPETO	Bauchi Institute for Arabic and Islamic Ministry of Education Federal College of Education	ASSESSMENT OF ENTREPRENEUR COMPETENCY REQUIRED BY VOCATIONAL EDUCATION STUDENTS IN ESTABLISHING SMALE SCALE VENTURES IN BAUCHI METROPOLIS NIGERIA
NUR ZARITH MASYITAH SH BINTI ZALUDIH NUR SOFI AISYAHTUL FATIHAH SHAHRIZUAN BIN SHAMSUL NUR AFIQA AMANI MUHD SAFWAN SAJANI AMMAN HIDAYAT	Keningau Vocational College	DANCE PARTY: PROVIDING STUDENTS AN AVENUE TO CALM THEIR EMOTION THROUGH BODY MOVEMENTS
AISHA SATIPBAY	Yessenov University	THE MAIN GOAL IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IS THE COMMUNICATIVE FORMATION AND DEVELOPMENT OF A FOREIGN LANGUAGE
ASHLEY MAXLEEN ROSMANIZA ROSLI DIELAILA ELLYSA NAZIRAH AFIQAH	Keningau Vocational College	A HENNA DRAWING EXERCISE THROUGH PRINT PATTERNS
Ina Mardiana Hendri Hermawan ADINUGRAHA M. Aris SYAFI'I Happy Sista DEVY	UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan	USE OF E-WALLET AS AN EFFORT TOWARDS UMKM GO DIGITAL IN BOOSTING NATIONAL ECONOMIC GROWTH
Muhammad ZACKY Jilma Dewi Ayu NINGTIYAS Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN R1a Anisatus SHOLIHAN		PELAKSANAAN OTONOMI DAERAH DI INDONESIA
Assist. Prof. AMIR HOSSAIN	IBAIS University	THE ROLE OF BANGLADESH GOVERNMENT IN IMPLEMENTATION OF RIGHT TO EDUCATION FOR UNDERPRIVILEGED CHILDREN: EMERGING CHALLENGES AND PROSPECTS
Assist. Prof. AMIR HOSSAIN	IBAIS University	BENEFITS OF FORMATIVE ASSESSMENTS IN THE HIGHER EDUCATION IN BANGLADESH: AN EMPIRICAL STUDY

CONTENTS

AUTHOR(s)	TITLE	PAGE NO
Selin ATACI YALÇIN	THE ROLE OF SENSORY EXPERIENCE IN CREATING THE MEANING OF PLACE THE CASE OF BALAT	1
Sezin NAS Gizem ÇAPANER	GREEN BUILDING, COMPARISON OF LEED AND BREEAM CERTIFICATES AND CASE STUDY	3
Tahsin BOZDAĞ	DESIGN AND PERCEPTION OF THE ART OF SAND PAINTING	5
Tahsin BOZDAĞ	THE DEPTH PERCEPTION OF FRACTAL ART AND YI PENG PHILOSOPHY WITH TRADITIONAL TURKISH EBRU ART	10
Hilal ÖZAY	DEPREMİ ANLAMLANDIRMAK VE MANEVİ DESTEK	16
Emine KAMBUR	DUYGUSAL ZEKA VE STARA ARACILIĞIYLA YEŞİL İŞE ALIM VE YEŞİL ÖRGÜT KÜLTÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN KEŞFEDİLMESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA	28
Şanver TERCUMAN	BATTAL UMMANÎ ERDEN'İN (ÂŞIK UMMANÎ) ŞİİRLERİNİN KONUSU BAKIMINDAN İNCELENMESİ	29
AYŞE SEZER	DEVELOPMENT OF THE MOBILE INTERFACE OF THE GUIDED PICTURE DRAWING TECHNIQUE	39
Duygu AKTAŞ DURMUŞ	DATA VISUALIZATION IN MOBILE APPLICATIONS	49
Dilan ÖZDEMİR Batuhan MEDETOĞLU	EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TURK EXIMBANK LOANS AND EXPORTS	51
İlkay AKTAŞ KORUCU	RELIGIOUS FESTIVALS AND CEREMONIES AND FESTIVALS PERFORMED ON RELIGIOUS DAYS IN THE TURKISH MEMLUQ STATE OF EGYPT	53
Faruk GÖRGÜLÜ	THE BASIC VALUES THAT SUSTAIN THE FAMILY IN THE CONTEXT OF THE 21ST VERSE OF SURAT RUM	60
Ayşe ÇAMUR	UNCOVERING LIGHT AND DARKNESS IN JOHN MILTON'S PARADISE LOST THROUGH RICOEUR'S THEORY OF INTERPRETATION	74
Özkan BAKA Binnur BAKA	EXAMINATION OF THE PATIENCE LEVELS OF TEACHERS WORKING IN THE FIELD OF SPECIAL EDUCATION	76
Harun SAĞLAM Nurettin KONAR	COMPARISON OF ACADEMIC ACHIEVEMENT LEVELS OF HIGH SCHOOL STUDENTS PARTICIPATING AND NOT PARTICIPATING IN SCHOOL SPORTS	85
Savaş KESKİN	ORYANTALİST MİZAH VE İRKÇİ TEMSİLİN AŞIRI FENOMENLERİ: 'NEANDERTAL NERELİDİR?'	92
Ebru KASNAK	LEADERSHIP AND CORPORATE GOVERNANCE IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION	93
Vedat GÜNTAY	CAN BLENDER SOFTWARE CREATE A MORE DEMOCRATIC LEARNING ENVIRONMENT IN CARTOON AND ANIMATION EDUCATION?	99

DISSANAYAKE I.S. KARUNARATHNA A.U.	A CRITICAL ANALYSIS OF THE RULES OF MARRIAGE AND THE PERFORMANCE OF GENDER IN THE LAWS OF MANU	101
DISSANAYAKE I.S.	KAUTILYA'S ARTHAŚĀSTRA AND MODERN ECONOMICS	109
MOUFIDA BOUMOUS	CHALLENGES OF IMPLEMENTING TASK-BASED LANGUAGE TEACHING LITERATURE CLASSES	115
RISKA NAILA ZULFA RINDA LAILA NURFATIHA ERIKA SUGIARTI AHMAD ZAENI ISMAIL	IDENTITAS NASIONAL	116
TOHID MELIKZADE MOHAMMAD JAFAR CHAMANKAR	AZERBAJCAN CUMHURİYETİ (1918-1920) VE İRAN DEVLETİNİN İLİŞKİLERİ	126
TOHID MELIKZADE MOHAMMAD JAFAR CHAMANKAR	RƏSULZADƏNİN İRANDAKI FƏALİYƏTLƏRİ	136
Meidiana CITRA Nilatul AKMALLIYA Ni'mah MU'ALIYAH Muhammad Aris SYAFI'I Happy Sista DEVY	GENERAL BALANCE IN ISLAMIC ECONOMIC PERSPECTIVE	148
FIFI MAULANI ELIZATUNNISA NUR LAELATUL ISA NURUL ISMA AINUSSHOFA MUHAMMAD ARIS SYAFI'I HAPPY SISTA DEVY	HISTORY OF ISLAMIC ECONOMIC THOUGHT	152
M.Ishom MA'ARIF Novendi ArkhamMUBTADI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	ISLAMIC PRINCIPLES IN THE CAPITAL MARKET	153
Sani MAHESWARI Lita Dwi ARIYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	GLOBALIZATION IN VARIOUS ASPECT OF LIFE PAPER	154
NASEEM AKHTER	DIFFICULTIES, CHALLENGES, AND THE HOLY PROPHET'S (PBUH) STRATEGY IN ESTABLISHING PEACE ON THE LAND OF ARAB	155
NASEEM AKHTER	THE STATUS AND ROLE OF AMIN-UL-UMMAH HAZRAT ABU UBAIDA BIN JARRAH IN ISLAM (IN THE MIRROR OF HISTORY)	156
AQDI ROFIQ ASNAWI MEITRISYA HALDA AISYAH	RE-EXAMINING THE QUR'ANIC STRUCTURE IN QS. WAQ'AH USING SEMITIC RHETORICAL ANALYSIS	157

AQDI ROFIQ ASNAWI NANDA MISBAHUL AWWALIAH	THE SYNTHETIC MEAT IN PERSPECTIVE OF TAFSIR FIQH	158
Wafik ROFILAH Achmad Tubagus SURUR Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIAH	AYAT DAN HADIS INVESTASI SYARIAH	159
Anggun HERAWATI Achmad Tubagus SURUR Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIAH	VERSES AND HADITH CONCERNING PROPERTY AND OWNERSHIP IN ISLAMIC PERSPECTIVE	160
KAMAEDI Achmad Tubagus SURUR Bahtiar EFFENDI Wahid Wachyu Adi WINARTO Novendi Arkham MUBTADI	VERSES AND HADITHS REGARDING WAQF EMPOWERMENT IN INDONESIA	161
Ülker BAHSIYEVA	NIZAMI'NIN İSKENDER KARAKTERİNİN TÜRK DESTAN GELENEKLERİ İLE BAĞLANTISI	162
OMAROVA FAIDƏ	DİL HADİSƏLƏRİNİN AYDINLAŞDIRILMASINDA ANTROPOSENTRİK YANAŞMA	167
AYGUL MIRZƏYEVA	DİL VƏ MƏDƏNİYYƏTİN QARŞILIQI ƏLAQƏ VƏ TƏSİRİNƏ DAİR	170
INKA SABILA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK HAPPY SISTA DEVY	ANALYSIS OF BUSINESS FEASIBILITY STUDY IN THE GROCERY STORES (Case Study on Toko Laris in Siwalan)	175
MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA	VARIOUS TECHNIQUES OF INTERNALISING MUSIC: THE CASE OF BAPEDI WEDDING MUSICAL ARTS	176
MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA	SINGING AS THE MOST PREVALENT MODE OF MUSICAL EXPRESSION WITHIN BAPEDI PEOPLE'S CULTURAL CONTEXT	177
Ibtisam MEZALUNA Lita Dwi ARIYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIAH	RELIGION AND STATE RELATIONS	178
GUNEL HUMMETOVA (PENIYEVA)	THE SECOND ERA OF JESUS MUGHANNA CREATIVITY	179
AYNUR GAFARLI	MEHMET AKIF ERSOY'S DIAGNOSIS OF INDEPENDENCE	181
Könül SADIQOVA	THE MOTIF OF SADNESS IN THE POEMS OF M. FIRAKI	185
VALIDE SHIKHALIYEVA	THE ROLE OF TURKISH WOMEN IN THE NATIONAL STRUGGLE IN HALIDE EDIB ADIVAR'S WORK	190

	"ATESHDEN GOMLEK	
SAEMAYAROH HENDRI HERMAWAN ADINUGRAHA SUSMININGSIH ALI MUHTAROM	THE PRACTICE OF ISTISHNA' AT BANK MANDIRI SHARI'AH KAJEN	192
Shafiyya ZAHRA Lita Dwi ARYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	HUMAN RIGHTS VIOLATIONS AND TRIALS IN INDONESIA	193
ZANIFAH AIDA MUFIDAH MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	ANALYSIS OF BUSINESS FEASIBILITY STUDY IN NGALONG PRIVAT LEARNING INSTITUTIONS	202
YAGUB BABAYEV	SYMBOLS IN NIZAMI'S POETRY AND THEIR ARTISTIC-PHILOSOPHICAL LOAD	203
ADELIA AYUMARISKA MUHAMMAD KHOIRUL FIKRI	PUBLIC OPINION AND CORPORATE IMAGE AND IMPORTANCE FOR THE PROGRESS OF THE COMPANY	206
Lia KHOIRINA Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	AN INTRODUCTION TO PUBLIC RELATIONS	207
Zava Nuruzzuhrotul 'ULA TAMAMUDIN Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	ELABORATION OF THE CONTROL FUNCTION IN MANAGEMENT	208
Nely HIKMAWATI Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	PUBLIC RELATIONS AND CRISIS MANAGEMENT	209
Intan Athiyatul MAULA Lita Dwi ARIYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	PANCASILA IN THE CONTEXT OF PHILOSOPHY, IDEOLOGY, AND IDENTITY	210
DINA MAYASARI SOESWOYO CINDY POSUMAH	RESPONDING TO HOTEL CUSTOMERS' INTENTIONS, MOTIVATIONS, AND PREFERENCES IN THE CONTEXT OF THE PANDEMIC	211

DINA MAYASARI SOESWOYO REAGAN BRIAN JEFFRY SUDIRJA	COMMUNITY ENTHUSIASM IN DEVELOPING OMBILIN COAL-MINING INDUSTRIAL HERITAGE IN SAWAHLUNTO, WEST SUMATERA	212
Asmitiya MEILINDA Lita Dwi ARIYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	INDONESIAN GEOPOLITICS AND IMPLEMENTATION OF ARCHELAGIC OUTLOOK	213
UMI KHAFIDHOH MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK HAPPY SISTA DEVY	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF MUTUMART SPECIALTY SHOPS IN PEMALANG	214
Taskiyatul FU'AIDA Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	PUBLIC RELATIONS AND CRISIS MANAGEMENT	215
Michelle Prajna PRAMESWARI TAMAMUDIN Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	BUDGET MANAGEMENT	216
Dinda SAFIRA Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	PROFESSIONAL ETHICS AND HOW TO IMPLEMENT THEM IN A COMPANY	217
M. K. GANESHAN Dr. C.VETHIRAJAN	ADVANCED TECHNOLOGY IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT: A SYSTEMATIC REVIEW	218
ABDULRAHMAN ABDULHAMID SAIDU JAMILU MUSTAPHA CHEDI MUHAMMAD CHADO	USES OF PROJECT-BASED LEARNING AND PROBLEM- BASED LEARNING STRATEGIES ON STUDENTS ACHEIVEMENT IN TECHNICAL COLLEGES IN BAUCHI STATE	219
ABDULRAHMAN ABDULHAMID SAIDU JAMILU MUSTAPHA CHEDI MUHAMMAD CHADO	ADOPTION OF PROJECT-BASED LEARNING AND PROBLEM-BASED LEARNING STRATEGIES ON STUDENTS ACHIEVEMENT IN TECHNICAL COLLEGES IN BAUCHI STATE	226
CHANDRA SATYA BINTARA FAIQ RIVALDY SISILIA YUANITA SUTARSO MUHAMAD NASTAIN NAFIDA HETTY MARHAENI	PENGARUH ARTIS ENDORSER TERHADAP MINAT MAHASISWA MEMBELI SHAMPOO PANTENE	228

CHANDRA SATYA BINTARA DIDIK HARYADI SANTOSO	QUALITATIVE STUDY OF INTERPERSONAL COMMUNICATION ON INNER CHILD ADOLESCENT AWARENESS IN SEMATANG BORANG DISTRICT, PALEMBANG CITY, 2022	229
Khayyam J. Ismayilov	HISTORICAL-LEGAL ASPECTS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF CONCILIATION PROCEDURES IN AZERBAIJAN	230
Sulis SAPUTRA Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	KOMUNIKASI PERUSAHAAN DAN PUBLIC REACTION KEUANGAN	244
M. Ishom MA'ARIF Novendi Arkham MUBTADI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	ISLAMIC PRINCIPLES IN THE CAPITAL MARKET	245
Indiarti Amrih HANTARI Hendri Hermawan ADINUGRAHA SUSMININGSIH Ali MUHTAROM	COMMERCE PRACTICES IN INDONESIA IN A SHARIA ECONOMIC REVIEW	246
Arga Dwi TITANDY Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	THE ROLE OF PUBLIC RELATIONS IN GOVERNMENT AND THE PUBLIC SECTOR: CASE STUDY IN INDONESIA	247
WULANDARI YOSEFANY INTAN INGTYAS PRIMA PRATIWI	THE IMPACT OF USING MAKE UP ON INCREASING STUDENT CONFIDENCE	248
MAR'ATUS SOLICHAH PUTI YASMINE AISYAH HASTA DAVID BERLIANSYAH GABRIELLA	THE EFFECT OF SOCIAL MEDIA INSTAGRAM @FIKOMM.UMBY ON FULFILLING THE INFORMATION NEEDS OF STUDENTS	249
MUHAMMAD UMAR BELLO HASSAN MUKTAR IBRAHIM HADIZA TIJJANI BELLO	INVESTIGATION OF LEVEL OF HOUSING FINANCE ACCESSIBILITY TO LOW INCOME EARNERS IN BAUCHI LOCAL GOVERNMENT NIGERIA	250
Saida SULTANLI	AZERBAIJAN'S PROSPECTS IN THE FIELD OF MEDICAL TOURISM	260
LULUK MUKHAYAROH Hendri Hermawan ADINUGRAHA M. Aris SYAFI'I Happy Sista DEVY	LOOKING AT DIGITAL MARKETING TROUGHT MSMEs: CHALLENGE OR EASE?	262

Saily RIZQI Hendri Hermawan ADINUGRAHA M. Aris SYAFI'I Happy Sista DEVY	THE ROLE OF SRC (SAMPOERNA RETAIL COMMUNITY) IN INCREASING GROCERY SHOP TURNOVER	263
Nadya Salsabilla 'AQIFAH Muhammad Khoirul FIKRI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	PUBLIC RELATIONS AND CRISIS MANAGEMENT	264
NASEER AHMAD	ASSESSMENT OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT IN PAKISTAN STUDY IN KHYBER PAKHTUNKHWA	265
MUHAMMAD WILDAN Hendri Hermawan ADINUGRAHA SUSMININGSIH Ali MUHTAROM	OPTIMIZATION OF THE POTENTIAL OF HALAL TOURISM IN INDONESIA	266
YA'U ISYAKU ANGULU HARUNA HAMZA SAMAILA CHEDI JAMILU MUSTAPHA	SUSTAINABLE INTERPERSONAL SKILLS NEEDS OF BRICK/BLOCK-LAYING AND CONCRETING (BBC) STUDENTS FOR SELF-RELIANCE IN GOVERNMENT TECHNICAL COLLEGES OF KANO STATE	267
AHDIEH ASADPOUR	UNDERSTANDING CHILDREN'S EXPERIENCE OF HAVING THE ROLE OF SIBLINGS (COMPARISON OF UNDERSTANDING BEFORE AND AFTER BEING AN ONLY CHILD)	275
Moses Adeolu AGOI Oluwakemi Racheal OSHINOWO	EXPLORING THE IMPACT OF COMPUTER-BASED MODELING IN LEARNING FIELDS AND ITS IMPLICATION ON EDUCATIONAL MANAGEMENT	276
Iosefina BLAZSANI-BATTO Ulviyya KHALILOVA	EXPLORING THE LEGACY OF FIRST WORLD WAR IN ROMANIA AND AZERBAIJAN	280
MUHAMMAD SAFDAR BHATTI MUHAMMAD TAHIR KHAN MARIA NOOR QURATULAIN	EFFECTS OF CLASSROOM ENVIRONMENT ON STUDENTS' LEARNING: A SURVEY	282
FATHIN NABILA JASMIZAM NATALIA JAIKOH ALEXANDER NUR FARAH ALISHA BINTI ALIMIN DAYANG SALMA ATIKA AWANG LATIF	TRAINING CHILDREN TO RECOGNIZE BASIC MATH OPERATIONS VIA DICES	293
Intan Adipradani ABRORO Lita Dwi ARIYANTI Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN	REGIONAL AUTONOMY AS AN INDEPENDENT POLICY	294
ZOHAIB HASSAN SAIN	THE OVERVIEW OF PROBLEMS LEARNED IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN PAKISTAN	295

ZOHAIB HASSAN SAIN	STUDENTS ASSESSMENT OF ONLINE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC: AN ANALYSIS	296
YUNUSOV A.R.	IMPROVING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF UNIVERSITY TEACHERS IN THE FIELD OF HEALTHCARE: EXPERIENCE OF COOPERATION WITH EU UNIVERSITIES BASED ON INTERNATIONAL PROJECTS	297
A. YUNUSOV N. YUNUSOV	ÖZBEKİSTAN'DA ULUSAL İNOVASYON SİSTEMİNİN OLUŞTURULMASINDA KİLİT BİR UNSUR OLARAK "BİLGİ ÜÇGENİ" ÇERÇEVESİNDE ÜNİVERSİTE	302
INDY QORNI QORBINA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK WILDA YULIA RUSYIDA	FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS SAHERA FRUIT JUICE IN KEDUNGWUNI, REGENCY PEKALONGAN	307
ELMAN QULIYEV	THE PLACE OF THE POEM "ISTIKLAL MARSHI" IN THE CREATION OF MEHMET AKIF ARSOY	308
Ayten ABBASOVA	THE PLACE OF MIRJAKIP DUVLATULI IN THE KAZAKH ENLIGHTENMENT OPERATION IN THE EARLY 20TH CENTURY	314
MUHAMMAD SIRAJO ABUBAKAR AUWAL ABUBAKAR	IMPACT OF INSTITUTIONAL POLICY ON STRATEGIC PLAN IMPLEMENTATION IN NIGERIAN FEDERAL UNIVERSITIES	322
MUHAMMAD SIRAJO ABUBAKAR AUWAL ABUBAKAR	INFLUENCE OF ORGANISATIONAL RESOURCES ON STRATEGIC PLAN IMPLEMENTATION IN FEDERAL UNIVERSITIES OF NIGERIA	331
AUWAL ABUBAKAR MUHAMMAD SIRAJO ABUBAKAR ABUBAKAR MUHAMMAD BAPETO	ASSESSMENT OF ENTREPRENEUR COMPETENCY REQUIRED BY VOCATIONAL EDUCATION STUDENTS IN ESTABLISHING SMALE SCALE VENTURES IN BAUCHI METROPOLIS NIGERIA	341
NUR ZARITH MASYITAH SH BINTI ZALUDIH NUR SOFI AISYAHTUL FATIHAH SHAHRIZUAN BIN SHAMSUL NUR AFIQ A AMANI MUHD SAFWAN SAJANI AMMAN HIDAYAT	DANCE PARTY: PROVIDING STUDENTS AN AVENUE TO CALM THEIR EMOTION THROUGH BODY MOVEMENTS	351
AISHA SATIPBAY	THE MAIN GOAL IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IS THE COMMUNICATIVE FORMATION AND DEVELOPMENT OF A FOREIGN LANGUAGE	352
ASHLEY MAXLEEN ROSMANIZA ROSLI DIELAILA ELLYSA NAZIRAH AFIQAH	A HENNA DRAWING EXERCISE THROUGH PRINT PATTERNS	357
Ina Mardiana Hendri Hermawan ADINUGRAHA M. Aris SYAFI'I Happy Sista DEVY	USE OF E-WALLET AS AN EFFORT TOWARDS UMKM GO DIGITAL IN BOOSTING NATIONAL ECONOMIC GROWTH	358

<p>Muhammad ZACKY Jilma Dewi Ayu NINGTIYAS Hendri Hermawan ADINUGRAHA Ade GUNAWAN Ria Anisatus SHOLIHAN</p>	<p>PELAKSANAAN OTONOMI DAERAH DI INDONESIA</p>	<p>359</p>
<p>AMIR HOSSAIN</p>	<p>THE ROLE OF BANGLADESH GOVERNMENT IN IMPLEMENTATION OF RIGHT TO EDUCATION FOR UNDERPRIVILEGED CHILDREN: EMERGING CHALLENGES AND PROSPECTS</p>	<p>360</p>
<p>AMIR HOSSAIN</p>	<p>BENEFITS OF FORMATIVE ASSESSMENTS IN THE HIGHER EDUCATION IN BANGLADESH: AN EMPIRICAL STUDY</p>	<p>361</p>

THE ROLE OF SENSORY EXPERIENCE IN CREATING THE MEANING OF PLACE

THE CASE OF BALAT

YERİN ANLAMININ OLUŞMASINDA DUYUSAL DENEYİMİN ROLÜ BALAT ALAN ÇALIŞMASI

Selin ATACI YALÇIN ¹

¹Yüksek Mimar, GC Mimarlık, Duyusal Deneyim ve Mimarlık, [0000-0001-8665-4299](tel:0000-0001-8665-4299)

Özet

Yaşamsal pratiklerimizin, yere dair anlamların üretilmesinde özü oluşturan bir kaynak olduğu söylenebilir. Yaşamdaki varoluşsal mevcudiyetimizi meydana getiren bedensel ve ruhsal varlığımızın ayrılmaz ve sürekli etkileşim halindeki dönüşümünün irdelenmesi, deneyimler yoluyla şekillenen yere dair yüklenen anlamların da anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda beden ve ruh varlığının uyumunu ve bütünlüğünü sağlayan, deneyimin özünü oluşturan var olmanın adeta somut bir kanıtı olan duyuşsal etkileşime değinmek gerekmektedir. Bireyin kendi varlığını tanımlama serüveninde maruz kaldığı “yer”lerin kimliksel nitelikleri ve ruhu önemli bir bireysel ve kolektif etkiler yaratan bir güç olduğu söylenebilir. Yerin anlamına dair imgeleme sürecinin öznel zenginliğinin kaynağı olan beden merkezli duyuşsal algılama ve bireysel deneyimlere vurgu yapmayı amaçlayan bu çalışma, duyuşsal deneyimin yere dair anlam yaratma sürecindeki rolüne dair bir yorum üretmektedir. Çok duyuşlu uyaranların yoğunlukta olduğu tarihi alanlar ve zaman faktörünün kimlikler ve deneyimler bağlamında meydana getirdiği katmanlı çok kültürlülük, kimlik ve yerin ruhu gibi nitelikler açısından zengin bulunan, İstanbul’un Balat semti çalışma alanı olarak seçilmiştir. Duyuşsal uyaranların varlığı, şiddeti ve etkileri yere ait ruhun, kimliğin, deneyimin değişimi, dönüşümü ya da yok olması noktasında, bireyin kişisel ve dolaylı olarak kolektif deneyimi sonucunda yere dair ürettiği anlamı etkiler mi? Alan çalışmasında beş duyunun da ötesinde, kas ve kemik imgeleminin “hareket” kavramıyla, yere dair deneyimin aidiyet ve yer hissi oluşturmada katkı sağlaması amacıyla oluşturulan “ yürüyüş rotasıyla yavaş deneyim” kurgulanmıştır. Katılımcılar yürüyüş rotası üzerinde, farklı zamansal ve kültürel katmanlara ait yapılara uğrayarak, bu “Vista noktalarında”ki duyuşsal uyaranların niteliğini ve şiddetini ölçen bir anket çalışması hazırlanmıştır. Anket verileri sonucunda katılımcıların “yer”leri anlamlandırma sürecinde duyuşsal deneyimlerinin etkisiyle birlikte, yere dair anlamların daha güçlü bir şekilde kullanıcıya aktarılmasını sağlayacak fiziksel iyileştirmelerin tespit edilmesi de amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Duyuşsal Deneyim, Çok Duyuşlu Deneyim, Yerin Anlamı, Yerin Ruhu, Balat.

Abstract

It can be said that our vital practices are a source that constitutes the essence in the production of meanings about place. Examining the inseparable and constantly interacting transformation of our bodily and spiritual existence, which creates our existential existence in life, will also help to understand the meanings attributed to the place shaped by experiences. In this context,

it is necessary to mention the sensory interaction, which provides the harmony and integrity of the body and spirit existence and constitutes the essence of the experience, which is almost a tangible proof of existence. It can be said that the identity qualities and spirit of the “places” that the individual is exposed to in the adventure of defining his own existence are a power that creates important individual and collective effects. Aiming to emphasize body-centered sensory perception and individual experiences, which are the source of the subjective richness of the imagery process regarding the meaning of place, this study produces an interpretation of the role of sensory experience in the process of creating meaning about place. The Balat district of Istanbul, which is rich in qualities such as multi-sensory stimuli, multi-sensory stimuli and the layered multiculturalism created by the time factor in the context of identities and experiences, was chosen as the study area. Do the presence, intensity and effects of sensory stimuli affect the meaning that the individual creates about the place as a result of his personal and indirect collective experience, at the point of change, transformation or disappearance of the spirit, identity, experience of the place? In the field study, beyond the five senses, the "slow experience with walking route", which was created with the concept of "movement" of the muscle and bone imagination, was designed to contribute to the experience of the place in creating a sense of belonging and place. A questionnaire study was prepared to measure the quality and intensity of the sensory stimuli at these “Vista points” by visiting the structures belonging to different temporal and cultural layers on the walking route. As a result of the survey data, it was aimed to determine the physical improvements that will enable the participants to transfer the meanings of the place to the user more strongly, together with the effect of their sensory experiences in the process of making sense of "places".

Keywords: Sensory Experience, Multi-Sensory Experience, Meaning of Place, Spirit of Place, Balat.

GREEN BUILDING, COMPARISON OF LEED AND BREEAM CERTIFICATES AND CASE STUDY

YEŞİL BİNA, LEED VE BREEAM SERTİFİKALARININ KARŞILAŞTIRMASI VE ÖRNEK İNCELEME

Sezin NAS¹, Gizem ÇAPANER²

¹Araştırma Görevlisi, Işık Üniversitesi, İç Mimarlık, 0000-0002-0015-2501

²Araştırma Görevlisi, Işık Üniversitesi, İç Mimarlık, 0009-0008-0241-1387

Özet

Yeşil binalar, binaların çevre ve insan sağlığına etkilerini dikkate alan, sürdürülebilir ve yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanımını önemseyen, atık su kullanımına teşvik eden, gün ışığından elde edilen aydınlık düzeyinden faydalanan, enerji korunumu açısından etkin ısı yalıtımı bulunan ve yapının ihtiyacı olan enerjiyi kendi kendisinin ürettiği binalar olarak adlandırılır. Bu yapılar; insanların sağlığını korumak, çalışanların verimini arttırmak, doğayla bütünleşik yaşamak, doğal kaynakları en verimli şekilde kullanmak ve çevre kirliliği en alt seviyeye indirmek amacıyla inşa edilirler. Binaların yapım sırasında ve/veya sonrasında denetlenerek alınabilen çeşitli yeşil bina sertifikaları bulunmaktadır. Bunlar arasında en önemlilerinden Amerika Birleşik Devletleri, Yeşil Bina Konseyi tarafından oluşturulan LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) ve Birleşik Krallık, Bina Araştırma Kuruluşu tarafından yayınlanan BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method) sertifikası yer almaktadır. Bu sertifikalar, bir yapının sürdürülebilirliğini değerlendirmekte ve yapının çevre, insan, toplum ve ekonomi üzerindeki etkilerini ölçmektedir. Bu bildiride LEED ve BREEAM sertifikalarının yapılar da kullanımının incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda iki sertifika sisteminin değerlendirme kriterleri ele alınarak, avantaj ve dezavantajları irdelenmektedir. Tüm bu çerçevede mevcut literatür incelenerek değerlendirme kriterleri sınıflandırması ortaya konmuş, en üst seviye LEED ve BREEAM sertifikasına sahip iki yapı üzerinden örnek bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Her iki sertifika sisteminde yapılan inceleme sonucu ele aldığı konular bakımından %85'e yakın benzerlik bulunduğu tespit edilmiştir. BREEAM ve LEED sertifikalarına sahip yapılar karşılaştırıldığında ise BREEAM sertifikasına sahip olmak için yerine getirilmesi gereken koşulların daha fazla olduğu görülmektedir. Dünyada en çok kullanılan LEED ve BREEAM sertifikaları gibi farklı ülkelerin kendilerine ait yeşil bina sertifika sistemleri bulunmaktadır. Ülkelerin yönetmelikleri farklı olduğundan değerlendirme kriterleri sırasındaki puanlama sistemi ülke yönetmelikleri dikkate alarak düzenlemesini gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Yeşil bina, LEED, BREEAM

Abstract

Green buildings are buildings that consider the effects of buildings on the environment and human health, emphasize the use of sustainable and renewable energy sources, encourage the use of wastewater, benefit from the brightness level obtained from daylight, have effective thermal insulation in terms of energy conservation and produce the energy needed by the building itself. These structures aim to protect people's health, increase the productivity of

employees, provide an environment where people live in harmony with nature, use natural resources in the most efficient way and minimize environmental pollution. There are various green building certificates that can be obtained by inspecting buildings during and/or after construction. The most widely known and used certificates are LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) certificate issued by the United States Green Building Council and the BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method) certificate issued by the Building Research Establishment in the United Kingdom. These certificates assess the sustainability of a building and measure its impact on the environment, people, society, and economy. This paper aims to examine and compare the use of LEED and BREEAM certificates in green buildings. Firstly, the evaluation criteria of the two certification systems are discussed and their advantages and disadvantages are revealed. In this framework, the existing literature was examined, and the classification of evaluation criteria was put forward, and a case study was carried out on two buildings with the highest-level LEED and BREEAM certificates. As a result of the examination carried out for both certification systems, it has been determined that there is a similarity of close to 85% in terms of the topics covered. When structures with BREEAM and LEED certificates are compared, it is seen that there are more conditions to be fulfilled to have BREEAM certificate. Different countries have their own green building certification systems such as LEED and BREEAM certificates, which are the most widely used in the world. Since the regulations of the countries are different, it was concluded that the scoring system during the evaluation criteria should be rearranged by considering the country regulations.

Keywords: Green building, LEED, BREEAM

DESIGN AND PERCEPTION OF THE ART OF SAND PAINTING
KUM BOYAMA SANATININ TASARIM VE ALGI İDEASI

Tahsin BOZDAĞ

Öğretim Görevlisi, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi

ORCID: 0000-0001-7412-9323

ÖZET

Kum boyama sanatında tasarım ve yaratıcılık, sanatkârın estetik algılarına dayalı hayal gücünü etkin bir şekilde geliştirmeye ve yaratım sürecine yardımcı olan bir araçtır. Kum boyama sanat biçimindeki plastik sanat, varoluşsal sanata yaratıcı teknikler getirmek için başka bir araçtır. Sanat ve kumdan kaynaklanan güzelliğin anlamını iletmek ve açıklamak için renk değerleriyle birlikte plastik bir geliştirilerek kullanılır. Bu sanatı canlı tutmanın ve güzelliğini gelecek nesiller için korumanın bir yolu.

Kum formlarının doğal biçimlerin sanatsal deneyimi estetik formlar olsun ya da olmasın yeni bir figüratif semantiği deneyimler; bu sayede sanatçılar, mutlak anlamın ufku olma iddiasına meydan okuyarak kendilerini kumun ve renklerin her şeyi kapsayan ve tonsuz bir resminden kurtarırlar kum sanatı, şekillerin ve hareketlerin, çizgilerin ve hareketlerin tanıtılması yoluyla kum, şekilleri ve hareket yönünü vurgulayan bir sanat biçimidir.

Kumun imzası olan taneler, ışıklar ve renklerin de yer aldığı kum sanatının estetik anlamını yorumlama estetiği kazanırlar. Sanat formunun öne çıkan ışığı da dâhil olmak üzere hareket ve renkler oluşturmak için farklı kum değerlerini kullanan sanatın öne çıkan özelliklerini kullanarak, kum sanatının ayırt edici bir tarzı olan koyu bir arka plan üzerine yerleştirildiğinde çizgiler, kumlar ve renk değerlerinde oluşan soyut formlar net ve çarpıcıdır. Bu estetik soyut formların plastik dil bağlamında ele alınması çalışmanın algı basamaklarını oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Algı, Sanat, Kum

ABSTRACT

Design and creativity in the art of sand painting is a tool that helps to develop the artist's imagination based on aesthetic perceptions and to help the creation process effectively. Plastic art in the sand painting art form is another tool for bringing creative techniques to existential art. It is used by developing a plastic with color values to convey and explain the meaning of the beauty arising from art and sand. It's a way to keep this art alive and preserve its beauty for future generations.

The artistic experience of natural forms of sand forms, whether aesthetic forms or not, experiences a new figurative semantics; In this way, artists challenge their claim to be the horizon of absolute meaning, freeing themselves from an all-encompassing and toneless painting of sand and colors. Sand art is an art form that emphasizes shapes and direction of movement through the introduction of shapes and movements, lines and movements. They gain the aesthetics of interpreting the aesthetic meaning of sand art, which also includes grains, lights and colors, which are the signature of sand.

The abstract forms of lines, sands and color values are clear and striking when placed on a dark background, a distinctive style of sand art, using art's highlights that use different sand values to create movement and colors, including the art form's prominent light. The handling of these aesthetic abstract forms in the context of plastic language constitutes the perception steps of the study.

Keywords: Perception, Art, Sand

1.GİRİŞ

Kum sanatının iki boyutlu düzlemde durağan ve hareketli görüntüleri yaratmanın yanı sıra plastik sanat, yeni sanatsal yaratma tekniklerinin dahil edilmesi de dahil olmak üzere çok çeşitli yaratıcı fikirler ve kavramlar üretmek için kullanılabilir (Ashton:2001). Kumdan sanat üretmek için diğer teknikler ve fikirlerle birlikte kullanılabilir bir geniş plastik oluşumlara ev sahipliği yapabilir. Duvar resimleri, ürün yaratmak için oyulmuş desenler ve diğer sanat eserleri dahil olmak üzere çeşitli sanat eserlerinin bir kısmında veya tamamında renk değerleriyle çanlandırılan kum formlarını görmek mümkündür (Chen: 1998). Kum sanatçısı tarafından üretilen kum,sanat ve onu oluşturmak için kullanılan renk artık ilkeler sanat ve el sanatlarında da bulunabilir.

Sanat aktarımının gelecekte sadece farklı disiplin alanları ile sınırlı olup olmayacağı belli değil. Başka dönemlerde sanat formuna getirilebilen kum sanatından esinlenerek, yaratıcılığı farklı bir döneme bağlayan başka bir disiplin olma noktasında ilerler (May:1998). Sonuç olarak, modern kum sanatında tasarım yaparken, çağdaş tasarımı geleneksel kültür ve sanatla uygun bir şekilde bütünleştirmelikum sanatı tasarımı için daha zengin ilham kaynakları sağlamak için sanatı sergileme yollarımızın yanı sıra plastik dil özerlerini de estetik bir dille işlemeliyiz.

Bununla birlikte, bir kumdan sanat eseri meydana getirmek ya da yaratımın arkasındaki hikâyeyi anlatmak, sanatseverleri bilgilendirmek sanatın metaforuna katkı sağlayacaktır. Kum sanatındaki sanatsal yeniden yaratma yoluyla modern tasarımda anlam ve anlam açısından zengin geleneksel uğurlu kalıpların yardımıyla, insanlar iyi şeylere yönelik derin arzuyu güzel bir biçimde ifade ederler (May:1998).

Görsel.1. <https://stock.adobe.com/de/images/drawings-in-the-sand>

2.KUM SANATI

Varoluşsan sanat yaratımında doğa kavramsalı ile sanatın en temel olgusudur. İç içe olmak Bir performans sanatı olarak değerlendirilen ve ele edildiği alınabilen kum sanatı da doğanın manipüle ve yansıtıldığı (Wong: 2014) bir çizim tekniği ola rak değerlendirdir. Kum boyamalar, dünyadaki sayısız etnik topluluk ve dini grubun kültürel tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu büyük ölçüde geçici ese rler, genellikle dini ayinlerden şifa törenlerine kadar ritüellerle yakından bağlantılıdır ve aynı zamanda bir hikâye anlatımı aracı olarak işlev görür. Geleneksel olarak sanat formunu uyguladığı bilinenler arasında Yerli Amerikalılar, Tibetli ve Budist rahiplerin yanı sıra Yerli Avustralyalılar ve bazı Latin Amerikalılar ve Güney Asyalılar var. Yerli Avustralya sanatını n 30.000 yılı aşkın bir geçmişi vardır ve geniş bir yerel gelenek ve stil yelpazesine sahiptir. Bunlar son yıllarda incelenmiştir ve karmaşıklıkları artan bir kabul görmüştür (May:1988) .

Görsel.2. <https://azelnewilliams.com/expressive-arts>

3.KUM SANATI VE RENKLER

Sanat yapmak, Aborijin kültürünün temel ritüellerinden biridir; toprakları işaretlemek, geçmişleri kaydetmek ve en önemlisi hikayeler anlatmak için kullanıldı ve hala kullanılıyor. Nesiller boyu çöl ve kıyı bölgelerinde yaşayan insanlar kutsal sanatlarını toprağa, mağara duvarlarına ve kaya yüzlerine, dini objelere ve oyma lara boyadılar (Akkın:2004), (. Doğal hardalları, vücutlarına genellikle spiraller ve noktalar içeren geleneksel tasarım ve desenleri uygulamak ve renkli kumları kullanarak devasa tören zemin resimleri oluşturmak için kullandılar (Per:2012).

Bu gelenekler günümüzde farklı medya ve ç etmektedir. eşitli şekillerde devam Orta ve Batı Çöllerinin çağdaş resmi, bu kalıcı geleneğin bir parçasıdır (San:1985) . En iyi bilinenleri Navajo olan Güneybatı Yerli Amerikalıların kum boyamasında, geleneksel olarak topluluk şifacısı veya Hataii , törenin yapıldığı zemini gevşek bir şekilde veya çeşitli renkli kumlar kullanarak bir güderi veya kumaş branda üzerine boyar(Per:2012). Navajo'nun bildiği 600'den fazla farklı geleneksel kum boyama deseni vardır. Kültürde, resimler durağan nesnelere değil, daha çok saygı gösterilmesi gereken ruhsal, canlı varlıklar olarak görülür. Resimlerin renkleri genellikle doğal renkli kum, kırılmış alçı, sarı hardal, kırmızı kumtaşı, odunkömürü ve mavi bir ton oluşturan kömür ve alçı karışımı ile elde edilir (Postman:1989).

4.KUM SANATI ALGI İDEASI

Yaratıcılığın ve fikirlerin kaynağı olan kültür ve sanattan sanat eserinin yorumlanması, çeşitli yol ve bakış açılarıyla genişletilebilen imgelenimlerin çağrışım ve iyinin, iyinin ve güzelin gerçeğinin geleneksel plastik tasarımdaki sembolleridir. Kum sanatındaki plastik algı formlarının çağrışımı soyut bir kavramdır. Tasarımda kullanılan kum desenleri ve çizgileri oluşturan duygulanımların estetik bir yanılsaması olarak renk değerleriyle yüzeyde bir arayışı sergiler (San:1995).

Modern sanat tasarımdaki geleneksel kum sanatı modelin yeni bir kavramı, tezahürü ve sembol ögesidir renklerdeki plastik dil. Kum sanatındaki tasarımdaki özel estetik form çağrışımı, yeni yorumlama kalıplarının kullanımı yoluyla, donuk olmadan, ideografik daha doğrudan ve doğru, modern kum tasarımda daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Plastik unsurların bu belirgin uygulaması, basit bir kum sanatı olarak değil, daha çok zamanın malzemesi için geleneksel modelleme unsurlarıdır, yani, kum tarafından, klasik sembolik dil, anlatımı ile çağdaş fikirleri konuşur ifade eder (Logie:1982).

Kum sanatındaki deseni belirli bir tarihsel geleneğe sahip modern plastik tasarım ilhamından türetilen kum noktaları, çizgiler, renkler, şekiller ve dokular gibi görsel öğelerin tanıtımı, kumun sanatsal öğelerinin tasarımıdır. Ardından desen, denge, odak ve birlik yanılsaması yaratmak için sanatsal öğeleri yeniden düzenlenir kumlarla. Bu sayede kum sanatında algı ideasına yeni bir bakış açısı kazandırılır.

5.SONUÇ

Sanat ve estetik değerlerin bir arada var olabileceğini ve mükemmel bir şekilde birbirine dayanabileceğini kum sanatı için söylemek mümkündür. Gelecek neslin yarattığı kültürel sermayeyi ilham olarak kullanmak ve sanatı ve toplumu ve birbiriyle bağlantılı diğer faktörleri desteklemeye yardımcı olacak bir sanat eseri yaratmak için farklı sanat disiplinlerinin değerinin bilinmesi ve uygulanması gerekir. Yaratıcı stil tercüme edilebilir ve perspektifler, araçlar ve çağlar arasında sınırsızdır. Sanat ve kültürel geleneklerde, yaratıcılığı yönlendiren ve yönlendiren sonsuz bir enerji kaynağı olarak sanatın dili temsil eder. Sanat ve kültür, kum sanatı için temel bir mihengi görevi görür, kum sanatına bireyi teşvik eder ve karşılığında arayışı ve estetik faaliyetleri eserlerde yansıtır. Kum sanatının ortaya çıkmasında disiplinler arası birliktelik için modern sanat formları ve sunumları çok çeşitli teknikler, yöntemler ve yaklaşımlar kullanılabilir. Bu birliktelikteki vurgu, işe farklı bir boyut kazandıran, farklı biçimlerde kendini tekrar eden bir şeklin yaratılmasıdır. Kum formları nesnelere yüzeyinde belirgin bir perspektife sahiptir, kum sanatının yaratılmasını ayırt ederken aynı zamanda çizgilerin ve dokunun şekillerin sanat yaratmak için kullanımı arasındaki ilişkiyi birbirine bağlar. Ayrıca, sanatkarın tercihlerine ve oluşturmak için kullanılan tekniğe göre renkler ve desenler eklenebilir, bu da kum sanatının evrenselliği aracılığıyla hayata geçirildiğinde daha heyecan verici bir varoluş sürecini sağlar.

KAYNAKÇA

- Akkin, C . (2004), “ Renklerin İnsan Davranış ve Fizyolojisine T. Oft. Gaz. 33
- Ashton, D. (2001). Picasso Konuşuy Etkileri ” or (M. Yılmaz ve N. Yılmaz, Çev.).Ankara.
- Chen, LiuT. (1998). Culturally accommodated imagination discovering children's fantasy worlds in drawings.
- Klepsch, M. and Logie, L. (1982). introduction to the projective figure drawings, brunnerChildren draw and tell: an uses of children’s human routledge, New York.

- Kurtoğlu, A., ar, B., & Konar, N. (2022). Comparison of physical and motoric characteristics of totally visually impaired and low vision individual. *Sportis. Scientific Journal of School Sport, Physical Education and Psychomotricity*, 8(3), 414425.
- May, R. (1998). 232. Yaratma cesareti . İstanbul.
- Per, M. (2012). “Renk Teorisine Tarihsel Bir Bakış” *Tasarım ve Bilim Dergisi*,
- Postman, N. (1995). (8), 1726. ocukluğun yokoluğu , *Yedi: Sanat*, (K. İnal. ev.). Ankara.
- San, İ. (1985). Wong, SaiSanat ve eğitim K, Chen, Kai. Ankara. M. and Chen, Ting “Interactive Sand Art Drawing Using RGB Yu (2014). D Sensor” *International Journal of Software Engineering and Knowledge Engineering*, <http://people.cs.pitt.edu/~chang/231/y14/artdrawingKinect.pdf>

**THE DEPTH PERCEPTION OF FRACTAL ART AND YI PENG PHILOSOPHY
WITH TRADITIONAL TURKISH EBRU ART
FRAKTAL SANAT VE Yİ PENG FELSEFESİNİN GELENEKSEL TÜRK EBRU
SANATIYLA OLAN DERİNLİK ALGISI**

Tahsin BOZDAĞ

Öğretim Görevlisi, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi

ORCID: 0000-0001-7412-9323

ÖZET

Sanattaki yenilikleri derinlik ve kültür felsefesi gibi değerler, bilgi ve deneyim değerleri ile zamansal algıda birleştirmek, çok çeşitli benzersiz ve seçkin eserlerin yaratılmasında kritik bir bileşendir. Sanatta gelenekli tarihi kültürel deneyim ve kültürel felsefi değer, bireyin gelenekli sanatlara katılımının derinleşmesinde ve duygulanım sağlamasında önemli ölçüde etkilenmiştir. Modern sanatın dijitalleşmesi, hem kültürel danelerdeki kopukluk hem de ticari kültürle bağlantı kurmanın sanata ve sanatın mistik felsefesine olan olumsuz etkileri ve aynı zamanda gelecek nesil ile değerler arasındaki ayrıma meydan oluşturarak, içeriğin ortak sanat kültürü bağlamında daha fazla kopukluk oluşturma ve gelenekli sanatlara duyarsızlaşma eylemlerine dahil olmasının örneklerini oldukça fazla görmekteyiz.

Bu, öz değerlerin sanatçı ve sat sever tarafından yaratılan sanat biçimlerini ve mistik kültürel hikayeleri gören ve takdir eden bir grup insan yaratmak için farklı kültür felsefelerinin yine farklı sanat kültürleriyle ortak bir ilgi derinliğinde geliştirerek çeşitli yaratıcı yollar da dâhil olmak üzere sanatı insanlara doğru ve bütünleştirici bir şekilde bağlayan ve yayan sanat formları ile farklı kültür ve sanat disiplinlerinin ortak duygulanımlarının dokunuşları ile gerçekleştirilebilir.

Sanat ve kültür felsefesinden ilham ve yaratım hazzı alan gelenekli sanatlar ve plastik sanatlar dâhil olmak üzere birçok medeniyet ve kültür biçimi, genişleyen kültürel paradigmanın bir parçasıdır. Bu karışımda, felsefeyi, dini, ve kültürel değerleri derinden kapsayan algı ve kültür olmak üzere sanatın bu bağlamda yer aldığı yollara yenilenmiş bir odaklanma geleneksel sanatların özünün anlaşılması ve gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarılması bağlamında önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel, Ebru, Kültür, Sanat.

ABSTRACT

Combining innovations in the arts in temporal perception with values such as depth and philosophy of culture, knowledge and experience is a critical component in creating a wide variety of unique and outstanding works. Traditional historical cultural experience and cultural philosophical value in art have been significantly affected in the deepening of the individual's participation in traditional arts and providing emotion.

The digitalization of modern art, the negative effects of both the disconnection in cultural grains and the connection with commercial culture on art and the mystical philosophy of art, as well as the fact that the content is included in the actions of creating more disconnection in the

context of the common art culture and desensitization to the traditional arts, by challenging the separation between the next generation and values. We see a lot of examples. This is to bring art towards and integrating people, including various creative ways, by developing different cultural philosophies in a depth of common interest with different art cultures, to create a group of people who see and appreciate the art forms and mystical cultural stories created by the artist and sat lover of core values. It can be realized with the touch of art forms that connect and spread in a way that connects and spreads the common emotions of different culture and art disciplines.

Many civilizations and forms of culture are part of the expanding cultural paradigm, including the traditional arts and the plastic arts, which draw inspiration and creative delight from the philosophy of art and culture. In this mix, a renewed focus on the ways in which art takes place in this context, including perception and culture that deeply encompasses philosophy, religion, and cultural values, is important in terms of understanding the essence of traditional arts and transferring them to future generations correctly.

Keywords: Traditional, Marbling, Culture, Art.

1.GİRİŞ

Sanatta pragmatik derinliklerin eğilimleri ve inanç tarzları da gelenekli sanatların ve sanatın gelişimini pozitif yönde etki ediyor. Sanat yapma, sanat yayınlama ve sanatın felsefi derinliği kültürel ve felsefi arayış, medeniyetlerin yaşamı şekillendiren sosyal, dini ve kültürel yaşam tarzı faktörleri, sanatın doğru araçlarla uyarlanması, korunması ve yayılması, güzel gelenekler ve kültürler iyi adapte edilebilir ve dünyaya sanatın evrenseliği medeniyetler tarihi bağlamında taşınabilir (Berlyne:1970). Modern Dünya. 20. yüzyılda, özellikle çocuklar ve gençler söz konusu olduğunda, ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere, post modern sanat ve yenedünya sanatı arayışı hüküm sürmeye devam ediyorken kültürel metaforların derinliklerinden kopukluk görmezden gelinmemelidir (Locher: 2003).

Sanatçılar ve yaratıcı içerik üreten bireyler, teknolojiyi yeni karmaşıklık seviyelerine taşıyor. Kişisel sanat ve arayış modernitenin merkezinde olsa da köklerden ne kadar evrensel bir diyalektikte hareket alanı buluyor sanatta bu ne kadar kalıcılık sağlar sanata ne gibi başlıklar ve daha yüzlercesi cevap bekliyor. Modern sanat ayrıca bilgisayar animasyonu, ses sentezi veya dijital grafikler gibi alanlarda yeni yaratıcı etkinlik biçimleri üretirken gelenekli sanatların algı derinliğinin neresinde yer almakta hiç mi yoksa tam merkezinde mi kendine yer bulmakta (Affairs: 2009).

Sanat ve kültürel geleneklerin bir arada var olabileceğini ve mükemmel bir şekilde birbirine dayanabileceğini söylemek mümkündür kültür tarihimizde eşsiz örneklerini görmek mümkün. Gelecek nesline bırakılacak veya onların yarattığı sanata ilham olarak kullanmak ve farklı medeniyet felsefelerini ve sanatını birbiriyle bağlantılı diğer faktörleri desteklemeye yardımcı olacak bir sanat eseri yaratmak için bu başlıkları çalışmalara taşımak gerekir (Timuçin:1988),. Medeniyetlerin farklı felsefi değerlerini stil tercüme edilebilir ve perspektifler, araçlar ve çağlar arasında sınırsız bağlantılar kurmak sanat için bir sınır değil aksine varoluşsal bir özgürlük alanıdır. Sanat ve kültürel geleneklerde, yaratıcılığı yönlendiren ve yönlendiren sonsuz bir enerji kaynağı olarak sanat insanlık kadar eskiyi ve yeni yaratımları temsil eder (Joye:2007).

Görsel.1. Tahsin Bozdağ Kişisel Arşiv (2022)

2. FRAKTAL SANAT

Fraktal sanat, tek bir fraktaldan oluşan veya birkaç fraktal ve fraktal olmayan nesneden oluşan dijital görüntülerdir. Sanatçının algoritmik olarak fraktallar üretebildiği, renk desenleri uygulayabildiği ve yansımaları görüntüler oluşturabildiği sanat algılarını yaygın olarak kullanılabilir hale getirmede kendi kültürel evreninden belenimler sağlar (Wieringen: 1990). Fraktal sanat, evrensel dünya görüşümüzün şekillendiği bir süreklilik içinde kültürün yeni bir paradigmatik yönelimini eserlere yansıtır: doğal olayların yorumlanmasını düzenleyen deterministik, mistik gelenekçi ve tinsel yaratıcı bir düzeyde yeniden doğrulanmasını sanatla temsil eder. Bu şekilde fraktal paradikmalar, sonsuz büyüklük ve sonsuz varoluşun ardından sanatta arayış adımlarını, sanat ve sanatçıları meşgul eden sanat disiplinleri arası bir girişim haline gelir (Joye:2007). Medeniyet ve sanat arasındaki çizgi belirgindir; ikisi, Pythagoreas ve Ictinus gibi eski Yunanlılar tarafından resmileştirilen ortak değerlerin benzerliklerinin olduğu felsefelerdir. Bu gün, birçok medeniyet tarihinde bu benzer sanatçıların, doğal ve sanatsal nesnelere temsil etmek için geleneksel yollar sağlayarak bu felsefeleri yeniden birleştirdiği bir yöntemdir (Karen: 2018).

Görsel.2. Tahsin Bozdağ Kişisel Arşiv (2022)

3.GELENEKSEL TÜRK EBRU SANATI VE FRAKTAL SANATIN DERİNLİK KÜLTÜRÜ

Fraktal sanat, kültür ve çevre de dahil olmak üzere birçok faktör bir sanatçının yaratıcı ilhamını etkiler. Sanatçı yaratım algısında ya da eserin ilham sürecinde yeni arayışlar için sanat eserlerinde farklı fraktal boyutlar ararlar; sanatçının iç dürtülerinde ilham verici bir oluşum o veya orada bir yaratım sancısı gördükten sonra bir temel sayıyı arzulayabilir (Alen:2012). Sanat ve çeşitli değer üretmek ve yaratmak için bugünün ilham kaynakları arasında isim, gelenek ve kültür yer derinden yer alıyor.

Bu nedenle, geniş anlamda, kültürel fraktal değer, bu alanları içeren faaliyetlere atfedilen değerdir ve sadece klasik ve pragmatik değil, aynı zamanda bilinen olmayan, gelenekli ve kadim biçimlerini de kapsar. Sanatta yaratıcılık getirerek ve tasarımlar veya sanat eserleri yaratarak, tüm dünyadaki diğer ilgili kültür medeniyetlerinin varlığı varlıksızlığın ötesine bir adım atar (Sâmi:1978). Bunlardan biride Yi Peng felsefesidir (Bagozzi:2003). Yipeng felsefesinde yaratıcılığın ortaya çıkması belirli koşulları gerektirir. Kültürel ve sanatsal faaliyetler, kültürel kimlikler ve tinsel değerlerin çerperinde bağlantılı olan bu koşulları ele alınması gerekir. Yi Peng felsefesi kültürden kaynaklanan yaratıcılığın ana kaynakları insanlar (sanatçılar, zanaatkarlar, "yaratıcılar"), kültürel ve yaratıcı eserlerin ilhamı ve sanatı uygun çağda zamansızca evrilen bir sonsuzluğun aralayışı basamakları gibidir (Dynamics: 2020).

4.Yİ PENG FELSEFESİ

Yi Peng felsefesi aydınlığın ışığı gibi Lanna kültüründe alev ve ışığın kutsallığının sembolize edilmesi, Lanna sanatçılarının eserlerinin, medeniyet tasavvurlarında öbür hayat diye nitelenen ölümden sonra yaşamın bir bağlantı kurulana kadar Lanna halkının yaşam tarzı ve yaşam tarzıyla bağlantı kurmaya yaklaştırdığı düşünüş felsefesi olarak tanımlanıyor (Jacobsen: 2010). Sanat eserlerindeki daimi aydınlık, Lanna halkıyla ilişkilendirilen gerçek kültürel el sanatları olarak bu arayışın felsefesini yansıtan sanat eserleri olarak kabul edilir (Hekkert:1990). Sanat objelerindeki aydınlık temsili yetinin ve ışık inancının dini inanışlarındaki Brahmanizm'den kaynaklandığı sanılmakta ve on ikinci ay olacak olan on ikinci ayın dolunayında ateşe tapınmaya inanan Hint inançlarıyla Budist inançlarında değişikliğe uğrayarak günümüze kadar evrilmiştir (Joye: 2007)

5.SONUÇ

Sanatın fraktal sınırları ve yaratıcılık, kültürel felsefi değerlerin kökleşen donelerinde hayal gücünü etkin bir şekilde geliştirmeye ve gelenekli sanatın varoluşsal daimi yetine estetik bir boyut kazandırır. Fraktal sanat biçimindeki sanat, gelenekli sanatlardan özünü alan estetik sanata yaratıcı teknikler getirmek için başka bir araçtır. Sanat ve kültürden kaynaklanan güzelliğin anlamını iletme ve açıklamak için kullanılır. Bu sanatı canlı tutmanın ve güzelliğini gelecek nesiller için korumanın bir yolu olarak derinlemesine irdelenebilir.

Fraktal biçimlerin sanatsal deneyimi -bilimsel teorileştirme olsun ya da olmasın- yeni bir figüratif semantiği deneyimler; bu sayede geleneksel Türk ebru sanatçısı, mutlak anlamın ufku olma iddiasına meydan okuyarak kendilerini mistik boyutlamada iki boyutlu düzleme evrilmeyi kapsayan arayışın ve tonsuz bir ebrudan ötesini aralar. Sanat ve kültürel geleneklerin bir arada var olabileceğini ve mükemmel bir şekilde birbirine dayanabileceğini söylemek fraktal sanatın Yi Peng felsefesinin geleneksel Türk ebru sanatında ve birçok plastik değer kavram algılarının derinliğinde aramanın hazzında vakıf olabilir.

Gelecek neslin yarattığı kültürel sermayeyi ilham olarak kullanmak ve gelenekli sanat ve toplumu ve birbiriyle bağlantılı diğer faktörleri desteklemeye yardımcı olacak bir sanat eseri yaratmak için gerekir. Varoluşsal sorgulayıcı sanatların mistik hazzı tercüme edilebilir ve perspektifler, araçlar ve çağlar arasında sınırsız bir kapı aralanabilir. Sanat ve kültürel geleneklerde, yaratıcılığı yönlendiren ve yönlendiren sonsuz bir enerji kaynağı olarak evren ve ötesini temsil edebilir.

KAYNAKÇA

Alen, P,(2012). The study of kom pad lanna to design dramatic shadow contemporary centre, Thailand:Silapakorn University.

Bagozzi, R., Tybout, A.M., and Arbor, A., (Eds) (1993). MI: *Association for Consumer Research*, (10), 685-690.

Berlyne, D.E. (1970). 'Novelty, Complexity and Hedonic Value', *Percept Psychophys*, 8 (5), .

Berlyne, D.E. (1971). *Aesthetics and Psychobiology*. East Norwalk, CT: Appleton-CenturyCrofts.

Berlyne, D.E. (1974). *Studies in the New Experimental Aesthetics*. New York: John Wiley and Sons.

Hekkert, P., Wieringen, P.C. (1990). 'Complexity and Prototypicality as Determinants of The Appraisal of Cubist Paintings', *British Journal of Psychology*, 81(4), 423-493.

Jacobsen, T. (2010). 'Beauty and The Brain: Culture, History and Individual Differences in Aesthetic Appreciation', *Journal of Anatomy*, 216(2), 254-256.

- Locher, P. (2003). 'An Empirical Investigation of The Visual Rightness', *Theory of Picture Acta Psychologica*,114(2), 167-169.
- E. Affairs,(2009). *The Impact Of Culture On Creativity:A Study prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture*, Jun.
- M. Dynamics (2020), *The Impact of Arts & Culture on the wider Creative Economy*, Jun.
- M. Karen, (2018).Research on application of traditional auspicious elements in modern graphic design", *International Conference on Arts Linguistics Literature and Humanities (ICALLH)*.
- Ş. Sâmi (1978). *Kâmûs-i Türki*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- T. Timuçin (1988), "Bir Ebrucu Gözüyle Ebru", *Antika Dergisi*. S. 36: 1217.
- Wittgenstein, L. (1958). 'Philosophical Investigations. Trans. G. E. M. Anscombe. Englewood Cliffs: Prentice Hall Press.
- Y. Joye,(2007) "Fractal architecture could be good for you", *Nexus Netw. J.*, vol. 9, no. 2, pp. 311-320.

DEPREMİ ANLAMLANDIRMAK VE MANEVİ DESTEK

Doç. Dr. Hilal ÖZAY*

Özet

Deprem dolayısıyla vefat eden yakınlarımıza Allah'tan rahmet, geride kalanlarımıza sabır, selamet, metanet, sükûnet, güç, kuvvet, sağlık, sıhhat, afiyet diliyorum.

Deprem olağan şekilde sürdürdüğümüz günlük yaşantımızda çok önemli değişikliklere yol açtı. Bizi vefat, yaralanma, sakatlanma, evsiz ve işsiz kalma gibi durumlarla karşı karşıya bıraktı. Hayatımız belirsizleşti, ne yapacağımızı bilemez olduk. Çaresiz ve ümitsiz bir hal aldık. Bir taraftan da “neden bu olay başımıza geldi” “niçin biz bu olayı yaşadık? “bu olayın bizim için anlamı nedir?” şeklinde zihinsel bir sorgulama, açıklama getirme ve anlam bulma çabası içine girdik. Bu tebliğde sürecin daha kolay, daha rahat ve daha sorunsuz atlatılmasına katkı sağlamak amacıyla bir Müslüman olarak bu tabloya nasıl bakabiliriz, onu nasıl okuyabiliriz, nasıl değerlendirebiliriz ve ondan ne tür sonuçlar çıkartabiliriz onun üzerinde durduk. Durumu anlayabilirsek, kabullenmemiz daha kolay olacak, ne yapmamız gerektiğini belirleyebileceğiz ve çözüm yolları üretebileceğiz. Durumu anladıkça ve bazı şeyleri öğrendikçe, kendimizi daha kolay toparlayabileceğiz, bizde tekrar bir şeyler yapılabileceğimiz duygusu gelişecek ve bilinmezliğin yol açtığı belirsizlikten kurtulacağız ve olayı çözümlenip muhtemel gelişmeleri tahmin ederek hayatımızı tekrar kontrol altına alabileceğiz. Bu nedenlerden dolayı tebliğde depremin zahir yani bilinen, görünen, maddi yönü ve sebepleri ile batını yani tam olarak bilinmeyen ama geçmişte yaşananlar, ilgili ayetler ve hadislerle tahmin edilen, öyle olduğu düşünülen manevi yönü ve sebepleri başlıkları altında depreme ne anlam vereceğimizi ele alarak deprem sonrası nasıl bir manevi desteğimizin olduğunun farkına varmaya ve bilinçlenmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Depremzede, Manevi Destek, Sabır, Rahmet, İkaz.

Giriş

Depremler hayatın kaçınılmaz olgularıdır. Yeryüzünün yasağıdır. Allah Teâlâ dünyada bir düzen kurmuştur. Bu düzen içinde de depremlerin gerekli bir yeri vardır. Bilim adamları depremin nasıl oluştuğunu tespit ederler. Hatta deprem olmadan önce, deprem olabilecek yerleri ve şiddetini öngörürler ve uyarıda bulunurlar. Bu bilgilere göre tedbirler alınması ve planlamalar yapılması halinde depremlerin etkisi ve yıkımları azalabilir. Özellikle yaralanma, sakatlanma ve maddi hazar daha az olabilir. Fakat can kaybına gelince tedbir takdire engel olamaz. Her canlı kendisi için belirlenmiş belirli bir süreye kadar yaşayabilir. Deprem ölümü öne almaz, sadece vesile olur. Bunu bilmemize rağmen depremin aniden olması, rutin hayatımızı alt üst etmesi, bir anda can kaybı, yaralanma, sakatlanma, mal kayıplarına maruz kalmamız bizim şoka girmemize, hiçbir şey düşünemez ve yapamaz hale gelmemize sebep olabilir. Bu durumdan kurtulmak, tekrar normal hayata geçmemiz için bazı şeyleri öğrenmemiz veya hatırlamamız gerekebilir. “İnsan gerçekten ziyandadır. Ancak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler başkadır.” (Asr 103/2-3) ayetinden hareketle hakkı ve sabrı tavsiye etme adına bu çalışmayı yapma gereğini hissettik.

Bu çalışmada bir Müslüman olarak depremi nasıl değerlendirmeliyiz ve ondan ne tür sonuçlar çıkartabiliriz üzerinde durarak depremzedelere manevi destek sağlamayı amaçladık. Depremin oluş sebebini anladıkça, kabullenmemiz daha kolay olacak, ne yapmamız gerektiğini

belirleyebileceğiz, bilinmezliğin yol açtığı belirsizlikten kurtulacağız ve hayatımızı tekrar bir düzene sokmaya çalışacağız.

Depremi var oluşunun bizim ve dünyamız için pek çok nedeni ve hikmeti vardır. Depremi bir zahir yani bilinen, görünen, maddi yönü ve sebepleri var. Bir de batını yani tam olarak bilinmeyen ama geçmişte yaşananlar, ilgili ayetler ve hadislerle düşünülen, yorumlanan manevi yönü ve sebepleri vardır. Bunları sırasıyla ele alarak depremi anlamaya çalışalım.

1. Depremi zahiri yönü ve sebepleri

Hiçbir olay sebepsiz değildir. Depremi de görünen maddi bir sebebi vardır. Deprem yerin içindeki fay düzlemi denilen kırıklar üzerinde biriken enerjinin sıkışma sebebiyle aniden boşalmasıyla oluşur. Yer kabuğunun altındaki magma tabakası üzerinde yüzen irili ufaklı levhalar sürekli hareket halinde olup kıtaların hareketiyle plato sınırlarındaki sürtünmeden doğan kinetik enerji büyük bir güçle boşalır ve yer katmanlarında meydana gelen şok dalgalarıyla deprem olayı gerçekleşir. (Arslantaş 2013: 231). Bu enerji yanardağlarla veya depremlerle zaman zaman atılmazsa dünya tamamen infilak edebilir.

Her şeyi olduğu gibi, tabiat olaylarını da yaratan, Allah Teâlâ'dır. O, kâinatta ilâhî bir nizam, denge ve ahenk kurmuştur. Her şey buna göre vazifesini icrâ eder ve bunu da periyodik bir akışa bağlamıştır. Yani her şey ilâhî irâdenin programına tâbî durumdadır. Buna da sünnetullah veya adetullâh deriz. Dolayısıyla deprem sünnetullah gereği olması gereken bir olay veya Allah'ın koyduğu kanunlar çerçevesinde cereyan eden jeolojik bir olgudur.

Bilim adamları da bu tabiat kanunlarını tespit eder, yaklaşık nerede ve ne zaman depremi olacağı konusunda tahminlerde bulunur ve insanlara bu konuda bilgiler verir. İnsanların da buna göre planlama ve hazırlık yapması, tedbirler alması, sonrasında da tevekkül etmesi gerekir. Depremi meydana gelmesi Allah'ın takdiri, yaratması ileldir. Ama ortaya çıkan sonuç insanın rolü ve sorumluluğu ileldir. Yani, depremi tahrip edici ve yıkıcı olması insanın beklenen depreme göre bir hazırlık yapmaması sebebiyledir. Mesela yağmur rahmettir, Allah yağmur yağdırmazsa insanlar, hayvanlar, bitkiler yok olur, gider. Yağmura göre insanlar tedbir almaz ve planlama yapmazsa, evini dere yatağına yaparsa bu yağmur insanlar için felakete dönüşür. Bunun sorumlusu yağmuru yağdıran Allah mı olur, yağmura göre yaşam tarzını şekillendirmeyen insan mı olur?

Allah her zaman âdildir, olması gerekeni ve her şeyi yerli yerinde yapan ve yaratandır. Depremi de insanlar, diğer canlılar ve dünya için olması gerektiğinden dolayı meydana getirir. Her yarattığında sebepler ve hikmetler vardır.

Adil olan aynı zamanda var olan kanuna göre hareket edendir. Kanunlara aykırı davranmak ise zulümdür. Allah Teâlâ her şeyi yaratan ve her şey için bir kanun vaz edendir. Ve her şeyi koyduğu bu kanuna göre belli bir düzende, sebeplerle idare eder. Yani var olan her şey onun vaz ettiği kanuna tabi olur. Her şey bu kanuna göre olduğuna göre deprem adalete aykırı veya Allah depremi yarattığı için âdil değildir denilemez. Ayrıca âdil olan kendi mülkünde tasarrufta bulunandır. Başkasının mülkündeki tasarruf zulümdür, başkasının hakkına tecavüzdür. Bütün kâinat ve içinde bulunan her şeyin yaratıcısı, mâliki Allah Teâlâ olduğuna, O'ndan başka sahip bulunmadığına ve hiçbir kimse, hiçbir şeye sahip olmadığına göre Allah'ın bu yaratması, tasarrufu kimsenin malına, mülküne tecavüz ve zulüm değildir. Yine deprem adalete uymuyor denilemez. Mülk O'nundur, dilediğini yapar. Kimsenin hesap sormaya hakkı yoktur. Allah Teâlâ zulmetmekten münezzehtir ve asla kullarına haksızlık etmez. Zulüm ve haksızlık insana ait olan bir vasıftır. İnsanların başlarına gelen dünyevî ve uhrevî bütün musibetlerin, bizzat kendi elleriyle yaptıklarının karşılığı olduğu Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade buyrulur:

“Gerçek şu ki Allah, insanlara hiçbir suretle zulmetmez (kötülük etmez); fakat insanlar, kendilerine zulmetmektedirler (kötülük ederler).” (Yûnus, 10/44).

“Başımıza gelen her musibet kendi yapıp ettikleriniz yüzündendir; kaldı ki Allah birçoğunu da bağışlar.” (eş-Şûrâ, 42/30).

2. Depremın batını yönü ve sebepleri

Zahiren bakış ve değerlendirmenin dışında depremde düşünebilenler, görebilenler için nice imtihanlar, hikmetler, rahmetler, ibretler ve ikazlar vardır. Bu noktada olaya çok yönlü bakmak gerekir. Depremın herkes için aynı anlamı yoktur. Ama kimin için depremin ne ifade ettiğini ancak Allah bilir, kullar sadece tahminde bulunur, yorum yapar. Bu konudaki doğrudan ve dolaylı ayet ve hadislerden, geçmişte yaşananlardan hareketle depremin ne ifade ettiği konusunda şunları söyleyebiliriz:

2.1. Deprem ayettir, Allah’a işarettir, Allah’ı hatırlamadır, tanımadır

Her şeyi Allah Teâlâ yaratır ve her şey O'nun izni ve iradesiyle olur. Her şey O'nun emrindedir. Her şey O'nun emriyle hareket eder, idare olur. Her şey O'nun hikmetiyle tanzim olur. Her şey O'nu gösterir, O'nu bildirir, O'nu tanıtır. Her şey O'na işaret eder. O'nun varlığına ve birliğine şahadet eder. Her şey O'nu göstermek için açılmış bir penceredir. Deprem de bu pencerelerden birisidir. Biz insanların vazifesi, o pencereden bakıp Allah'ı tanımaktır. Allah deprem penceresinden er-Rahman (nasıl yarattıklarına merhamet ettiğini), el-Melik, el-Hakem (her şeyin sahibi, hakimi olduğunu), es-Selam (dileyince nasıl tehlikelerden selamete çıkardığını), el-Cebbar, el-Kadir, el-Muktedir (kudret sahibi olduğunu, her şeye gücü yettiğini), el-Halik (her şeyi yaratanın o olduğunu), el-Kahhar (her şeye hakim olduğunu), er-Rezzak (rızkı veren olduğunu), el-Fettah (darda kalamı nasıl kurtardığını), el-Hafid (kafirleri alçalttığını), er-Rafi, el-Mu'iz (dilediğini yükselttiğini ve inanları nasıl yücelttiğini), el-Adl (adaletli olduğunu), el-Hâfız (koruyan olduğunu), el-Kavî, el-Metin (kudretli, güçlü olduğunu), el-Mumit, el-Muhyî (öldürenin de diriltenin de kendisi olduğunu), el-Manî (istediği şeye mani olduğunu), ed-Darr (istediğine zarar verdiğini), en-Nafî (istediğine fayda verdiğini), el-Vekîl (tevekkül edenlerin işlerini nasıl yoluna koyduğunu) gösterir. Hayat belli bir rutinde devam edip gidince bunları unutulabiliyoruz, fark edemeyebiliyoruz. Bu tür olaylarla Allah bize bunları hatırlatarak, fark ettirerek ölmeden önce bir fırsat daha verir, imkân tanır.

2.2. Deprem imtihandır

Allah Teâlâ, dünyayı ve dünyadakileri, ölümü ve hayatı, her şeyi imtihan için yaratmıştır. Nitekim pek çok ayetle bunu ifade buyurmuştur.

“Muhakkak siz, mallarınız ve canlarınız hususunda imtihan olunacaksınız.” (Ali İmran, 3/186).

“Ve onları yeryüzünde birçok ümmetlere ayırdık. İçlerinde iyi olanları da vardı, olmayanları da. Onları biz, bazan nimetlerle, bazan da musibetlerle imtihana çektik. Sonunda belki hakka dönerler diye.” (Araf, 7/168).

“Sizi bir imtihan olarak kötülük ve iyilikle deneyeceğiz. Hepiniz de sonunda bize döndürüleceksiniz.” (Enbiya, 21/35).

“İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece "iman ettik" demeleriyle bırakılabileceklerini mi sandılar?” (Ankebut, 29/2).

Hz. Peygamber (s.a.v.) de şöyle buyurur. "Mü'min erkek ve kadının nefsinde, çocuğunda, malında bela eksik olmaz. Tâ ki hatasız olarak Allah'a kavuşsun." (Ahmed b. Hanbel ts.: 2/287; Beyhakî 1925: 3/374; Tirmizî 1992: Zühd 56).

Deprem de bir imtihandır ve bu imtihan kapsamında insanlar, ölür, yaralanır, sakatlanır, korkar, mallarını ve işlerini kaybeder. Ayet-i kerimede buyrulur ki: “*Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele onlar, başlarına bir musibet geldiğinde, “Doğrusu biz Allah’a aitiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz” derler. İşte rablerinin lütufları ve rahmeti bunlar içindir ve işte doğru yola ulaşmış olanlar da bunlardır.*” (Bakara 2/155-157).

Allah Teâlâ kullarını başlarına gelen musibetlerle onların sabredip sabretmediklerini, kaderlerine rızâ gösterip göstermediklerini, isyan edip etmediklerini imtihan eder, ölçer ve onları birbirinden ayırır. Deprem gerçekten çok büyük bir imtihandır. Sabredenler, isyan etmeyip kaderine razı olanlar imtihanı kazanır, sabredemeyenler ise kaybeder. Bu Allah’ın yasaıdır deyip Allah’a dayanıp sıkıntıları altında ezilmeyenler hem dinî hem de dünyevî bakımdan kazançlı çıkarlar. Zira ayetin sonunda da “sabredenleri müjdele!” buyrulur buna işaret edilir. Ayetin devamından sabredenlerin, Allah’tan geldiklerinin, yine Allah’a döneceklerinin şuurunda olan ve bütün varlıklarının Allah’a ait olduğunu bilen akl-i selim sahibi kimseler olduğu bildirilir. Onlar için büyük müjdelere, rablerinin lütufları ve rahmeti vardır.

Sabrın önemi ve gerekliliği konusunda bilinçli olan ve sabretmeyi isteyenler için Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: “*Hak Teâlâ, kendini sabretmeye zorlayanı sabretmeye muvaffak kılar.*” (Buhârî 1992: Zekât 50; Müslim 1992: Zekât 124). Sabredenlerin mükafatı konusunda da: “*Kıyamet günü, bela ehline sevapları verilince, afiyet ehli kimseler, dünyada iken derilerinin bıçaklarla kazınmış olmasını temenni edecekler.*” (Tirmizî 1992: Zühd 58) buyurur. Ayet-i kerimede de “*Zorluklara göğüs gerip sabredenler, yararlı ve iyi işler yapanlar için bağışlanma ve büyük bir ödül vardır.*” (Hûd, 11/11) buyrulur sabretmenin mükafatına dikkat çekilir.

Musibete uğrayan kişinin, “*Bizim bütün varlığımız Allah’ındır ve biz ancak O’na dönüyoruz*” (Bakara 2/156) demesinde pek çok fayda ve hikmet bulunur. Bu sözü söylemekle meşgul olmak o anda insanın ağzından uygunsuz birtakım sözlerin çıkmasını engeller, kalbi tesellî eder ve üzüntüyü azaltır, şeytanın o kişiye uygunsuz söz söyletme arzusunu keser. Başkalarının da bunu söylemesini ve onların da yararlanmasını sağlar. Diliyle bunu söyleyenin kalbine güzel düşünceler ve Allah’ın kazâ ve kaderine teslimiyet arzusu gelir. (Kur’an ve Meali 2023). Allah’ın rahmetiyle karşılık bulur. Hz. Peygamber (s.a.v.) de bu ayeti teyit eder tarzda:

“*Belâya (imtihana) uğrayan bir kul:*

أَنَا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ. اللَّهُمَّ أَجْزِي فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلَفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا

‘*Bizim bütün varlığımız Allah’ındır ve biz ancak O’na dönüyoruz. Ya Rabbi bu musibet sebebiyle bana ecir ver ve bana aldığından daha hayırlısını bağışla’ derse, Allah onu bu vesileyle mükâfatlandırır, duasını kabul eder ve ona daha hayırlısını verir.*” (İmam Malik ts.: 1/236; Müslim 1992: Cenâiz 3; Nesâî 1991: Amelü’l-yevm 261) buyurur.

Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.) “*Sizden biriniz kendisine (hastalık gibi) bir zarar isabet ettiğinden dolayı sakın ölümü temenni etmesin! Eğer muhakkak temenni etmek zorunda bulunursa, şöyle söylesin: Allah’ım, yaşamak benim için hayırlı olduğu müddetçe beni yaşat, ölmek hayırlı olduğu zaman da beni öldür!*” (Buhârî 1992: Merdâ 19; Müslim 1992: Zikir 4) buyurarak başa gelen bir sıkıntı veya belâdan dolayı ölümün temenni edilmesini de hoş görmez. Çünkü insan geleceği göremediği gibi, anı da tam olarak anlayamayabilir. Erzurumlu İsmail Hakkı tefviznâmesinde bu durumu ne güzel dile getirir.

*Hak şerleri hayr eyler
Zan etme ki ğayr eyler
Ârif ânı seyr eyler
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler...*

*Sen Hakka tevekkül kıl
Tefvîz it ve râhat bul
Sabr eyle ve râzı ol
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler...*

*Bil kâdî-i hâcâtı
Kul Âna münâcâtı
Terk eyle murâdâtı*

*Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler...*

*Bir işi murâd etme
Olduysa inâd etme
Haktandır o red etme
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler...*

*Hep işleri fâikdir
Birbirine lâyıkdir
Neylerse muvâfıkdir
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler...*

*Sen adli zulüm sanma
Teslim ol oda yanma
Sabr et sakın usanma
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler...*

*Deme şu niçin şöyle
Yerinedir ol öyle
Bak sonuna sabr eyle
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler*

*Her dilde Ânın adı
Her canda Ânın yâdı
Her kuladır imdâdı
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler...*

*Nâçâr kalıcak yerde
Nâgâh açar ol perde
Dermân eder ol derde
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler*

*Her sözde nasîhat var
Her nesnede zînet var
Her işte ganîmet var
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler...*

Depremi bizzat yaşamayan diğer Müslümanlar da aldıkları tavır, tedbir, ders çıkarıp çıkarmama, acıyı paylaşp paylaşmama, infak edip etmeme, yardımda bulunup bulunmama ile imtihan edilir. Buna göre mükâfat alır veya alamaz.

2.3. Deprem mü'minlere rahmettir

Deprem görünürde kötü olarak görülür, bir felaket, musibet olduğu düşünülür. Konuyla ilgili ayetler ve hadisler ışığında daha geniş bir bakış açısıyla ve çok yönlü düşünüp değerlendirme yapıldığında depremin aslında mü'minler için hayırlı olduğu anlaşılır. Zira Allah Resulü (s.a.s.) şöyle buyurur:

“Mü'mine herhangi bir yorgunluk, çaresiz bir hastalık, bir keder, bir eziyet veya gam (iç sıkıntısı) isabet etse hatta bir diken batsa mutlaka bu sebeple Allah onun hatalarını bağışlar.” (Buhârî 1992: Merdâ 1; Müslim 1992: Birr 52) Mü'min bu dünyaya geçici getirildiğini, bir gün ölüm vaktinin geleceğini, bunun vaktinin Allah katında belli olduğunu, asıl önemli olanın ahiret hayatı olduğunu ve Allah'ın yazgısının mutlaka gerçekleşeceğini, ona kimsenin engel olamayacağını bilir. Her daim imtihana tâbi olduğunun farkında olarak korku ve ümit arasında yaşar. Depremi de böyle değerlendirir ve maddi manevi kazançlı çıkar.

İsyan etmeyen, hayrın ve şerrin Allah'tan geldiğine inanan, kendisinin de ondan geldiğini ve ona döneceğini bilen, asıl gayenin Allah'a kulluk ve ebedi hayata hazırlık olduğunun farkında olan mü'minlerin çektikleri sıkıntılar, üzüntüler ile günahları dökülür, kalpleri arınır, temizlenir. Ağacların yapraklarını döktüğü gibi günahlardan kurtulur ve Allah'a yaklaşır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) bu bağlamda şöyle buyur: *“Müminin hâli ne hoştur! Her hâli kendisi için hayırlıdır ve bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına güzel bir iş geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı geldiğinde ise sabreder; bu da onun için hayır olur.”* (Müslim 1992: Zühd, 64; Dârimî 1986: 2/409) Yani mü'min her olayda kârlı ve kazançlı çıkar.

Deprem günahlara kefaret olmakla kalmaz, bunun yanı sıra kimilerimizin manevi derecelerini yükseltmeye vesile olur. Şöyle ki, Hz. Peygamber (s.a.v.) 619 yılında sevgili eşi Hz. Hatice'yi ve büyük desteği ve dayanağı amcası Ebu Talib'i kaybetti, aynı yıl Mekkeliler boykot uyguladılar açlık, sıkıntı, sonra anne tarafından akrabalarının olduğu Taif'e gitti tebliğ ve yardım almak için ama oradan taşlanarak çıkarıldı, bütün bu sıkıntılara rağmen imanını korudu, sabretti ve Allah'a tevekkül etti sonunda ona isra ve miraç mucizesi yaşatıldı, o, göklere yükseltildi, Cenab-ı Hakkın huzuruna kabul edildi, derecesi yükseltildi, bizzat Rabbi ile görüşme şerefine nail oldu. Bizler de depremde yaşadıklarımızdan sonra isyan etmeyerek imamlarımızı koruyup, sabredip, Allah'a tevekkül ettiğimizde inşallah ummadığımız bir şekilde Allah'ın nimetlerine kavuşacağız, derecelerimiz yükseltilecek ve şerefendirileceğiz. Nitekim Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurur:

“İnsanların en çok musibete uğrayanları evvela peygamberlerdir, sonra derecelerine göre (veliler ve salihler) gelir. Kişi dinine göre bela ve imtihanlara maruz kalır. Eğer dine bağlılığı varsa, belası daha da artar. Fakat dininde gevşek yaşıyorsa ona göre musibetlerle karşılaşır. Kişiye belalar gelir gelir de artık onun üzerinde hiçbir günah kalmaz.” (Ahmed b. Hanbel ts.: 1/172; Tirmizî 1992: Zühd 56).

“Bir kul kendisi için (Cennet’te) hazırlanmış olan makama ameliyle erişemeyecekse, Allah onun bedenine veya malına veya çoluk-çocuğuna bir belâ verir. Sonra (Allah) o kulu bu musibete sabretmeye muvaffak kılar. Nihâyet (Allah) o kulu kendi katında hazırlamış olduğu makama eriştirir.” (Ahmed b. Hanbel ts.: 5/272; Ebû Dâvûd 1992: Cenâiz, 1).

Mevlana da musibetlere maruz kalmayı şu örnekleri vererek anlatır. “Sopayla kilime vuranın gayesi kilimi dövmeğ değil, kilimin tozunu almaktır. Allah sana sıkıntı vermekle tozunu, kirini alır. Niye kederlenirsin? Taş taşlıktan geçmedikçe parmaklara yüzük olamaz. Yüzük olmak dileyen taş, ezilmeyi yontulmayı göze almalıdır.”

Deprem imanıyla ölen yakınlarımızı şehitlik mertebesine yükselir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir defasında ashâbına: “Siz kimleri şehit biliyorsunuz?” diye sorar.

Sahâbîler: “Yâ Resûlallâh! Kim Allah yolunda öldürülürse o şehididir!” derler.

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz: “Öyleyse ümmetimin şehitleri oldukça azdır” buyurur.

Ashâb-ı Kirâm: “O hâlde kimler şehididir Yâ Resûlallâh!” derler.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.): “Bulaşıcı hastalıktan ölen, ishalden ölen, suda boğulan, yangında ölen, duvar ve enkaz altında kalarak ölen, şehittir.” (Müslim 1992: İmâre, 165; İbni Mâce 1992: Cihâd, 17). Çünkü onlar Allah ne yazmışsa başlarına geleceğini bilirler.

Diğer rivayetlerde de Hz. Peygamber (s.a.v.); “malı, kanı, dini ve ailesi uğrunda öldürülen kimselerin de şehit oldukunu bildirir.” (Buhârî 1992: Mezâlim, 33; Müslim 1992: İman, 226; Tirmizî 1992: Diyât, 22).

Hz. Peygamber (s.a.v.) Allah Teâlâ’nın şehitlik esnâsında kullarına gösterdiği kolaylığı da şöyle ifade buyurur: “Sizden biriniz, karınca ısırmasından ne kadar acı duyarsa, şehit olan kimse de ölümden ancak o kadar acı duyar.” (Ahmed b. Hanbel ts.: 2//297; Tirmizî 1992: Fedâilü’l-cihâd, 26; Nesâi 1991: Cihâd, 31; İbni Mâce 1992: Cihâd, 16) Yani şehit olan kişi ne şekilde ölürse ölsün hiçbir eziyet ve sıkıntı hissetmez.

Bir müslüman için şehitlik en büyük mertebedir. Allah katında şehitlerin değerı çok yücedir. Ahirette en büyük rütbenin peygamberlikten sonra şehitlik olduğu belirtilir. Şehitlerin bütün günah ve kusurlarının Allah tarafından af edileceği bildirilir. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v.): “Şehidin, kul hakkı dışındaki bütün günahlarını Allah mağfiret eder” (Müslim 1992: İmâre, 119). Bir başka hadis-i şerifinde ise: “Şehit, ehl-i beytinden (aile ve akrabasından) yetmiş kişiye şefaati eder, şefaati kabul edilir.” (Ebû Dâvûd 1992: Cihad 28) buyurur.

Depremde malların kaybedilmesi de çok üzücüdür. Atasözümüzde geçtiği üzere mal canın yongasıdır. Ama sahip olduğumuz her şeyin ahirette hesabını vermemiz gerekir. Hesap vermekte zorlanacak olabiliriz. Allah Teâlâ depremle hesabını vermekte zorlanacağımız mallarımızı almış, bizleri bundan arındırmış, hesaplarımızı kolaylaştırılmış olabilir. Bazen bazı nimetlerin yokluğu en büyük nimet olur. Ayrıca kaybettiğimiz bu mallar için isyan etmeyip, biz emanetçi idik zaten, o verdi, geri de aldı deyip kaderimize razı olduğumuzda onlar bizim için sadaka hükmünde olur. Aslında böyle düşündüğümüzde ortada bir kayıp da yoktur. Aksine büyük bir kazanç vardır. Bu mallar inşallah dünyada daha hayırlısı, ahirette ise sadaka sevabı olarak geri dönecektir.

Depremde sakat kalmak da çok büyük ve çok zor bir imtihandır. Ama çekilen hiçbir sıkıntı, üzüntü boşuna değildir. Depremde sakat kalanlarımız isyan etmeyip, Allah Teâlâ’nın takdirine razı oldukları, emir ve yasaklarına uymaya devam ettikleri takdirde ahiret hayatlarında dünyadakinden çok daha iyi ve güzel sonsuz cennet nimetlerine ulaşacaklardır. Nitekim Peygamber Efendimiz’in haber verdiğine göre, Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Ben kulumu -iki

gözünü kast ederek- iki sevgilisini almakla imtihan ettiğimde o buna sabrederse, iki göze bedel olarak ona cenneti veririm." (Buhârî 1992: Merdâ, 7; Tirmizî, Zühd 57; Dârimî, Rıkak 76). Yalnız gözü olmayan değil, diğer sakatlıkları olan da sabrederse, ölümlük, kabirde ve mahşer yerinde sıkıntı çekmeden cennete girer. Cennette sakatlık da yoktur.

Mü'min her türlü sıkıntı, belâ ve musibeti metânetle ve sabırla karşılayıp onu hayra dönüştürür. Dünyada da sakat kalanlara Allah hayata uyum sağlayıcı şekilde farklı özellikler verir, onu zor durumda bırakmaz. Bu ayeti kerimede de "*Sabredenlere (felâketlere karşı dişlerini sıkıp göğüs gerenlere), mükâfatları hesapsız ödenecektir.*" (ez-Zümer, 39/10) şeklinde ifade buyrulur. Biz kulların yaşadıklarımızı tam olarak hayır mı şer mi olduğunu anlamadığımız da Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçer; "*Sizin hayır zannettiğiniz şeyler de şer, şer zannettiğiniz şeylerde de hayır olabilir*" (Bakara 2/216).

Deprem, depremzede olmayan Müslümanlar için de çeşitli anlamlara sahiptir. Deprem onlara için de rahmet, ikaz, imtihan, kıyameti ve ölümü hatırlama, nimetleri fark etme, kıymetini bilme, Allah'ı tanıma, merhamet, yardımlaşma, diğerkâmlık gibi insani duyguları kuvvetlendirme, daha çok dua, zikir, şükür, fikir, ibadet, tevbe istiğfar etme, infakta bulunmadır. Birlik, beraberlik içinde değildir.

2.4. Deprem umuttur, müjdedir

Mü'min her zaman, her durumda ümitlidir. Kur'an-ı Kerim'de "*Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü inkâr edenlerden başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez!*" (Yusuf 12/87) buyrulur. Deprem sonrası durum çok vahim görünse de geçmişte yaşanan tecrübeler büyük oluşumların, yeni başlangıçların büyük, ağır buhranlar, yok oluşlar sonrasında gerçekleştiğini göstermiştir. Büyük yıkımlarla, felaketlerle, savaşlarla, altüst oluşlarla karşılaşan toplumlar veya medeniyetler, felaket denen şeyle, hayatın acısı ile bizzat yüzleştikten sonra ön açıcı taze başlangıçlar yapabilmıştır. Dış dünyada yaşanan acı, insanın, iç dünyasını keşfetmesini, iç dünyasını inşa edecek köklü, derinlikli, uzun soluklu inşa yolculuğu gerçekleştirmesini mümkün kılar. Acı, insan üzerinde, hayat üzerinde, dünyamız, sorunlarımız ve hakikat üzerinde düşünme imkânı sunar. Acıyı yaşamak insanı acımasız olmaktan kurtarır. Acı, acımasızlığının önüne set çeker. Acısız hayat, insanı hayattan koparır, insanlığından uzaklaştırır, ruhsuzlaştırır ve merhametsizleştirir. (Kaplan 2023) Ayrıca şunu da bilmeliyiz ki her zorluk ve acıdan sonra bir kolaylık ve bir çıkış yolu vardır. Ayet-i Kerimelerde:

"Zorlukla beraber kolaylık vardır. Evet, zorlukla beraber kolaylık vardır." (İnşirah, 94/5-6)

"Allah, bir güçlüğü arkasından bir kolaylık yaratacaktır." (Talak, 65/7) buyrulur.

Ayette bir değil iki kolaylık zikredilir. Biri dünyada, diğeri ise ahirette olabileceği gibi her iki kolaylık da dünyada olabilir. Ahiretteki kolaylık, malum sabretmek şartıyla cennettir. Dünyada da zorluğa karşı sabır ve azimle mukabele edildiğinde neticesi kolaylıktır. Yani her zorluğun bir çaresi, çıkış kapısı vardır, çözümsüz değildir. Ancak bu kolaylık ve çıkış kapısı sabreden ve zorluğu yenmek için azmedenler içindir. Sabrettiğimiz ve Allah'tan ümidimizi kesmediğimiz takdirde, her sıkıntının arkası hayır, sevap, Allah'ın rızasını kazanma ve ahiret için yatırım olacaktır.

2.5. Deprem ikazdır

Depremi diğer bir yönü de biz insanlara onun ikaz ve uyarı olmasıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.) depremin ilâhî bir uyarı olduğunu belirtmiş, güneş tutulması, şiddetli rüzgâr, fırtına ve deprem gibi doğal âfetlerden sonra Allah'a dua etmemizi tavsiye etmiştir (İbn Sa'd, 1968: 1/142). Bu tavsiyeler doğrultusunda sahâbeden Abdullah b. Abbas Basra'da, Abdullah b. Mes'ûd Fesâ'da, Ebü'd-Derdâ Dimaşk'ta yaşadıkları depremlerin ardından halkı namaz kılmaya ve Allah'a

sığınmaya çağırılmışlardır. Emevîler döneminde meydana gelen bir depremin ardından Hz. Hüseyin'in oğlu Ali (Zeynelâbidîn) namaz kılmayı, deprem âfetinden Allah'a sığınmayı ve depremler kesilinceye kadar oruç tutup tövbe-istiğfarda bulunmayı önermiştir (Râfî 1987: 3/499).

Cenâb-ı Hak, bu âfet ve felâketlerle bizlere ne kadar da derin bir acziyet ve hiçlik içerisinde bulunduğumuzu ve bu dünyada asıl vazifemizin kulluk olduğunu hatırlatır. Elimizden giden nimetlerle Allah'ın bize ne kadar da çok nimet verdiğini ve bunların birer emanet olduğunu fark ettirir. Ayrıca dünyanın fâniliğini, ölümü ve esas hayatın ahiret olduğunu bildirir. Bilhassa kıyameti hatırlatarak biz kullarını uyarır. Böylece bizlere ahiret yurduna hazırlıkta gaflete düşmeyip uyanıklık hâlinde olmamız için bir nevi lütufta bulunur. Bu ilâhî ikazlar olmasaydı, ansızın ve gafilane bir şekilde ölümün pençesine düşer ve ebedî felâkete duçar olabilirdik. Bu itibarla, merhamet sahibi olan Allah Teâlâ, bizlerin dikkatini mutlak gelecek olan hakikatlere çekmek ve çok geç olmadan önce manen uyandırmak için deprem gibi afetleri bir âdetullah olarak tahakkuk ettirir.

Âyet-i kerîmede buyrulur: “İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde fesat çıktı (düzen bozuldu), ki Allah yaptıklarının bir kısmını onlara tattırsın; belki de (tuttukları kötü yoldan) dönerler.” (er-Rûm 30/41)

Hz. Peygamber (s.a.v.) dahi kendinden emin olup, Allah bana bir şey yapmaz, sıkıntıya düşürmez dememiş, her an Allah'ın ikazlarının olabileceğini düşünmüştür. Hz. Aişe der ki: “Resulullah (s.a.v.) bir bulut veya rüzgâr gördüğü zaman bunun etkisi hemen yüzüne yansır (yüzünde tedirginlik, korku belirir). Bir defasında ona: "Ey Allah'ın Resülü! İnsanlar bir bulut gördükleri zaman yağmur getirir ümidiyle sevinirler. Oysa bakıyorum da sen bulut gördüğün zaman bundan hoşlanmadığın yüzünden okunabiliyor" dediğimde şu karşılığı verdi: “Yâ Aişe! o kara bulutta rüzgârla azâb olunan bir kavmin azâb, bulunmasından beni emin kılacak şey nedir?” (Müslim 1992: Salâtu'l- istiska 3; Ebû Dâvûd 1992: Edeb 113; İbn Mâce 1992: Dua 22). Bu bulut yağmur yağdırdığı zaman da rahatlardı.

Depremi, Allah'ın bizlere deprem karşısında tedbir alma, O'nun çizdiği tabiat kanunlarına göre hareket etme, yaptıklarımızı gözden geçirerek kendimizi, kulluğumuzu sorgulama şeklinde dünyevî ve uhrevî konularda bir uyarı olarak da düşünebiliriz.

Depremin yaptığımız hatalar ve günahlar sebebiyle gerçekleştiğini iddia etmek her zaman doğru olmaz. Çünkü dünyada iyilik ve kötülükler bütünüyle karşılık görseydi ahiret hayatına gerek olmazdı. Allah Teâlâ da her zaman böyle olmadığını şu ayetleriyle işaret eder.

“Eğer Allah, insanları zulümleri yüzünden cezalandıracak olsaydı, orada hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat onları takdir edilen bir müddete kadar erteliyor” (Nahl, 16/61).

“Eğer Allah, yaptıkları yüzünden insanları (hemen) cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı yaratık bırakmazdı. Fakat Allah, onları belirtilmiş bir süreye kadar erteliyor. Vakitleri gelince (gerekeni yapar). Kuşkusuz Allah, kullarını görmektedir” (Fâtır, 35/45).

“Senin, başışı bol olan Rabbin merhamet sahibidir; şayet yaptıkları yüzünden onları (hemen) muahaze edecek olsaydı, onlara azabı çarçabuk verirdi. Fakat kendilerine tanınmış belli bir süre vardır ki, artık bundan kaçıp kurtulacakları bir sığınak bulamayacaklardır” (Kehf, 18/58).

2.6. Deprem kıyameti hatırlatmadır

Deprem sırasında büyük bir gürültü ve uğultu olması, yerin sarsılması, yarılması, evlerin yıkılması, insanların panikle ve korkuyla koşuşturması herkesin aklına kıyametin koştugu,

dünyanın sona erdiği fikrini getirir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de kıyametin kopması ile ilgili ayetlerde benzer durumlar tasvir edilir. Meselâ;

"Yeryüzü kendine has bir sarsıntıya uğratıldığı, içindekileri dışarıya çıkarıp attığı ve insan, "Ona ne oluyor?" dediği zaman" (ez-Zilzâl, 99/1-2).

"Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kıyamet sarsıntısı gerçekten büyük bir olaydır. Onu göreceğiniz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unutacak, her gebe kadın karnındaki çocuğu düşürecektir. Ve insanları sarhoş olmadıkları halde sarhoş gibi göreceksin; çünkü Allah'ın azabı (kıyametin dehşeti) çok çetindir!" (el-Hac, 22/1-2).

"Yeryüzü şiddetle sarsıldığı, dağlar parça parça dağılıp saçılmış toz olduğu ve siz de üç sınıf olduğunuz zaman, O, (kimini) yükseltir, (kimini) alçaltır" (el-Vâkıa, 56/4-6).

"Kulakları sağır eden o ses geldiğinde, işte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır. O gün onlardan her birinin işi başından aşkıdır" Abese, 80/37).

Hz. Peygamber (s.a.v.) de kıyametin ansızın kopacağını ve depremler çoğalmadan kıyametin kopmayacağını haber verir. (Buhârî 1992: Fiten, 25). Dolayısıyla bütün bunlar depremlerle kıyametin kopuşu arasındaki bağı kuvvetlendirir.

2.7. Deprem inanmayanlar için azaptır, helaktır

Deprem kafirler, zalimler, fasıklar, münafıklar için dünyada azap, sıkıntı, helaktır, Rabbin bir kahrı tecellisidir. Çünkü onlar kendilerini güvende hissederler, Allah'ı hesaba katmadan plan yaparlar ve Allah'a meydan okurlar. Peygamberleri yalanlarlar, Allah'ın emir ve yasaklarına uymazlar. Onlar için ahirette de azap vardır. Bir toplumda bu kişilerin sayısı arttığında rahmet olan yağmurların sel felâketine dönmesine veya tamamen kesilip kuraklığın vukû bulmasına, bâzen de depremlerin zâhirî sebebi olarak gösterilen fay hatlarının kırılmasına sebep olabilir. Bu olaylarda inanmayanlar için çekilen sıkıntılar, üzüntüler karşılığında çekilen acıdan başka bir şey yoktur. Onlar için yaşananlar bir felakettir. Çektikleri sıkıntılar karşılığında bir mükâfat elde edemezler. Onlar için bir teselli de yoktur. Ayeti kerimelerde onlar için gönderilen azaplar şöyle geçer:

"Yoksa o ülkenin halkı geceleyin uyurken kendilerine azabımızın gelmeyeceğinden emin mi oldular?" (A'râf, 7/97)

"Ya da o ülkenin halkı kuşluk vakti eğlenirken kendilerine azabımızın gelmeyeceğinden emin mi oldular?" (A'râf, 7/98)

"Onlardan öncekiler de plan (düzen-tuzak) kurdular. Allah, binalarının temellerinden geldi, tavanlarını üzerlerine çökertti. Onlara azap, şuurunda olmadıkları bir yerden geldi." (Nahl 16/26)

"O kötülükle, plan (tuzak-düzen) kuran kimseler, Allah'ın kendilerini, yere geçirmeyeceğinden veya şuurunda olmadıkları bir yerden, onlara azabın gelmesinden emin mi oldular?" (Nahl 16/45)

Kafirler gelen azaptan mü'minler de etkilenir. Ama yine depremin mü'min için anlamı farklı kafir için farklıdır. Mü'minler için, hatırlatma, rahmet, ibret, ikaz, imtihan iken kafirler için azaptır.

Mü'minin azaptan etkilenmesi yapılan yanlışlara müdahale etmemesi, duyarsız davranması sebebiyle de olabilir. Çünkü emr-i bil ma'ruf nehyi ani'l-münker her müslüman üzerine farzdır. Bir kişinin bulunduğu ortamda günah, zulüm, kötülük yapıldığında canına, malına, dinine,

aklına, nesline zarar gelmeyecekse hadiste (Müslim 1992: İmân 78; Tirmizî 1992: Fiten 11; Nesâî 1991: İmân 17) geçtiği üzere önce eliyle düzeltbiliyorsa, engel olabiliyorsa eliyle yoksa diliyle o da mümkün değilse buğz etmeli, tavır koymalıdır. Bundan dolayı kurunun yanında yaş da yanar.

Depremi Kur'an-ı Kerim'de bahsi geçen Ad, Semud, Medyen, Nuh Lut, gibi kavimlere gelen bir helak olarak değerlendirilmesi de doğru olmaz. Çünkü deprem herkesi etkileyen bir olay değildir ve Kur'an-ı Kerim'de helak olan kavimlerin helak sebepleri Allah'ın emir ve yasaklarına uymamak, zulmetmek, putlara tapmak, sapıklık yapmak, peygamberleri yalanlamak, onlara eziyet etmek hatta onları öldürmeye kalkışmaktır.

Sonuç

Depremi bir görünen maddi açıklaması bir de görünmeyen manevi açıklaması olduğu tespit edilmiştir. Maddi olarak depremin dünyadaki kurulu düzenin bir parçası olarak meydana gelen veya gelmesi gereken jeolojik bir olay olduğu görülmüştür. Manevi olarak ise mü'minler ve kâfirler için farklı anlamları olduğu belirlenmiştir. Kafirler için deprem bir azap iken ve onlara bir fayda ve kazanç sağlamazken mü'minler için ayet, Allah'a işaret, Allah'ı tanıma, imtihan, günahlara, kulluktaki noksanlıklara kefarete, arınma, Allah'a yaklaşma, sadaka, dua, zikir, şükür, hamd ve ibadetleri arttırmaya vesile, yeni başlangıçlar için umut, ölmeden önce ahireti, kıyameti hatırlatma, ikaz, uyarı, birlik beraberlik, kardeşlik duygularını geliştirme olur. En önemlisi de şehitlik mertebesine ve cenneti kazanmaya vesile olmasıdır. Dolayısıyla mü'min depremde yaşadıklarına isyan etmeyip Allah'ın emir ve yasaklarına riayet etmeye devam ettiği sürece kazançlı duruma gelir. Son olarak şunları söyleyerek konuşmamı bitirmek istiyorum.

Dualar hep kabul edilir. Allah Teâlâ: “*Kullarım sana beni sorduklarında bilsinler ki şüphesiz ben (onlara) yakınım, bana dua ettiklerinde dua edenin dileğine karşılık veririm.*” (Bakara 2/186) buyurarak her daim bizleri kendisine yönelmeye davet eder. Bütün güç, kuvvet, idare, mal mülk, hazine sahibi Allah'a dua edelim, ona sığınalım, tevbe edelim, Allah'ı çokça zikredelim, namazlarımıza, oruçlarımıza devam edelim ve tevekkül edelim. Bunlar bizi sürekli aynı şeyleri düşünmekten, korkularımızdan, kaygılarımızdan, çaresizlikten, sıkıntılarımızdan kurtarır, rahatlatır, daha çabuk toparlanmamızı sağlar, teskin eder, güvende olmamızı sağlar, iyi hissettirir, dayanma gücümüzü artırır, umudumuzu canlı tutar, sorunlarımızı çözer. En önemlisi de Allah katında değerimizi artırır.

Kur'an-ı Kerim'de “*Ey iman edenler sabır ve namazla Allah'tan yardım isteyin*” (Bakara 2/153) buyrulurken nasıl Allah'tan yardım istememiz gerektiğini, namaz ve sabrın ne kadar önemli olduğunu gösterir. Namaz, sabretmemizi sağlar, ruhen felâket ve acılar karşısında soğukkanlılığımızı muhafaza ettirir, kolayca vazgeçmememizi ve tahammül göstermemizi sağlar. Yaşadıklarımız karşısında sabırlı bir şekilde dayanmamız ve direnmemiz Allah'a olan inancımızdaki kararlılığımızı gösterir. Umudumuzu kesmeyip Allah'ın bize yardım edeceğine inancımızı kuvvetlendirir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) “*Sıkıntıya düşmüş ve başı belâya duçar olmuş hangi Müslüman لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِيَّيْ كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ derse Allah Teâlâ mutlaka onun duasını kabul buyurur.*” (Ahmed b. Hanbel ts.: 1/170; Tirmizî 1992: Deavât 83) der.

Kabullenip, Allah'ın kader ve kazasına razı olarak, isyan etmeyerek dersler çıkararak, aklımızı başımıza alarak, daha iyi insan olma yönünde özeleştiri yaparak bu olayda ve bu dönemden maddi manevi kârlı çıkmayı Allah hepimize nasip etsin. Bir daha da bu acıları, sıkıntıları hiçbirimize yaşatmasın.

KAYNAKÇA

- AHMED B. HANBEL, E. (ts.). *Müsned*, Mısır: Müessesetü Kurtuba.
- BEYHAKÎ, E. (1344/1955), *Sünenü 'l-Kübrâ*, Mısır: Vüzeratü'l-evkâf.
- BUHÂRÎ, M. (1412/1992), *el-Câmiu 's-sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- DÂRİMÎ, A. (1407/1986), *Sünenü 'd-Dârimî*, Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-Arabî.
- EBÛ DÂVÛD, S. (1412/1992), *es-Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- <http://www.kuranve meali.com/bakara-suresi/155-ayet-tefsiri>
- İBN MÂCE, E. (1412/1992), *es-Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İBN SA'D, M. (1388/1968), *et-Tabakâtü 'l-kübrâ*, Beyrut: Dâru Sadır.
- KAPLAN, Y. (2023), Depremden ders çıkarmak: Her imtihanın bir imkân olduğu bilincini yeşertmek... (yenisafak.com)
- Kur'an ve meali.com Bakara Sûresi 155-157. ayeti ve tefsiri | Kuran ve Meali
- MALİK BİN ENES, E. (ts.), *Muvattâ*, Mısır: Dâru İhyai't-türâsi'l-Arabî.
- MÜSLİM, E. (1412/1992), *el-Câmiu 's-sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- NESÂÎ, A. (1411/1991), *Sünenü 'l-kübrâ*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- RÂFİÎ, E. (1408/1987), *et-Tedvîn fî aḥbâri Kazvîn*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- TİRMİZÎ, E. (1412/1992), *el-Câmi 'u 's-sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

DUYGUSAL ZEKA VE STARA ARACILIĞIYLA YEŞİL İŞE ALIM VE YEŞİL ÖRGÜT KÜLTÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN KEŞFEDİLMESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA

Emine KAMBUR

¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İnsan kaynakları yönetimi-Yapay zekâ-Örgütsel davranış, <https://orcid.org/0000-0003-4946-6867>

Abstract

Yaşanan radikal teknolojik gelişmeler nedeniyle işletmelerin yeşil örgüt kültürüne sahip olmaları beklenmektedir. Küresel ısınma ve iklim değişikliği endişeleriyle mücadele çağrıları, işletmeleri yeşil bir örgüt kültürü geliştirmeye itmektedir. Bunu yapabilmek için yöneticilerin akıllı teknolojileri, yapay zekayı, robotları, algoritmaları (STARA) yönetme ve uygulama konusunda yetkin olmaları gerekmektedir. STARA yetkinliğine sahip olmak ve bunu kurumsal stratejinin bir parçası olarak uygulamak, işletmelerin sürekli değişen bir ortamda başarılı olmasına yardımcı olabilir. Ayrıca STARA yetkinliği yeşil örgüt kültürünün oluşmasına ve buna bağlı olarak yeşil işe alımın daha fazla uygulanmasına yol açabilir (Ogbeibu vd., 2021). Yeşil örgüt kültürünün yeşil işe alımları nasıl etkilediğine dair içgörüler derinleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışma yeşil örgüt kültürü ile yeşil işe alım arasındaki ilişkide STARA'nın aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu aracılık rolüne duygusal zekanın moderatör rolü dahil edilmiştir. Çünkü duygusal zekanın hem çalışan hem yönetici zihniyetine önemli bir katkısı vardır. Duygusal zekâ, çalışanları ve yöneticileri yeni teknolojinin faydalarına ikna etmek için gereklidir (Dhingra ve Punia, 2016). Bu nedenle duygusal zekanın moderatör rolüne sahip olacağı düşünülmüştür. Araştırmanın örneklem grubunu 148 belediye çalışanı oluşturmaktadır. Çalışmanın ana odak noktası, STARA'nın yeşil örgüt kültürü ile yeşil işe alım arasındaki aracılık etkisidir. Yapılan analiz sonucunda yeşil örgüt kültürü ile yeşil işe alım arasındaki ilişkiye STARA aracılık etmekte, duygusal zekâ da bu ilişki üzerinde düzenleyici bir role sahiptir.

Anahtar kelimeler: Yeşil işe alım, yeşil örgüt kültürü, STARA, duygusal zekâ

BATTAL UMMANÎ ERDEN’NİN (ÂŞIK UMMANÎ) ŞİİRLERİNİN KONUSU BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Şanver TERCUMAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı
ABD Doktora Öğrencisi, Türk Halk Bilimi, 0009-0003-0195-5597

Özet

Tarihsel zaman döngüsü içerisinde Türkler, farklı coğrafyalara yayılarak sahip oldukları kültür ve medeniyet tohumlarını gittikleri yerlere taşımışlardır. Şüphesiz Türklerin tarih sahnesinde yapmış oldukları en önemli göçlerden biri de Orta Asya’dan Anadolu’ya yaptıkları büyük göçtür. Bu göçle beraber Türkler Anadolu’ya “âşıklık geleneğinin” en eski geleneği olan “ozan-baksı” geleneğini de beraberinde getirmişlerdir. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında bu geleneğin ilk icracıları “kam, baksı, şaman ve ozan” olarak adlandırılan kişilerdir. İslamiyet öncesi Türk toplum hayatında musikişinaslık, hekimlik, şairlik ve çeşitli ruhanî vasıfları bulunmaktaydı. İslamiyet’in kabul edilmesinden sonra Anadolu’da ozan-baksı geleneği yerini zamanla “âşıklık geleneğine” bırakarak kam, baksı, şaman ve ozanlar da “âşık” adı ile anılmaya başlanmışlardır. Âşıklar her dönemde toplumun nabzını tutan önemli kişiliklerdir. Zaman zaman saz çalıp, türküler söyleyip toplumu eğlendirdikleri gibi bazen de dönemi veya yapılan haksızlıkları sert bir dille şiirlerinde veya türkülerinde hicvetmişlerdir. Bazı âşıklar ise bireysel acılar olarak adlandırabileceğimiz “aşk acısı, hasret, seveda, gurbet, yoksulluk, ölüm ve inanç” gibi daha birçok konuyu şiirlerinde ustaca işlemişlerdir. Dolayısıyla, günümüz âşıklık geleneğinin ender temsilcilerinden olan Âşık Ummanî Erden de şiirlerinde pek çok konuya değinerek sevenlerinin gönül dünyasında yer etmiş usta bir âşığımızdır. Çalışmada, günümüz âşıklık geleneğinin ender temsilcilerinden olan Âşık Ummanî Erden’in 129 adet şiirinde yer alan; “aşk konulu şiirleri, dinî tasavvufî konulu şiirleri, ferdi konularını anlatan şiirler, memleket ve tabiat konulu şiirleri” olmak üzere dört ana başlık altında toplanarak konu bakımından incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Âşık, Âşıklık geleneği, Âşık tarzı şiir

1. GİRİŞ

Âşıklar her dönemde toplumun nabzını tutan öncü kişiler olmuşlardır. Sazları ve sözleriyle zaman zaman toplumu eğlendirmişler, gerektiğinde ise toplumun her türlü sıkıntısını dile getirmişlerdir. Özellikle yapılan haksızlıklar ve toplumsal düzensizlikler âşıkların sazında ve sözünde hiciv konusu olmuşlardır. Birçok âşık sözünü söylemekten asla çekinmemiş bu uğurda canlarından dahi olmuşlardır. Bu bakımından âşıklar toplumun birer aynası konumunda olmuşlardır. Âşıklar yaşadıkları toplumun sıkıntılarını dile getirdikleri gibi saz, söz ve şiirlerinde kendi bireysel acılarını da konu almışlardır. Bu konular; aşk, özlem, gurbet, hasret, sevgili, ölüm ve ayrılık gibi konular olmuşsa da, bazı âşıklar manevî inançlarını da şiirlerine konu edinmişlerdir. Bu bakımından sazı ve şiirleriyle pek çok konuyu işleyen bir âşığımızda Âşık Ummanî Erden’dir

Bir kişinin âşık olabilmesi için bazı temel şartların oluşması gerekmektedir. Âşık adayı kişinin; saz çalması, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişmesi veya rüya yolu ile bade içmesi, mahlas alması, usta malı şiirlerinin haricinde âşıklık geleneği içerisinde icra edilen kendine has

şiiirlerinin ve bestelerinin olması, doğaçlama şiiir söyleyebilmesi yine çeşitli kültürel ortamlarda doğaçlama atışma yapabilmesi gibi özellikler bir kişinin âşık olmasını nitelendiren güçlü faktörlerdir. Âşık Ummanî Erden yukarıda sıralanan âşık olma yolundaki faktörlerin hepsinden ustaca geçerek ender âşıklarımızdan biri olmuştur. Âşık Ummanî Erden'in çocukluk yıllarının sıkıntılı geçmesi daha sonra ilerleyen yaşlarda saygın ve tanınan bir sanat çevresi olması ve son olarak Alevî-Bektaşî inanç çevresinde yetişmesi ve zâkirlik yapması onun şiiir dünyasını oldukça renklendirmiştir. Bu bakımından çalışmada Âşık Ummanî Erden'in 129 adet şiiiri incelenmiş ve tasnif edilmiştir. Tasnif sırasında Âşık Ummanî Erden'in "Dost Yarası" adlı şiiir kitabı ve daha önce çalışılan "Battal Ummani Erden (Âşık Ummanî) Hayatı, Sanatı ve Şiiirleri" adlı yüksek lisans tezi iki ana kaynak olarak alınmış ve çalışmanın konusu oluşturulmuştur.

1. Kuramsal Çerçeve

Âşık edebiyatının oluşum süreci "İslamiyet öncesi göçebe Türklerle başlayan, kökeni itibariyle çok eski bir süreçtir. "Türk sözlü edebiyat geleneğinin bilinen en eski temsilcileri olan kamları (şaman) takip eden devrede oluşan, ozan-baksı geleneğinin mensuplarının bir kısmının İslâmiyet'in kabulünden sonra tekke kurumu etrafında, "Tekke-Tasavvuf Edebiyat Geleneği olarak bilinen oluşumu şekillendirmesi gibi, 16. yüzyıl sonlarında bir Türk ve Müslüman sosyo-kültürel kurumu olarak ortaya çıkan kahvehanelerde, divân edebiyatı mensuplarının "saçma-sapan sözler söyleyen" kişiler olarak nitelendirdikleri "ozanlar, 17. yüzyılda tamamen kendine has bir tarza dönüşen ve zaman içinde uğradığı değişim ve gelişimlerle günümüze kadar gelerek yaşamaya devam eden, edebiyat veya kültür geleneği; kısaca "Âşık Tarzı Kültür Geleneği" veya daha dar kapsamlı bir ifadeyle "Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği" yahut "Âşık Edebiyatı" olarak adlandırılır." (Çobanoğlu, 2007: 11-12). Genel olarak tarihi süreci bu şekilde verilen ve ortaya çıkışından günümüze kadar farklı değişim ve dönüşümler geçiren âşık edebiyatı veya âşıklık geleneği olarak tanımlanan bu gelenek, yukarıda bahsedildiği üzere ilk çıkış yeri İslamiyet öncesi göçebe Türk toplumlarında meydana gelmiş bir gelenektir. "Türkler pek çok medeniyet dairesine girip çıkmıştır. Ancak bunlardan hiçbiri İslam medeniyet dairesi ile batı medeniyet dairesi kadar etkili olmamıştır. Türk kültürünü her yönden etkileyen bu üç büyük medeniyet değişikliğine bağlı olarak iki büyük değişim geçirmiştir. 2 Bunlardan; Birinci tip, muhtelif Türk boylarında ozan, baksı, kam, şaman vb. adlandırılan şair ruhaniler. İkinci tip; İslamiyet döneminde dini-tasavvufi Türk edebiyatı tesiriyle ortaya çıkan âşıklar. Üçüncü tip ise; batı medeniyet dairesine giren sazıcı, saz ustası, saz sanatkârı, bağlama ustası gibi adlarla anılan modern âşık." (Güzel, 2003: 232).

Bir kişinin âşık olabilmesi için bazı temel şartların oluşması gerekmektedir. Âşık adayı kişinin; saz çalması, usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişmesi veya rüya yolu ile bade içmesi, mahlas alması, usta malı şiiirlerinin haricinde âşıklık geleneği içerisinde icra edilen kendine has şiiirlerinin ve bestelerinin olması, doğaçlama şiiir söyleyebilmesi yine çeşitli kültürel ortamlarda doğaçlama atışma yapabilmesi gibi özellikler bir kişinin âşık olmasını nitelendiren güçlü faktörlerdir. Bu özelliklere sahip olan ve âşıklık geleneği içerisinde yer alan bir âşık da Âşık Ummanî Erden'dir. Erden, rüya yolu (bade içme) ile âşık olan bir sanatkârdır. Küçük yaşlarından itibaren saza meraklı olan Erden, Alevî-Bektaşî çevresinde yetişmesinin de güçlü etkisiyle sazını ve sözünü ilerleyen zamanlarda geliştirerek "Âşık Ummanî" mahlasıyla âşıklık geleneği içerisinde yerini almıştır.

2. YÖNTEM

Çalışmada yöntem olarak; Âşık Ummanî Erden'in 129 adet şiiirinin yer aldığı "Dost Yarası" kitabı konularına göre fişleme yöntemi kullanılarak tasnif edilmiştir. Erden'in şiiirleri daha önce yüksek lisans tezi olarak çalışılan "Battal Ummani Erden (Âşık Ummanî) Hayatı, Sanatı ve Şiiirleri" adlı çalışmadan şiiirlerinin sıra sayısı olduğu gibi alınarak, şiiirler hece ölçüsüne göre

yedili, sekizli ve on birli hece ölçüsü olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Şiirlerin dizini ilk dörtlüğün ikinci mısrasısının son sesine göre alfabetik bir şekilde sıralanarak şiirlerin dizini oluşturulmuştur. Şiirlerin başlıkları ve dizini hacim ve sayfa sayısı bakımından fazlaca olduğundan dolayı çalışmaya eklenmemiştir.

3. BULGULAR

3.1. Âşık Ummanî Erden'in Hayatı ve Sanatına Kısa Bir Bakış

Âşık Battal Ummanî Erden 7 Mayıs 1950 yılında Sivas'ın Divriği İlçesinde dünyaya gelmiştir. Babası Hasan Erden, annesi ise İnsaf Erden hanımdır. Âşık Ummanî ailenin dördüncü çocuğudur. Âşık Battal Ummanî Erden yoksul ve fakir bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Babasının ölümünden sonra altı yaşında çalışmaya başlamıştır. Âşık Ummanî, ilk mesleği olan çobanlığa altı yaşında iken tek başına başlamıştır. Âşık Ummanî babasını çok erken yaşta kaybetmesi üzerine çocukluk döneminde, duygusal olarak kendi üzerinde çok derin etkiler bırakmıştır. Âşık Battal Ummanî Erden ilkokul mezunudur. İlköğrenimine, altı yaşında öğretmen olan dayısı Mustafa Polat'ın yanında okula resmi kayıt yaptırmadan başlamıştır. Âşık Ummani, Alevi Bektaşî çevresinde yetişmiş bir âşiktir. Sivas yöresinin tanınmış âşık ve zâkirlerinden olan Derviş Ali'nin torunu olması onu âşıklık sanatına iten önemli nedenlerden bir tanesidir. Diğer önemli bir faktör ise, Âşık Ummani'nin çocukluk yaşlarından itibaren saza olan merakı ve pek çok âşık ve zâkir arasında yetişmesidir. Her ne kadar bu faktörler onun âşık olması yönünde etkili nedenlerden olsa da Âşık Ummani'yi âşıklık geleneği içerisinde yer almasını sağlayan en önemli etken görmüş olduğu iki rüyadır. Bu rüyalarda pir elinden bade içmesiyle Erden, âşıklık geleneği içerisinde yer almıştır (Tercuman, 2018: 9-21). Âşık Ummani Erden 8 Haziran 2020 tarihinde aramızdan ayrılmıştır.

3.2. Âşık Ummanî Erden'in Şiirlerinde İşlediği Konular

Âşık Ummani Erden şiirlerinde pek çok konuyu ele almıştır. Çile, özlem, ayrılık, dert, yoksulluk, sitem, aşk, sevgili, gönül, serzeniş, ömür, insan ve vuslat gibi konular Erden'in şiirlerinin ferdi konularını oluşturmaktadır. Erden'in ele almış olduğu diğer bir konu, dinî-tasavvufî konulardır. Hz. Ali, Hacı Bektaş Veli, Hz. Hüseyin, Pir Sultan Abdal, Kerbela, Erenler, Yol Büyükleri, Pirlar, Cem ve Bade gibi konular Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinin dinî tasavvufî konusu olmuşlardır. Bu konuların haricinde Âşık Ummanî Erden memleket ve tabiat konularını da ele almıştır. Şiirlerinde oldukça geniş ve renkli bir konu yelpazesine sahip olan Âşık Ummanî Erden'in şiirlerini dört ana başlık altında toplamak mümkündür. Bu başlıklar sıralanacak olursa: “aşk konulu şiirleri, dinî-tasavvufî şiirler, ferdi konularını anlatan şiirler, memleket ve tabiat” konulu şiirleridir. Aşağıda konularına göre Âşık Ummanî Erden'in şiirlerinden örnekler verilmiştir. Verilen örnekler sayfa sayısı ve hacim bakımından fazlaca yer tutacağı düşünüldüğünden dolayı şiirlerin belli bölümlerinden örneklendirme yapılmıştır.

3.2.1. Aşk Konulu Şiirleri

“Aşk ve sevgili” âşıkların şiirlerindeki temel konulardan biridir. Günümüze kadar yaşamış olan âşıkların neredeyse tamamı aşk ve sevgili konularını işlemiştir. Âşıklar şiirlerinde “aşk acısı, aşk ateşi, aşk derdine düşmek, sevgiliye özlem, sevgiliden ayrılmak, sevda yarası, sevda yorgunu” gibi daha pek çok ifade ve benzetmelerle şiirlerinde ve dillerinde aşkı ele almışlardır. Âşık Ummanî Erden de aşk konularını ele alan âşıklardan bir tanesidir. Fakat Erden'in şiirlerinde beşeri aşk unsurları ve sevgili yoğun değildir. Şiirlerinin sadece beş tanesinde sevda konusunu ele almıştır. “Gerek klasik şiirde gerekse halk şiirinde üzerine en fazla şiir yazılan konu sevgili konusudur. Beşeri aşk konusu, şiir alanında yüzyıllar boyunca en fazla işlenen konulardandır. Bu hükmümüz, halk ve divan şiirinin yanı sıra yeni Türk şiiri için de geçerlidir.

Sevgili şairin gönül verdiği yahut hayalinden geçen güzel, üstün vasıflara sahip olan kişidir.” (Kaya, 2007: 646). Erden’in Aşk konulu şiirlerine birkaç örnek verilecek olursa;

Gönül deryasında sevda vapuru

Ne batar kurtulur ne de yol geçer

Bu benim çektiğim dert ile gamı

Ne kervan götürür ne kul çeker (95)

Hasretlik sevda acısı çekenler için en acı tecrübelerden bir tanesidir. Âşık Ummanî de sevda hasretini çekenlerdendir. Çekmiş olduğu sevda acısını ve hasretini gözündeki kanlı yaş dökerek betimlemiştir.

Çoktan beri hasretini çekerim

Bugün sevdiğim geçti de gitti

Gözlerimde kanlı yaşlar dökerim

Gözüm yaşını sildi de gitti (50)

Âşık Ummanî sahip olduğu aşk yüzünden bazı zorluklar yaşamıştır. Bu yaşamışlıkların zorluklarını sevgiliye küçük serzenişlerde bulunarak ifade etmiştir.

Hoyrat olup gonca gülün dermedim

Diken gibi ela gözde bitmedim

İnsaf eyle senden gayri sevmedim

Sensin beni aşk-ı sevda çektiren (80)

Âşık Ummanî fakir ve yoksul bir ailede büyümüş bir şahsiyettir. Fakirlik ve yoksulluk zamanla onu gurbete çıkmaya zorlamıştır. Gurbet hayatı onu ailesinden ayırdığı gibi sevdiğinden de ayırmıştır. Erden yokluk ve sevda acısını şu şekilde ifade etmiştir:

Esiyor bağrıma yokluk yelleri

Çekemezsin kahrı yârim eyvallah

Gezeyim bir zaman diyar elleri

Boynu bükük nazlı yârim eyvallah (53)

3.2.2. Dinî-Tasavvufî Konulu Şiirleri

Âşık Ummanî Erden şiirlerinde dinî-tasavvufî konuları yoğun bir şekilde işlemiştir. Hatta onun şiirlerinin temel yapısını dinî-tasavvufî konular oluşturmaktadır denilebilir. Şüphesiz yoğun bir şekilde dinî-tasavvufî konuları ele almasının temel nedeni, onun Alevi-Bektaşî çevresinde yetişmesinin büyük bir tesiri vardır. Âşık Ummanî dini-tasavvufî konulu şiirlerinde “Hz. Muhammet, Hz. Ali ve Hacı Bektaş Veli olmak başta üzere; Hz. Hüseyin, Pir Sultan Abdal, yol büyükleri, pir, eren, cem, dua, hak kapısı, matem ve Kerbela” gibi inanç ulularına ve mekânlarına karşı duymuş olduğu sevgi ve saygının ifadesi olacak konuları işlemiştir. Özellikle Hz. Ali, Hacı Bektaş Veli, Hz. Hüseyin ve Ehlibeyt gibi konular bazı şiirlerinde konu başlığı olarak ele alınmasa da şiirlerinin çoğunda bu büyüklerin isimleri zikredilmektedir.

Âşık Ummani’nin şiirlerinde yer alan dinî-tasavvufî şahsiyetler içerisinde en çok işlenen kişi Hz. Ali’dir. Hz. Ali, Erden’in şiirlerinde çok sevilen ve ulaştırılan dini ve tasavvufî bir şahsiyettir.

Gâhi şahı merdanımsın

Gâhi canım cananımsın

Sen gönlüme sultanımsın

Ali güldür Ali Bülbül

Alinin bindiği düldül

Gâhi lale gâhi sümbül (78)

Erden Hz. Ali'nin fiziksel özelliklerini, bazı benzetme ve betimlemeler yaparak en güzel şekilde anlatmaya çalışmıştır. Bu şekilde Erden'in Hz. Ali'ye olan sevgi ve gönül bağlılığının başka bir ifadesini de görebilmekteyiz.

Rüyamda pirimi gördüm

Cemalinde nurlar saçar

Tane tane konuşuyor

Dillerinde kehribar var

Aman aman Ali'ye kurban

Veli'ye kurban (89)

“Hacı Bektaş Veli, XIII. yüzyılda Horasan diyarından Anadolu'ya gelmiş, etkileri bakımından Türk sufiliğinin en önemli kişilerinden birisidir. Asıl adı Muhammed'dir. Horasan'ın Nişabur şehrinde H.606 (1209-10) yılında doğmuş ve H.606 (1270-71) senesinde vefat etmiştir. Hacı Bektaş Veli, birlik ve beraberliğe verdiği önemle dikkat çekmiş, Anadolu'daki farklı inanç ve görüşleri hoş görüşüyle etrafına bağlamış bir hak aşığıdır.” (Özcan, 2011: 17-23). Şüphesiz onun hoşgörü ve sevgi dolu yaklaşımı gerek inanç çevrelerini gerekse âşık ve ozanları derinden etkilemiştir. Âşık Ummanî Erden de şiirlerinde Hacı Bektaş Veli'yi konu edinmiştir. Erden için Hacı Bektaş Veli, sevgi ile bağlandığı efendisi, piri ve sahip olduğu inancın yüce bir şahsiyetidir.

İnci mercan cevher döker dilleri

Aslı erenler horasan pirleri

Cananım âşıklar dergâh gülleri

Dalıp bu serimden geçesim gelir (113)

Erden Hacı Bektaş Veli'ye olan bağlılık ve sevgisinden dolayı onu yüceltmek istemiştir. Hacı Bektaş Veli'nin menkıbevî hayatından alınan bazı olayları şiirlerinde süsleyerek konu edinmiştir.

Yetmiş üç millete bir nazarla bakan

Aslanı ceylan'a gardaş yapan

Kara taşı yoğurup hamur yapan

Pirim Hacı Bektaş Veli değil mi? (22)

“Hz. Hüseyin, Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın oğlu ve III. İmamdır. Kesin olarak net olmamakla birlikte hicretin üçüncü veya dördüncü yılı Şaban ayının üçüncü günü Medine'de doğmuştur. Hicretin altmış birinci yılı Muharrem ayının onuncu günü Kerbela' da şehit edilmiştir.” (Gölpınarlı, 1969: 48). Âşık Ummanî Erden Alevi- Bektaşî inanç çevresinde yetişmiş bir âşık

olarak bu üç konuya şiirlerinde yer vermiştir. Hz. Hüseyin, Erden için gamın ve kederin adı olmuştur. Hz. Hüseyin'in Kerbela' da şehit edilmesi Âşık Ummanî Erden'i derinden etkilemiştir.

Şah Hüseyin Fatma anamın kuzusu

Pir Hasan'da Hüseyin'imın abisi

İçimizden çıkmaz asla acısı

Ah canım Hüseyin canan Hüseyin

Erenler içinde civan Hüseyin (32)

“Kerbela, Irakta Bağdat'ın Güneybatısında, İmam Hz. Hüseyin'in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu yerin adıdır. Hz. Alinin oğlu ve Hz. Muhammed'in torunu olan Hz. Hüseyin burada, Emevi halifesi Yezit' in askerleri tarafından muharrem ayının onuncu günü şehit edilmiştir.” (Korkmaz, 1994: 204). Âşık Ummani Hz. Hüseyin'in acısını mekânsal ve tarihsel bir olay olan, Kerbela olayını bir şiirinde ele almıştır.

Sinende beslenir bin bir canlılar

İnsana hayat verir o güzel bahıklar

Seninle sevişmedi mi o güzel yunuslar

Sen niye can vermedin can vermedin Kerbela' da Şah'a (8)

“Cem; Aleviliğin inançsal ayinidir. Bu bağlamda Semahlar da üretilmiştir. Alevi inancında Semah, Cem'le bütünleşir. Cem töreni, Miraç olayının ve Kırklar Meclisi işlevinin yeryüzündeki bir tekrarıdır.” (Öz, 2004: 18-19). Âşık Ummanî Erden de, bir şiirinde cem ritüelini, cem sırasında icra edilen bazı fonksiyonları da belirterek şiirinde konu olarak işlemiştir.

Tığlandı kurbanlar gülbank çekilir

Özler hakta Allah Allah denilir

Mürşit desturuyla lokma yenilir

El, bel, dil bağla ki kâmil olasın

Erenlerdir gönül gözü görenler

Ruhlaşmış bedenler semah dönerler

Erden Ummaniye deli edenler

Ölmeden öldün mü mürşit olasın (33)

Alevi-Bektaşî çevresinde yetişen âşıklar yol büyükleri, pirlar, erenler başlığı altında şiirlerine konu edinmişlerdir. Bunlardan biri de Âşık Ummanî Erden'dir. Erdenin yol büyüklerine karşı büyük bir saygısı vardır. Bu saygı ve muhabbetini şiirlerine de konu edinerek işlemiştir.

Fazlıdır ardıçta boydan biçilir

Yusuf'a Kenan'dır eşsiz güzeldir

Arif-i kâmindir yahut düzendir

Ladün ilmi söyler telli Zülfikar

*Şah-ı vilayettir onun atası
Cafer-i sadıktır ilim hocası
Selman gibi saklar içinde yarası
Ladün ilmi söyler telli Zülfikar (2)*

3.2.3. Ferdi Konularını Anlatan Şiirleri

Âşık Ummani Erden şiirinde bireysel konuları sıkça işlemiştir. Bu şiirlerinin konu başlıklarını sıralayacak olursak; “çile, dert, özlem, mağduriyet, yoksulluk, gönül, serzeniş, hastalık, yetimlik, pişmanlık, dostluk, arzu, mücadele, keder, şikâyet, sitem, insan, çobanlık, vuslat, , sabır, saygı, evlat, babalık ve ömür” gibi konular olmuştur. Âşık Ummanî Erden çocukluk yaşlarından itibaren büyük zorluk ve sıkıntılarla karşılaşmış bir isimdir. Altı yaşında babasını kaybetmesi, aileden zorunlu olarak ayrılık, küçük yaşlarda ağır işlerde çalışması ve gurbet gibi olaylar onun yaşamını etkilediği gibi düşünce dünyasında da derin etkiler bırakmıştır. Dolayısıyla Erden, şiirlerinde çile ve dert konularını sık sık işlemiştir:

*Gam kasavet sardı dertli başımı
Zehir etti ekmeğimi aşımı
Elimden aldırdı küllü varımı
Hem dem ağlamaktan gülemez oldum (36)*

*Ummanî' yem ne dertli garip başım
Yaz bahar ayında sel elinde başım
Diyar gurbet elde bacım gardaşım
Bir dert ehli tabip bulamaz oldum (26)*

Âşık Ummanî Erden'in fakir olarak başlayan çocukluğu babasının ölümü ile beraber daha da perçinlenmiştir. Erden, daha çocuk yaşından itibaren bir yandan yetimlik bir yandan da fakirlikle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Doğal olarak bu durum daha sonra onun şiirlerine de konu olmuştur:

*Nerede çarık nerede kumaş
Sebze, et yok yağsız aş
Yetimlik bana oldu kardeş
Ah yetimlik ah yetimlik*

*Üst baş sökük yırtık
Kul görüyor Allah tanık
Bana huzur yok mu artık
Ah yetimlik ah yetimlik (123)*

Âşık Ummanî Erden'in yaşamış olduğu zorluk ve sıkıntılar her ne kadar hayat karşısında onu olgunlaştırırsa da zaman zaman sitem ederek şikâyette bulunmuş ve bunu şiirlerinde dile getirmiştir:

*Ne ettim ne eyledimse yüzüm gülmüyor
Ararım derdime derman bulunmuyor
Çaresiz bir dert ki gücüm yetmiyor
Ne ettim ne eyledimse yüzüm gülmüyor (107)*

*Emekler haksızın yol uğursuzun
Güzel nursuzun söz yalancının
Edep namussuzun çile mazlumun
Hep yıktın gönlümü yaralı sinem (81)*

Âşık Ummanî Erden altı yaşında çoban olarak çalışmak için ailesinden ayrılmış ve daha sonra ilerleyen yaşlarında gurbete çıkmıştır. Doğal olarak yaşamış olduğu bu durumlar ve zorunlu ayrılıklar onun başta ailesi olmak üzere onu sevenlere karşı hasret ve özlem yaşatmıştır. Erden yaşamış olduğu hasret ve özlemi şiirlerinde dile getirmiştir:

*Söylenir mi dertler dağ ile taş
Hasret ettin beni bacı kardaşa
Neden acımızsın gözümde yaşa
Hasretlik koymuşlar senin adına (12)*

*Gönlümün sultanı nazlı bülbülüm
Hasretim sesine naçar üzgünüm
Özüm sende kaldı ağlıyor gözüm
Gel nazlı cananım aziz sultanım (75)*

3.2.4. Memleket ve Tabiat Konulu Şiirleri

İnsanlar üzerinde yaşadıkları toprakların, memleketlerinin etkisi oldukça önemlidir. Çünkü insanlar yaşadıkları olay ve durumları buldukları toprak ve tabiatla bağdaştırırlar. Dolayısıyla âşıklar için de memleket ve tabiat kavramı daima önemli olmuş ve şiirlerinde yer bulmuştur. Âşık Ummanî Erden de şiirlerinde memleket ve tabiat kavramlarını konu olarak işlemiş âşıklardan bir tanesidir. Özellikle Sivas Avuçen, Toroslar ve Çamsıkı Obası Erden'in şiirlerinde göze çarpan yerlerdir:

*Düğünde toplanır köyün halkı
Çamsıkı halkı düğüne meraklı
Herkes içer bir küp rakı
Küpü masası bardağı sarhoş (115)*

*Kuşlar öter civil civil
Yapraklar hışır hışır
Çiçekler kokar hâsıl*

Gülemedim yar gülemedim (70)

Gördüm köyde bacalar hiç tutmuyor

Sabah oldu horozlar ötmüyor

Anaların gözü yaşlı gülmüyor

Eyvah viran olmuş o şirin köyüm (109)

Yanar yüreğim figan-ı nar ile

Bir dem gülemedim can ciğer ile

Dertlerim dillenir bağlamada tel ile

Az geldi derdime Toros dağları (77)

Mürşitler dağıldı Anadolu'ya

Ciğer parenin biri Malatya'ya

Aziz Ulah gitti Adıyaman'a

Her dem çağırırım Avuçen deyi (51)

4. SONUÇ

Âşık Ummanî Erden'in şiirleri konusu bakımından değerlendirilecek olursa; Erden'in şiirlerinde en çok işlenen konu ferdi konularını anlattığı şiirlerdir. Ferdi konularını anlattığı şiirlerinin konu başlıkları "çile, özlem, ayrılık, dert, yoksulluk, sitem, aşk, sevgili, gönül, serzeniş, ömür, insan ve vuslat" gibi konular Erden'in şiirlerinin ferdi konularını oluşturmaktadır. Âşık Ummanî Erden'in ferdi konularını şiirlerine sıkça işlemesinin nedeni onun çocukluk yıllarından itibaren yaşamış olduğu yoksulluk, yetimlik, gurbet ve yalnızlık gibi temel etmenler oluşturmuştur. Daha sonra ise en sık işlediği konu dinî-tasavvufî konulu şiirlerdir. Dinî-tasavvufî konulu şiirlerinin onun inanç dünyasından kaynaklandığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda Erden dinî-tasavvufî konulu şiirlerinde "Hz. Ali, Hacı Bektaş Veli, Hz. Hüseyin, Pir Sultan Abdal, Kerbela, Erenler, Yol Büyükleri, Pirlar, Cem ve Bade gibi konular şiirlerini oluşturmuştur. Kendisinin Alevî-Bektaşî inanç çevresinde yetişmesi, daha sonraki yıllarda zâkirlik yapması onu dinî-tasavvufî konulu şiirler yazmasına ilham verdiği söylenebilir. Âşık Ummanî Erden bir âşık olarak gönül ve sevgi insanıdır. Dolayısıyla şiirlerinde aşk konulu şiirlerine yer vermesi kaçınılmazdır. Erden gönül dünyasından kopan "aşk acısı, aşk ateşi, aşk derdine düşmek, sevgiliye özlem, sevgiliden ayrılmak, sevda yarası, sevda yorgunu" gibi konuları şiirlerinde ustalıklı işlemiştir. Son olarak Âşık Ummanî Erden'in çocukluk ve gençlik yıllarını geçirmiş olduğu memleketini de unutmayarak şiirlerinde yer vermiştir. Memleket ve tabiat konulu şiirlerinde özellikle Sivas Avuçen, Toroslar ve Çamsıkı Obası Erden'in şiirlerinde göze çarpan yerler olmuştur.

5. KAYNAKLAR

Çobanoğlu Ö (2007), *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*, 3F Yayınevi, İstanbul.

Erden BU (2004) *Dost Yarası*, Cem Ofset, Ankara.

Gölpınarlı A (1969) *100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Güzel A (2003) *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
İstanbul.

Kaya D (2007) *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Korkmaz E (1994) *Ansiklopedik Alevi Bektaşî Terimleri Sözlüğü*, Ant Yayınları,

Öz B (2004) *Hz. Ali'den M. Kemal'e Aleviliğin Tarihçesi*, Can Yayınları, İstanbul.

Özcan H (2011) *Hacı Bektaş Veli*, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Tercuman, Ş (2018) *Battal Ummani Erden (Âşık Ummani) Hayatı, Sanat ve Şiirleri*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.

**DEVELOPMENT OF THE MOBILE INTERFACE OF THE GUIDED PICTURE
DRAWING TECHNIQUE**

**YÖNLENDİRİLMİŞ RESİM ÇİZİM TEKNİĞİNİN MOBİL ARA YÜZÜNÜN
GELİŞTİRİLMESİ***

AYŞE SEZER

Doçent, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, GSTF, Resim Bölümü,

ORCID 0000 0003 4766 9476

ÖZET

Bilim ve teknolojinin ışığı altında gelişen çağımıza ayak uydurabilmek için günümüz insanların kendilerini değişen dünyaya ve yaşam koşullarına göre sürekli yenilemeleri gerekmektedir. Çağdaş eğitim kurumları da bireyin ve çevrenin sanat ve eğitim ihtiyaçlarını karşılayarak uygar birer birey ve toplum oluşturmada önemli bir role sahiptir.

Literatür incelendiğinde çocuk gelişiminde resmin önemli olduğu, dış dünyayı algılaması ve kendini ifade etmek için bir araç olduğu belirtilmektedir. Çocukların yeteneklerinin keşfedilmesi ve yaratıcılığının artırılması için resim eğitiminin küçük yaşlarda başlaması önem arz etmektedir. Ayrıca çocukların dokunmatik ekranda öğrendikleri bilgi ve becerileri gerçek hayatta da kullandıklarını kanıtlayan çalışmalar bulunmaktadır.

Resim çizmek amaçlı geliştirilen patent başvuruları incelendiğinde ise eğlence temalı görsel olarak çocukların dikkatini çekecek başvurular ile resim çizmeyi kolaylaştıracak çizim masası vb. buluşların varlığı dikkat çekmektedir. Mevcut uygulamalar incelendiğinde ise genel olarak eğlence amaçlı oldukları ve okuma yazma bilen çocuklara hitap ettiği görülmektedir. Yapılan literatür çalışmasında, patent dokümanlarında ve uygulamalarda eğitim amaçlı sesli yönlendirme yaparak resim çizmeyi öğreten ve yapay zekayla desteklenen bir yazılıma rastlanmamıştır.

Bu kapsamda projemizin öne çıkan özgün değeri uzun yıllardır geleneksel yöntemle uygulanmış ve başarıya ulaşmış "Yönlendirilmiş Resim Çizimi" tekniğinin günümüz teknolojisiyle buluşmasıdır. Geliştirilmesi planlanan uygulamada karşısında adeta gerçek bir öğretmenin sesli olarak yönlendirmesiyle hedef yaş aralığındaki çocukların resim çizmeyi öğrenmeleri sağlanacaktır.

Yapay zeka destekli yönlendirilmiş resim çizim uygulaması özellikle okul öncesi grubunda bireyin kendi kendine çizim becerisini geliştirmesine, çocukların tablet gibi teknolojik cihazları faydalı kullanımına ve gelecek neslin sanatsal faaliyetlere merakını ve yeteneğini artırmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Çocukların, özgürlük temelli bir yaratıcılığa sahip olmaları, eldeki araçları çekinmeden kullanmaları ve başkalarının yöntemlerini, çizgilerini ve düşüncelerini kopya etmeden ortaya koyabilmeleri açısından, uygun ortam ve olanaklar sağlanmasını ve kendilerine olan özgüvenlerini ve yetilerini geliştirmesini sağlayan "Yönlendirilmiş Resim Çizimi" tekniği, yol gösterici bir rehber niteliğinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Yönlendirilmiş Resim, Mobil Arayüz, Okul Öncesi, Yapay Zeka

*2022-01.BŞEÜ.07-01no'lu Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi BAP ile yapılmıştır.

ABSTRACT

In order to keep up with our age, which is developing under the light of science and technology, today's people need to constantly renew themselves according to the changing world and living conditions. Modern educational institutions also have an important role in creating a civilized individual and society by meeting the artistic and educational needs of the people and the environment.

When the literature is examined, it is stated that painting is important in child development by being a tool for perceiving the outside world and expressing oneself. It is important to start painting education at a young age in order to discover the children's talents and increase their creativity. In addition, there are studies proving that children use the knowledge and skills they learn on the touch screen in real life.

When the patent applications developed for drawing pictures are examined; the existence of fun themed applications that are visually attractive for children and applications such as table, etc that are facilitative for drawing pictures are especially noticed. When the existing applications are examined; it is seen that they are generally for entertainment purposes and appeal to children who can read and write. Within literature research, no educational software was found in patent documents and applications that teaches drawing with audio guidance and is supported by artificial intelligence.

In this context, the foremost genuine value of our project is the meeting of today's technology with the " Prescriptive Drawing" technique, which has been applied with the traditional method and succeeded for many years. The application that is planned to be developed will help children in the target age range will be able to learn to draw with the audio guidance of a real teacher.

It is predicted that the artificial intelligence supported "Prescriptive Drawing" application will help especially the preschool individuals to develop their drawing skills by themselves, to use technological devices such as tablets beneficially and to increase next generation's curiosity and ability in artistic activities.

The "Prescriptive Drawing" technique, which helps children to develop their self-confidence and skills and to provide appropriate environment and opportunities, will be a leading guide for them to have a freedom based creativity, to use the available tools without hesitation, and to produce their methods, styles and thoughts without copying others.

Keywords; Art, Prescriptive Drawing, Mobile Interface, Pre-School, Artificial Intelligence

GİRİŞ

Bu çalışmanın, ilerleyen günlerde patent olma yolunda ilerlemesinin temelini oluşturacak olan arayüz tasarımının geliştirilmesi Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesinin desteklediği 2022-01.BŞEÜ.07-01 no'lu BAP ile yapılmıştır. “Yönlendirilmiş Resim Çizim Tekniğinin Mobil Arayüzünün Geliştirilmesi” tasarım projesine 10.06.2022 tarihinde başlanmış ve 28.12.2022 tarihinde tasarım aşaması tamamlanmıştır.

Sanatın eğitimdeki yaratıcı gücünün önemi, resim çizimi alanında kendisini sözel ve yazınsal gelişiminden önce resimle ifade eden okul öncesi çağındaki çocuklar için göz ardı edilemez bir durumdur. Günümüz koşullarında evlerden alınan uzaktan eğitimler, bir takım teknolojik ilerlemelerin de gerekliliği olarak sanat alanında da nitelik açısından sorgulanır düzeye gelmiştir. Bu anlamda biz sanat eğitimcilerinin uygulamada kullandıkları tekniklerin mobil uygulama olarak her kesimden ve her sosyo-kültürel yapıdan insanların ulaşabileceği düzeyde

etkileşimli bir şekilde ve çocuğun yaratıcı düşüncesinin geliştirilmesi yönünde etkin olacak bir uygulama ortaya koymak zorunlu hale gelmiştir.

“Yönlendirilmiş Resim Çizim Tekniği” olarak adlandırılan bu teknik uzun yıllar boyunca uyguladığımız ve çocukları yönlendirerek yaratıcı düşüncelerinin ilerlemesini sağlayan bir teknik olarak karşımıza çıkmıştır. Çalışmanın önemi çocukların yaratıcı düşüncelerinin hızlı bir şekilde ilerlemesine ve çocuğun bilgilerini işlevsel kılmasına olanak vermesi ile ön plana çıkmaktadır.

Eğitimin amacı, geçmişte bireye bilgi ve beceri kazandırmak iken günümüzde ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriyi nasıl kullanabileceği, değişen sürece nasıl uyum sağlayabileceği ve yeni çözümler üretme konusunda ezberlenen değil yaratıcı düşüncüyü tetikleyici bilgi akışına yön vermek olarak değişmiştir. Uygulamaya söz konusu olan çizim tekniği de tam olarak bu amaca yönelik bir yenilik çerçevesinden hareketle ilerleme kaydedilmesi adına tasarımı yapılan bu projeyi mobil uygulamaya doğru geliştirilmesi adına farklı projeler ile bu projenin devamı niteliğinde ilerleterek hayata geçirilmesi planlanmaktadır.

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesinin vermiş olduğu 2022-01.BŞEÜ.07-01no’lu BAP desteği ile tasarımı yapılarak başlatılan bu projenin patent başvurusunda bulunmuş ve mobil uygulamaya geçilmesi basamağı için ise farklı bir projeye daha başlama aşamasında çalışmalar devam etmektedir. Proje kapsamında “Yönlendirilmiş Resim Çizimi” tekniğinin mobil uygulaması için gerekli olan fizibilite çalışması ve mobil uygulama arayüz çalışması yapılmıştır.

"Yönlendirilmiş Resim Çizimi" olarak isimlendirilen bahsedilen teknik ile bireyin kendisini ifade etme becerilerinin, yaratıcı düşüncesinin ve kendisine olan özgüveninin gelişeceği bir uygulama olacağı öngörülmektedir. Ezberlenmiş kalıp biçimler yerine, öğrencilerin yaratıcı düşüncesini geliştirmeye yönelik teknolojik, eğitici, öğretici, yapıcı bir çizim süreci yaşamalarına olanak verecek bir uygulama ile resimsel süreçlerine katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

Mobil uygulamalar, mobil cihazlar için geliştirilen yazılımlardır. Bu yazılımlar tasarım ve geliştirme süreçleri açısından masaüstü uygulamalar ile benzerliklere sahip olsa da, geliştirme ortamları, içerikleri, cihaz donanımı ve kullanılan teknolojiler bakımından farklılıklar göstermektedir (Ballard, 2007).

Günümüz koşullarında mobil cihazlar pek çok kullanıcı için günün çoğunda kullanıcıya eşlik eden cihazlardır. Bu anlamda da mobil cihazların kullanıcıya göre farklı amaçlara yönelik görevleri de günümüz gerçeği olmakta kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

"Yönlendirilmiş Resim Çizimi" tekniği ile başladığımız literatür taramalarında bir takım uygulamalar ve halen patent başvurusu aşamasında olan uluslararası çalışmalar dikkat çekmektedir.

"Çocuk Gelişiminde Bir Oyun Olarak Sanat ve Resim" başlıklı, ISSN:1304-0278 numaralı, Yaz-2011 Cilt:10 Sayı:37 (303-316) Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayınlanan makalede çocuğun sanatsal yaratıcılığının oyun ile daha kolay ve keyifli bir şekilde geliştirilebileceği üzerinde durulmuştur.

"Okul Öncesi Eğitimde Teknoloji Kullanımına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi" isimli Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/UUSBD, 2017 10/Özel Sayı 2'de yayınlanan makalede de; teknoloji doğru ve amaca uygun bir şekilde kullanıldığında okul öncesi çocuklarının gelişim alanlarına ve başarısına olumlu yönde bir etkisinin olduğu açıkça ifade edilmektedir. Makalenin sonuç bölümünde devlet okullarının maddi yetersizlikleri ve bazı

öğretmenlerin teknolojiye ulaşma ve kullanma yönünde eksik kaldıkları doğrultusunda teknolojiyi kullanamadıklarıdır.

Kol, S. (2012). Okul öncesi eğitimde teknolojik araç-gereç kullanımına yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 20 (2), 543-554' de ise yeterli düzeyde teknoloji kullanma becerisine sahip olan, kullanılacak teknolojik materyallerin seçimini doğru yapabilen, ihtiyaç duyduğu teknolojik materyalleri hazırlayabilecek birikimi olan, teknolojinin eğitimde amaç değil araç olduğunun farkında olabilen ve çocukların teknolojik araç gereçlere olan ilgilerini eğitime yönlendirerek onların heyecan ve isteklerini eğitici biçimde kullanabilen öğretmenin eğitimin niteliğini arttırabileceğini dile getirmiştir.

"Okul Öncesi Eğitimde Teknoloji Kullanımı" isimli cilt 5, sayı13, Bahar 2016, 21. yüzyılda Eğitim ve Toplum dergisinde yayınlanan makalede de; "Günümüzde eğitimde teknolojiden yararlanmak kaçınılmaz hale gelmiştir. Teknolojik gelişmeler eğitimi etkilemiş, ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Bu durumda teknolojinin eğitimde kullanılması değil, nasıl kullanılacağı araştırma konusu olmuştur. Eğitimde başlangıç noktası okul öncesi eğitimidir. Boşa harcanmaması gereken en önemli zaman olan okul öncesi çağı, teknolojinin de doğru kullanılmasını gerektirmektedir" şeklinde ifade edilmiştir. Makalede; "teknoloji en etkili olduğu yerde, en etkili şekilde, engelliler eğitiminin bireyselleştirmesinde, farklı öğrenme stillerine uygun öğrenmeyi sağlamada ve dünyayı sınıfa getiren durumlar yaratmada kullanılmalıdır" sonucuna ulaşıldığı görülmüştür.

Kasım 2017 Cilt: 25 No: 6 Kastamonu Eğitim Dergisi 2215-2228' de yayınlanan "Okul Öncesi Resim Eğitiminde Çocuğun Çizgisel Gelişimi (2-7 Yaş)" isimli makalede ise; "Resim çizme konusunda başarılı sayılabilecek çocuk, öğretmenin isteklerine ve kurallarına uyan çocuk değil, resim yoluyla bize kendini anlatabilen ve resmine hayat verebilen çocuktur. Biz eğitimciler okul öncesi çocuklarını bu yolda destekleyerek, onlara yol göstermeliyiz. Böylece çocuk çizgilerine değer verildiğini hissederek, yaratıcı, alternatifli düşünebilen ve özgüveni olan bir birey olarak yetişebilecektir" diye ifade etmiştir.

Epstein' a göre; "Teknoloji erken çocukluk eğitiminde, pek çok yol arasında sadece bir yol olarak kullanılabilir. Bu nedenle dengeli ve yaratıcı şekilde kullanılması gerekmektedir" (Epstein, 2015).

"Young Children's transfer of learnig from a touchscreen device" başlıklı Computer in Human Behavior 56 (2016) 56-64 dergisinde yayınlanan çalışmada çocukların dokunmatik ekranda öğrenilen bilgi ve becerilerini gerçek ortama aktarım durumu incelenmiştir. 4-6 yaş aralığındaki çocuklar üzerinde yapboz gibi aktiviteler için yapılan çalışmada dokunmatik ekranda öğrenilen bilgi ve becerilerin çocuklar tarafından gerçek hayatta da kullanıldığı görülmüştür.

Medeniyet Sanat Dergisinde yayınlanan "Teknoloji İle Büyüyen Yeni Nesil İçin İnteraktif Müzeler" isimli makalede teknolojinin hayatımızın her alanında yer almasından dolayı yeni nesil bireyler için kaçınılmaz olan teknolojinin müzelere dahil edilmesi gerektiğine değinilerek, interaktif kavram olarak ele alınmıştır. Makalede; "Başladığı günden beri hitap ettiği döneme göre evirilen müzecilik, teknolojinin her alana girdiği günümüzde yine bir başkalaşım yaşamak zorundadır. Müzeler, gelişen teknolojiye ayak uydurmaları ile birlikte, toplumların kültürel, sanatsal, tarihsel bilinçlenmelerine olumlu katkılarda bulunmaya farklı bir yolla devam eden alternatif eğitim ortamları olmaya devam etmektedirler. Bunu yaparken yeni neslin hakim olduğu, onları aktif hale getiren interaktiviteden yararlanılmaktadır.

İnteraktifte, katılımcıları pasif halden aktif hale geçirmekte ve günümüz insanını bu bakımdan kendisine bir mıknaş gibi çekebilmektedir. Yaşattığı deneyim sayesinde öğrenmeyi, akılda kalıcılığı arttıran bir yöntem olan interaktif ile müzelerin yeni nesli kazanarak hayatta kalmaları

mümkün olacaktır. Türkiye'de de sayıları artan interaktif uygulamaların yeni nesli müzelere çekeceğine kuşku yoktur. Bütün bu çabaların sonunda, geçmişini anlamış, kültürüne sahip çıkabilen bireyler yetiştirilmesine önemli ölçüde katkı sağlanmış olacaktır. Ülkemizde çok da gelişmemiş olan müze kültürü, interaktifin yardımı ile farklı bir yere oturtularak, gelecek nesillerin uğrak yerlerinden biri haline getirilebilir." sonucuna varılmıştır.

2012 yılında başvuruda bulunulan ve 2013 yılında tescil edilen, KR101334865B1 başvuru numaralı Kore patent başvurusu çocukların yaratıcılıklarını geliştirmeleri için etkileşimli resim üretmeye yönelik bir yöntem ile ilgilidir. Bu yöntem bir yazılım olup, bir nesnenin taslak biçiminde çizilmesini ve ardından da 3 boyutlu bir resme dönüştürülmesini sağlamaktadır.

Şuan uluslararası kapsamda çocuklara resim çizmeye yönelik yapılmış olan 2021 başvuru tarihli CN113345283A numaralı patent başvurusu resim çizmeye yarayan bir çalışma masasını açıklamaktadır. Çalışma masası karatahta çizim öğretiminin düşük verimliliğine istinaden geliştirilmiş olup çocukları çizmeye yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Patent başvurusu incelendiğinde çalışma masasının yüksek maliyetli yazılım ve donanım içerdiği görülmektedir.

CN108389235A numaralı Çin patent başvurusu çocuklar için eğlenceli çizim sistemini açıklamaktadır. Buluşun amacı, görüntü analiz ederek çizim yaparken, çocukların göz ve vücut hareketlerine göre çizim potansiyelini keşfetmektir.

CN113205724A numaralı 2021 tarihli Çin patent başvurusu incelendiğinde yazmayı öğretmek amaçlı bir uygulama olduğu görülmektedir. Akıllı cihaz ve yazma cihazından oluşan buluşta yazma becerilerini geliştirmek amaçlıdır.

Draw it isimli uluslararası çapta kullanılan ve 06/03/2022 tarihi itibarıyla 50Mn+ indirilen uygulama incelendiğinde okuma yazma bilen çocuklara hitap ettiği görülmektedir. Uygulamada belirli bir süre içerisinde yazı olarak ekranda görülen nesnelere, hayvanların vb. çizilmesi istenmektedir. Uygulama bir yarışma mantığıyla diğer kullanıcıların çizdiği görselleri ekranın üst kısmında da göstermektedir.

Kids Doodle isimli uygulama siyah bir ekran üzerine parlak, neon renklerde çizim yapılmasını sağlamaktadır. Ayrıca çizilen resimler çizgi film gibi oynatılmaktadır.

Draw something classic isimli uluslararası çapta kullanılan 07/03/2022 tarihi itibarıyla 50Mn+ indirilen uygulama incelendiğinde çizilmesi istenen nesne ya da olgunun ekranda yazılı olarak belirdiği ve kullanıcının buna göre çizim yaptığı görülmektedir. Ayrıca uygulamada kısa bir süre görselin resmi gösterilmektedir.

Bununla birlikte, mobil uygulamalarda kids paint, coloring book, drawing games vb. boyama uygulamaları da bulunmaktadır.

Ayrıca, TC. MEB tarafından, özel eğitim ihtiyacı olan bireyler, bu bireylerin aileleri ve öğretmenlerini uzaktan eğitim sürecinde ihtiyaç duyabilecekleri etkinlik örneklerine, eğitim videolarına, öğretim uygulamalarına ulaşmak için "Özelim Eğitimdeyim" mobil uygulamasını geliştirmiştir. 6/03/2022 tarihi itibarıyla uygulamanın Türkiye çapında 1 Mn+ indirildiği görülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığı'nın bu tarz bir uygulama geliştiriyor olması, yeni nesil öğrenme yöntemlerinin teknolojiyle iç içe olduğunun kanıtıdır.

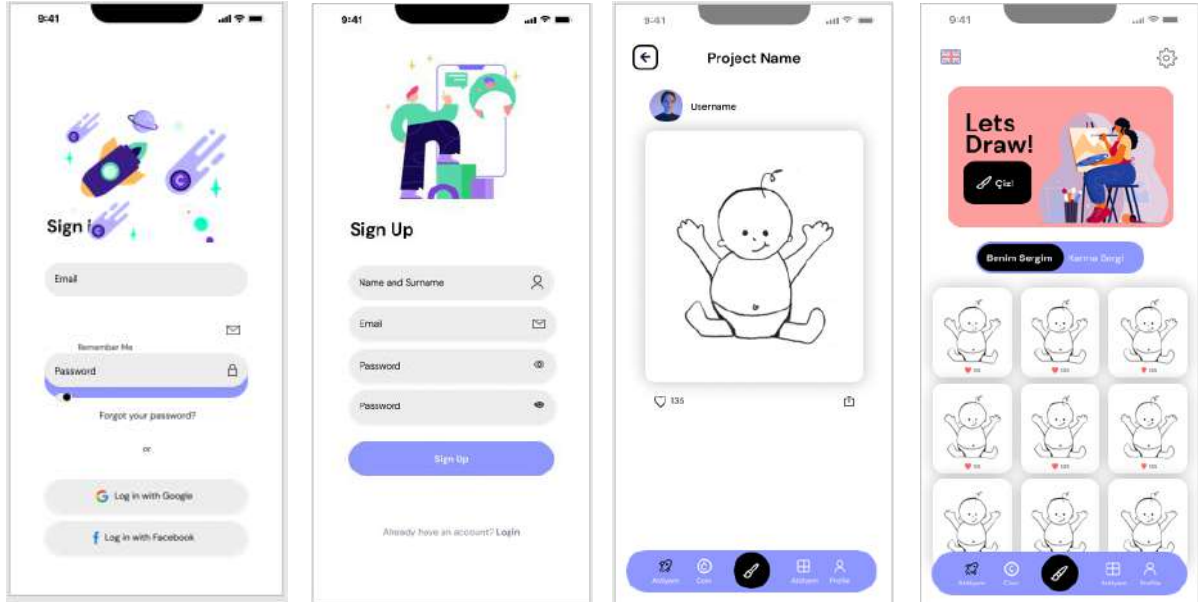
Yukarıda yer alan literatür taramasında karşımıza çıkan ve okulöncesi yaşlardaki çocukların eğitimleri konusunda bazı eksiklikleri olan birtakım ulusal ya da uluslararası uygulama ve makalelerden bahsedilmiştir. Değerlenen bu uygulama ve makalelerde maliyet, ulaşılabilirlik, uygulanabilirlik konusunda bazı problemler olduğu sonucuna varılarak, "Yönlendirilmiş Resim Çizimi" ismi verilen bu tekniğin hem engelli hem de engeli olmayan okulöncesi öğrenciler için bir avantaja dönüşeceği bir uygulama olacağı öngörülmektedir. Günümüz teknolojik

ilerlemeleri ve pandemi süreci de göz önünde bulundurulduğunda ise her kesimden öğrencinin erişebileceği, kullanabileceği, ayrıca kurs anlamında ev konforunda ulaşabileceği ve bunun yanı sıra her çocuğun ebeveyninde, çocuğuna aldığı bir oyuncacı önce kendisi test eden ebeveynler içinde ilgi çekici bir uygulama haline gelecektir.

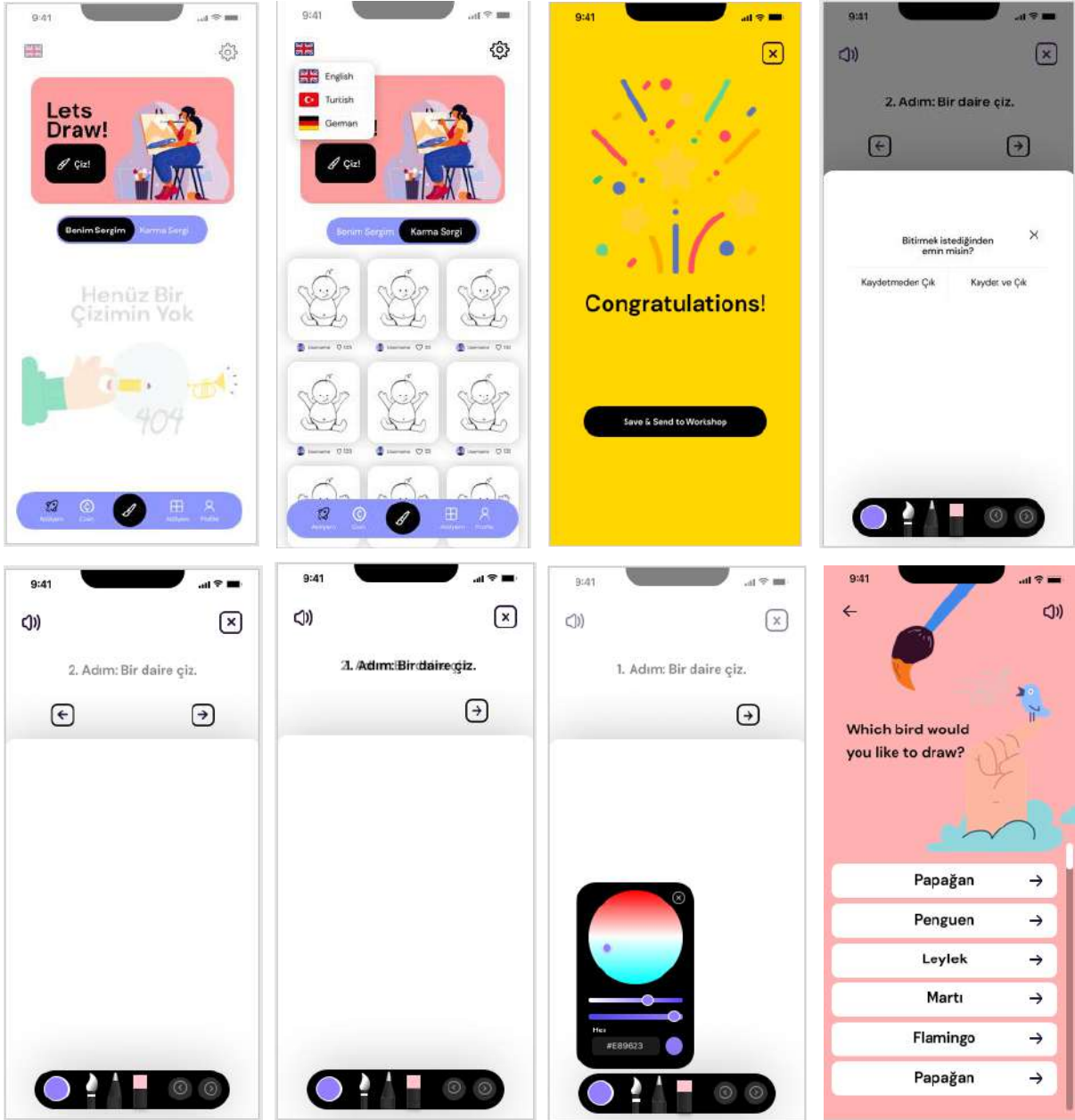
Değınilen teknik 1999'dan günümüze dek okul öncesi yaşlarındaki çocukları yönlendirerek kağıt üzerine çizimler yaptırılarak uygulanmıştır. BAP' ne konu olan "Yönlendirilmiş Resim Çizimi" tekniğı fizibilite ve ara yüz çalışması ile olgunlaştırılıp daha sonra uygulamaya dönüştürülecek, bu çalışmaların nihayetinde ise TÜBİTAK projesi kapsamında mobil uygulaması olarak sahaya kazandırılacaktır.

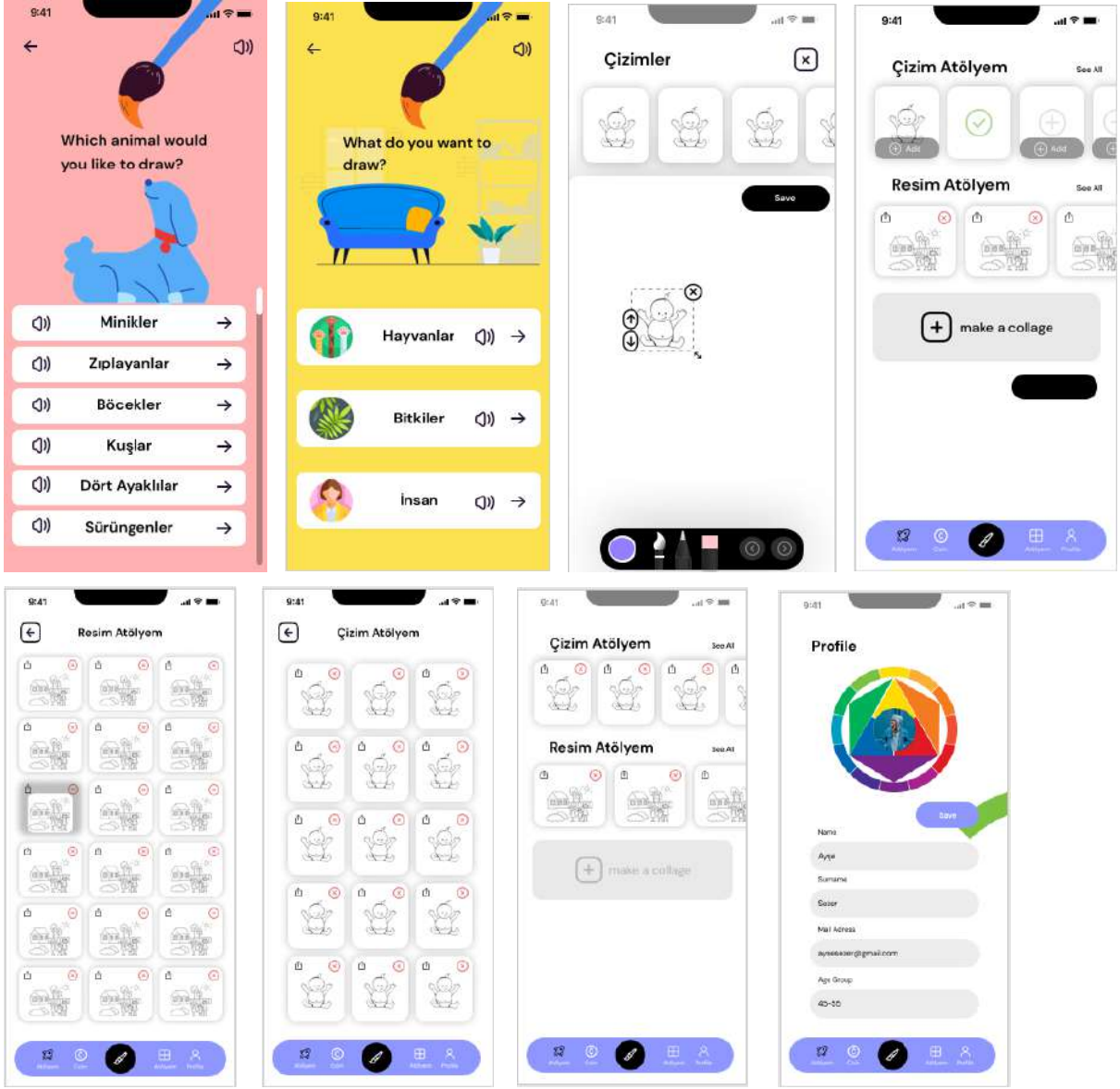
Ayrıca tekniğın mobil uygulamasına dair web sitesi ismi "ARTINDRAW" olarak resmi olarak alınmıştır. Yapay zeka anlamında İngilizce Artificial Intelligence kelimesinden yola çıkılarak oluşturulan web sitesi ismi aynı zamanda kısaltmada art-sanat, draw-çizim anlamını ifade ederek yapay zeka, sanat ve çizim ifadelerinin birleşimiyle ortaya çıkmıştır. "Yönlendirilmiş Resim Çizimi" tekniğının TÜBİTAK için hazırlanan proje kapsamında yapay zeka ile çalışma geliştirilerek hayata geçirilmesi planlanmaktadır.

Yapılan Arayüzlerin Tasarımları

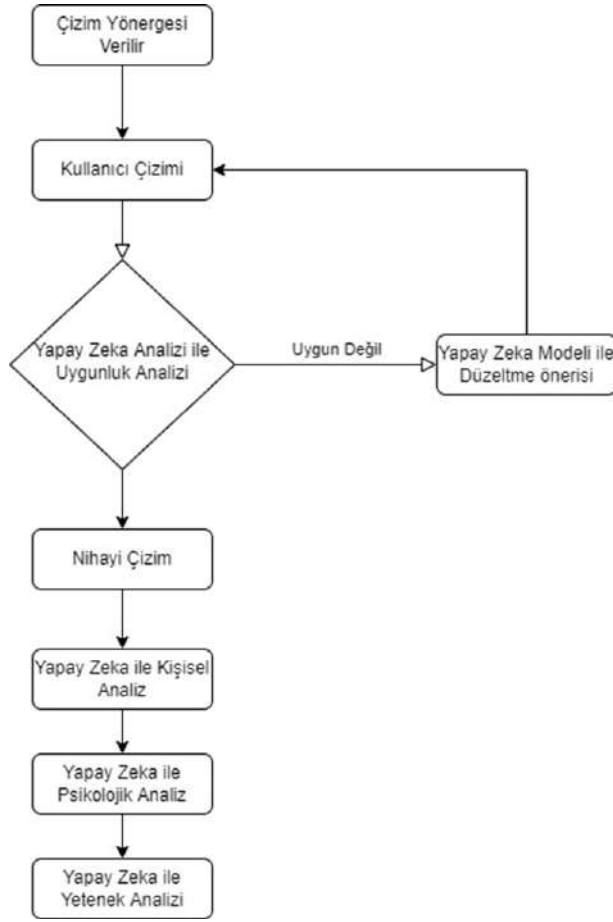

Uygulamanın Şeması

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Proje kabul olduktan sonra bahse konu olan çizim tekniğinin tasarımı hizmet satın alınarak figma programı ile gerçekleştirilmiştir. Projede yapılan bu tasarım çalışması 6 aylık süreçte tamamlanmış, bundan sonraki süreçte ise yapılan tasarımı mobil uygulama olarak hayata geçirmek adına çeşitli çizim ölçekleri geliştirilerek TÜBİTAK 1005 projesi için çalışmalara başlanmıştır. “Yönlendirilmiş Resim Çizimi” tekniği adı altında patent başvurusu Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yönetim Kurulu tarafından onaylanarak incelemeye alınmış ve olumlu görüş ile onaylanarak patent süreci başlatılmıştır. Mobil uygulama ile hayata geçirilmesi planlanan tekniğin sanat eğitimi alanında öncü nitelikte bir uygulama olması öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

Ayaydın A.(2011). Çocuk Gelişiminde Bir Oyun Olarak Sanat ve Resim. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 10(37), 303-316.

Aydın Ö.U. (2017). Okul Öncesi Resim Eğitiminde Çocuğun Çizgisel Gelişimi. Kastamonu Eğitim Dergisi 25(6), 2215-2228.

Ballard, B., 2007. Designing the Mobile User Experience, Wiley.

Bozkurt, A. (2015). Mobil Öğrenme: Her Zaman, Her Yerde Kesintisiz Öğrenme Deneyimi. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 65-81.

Epstein, A.S. (2015). Using technology appropriately in the preschool classroom.

Highscope Extensions, vol.28,no.1. <http://www.highscope.org/file/NewsandInformation/>

Extensions/ExtVol28No1_low.pdf-26-subat2015

- Huber B., Tarasuik J., Antoniou M., Garrett C. Bowe S., Kaufman J. (2016) Young Children's transfer of learnig from a touchscreen device. Computer In Human Behavior 56, 56-64
- Keş Y., Akyürek B.A. (2018). Teknoloji İle Büyüyen Yeni Nesil İçin İnteraktif Müzeler. İMÜ Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi4 (2), 95-110.
- Kol, S. (2012). Okul öncesi eğitimde teknolojik araç-gereç kullanımına yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 20 (2), 543-554.
- Kuzgun H, ve Özdiñ F. (2017). Okul Öncesi Eğitimde Teknoloji Kullanımına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10/Özel Sayı 2
- Odabaşı, H. F. (1997). Yabancı Dil Eğitiminde Bilgisayar Kullanımı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Savio, N., Braiterman, J., 2007. Design Sketch: The Context of Mobile Interaction, Mobil HCI 2007, Singapore, September.
- Sayan H.(2016). Okul Öncesi Eğitimde Teknoloji Kullanımı. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum 5(13), 67-83.

İnternet Kaynağı: <https://github.com/ryanfwy/image-similarity>

(Erişim Tarihi: 07.03.2022)

<https://worldwide.espacenet.com/>

<https://play.google.com/store>

DATA VISUALIZATION IN MOBILE APPLICATIONS MOBİL UYGULAMALARDA VERİ GÖRSELLEŞTİRME

Duygu AKTAŞ DURMUŞ¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi,
Çizgi Film ve Animasyon, 0000-0003-4790-8297

Özet

Hayatın akışı içinde çok sayıda veri ile karşı karşıya kalmaktayız. Bu veriler ham haldedir ve sadece işe yarayacak olanlar anlamlandırılarak bilgiye dönüştürülür. Verinin bilgiye geçişine eşlik eden anlam, kişinin veri ile kurduğu ilişki ile şekillenir. Bu noktada bilginin kolay anlaşılmasını ve kalıcı olmasını sağlayan temel unsurlardan biri de hiç şüphesiz bu verilerin işlenerek görsel yolla aktarılmasıdır. Dijital çağın insanı, günlük yaşamın içinde ihtiyaç duyduğu hemen her tür eylemi ve bilgi erişimini mobil cihazlar üzerinden yürütmekte ve kayıt altına almaktadır. Gün içinde sıkça kullanılmakta olan hava durumu, spor, sağlık ve finans gibi içeriklere sahip mobil uygulamalar; veri görselleştirme yolu ile kişilerin ihtiyaç duyduğu bilgileri onlar için daha kolay algılanabilir hale dönüştürmektedir. Mobil cihazların ekran sınırları içinde kullanıcıya en uygun çözümlerle ulaşmayı amaçlayan veri işlemeye dayalı bu türden uygulamaların varlığındaki artış, yeni teknolojiler ve işlenecek veri yığınları düşünüldüğünde anlaşılır olmaktadır. Bilgilendirme tasarımının alt başlıklarından birisi olan veri görselleştirmeler, bilginin görünür olmasına sağladığı katkı nedeniyle bahsi geçen içeriklerin görsel olarak sunulmasına imkan sağlamaktadır. Veri görselleştirmeler bu işlevi sayesinde çok sayıda kullanıcının erişim imkanı bulduğu mobil cihaz teknolojilerinde yerini alarak, uygulamalar aracılığıyla kullanıcıların günlük hayatında hızla yer edinmiştir. Anlık olarak verilerin işlendiği bu uygulamalarda üretilen veri görselleştirme sunumları oldukça farklı grafik türlerine, renk ve tasarım çeşitliliğine sahiptir. Bu araştırma biçim ve içerik farklılıklarına sahip veri beslemeli uygulamaların veri görselleştirme yöntemlerindeki tasarım çözümlerinin incelenmesini ele almaktadır.

Anahtar kelimeler: Veri görselleştirme, mobil uygulama, bilgilendirme tasarımı.

Abstract

It is obligatory for your abstracts to be in the range of 200-400 words, and to have the name and In the course of life, we are faced with a large number of data. These data are in raw form and only those that will work are transformed into information by making sense of it. The meaning that accompanies the transition of data to information is shaped by the relationship that a person establishes with data. At this point, one of the basic elements that makes the information easy to understand and permanent is undoubtedly the visual transfer of this data by processing. The people of the digital age carry out and record almost all kinds of actions and information access they need in daily life via mobile devices. Mobile applications with content such as weather, sports, health and finance that are frequently used during the day; By means of data visualization, it transforms the information that people need into a more easily perceptible form for them. The increase in the existence of such applications based on data processing, which aims to reach the user with the most appropriate solution within the screen borders of mobile devices, is understandable when new technologies and data piles to be processed are considered. Data visualizations, one of the sub-headings of information design, allow the aforementioned content to be presented visually, due to its contribution to the visibility of information. Thanks

to this function, data visualizations have taken their place in mobile device technologies, which many users have access to, and have quickly gained a place in the daily life of users through applications. Data visualization presentations produced in these applications, where data are processed instantly, have quite different graphic types, color and design diversity. This research deals with the examination of design solutions in data visualization methods of data-fed applications with format and content differences.

Keywords: Data visualization, mobile application, information design.

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TURK EXIMBANK LOANS AND EXPORTS

TÜRK EXİMBANK KREDİLERİ İLE İHRACAT ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Dilan ÖZDEMİR¹, Batuhan MEDETOĞLU²

¹ Araştırma Görevlisi, Tarsus Üniversitesi, Uluslararası Ticaret, 0000-0002-1390-5162

² Dr. Öğretim Üyesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Finans, 0000-0002-8400- 1232

Özet

Dış ticaret, ülkeler arası mal ve hizmet hareketliliği şeklinde tanımlanmakta olup ihracat ve ithalat yoluyla gerçekleştirilmektedir. Ülkelerin dış ticaret yapma gerekçeleri; iktisadi kalkınma, mal ve hizmet ihtiyacı, gelir elde etme, ekonomik büyüme sağlama, kaynak kullanımı şeklinde sıralanabilir. Küreselleşmenin etkisiyle ülkeler arasındaki sınırlar kalkmış ve mal-hizmet hareketliliği hız kazanmıştır. Ülkeler, ihracat yoluyla gelir elde etmenin yanında fazla miktardaki ürünleri farklı pazarlara göndererek üretimin devamlılığını sağlamaktadır. İhracat yoluyla döviz girişi elde edilmekte ve yatırım olanağı sağlanmaktadır. İthalat ise ülkelerde bulunmayan ya da üretim maliyetinin yüksek olduğu mal ve hizmetlerin ihtiyacının karşılanması amacıyla başka bir ülkeden gerçekleştirilen işlemdir. İthalat yoluyla da mal ve hizmetler karşılığında döviz ödenmektedir. Ülkeler, dış ticaret finansmanı için kaynak oluşturmakta ve bu faaliyetlerin sürekli hale gelmesi için çalışmalar gerçekleştirmektedir. İhracat finansmanı için krediler, karşı ticaret, faktoring, forfaiting, leasing gibi yöntemler uygulanırken; ithalat finansmanı için teminat mektubu, ECA, GSM ve Hermes gibi krediler finansman olanağı sağlanmaktadır. Türkiye’de, Türk Eximbank tarafından ihracatçılara finansman desteği sağlanmaktadır. Eximbank kredileri yoluyla finansman sağlayan ihracatçılar, faaliyetlerine kesintisiz devam etmektedir. 2021 yılında Eximbank tarafından ihracatçılara, 22,5 Milyar dolar kredi ve 23,6 Milyar dolar sigorta olmak üzere 46,1 Milyar dolar destek sağlanmıştır. İhracat finansmanı için önemli bir kurum olan Türk Eximbank; ihracatın geliştirilmesi, yeni pazarlar kazandırılması, mal ve hizmet çeşitliliği sağlanması, ihracat finansmanı gerçekleştirilmesi gibi amaçlara sahiptir. Bu çalışma, ihracat ile Türk Eximbank kredileri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, 1999-2021 yılları arası ihracat ve Türk Eximbank kredileri verileri elde edilmiştir. Çalışma sonucunda, ihracat ile Türk Eximbank kredileri arasındaki ilişkiler yorumlanarak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Türk Eximbank Kredileri, İhracat, Finansman

Abstract

Foreign trade is defined as the mobility of goods and services between countries and is carried out through exports and imports. The reasons for foreign trade of the countries; economic development, the need for goods and services, income generation, economic growth, resource use. With the effect of globalization, the borders between the countries have been removed and the goods-service mobility has accelerated. In addition to generating income through exports, countries ensure the continuity of production by sending excess products to different markets. Foreign exchange inflow is obtained through exports and investment opportunities are

provided. Import, on the other hand, is a transaction carried out from another country in order to meet the needs of goods and services that are not available in countries or have high production costs. Foreign exchange is also paid for goods and services through imports. Countries create resources for foreign trade finance and work to make these activities permanent. While methods such as loans, counter trade, factoring, forfaiting and leasing are applied for export financing; For import financing, letters of guarantee, loans such as ECA, GSM and Hermes are provided. In Turkey, Turkish Eximbank provides financial support to exporters. Exporters, who provide financing through Eximbank loans, continue their activities without interruption. In 2021, 46.1 billion dollars of support was provided to exporters by Eximbank, including 22.5 billion dollars of credit and 23.6 billion dollars of insurance. Türk Eximbank, an important institution for export financing; It has objectives such as developing exports, gaining new markets, providing a variety of goods and services, and realizing export financing. This study was carried out to evaluate the relationship between exports and Türk Eximbank loans. Within the scope of the study, data on exports and Turkish Eximbank loans between 1999-2021 were obtained. As a result of the study, the relations between exports and Türk Eximbank loans were interpreted and evaluations were made.

Keywords: Export Credit Bank of Türkiye Loans, Export, Financing

**RELIGIOUS FESTIVALS AND CEREMONIES AND FESTIVALS PERFORMED ON
RELIGIOUS DAYS IN THE TURKISH MEMLUQ STATE OF EGYPT**

**MISIR TÜRK MEMLUK DEVLETİNDE DİNİ BAYRAMLAR VE DİNİ GÜNLERDE
İCRA EDİLEN MERASİM VE ŞENLİKLER**

İlkay AKTAŞ KORUCU

**Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Orta çağ Tarihi Bilim Dalı, Lisansüstü Eğitim
Enstitüsü, Ankara/Türkiye, <https://orcid.org/0000-0001-7992-3067>**

Özet

Dini bayramlarda icra edilen merasimlerde toplumun kültürel yapısının yansımaları görmek mümkündür. Bu merasim ve şenlikler, yaşandığı coğrafya ile birlikte devletlere ve yöneticilere göre de farklılık göstermiştir. Genel olarak "eğlence" başlığı altında toplanabilen şenlikler, Mısır Memluk Sultanları döneminde de devlet erkânının resmi ve özel hayatının bir parçası olmuştur. Memlukler, Orta Asya'dan getirdikleri eğlence kültürlerini Arap, Acem ve Anadolu'nun yerli unsurlarının kullandığı sazlar, şarkılar, yiyecek ve içeceklerle zenginleştirerek devam ettirmişlerdir. Bununla birlikte sultanların, her ne kadar bu türden eğlencelerde, köşk ve saraylarda özellikle devlet erkânı ile eğlenmeyi tercih etmişlerse de, seferlerde askerler ile, tahta çıkış ve düğün merasimleri gibi geneli ilgilendiren kutlamalarda ise halkın katılımıyla ve toplu olarak eğlendikleri görülmektedir. Dinlenmek, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek veya herhangi bir olayı kutlamak amacıyla gerçekleştirilen bu etkinlikler Memluk devri Mısır halkının vazgeçilmezi haline almıştır. Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Hicri yılbaşı, Aşura Bayramı ve Mevlit Kandili gibi özel günlerde yapılan eğlence ve şenliklerin yanı sıra dağıtılan sadaka ve yardımlar devlet içerisinde birlik ve beraberliği sağlayan önemli tesanüt unsurları olarak kabul görmenin yanında, İslami kültürün de yaşatılmasına ve devam ettirilmesine katkı sağlamıştır. Kendi örf, adet ve geleneklerini yerine göre devam ettirmiş ve Osmanlı devletinin Mısır'ı fethinden sonra da bu kültür anlayışı yok olmadan mevcudiyetini sürdürmüştür. Günümüzde bu dini kültüre ait bazı unsurların hala Mısır halkı arasında yaşatıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Memluk, Mısır, Dini Bayramlar.

Abstract

It is possible to see the reflection of the cultural structure of the society in the ceremonies performed during religious holidays. These ceremonies and festivities differed according to the states and rulers along with the geography where they took place. The festivities, which can generally be gathered under the title of "entertainment", became a part of the official and private life of the state officials during the period of the Egyptian Mamluk Sultans. The Mamluks continued their entertainment culture, which they brought from Central Asia, by enriching them with instruments, songs, food and drinks used by Arab, Persian and local elements of Anatolia. However, although the sultans preferred to have fun especially with the state officials in such entertainments, mansions and palaces, it is seen that they had fun with the soldiers during the campaigns and with the participation of the public and in the general celebrations such as the enthronement and wedding ceremonies. These activities, which are carried out for the purpose of resting, having fun, having a good time or celebrating any event, have become indispensable

for the Egyptian people of the Mamluk period. In addition to the entertainment and festivals held on special days such as feast of Ramadan, Feast of Sacrifice, Hijri New Year, Ashura feast and Mewlid Candle the carity and aid distributed were accepted as important elements that ensure unity and solidarity in the state as well as contributing to the survival and continuation of İslamic culture. It continued its own customs, traditions and traditions according to its place, and after the conquest of Egypt by the Ottoman state, this understanding of culture continued to exist without disappearing. Today, it is seen that some elements of this religious culture are still alive among the Egyptian people.

Key Words: Mamluk, Egypt, Religious Holidays

1. GİRİŞ

Eğlence kültürü insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanın var olduğu her yer, aynı zamanda eğlence olgusunun da sahnelendiği bir mekandır. Merasim ve şenlik faaliyetleri ya da biçimleri onları uygulayan kültürlere, ortamlara, toplumlara veya insanlara göre farklılık gösterir ve çeşitlenir. Merasimler ve şenlikler genellikle bulunduğu ortamın yansımasıdır. Coğrafi yapıyla birlikte sosyal ve ekonomik koşullardan da etkilenmiştir. İnsanın doğasında var olan, ondan ayrı düşünülmemeyen eğlence olgusu, her toplumun sosyal, dinî, kültürel normlarından az veya çok etkilenmiş ve her toplumda kendine özgü bir mahiyet kazanmıştır. Genel olarak “eğlence” başlığı altında toplanabilen şenlikler, Mısır Memluk Sultanları döneminde de devlet erkanın resmi ve özel hayatlarının bir parçası olmuştur.

Memluk sultanları döneminde yapılan bu bayram ve kutlamaların en büyükleri; Ramazan ayı, Mekke ve Medine’ye gönderilen hediyelerin sergilendiği Mahmilin dolaştırılması şenlikleri, Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Hicri yılbaşı kutlamaları, Âşûrâ bayramları ve Hz. Peygamberin doğum günü kutlamalarının yapıldığı Mevlit Kandili olmuştur. (İbrahim Hüseyin Said, 1983, s.72; ebu el-Mahasen, *el-Nücumu’z-zahire*, C.1992, VII, s. 866; Makrizî, *es-Sulûk*, 1973)

Bununla birlikte sultanların, her ne kadar içkili eğlencelerde, köşk ve saraylarda özellikle devlet erkanı ile eğlenmeyi tercih etmişlerse de seferlerde askerler ile, tahta çıkış ve düğün gibi geneli ilgilendiren kutlamalarda ise halkın katılımıyla ve toplu olarak eğlendikleri görülmektedir. (Mehmet Ersan, 2006, s.93) Aynı zamanda Memluklerin zenginleştirdikleri bu eğlence kültürü kendilerinden sonra gelen Osmanlıları da nispeten etkilemeyi başarmıştır. Bu etkiye en büyük örnek Memluklerden Osmanlıya intikal eden Mahmilin dolaştırılması şenlikleridir diye biliriz.

Bir diğer unsur ise bu özel günlerin kutlandığı yerlerdir. Şenlikler ve bayramlar bu kutlamaya katılan halkın tamamını içine alabilecek genişlikte olan meydanlarda yapılmıştır. Asya bozkırlarında bu kutlama şenlikleri, Meydanlarda yapıldığı için o bölgeden getirilen memlukler de kutlamalarını böylesine büyük meydanlarda düzenlemeyi tercih etmişlerdir. Özellikle şehir hayatının gelişmesinden sonra, bu türden şenliklerin meydanlarda yapılmasının daha da bir önem kazandığı anlaşılmaktadır. (T. Baykara, 2000, s.898)

Genel anlamda bakıldığında Memluk sultanları ve devletin ileri gelen devlet adamları Müslüman olmalarına rağmen Türk kültüründen beslenen eğlence anlayışıyla kutlamalar yapmışlardır. (S. ÖZBEK, *Moğolları Durduran Türk Sultan Baybars*, 2019, s.163; C. Kanat, 2007, s.60-61)

2. RAMAZAN AYI VE RAMAZAN BAYRAMI ŞENLİKLERİ

Ramazan ve Kurban Bayramı olmak üzere İslâm’da iki büyük dini bayram vardır. Memluk sultanlarının da bu dini bayramlara özel bir ehemmiyet verdiklerini kaynaklar ölçüsünde öğrenebilmekteyiz. Şerif Cevani Kitabı’n-Nikat kitabında Mısır’da kadınların Ramazan’a uç

gün kala Kahire ve Mısır'ın taşra bölgelerinde bulunan **camileri ve türbeleri denetlemeye** çıktıklarından bahsetmiştir. (Makrizi, Hitat, II, 1998, s.350; İbn Batuta, & Aykut, 2018, C.I, s. 50)

Dönemin ünlü seyyahı İbn Battuta 1325 yılı Ramazan ayından **bir gün öncesine** denk gelen Mısır ziyaretinde gördüklerini kaleme aldığı seyahatnamesinde Mısırlıların Şaban ayının yirmi dokuzuncu gününde gerçekleşen ve Ramazan ayının girişini temsil eden hilalin tespitinin (**ru'yet-i hilal**), büyük bir şenlikle yapıldığını detaylarıyla aktarmıştır. (İbn Batuta, & Aykut, 2018, s.38-40; Aşur, 1992, s.204-205)

Memluk kaynakları Ramazan'ın ilk günlük ikramını "**Gurre-i Ramadan**" (Ramazan başı) ikramı olarak kaydetmişlerdir. Henüz Ramazan Bayramı gelmeden başlayan kutlamalar Ramazan ayına girilmesiyle birlikte zirve yapmaktadır.

Ramazan ayının ilk gününde kutlama âdeti olarak rütbe sahibi emirlere ve diğer hizmetlilere tabak adı verilen içerisinde çeşitli yiyecekler ve kıymetli hediyeler içeren birer bohça yollanmıştır. Ayrıca bahsedilen kişilerin evlatlarından her birine de aynı şekilde içinde tatlı ve altın çıkını-kesesi bulunan birer tabak gönderilmiştir. Bunlara ilaveten devlet memurlarının çoğuna da böyle bir ikramın yapıldığı tahmin edilmektedir. (Makrizi, Hitat, 1998, s.351.)

Ramazan ayı hazırlıklarından bir diğeri ise **iftar ve sahur** vakti kurulan sofralardır. Memluk şenlik ve merasimlerinin anlatıldığı Minyatürlerde gördüğümüz gümüş tepsiyle bayramlarda hazırlanan rengarenk yiyecekler sunulmuştur. Çağdaşlarından biraz farklı olarak aşağıda da zikredeceğimiz gibi "**simat**" adı verdikleri sofranın zengin menüsünü balıktan çok et ve etten mamul yemekler oluşturmuştur. Bu zengin sofraların yemek çeşitleri içerisinde önemli bir yere sahip olan et, çeşitli vesilelerle ikram edilen yiyeceklerin başında gelmiştir. (A. Çetin, 2006, s.114-115, M. V. Mustafa, (1250-1517), 2016, s.84; Paulina Lewicka, çev. H. A. Yusuf, 2011, s.208; M. Ersan, 2006, s. 89) Memluk kaynaklarında bu sofraya hazırlıkları, pişirilen yemekler için büyük ve küçük baş hayvanların yanı sıra yemek sonrası ikram edilecek tatlı, şeker ve şerbetler de listeler detaylı olarak yer almaktadır. Sultanlar için her yıl Sarayda Kal'atu'z-Zehab denen bölgede (altın salonunda) kurulan sofralar, iftar ve sahur vakitlerinde envai çeşit yiyecek ve içeceklerle donatılmıştır. (Makrizi, Hitat, II, 1998, s.352) Kahire'de bu ay boyunca verilecek iftarlar ve halka dağıtılacak yiyecek maddeleri de unutulmayıp, devlet görevlileri tarafından bunun için özel hazırlıklar yapılmıştır. Halka dağıtılmak için alınan koyun, kuzu ve sığırlar, un, şeker ve diğer yiyecek maddeleri, halka teşhir için önce sokaklarda dolaştırılmıştır. Bu hayvanlar ve yiyecek maddeleri daha sonra kale meydanında sergilenmiştir. Bu malzemeleri görmek için meydana büyük kalabalıklar toplanırdı. Bu sırada mevcut Memluk Sultanı, kaleden halka görünerek onları selamlar ve emriyle görevlilerce halka çeşitli hediyeler dağıtırdı. Sultanlar, emirler ve Kahireli zenginler, bu ay boyunca, adeta birbirleriyle yarışırcaasına ihtiyaç sahiplerine bol bol yardımlarda ve ikramlarda bulunurlardı. Hiçbir zengin, bu ibadetin dışında kalmazdı. Çünkü toplum, böylelerini çok ayıplardı. (İ. Yiğit, 1991, C.VII, s. 392.)

Makrizi, Ramazan ayı kutlamalarından bahsederken Ramazan ayında insanlara çeşitli iyilikler ve **bağış** yapılmıştır demektedir. (Makrizi, Hitat, II, 1998, s.350; İbn Batuta, & Aykut, 2018, C.I, s. 50)

Memlukler, Orta Asya'dan getirdikleri eğlence kültürlerini Arap, Acem ve Anadolu'nun yerli unsurlarının kullandığı **sazlar**, şarkılar, yemekler ve içeceklerle zenginleştirerek devam ettirmişlerdir. Bununla birlikte dinî bayramlarda ve dinî içerikli kutlamalarda müzik aletlerinin de yer aldığı sazlı sözlü eğlencelerde icra edilmektedir. Bu icraların en önemlisi Ramazan ayı kutlamalarında yapılan **musiki meclisleri** olmuştur. Ramazan ayında büyük çadırlar kurulmuş ve burada musikişinaslar ve şairler, **ilahiler** ve şiirler okumuştur. (el-Baklı 1984, s.30, 35;

Âşûr, 1992, s.204-212.; F. Yiğit Akkuş, XXX / 1, 2015, s.51; C. Kanat, C. XDI/1, 2007, s.56; S., Özbek, Temmuz 2009, s. 82-93.)

Avrupalı seyyahlardan **Bernhard de Bredembach**, Kahire’de tertip edilen Ramazan gecelerine tanık olmuş, insanların geç saatlere kadar bütün gece şarkı söyleyip davul çalıp mutlu olduklarını anlatmıştır. Miladi 1483’te Mısır’ı ziyaret eden bir başka Avrupalı seyyah **Faber** ise; Bir Ramazan ayında Kahire’ye ulaştığı gece, yollardaki çok sayıda ışık ve meşaleler ile yetişkinlerin ve çocukların taşıdığı farklı şekil ve renklerde fenerleri fark etmesi karşısında şaşkına döndüğünü ifade etmiştir. Bütün bu gösterişin sebebini sorduğunda kendisine ayın Ramazan ayı olduğu ve Müslümanların bu mübarek ayı bu şekilde kutladıkları söylenmiştir. Gezgin **Simon Segoli** ise, Ramazan geceleri boyunca dükkanların özellikle de yiyecek satan yerlerin ve mutfakların kapılarının açık kaldığından bahsetmiştir. (Aşur, 1992, s. 205.)

Ramazan ayında icra edilen bir diğer eğlence unsuru da halkı sahura uyandırmadır. Memlukler zamanında ülke içerisinde yer alan şehirlerin halkı sahura kaldırma şekilleri birbirinden farklıdır.

Memluk Sultanları bu ayda **çevgen, cirit, mızrak** gibi oyunları oynamayı da adet edinmişlerdir. Oyunlar sonunda da çeşitli hediyeler ve hilat’lar dağıtılmıştır. (İbn Abdu’z-Zahir, Çev. Aydın Usta, 2021, s.307-308)

Halkın geneli Ramazan ayında toplanarak **eş-dost ve akraba ziyaretlerini** arttırmıştır. Ramazan ayında taraflardan biri akrabasını, arkadaşlarını veya hocasını ziyaret etmezse bu iki taraf arasında yanlış anlaşılmaya yol açmıştır. (Aşur, 1992, s.207-208)

Ayrıca Memluk sultanları **Ramazan ayının her bir gün sayısınca otuz köleyi azat** etmişlerdir. Yine eski sultanların ve sultan Kansu Gavri’nin alışkanlığı olduğu üzere otuz köle azat edilmesi geleneği Memluklerin son dönemine kadar devam etmiştir. Buna memluk emirlerinin ve maiyetindekilerin azat ettikleri dahil değildir. (İbn Abdu’z-Zahir, (çev. Aydın Usta), 2021, s. 134)

2.1. Mahmilin Dolandırılması Şenlikleri

Ramazan ayı şenlikleri arasında gördüğümüz Mahmil veya Osmanlıdaki tabiri ile Surre Alayı’nın da dini eğlenceler arasında ayrı ve önemli bir yeri vardır. Memluk devletinde ilk Mahmil uygulaması sultan Melik Zahir döneminde. Bu sultan zamanında Ramazan ayı içinde Hz. Peygamber’in Türbesi’nin örtüsünün altın ibrişimle dokunması tamamlanarak, Medine’ye gönderilmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte bu örtünün yanında Ravza-yı Mutahhare’ye gönderilecek olan mumların, zeytin yağının ve kokuların yanında Mekke ve Medine’de bulunan fakirlere dağıtılmak üzere değerli hediyeler altın, gümüş ve mücevherat da hazırlanmıştır. (İbn Batuta, Aykut, A. S., a.g.e., C.I, 2018, s.236)

2.2. Ramazan Ayının Sonunda Hatim Yapılması

Mısır Memluk Sultanları döneminde Ramazan ayının 29. Gecesinde hatim indirilmesi tamamlanması nedeniyle ikramlar yapmıştır. (Memluk dönemi yiyecek ve içecek kültürü hakkında bkz. A. Çetin, 2006, s.114-115, M. V. Mustafa, (1250-1517), 2016, s.84; Paulina Lewicka, çev. H. A. Yusuf, 2011, s.208)

2.3. Ramazan Bayramı

Memluk Dönemini anlatan kaynaklarda da Mısır halkının, Ramazan bayramlarına büyük ihtimam gösterdiği bilgisi sık sık karşımıza çıkmaktadır. Ramazan ayının bitiminde Şevval ayının ilk günü başlayarak üç gün süren bayram günleri, Mısır Memluk Sultanlığında yaşayan bütün Müslümanların büyük hazırlıklar yaptıkları, **en güzel elbiseler** içinde birbirlerine

karşılıklı ikramlarla eğlenceli bir şekilde geçirdikleri günlerdendir. **Arife geceleri** ertesi günün hazırlıklarıyla geçmiştir. Mısır Memluk Devleti dönemi, bayram yerleri **fanus** adı verilen kandillerle aydınlatılmakta, çiçeklerle donatılmaktadır. (S. Özbek, *Memluklerde Devlet ve Saltanat*, 2019, s. 99; S. Koca, *Eski Türklerde Bayram ve Festivaller*, s.9, <https://www.turkcenindirilisi.com/turk-tarihi/eski-turklerde-bayramlar-toylar-ve-festivaller-prof-dr-salim-koca-h73875.html>) İnsanlar bu bayram için gece geç saatlere kadar ayakta kalıp, hazırlık yapmış, bayram elbiselerini hazırlamış ve süslemişlerdir. Ramazan Bayramı'nda bayramlaşmaya gelenlere de ikram etmek için pasta ve diğer tatlı türleri hazırlanmıştır. Bayram günlerinde ülkede bol miktarda tatlı tüketildiği kaynaklarda zikredilen hususlardandır. Kutlamalar **Bayram Namazından** sonra evlerde başlamıştır. (Ömerî. 2014, s. 134; Makrizi, *Hitat*, c. II, 1998, s. 113-115; H. Güler, 2017, s.79, 93-94., H. Güler, 2019, s.292; H. Keleş, 2010, s. 32; İbn Battûta, 1964, s. 31, 446-449; N. Bozkurt, 1999, s.262.)

Sarayda ise Bayram Namazı sonrası bayramlaşmanın ardından Ramazan ayı boyunca gördüğümüz "**simat**" adı verilen muazzam iftar ve sahur sofralarının bayramda da kurulduğu görülmektedir. Son olarak bayram vesilesiyle hapishanelerde tutuklu bulunan bazı **mahkûmlar da serbest** bırakılmıştır. (Makrizi, *Hitat*, II., 1998, s.352; Aşur, 1992, s.208-210; Ş. Çetin, 2008, s.61; İ. Yiğit, 1991, s.392-393; H. Keleş, 2010, s.32)

3. KURBAN BAYRAMI ŞENLİKLERİ

Kurban Bayramı'na hazırlık aşamalarından başlayarak bayram sonrasına kadar geçen süre içinde gerçekleştirilen bu inanç temelli kutlamanın kültürel ve sanatsal yönleri veya içerikleri birbirinden farklı olsa da Mısır coğrafyasında Kurban Bayramları da büyük eğlencelerle kutlanmıştır. Ayrıca bu bayramlar sadece Müslümanlar için değil, aynı toplumda yaşayan farklı etnik ve dini gruplar arasında yardımlaşma ve dayanışma vesilesi olmuştur.

Kurban kesip dağıtmada tüm ülke yarışmıştır. Sultandan emirlere kadar herkes kesebildiği kadar kurbanı kesip ihtiyaç sahiplerine göndermiş, sofralar kurup davetler vermişlerdir. Ayrıca pişmiş şekilde de ihtiyaç sahiplerine yemeklerin dağıtıldığını da kaynaklardan öğrenebiliyoruz.

Ramazan Bayramı'nda yapılan benzeri merasimler Kurban Bayramı'nda da icra edilmiştir.

4. HİCRİ YILBAŞI ŞENLİKLERİ

Mısır Memlukleri döneminde Müslüman ve Hristiyan halk, Memluk sultanlarının bir kutlaması veya dini, milli bayramlar ve benzeri etkinliklere tanık olmadan bir mevsim geçirmemiştir. Bunlardan ilki Muharrem ayının ilk günü kutlanan hicri yeni yıl bayramı olmuştur.

Muharrem ayının ilk gecesini olan hicri yılbaşında tertip edilen eğlencelerde Kahire'de sarayda Kuzular ve kelleler hazırlanmış, bütün rütbelilere, yüksek ve aşağı divan sahiplerine, kılıç ve kalem erbabına yoğurt, tatlı ve ekmekler (Ekmek kelimesi ile kastedilen sultanın devlet görevlilerine verdiği aylık nakdi ve aynı ödemedir. Sadece ekmek olarak düşünülmesi yanlıştır) dağıtılmıştır. (Makrizi, *Hitat*, II., 1998, s.347-348)

5. ÂŞÛRÂ BAYRAMI

Âşûrâ günü Muharrem ayının onuncu günüdür. Memluk dönemi uleması bugünü baş kutlamalardan biri olarak tanımlanmıştır. Muharrem ayının onuncu günü yerine getirilen vecibelerinden biri de zekât ve sadaka dağıtmaktır. Bu sebeple Âşûrâ günü, durumu iyi olan zenginler ihtiyaç sahiplerine, yetimlere, fakirlere ve yakın akrabaya miktarları bin dinarları bulan sadakalar dağıtmıştır. (Aşur, 1992, s.196-197; İ. Yiğit, 1991, s.390-391; H. Keleş, 2010, s.29) Bu uygulama Memlukler'in yönetiminde kalmış devletlerde, günümüzde de Mısır'da hala devam eden bir sosyal etkinlik olarak halk arasında yaşatılmaktadır. (A. Zeytun, ,1981-1982, s.146) Muharrem ayının onuncu günü ve takip eden hafta boyunca Mısır'ın hatta Kuzey

Afrika'nın ve Ortadoğu'nun her yanından gelen tarikatlar Hüseyin Cami çevresinde zikir halkaları oluşturmuştur. (İbn Batuta, & Aykut, C.I, 2018, s.59.)

6. MEVLİT KANDİLİ

Memlukler döneminde Mısır'da Hz. Peygamberin doğum günü olan Rebiu'l-Evvel ayının on ikinci gecesi, Mevlit kutlamaları adı altında tıpkı diğer önemli günlerde olduğu gibi bütün ihtişamıyla devam etmiştir. Mevlit, tüm İslam ülkelerinde kutlanan ilk bayram olma özelliğine sahiptir. Memluk sultanları ve halk büyük şöenlerle bugünü ihya etmişlerdir. Hz. Peygamberin doğumu büyük bir gece olduğundan o ayın on ikisi sultanın yaşadığı kalede özel kutlamalar ve etkinlikler düzenlenmiştir. (A. Özel, 2004, *DİA*, C. XXIX, s. 475-476)

Sıradan Mısır halkı tarafından da Hz. Peygamberin doğumu coşkuyla kutlanmıştır. Sofralar kurulmuş, ziyafetler verilmiştir. (Aşur, 1992, s.199)

7. SONUÇ

Genel anlamda bakıldığında Memluk Devletinde sultanlar ve devletin ileri gelen ricali, Fatimi devleti ile Eyyubilerin kültürel mirasından da etkilenerek tevarüs ettikleri eğlence kültürünü yaşatmaya çalışmışlardır. Ancak buna rağmen eski anayurtlarındaki Türk eğlence kültürünün izlerini de geldikleri Mısır ve Suriye coğrafyasına taşımayı ihmal etmemişlerdir. Bu sebeple Türklerin İslâmiyet'i kabul etmeden önceki kültürlerinde var olan usul çerçevesinde hareket edip kadınların ve erkeklerin aynı mekânda eğlencelere katılmalarında bir sakınca görmemişlerdir. Kendi örf, adet ve geleneklerini yerine göre devam ettirmiş ve Osmanlı devletinin Mısır'ı fethinden sonra da bu kültür anlayışı yok olmadan mevcudiyetini sürdürmüştür.

8. KAYNAKÇA

AKKUŞ YİĞİT, FATMA, "Memluk Tarihinde Kadın Şarkıcı ve Müzisyenler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXX / 1, 2015,

AŞÛR, SAİD ABDULFETTAH, *Mücteme'u'l-Mısırî fi-Asri'l-Selâtini'l Memâlik, Dâru'l-Nehsati'l-Arabiyye*, Kâhire, 1992,

BOZKURT, NEBİ, "Bayram Kutlamaları", *DİA*, C. V, İstanbul, 1999,

ÇETİN, ALTAN, Memluk Devletinde Yemek Kültürüne Genel Bakış, *Milli Folklorlar Dergisi*, 2006, S.72,

ÇETİN, ŞÜKRÜ, *XV. Yüzyıl Memluk Kaynaklarından Zubdetu Keşfu'l Memâlik ve Sosyal-Kültürel Açından Değerlendirmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008

EL-BAKLÎ, *et-Tarab fi'l-Asr Memlukî (Ğına'-er-Raks-el Musîka)*, Muhammed Kandîl, Kahire, 1984,

EL-MAKRİZÎ, *Mevâız ve'l-İ'tibâr bi-Zikri'l-Hıtat ve'l-A'sâr*, tahk. Muhammed Zinhum – Mediha Şarkavi, C. I-II, Mektebet-i Medbûli. Kâhire, 1998,

EL-ÖMERÎ. *Mesâlikü'l-Ebsâr fi-Memâliki'l-Emsâr*, (çev. Ahsen Batur), Selenge Yayınları, İstanbul, 2014,

ERSAN, MEHMET, "Türkiye Selçuklularında Devlet Erkanının Eğlence Hayatı", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XI, S. 1, Temmuz 2006,

GÜLER, HATİCE, *Mesâlikü'l-Ebsâr Fi-Memâliki'l-Emsâr (Devlet-İ Memâliki'l-Ûlâ Kısmı/ 1301-1349) Tercüme ve Tahlili*, (Doktora Tezi), Gazi Üniv., 2017,

- GÜLER, HATİCE, “*Memluk Sultanlığı (Mesâlikü’l-Ebsâr Fî-Memâliki’l-Emsâr (Devlet-İ Memâliki’l-Ûlâ Kısmı/ 1301-1349)*”, Berikan Yayınevi, 2019,
- İBN ABDU’Z-ZAHİR, *er –Ravzü’z-Zahir fî Siret Melik ez-Zahir*, (Çev. Aydın Usta), Yeditepe yayınevi, İstanbul, 2021,
- İBN BATTÛTA, Ebu Abdullah Muhammed et-Tancî, *Rihle-Tuhfet en-Nuzzârî Garâib Emsâr ve ‘Acâib Esfâr, İbn Battuta Seyahatnamesi*, (Çev. Sait Aykut), Yapı Kredi Yayınları, C. I-II, 5. Baskı, İstanbul, 2018,
- İBN TAGRİBERDÎ, EBU EL-MAHASSEN *En-Nücûmu’z-Zahire*, (Çev. Ahmet Batur), Selenge Yayınları, İstanbul, 2013,
- İBRAHİM HÜSEYN SAİD, *Bahriye fî Asr Selatin Memalik*, Zagazig Üniversitesi, Şarkıyye, Mısır, 1983,
- KANAT, CÜNEYT, “Memluk Devletinde Eğlence Kültürü”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XDI, S. 1, 2007,
- KELEŞ, HASAN, *Memlukler’de Bilimsel, Sosyal ve Kültürel Hayat*, Gazi Osman Paşa Üniv., (Yüksek Lisans Tezi), Tokat, 2010,
- KOCA, SALİM, “*Eski Türklerde Bayram ve Festivaller*”, <https://www.turkcenindirilisi.com/turk-tarihi/eski-turklerde-bayramlar-toylar-ve-festivaller-prof-dr-salim-koca-h73875.html>,
- LEWİCKA, PAULİNA, Food and Foodways of Medieval cairenes, Aspects of Life in an İslamic Metropolis of the Eastern Mediterranean, Brill, çev. Halid Abdullah Yusuf, Bahreyn, *Halk Kültürü Dergisi*, S.27, 2011,
- MUSTAFA, VECİH MUSTAFA, *el-Gıda fî Mısır Asr Selatiyn el-Memalik*, Topluk Tarihi Çalışmaları Yayıncılık, Kahire, 2016,
- ÖZBEK Süleyman, *Moğolları Durduran Türk Sultan Baybars*, Ankara 2019,
- ÖZBEK Süleyman, *Memluklerde Devlet ve Saltanat I*, berikan Yay. Ankara 2019,
- ÖZBEK Süleyman, “Zübdetü Keşfü’l-Memalik’de Türk Devlet Telakkisinin Yansımaları”, *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Reşat Genç Özel Sayı I-II, s. 82-93, Temmuz 2009,
- ÖZEL, AHMET, Mevlit, *DİA*, C.XXIX, Ankara, 2004,
- SAİD, İbrahim Hüseyin, *El-Bahriye fî Asr Selatin Memalik*, Zagazig Üniversitesi, Şarkıyye, Mısır, 1983,
- TAGRİBERDÎ, Ebû el-Mehasin, Cemâlü'd-dîn Yûsuf, *en-Nücûmu'z-Zâhire fî Mülûki'l-Mısır ve'l-Kâhire*. thk. Muhammed Kemâlü'd-Dîn'İzzü'd-Dîn, C. VII, 1992,
- İBN TAGRİBİRDÎ, Ebû el-Mehasin Yusuf (1411-1470), *en-Nucum ez-Zahire fî Müluk s Mısır ve-el-Kahire*, (Takdim: Muhammed Hüseyin Şemseddin, M.H.), C.IX, Beyrut, 1992,
- YİĞİT, İSMAIL, *Siyasi –Dini-Kültürel – Sosyal İslam Tarihi*, Kayıhan Yayınları, C.VII, İstanbul, 1991,
- ZEYTUN, ADİL, *Tarihu’l-Memâlik*, Dımaşk 1981-1982,

THE BASIC VALUES THAT SUSTAIN THE FAMILY IN THE CONTEXT OF THE
21ST VERSE OF SURAT RUM

RÛM SURESİ 21. AYETİ BAĞLAMINDA AİLE'Yİ AYAKTA TUTAN
TEMEL DEĞERLER

Faruk GÖRGÜLÜ¹

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Tefsir
Anabilim Dalı, ORCID: 0000.0002-1826-2426

Özet

İnsanlığın var oluşundan bugüne değin toplumun temelini oluşturan en köklü kurum hiç şüphesiz ailedir. Zira topluma sağlıklı nesiller yetiştirilmesinde, değerlerimizin yeni kuşaklara aktarılmasında, onların içinde yaşadıkları topluma faydalı, üretken ve çalışkan bir birey olarak yetiştirilmesinde ailenin katkısı asla inkâr edilemez. Aile temelleri sarsılmış olan bir toplumun, büyük kayıplar yaşayacağı ve bu durumun toplumları sarsacağı bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla sağlıklı bir toplum ancak sağlıklı ailelerden meydana gelir.

Birey için hayatta sahip olunabilecek en kıymetli hazine iyi bir aileye sahip olmaktır. Çünkü sevinç, mutluluk ve hüznü paylaşmanın, birlikte huzur ve güven içinde yaşamının, her türlü güç ve zorluklara birlikte göğüs germenin adıdır aile. Aile nimet olduğu kadar, aynı zamanda kişi için bir imtihan vesilesidir. Bu değeri güçlendirip diri tutmak da tüketip yok etmek de aileyi oluşturan bireylere bağlıdır.

Diğer taraftan aile, yalnızca insan neslinin devamını ve kişilerin himayesini gaye edinen bir kurum değildir. Bunun yanında kimlik ve kişiliği oluşturan değerler de nesilden nesile aile yoluyla aktarılmaktadır. Aileyi meydana getiren tüm bireylerin dünyayı imar edip orayı yaşanılabilir bir hale getirme gibi bir vazifeleri de vardır. Aile fertlerin kendi aralarında meydana getirecekleri sağlam ilişki ve dayanışma ruhu onu güçlü kılarken, aksi bir durum onun zayıflamasına neden olacaktır. Çünkü aile temelleri zayıflamış olan bit toplum, büyük kayıplar yaşamının yanında çöküş sürecine doğru hızla ilerleyecektir.

Günümüzde küresel boyutta yaşanan pek çok etkenin yanında özellikle aileyi ayakta tutan değerlerin giderek zayıflaması, aile bağlarının çözülmesine, zayıflamasına ve hatta dağılmasına kısaca boşanmalara sebep olmaktadır. Bu nedenle insanlık tarihiyle yaşıt olan bu kurumunun güçlenmesine, Kur'an ve Sünnetin ortaya koyduğu temel değerler ekseninde inşa edilmesine büyük ihtiyaç vardır. Bu çalışmada Rûm Suresi 21. ayetten hareketle aileyi ayakta tutan temel değerler ele alınacak ve bunların aile içi ilişkilerin gelişmesine ve güçlenmesine katkısı irdelenecektir.

Anahtar kelimeler: Kur'an, Aile, Rûm Suresi, Değer, Rahmet, Merhamet.

Abstract

The family is undoubtedly the most rooted institution that has formed the basis of society since the existence of humanity. Because the contribution of the family in raising healthy generations for the society, transferring our values to new generations, and raising them as productive, hardworking individuals who are beneficial to the society they live in cannot be denied. It is a

known fact that a society whose family foundations have been shaken will experience great losses and this situation will shake the societies. Therefore, a healthy society consists only of healthy families.

The most precious treasure that an individual can have in life is to have a good family. Because family is the name of sharing joy, happiness and sadness, living together in peace and security, and facing all kinds of strengths and difficulties together. Family is a blessing as well as a test for the individual. Reinforcing this value, keeping it alive and consuming it and destroying it depend on the individuals who make up the family.

On the other hand, the family is not an institution that aims only the continuation of the human generation and the protection of individuals. In addition, the values that make up identity and personality are transferred from generation to generation through the family. All individuals who make up the family have a duty to reconstruct the world and make it livable. While the strong relationship and spirit of solidarity that family members will create among themselves will make him strong, otherwise it will weaken him. Because the society, whose family foundations have weakened, will rapidly progress towards the collapse process besides experiencing great losses.

In addition to many factors that are experienced on a global scale today, the weakening of the values that keep the family alive, in short, causes the dissolution, weakening and even disintegration of family ties, in short, divorces. For this reason, there is a great need for this institution, which is as old as the history of humanity, to be strengthened and to be built on the axis of the basic values revealed by the Qur'an and Sunnah. In this study, based on the 21st verse of Surah Rum, the basic values that sustain the family will be discussed and their contribution to the development and strengthening of family relations will be examined.

Keywords: The Qur'an, Family, Surah Rum, Value, Mercy

1. GİRİŞ

Aile toplumun en temel birimi olup, insanlık tarihiyle yaşıt olan bir kurumdur. Sosyal yapının çekirdeği olan bu kurum, tarihin her döneminde toplum nezdindeki değerini koruyarak günümüze kadar gelmiştir. Bununla birlikte aile, toplumsal değişikliklere paralel olarak hem yapısı hem mahiyeti hem de etkisi bakımından büyük dönüşümler geçirmiştir. Ancak bu durum onun önemini ve işlevini kaybettirmemiştir.

İslam'da aile, bütünüyle dinî bir kurum olmasa da yine de bu birliğe büyük değer verilmiş ve insanların evlenip yuva kurmaları ayet (bk. Nahl 16/72; Nûr 24/32) ve hadislerle (İbn Mâce, "Nikâh", 1) teşvik edilmiştir. Çünkü aile hem kişinin huzur bulduğu bir ortam, hem neslin devamı için bir vesile, hem de kişiyi dinen günah sayılan çeşitli kötülüklerden alıkoyan bir vasıta (Aydın, 1989: 2/199). Kişinin dinine uygun sosyal bir yaşam sürdürmesinin ilk temelleri ailede atılır. Bu bağlamda İslam'ın ilkelerinin insan hayatında doğru bir biçimde uygulanabilmesinin ilk yolu aileden geçmektedir. Bu nedenledir ki insanın doğal ve manevî gelişimi açısından en uygun çevrenin öncelikle aile ortamı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca dinî ve ahlâkî değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında toplumsal yapıların en vazgeçilmez kurumu ailedir.

Aile, muhabbet ve kaynaşmanın bizzat yaşandığı aynı zamanda temel insanî ve ahlâkî değerlerin öğrenildiği bir okuldur. Eşlerin biyolojik ihtiyaçlarının yanında sevgi, bağlanma, güvenme, korunma ve psikolojik destek gibi duygusal ve fizyolojik ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılandığı yer ailedir. Çocukların yetiştirilip hayata hazırlanmasında ailenin yerini alacak daha sağlıklı bir başka kurum yoktur. Zira onların, toplumun inanç ve değerlerine, kültür ve

geleneklerine uyumlu bir birey olarak yetişmesi öncelikle aile çevresinde sağlanır. Bunun yanında aile, çocuğun hem bedensel hem de manevî ihtiyaçlarını karşılayarak güven ortamı oluşturur ve onun sağlıklı büyümesini güvence altına alır. Dolayısıyla kişiliğin ideal bir biçimde geliştiği yer huzurlu bir aile ortamıdır. Bütün bu sebeplerden ötürü İslâm, toplumsal hayatın vazgeçilmez birimi olan aileye büyük bir değer atfetmiş, Kur'an'ın ve sünnetin ortaya koyduğu ilkeler çerçevesinde karşılıklı sevgi, saygı ve sadakat esasına dayanan, hak ve sorumlulukların bilincinde olunan mutlu bir aile yuvasının kurulmasını hedeflemiştir (Rûm 30/21).

Kur'an, âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber'i (Enbiyâ 21/107) tüm insanlığa ideal bir örnek olarak takdim eder (Ahzab 33/21). Dolayısıyla onun başta eşleri olmak üzere, ailenin tüm bireylerine karşı şefkatli ve merhametli tutumu, kötü söz ve şiddetten uzak duruşu, her konuda onlara yardımcı olması, istişarede bulunması, aile mahremiyetine özen göstermesi, çocuklarına ve torunlarına karşı sevgi ve muhabbetle muamelesi, ideal bir aile oluşturma konusunda, müminler için model alınması gereken en somut ve en güzel örnektir.

Günümüzde pek çok faktörün etkisiyle ailenin giderek yıpranma ve çözülme süreci ile karşı karşıya kaldığı bir gerçektir. Aileyi ayakta tutan değerlerin giderek zayıflaması ya da yitirilmesi ailedeki huzur ve mutluluk ortamının zarar görmesine ve neticede kurulan yuvaların dağılmasına ve boşanmalara neden olmaktadır. Aile birlikteliğinin kalıcı olması, huzur ve mutluluk getirmesi ancak aile içinde her bir ferden sevgi ve saygı görmesi ile mümkün olabilir. Bu nedenle Kur'an'dan ve Hz. Peygamber'in söz ve uygulamalarından hareketle aileyi ayakta tutan ve onun sağlıklı bir zeminde devamını sağlayan değerleri yeniden ikame edilmesine ihtiyaç vardır. Bu düşünceden hareketle yapmış olduğumuz bu çalışmada önce Kur'an'da aile üzerinde durulacak daha sonra Rum Suresi 21. ayet bağlamında aileyi ayakta tutan değerler ele alınacaktır.

2. KUR'ÂN-I KERÎM'DE AİLE

Kur'ân-ı Kerîm, insanlık serüveninin bir aile ile başladığını haber verir. Nitekim “*Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilen rabbinize itaatsizlikten sakının...*” (Nisa 4/1) ayetinin ifadesine göre ilk insan Hz. Âdem'le birlikte eşi Hz. Havva da yaratılmış, cennetten dünyaya uzanan hayat yolculuğunda aile sorumluluğunu her ikisi birlikte üstlenmişlerdir (Bakara 2/35; A'raf 7/19). Dolayısıyla insanlık ailesinin kurucuları olan Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva ile birlikte toplumsal hayatın temelleri de atılmıştır. Bundan hareketle ailenin fitri bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle erkek ve kadının birbirlerine ilgisi, hem neslin devamını hem de toplumsal kaynaşmayı sağlayan bir yaratılış gerçeğidir. Hz. Peygamber de sâliha bir eşi, insanın sahip olabileceği en kıymetli hazine olduğunu belirterek (Müslim, “Radâ”, 64; Nesâî, “Nikâh”, 15), bu fitrî ilgiye işaret etmiştir.

Sağlıklı bir aile kurmak, hayatı sıcak ve huzurlu bir ortamda sürdürmek insan için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Çünkü özü itibarıyla tek başına yaşayamayan insan, aile ortamının sıcaklığında terbiye edilmekte, hemcinsleriyle iletişim kurabilmekte ve kişilik kazanmaktadır. Halk arasında sıklıkla kullanılan “*Aile terbiyesi*”, “*aile görgüsü*”, “*aile şerefi*” gibi deyimler, hep ailenin bu işlevinin bir ifadesidir (Yaman, 2015: 15). İnsanlık tarihiyle yaşıt olan bu kurum, Allah'ın ayetlerinden biri olarak nitelendirilir (Rûm 30/21). Ayetin, Yüce Allah'ın varlığını ve kudretini gösteren, O'na götüren bir alamet ve belge anlamına geldiği (Yavuz ve Çetin, 1991: 242-243) dikkate alındığında, ailenin de bir ayet gibi saygıyla ele alınması, üzerinde hikmet ve derinlikle düşünülerek okunması ve özenle korunması gereken bir kurum olduğu anlaşılır. Böylesine kadim ve köklü bir müessese olan aile, kuruluşundan beri değerini muhafaza etmiş ve tarihin her döneminde toplum için vazgeçilmez bir kurum olmuştur. İnsanlık bu güzide kurum sayesinde gelişip çoğalmıştır.

Hz. Âdem ve ailesi vasıtasıyla milyarlarca sayıya ulaşan insanlar topluluğu aslında kökleri aynı olan büyük bir aileden ibarettir. Bu tespiti Hucurât suresinde yer alan “*Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık...*” (Hucurât 49/13) ayetiyle temellendirmek mümkündür. Tüm insanlığı tek bir kaynaktan meydana getiren Allah Teâla, aynı ayette insanoğlunun farklı ırklara ve kabilelere ayrılmasının temel sebebini de açıklamaktadır. Ayetin ifadesine göre bu bölünme ayrılık ya da düşmanlık için değil, farklı kimliklerle tanınıp tanışmaları içindir (Karaman vd.: 2017: 5/97-98). Bu ayette insanlık ailesi çatısı altında toplanan aile, aynı surenin bir başka ayetinde “*Müminler ancak kardeşirler, öyleyse iki kardeşinizin arasını düzeltin...*” (Hucurât 49/10) ifadesiyle daha özel anlamda İslam ailesi çatısı altında kayıtlanır. Cahiliye devrinde Araplar arasında var olan, kan bağı ile kurulan asabiyet anlayışı, din bağı ile kurulan bir muhabbet ilişkisine taşınmıştır (Port, 2019: 36).

“Aile”, Arapça bir kelime olup hem “a-v-l” hem de “a-y-l” kökünden türediği şeklinde görüşler vardır. A-v-l kökünden (el-‘avl), haktan ayrılmak, haksızlık etmek, terazinin eksik ya da fazla tartması, bir işin büyüüp karışık ve zor hale gelmesi, miras paylaşımında payın paydadan büyük olması anlamlarına geldiği gibi, “bir kişinin bakımından sorumlu olduğu kimselerin sayı itibariyle çok olması, evlat ve ayâlin (eşin) ihtiyaç ve nafakalarını görüp gözetmek manasına da gelir (İbn Manzur, 1414: 11/48-482, 484, 488, 489; Asım Efendi, 2014: 5/4664). Söz konusu kavram a-y-l kökünden ise fakir ve muhtaç olmak manasına gelir. Ayrıca (‘ayle), fakirlik ve yoksulluk; bir kişinin bir şeyi yapmaktan âciz olması, bir kimsenin nafaka ve ihtiyaçlarını sağlama manalarında kullanılır. Âil ise fakir ve muhtaç demektir (İbn Manzûr, 1414: 488-489). Kadın ve erkek birbirlerine hem maddi hem de manevi olarak ihtiyaç duydukları için bir araya gelir. Kelime bu anlamıyla birbirlerine ihtiyaç duyan erkek ve kadının, eş ve aile olarak birbiriyle kaynaşıp bütünleşerek zenginleşeceği çağrışımını da içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla aile olmak anne, baba, eşler ve çocuklarıyla bir bütün halinde çoğalarak zenginleşmek demektir. Aile ile sadece kalıtsal özellikler değil bunun yanında kimlik ve kişiliği oluşturan değerler de nesilden nesile aile yoluyla tevarüs etmektedir.

Aile sözcüğü, köken itibariyle Arapça olmakla birlikte, bugün yaygın olarak kullanıldığı anlam itibariyle Türkçe olduğu ve mevcut içeriğini Türkçe’de kazandığı söylenebilir (Apaydın, 2007: 137). Kur’an-ı Kerim’de aileyi ve aile bireylerini anlatan pek çok kavram bulunur. Bunlar içinde doğrudan aileyi ifade eden üç temel kavram “ehl”, “âl” ve “zevc-ezvac” kelimeleridir. “Âl” kelimesi, Kur’an-ı Kerim’de 23 kez geçmekte olup (Abdülbaki, 1364: 95-97), şahıs isimlerine muzaf olarak meydana getirdiği çeşitli terkiplerde (Âl-i Fir’avn, Âl-i İmrân, Âl-i Ya’kûb gibi) bu şahısların hânedanı, ailesi, kavmi ve taraftarları manalarını ifade eder. (Örnek olarak bk. Bakara 2/248; Âl-i İmran 3/33; Nisa, 4/54; Yusuf 12/6; Hicr 15/59, 61) Bunun yanında söz konusu kelime birbirlerine akrabalık dolayısıyla yakın olan kişileri belirtmek üzere kullanılmıştır (Araf 7/83). Ehl kelimesi ise, Kur’an’da 127 yerde geçmekte olup (Abdülbâkî, 1364: 95-97) çoğunlukla kan bağına dayanan bir yakınlığı (Nisa, 4/25, 35, 92; Maide 5/89; Hud 11/40, 45, 46, 81; Yusuf 12/65, 93; Hicr 15/65; Meryem, 19/16, 55) ifade etmek için kullanılır.

Kur’an’da aileyi oluşturan eş ve eşler için kullanılan “zevc” ve “ezvâc” kelimesi de üzerinde durulması gereken önemli bir kavramdır. Söz konusu kelime Kur’an-ı Kerim’de 68 yerde zikredilmiş, 55 yerde doğrudan aile bireylerini anlatan eş anlamında kullanılmıştır. (bk. Âl-i İmran 3/15; Nisâ 4/20; Ra’d 13/23; Fâtır 35/11; Fâtır 35/11; Mü’min 40/8). “İki eşi, erkeği ve dişiyi yaratan” (Necm 53/45) Allah Teâlâ, varlığın çift bir şekilde var edilmiş olmasının üzerinde tefekkür edilip ibret alınmasını ister (Zâriyât 51/49).

“Zevc” kelimesi cinsiyet gözetilmeksizin hem eril hem de dişi varlıklar için kullanılabilen bir kavram olup, iki eşten her biri, çiftin teki anlamındadır. Ayrıca ayakkabı, terlik ve mest gibi çift

giyeceklerin her bir tekine de zevc denilir (İsfahânî, 1992: 220). Buna örnek olarak “zevcâ niâlin” yani bir çift ayakkabının iki teki tabiri verilmiştir (İbn Manzûr, 1414: 7/75; İbn Fâris, 1979: 3/35). Böyle olunca sağ veyahut sol tek olmaksızın diğeri eksik olacaktır. Ya da sol tek sağ ayağa, sağ tek sol ayağa giyilemez. Ayakkabı metaforu bünyesinde önemli anlamları barındırmaktadır. Karı-koca için kullanılan zevcân/zevceyn tabiri de bir çift (iki eş) anlamına gelir. Dolayısıyla “eş olmak” kadın ve erkeğin farklı rolleriyle bütünleşmek suretiyle birbirini tamamlayan bir bütünü iki eş parçası olmaktır. (Köse, 2010: 126) Bu yönüyle eş, “her şeyi birlikte görme” kategorisini oluşturur. Zira insan gerçekliği, erkek ve kadın olarak iki farklı ama birbirlerini tamamlayan boyutta yaratılmış olup, din ve dünya hayatı bu iki boyutu birlikte düşünmeksizin anlaşılabilir. Dolayısıyla eş, insan için bir var olma ve düşünme tarzıdır. Kadın veya erkeğin kendine eş seçimi ise, ruhunun derinliklerinde var olan bu düşünme tarzının pratiğe dökülerek görünür kılınmasıdır. (Martı, 2010: 39)

“Ey Âdem! Sen ve eşin cennette oturun” (Bakara 2/35) hitabından da anlaşıldığı üzere, “eş olmak”, insanın daha dünya hayatına adım atmadan önce edindiği bir roldür (Tâhâ, 20/117). O günden kıyamete dek uzanan bir süreçte, “kendisiyle huzur bulması için” (A’râf 7/189; Rûm 30/21) yaratılan eşiyile yeryüzü imtihanının paylaşacak, dahası ahiret âleminde de eşiyile birlikte ya “gölgeleklerdeki tahtlarda” mükâfatlandırılacak (Yâsîn 36/56; Zuhruf 43/70) ya da “cehennemde” ceza görecekler (Sâffât, 37/22-24). Dolayısıyla “eşe sahip olmak” ya da bir başkasına “eşlik etmek”, insanın vazgeçilmezlerinden olup, böyle bir sıfatla edindiği konum, sağladığı kazanım ve üstlendiği sorumluluk onu tüm varlıklardan ayrıcalıklı kılacak kadar değerlidir (Martı, 2010: 39). Hz. Peygamber de kadınla erkeğin bir bütünü iki eşit yarısı olduklarını belirtmiştir (Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 94; Tirmizî, “Tahâret”, 82; Dârimî, “Vudû”, 76). Ailede “biz olma” bilincinin gerçekleştirilmesinin bu bağlamda anlaşılması uygun olur. “Biz olma” eşin kendi kimliğini ve özelliklerini koruyarak diğere eşle bütünleşebilmesi ve birbirini tamamlayabilmesidir.

Nikâhla başlayan beraberliğin eşlere kazandırdığı huzurlu ortamın devam ettirilmesi ailenin kurulması kadar önemlidir. Bu çerçevede aile kurmak kadar bunu sürdürebilmek de önemlidir. Kur’ân-ı Kerîm’de Rûm suresi 21. ayette ailenin meveddet/sevgi ve rahmet gibi iki önemli ve hayati duygunun üzerine inşa edildiği belirtilmiştir. Bu ayet erkek ve kadının aynı özden, aynı insanlık mayasından yaratıldığını hatırlatmak suretiyle, eşler arası ilişkinin sevgi ve merhamete dayanması durumunda getirisinin huzur ve mutluluk olacağına dikkat çekmektedir. Şimdi bu iki önemli kavramı kısaca izah etmeye çalışalım.

1. Meveddet/Sevgi

Kur’an’ın anahtar kavramlarından biri olan meveddet; bir şeye karşı duyulan sevgi, muhabbet, ünsiyet ve saygı gibi anlamlara gelen “vüd” kavramından türetilmiş bir isimdir. (Cevherî, 1998: 1/461; İsfahânî, 1992: 860) Allah Teâla’nın “çok seven” ve “çok sevilen” manasına gelen “Vedûd” ismiyle aynı köktedir. Kur’ân-ı Kerim, toplumun temel kurumu olan ailede huzurun oluşması için onun merkezine meveddet ve rahmet gibi iki temel kavramı yerleştirmiş ve ilişkilerin bu zeminde yürütülmesini istemiştir. Nitekim ilgili ayette bu husus şu şekilde ifade edilmiştir: “Yine sizin içinizden kendileriyle huzur bulasınız diye kendi türünüzden eşler yaratması, aranıza sevgi ve merhameti yerleştirmesi de O’nun ayetlerindedir. Şüphesiz bunda düşünecek bir topluluk için alınacak dersler vardır.” (Karaman vd. 2017: Rûm 30/21). Allah’ın, insanı iki farklı cinsten yaratıp aile kurmaları için aralarına bir anlamda manevi çimento olarak değerlendirebileceğimiz sevgiyi yerleştirmesi, meveddet denen kavramın işlevini göstermesi açısından son derece önemlidir. Bu çerçevede sevgi ailenin yapı taşlarından biridir. Zira eşler arasındaki ilişkinin sevgi ve merhamet ortak paydasında, karşılıklı saygı ve anlayış çerçevesinde sürdürülmesi, mutlu ve huzurlu bir beraberliğin ilk şartlarından biridir.

Eşler arasındaki ilişki ne karşılıklı rekabet, ne de birbirine üstünlük kurma yarışıdır. Olması gereken, birbirinin şahsiyetini değer kaybına uğratmadan “biz olma” bilincini yaşama geçirebilmektir. Muhabbet ve sevgi, Allah’ın gönüllerde var ettiği eşsiz bir duygu ve ilahi bir armağandır. Farklı ortamlarda yetişmiş ve birbirlerine yabancı olan iki kişinin evlilik yaparak bir araya getiren ve birbirinin en yakını kılan, bu duygunun mucizevi gücüdür (Görgülü, 2022: 340-341). Bu duygu bir taraftan insan hayatını olumlu yönde etkilerken diğer taraftan kişiye değer katar. Bu da eşlerin birbirine güvenini, sadakatini, bağlılığını oluşturur. Sadakat, sevgi ve samimiyette gönüllerin, vicdanların birleşmesine denir. Milyonlarca insanın kendi hayatlarında yaşadığı bu sevgi ve merhamet, ne insan vücudunu oluşturan yapısal elementlere bağlanabilir, ne de bunların ortaya çıkışı bir laboratuvar ortamında incelenebilir. Bu ancak hikmet sahibi Yüce Allah’ın belirli bir gaye ve amaç için iki duyguyu insanın gönlüne yerleştirmesiyle izah edilebilir (Mevdûdî, 1991: 4/294). Ayrıca meveddet; sadece eşler arasında değil tüm insanları kapsayacak şekilde bir kaynaşma ve birlik meydana getiren bir “sevgi bağı” demektir. Öte yandan evliliği sıradan bir birliktelik ya da zoraki bir katlanmanın ötesine taşıyan ve farklı kılan bu duygudur. Böyle bir ilişkinin hâkim olduğu evlilik, bu beraberliği ölümsüz kılar. Eşler ve diğer aile bireyleri vefat etse de dahi onlara karşı duyulan sevgi ve sevgiyle hayat verdikleri huzuru yuvaları devam eder. Kur’an-ı Kerim’de sözü edilen İbrahim ve İmran aileleri (bkz. Bakara, 2/127-140; Âl-i İmrân 35/37) bunun en güzel ve canlı örneğini oluşturur.

İnsan hayatında önemli bir değer olan sevgi, ortaya çıkıp güçlenmek için uygun zeminlere ihtiyaç duyar. Aile pek çok işlevi yanında sevginin görünür olduğu, güçlendirildiği ve paylaşıldığı en güzel bir ortamdır. Çocuğunu kucağına oturtup bağrına basan ve bu şekilde ona olan muhabbetini yavrusuna aktaran anne bu davranışıyla ona sevmenin ve sevilmenin vazgeçilemez bir ihtiyaç olduğunu da hissettirir. Annenin bu eylemi bireyde yaratılışında var olan duyguları harekete geçirir. Çocuk, yemekte, içmekten, oyun oynamaktan nasıl mutlu olup seviniyorsa sevildiğini bilmekten de mutlu olur. Sıcak aile ortamında sevgiyle tanışan çocuk bu güzel duyguyu öğrenme yolunda önemli bir adım atmıştır. Pek çok güzel duyguyla birlikte sevgiyi de aile bireylerini gözlemleyerek ve onları taklit ederek öğrenir ve davranışa dönüştürür.

Ailede içi ilişkilerde meveddet ve merhamet belirleyici olduğunda bu hem ailenin diğer bireylerine yansiyacak hem de en yakın çevreden başlayarak dalga dalga topluma yayılacaktır. Ayrıca bu durum bir hayat tarzına dönüştüğünde, ilişkilere ibadet boyutu da kazandıracaktır. (Müslim, “Zekât”, 3, “Vesâyâ”, 9; Ebû Dâvûd, “Tatavvu”, 12; İbn Hanbel, 1995: 4/131, 132, 179; 5/154, 167, 178). Öte yandan eşler arasındaki sevgi bağı kuvvetlendikçe toplum ve aile arasındaki ilişkinin gelişimi, yükselmesi, refahı da hemen akabinde gelecektir. Çünkü toplumun özü hükmünde olan ailenin, sevgi ve saygı merkezli bir iletişimi sağlayabilmesi toplumsal düzen ve huzurun sürdürülebilmesinde doğrudan etkili olmaktadır (Yolcu, 2022: 63). Aile yuvalarını yaşanabilir ve daimi kılan asıl unsur içinde huzur ve sükûnun var olmasıdır. Sağlıksız bir kalbin tüm bedeni olumsuz anlamda etkileyeceği gibi, aralarında huzurun bulunmadığı eşler/aileler de hem kendileri, hem yakın çevreleri ve hem de toplum için birer sıkıntı ve problem kaynağı oluşturacaktır.

Hz. Peygamber’in uzun yıllar mutlu bir evlilik sürdüğü ve İslam’a davetin en zorlu günlerinde her türlü zorluğu birlikte göğüslediği ilk eşi Hz. Hatice validemizin vefatından sonra onun dost ve akrabalarına gösterdiği yakın ilgi (Müslim, “Fedâilu’s-sahâbe”, 12), sevgili ölse bile sevginin ölümsüz olduğunun ve vefanın en güzel ifadelerinden biridir.

Birbirlerine karşı sorumluluklarını yerine getiren, birbirlerine sevgilerini ifade eden bireylerden oluşan aile mutluluk ve huzur kaynağıdır. Çünkü insanlar sevildiklerini bilmek isterler. Bu bağlamda aile bireyleri arasında iletişimde önemli olan “sevgi dili”ni konuşabilmektir. Bu dil

ile karşı tarafa mesaj aktarılırken duruma göre lisan, el, göz ve yüz gibi pek çok unsur devreye girecek, böylece sevgi dilinin tüm lehçeleri kullanılmış olacaktır. Eşler birbirinin birincil sevgi dilini keşfedip konuşmayı öğrendiğinde uzun ömürlü ve sevgi dolu bir evliliğin anahtarını keşfetmiş olacaktırlar (Chapman, 200: 17). Sevgimizi başta eşimiz olmak üzere çocuklarımıza, anne-babamıza ve tüm yakınlarımıza onların duymayı ya da görmeyi istediği bir şekilde yansıtabilmek ayrı bir incelik ve sanattır. Ancak sevgilerini yeterince gösteremeyen, tüm çabasına rağmen bu hususta başarılı olamayan pek çok kişi vardır. Bu durumun sebeplerinden biri insanların sevgilerini farklı yollarla göstermesi ve bu ifade biçiminin karşıdaki bireyin beklentisiyle örtüşmemesidir. (Görgülü, 2022: 340)

Sevgi “canı cana değdirecek” bir iletişim dilidir. Diğer bir tabirle “kalp kalbe iletişim”dir. Kur’an’da kendilerinden bahsedilen tüm peygamberler ve özellikle Hz. Peygamber bu dili kullanabilmenin en güzel numunelerini sunmuştur (Buhari, “Cenaiz”, 10; Tirmizi, “Menakıb”, 63).

Hz. Peygamber, kişinin sevdiği kimseye bunu söylemesini tavsiye etmiştir. (Ebû Dâvûd, “Edeb, 112, 113) Nitekim yoldan geçen bir şahsı sevdiğini söyleyen sahabiye Hz. Peygamber (s.a.s) “Pekiye kendisine haber verdin mi?” diye sormuş olumsuz cevap alınca “Ona haber ver.” buyurmuştur (Ebû Dâvud, “Edeb”, 122). Din kardeşine sevgisini ifade etme gibi bir sorumluluğu olan Müslümanın bu prensibi öncelikle aile fertleri arasında uygulaması ve onları bu mutluluktan mahrum etmemesi gerekir. Bu bağlamda sevildiğini duymaya en çok hak sahibi olanlar, hiç şüphesiz en yakınlarımız olan aile bireyleridir. Tatlı ve gönlü hoş eden alıcı bir söz, ya da bir teşekkür ve takdir ifadesi belki de güneş misali, kalplerdeki pek çok buzların erimesini sağlayacaktır. Sözün yanısıra tebessüm ve güler yüz de sevgiyi yansıtmının en pratik yollarındandır. Hz. Peygamber’in ifadesine göre tebessüm bir çeşit sadakadır (Tirmizî, “Birr ve Sıla”, 36). O’nun sıklıkla yerine getirdiği önemli bir davranışıdır. Bu güzel sünnetin yaşatılması gereken ilk yerler evler yani aile yuvalarımız olmalıdır.

Sevgi paylaşımında üzerinde durulması gereken önemli bir beden dili de dokunmaktır. Hz. Peygamber; birbirine sevgiyle bakan eşlere Allah’ın da rahmet nazarıyla bakacağını bildirmiştir (Münâvî, 2018: 2/33) Kendisi de her fırsatta eşlerine gerek sözleri gerek davranışlarıyla muhabbetini göstermiş ve bu şekilde ümmetine örnek olmuştur. Eşi Hz. Aişe’yi Hümeyra/alyanaklı diye çağırması (İbn Mâce, “Rühûn”, 16), birlikte yemek yerken lokmayı onun ısırıldığı yerden ısırması, suyu onun dudaklarının değdiği yerden içmesi (Müslim, “Hayz”, 2; Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 102) bu konudaki pek çok örnekten bir kaçıdır.

Öte yandan başta çocuklar olmak üzere ailenin tüm bireyleri sevgiyi yerinde ve zamanında yeterince yaşamaları gerekir. Zira bir çiçeğin gelişmesi için nasıl ki suya ve gübreye ihtiyaç duyuluyorsa çocuk da gelişimi ve eğitimi için sevgiye ihtiyaç duyar. Yerinde ve zamanında yeterince verilmeyen sevginin ilerleyen yıllarda verilmeye çalışılması suyun üzerine yazı yazmak gibidir. Ailedeki sevginin rolü ve yaptırım gücü sanıldığından çok daha büyük ve etkilidir. Çocukların kişiliklerinin oluşmasında sevginin çok önemli bir rolü vardır. Ancak çocuğu sevmek, sadece onu öpmek ve kucaklamak değil, onunla bütünleşmek, bazı etkinlikleri beraber yapmak ve birey olarak onun gerçeklerini anlamaya çalışmaktır. Çocuğun dünyasının tek dayanağı ve anlamı ana-baba sevgisi olduğu için çocuk, sevildiğini hissetmeden yaşayamaz. O, anne babasından özellikle kendi şahsına yönelik bir sevgi bekler. Bu sebeple beceri ve yeteneklerin sevgi sebebi olması doğru değildir. Bu çerçevede çocuğun şartsız olarak gerçekten sevildiğinin kanıtlanmasına ihtiyacı vardır. Sevgi depoları dolu ve bu ihtiyacı karşılanmış olan çocukların özgüvenleri artar ve bu da onların hayat yolunda daha sağlam adımlarla ilerlemelerine ve daha başarılı olmalarına vesile olur. (bk. Yavuzer, 1999: 34-38)

Eşler arasındaki meveddetin, yara almaması ve sağlıklı bir zeminde kesintisiz devam etmesi için, sürekli beslenmesi ve onu zedeleyecek her türlü düşünce ve eylemlerden karşılıklı olarak uzaklaşılması gerekir. Sevmek bütünleşmek, verici olmaktır. Aynı zamanda güçlü olmak ve sorumluluğunun farkında olmaktır. Bu sebeple sevgiye emek vermek ve onu yaşatabilmek için büyük bir çaba sarf etmek gerekir. (Görgülü, 2022: 342) Zira eşler arasında sevilme ihtiyacının karşılanmaması durumunda somut problemlerin ortaya çıktığı ve psikolojik rahatsızlıkların oluştuğu bilinen bir gerçektir. Eşlerin birbirlerine karşı sevgide cömert olması sağlıklı bir ilişki için çok önemlidir. Sevginin en temel şartı kişinin sevdiğini hata ve noksanıyla olduğu gibi kabul edebilmektir. Sevmek için mükemmelliği beklemek büyük yanlış olur. Bu nedenle evliliğin temel bağı olan sevginin iyi ilişkilerle birlikte yürütülmesi son derece önemlidir. Çünkü iyi ilişki sevgiyi besleyip çoğaltırken kötü ilişki sevgiyi azaltıp yok etmektedir. Ancak sevgide denge önemlidir ve taraflardan birinin verilen sevgiyi istismar etmesi aile mutluluğunu olumsuz yönde etkilemektedir. (bk. Tarhan, 2013: 55-57) Bu noktada birbirimize ve çevremize nereden ve nasıl baktığımız önem arz etmektedir. Eşler birbirine Allah'ın cemal sıfatının bir tezahürü, O'nun en değerli varlığı ve bir hediyesi olarak bakabildiğinde birbirlerinin sevillecek taraflarını görmeleri kolaylaşır. Hata ve kusur bulmak için bakarsak onu bulmakta da hiç zorlanmayız. Önemli olan iyi ve güzel görebilme kabiliyetini geliştirebilmektir. Diğer taraftan rahmet ve meveddete dayalı ilişkiler sadece eşler arasında değil bunun yanında başta anne ve babalar olmak üzere ailenin tüm bireylerine de olması gereken önemli bir değerdir. Nitekim bu husus Kur'ân-ı Kerîm'de merkezî bir konuma yerleştirilmiştir. (İsrâ 17/22-25) Bu çerçevede Allah Teâlâ birçok âyette kendisine kulluğun ardından anne ve-babaya iyiliği emretmiştir. (Nisâ 4/36; En'âm 6/151; İsrâ 17/22; Lokmân 31/13-15).

Günümüz her alanda ortaya çıkan teknolojik ve toplumsal değişimin getirdiği çok yönlü problemler, aile ortamındaki paylaşma, dayanışma ve sevgiye daha fazla ihtiyaç hissettirmektedir. Bugün bireyler arasında ortaya çıkan pek çok olumsuz davranışın en önemli nedenleri arasında sevgi yoksunluğu ve yalnızlık gelmektedir. Tüm bu sorunları aşmanın yolu sevgi, saygı ve merhamet gibi insanın ihtiyaç duyduğu duyguların aile içinde karşılanmasıyla mümkün olabilir. Sevgi ve merhamet gibi ahlaki erdemlerin hâkim olduğu aileler, mutlu ve huzurlu bireylerin yetişmesine vesile olacakları gibi, toplumsal barış ve huzura da büyük katkı sunacaklardır. Çünkü huzurlu insanlar mutlu ve güçlü aileleri, mutlu ve güçlü aileler de huzurlu ve sağlıklı bir toplumun oluşumuna zemin hazırlar. Kur'an-ı Kerim de bireysel ve toplumsal hayatın huzur ve mutluluğu için kadınla erkek arasında yaratılıştan var olan sevginin en sağlıklı şekilde aile ortamında karşılanabileceğini belirtir. Sevgi, başta aile bireyleri olmak üzere tüm insanlık için hayati bir önem taşır. Bu nedenle Allah'ın bir lütuf olarak insanların gönüllerine yerleştirdiği bu duyguyu özenle korumak ve en yakınlarımızdan başlayarak çevremize yansıtmak hem îmânî hem de insani bir sorumluluktur.

2. Rahmet ve Merhamet

Kur'ân-ı Kerîm'in en temel kavramlarından biri olan rahmet; incelik, rikkat, yumuşaklık, şefkat, merhamet gibi anlamlara gelmektedir (İbn Manzûr, 14144: 6/124; İsfahânî, 1992: 347). Aynı zamanda bu kelime içten gelen bir sevgiyle, incitici bir davranış sergilemeksizin istenilenden fazlasıyla iyilik etmek anlamında ihsanda bulunmak manasına gelir (bk. İsfahânî, 1992: 235-236). Söz konusu kavram, Allah hakkında kullanıldığında yarattığı varlıklara lütuf ve ihsanda bulunması, merhamet etmesi, nimet vermesi gibi anlamlar içerir. İnsanlar açısından ise bu kelime, nezaket ve sevgiyle incitici olmadan istenilenden çok daha fazlası ile iyilik ve ihsanda bulunmak demektir. (İbn Manzûr, 1414: 6/125; el-İsfahânî, 1992:196) Kur'an, iyilik olarak yapılan eylemlerde miktarı ne olursa olsun incitici bir tutumun bulunması hâlinde onun iyilik olmaktan çıkacağını ve bunun Allah katında bir değerinin bulunmayacağını açıkça belirtir (Bakara, 2/262-264).

Bu sözcüğün türediği “ra-hi-me” fiili çeşitli türevleriyle birlikte Kur’an’da 319 yerde geçmekte, doksan iki yerde Allah’ın zatına nispet edilmektedir. Kur’an’da en çok geçen Rahmân ve Rahîm ilâhî isimleri de bu köktendir (bk. Abdulbâkî, 1364: 304-305). Merhamet kelimesinin Kur’an’da bu kadar çok yoğunlukta geçmesi, Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın varlıklar üzerindeki engin rahmetinin bir tecellisi olarak değerlendirilebilir. Kur’an’ın “rahmet” ismi ile anılması (Lokmân 31/3; Yunus Sûresi 10/57) dünya ve ahiret mutluluğunun merhamet ilkesi ile elde edileceğini göstermektedir. Dolayısıyla insanın başta aile bireyleri olmak üzere akrabalarına, çevresine, tüm insanlara ve diğer canlılara karşı merhamete bulunması Allah’a olan imanının bir gereğidir. (Buladı, 2013: 94.) Bu kelime, aynı zamanda insan-âlem ilişkilerinin (insanlar arası ve diğer varlıklarla münasebetlerin) en temel omurgasını oluşturur. İnanan kimseden beklene bu ilkeyi benimseyip tüm varlıklara karşı merhametli olmaktır. Nitekim Hz. Peygamber “Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündeki(ler) de size merhamet etsin.” (Ebû Dâvûd, “Edeb”, 58; Tirmizî, “Birr”, 16) buyurmak suretiyle bu hakikati ifade etmiştir. Diğer taraftan insanlarla ve diğer varlıklarla olan münasebetlerinde merhamet ilkesini gözetmeyen kimsenin merhametle muameleye hak kazanamayacağı bildirilmektedir. (Buhârî, “Tevhîd”, 2; Müslim, “Fedâil”, 66) İslam toplumun en önemli kurumu olan aile için istenen de bu rahmet atmosferinin tüm ilişkilerde hâkim olmasıdır.

Kur’an’ın hemen başında yer alan besmele ve Fatiha’da (Fatiha, 1/1) Allah Teâlâ’nın “Rahman” ve “Rahîm” isimleriyle O’nun engin rahmetinin tecellisine dikkat çekilir. Allah rahmeti kendisine ilke edinmiş (En’am 6/12, 54) ve rahmeti her şeyi çepeçevre kuşatmıştır (A’râf 7/156; Mü’min 40/7). Her yönüyle inananlar için en güzel numune ve örnek olan Hz. Peygamber de insanlığa rahmet özelliği ile tanıtılmış (Enbiyâ 21/107) ve onun müminlere karşı çok şefkatli ve merhametli olduğu özellikle hatırlatılmıştır (Tevbe, 9/128). Tefsir kaynaklarında ifade edildiğine göre “raûf” ve “rahim” sıfatları sadece Hz. Peygamber için kullanılmış bir kavramdır (bk. Zemahşerî, 1997:111). Kur’an, müminlerin özellikleri arasında onların birbirleriyle ilişkilerinde rahmet esas almalarının gerekliliğine vurgu yapar (Fetih 48/29). Aynı zamanda onların birbirlerine karşı sabrı ve merhameti tavsiye ettiklerini haber verir (Beled 90/17). Müslüman günde beş vakit kıldığı sünnet ya da farz her namazın rekâtında Fatiha suresini okuyarak âlemlerin Rabbi olan Allah’ın Rahman ve rahîm sıfatını tekrarlar. Bu da söz konusu kavramların Müslüman’ın hayatında merkezî bir konumda olması gerektiğinin bir göstergesidir.

Kur’an’ın aile felsefesinin temelinde sevginin yanında aynı zamanda rahmet ilkesi de vardır (A’râf 7/189; Rûm 30/21). Çünkü evlilik ilişkilerinde muhabbetin merhamet olarak ortaya çıkması, ailede huzur ortamının oluşmasında en büyük rolü oynar. Bu kişinin sevdiğine karşı şiddet içeren eylemler yapmasına da engel olacaktır. Zira rahmetle yoğrulmuş olan bir gönül sahibi başta eşi olmak üzere ailenin diğer fertlerini incitmemek için büyük bir çaba ve gayret harcayacaktır. Rahmetle kuşatılmış bir gönül sahibi Allah’ın emaneti olan eşini, evladını değil, eşyayı dahi incitemez! (Görgülü, 2022: 343). Dolayısıyla aile ilişkilerinin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi bu ilkenin de hayata geçirilmesiyle mümkün olacaktır.

Öte yandan günlük dilde kullanılan merhamette, daha çok acıma ve esirgeme anlamı yaygınlık kazanmıştır. Bu manasıyla merhamette bir hiyerarşi ve iticilik söz konusudur. Birinden sırf acıdığı için merhamet görmek kısmen rencide edici bir durumdur. Çünkü bu durum bir tarafın güçlü, diğer tarafın ise aciz bir konumda olduğunu belirtir. Bu bağlamda merhamet yalnızca Allah için anlamlıdır olup ona mazhar olmak insan için büyük bir şereftir. Oysa merhamet, aile içinde eşler arasında bu anlamı ifade etmez. Merhamet, kelime anlamında yer alan rikkat ve ihsandan oluşan iki unsuruyla ilişkilere yatay seyir kazandırarak, acıma duygusundan kaynaklanan bir ilişki düzeninden farklılaşır. Zira eşler üstün özellikleriyle birbirlerinin eksiklerini tamamlayan (Nisa 4/34), sarıp sarmalayan (Bakara 2/187) ve bütünleşerek tek bir

vücut gibi olan (Nisa 4/21) bir bütündür. Merhametin ve meveddetin yönlendirdiği ilişki, hiyerarşik ve eşitlikçi düzlemi aşarak onun çok daha ötesinde derinlikli bir ruh halini ve sıcak bir duygu iklimini ifade eden ilişkidir (Köse, 2014: 270-271).

Kur'an'ın ailenin temel direği olan ebeveynlere karşı çocukların ilişkilerinde de rahmet ve ihsanın merkeze alınması bildirilmektedir (İsrâ 17, 23-25). Kur'an herhangi bir sebeple eşler arasında boşanmaların ortaya çıkması durumunda bile ihsan anlayışının egemen olmasını ister (Bakara 2/229). Dolayısıyla kadını ve erkeği gerçek manada "aile" yapan sıra, merhamet ilkesinde gizlidir. Merhametin kabalık, katı yüreklilik ve sertlikten uzak durmaktan müsamahaya, kusurları örtmek ve bağışlayıcı olmaktan yumuşak bir dil ve üslup benimsemeye kadar birçok farklı tezahürleri vardır. Bu duygunun kişiye esneklik kazandırması ve strese karşı direnç vermesi sebebiyle bilhassa evliliklerde "koruyucu" etkisi vardır. Modern hayatta insanların sadece bencil değil git gide daha da öfkeli olmaya başladığı dikkate alınırsa böyle koruyucu bir ruh sağlığı elemanına ne kadar ihtiyaç olduğu daha iyi anlaşılacaktır. (Tarhan, Aşk Terapisi, 2014: 131) Zira kişinin eylemlerinde kaba ve katı davranması, ilişkilerinde sert olması, konuşurken sözleriyle muhataplarını incitmesi yahut hata yapılması durumunda müsamaha göstermemesi kısaca merhametsiz davranması sağlıklı bir iletişime engel olacağı gibi, aile ilişkilerini de derinden sarsarak dağılmalara ve yakılmalara neden olacaktır.

Kur'an Hz. Peygamber'in şahsında tüm müminlere rahmet ve merhamet ilkesini şu şekilde hatırlatmaktadır: "*Sen onlara sırf Allah'ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi.*" (Âl-i İmrân 3/159). Aile içinde olumsuz ve yıkıcı davranışların tahrip gücü daha fazla ve daha etkilidir. Bilhassa tatlı sözlülük, istismar edilmediği sürece hataların bağışlanması ve müsamahakâr yaklaşım aile fertlerinin birbirlerine kenetlenmesini sağlayan en temel davranış kalıbıdır. Bu bağlamda Allah'ın Hz. Mûsâ ve kardeşi Hz. Hârûn'u Fir'avun'a gönderirken dahi onlara yumuşak söz söylemelerini bildirmesi (Tâhâ 20/44) yine Hz. Peygamber'e tuzak kurup ona suikast tertip edenleri affetmesinin istemesi (Mâide 5/13) son derece dikkat çekici örneklerdir.

Âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan Hz. Peygamber, hem mükemmel bir eş ve hem de şefkatli ve merhametli bir babadır. O, eşlerinden muhabbeti, çocuklarından merhameti esirgememiştir. Onun rahmeti sadece aile bireylerine ve çağdaşlarına değil, asırlar sonrasına, bugüne ulaştığı gibi, bundan sonra kıyamete kadar tüm insanlara hatta her varlığa ulaşacak kadar da engindir. Gariplerin horlanmasına, yetim çocukların ağlamasına olduğu kadar, yuvasına ve yavrularına dokunulmuş ana kuşun ağlatılmasına da Rahmet Peygamberi'nin merhameti elvermemiştir. (Ebu Davud, "Cihad", 112). Çünkü o hem Raûf, hem Rahîm'di (Tevbe 9/128). Yetimlerin başına şefkatle ilk dokunan el, O'nun eli olmuştur. Fakirin karnını doyuran, düşkünü tutup kaldıran, köleye hürriyetin hazzını tattıran, gasp edilmiş haklarını kadınlara birer birer geri veren hep o mübarek eldi. O kutlu elin sahibi, bize bizden daha merhametli olduğunu hatırlatıyordu şu kutsi beyanında: "Ben her mümine kendisinden ileriyim. Bir kimse (ölürken) mal bırakırsa o mal onun yakınlarına aittir. Fakat borç veya çoluk çocuk bırakırsa bana ait ve benim üzerimedir." (Müslim, "Cum'a", 43)

Hayatı boyunca çevresindeki hiçbir varlığa hiçbir biçimde şiddet uygulamamış olan Rahmet Peygamberi (İbn Sa'd, 1958: 8/204) şiddeti yaşam biçimi haline getirmiş olanları kınamakta ve özellikle kadına şiddet uygulayanların hayırlı olmadıklarını ifade etmektedir (Ebu Davud, Nikâh, 43). Çocuklarından şefkat, ilgi ve sevgiyi esirgeyen, onları öpmekten imtina eden ebeveynlere seslenerek; "Allah gönlünüzden merhameti çıkardı ise ben ne yapabilirim ki?" (Buhari, "Edeb", 18) buyurmaktadır. "Rabbinin terbiyesinden geçen" ve ümmetine çok düşkün olan Kutlu Nebimiz hepimizi: "Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir." (Tirmizi, "Birr ve Sıla", 15) sözüyle uyarmaktadır. Ailede en

küçükten en büyüğüne, yaşlısından gencine, kadınından erkeğine her bireyin hiç şüphesiz şefkate, merhamet çokça ihtiyacı vardır. Fiziksel, sözel, psikolojik her çeşidiyle şiddet hastalığının ilacı merhamettir.

Merhamet, ilkesel olarak herhangi bir haksızlığa ve kötülüğe maruz kalındığında bile iyilik ve güzellikle sorunun çözülmesi insanlar arasında var olan kırgınlıkların ve düşmanlıkların ortadan kaldırılmasına vesile olacaktır. Böyle bir karşılık aradaki soğuklukları giderip ilişkileri sıcak bir dostluğa dönüştürecektir (Fussilet 41/34). Böyle bir davranış şeklinin en güzel ve en kolay bir biçimi aile bireyleri içinde sağlanabilir ve en etkili sonucu da burada verir.

Sevgi, rahmet, şefkat, merhamet ve adalet gibi değerlerle beslenmez ise, sadece kuru bir iddiadan ibaret kalma riski vardır. Örneğin, çoğu kimse hayvanları çok sevdiğini söyleyebilir. Ancak çok az kişi çölde susuz kalıp ölmek üzere olan bir köpeğe su vermek için aynı kuyuya aynı zahmeti çekerek ikinci kez inme fedakârlığını ve merhametini gösterebilir. (Görgülü, 2022: 343) Bu nedenledir ki Hz. Peygamber'in öğretisinde hayvanları sevdiğini ifade eden değil, onlara karşı merhametle yüklü olan kimseler bağışlanma ile müjdelenmiştir (Buhârî, "Şirb", 9; Müslim, "Selam", 41).

Çocuklar, ailedeki sevgi ve merhamet bağına güçlendiren temel unsurlardır. Sevgi ve rahmetin hâkim olduğu ailede yetişen çocuklar, hem kendileri hem de çevreleriyle iyi ilişkiler kuracak, ayrıca ileride aynı ortamların oluşması için gayret göstereceklerdir. Bu ayet, evliliğin sadece biyolojik ihtiyaçların karşılanması olmadığını, bunun ötesinde manalar taşıdığını da ortaya koyar.

İnsanlar arasında birbirine merhamet etmeye en layık olanlar aile bireyleridir. Ailenin de öncelikle karı ve kocadan oluştuğu dikkate alındığında her ikisinin birbirine merhamet etmesi Allah'ın da onlara merhamet etmesine vesile olacaktır. Nitekim Hz. Peygamber merhamete nail olmanın yolunun merhamet etmekten geçtiğini haber belirtir. (Ebu Davud, "Edeb", 58; Tirmizi, "Birr", 16) Aile içinde ve bilhassa eşler arasında merhametin hâkim olmasını besleyen unsurlar arasında; eşlerin birbirlerini öncelikle "insan" ve "din kardeşi" olarak, sonra da "dost ve arkadaş" olarak görmeleri ve birbirleriyle akraba, sevgili, sırdaş, yoldaş olduklarını unutmamaları sayılmaktadır. (Öztürk, 2019: 26)

Muhabbet ve merhamet sadece eşlerin birbirlerine göstermesi gereken bir duygu değildir. Ailenin her bir ferdi özellikle de çocuklar ve yaşlılar merhamet çeşmesinden kana kana içmelidir. Çünkü analarının göğsünden emdikleri süt kadar besleyici ve şifalıdır merhamet pınarları küçükler için. Sevgi ve rahmet esintilerinin kapladığı bir aile ocağı, sevgi depoları dolu, özgüven sahibi, kendisi ve çevresiyle barışık çocukların yetişmesi için en verimli ortamı sağlayacaktır (Görgülü, 2017: 105).

Gerek ayetlerde ve gerekse hadislerde sıkça vurgulanan merhamet ve şefkat duygusunun tüm insanlığı kucaklayabilmesi için öncelikle bu iki duygunun aile yuvasında hâkim kılınması elzemdir. Ancak bu sayede aileden dışarıya yansıyan merhamet topluma ve tüm insanlığa barış ve huzur sağlayabilir

SONUÇ

Aile, erdemli bireylerin yetişmesi ve sağlıklı bir toplum oluşumu için alternatif olmayan bir kurumdur. Toplumun özünü ve temelini oluşturan bu kurumun huzur ve sükûnu hem millet hem de cemiyet hayatı için vazgeçilmez bir güvencedir. Toplumun huzuru sağlıklı ailelere bağlıdır. Çünkü aile toplumun aynasıdır. Kur'an'da aile kurmanın asıl amacı huzurun sağlanması ve sevgi-merhamet temeline dayanan bir ilişkiyle mutluluğun elde edilmesi olarak belirlenmiştir. Allah, aile yuvasını insanların huzur bulacakları bir yer kılmıştır. Bu bağlamda

Kur'an'da hem erkek hem de kadın için huzur bulacakları eşlerin yaratılarak aralarına sevgi ve merhametin yerleştirilmesi, Allah'ın bir ayeti olarak zikredilmektedir. Bu noktada Kur'an aile bireylerine önemli haklar vermenin yanı sıra aile mutluluğunu sağlamaya yönelik sorumluluklar da yüklemiştir. Aile bireyleri bu ortak sorumluluğun farkında olmalı ve Allah'ın huzurunda ailenin sorumlulukları çerçevesinde hesap vereceklerinin şuuruna vararak aile içi huzuru temin etmek amacıyla ellerinden gelen gayreti göstermelidirler. Aile kurumunu oluşturan kadın ve erkek, biri olmadan diğerinin eksik kaldığı bir bütünün iki yarısı gibidir. Kur'an'a göre kadın ve erkek tek bir nefisten yaratılan, cinsiyetleri farklı olsa bile insan olarak aynı değere sahip olan iki ayrı bireydir. Kur'an insanlar arasında cinsiyetten, ırktan, soydan vs. kaynaklanan bir üstünlüğü kabul etmez. Kur'an'a göre yegâne üstünlük ölçüsü sadece takvadır.

Nikâh akdiyle başlayan ve belki cennete kadar sürdürülebilecek bir birliktelik olan aile olma yolunda eşlerin önünü aydınlatacak, yükünü hafifletecek ilke ve uyarılara, örnek ve modellere ihtiyacı vardır. Eşler arası ilişkide ve aile yaşantısında Kur'an yol haritası kılınmalı, Hz. Peygamber'in "en güzel" olan örneğinden sonuna kadar yararlanılmalıdır. Buna hem bizim hem çocuklarımızın hem de toplumumuzun ihtiyacı vardır. Çünkü nikâhla başlayan beraberliğin eşlere sağladığı huzurlu ortamın devam ettirilmesi ailenin kurulması kadar önemlidir. Eşlerin birbirlerinde huzur bulmaları ailenin varlık sebebidir. Aralarında oluşan sevgi ve merhamet ise adeta bir mucizeye işaret etmektedir. Aile kurmadan önce belki de birbirlerini hiç tanımayan iki insan birbiri için vazgeçilmez birer insana dönüşmektedir. Evlilikle aralarında oluşan güçlü psikolojik ve biyolojik bağlar insan neslinin devamını da sağlar. Allah'ın lütfu olarak eşlerin birbirine karşı hissettiği sevgi ve merhamet aile hayatı için vazgeçilmez değerlerdir. Onlar aralarına yapay engeller koymadıkları sürece artarak devam eder. Sevgi ve merhamet duyguları sayesinde eşlerin yaratılış gayesi gerçekleşir ve ailede huzur ve sükûnet ortaya çıkar. Bu nedenle insanlığın en kadim kurumu olan aile, ancak meveddet ve merhametle beslenerek ayakta kalmaya devam eder.

Rum suresi 21. ayetin ifadesi evliliğin ve aile olmanın sadece biyolojik ihtiyaçların karşılanması olmadığını, bunun ötesinde manalar taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda ayetin ifadesine göre sevgi ve merhamet ailenin korunması ve güçlenmesini sağlayan, aileyi ayakta tutan temel değerlerdir. Sevgi Kur'an-ı Kerim'de ailenin en önemli yapı taşlarından biri olarak nitelendirilir. Yarattığı kulunun fitratını en iyi bilen Allah Teâla insanın maddi ve manevi ihtiyaçlarını en mükemmel şekilde karşılayacak bir yapı olan ailenin sağlam temeller üzerine inşa edilmesini murat etmiş ve bu temele de sevgi ve merhamet gibi iki temel duyguyu yerleştirmiştir. Bu duygular sayesinde dünya ve aile hayatı yaşanılır hale gelmiş; ailede yaşanacak her güzelliğe ve aile bireylerinin birbiri için yapabileceği her türlü fedakârlığa bu duygular kaynaklık etmiştir. Rabbimiz eşler arasındaki bu duyguları öyle değerli kabul etmiştir ki onları varlığının delillerinden biri olarak göstermiştir.

Aile ortamında yeterince sevilmeyen çocuklar mutsuz ve kendilerine güvenmeyen yetişkinler olurlar. Sadece kendileri mutsuz olmaz bu mutsuzluğu çevrelerindeki insanlara da yansıtırlar. Kendini beğenmemek, eziklik hissetmek, sevgisini ifade edememek, sevgi ve ilgi gösteren ilk kişiden etkilenip yanlış ilişkiler yaşamak sevgisiz büyümüş çocukların sıkça yaşadıkları duygu ve davranışlardır. Özetle sevgi, saygı, sadakat ve güven aileyi ayakta tutan temel değerlerdendir, birbirini besler güçlendirirler. Bu değerleri korumak emek gerektirir, özen gerektirir, fedakârlık gerektirir ama elde edilen sonuçlar, sağladığı huzur ve mutluluk tüm bu çabalara değecek kadar kıymetlidir. Bu ayet bağlamında özetle ifade etmek gerekirse ailenin sevgi, saygı, güven ve karşılıklı hoşgörü esasına dayanması gerekir. Bu ilkeler aynı zamanda aileye mutluluk sağlayan kavramlardır. Aile bireyleri mutluyorsa, aile de mutludur, aileler mutluyorsa, toplum da mutlu olacaktır. Meveddet ve merhametle yoğrulan kalplerin oluşturduğu aileler, stres ve bunalımlarla yorulan günümüz insanına huzur ve şifa kapısı olacaktır. Şu bir

gerçek ki, aile kurumu *sekînet*, *meveddet*, *merhamet* ilkeleri üzerinde yükselir ve hayatiyetini ancak bunların aile bireylerine egemen kılınmasıyla devam ettirir.

KAYNAKLAR

- Abdulbâkî, M. F. (1364). *el-Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l Kur'âni'l-Kerîm*, Kahire: Daru'l-Kütübi'l-Mısriyye.
- Apaydın, H. Y. (2014). "İslam Hukukunda Aile", *Günümüzde Aile* (ss. 135-150). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Asım Efendi, A (2014). *el-Okyânûsu'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît* (Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi), ed. M. Koç – E.Tanrıverdi, Edit.) İstanbul: Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Aydın, M. A. (1989). "Aile", *TDV İslam Ansiklopedisi* (ss. 196-200). İstanbul: TDV Yayınları.
- Aydın, M. A. (1989). "Aile", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (ss. 196-200). İstanbul: TDV Yayınları.
- Buhârî, M. (1422/2001). *el-Câmiu's-sahîh*. (M Z. b. Nâsır, Thk.) Beyrut: Dâru Tavkî'n-Necât.
- Buladı, K. (2013). *İslâm'ın Işığında Ailede Huzurlu Yaşam*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Cevherî, İ. (1998). *es-Sihâh Tâcu'l-Luğa ve Sihâhu'l-Arabiyye*, (Ş. Ebû Amr, Thk.) Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Chapman, G. (2000). *Beş Sevgi Dili*, (B. Çelik, Çev.) İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Görgülü, Ü (2022). *Hayatın Tekrarı Yok*. Ankara: DİB Yayınları.
- İbn Fâris, E. H. (1979). *Mu'cemü Mekâyis'l-Lüga* (A. M. Harun, Thk.) Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- İbn Hanbel, A. (1995). *el-Müsned*. (A. M. Şâkir, Thk.). Kahire: Dâru'l-Hadîs.
- İbn Mâce, M. (2009). *es-Sünen*. (Ş. el-Arnâvût vd., Thk.). Dımaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye.
- İbn Manzûr, M. (1414). *Lisânu'l-'Arab*, Beyrut: Dâru Sadır.
- İbn Sa'd, E. M. (1968). *eş-Tabakâtü'l-Kübrâ* (İ. Abbas, Thk.) Beyrut: Dâru's-sâdır.
- İsfahânî, R. (1992/1412). *Müfredâtü elfâzi'l-Kur'ân*. (S. Adnân Dâvûdî, Thk.). Dımaşk: Dâru'l-Kalem.
- Karaman, H., Çağrıç, M., Dönmez, İ. K. ve Gümüç, S. (2017). *Kur'an yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: DİB Yayınları.
- Köse, S. (2010). "Ailede meşruiyet Temeli Olarak Nikah", *Küreselleşen Dünyada Aile* (ss. 124-166). Ankara: TDV Yayınları
- Köse, S. (2014). *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*. Konya: Mehîr Vakfı Yayınları.
- Martı, H. (2010). "İdeal Bir Eş Olarak Hazreti Peygamber", *Küreselleşen Dünyada Aile* (38-45). Ankara: TDV Yayınları.
- Mevdûdî, E.(1991). *Tefhîmu'l Kur'ân*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Münâvî, M.A. (2018). *Feyzü'l-Kadîr Şerhu'l-Câmi'i's-Sağîr* (Ahmed Abdusselâm. Thk.) Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

- Müslim b. Haccâc. (1992). *el-Câmiu's-sahîh*. (M. F. Abdülbaki, Thk.). Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- Müslim b. Haccâc. (ty.). *el-Câmiu's-sahîh*. (M. F. Abdülbaki, Thk.) Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- Nesâî, A. (1986). *es-Sünen*. (A. E. Gudde, Thk.). Halep: Mektebü'l-Matbûâtü'l-İslâmiyye.
- Öztürk. M. (2019). "Aile Saadeti için Kur'an'dan Öğütler", *Peygamberimiz ve Aile*. Ankara: DİB Yayınları.
- Port, Z. (2019). *Kur'an'da aile modelleri bağlamında aile değerleri ve Eğitimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tarhan, N. (2013). *Evlilik Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N. /2014). *Aşk Terapi*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Yaman, A. (2015). *Ahlak ve Hukuk Ekseninde Aile Hayatımız*. Ankara: DİB Yayınları.
- Yavuz, Y. Ş. Çetin, A. (1991). "Âyet", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (ss. 242-244). İstanbul: TDV Yayınları.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yolcu, A. (2022). "Sevginin Birey, Aile, Toplum ve Eğitim Üzerindeki Etkileri". *Academic Platform Journal of Halal Lifestyle* 2022, 4 (2), 59-71.
- Zemahşerî, C. M. (1998). *el-Keşşâf an hakâiki ğavâmizi't-tenzîl ve 'uyûnu'l-ekâvîl fi vücûhi't-te'vîl* (A. Abdülmevcud ve A. M. Muavvız, Thk.) Riyad: Dâru'l-Ubeykân.

UNCOVERING LIGHT AND DARKNESS IN JOHN MILTON'S PARADISE LOST
THROUGH RICOEUR'S THEORY OF INTERPRETATION

RICOEUR'UN YORUMLAMA KURAMIYLA JOHN MILTON'IN *KAYIP
CENNET*'İNDE IŞIK VE KARANLIĞIN ORTAYA ÇIKARILMASI

Ayşe ÇAMUR

Lecturer, Istanbul Aydın University, English Preparatory School, Ph.D Candidate in
English Language and Literature, <http://orcid.org/0000-0001-8896-5197>

Özet

John Milton'ın *Kayıp Cennet*'i, teoloji, felsefe ve edebiyat gibi birçok disiplinden yararlanan bir destan şiidir. Şiir, hikayesi ve temaları açısından merkezi bir konumda olan Işık sorusunu ele almaktadır. Ricoeur'un yorumlama teorisi analizi yoluyla, bu araştırma Ricoeur'un yorumcu bakış açısının şiiri nasıl etkilediğini ve Milton'ın Işık ve Karanlık temsili hakkında daha derin bir anlayış sağladığını ortaya koymaktadır. Ricoeur'un yorumlama teorisi, bir metnin anlamının sabit veya önceden belirlenmiş olmadığını, ancak okuyucu ve metin arasındaki dinamik bir diyalog süreciyle ortaya çıktığını öne sürmektedir. Bu yaklaşım özellikle *Paradise Lost* için uygundur, çünkü bu karmaşık ve çok katmanlı bir eserdir ve birden fazla okuma ve yorumlama davet eder. Bu araştırma, Ricoeur'un teorisini şiire uygulayarak, Işık'ın gizeminin destanın başından sonuna kadar nasıl çizildiğini ve Milton'ın Işık ve Karanlık temsillerinin Ricoeur'un yorumcu bakış açısıyla nasıl bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlantının önemli bir yönü, şiirde ilahi ve insanî failerin sorunsalıdır. Milton'ın Işık ve Karanlık temsilleri, insan işlerinde özgür iradenin rolüne vurgu yapan teolojik görüşleriyle yakından ilişkilidir. Bu tema, Ricoeur'un yorumlama teorisi ışığında incelenerek, iyilik ve kötülük arasındaki mücadelenin şiirdeki tasvirine ve insan failerin bu çatışmadaki rolüne yeni bir bakış açısı getirmektedir. Ayrıca, araştırma, Milton'ın Işık ve Karanlık kullanımının sadece teolojik sembolizmle ilgili olmadığını, aynı zamanda edebi sanatına da yansıdığını iddia etmektedir. 17. yüzyılda, ışık ve karanlığın yorumlanması, Milton'ın şiirde kelimelerin kullanımını nasıl dönüştürdüğünü göstererek Ricoeur'un yorumcu bakış açısına aittir. Milton'ın ışık ve karanlık imgeleriyle oynaması, şiirsel vizyonunun önemli bir parçasıdır ve şiirin zenginliğine ve karmaşıklığına katkıda bulunur. Bu araştırma, Ricoeur'un yorumlama teorisini şiire uygulayarak, Işık ve Karanlık gizeminin daha derin bir anlayışını sağlamakta ve iyilik ve kötülük arasındaki mücadelenin şiirdeki tasvirinde insan failerin rolüne yeni bir ışık tutmaktadır. Sonuç olarak, bu araştırma, Milton'ın destan şiirinin kalıcı önemini ve birçok disiplinde yeni kavrayış ve yorumların ilham kaynağı olma kapasitesini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: hermeneutik, yorumlama kuramı, dekonstrüksiyon, mistifikasyonun çözülmesi

Abstract

John Milton's *Paradise Lost* is an epic poem that draws on a range of disciplines, including theology, philosophy, and literature. The poem explores the question of Light, which is central to its plot and themes. Through an analysis of Ricoeur's theory of interpretation, this research reveals how Ricoeur's hermeneutic perspective penetrates the poem and provides a deeper understanding of Milton's representation of Light and Darkness. Ricoeur's theory of

interpretation suggests that the meaning of a text is not fixed or predetermined, but rather emerges through a dynamic process of dialogue between the reader and the text. This approach is particularly relevant to *Paradise Lost*, which is a complex and multi-layered work that invites multiple readings and interpretations. By applying Ricoeur's theory to the poem, this research demonstrates how the mystery of Light is delineated from the beginning to the end of the epic, and how Milton's representation of Light and Darkness creates an indispensable link to Ricoeur's hermeneutic perspective. One of the key aspects of this link is the question of divine and human agency in the poem. Milton's representation of Light and Darkness is closely tied to his theological views, which emphasize the role of free will in human affairs. By exploring this theme through the lens of Ricoeur's theory of interpretation, this research sheds new light on the poem's portrayal of the struggle between good and evil, and the role of human agency in this conflict. Moreover, the research argues that Milton's use of Light and Darkness is not simply a matter of theological symbolism, but also reflects his literary artistry. In the 17th century, the interpretation of light and darkness pertains to Ricoeur's hermeneutic perception by demonstrating how Milton transforms the use of the words in the poem. Milton's manipulation of light and dark imagery is an essential part of his poetic vision and contributes to the richness and complexity of the poem. By applying Ricoeur's theory of interpretation to the poem, the research provides a deeper understanding of the mystery of Light and Darkness and sheds new light on the role of human agency in the poem's portrayal of the struggle between good and evil. Ultimately, this research highlights the enduring relevance of Milton's epic poem, and its capacity to inspire new insights and interpretations across a range of disciplines.

Key words: hermeneutics, theory of interpretation, deconstruction, demystification

**EXAMINATION OF THE PATIENCE LEVELS OF TEACHERS WORKING IN THE
FIELD OF SPECIAL EDUCATION**

**ÖZEL EĞİTİM ALANINDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN SABIR
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Özkan BAKA¹, Binnur BAKA²

**¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Yönetimi,
0000-0003-3128-9604**

²Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim, 0000-0001-9159-3611

Özet

Bu araştırmada özel eğitim alanında görev yapan öğretmenlerin sabır düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel yönetime uygun olarak desenlenmiş olup araştırmada genel tarama modeli (betimsel ve ilişkisel tarama) kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Zonguldak il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlarda özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerle çalışan 124 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan Kişisel Bilgi Formu ve Meriç ve Erdem (2022) tarafından geliştirilmiş olan Öğretmen Sabır Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenler çevrimiçi ortamda veri toplama aracını doldurarak araştırmaya katılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 25 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma analizinde veriler normal dağılım gösterdiği için T Testi ve Anova Testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda öğretmenlerin sabır düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin sabırları; cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öğretmenlerin sabırları; yaşlarına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Öğretmenlerin yaşı ile ölçek alt boyutları ve ölçek toplamında negatif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Öğretmenlerin sabırları; sınıflarındaki öğrencilerin yetersizlik düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Hafif düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlerin orta-ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlere göre sabır düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin sabırları; sınıf mevcuduna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ölçeğin ilk boyutunda (öğretim) 0-2 kişilik sınıf mevcuduna sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinin 5 ve üzeri sınıf mevcuduna sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin ikinci boyutunda (etkileşim) ve ölçek toplamında 0-2 kişilik sınıf mevcuduna sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinin; 3-4 kişi ile 5 ve üzeri sınıf mevcuduna sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından orta-ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlere düzenli olarak sabır konulu eğitimler sunulabilir.

Anahtar kelimeler: Özel eğitim, öğretmen, sabır.

Abstract

In this study, it was aimed to determine the patience levels of teachers working in the field of special education. The research was designed in accordance with the quantitative method and the general survey model (descriptive and relational survey) was used in the research. The

sample of the research consists of 124 teachers working with students in need of special education in institutions affiliated to the Ministry of National Education in the city center of Zonguldak. Personal Information Form developed by the researchers and Teacher Patience Scale developed by Meriç and Erdem (2022) were used as data collection tools in the study. Teachers who volunteered to participate in the research participated in the research by filling out the online data collection tool. The data obtained from the research were analyzed using the SPSS 25 program. T Test and Anova Test were used in the research analysis because the data showed normal distribution. As a result of the analysis, it was determined that the teachers' patience levels were high. Patience of teachers; does not differ significantly by gender. Patience of teachers; differ significantly by age. Negatively significant relationships were found between the age of the teachers and the sub-dimensions of the scale and the total of the scale. Patience of teachers; It differs significantly according to the level of disability of the students in their classes. It has been determined that the patience level of teachers working with students with mild disability is higher than teachers working with students with moderate to severe disability. Patience of teachers; shows a significant difference according to class size. In the first dimension (teaching) of the scale, it has been determined that the patience level of the teachers with a class size of 0-2 is higher than the level of patience of the teachers with a class size of 5 or more. In the second dimension of the scale (interaction) and in the scale total, the patience level of the teachers who have a class size of 0-2; It has been determined that the level of patience of the teachers who have a class size of 5 or more with 3-4 people is higher than the level of patience. Teachers who work with students with moderate to severe disability can be patiently trained by the Ministry of National Education.

Keywords: Special education, teacher, patience.

1. GİRİŞ

Bireyleri hedeflerine ve başarıya götüren süreçte birçok faktörün etkili olduğu bilinmektedir. Bireylerin hayal kırıklıkları, güçlükler ve problemler karşısında dayanma gücü; problemler ortadan kalkıncaya dek sakin şekilde bekleyebilmesi olarak tanımlanan (Schnitker, 2012) sabır kavramı bu süreçteki en önemli faktörlerden biridir. Başka bir tanıma göre sabır, yaşanan sorunlar karşısında metanetli olma ve direnç gösterme durumudur (Çağrı, 2008: 337). Sabırın, bireyin kendisine ve içinde bulunduğu kuruma birçok faydası bulunmaktadır. Sabırlı bireyler, duygularının etkisiyle gerçekçi olmayan ani kararlar almak yerine mantık çerçevesinde akılcı kararlar alabilmektedir (Comer ve Sekerka, 2014). Sabırlı bireyler, işyerinde ani gelişen olaylar esnasında diğer bireylerle olan etkileşimlerini üst düzeyde tutarak işyerinde stresi azaltmakta, verimi ve kaliteyi artırabilmektedir (Pearson ve Porath, 2005).

İş yaşamında diğer bireylerle etkileşimin üst seviyede olduğu bir meslek olan öğretmenlik mesleği sabır gerektirmektedir (Gültekin, 2015). Sabırlı öğretmenlerin manevi iyi oluş düzeylerinin (Türkgeldi, 2019) ve kişisel başarılarının arttığı duygusal tükenme ve duyarsızlaşmalarının azaldığı bilinmektedir (Erdem, 2022). Sabırlı olmayan öğretmenlerin ise zaman içerisinde tükenmişlik yaşayacakları ve iş stresi düzeylerinin artacağı ifade edilmektedir (Erdem, 2022).

Öğretmenlik doğası gereği okul içindeki paydaşlarla (öğrenci, diğer öğretmenler, veli, yöneticiler, okul personeli) sürekli iletişim halinde olmayı gerektirmekte; öğretmenler bu iletişim sürecinde kimi zaman istenmeyen durumlarla karşılaşabilmektedir. Bu süreçte istenmeyen durumlarla başa çıkmak için sabır önemli görülmektedir. Öğretmenlerin sabırlı olmasını gerektiren bir diğer faktör ise öğrencilerin bireysel farklarından ötürü öğrenme sürelerinin ve biçimlerinin değişkenlik gösteriyor olmasıdır. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin, dezavantajlı özellikleri sebebiyle öğrenme süreçleri daha meşakkatli olabilmekte

ayrıca yeni bilgi, beceri ve davranışları öğrenmeleri daha uzun bir sürede gerçekleşebilmektedir. Aydemir'e (2013) göre özel gereksinimli öğrenci grubuyla çalışan öğretmenlerin daha hoşgörülü ve sabırlı olması beklenmektedir.

Özel gereksinimli öğrenci grubuyla çalışmak sabırlı olmayı gerektirmesine karşın alan yazında özel gereksinimli öğrenci grubuyla çalışan öğretmenlerin sabır düzeylerini belirlemeye yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Özel eğitimde sabır kavramını konu alan araştırmaların ise alan yazında sınırlı sayıda (Özdemir, 2018; Akyol, 2019; Bilgin, 2023) olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmada özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin sabır düzeylerinin belirlenmesi; öğretmenlerin sabrının cinsiyete, yaşa, öğrenci yetersizlik düzeyi ve sınıf mevcudu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma genel tarama modelinde nicel bir araştırmadır. Araştırmada genel tarama modellerinden betimsel ve ilişkisel tarama teknikleri kullanılmıştır.

2.1. Örneklem

Araştırmanın örnekleme Zonguldak il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlarda özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerle çalışan 124 öğretmenden oluşmaktadır. Örneklem belirlenirken seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örnekleme ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1

Örnekleme ilişkin demografik bilgiler

Demografik Değişken	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kadın	63	50,8
	Erkek	61	49,2
Öğrenci Yetersizlik Düzeyi	Hafif Düzey	55	44,4
	Orta-Ağır Düzey	69	55,6
	0-2	40	32,3
Sınıf Mevcudu	3-4	44	35,5
	5 ve üzeri	40	32,3
Toplam		124	100

Tablo 1 incelendiğinde, öğretmenlerin 63'ü (% 50,8) kadın, 61'i (% 49,2) erkektir. Öğretmenlerin 55'i (%44,4) hafif düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle; 69'u (% 55,6) orta-ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışmaktadır. Öğretmenlerin 40'ı (32,3) 0-2 kişi arasında değişen sınıf mevcuduna; 44'ü (35,5) 3-4 kişi arasında değişen sınıf mevcuduna; 40'ı (32,3) 5 kişi ve üzerinde değişen sınıf mevcuduna sahiptir.

2.2 Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerini toplamak için Kişisel Bilgi Formu ve Meriç ve Erdem (2022) tarafından öğretmenlerin sabır düzeylerini belirlemeye yönelik geliştirilmiş olan Öğretmen Sabır Ölçeği (ÖSÖ) kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu örnekleme dâhil olan bireylerin cinsiyet, yaş, sınıflarındaki öğrencilerin yetersizlik düzeyleri ve sınıf mevcudu bilgilerine yönelik maddeler içermektedir. Öğretmen Sabır Ölçeği 2 alt boyut ve 11 maddeden oluşmaktadır. Bunlar *öğretim* alt boyutunda (M1, M2, M3, M4, M5, M6) 6 madde ve etkileşim alt boyutunda (M7, M8, M9, M10, M11) 5 maddeden oluşmaktadır.

2.3 Veri Toplama Süreci

Araştırmanın örnekleme ulaşabilmek için öncelikle Zonguldak il merkezinde özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin olduğu okullar belirlenmiştir. Ardından araştırmacılar tarafından bu okullar ziyaret edilerek öğretmenlere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenlerin online ortamda veri toplama aracını doldurarak araştırmaya katılımları sağlanmıştır. Araştırma sürecinde öğretmenlerin bilgilendirilmiş onamları alınmış olup verileri toplama süreci 20 gün sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 25 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öğretmen Sabır Ölçeği'nin *öğretim* alt boyutunda çarpıklık katsayısı 0,534, basıklık katsayısı -0,546; etkileşim alt boyutunda çarpıklık katsayısı 0,142, basıklık katsayısı -0,724; ölçek toplamında çarpıklık katsayısı 0,455, basıklık katsayısı -0,543 şeklinde tespit edilmiş olup araştırma verileri normal dağılım gösterdiği için parametrik testler uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde t testi ve Anova testi kullanılmıştır. Araştırmada Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı *öğretim* alt boyutu için 0,860; etkileşim alt boyutu için 0,808 ve ölçeğin toplamı için 0,880 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alfa katsayıları incelendiğinde bu araştırmanın iyi düzeyde ($0.7 \leq \alpha < 0.9$) güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir.

3. BULGULAR

Bu bölümde toplanan verilerin analiz edilmesiyle oluşturulan bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle ÖSÖ madde bazında değerlendirilmiştir. Bu amaçla ölçek maddelerinin ortalama puanları açıklanmıştır. Ardından öğretmenlerin sabır düzeyleri belirlenmiş ve sabırlarının demografik değişkenlere göre (cinsiyet, yaş, öğrenci yetersizlik düzeyi ve sınıf mevcudu) anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin sabır düzeylerinin cinsiyet ve öğrenci yetersizlik düzeyi değişkenlerine göre belirlenmesi için t testi sonuçları verilmiştir. Öğretmenlerin sabır düzeylerinin yaş değişkenine göre belirlenmesi için pearson korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Öğretmenlerin sabır düzeylerinin sınıf mevcudu değişkenine göre belirlenmesi için Anova testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2

Öğretmen Sabır Ölçeği maddelerine yönelik betimsel istatistikler

Madde	n	Min	Max	x	ss	Sabır Düzeyi
M1	124	3	5	4,250	0,471	Çok Yüksek
M2	124	3	5	4,030	0,611	Yüksek
M3	124	3	5	4,190	0,620	Yüksek
M4	124	4	5	4,310	0,463	Çok Yüksek

M5	124	4	5	4,390	0,489	Çok Yüksek
M6	124	3	5	4,190	0,500	Yüksek
M7	124	3	5	3,850	0,659	Yüksek
M8	124	2	5	3,860	0,790	Yüksek
M9	124	2	5	3,900	0,680	Yüksek
M10	124	3	5	3,920	0,645	Yüksek
M11	124	2	5	4,000	0,786	Yüksek

Öğretmenlerin en yüksek puan ortalamasına ($x=4,390$) sahip oldukları madde “Öğrencilerimin başarılı olabilmesi için azimle çalışırım” şeklindeki beşinci maddedir. Öğretmenlerin en düşük puan ortalamasına ($x=3,850$) sahip oldukları madde “İnsanların beklemediğim olumsuz davranışları karşısında sakinliğimi korurum” şeklindeki yedinci maddedir.

Ölçeğin tümünden hesaplanan ortalama puanların, hesaplamaya kaynaklık eden madde sayısına bölünmesiyle ulaşılan puan ortalaması 4,08 olarak hesaplanmıştır. Meriç ve Erdem’in (2022) ÖSÖ için belirlediği puanlama anahtarı (1.00 – 1.79 puan aralığı çok düşük; 1.80 – 2.59 puan aralığı düşük; 2.60 – 3.39 puan aralığı orta; 3.40 – 4.19 puan aralığı yüksek; 4.20 – 5.00 puan aralığı çok yüksek) dikkate alındığında öğretmenlerin sabır düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3

Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre ÖSÖ alt boyutlarına ilişkin bağımsız gruplar için t testi sonuçları

Ölçek Alt Boyut	Cinsiyet	n	x	ss	t	df	p
Öğretim	Kadın	63	4,248	0,339	0,633	109,506	,528
	Erkek	61	4,202	0,466			
Etkileşim	Kadın	63	3,901	0,504	-0,136	122,000	,892
	Erkek	61	3,914	0,574			
Ölçek Toplam	Kadın	63	4,090	0,360	0,256	112,173	,799
	Erkek	61	4,071	0,472			

Tablo 3 incelendiğinde; öğretmenlerin sabır ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesinde kullanılan t testi sonucuna göre; Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre öğretim boyutuna yönelik sabırlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(0,633)}=,528$; $p>0,05$). Diğer bir deyişle öğretmenlerin öğretim boyutundaki sabır düzeyleri benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre etkileşim boyutuna yönelik sabırlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(-0,136)}=,892$; $p>0,05$). Diğer bir deyişle öğretmenlerin etkileşim boyutundaki sabır düzeyleri benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre ölçek geneline yönelik sabırlarının anlamlı bir

farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(0,256)}=,799$; $p>0,05$). Diğer bir deyişle öğretmenlerin sabır ölçeği genelinde sabır düzeyleri benzerlik göstermektedir.

Tablo 4

Öğretmenlerin öğrenci yetersizlik düzeyi değişkenine göre ÖSÖ alt boyutlarına ilişkin t testi sonuçları

Ölçek Alt Boyut	Öğrenci Yetersizlik Düzeyi	n	x	ss	t	df	p
Öğretim	Hafif Düzey	55	4,370	0,415	3,699	122,000	,000
	Orta-Ağır Düzey	69	4,111	0,362			
Etkileşim	Hafif Düzey	55	4,120	0,485	4,172	122,000	,000
	Orta-Ağır Düzey	69	3,739	0,521			
Ölçek Toplam	Hafif Düzey	55	4,256	0,401	4,466	122,000	,000
	Orta-Ağır Düzey	69	3,942	0,380			

Tablo 4 incelendiğinde; öğretmenlerin sabır ölçeği puanlarının öğrenci yetersizlik düzeyi değişkenine göre incelenmesinde kullanılan t testi sonucunda; Öğretmenlerin öğrenci yetersizlik düzeyi değişkeni incelendiğinde öğretim alt boyutuna yönelik sabırlarının anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t(3,699)=,000$; $p<0,05$). Hafif düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlerin ($x=4,370$) ölçek toplam puan düzeyleri; Orta-ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlere ($x=4,111$) göre daha yüksektir. Öğretmenlerin öğrenci yetersizlik düzeyi değişkenine göre etkileşim boyutuna yönelik sabırlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t(4,172)=,000$; $p<0,05$). Hafif düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlerin ($x=4,120$) ölçek toplam puan düzeyleri; Orta-ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlere ($x=3,739$) göre daha yüksektir. Öğretmenlerin öğrenci yetersizlik düzeyi değişkenine göre ölçek toplamına yönelik sabırlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t(4,466)=,000$; $p<0,05$). Hafif düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlerin ($x=4,256$) ölçek toplam puan düzeyleri; Orta-ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlere ($x=3,942$) göre daha yüksektir.

Tablo 5

Öğretmenlerin yaş değişkenine göre ÖSÖ alt boyutlarında pearson korelasyon analizi sonuçları

Değişken	Yaş	Öğretim	Etkileşim	Ölçek Toplam	
Yaş	r	1	-,209*	-,274**	-,270**
	p		0,020	0,002	0,002

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen yaşı ile öğretim alt boyutu arasında ($r=-,209$; $p=0$) negatif yönde ve düşük düzeyde; öğretmen yaşı ile etkileşim alt boyutu arasında ($r=-,274$; $p=0$) negatif yönde ve düşük düzeyde; öğretmen yaşı ile ölçek toplamı arasında ($r=-,270$; $p=0$) negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. İlişki analizleri değerlendirilirken 0.00-0.30 değer aralığı düşük, 0.30-0.70 değer aralığı orta, 0.70-1.00 değer aralığı yüksek düzeyde anlamlı ilişki olarak tanımlanmıştır (Büyüköztürk vd., 2014).

Tablo 6

Öğretmenlerin sınıf mevcudu değişkenine göre ÖSÖ öğretim alt boyutundaki Anova testi sonuçları

Ölçek Alt Boyut	Gruplar	n	x	ss	df	F	p	Farklar
Öğretim	0-2 ^a	40	4,388	0,466	2	5,192	0,007	a>c
	3-4 ^b	44	4,174	0,341				
	5 ve üzeri ^c	40	4,121	0,366				

Tablo 6' ya göre sonuçlar öğretmenlerin, ÖSÖ öğretim alt boyutunda sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılaştığını göstermektedir ($p < 0.05$). Gruplar arasındaki farkın kaynağını ortaya koymak amacıyla öğretim alt boyutu için post hoc (Tamhane's) testi yapılmıştır. Ölçeğin öğretim alt boyutunda gruplar arasındaki farkın kaynağını tespit etmek için yapılan post hoc (Tamhane's) testi sonuçlarına göre; 0-2 kişi ile 5 ve üzeri kişilik sınıf mevcuduna sahip olan öğretmen puanları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıklar; 0-2 kişinin mevcut olduğu sınıfa sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinin 5 ve üzeri kişinin mevcut olduğu sınıfa sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7

Öğretmenlerin sınıf mevcudu değişkenine göre ÖSÖ etkileşim alt boyutu ve ölçek toplamına yönelik Anova testi sonuçları

Ölçek Alt Boyut	Gruplar	n	x	ss	df	F	p	Farklar
Etkileşim	0-2 ^a	40	4,145	0,536	2	6,225	0,003	a>b,c
	3-4 ^b	44	3,800	0,519				
	5+ ^c	40	3,790	0,492				
Ölçek Toplam	0-2 ^a	40	4,277	0,458	2	7,211	0,001	a>b,c
	3-4 ^b	44	4,004	0,355				
	5+ ^c	40	3,971	0,380				

Tablo 7' ye göre sonuçlar öğretmenlerin, ÖSÖ etkileşim alt boyutunda ve ölçek toplamında sınıf mevcuduna göre anlamlı farklılaştığını göstermektedir ($p < 0.05$). Gruplar arasındaki farkın kaynağını ortaya koymak amacıyla etkileşim alt boyutu ve ölçek toplamı için post hoc (Scheffe) testi yapılmıştır. Ölçeğin etkileşim alt boyutunda gruplar arasındaki farkın kaynağını tespit etmek için yapılan post hoc (Scheffe) testi sonuçlarına göre; 0-2 kişi, 3-4 kişi, 5 ve üzeri kişilik sınıf mevcuduna sahip olan öğretmen puanları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıklar; 0-2 kişinin mevcut olduğu sınıfa sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinin; 3-4 kişi ile 5 ve üzeri kişinin mevcut olduğu sınıfa sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ölçek toplamına yönelik gruplar arasındaki farkın kaynağını tespit etmek için yapılan post hoc (Scheffe) testi sonuçlarına göre; 0-2 kişi, 3-4 kişi, 5 ve üzeri kişilik sınıf mevcuduna sahip olan öğretmen puanları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıklar; 0-2 kişinin mevcut olduğu sınıfa sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinin; 3-4 kişi ile 5 ve üzeri kişinin mevcut olduğu sınıfa sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin sabır düzeylerinin belirlenmesi; öğretmenlerin sabrının cinsiyete, yaşa, öğrenci yetersizlik düzeyine ve sınıf mevcuduna değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde; öğretmenlerin sabır düzeylerinin *yüksek* olduğu tespit edilmiştir. Meriç'in (2022) çalışmasında sınıf öğretmenlerinin çok yüksek düzeyde sabırlı oldukları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin ölçekte *en yüksek* puan ortalamasına sahip oldukları maddenin beşinci madde; *en düşük* puan ortalamasına sahip oldukları maddenin yedinci madde olduğu görülmektedir. Meriç'in (2022) çalışmasında da bu çalışmaya benzer olarak öğretmenlerin Öğretmen Sabır Ölçeği'nde en yüksek puan ortalamasına sahip oldukları madde beşinci madde; en düşük puan ortalamasına sahip oldukları madde yedinci madde olarak belirlenmiştir.

Öğretmenlerin sabır düzeyleri; *cinsiyetlerine* göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öğretmenlerin sabır düzeyleri; *yaşlarına* göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Öğretmen yaşı ile ölçek alt boyutları ve ölçek toplamında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Öğretmenlerin yaşları azaldıkça sabır düzeylerinin artmakta olduğu; yaşları arttıkça sabır düzeylerinin azalmakta olduğu söylenebilmektedir. Öğretmenlerin sabır düzeyleri; sınıflarındaki *öğrencilerin yetersizlik düzeyine* göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Hafif düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlerin orta-ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlere göre sabır düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin sabır düzeyleri; *sınıf mevcuduna* göre göre anlamlı farklılık göstermektedir. Ölçeğin ilk boyutunda (öğretim) 0-2 kişinin mevcut olduğu sınıfa sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinin 5 ve üzeri kişinin mevcut olduğu sınıfa sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin ikinci boyutunda (etkileşim) ve ölçek toplamında 0-2 kişinin mevcut olduğu sınıfa sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinin; 3-4 kişi ile 5 ve üzeri kişinin mevcut olduğu sınıfa sahip olan öğretmenlerin sabır düzeyinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Meriç'in (2022) çalışmasında bu çalışmanın aksine öğrenci sayısı fazla olan öğretmenlerin sabır düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özetle; öğretmenlerin sabır düzeylerinin yüksek olduğu; öğretmen sabrının yaşa, öğrenci yetersizlik düzeyine ve sınıf mevcuduna göre farklılık gösterirken cinsiyete göre bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Türkçe alan yazında Meriç'in (2022) araştırması dışında öğretmenlerin sabır düzeylerinin incelendiği bir araştırma bulunmamaktadır. Sabırla ilgili diğer araştırmalar incelendiğinde; sabır düzeyi yüksek bireylerin yüksek yaşam doyumuna sahip olduğu ek olarak daha az olumsuz duygu, daha az depresyon ve sağlık problemiyle karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir (Schnitker, 2012). Ayrıca Curry, Price ve Price'a göre (2008) sabırlı bireyler; yaşadıkları problemlerle başa çıkma konusunda diğer bireylere göre daha başarılı olmakta ve daha olumlu tutumlar göstermektedir.

Öğretmenlerin sabır düzeylerinin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilecek araştırmaların sayısının artırılması alan yazın için önem arz etmektedir. Öğretmen sabrının öğrenci yetersizlik

düzeyinden etkilendiği dikkate alındığında; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından orta-ağır düzeyde yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenler tespit edilip bu öğretmenlere sabır konulu eğitimler sunulabilir.

5. KAYNAKLAR

- Akyol, B. (2019). *Engelli bakımı ön lisans öğrencilerinin sabır düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aydemir, H. (2013). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Bilgin, M. (2023). *Özel eğitim gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yaşama anlam verme düzeylerinin, manevi iyi oluş ve sabır düzeyleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Comer, D. R. & Sekerka, L. E. (2014). Taking time for patience in organizations. *Journal of Management Development*, 33(1), 6-23.
- Curry, O. S., Price, M. E. & Price, J. G. (2008). Patience is a virtue: Cooperative people have lower discount rates. *Personality and Individual Differences*, 44, 780-785.
- Çağrıncı, M. (2008). *Sabır*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Gültekin, M. (2015). İlköğretim öğrencilerinin ideal öğretmen algısı. *Journal of Turkish Studies-Language and Literature*, 10(11), 725-756.
- Meriç, E. ve Erdem, M. (2022). Öğretmen sabır ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(2), 710-726.
- Özdemir, N. (2019). *Engelli ailelerinde problem çözme ve sabır gösterme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pearson, C. M. & Porath, C. L. (2005). On the nature, consequences and remedies of workplace incivility: no time for 'nice'? Think twice. *Academy of Management Executive*, 19(1), 7-18.
- Schnitker S. A. (2012). An examination of patience and well-being. *The Journal of Positive Psychology: Dedicated to furthering research and promoting good practice*, 7(4), 263-280.
- Türkgeldi, E. (2019). *Öğretmen adaylarının sahip olduğu değerler manevi iyi oluş ve sabır arasındaki yordayıcı ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

COMPARISON OF ACADEMIC ACHIEVEMENT LEVELS OF HIGH SCHOOL STUDENTS PARTICIPATING AND NOT PARTICIPATING IN SCHOOL SPORTS
OKUL SPORLARINA KATILAN VE KATILMAYAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN
AKADEMİK BAŞARI DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Harun SAĞLAM¹, Nurettin KONAR²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor ABD, ORCID NO: 0009-0000-7859-4986,

²Prof. Dr. Nurettin Konar, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi Dekanı, ORCID NO: 0000-0002-2542-7524,

ÖZET

Bu araştırmanın amacı okul sporlarına katılan ve katılmayan lise öğrencilerinin akademik başarı düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Araştırmaya Bandırma İlçesi'ne bağlı farklı türdeki (anadolu lisesi, meslek lisesi, fen lisesi) liselerde eğitim gören lise öğrencileri katılmıştır. Araştırma kapsamında, okul sporlarına katılım sağlayan (n=282) ve okul sporlarına katılım sağlamayan (n=3628) lise öğrencilerinin genel not ortalamaları karşılaştırılmıştır. Araştırmada istatistiksel analizler SPSS 25 programı ile yapıldı. Verilerin normal dağıldığı tespit edildi. Gruplar arası karşılaştırmalar için Bağımsız Örneklem T Testi uygulandı. Araştırmada okul sporlarına katılım sağlayan ve sağlamayan öğrenciler arasında genel not ortalaması arasında istatistiksel bir farklılık vardı (p= 0.001). Okul sporlarına katılan ve katılmayan erkek sporcular arasında anlamlı farklılık varken (p=0.000), kız öğrenciler arasında anlamlı farklılık yoktur (p=0.384). Okul türleri açısından incelendiğinde ise okul sporlarına katılımın, akademik başarıyı etkilemediği tespit edildi (p>0.05). Sonuç olarak genel popülasyonda okul sporlarına katılımın akademik başarıyı olumlu etkilediği belirlendi. Fakat okullar kendi içerisinde değerlendirildiğinde, her okul düzeyinde okul sporlarına katılımın akademik başarıyı etkilemediği belirlendi. Genel popülasyonda görülen bu anlamlı farklılığın sebebinin; okullar arasındaki akademik başarı düzeyinin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

The aim of this research is to compare the academic achievement levels of high school students who participate and do not participate in school sports. High school students at different types (anatolian high school, vocational high school, science high school) in the city of Bandırma participated in the research. Within the scope of the research, the overall grade point averages of high school students who participated in school sports (n=282) and did not participate in school sports (n=3628) were compared. Statistical analyzes in the study were performed by the SPSS 25 program. It was found that the data were normally distributed. Independent Sample T-Test was used for intergroup comparisons. In the study, there was a statistical difference between the GPAs of those who participated in school sports and those who did not (p= 0.001). While there was a significant difference between male athletes participating and not participating in school sports (p=0.000), there was no substantial difference among female students (p=0.384). When examined in terms of school levels, it was found that participation in school sports did not affect the academic achievement (p>0.05). As a result, it was determined that participation in school sports affects academic achievement in the general population. However, when schools were evaluated within themselves, it was determined that participation in school sports at every school level did not affect academic achievement. The reason for this

significant difference seen in the general population is thought to be due to the difference in academic achievement levels between schools.

Keywords: School Sports, Academic Success, High School Students

GİRİŞ

Okul sporları her yıl Türkiye’de T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilen ve 6-18 yaş arası öğrencilerin okulları adına katıldıkları mahalli, ulusal ve uluslararası çapta; Uluslararası Okul Sporları Federasyonu’na (ISF: <https://www.isfsports.org/about-isf> 2023) bağlı olarak düzenlenen spor organizasyonlarıdır.

Akademik başarı; lise düzeyinde, eğitim gören öğrencilerin almış oldukları derslerin öğretmenleri tarafından uygulanan sınav notları ve bu notların ortalamaları üzerinden değerlendirilmektedir.

Her ne kadar yapılan araştırmalar spora katılımın diğer tüm yararları yanında akademik başarıya da olumlu etkileri olduğunu gösterse de (Yang,X. 1997) ilgili çevrelerde bu konuda oluşan olumsuz görüşlerin spora katılımı azalttığı düşünülmektedir. (Öcal, K. 2006) Müsabakaların ders saatlerinde yapılması, çalışmalara ayrılan zaman, sakatlıklar vb. başka unsurlar bu algıyı besleyen sebepler arasında sayılabilir. Bu çalışma okul sporlarına katılım gösteren öğrencilerin akademik başarılarının diğer öğrencilere göre farklılıklarını incelemeyi hedeflemiştir.

Literatüre bakıldığında Türkiye’deki eğitim sistemi üzerinde ilköğretim kademesi öğrencileriyle benzer çalışmaların yapıldığı, lise düzeyinde yapılmadığı görülmüştür. (Öcal, K., & Koçak, M. S. 2010) (Keleş, Ö. F., & Alpkaya, U. 2016)

Türkiye’deki eğitim kademelerinde spor yapmayı bırakma %45 ile lise düzeyinde en çok orana sahiptir. (Pehlivan, Z. 2013). Bu çalışma ile okul sporlarının okul türlerine göre yapılma oranları da görülebilecek, eğitim ve sınav sisteminin sporu bırakma üzerinde olan etkisinin anlamlılığı da tartışılabilecektir. Bilimsel verilere dayanmayan kaygıların giderilmesi ve eğitim sisteminin daha verimli olabilmesi, sporun eğitim sistemi içerisinde daha çok yer alabilmesi için çalışmanın sonuçları önem arz etmektedir.

Akademik başarı ve okul sporlarına katılım arasındaki ilişki Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı’nın uygulamış olduğu mevcut eğitim sistemi içerisinde bu araştırmadaki şekliye önceki çalışmalarda ele alınmamıştır.

MATERYAL VE METOD

Katılımcılar

Araştırmaya %45’i kadın %55’i erkek yaş ortalamaları 15,5 olan 2021/2022 Eğitim Öğretim yılında Balıkesir/Bandırma ilçesindeki farklı türlerden seçilen Fen Lisesi, Proje Okulu, Sınavla Öğrenci Alan İmam Hatip Lisesi, Meslek Lisesi, Anadolu Lisesi olmak üzere 5 farklı türde 6 Lisenin öğrencileri katılmıştır. 282 lisanslı öğrenci aynı okullardaki lisanslı olmayan 3628 diğer öğrenci ile toplam 4280 kişi araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Dizaynı

Araştırma için her bir okul türünü temsil edecek 6 lise belirlendi. Lisanslı öğrenci olmayan okullar ve özel okullar araştırmaya alınmadı. Çalışma 2021/2022 eğitim öğretim yılı için alınan verileri kapsamaktadır. Çalışmaya farklı türde olmasına rağmen lisanslı öğrencisi olmayan okullar dahil edilmemiştir.

Araştırmaya spor.gsb.gov.tr/okulsportal/SpordaliListesi.aspx Türkiye okul sporları resmi internet sitesinde mevcut “Gençler A” kategorisindeki 56 branşın lisansları dahil edilmiştir. Okullardan dijital ortamda toplanan verilerin analizi SPSS 25 istatistik programına girilerek yapıldı.

Akademik Başarı Kriteri

Öğrencilerin akademik başarılarının karşılaştırılması için 2021/2022 Eğitim Öğretim yılına ait orta öğretim ağırlıklı not ortalamaları T.C. Milli Eğitim Bakanlığı E-Okul veri tabanı kullanılarak ve okul yönetimlerinin işbirliği ile alındı.

İstatistiksel Analiz

Araştırmada istatistiksel analizler için SPSS 25 programı kullanıldı. Verilerin analizi için yapılan normallik analizi Shapiro Wilk testi ile yapıldı. Verilerin normal dağıldığı tespit edildi. Bu nedenle araştırmada lisanslı ve lisanslı olmayan öğrenciler arası karşılaştırmalar için Bağımsız Örneklem T testi ve tanımlayıcı istatistik işlemleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri sporcu ve sporcu olup olmamalarına göre dağılımları aşağıdaki tablodadır.

	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Sporcu	168	114	282
Sporcu olmayan	2178	1820	3998
	2346	1934	4280

Okul bazında öğrenci sayıları

Okul	Öğrenci Sayısı	Lisanslı Öğrenci Sayısı	Lisanslı Öğrenci Oranı
Bandırma Yavuz Sultan Selim Anadolu Lisesi	407	51	%12
Bandırma Anadolu Lisesi	716	36	%5
Enerjisa Fen Lisesi	435	41	%9
Şehit Mehmet Güneç Anadolu Lisesi	1341	82	%6
Ali Öztaylan İmam Hatip Lisesi	351	52	%14
Bandırma Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	699	19	%2
Toplam	3949	281	%7

Okullara göre öğrenci ve lisanslı öğrenci sayıları karşılaştırılmış, okullardaki lisanslı öğrencilerin oranları gösterilmiştir. Öğrenci sayıları ile lisanslı öğrenci sayıları arasında anlamlı

bir ilişki bulunmamıştır. Toplam öğrenci sayısına göre lisanslı öğrenci sayısı oranı %7.1 olarak bulunmuştur. Bu oran Türkiye çapında %6,96'dır. (GSB Verisi)

Branşa göre öğrenci sayıları

Okul	Futbol/Futsal	Voleybol	Basketbol	Masatenisi	Bireysel
Bandırma Yavuz Sultan Selim A.L.	25	21	-	3	2
Bandırma Anadolu Lisesi	17	12	-	-	7
Enerjisa Fen Lisesi	12	18	-	3	8
Şehit Mehmet Güneç Anadolu Lisesi	19/28	22	11	-	2
Ali Öztaylan İmam Hatip Lisesi	14	22	11	-	5
Bandırma Mesleki ve Teknik A. L.	19/0	-	-	-	-
Toplam	134	95	22	6	24

Okullara göre okul sporları branşlarının lisans sayıları gösterilmiştir. Tabloya göre takım sporlarının bireysel sporlara göre daha çok tercih edildiği görülmüş en çok tercih edilen branşın Futbol/Futsal olduğu tespit edilmiştir.

Lisanslı öğrencilerin yıl sonu ağırlıklı puan ortalamalarının okul ortalamalarıyla karşılaştırılması.

Okul	Lisanslı Öğrenciler	Okul Ortalaması	Fark
Bandırma Yavuz Sultan Selim Anadolu Lisesi	88,87	89,07	-0,02
Bandırma Anadolu Lisesi	79,95	81,15	-1,02
Enerjisa Fen Lisesi	93,61	94,7	-1,09
Şehit Mehmet Güneç Anadolu Lisesi	73,92	68,64	+5,29
Ali Öztaylan İmam Hatip Lisesi	87,88	88,08	-0,2
Bandırma Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	66,54	58,42	+8,12
Toplam	81,79	80,01	+1,78

Lisanslı öğrencilerin okul ortalamalarının en fazla 1,09 altına düştükleri en fazla 8,12 üzerine çıktıkları görülmüştür. Okullardaki tüm lisanslı öğrencilerin toplam not ortalaması okul ortalamalarında +1,78 fazladır.

Lisanslı öğrencilerin sınıflara göre yıl sonu okul başarı puanı ortalamalarıyla karşılaştırılması

Sın	BYSSAL	BAL	EFL	ŞMGAL	AÖİHL	BMTAL
-----	--------	-----	-----	-------	-------	-------

	Fark	Okul Ortalaması	Lisanslı Öğrenciler	Fark	Okul Ortalaması	Lisanslı Öğrenciler	Fark	Okul Ortalaması	Lisanslı Öğrenciler	Fark	Okul Ortalaması	Lisanslı Öğrenciler	Fark	Okul Ortalaması	Lisanslı Öğrenciler	Fark	Okul Ortalaması
9		86,94	73,63	-2,44	76,07	92,26	-0,34	92,60	61,17	57,76	3,41	78,82	-7,08	85,9	56,74	56,11	0,63
10		88,30	79,91	-2,99	82,90	93,69	-0,27	93,96	66,73	70,01	-3,28	88,39	-2,41	90,80	57,56	60,63	-3,07
11		88,99	80,53	-1,41	81,94	93,17	0,42	92,75	68,75	72,10	-3,35	88,25	-2,98	91,23	66,40	67,18	-0,78
12		95,62	89,75	-2,15	91,90	97,46	-0,41	97,87	87,18	73,57	13,61	97,97	-0,69	98,66	85,77	76,68	9,09

Lisanslı sporcuların sınıf bazında yılsonu okul başarı puanlarında, okul geneline göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Okul türlerine göre sınıflar arası not farklılıkları değişiklik göstermektedir.

Sınıflara göre lisanslı öğrenci sayılarının karşılaştırılması.

Sınıf	BYSSAL			BAL			EFL			ŞMGAL			AÖİHL			BMTAL		
	Lisanslı Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Oran	Lisanslı Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Oran	Lisanslı Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Oran	Lisanslı Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Oran	Lisanslı Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Oran	Lisanslı Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Oran
9	17	120	%14,1	9	158	%5,6	6	112	%5,3	8	231	%3,4	10	87	%11,4	1	130	%0,7
10	15	120	%12,5	8	168	%4,7	12	117	%10,2	21	416	%5	22	104	%21,4	3	306	%09
11	15	109	%13,7	14	172	%8,1	19	105	%18	25	374	%6,6	13	83	%15,6	13	144	%9
12	4	108	%3,7	10	218	%4,5	4	98	%4	28	320	%8,7	7	77	%9	2	118	%1,6

Okulların genelinde 12. Sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre daha az katılım gösterdikleri görülmüş. Diğer sınıflar okul türüne göre değişiklik göstermektedir.

SONUÇ

Türkiye’de lise eğitimi yaş kategorisi olarak 14-18 aralığındaki bireyleri kapsamaktadır. Avrupa’da spor yapma oranlarına baktığımızda Türkiye 15 yaş üstü bireylerde %8.2 ile 30 ülke arasından 29. Sıradadır (EUROSTAT, 2019) Araştırmaya aldığımız okullarda Beden Eğitimi dersi haftalık en fazla 2 saat olarak işlenmekte daha az ders saatinin olduğu uygulamalar mevcuttur. Bunun yanında okul sporlarına katılım okul takımı ile ya da bireysel olarak antrenman yapmayı gerektireceğinden spora katılımı arttırabileceği düşünülür. Yaptığımız araştırmadaki bulgulara göre de akademik başarıyı ön plana almış, sınavla öğrenci alan ve üniversite sınavı için yoğun çalışan öğrencilerin olduğu okullarda okul sporlarına katılım oranının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu aynı zamanda okullardaki öğrenci sayısının okul sporlarına katılım oranını arttırmadığını göstermiştir. Okul sporları kuralları gereği müsabakalara katılabilecek oyuncu ve takım sayıları bellidir ve daha fazlasıyla katılım mümkün değildir.(Okul Sporları, 2022) Sınavla öğrenci alan liselerin belirli kontenjanlara sahip

olması bu okulların lisanslı sporcu oranını arttıran etkenlerden biri olabilir. Diğer bir deyişle okul başına düşen öğrenci sayıları düşürüldükçe spora katılım artabilir.

Branşlara göre lisanslı sporcu sayılarına bakıldığında en çok Futsal'ın tercih edildiği, takım sporlarının bireysel sporlara göre daha çok yapıldığı görülmüştür. Takım sporlarına karşı olan bu ilgi aynı zamanda öğrencilerin sosyal beceri ve tutumlarını olumlu yönde geliştirebilir, okula bağlılıklarını arttırabilir, dolaylı yoldan akademik başarılarını olumlu yönde etkileyebilir. (Atık, S., & Özer, N. 2020)

Lisanslı öğrencilerin başarı puanı ortalamalarına sınıf bazında baktığımızda okul başarı puanı ortalamalarına göre düzenli bir düşüş ya da artış görülmemiştir. Sınavla öğrenci alan okul türlerindeyse 12. Sınıf öğrencilerinin okul sporlarına en az katılımı gösterdiği görülmüştür. Bu durum üniversite sınavına hazırlık sürecinde spora katılımın düştüğünü gösteren diğer çalışmalarındaki verilerle uyumludur. Burada insan gelişimi ve sporun doğasıyla çelişen bir durumdan bahsedebiliriz. Kimi takım sporlarında yaş kategorilerinin 1 yıla kadar düştüğü ve ayrı liglerde müsabakalar düzenlendiği görülmektedir.(tff.org 2022/2023) Bireyin gelişimini branşa göre temel alan bu kategorilendirme okul sporlarında farklı işlemekte, her anlamda en yüksek performansın bekleneceği yaş kategorisi olan 12. Sınıf öğrencilerinde okul sporlarından uzaklaşma olarak karşılık bulmaktadır. Eğitim sisteminin bir parçası olan ve faydaları yapılan çalışmalarla desteklenen bu faaliyetler yine eğitim sisteminden kaynaklanan sebepler yüzünden bırakılıyor gibi görünmektedir.

Çalışmamızın bulguları sonucunda lise öğrencilerinin akademik başarıları üzerinde okul sporlarına katılımın herhangi bir olumsuz etkisinden bahsetmek mümkün değildir. Faydaları ise daha önce yurt dışında farklı eğitim sistemlerinde yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur. (Brown and Steinberg, 1991)

Okul spor kulüplerinin daha işlevsel hale getirilmesi, okul sporlarına katılımın ve Beden Eğitimi dersinin yükseköğretim kurumlarına geçişte etkili olması, okul sporları faaliyetlerinin il içi organizasyonlar dahil devlet tarafından karşılanması ve bu organizasyonlara katılıma hazırlık için kurumlara ödenek sağlanması; okul sporlarına katılımı kısa vadede hızlı bir şekilde arttıracak tavsiyeler olarak sıralanabilir.

KAYNAKLAR

- Yang, X. (1997). A multidisciplinary analysis of physical activity, sport participation and dropping out among young Finns: a 12-year follow-up study. *Likes*.
- Öcal, K. (2006). The effects of interscholastic sports participation on academic achievement and behavioral development of junior high grades students (Master's thesis, Middle East Technical University).
- Öcal, K., & Koçak, M. S. (2010). Okul sporlarının orta öğretim öğrencilerinin akademik başarı ve davranış gelişimine etkisi. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 7(1), 86-94.
- Keleş, Ö. F., & Alpkaya, U. (2016). Orta okul öğrencilerinin düzenli sportif aktivite ve okul başarı puanlarının karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 31-36.
- Pehlivan, Z. (2013). OKULLARARASI SPOR YARIŞMALARINA KATILANLARIN SPORU BIRAKMA VE DEVAM ETME NEDENLERİ. *Spor Bilimleri Dergisi*, 24(3), 209-225.

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_sport_participation#Leisure_time_physical_activities

<https://spor.gsb.gov.tr/okulsportal/SpordaliListesi.aspx?btid=9>

Atik, S., & Özer, N. (2020). Lise öğrencilerinin öğretmene güvenleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkide okula karşı tutum, okula yabancılaşma ve okul tükenmişliğinin doğrudan ve dolaylı rolü. *Eğitim ve Bilim*, 45(202).

<https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/LIGLER/Amatorler/Amator-2022-2023.pdf>

Brown, B. B., & Steinberg, L. (1991). Noninstructional Influences on Adolescent Engagement and Achievement. Final Report: Project 2.

ORYANTALİST MİZAH VE İRKÇİ TEMSİLİN AŞIRI FENOMENLERİ: 'NEANDERTAL NERELİDİR?'

Savaş KESKİN¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, 0000-0003-0335-9062

Özet

Kuşkusuz sosyal medya platformunun ilişki sahalarına eklemlediği her ifadesel konsept, toplumsal etkileşimlerin yönünü ve kültürel içeriğini belirler. Ancak çoğu zaman kastedilmeyen yönlerde eşitsizliklerin ve ötekileştirmenin üretildiği kültürel etkileşimleri tetikleyen bu yapısal işlevler, hiç umulmadık imalar ve anlamlandırmaları mizahın meşrulaştırma pratikleri içerisinde sempatikleştirilebilir ve viral olarak yayılan bu sorunlu bilincin karşı konulamaz yaygınlığına karşı bir etiği savunmak giderek zorlaşır. Son zamanlarda tüm dünyadan çevrim içi kullanıcıların kullanımına sunulan Instagram '*Neandertal Efekt*', farklı kültürlerde genellikle 'kaba ve gelişmemiş insan' parodisi yapan kişiler tarafından kullanılırken Türkiye'de '*Doğulu Kaba Erkek*' figürünü temsil eden yaygın parodilerde bir eşitsizlik aygıtına dönüşür. "*Hayatım sen nereliydin?*" diye soran Batılı kadının sevgilisi rolündeki Doğulu, neandertal görünümüyle Doğululuğunu inkar eder; İzmirli olduğunu ve Doğuya hiç gitmediğini söyler. On binlerce kullanıcı tarafında aynı ses efekti üzerinden farklı görsel temsille yeniden üretilen bu ırkçı parodi, Oryantalist mizahın aşırı fenomenlerinin üretilmesine neden olur. Nitekim merkezdeki Neandertal görünümlü erkek, Doğulu insanlarla ve Kürt etnik kimliklilerle özdeşleştiği iddia edilen 'Walkswagen Passat' model araba sevgisini konu alan parodilerde de görülür ve aşırı abartılan yöresel ağızla kabalığını/ilkelliğini pekiştirir. Doğulu erkeği kasten bir primat tür görünümüne sokan bu ırkçı tavır, mizah yoluyla kitlelerin yeniden ürettikleri bir kültürel deneyim olarak eşitsizliğe yeni boyut ekler. Üstelik söz konusu videolarda 'Neandertal Efekt' notu bulunmazken Doğulu fenotipini aşağılamak üzere gelişen bu mizahın sinik Oryantalist ideolojinin güçlenmesine katkı sunduğu da bir gerçektir.

Bu araştırmada ırkçı mizahın gizil bir aşağılayıcı/pejoratif söylemle ve ırksal temsille yeniden üretilmesinin aşırılığını ve bu aşırılığın hiçbir şekilde sorun olarak algılanmayışının yarattığı sorunlu meşruiyetin etik boyutunu tartışmaktadır. Doğuluyu ilkelileştirmek üzerine kurulan Oryantalist söylemin çağdaş zamanlarda farklı dijital imkanlarla sürdürülmesi, kitlesel bilinçsizliğin sorgulanması gerektiğine işaret eder. Bu bağlamda araştırma, temsildeki güdülenimi ve temsile katılan yorumcuların içerikteki parodi göstergelerini nasıl okuduklarını ve söz konusu göstergelere nasıl katkı sunduklarını gözlemleyerek üstünlükçü mizahın bir tür 'ofansif mizah' güzellemesinde meşrulaşmasına karşı etik eleştiriyi içermektedir. Bu sayede iletişim bilimin artırılmış bir bilinçlenme ve eşitlik sağlayıcı denge mekanizması olmasının bağlamına karşı sorumluluk da tıpkı sorumsuz/kayıtsız ideolojinin temsil pratikleri gibi yeniden üretilmiş olmaktadır.

Anahtar kelimeler: Mizah, İrkçi Temsil, Oryantalizm, Üstünlük Teorisi, Aşırı Fenomenler

**LEADERSHIP AND CORPORATE GOVERNANCE IN THE CONTEXT OF
DIGITAL TRANSFORMATION**
DİJİTAL DÖNÜŞÜM BAĞLAMINDA LİDERLİK VE KURUMSAL YÖNETİŞİM

Ebru KASNAK¹

¹Afyonkarahisar Health Sciences University, management,

ORCID: 0000-0002-2489-6134

Özet

Dijital dönüşüm perspektifi, yönetim stratejilerinde ve iş süreçlerinde radikal bir değişimi ve yenilikçi bir bakış açısını da beraberinde getirmektedir. İşletmelerin varlıklarını sürdürüebilmeleri ve rekabetçi yapılarını koruyabilmeleri açısından dönüşümü iyi bir şekilde analiz edebilmeleri ve süreçlerine entegre edebilmeleri gerekmektedir. Dönüşüm sürecini yönetebilmek ve hayata geçirebilmek ise, üst yönetim kademesi için oldukça zorlayıcıdır. Makinaları, personeli ve altyapıyı bir bütün olarak sürece entegre edebilmek ve birlikte hareket edebilmelerini sağlayabilmek dijital dönüşümün başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için oldukça önemlidir. İşletme organizasyonunda yer alan tüm bu varlıklar arasındaki veri akışı, etkileşim ve iletişim karmaşık bir süreci içermektedir. Bu kapsamda dijitalleşmeyle uyumlu bir liderlik anlayışı ve kurumsal yönetim çerçevesi, değişimi etkin bir şekilde yönetebilmeye ve varlıklar arası koordinasyonu sağlayabilmeye katkı sunacaktır. Bu çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılarak, dijital dönüşüm odaklı liderlik anlayışının hangi unsurları içermesi gerektiği araştırılmaktadır. Aynı zamanda, dijitalleşme ile birlikte kurumsal yönetim çerçevesinde meydana gelen değişimler ve dijital bir kurumsal yönetim çerçevesindeki yaklaşımlar incelenmektedir. Literatürde yapılan çalışmalar, liderlik ve kurumsal yönetim faktörlerinin dijital dönüşüm çalışmalarının başarıya ulaşmasında etkili faktörler olduklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, dijitalleşmeye yönelik olarak literatürde bu iki temel faktörü birlikte ele alan oldukça az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmanın işletme yöneticilerine ve araştırmacılara stratejik yönetim anlayışı dahilinde genel bir bakış açısı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Dijital dönüşüm, liderlik, kurumsal yönetim

Abstract

The digital transformation perspective brings with it a radical change in management strategies and business processes and an innovative perspective. In order for businesses to maintain their existence and maintain their competitive structure, they need to be able to analyze transformation well and integrate it into their processes. Being able to manage and implement the transformation process is quite challenging for the senior management. Integrating the machines, personnel and infrastructure into the process as a whole and enabling them to act together is very important for the successful realization of digital transformation. Data flow, interaction and communication between all these entities in the business organization involve a complex process. In this context, a leadership understanding and corporate governance framework compatible with digitalization will contribute to managing change effectively and ensuring inter-entity coordination. In this study, using the literature review method, it is investigated which elements should be included in the digital transformation-oriented leadership approach. At the same time, the changes that have taken place in the framework of

corporate governance with digitalization and approaches within the framework of a digital corporate governance are examined. Studies in the literature reveal that leadership and corporate governance factors are effective factors for the success of digital transformation studies. However, there are very few studies in the literature that deal with these two basic factors together regarding digitalization. It is thought that this study will provide a general perspective within the strategic management approach to business managers and researchers.

Keywords: Digital transformation, leadership, corporate governance

1. INTRODUCTION

The success of companies depends on establishing a healthy balance between short-term investments for growth and investments for change (innovation) aimed at evaluating the future opportunities and trends of the industry. In summary, while companies aim to increase efficiency and productivity in terms of profitability, they need to understand where the future of their industry is going and be open to the opportunities offered by the changing world. (Behie et al., 2023).

As a result, many companies trying to reposition themselves in an environment of disruptive technological advancements and intense competition are undergoing an organization-wide digital transformation. However, the success rate of digital transformation efforts is not at a sufficient level and it can not be said that digital advantages are still fully adopted in many economies such as Germany (Weber et al., 2022). The main reason for this is the increasing disconnect between design and reality, parallel to the strategy-implementation gap in businesses. In other words, digital transformation fails because it starts with technological changes without creating holistic plans and realistic digital strategies (AlNuaimi et al., 2022).

Therefore, companies need not only to implement digital transformation from a technical point of view, but also to consider and internalize it holistically. Recent studies also show that the digital transformation process is not limited to the application of digital technologies in order to increase business performance and that the culture, values and goals of the organization should be harmonized with digital technologies (Abhari et al., 2021).

From this point of view, it can be said that digital transformation is actually a strategic reaction against the destructive and transformative effect of today's innovative technology trend. Company managers, who are trying to cope with the challenges and to effort to maintain competitiveness brought by digital transformation, need to consider digital transformation in a strategic context and produce innovative strategies that will increase operational performance (Rêgo et al., 2022).

In this context, the study draws attention to the concepts of leadership and corporate governance in digital transformation processes and emphasizes the importance of these two concepts in achieving success in digitalization. At the same time, leadership and corporate governance approaches suggested in the literature in the context of digitalization are included. In the study, first of all, digital transformation is explained conceptually, then the concepts of leadership and corporate governance are discussed in the perspective of digital transformation. In the conclusion, discussion and suggestions section, the findings obtained as a result of the literature review are summarized.

2. DIGITAL TRANSFORMATION

Digital transformation emerges as an important and dominant paradigm that should be taken into account in ensuring that organizations can continue their existence and be successful in the process. It includes a range of technologies such as predictive analytics, artificial intelligence,

cloud systems, collaborative platform technologies and big data that create both opportunities and challenges for organizations (Rêgo et al., 2022). These technologies, which are used within the scope of digital transformation, contribute to increasing business performance by improving business models and processes (Abhari et al., 2021).

Digital transformation is causing a fundamental change in the basic mindset, tools and systems of the organizational structure to reposition the organization. Therefore, this situation brings with it a significant change in the ways and processes of creating value for organizations (Mugge et al., 2020). It is possible to call digital transformation as a type of strategic change, as it can change the scope and way of creating value of companies holistically (Rêgo et al., 2022).

Digital transformation studies are a very complex and multidimensional strategic phenomenon that affects all areas of organizations (Porfirio et al., 2021). Beyond the digitalization of resources and information technology, it causes a complete change and renewal of products, operations, business models and organizational structure (Rêgo et al., 2022; Weber et al., 2022).

Because digital transformation focuses on transforming the current situation, it often requires constant alignment within the organization. Agility, digital and competitive actions, as well as the development of the compliance process, are directly linked to the company's potential for digitalization strategy and strategic management capabilities (Porfirio et al., 2021).

3. LEADERSHIP

In the 20th century, there were three main generations actively participating in the workforce, and they were often organized in a hierarchical framework. While the older employees were managers, the younger ones were working under their leadership. In today's and future work environment, four or five different generations work together and chain of command processes are getting more and more complex. Along with understanding the changing workforce dynamics for businesses, it will also be critical to design and lead programs and organizational structures which meet the technical workforce qualifications that will be required in the future. (Behie et al., 2023).

On the other hand, in the digitalized market environment, it is important for leaders to direct companies towards innovation and transformation in a timely manner in order to maximize strategic value creation. For this, there is a need to identify the key success factors and core competencies required, and to provide the digital perspective and agility throughout the organization (AlNuaimi et al., 2022; Singh et al., 2023). In addition, in today's world where data is increasingly important, it is very important for leaders to benefit from and become competent in data-oriented technologies such as big data capabilities in terms of strategic and operational decision making (Singh et al., 2023).

Recent studies indicate that leadership plays a key role in the success of digital transformation. However, the powerful and disruptive effects associated with the digital transformation process make leadership a more important and complex task (Weber et al., 2022). The key leadership issue is to successfully transition the company from its current condition to the intended future state by constantly observing and re-determine the course of the organization according to the results obtained in the process, not to design new strategies, organizational projects, business models related to digital technology or to actualize them as planned (Rêgo et al., 2022). In this respect, *transformational leadership* adopts an understanding that prioritizes and supports the value of data and digital assets in accordance with the business's goal and ambition for digitization. It manages the cultural change in the organization to effectively adopt the digital transformation process (Bastidas et al., 2023).

In general, considering the difficulties and complex nature of the digital transformation process, it is important for leaders to have a wide behavioral repertoire in the socio-technical context and to be able to use different leadership approaches together. For this reason, it is recommended to be able to apply *managerial* and *interpersonal* oriented leadership approaches together (Weber et al., 2022). On a managerial basis, *the task-oriented leadership approach* comes to the fore. Within the framework of this approach, actions will be taken towards the development of digital strategies and the successful integration of innovative technologies to maintain competitiveness and increase business performance. However, the disruptive organizational change brought about by digitalization and the use of high technology can cause loss of motivation and anxiety in employees. In this context, steps will be taken to enable them to easily adopt the digital transformation journey by addressing the strengths and weaknesses, concerns and needs of the employees with an interpersonal-oriented *people-oriented leadership approach* (Weber et al., 2022).

On the other hand, within the horizontal and vertical value chains in the digitalization process, there is a collaborative structure in which many stakeholders such as business units, suppliers, customers, business partners are involved. In order to foster this collaborative environment, managerial processes and leadership need to be driven by many others in the organization. In this context, with *the distributive leadership approach*, the task and initiative of the senior management to direct and lead the change will be shared with the sub-managers and employees in the field (Gasco-Hernandez et al., 2022).

4. CORPORATE GOVERNANCE

Governance is defined as a set of monitoring and coordination activities that affect decisions and activities within the organization and help guide the process (Gasco-Hernandez et al., 2022). Digital corporate governance, on the other hand, defines policies, structures, authoritative rules, accountability for decision making, responsibilities and organizational roles in an organization that managed with using digital technologies (Abhari et al., 2021). Governance and management competencies in the digital age must include the skills, knowledge and abilities necessary to manage and use innovative technologies. It should also establish broad social coordination among all organizational elements with the aim of building stakeholder trust, institutional integration, interoperability and decision making (Bastidas et al., 2023).

However, innovative technologies offered by digital transformation such as blockchain, artificial intelligence, cloud computing, big data analytics, internet of things and virtual reality lead to a series of changes in governance (Kloppenburger et al., 2022; Singh et al., 2023). First of all, with the help of these technologies and automatic data collection, exact analogies of the processes of the organization can be created as digital twins (representations) in the virtual environment, and what will be managed through these digital twins can be easily shaped. There is also a trend towards the use of technological platforms that regulate and support collaborative structures, data access and ownership in terms of governance in an enterprise environment that involving multi-stakeholder and complex processes. In addition, there is a shift towards data-driven and automated decision making in the optimization of processes (Kloppenburger et al., 2022).

The increasing importance of data in the digitalization process brings *data governance* to the fore in terms of protecting and strengthening data in value creation activities. *Data governance* refers to the system that assigns responsibility for data-related processes and defines how, when and by whom data-related decisions can be made. *Data governance* regulates the interface

between the strategic view of data and daily data management that aimed at its functional use (Vial, 2023).

The success of inter-agency collaboration in digital transformation also depends on the selection of appropriate governance approaches. Among these perspectives, *relational governance* places a stronger emphasis on norms and trust whereas *contractual governance* concentrates on using rules and specific procedures. *Contractual governance* exerts a strong and binding influence on the behavior of suppliers, particularly in supply chain management in terms of traceability and fulfillment of specified requirements. *Relational governance*, on the other hand, improves information exchange along the supply chain, increases trust between firms and resolves conflicts by compensating for rigidity in contract governance within the framework of relational norms and mutual trust (Zhou et al., 2023).

5. CONCLUSION, DISCUSSION AND RECOMMENDATIONS

Today, with the opportunities offered by innovative technologies, the concept of digital transformation is evolving from a technical concept to a strategic phenomenon for businesses. In this study, the digital transformation process is examined from the strategic management perspective, and the concepts of leadership and corporate governance that affect the process in the administrative context are emphasized.

The necessary leadership and corporate governance approaches for the successful execution of digital transformation have been examined by considering the existing literature. Studies in the literature reveal that leadership and corporate governance factors are effective factors in the success of digital transformation studies. For example, Porfirio et al. (2021) concluded that the capacity to successfully realize and further digital transformation is related to the management characteristics of businesses. Accordingly, it is important to present more democratic and non-oppressive leadership approaches, and to ensure that leaders and strategic management processes are consistent with the digitalization goals and objectives of the business. In particular, the consistency of the leaders regarding the digital transformation mission and the capacity to direct all personnel within the framework of this mission encourage digital transformation throughout the enterprise and balance the obstacles encountered in the process. The main reason for this is the feeling of trust in the leader. This sense of trust develops when employees at all levels experience commitments and actions that are consistent with goals and objectives (Behie et al., 2023). On the other hand, the lack of clarity and restrictive actions in the digital corporate governance understanding of enterprises negatively affect the motivation, satisfaction, performance and innovation abilities of employees. The insecurity caused by this approach causes the digital transformation to fail (Abhari et al., 2021).

Contractual, relational and data governance come to the fore for corporate governance approaches that recommended for digital transformation processes in the literature (Vial, 2023; Zhou et al., 2023). In the understanding of leadership in the digital process, transformational, distributive, task-oriented and people-oriented leadership approaches are emphasized (Gasco-Hernandez et al., 2022; Weber et al., 2022; Bastidas et al., 2023). In addition, it was stated that the combined use of task-oriented and people-oriented leadership approaches positively affects digital transformation initiatives (Weber et al., 2022).

In conclusion, it is possible to say that leadership and corporate governance are key factors for a successful digital transformation management. However, regarding the development of digital transformation, these two main factors have generally been evaluated separately in the literature. It can be said that the subject has just begun to be dealt with in current studies and more studies should be done in the literature regarding this.

5. KAYNAKLAR

- Abhari, K., Ostroff, C., Barcellos, B., Williams, D. (2021) Co-governance in digital transformation initiatives: The roles of digital culture and employee experience, in: Proceedings of the 54th Hawaii International Conference on System Sciences, pp. 5801–5810.
- AlNuaimi, B.K., Kumar Singh, S., Ren, S., Budhwar, P., Vorobyev, D. (2022) Mastering digital transformation: The nexus between leadership, agility, and digital strategy, *Journal of Business Research*, 145, 636–648.
- Bastidas, V., Oti-sarpong, K., Nochta, T., Wan, L. (2023) Leadership for responsible digital innovation in the built environment: A socio-technical review for re-establishing competencies, *Journal of Urban Management.*, 12, 1–17.
- Behie, S.W., Pasman, H.J., Khan, F.I., Shell, K., Alarfaj, A., El-Kady, A.H., Hernandez, M. (2023) Leadership 4.0: The changing landscape of industry management in the smart digital era, *Process Safety and Environmental Protection*, 172, 317–328.
- Gasco-Hernandez, M., Gil-Garcia, J.R., Luna-Reyes, L.F. (2022) Unpacking the role of technology, leadership, governance and collaborative capacities in inter-agency collaborations, *Government Information Quarterly*, 39, 101710.
- Kloppenburger, S., Gupta, A., Kruk, S.R.L., Makris, S., Bergsvik, R., Korenhof, P., Solman, H., Toonen, H.M. (2022) Scrutinizing environmental governance in a digital age: New ways of seeing, participating, and intervening, *One Earth*, 5, 232–241.
- Mugge, P., Abbu, H., Michaelis, T.L., Kwiatkowski, A., Gudergan, G. (2020) Patterns of Digitization: A Practical Guide to Digital Transformation, *Research Technology Management*, 63, 27–35.
- Porfirio, J.A., Carrilho, T., Felício, J.A., Jardim, J. (2021) Leadership characteristics and digital transformation, *Journal of Business Research*, 124, 610–619.
- Rêgo, B.S., Jayantilal, S., Ferreira, J.J., Carayannis, E.G. (2022) Digital Transformation and Strategic Management: a Systematic Review of the Literature, *Journal of the Knowledge Economy*, 13, 3195–3222.
- Singh, A., Lim, W.M., Jha, S., Kumar, S., Ciasullo, M.V. (2023) The state of the art of strategic leadership. *Journal of Business Research*, 158, 113676.
- Vial, G. (2023) Data governance and digital innovation: A translational account of practitioner issues for IS research, *Information and Organization*, 33, 100450.
- Weber, E., Büttgen, M., Bartsch, S. (2022) How to take employees on the digital transformation journey: An experimental study on complementary leadership behaviors in managing organizational change, *Journal of Business Research*, 143, 225–238.
- Zhou, X., Zhu, Q., Xu, Z. (2023) The role of contractual and relational governance for the success of digital traceability: Evidence from Chinese food producers, *International Journal of Production Economics*, 255, 108659.

CAN BLENDER SOFTWARE CREATE A MORE DEMOCRATIC LEARNING ENVIRONMENT IN CARTOON AND ANIMATION EDUCATION?

BLENDER YAZILIMI ÇİZGİ FİLM VE ANİMASYON EĞİTİMİNDE DAHA DEMOKRATİK BİR ÖĞRENME ORTAMI YARATABİLİR Mİ?

Vedat GÜNTAY¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Çizgi Film ve Animasyon,
<https://orcid.org/0000-0003-1982-5910>

Özet

Blender, son yıllarda çizgi film ve animasyon, görsel efekt tasarımı, oyun tasarımı, sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik gibi alanlarda popülerliği giderek artan bir yazılımdır. Üç boyutlu ortamda modelleme, doku tasarımı, ışık tasarımı, animasyon, görsel efekt tasarımı, görüntü birleştirme hatta video kurgu gibi birçok alanda çalışmaya imkan veren bir uygulamadır. Tamamen ücretsiz ve açık kaynaklı bir yazılım olmasından dolayı, özellikle sanat ve tasarım alanlarında çalışan birçok amatör ve profesyonel sanatçının dikkatini çekmeyi başarmıştır. Son sürümlerinde iyileştirilen kullanıcı dostu arayüzü ve yeni başlayanlara sunduğu kapsamlı eğitim materyalleriyle öğrenilmesi daha kolay hale gelmiştir. Yazılımın sahip olduğu topluluk odaklı geliştirme yaklaşımı, ortak bilgi paylaşımı ve işbirliği kültürünün çok ötesindedir. Bu aynı zamanda yazılımın sürekli olarak geliştirilmesini ve kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap vermesini sağlamaktadır. Blender yazılımı, Windows, Mac ve Linux gibi çeşitli işletim sistemlerinde çalışabilmektedir. Bu da yazılımın daha geniş bir yelpazede düşünürsek, başta öğrencilerin olmak üzere, eğitimcilerin, grafik tasarımcıların, animasyon sanatçıların, oyun geliştiricilerinin yazılıma erişebilirliğini daha da artırmaktadır. Yazılımın başlıca avantajlarından biri olan erişebilirlik, birçok eğitim kurumunu da harekete geçirmiş, eğitim müfredatlarında Blender yazılımının yerini aldığı gözlemlenmiştir. Bu araştırma, Blender yazılımının çizgi film ve animasyon eğitimi başta olmak üzere, daha demokratik bir öğrenme ortamı yaratma potansiyelini ve yazılımın endüstride artan kullanım nedenlerini ortaya koymaktadır. Ayrıca açık kaynak yazılımların eğitim kurumları için önemine ve özelliklerine değinilecektir.

Anahtar kelimeler: Blender, Açık Kaynak, Sanat ve Tasarım, Çizgi Film ve Animasyon.

Abstract

Blender is a software that has gained popularity in recent years in areas such as cartoon and animation, visual effects design, game design, virtual reality and augmented reality. It is an application that allows you to work in many areas such as modeling, texture design, lighting design, animation, visual effects design, image compositing and even video editing in a three-dimensional environment. Due to the fact that it is a completely free and open-source software, it has managed to attract the attention of many amateur and professional artists, especially those working in the fields of art and design. It has become easier to learn with its user-friendly interface improved in recent versions and extensive educational materials that it offers to beginners. The community-oriented development approach of the software goes far beyond the common culture of information sharing and cooperation. This also ensures that the software is constantly being improved and responds to the needs of its users. Blender software can run on

various operating systems such as Windows, Mac and Linux. This further increases the accessibility of the software to educators, graphic designers, animation artists, game developers, especially students, if we consider a wider range of software. Accessibility, which is one of the main advantages of the software, has also mobilized many educational institutions, and it has been observed that Blender software has replaced it in educational curriculum. This research reveals the potential of Blender software to create a more democratic learning environment, especially cartoon and animation education, and the reasons for the increasing use of the software in the industry. In addition, the importance and features of open source software for educational institutions will be discussed.

Keywords: Blender, Open Source, Art and Design, Cartoon and Animation.

A CRITICAL ANALYSIS OF THE RULES OF MARRIAGE AND THE PERFORMANCE OF GENDER IN THE LAWS OF MANU

Dissanayake, I.S.¹, Karunarathna, A.U.²

¹Department of History, University of Peradeniya, Peradeniya, Sri Lanka

²Department of English, University of Peradeniya, Peradeniya, Sri Lanka

ABSTRACT

The *Laws of Manu* looks at a woman in the perspective of a mother rather than as a female human being. Hence, it can be seen that Manu's thoughts on women were meant to be sensational and compassionate when compared to the ideas of *Kautilya*. Manu exemplified plenty of information regarding women's role as a daughter, sister, wife and a mother. Thus, this historical source provides a great service for the study of how women were perceived in ancient India as well as the social networking of that period. The main objective of this research is to analyze the importance of the *Laws of Manu* as one of the main historical sources that can provide the means for a comprehensive study on men, women, religion and caste with a critical analysis of their impact on each other. Secondary objectives include a study on stereotypes according to ancient historiography and modern perspectives. The research is based on primary and secondary data. The primary data is collected by analyzing primary historical sources. Secondary data is obtained from both published sources and articles.

Keywords: *The Laws of Manu, Women, caste, Religion, Arthashastra*

A Brief Introduction to the *Laws of Manu*

Sources are the raw material of history, without which the records of the past would be irrevocably lost. As one of the well-known historians, *E.H. Carr*, states, sources are windows through which we of the present look into the past. Thus, the history fabricated by each generation of historians is the fabric of their efforts to look into the past through these sources. Similarly, when studying about the ancient Indian civilization these sources are the main cores which help us acquire specific knowledge about our ancestors and their lives. Just as the *Mahavamsa* is important when referring to the history of Sri Lanka, *Manu's Code of Law* is a remarkable source of information with which we can analyze ancient India, its men and women and the way they lived. The *Manu's Code of Law* is also known as *Manusmriti* and *the Laws of Manu*. Even though *Manu's Code of Law* contains much religious information, it is still helpful to gather particular details regarding any aspect of ancient Indian society. Among the Hindu scriptures, the special significance of this Manusmriti has been shown after the Vedas. It is said that the ancient Hindu social system was based entirely on this text (Singh, 2007). The *Laws of Manu* had been written probably with the purpose of establishing Brahmin doctrinal theories during the Vedic Period. However, the information included in the *Laws of Manu* reflects the contemporary social, economic and political principles. Similar to the *Mahabharata*, the *Laws of Manu* is composed of much data regarding social affairs. Although *Manu* does not explain politics as deeply as in the *Arthashastra* and *Mahabharata*, it mentions Indian social theories with plenty of evidence. The perspective of *the Laws of Manu* is quite different and unique from

Mahabharata and *Arthashastra* which is specifically highlighted when compared to other historical sources.

The exact date of the *Laws of Manu* is a rather controversial matter and many researchers have expressed various opinions of this subject. Smith, (2003) mentions that “the *Manusmriti* is dated 200 BC, according to the Hindu way of life”. William Jones has dated *Manusmriti* to 1250 BC, while Schlegel mentions *Manusmriti* to be from 1000 BC. Monier Williams dates the time of *Manusmriti* to 500 years BC, while Weaver mentions the time after the Mahabharata as the time of *Manusmriti* (Berry, 1971)”. Thus, it is rather difficult to position it at an exact period. In addition, Radhakrishnan (2004) recounts that, as a book, the *Laws of Manu* is similar to the *Mahabharata* and the Puranas. Further, he explicates that the *Laws of Manu* is a bridge between law and religion. Radhakrishnan adds to this by saying that *the Laws of Manu* is fundamentally a scripture and a set of moral rules. Thus, *the Laws of Manu*, which bear a resemblance to the Confucian laws of China, can be defined as having been guidance for citizens who would have wanted to or strived to live by a set of moral rules, intended to initiate and maintain a harmonious yet disciplined society. Many scholars have interpreted the *Laws of Manu* in various standpoints. Keith (1967) considers that the *Laws of Manu* should not only be regarded as a source of theology but also as a great poem.

Furthermore, the structure of the *Laws of Manu* has been subdivided into twelve Adhyayas or chapters. The text can be broadly divided into four, each a different length, as given below.

1. Creation of the world
2. Source of dharma
3. The dharma of the four social classes
4. Law of karma, rebirth and final liberation

Research Methodology

The research was conducted to achieve the aforementioned objectives. And several methods were used to achieve said objectives. This research has been conducted using qualitative methodology. Specifically, the library methodology is used in this research

- **Library research methodology**
- Identifying Primary Sources.
- Identifying Secondary Sources.
- Data collection.
- Data analysis.
- Drawing a conclusion.

The information required for the study was collected by reviewing previously published journals, papers, newspaper articles, technical notes, and academic websites. Further, the data was gathered from sources such as: “**Ancient Indian Social History Some Interpretation**” written by one of the most well-known Indian historians, Romila Thapar, Some of Patrick Olivelle’s great works, **Manu’s Code of Law – A Critical Edition and Translation of the Manava Dharmasatra** and **Language, Texts, and Society: Explorations in Ancient Indian Culture and Religion** and video documentaries.

Literature Review

Many primary and secondary sources were used in this study. Among them Patrick Olivelle is an eminent scholar who has written a number of books and one of his most important works, *Manu's Code of Law – A Critical Edition and Translation of the Manava Dharmasatra*, (Oxford University Press, 2005) provides significant information on the various aspects of the lives of women during the Vedic Period in India. This book does a great service in gaining an understanding of the woman's role as a daughter, sister, wife and a mother. Moreover, according to the *Laws of Manu*, women's roles in Hindu society were determined by their dependency on men, their loyalty to and obedience to their spouses, their virtues like chastity, and their responsibilities as managers of family affairs.

Accordingly, “**The Laws of Manu: The Women's Place in Society Research Paper**” indicates that the other important factor explained through this source is why the position of women in Hindu society seems to be limited to the focus on women's nature and reputation. It is supported in the text of the *Laws of Manu* that women can often violate her “duty towards her husband” and become “disgraced in this world” (255, sec. 164). Thus, it is assumed that a woman is not virtuous in her nature. While referring to the Middle Assyrian Laws, it is even possible to state that a woman is criminal in her nature because a range of strict laws was developed to demonstrate the punishments for women in the Assyrian society (70, sec. 5-8).

Further, in *The Question of Narrative in Modern Historical Theory* (1984), Hayden White discusses the content and essence of what we characterize as “history”, and the role of “narrative” in the telling of said “history”. This text is crucial to the decipherment of the complexities of the *Laws of Manu*. The different ways in which history has been interpreted and societies have evolved through the readings of the *Laws of Manu* can be critically analyzed through the reading of Hayden White in conjunction with the *Laws of Manu*.

Marriage, Caste and Religion

A significant section of Chapter Three of the *Laws of Manu* discusses ancient women in India. In this chapter, Manu discusses the many types of marriage. According to Manu, there are eight types of marriages which are based on and intrinsically connected to the caste system of India. The types of marriage, as composed in the *Laws of Manu* are as follows: “They are Brāhma, the Divine, the Seer's, the Prājāpatya, the Demonic, the Gāndharva, the Fiendish, and the Ghoulish, which is the eighth and the worst” (Olivelle, 109).

The first four, sages say, are recommended for Brahmins. Also, the last four marriages in the order enumerated are considered for Kshatriyas while with the exception of the Fiendish, for Vaiśyas and Śūdras. Similarly, the *Laws of Manu* pays attention to how marriages were divided according to social classes. This information is useful in order to get an idea about the contemporary social basis and structure of society at that time. Even though centuries have passed and today we are living in the digital era, we can see how the caste system still exists today and how it has impacted people's lives. One of the greatest indications of the influence of the caste system today is that the caste is still a main priority for some individuals when it comes to marriages in Sri Lanka and India. As Brahmins are the top among the four castes in India, in Sri Lanka ‘Govi’ is one of the most prestigious castes. The literature on caste politics in Sri Lanka brings out different strategies adopted by low caste groups to upgrade their social position. These strategies typically included the following:

1. Writing caste histories which were designed to present the relevant caste group as superior to the dominant Govi/ Wellala groups.
2. Embracing the cultural practices of the higher echelons of the Govi caste such as owning big lands and engaging in philanthropic activities like constructing schools, temples, etc. (Jayawardene 2000b).
3. Formation of caste associations to claim a greater share in the representative assembly of the colonial government and post-independence legislative bodies (Abeyrathne, Epa, Gunasekara, 2017).

However, according to *Kautilya*, the eight types of marriages fall into two categories, where the first four marriages have been called as approved and the rest as unapproved. The approved marriages are male-emphasized while the unapproved marriages are female-emphasized. Moreover, *Kautilya* highlights procreation as a main religious duty. He has further mentioned that an important role of married women is to give birth to sons. Thus, it is obvious that it was indeed a male-dominated environment and makes us doubt whether women did have complete freedom to choose their life partners. Upon further investigation we see that Manu had a quite different perspective regarding this matter. "A woman can choose her own husband after attaining maturity. If her parents are unable to choose a deserving groom, she can herself choose her husband." (Manu Smriti IX 90 - 91) The above example of the *Manusmriti* indicates that in the past an Indian woman was free to choose her future partner.

Also, if a wife was barren for eight years and if she has given birth only for daughters for twelve years, *Kautilya* ensured that the husband could take a second wife without paying compensation to the former or returning her dowry (Pratiti Shirin, 2009). In a similar manner, Manu has stated that a wife should not wish or think of another man besides her husband: "A good women, desiring to go to the same world as her husband, should never do anything displeasing to the man who took her hand, whether he is alive or dead" (Olivelle, 146). Once again what is emphasized in this statement is how the woman's behavior and social conduct is dictated according to the beliefs and desires of the men, religion and other patriarchal values entrenched in society. Even if the man / husband is dead, the woman / wife has no relief. She is bound to the social norms and the performance of her designated role as a wife or woman for eternity. These historical sources inform us that even though society and social institutions have changed and evolved, many issues regarding gender, including gender norms and stereotypes, have intensified.

According to historical sources, apart from the castes system, religion was another essential component in people's lives. Religion has always been intertwined with the customs, traditions and the people's day to day schedule. We can identify that religion had played a vital role in citizens' lives since a very long time, when analyzing the *Laws of Manu*. Under the section on marriage in the third chapter, Manu discusses how marriages should be organized with the fulfillment of religious beliefs and customs. For example, Manu explains various offerings for god such as ancestral offerings, divine offerings and Bali offerings. Among them, Manu explains about the divine offerings as given below.

"From the oblation to All-gods that has been cooked, a Brahmin should offer portions in the domestic fire to the following deities every day and according to rule: first to Fire and to Soma; then to both of them together; to the All-gods; to Dhanvantari; to Kuhū—the goddess of the new moon; to Anumati—the goddess of the full moon; to Prajāpati; to heaven and earth together; and finally to Svistakt —Fire who makes the offering flawless (Olivelle,112)."

The above quotation shows that people did not only worship gods but also goddesses. Also, another significant fact that we should keep in our minds is we don't know whether people exactly follow the moral codes of Manu. Even though men and women have worshiped goddesses in ancient patriarchal societies, it is evident from historical sources that they did not treat human men and women as equals. Then does this mean that women had to strive to be goddesses to be treated equally? For instance consider this example, where Manu mentions, "When the wife sparkles, so does the entire household; but when she ceases to sparkle, so does the entire household" (Olivelle, 111). This phenomenon had not been endemic to South Asian societies only. This demand for an ideal woman has existed in many societies. For instance, many centuries later in Victorian England we come across the 'angel in the house', the wife who was caring, pure, and submissive and devoted to the whims and fancies of the husband. This ideal woman stereotype is clearly a strongly upheld belief in Sri Lankan societies even today. Women have to strive to be the 'sriya kanthawa' who keeps the house joyful, peaceful, clean and prosperous, while the man's sole purpose is to be the breadwinner. This has slightly changed recently where the woman has to strive to be this ideal while also changing with the times and handling an education, successful career and children as well. Hence, it does seem to be the case where even if human women were as good as the seemingly perfect goddesses, they would not be equals.

Ancient History and Modern Stereotypes

It is undeniable that the *Manava Dharmasastra* (or *Manu's Code of Law*) has a prestigious position in the Indian literary canon. Homer's *Odyssey*, Euripedes' *Medea* and Sophocles' *Antigone* are some staples of the classical Greek literary canon. Similarly, *Akam* and *Puram* poetry, *Cilappatikaram* and *Manimekalai* from Classical Tamil literature and the Buddhist *Jathaka* stories have informed, entertained and enlightened countless generations. A critical analysis of these texts helps us realize that the one constant in the evolution of humankind is the behavior and attitudes towards women and the performance of gender roles. The stereotype of the virtuous and chaste woman is embodied by Penelope in the *Odyssey* and Kannaki in *Cilappatikaram*, while the loose, jealous, mad and emotional train-wreck of a woman is played by characters like Medea, Madhavi and Clytemnestra. The wealth of information and insights provided by these works of literature on the construction and performance of gender, its stereotypes and norms offer us a space for a critical analysis from a historical and literary perspective.

Gender norms and stereotypes in today's society did not appear out of nowhere. When we consider either European or South Asian contexts these norms and stereotypes have been there for centuries. The unfortunate reality is that however progressive we may wish to believe we have become in the recent past, societal norms on gender and its performance have not undergone many significant changes, especially in a South Asian perspective. The *Manava Dharmasastra* was written centuries ago, and as author Patrick Olivelle states, it had already been established as a great Indian literary treatise by the 3rd century BC (3). The core values for a moral, righteous and just society that it espouses have been solidified in many South Asian societies, including Sri Lanka. The values it teaches on the social, moral, ethical and religious conduct of men and women are still practiced in Indian and Sri Lankan societies. For instance, the intermarriages between different castes and classes are still often frowned upon by society. We may or may not trace back the origins of contemporary gender norms and stereotypes to great literary works and the way in which individuals in the 3rd century BC embraced the teachings of Manu, but the fact remains that its exact origins are near impossible to trace. However, rather than simply contextualizing these works in their particular historical junctures,

it seems to be a more productive endeavor to analyze these texts and calculate the degree to which these stereotypes have been entrenched in contemporary society.

Though there are many problematic instances in the *Laws of Manu* we should admire some of the statements he makes. For instance, the third chapter shows us how dowries or ‘Purchasing a Wife’ is frowned upon by Manu. This detail tells us that this book was extremely progressive for the time it was written in. In most contemporary South Asian societies, the bride’s family still gives a dowry to the groom and his family. It has been established as a custom and a tradition. Hence, it is heartening to see that this practice was condemned in treatises such as the *Laws of Manu*. Yet the fact that it is still widely practiced in present society can also give us the impression that some of the theories written down in the books might have been far removed from reality.

In Chapter Three of the *Laws of Manu*, the main topic, ‘Selection of a Bride’ gives us the gist of the chapter and what its content might be, even before we read it. Even if we place this text in its historical context, the need to select a bride that fits a man’s needs is beyond justification and the arguments presented are flimsy at best. It further solidifies the fact that the gender norms and stereotypes in South Asian societies today have been instilled in patriarchal societies even before the time of Manu. Marriage has not been an alliance or partnership in South Asian contexts; instead, it has always been a contest, conquest and an ownership where the man wins and owns a woman. The title ‘Selection of a Bride’ shows that the choice of selection has always been the man’s right. It is similar to buying any prize oxen or horse, or choosing a plot of land to farm or build a house; the woman is another possession for the man to complete and fulfill his obligatory responsibilities as a man in a patriarchal society. The following passage describes the type of woman a man should and should not marry,

He must not marry a girl who has red hair or an extra limb; who is sickly; who is without or with too much bodily hair; who is a blabbermouth or jaundiced-looking. ....He should marry a woman who is not deficient in any limb; who has a pleasant name; who walks like a goose or an elephant; and who has fine body and head hair, small teeth, and delicate limbs (108).

The *Laws of Manu* dictates that the woman should have these ‘fine’ qualities. While we see the problematic nature of this statement from a contemporary standpoint, there is a possibility that people of the 3rd century and later would have received this advice well, as do many people in contemporary times. What is problematic in this statement is that the woman is blamed and blackguarded for who she is as a person; every inch of her body, from her appearance to her name is under careful scrutiny. She is dehumanized and her worth is measured by how appropriate the man, or society in general, thinks the separate attributes of her body are. This is the gender norm and the gender stereotype. It is normal for the man to select a woman; it is normal for the man and his family to come and inspect the woman; it is normal for them to reject the woman based on her appearance; and it is normal for the woman’s family to ‘give her away’ to a man. This has been the norm for centuries, and it is disheartening to see that however much these issues are raised in public fora, debates and discussions, these biased norms that are detrimental to the progress of a society are still practiced and accepted in the 21st century.

Another age-old norm and stereotype that emerges in the *Laws of Manu* is that women are sexless creatures while men need sexual pleasure, and women exist to provide it for them. The statement “he may go to her also when he wants sexual pleasure” is problematic on many counts. Echoing many other instances in this text, in this instance too, the woman’s thoughts, feelings or emotions on the matter of sexual pleasure, is disregarded. This is a matter of deep concern that has gone unquestioned for several centuries, and it has fortunately garnered the attention of activists and advocates of equal rights. Even though these texts are ancient history

we can not disregard what they say because some aspects are still abundantly visible in some South Asian societies. One such example is this belief that women should not have sexual feelings. From a very young age girls are taught to repress their sexuality. It is deemed 'inappropriate'; it is to promote a sense of 'decency' in the girls from a young age; and the most commonly used phrase is to 'protect' them from lascivious, uncontrollable men out there in society. For men to have sexual urges, appetites and fantasies is called 'normal'. The lack of proper sex education in schools or at home is a major cause of the increasing number of rape and sexual harassment cases reported daily. The accepted behaviors of men and women that have been praised in religious texts and texts of moral guidance have, to a certain degree, contributed to the widespread acceptance of gender norms as fact, the unequal relationships between men, women and catering to a fragile male ego and being trapped in narrow frameworks of gender and sexuality.

Conclusion

This paper analyses the *Laws of Manu* and discusses the nature of historiography, and the role literary and historical texts play in shaping gender stereotypes and gender performativity in modern society. The way in which *Laws of Manu* is composed gives us a wealth of knowledge about the intricacies of ancient Indian society; and at the same time, this text becomes the means through which we can critically analyze the presentation of "facts". According to author Patrick Olivelle the *Laws of Manu* had already been established as the righteous moral and social code since ancient times in Southeast Asia; however, re-reading the *Laws of Manu* with Hayden White's *The Question of Narrative in Modern Historical Theory* (1984) as a theoretical foundation, we can decipher the subjectivities and subtle nuances of "history" and "story" in the *Laws of Manu*. It is undeniable that *Laws of Manu* is an invaluable historical text. It gives us an in-depth understanding of the ancient cultural and religious values, economy and politics, yet a critical interpretation of what it says about marriage, men and women, and why these ideas in the text have been established as the norm, are poignant questions that we have endeavored to answer in this paper. Hayden White, in *The Question of Narrative in Modern Historical Theory* quotes Roland Barthes: "Barthes purported to demonstrate that '[a]s we can see, simply from looking at its structure, and without having to invoke the substance of its content, historical discourse is in its essence a form of ideological elaboration'" (White, 13). This means that the narration of history is not necessarily the unbiased objective retelling of "facts" (White, 13). The writing of history has many underlying social, economic, religious and political purposes. This paper therefore weighs both the positive and negative aspects of history pertaining to marriage, women and men, and social organization and how the interpretations of *Laws of Manu* through the centuries have impacted and shaped the ideologies and identities of modern society.

References

1. Abeyrathne, Upul, Epa, Pulsie Handunmali Rupathunga, Gunasekara, Suranjith, **Wasagama (Surname) and Individual Name Changes Among the Sinhalese of Sri Lanka**, Social Affairs: A Journal for the Social Sciences, Vol.1 No.6, 24-33, 2017.
2. Adhikari, Shukra Raj, **Manu Smriti as the Protection of Female in Hindu Philosophy: In the Dimension of Structural-Functionalism**, Tribhuvan University, Kathmandu, Nepal, 2020.
3. Ameena Khatoon, **Caste System In India**, Department of library & Information science, Aligarh Muslim University, India, 1995.

4. Bader, Clarisse, **Women In Ancient India**, Routledge, Trench, Trübner & Co Ltd., Oxon, 2002.
5. Basu, Monmayee, **Impact of Hindu Code on Indian Women**, Kapur Surya Foundation, 1996.
6. Berry, Kim, **Lakshmi and the Scientific Housewife: A Transnational Account of Indian Women's Development and Production of an Indian Modernity**, Economic and Political Weekly, 2003.
7. Bhattacharjee, Biman, **Position of Women in Kautilya's Arthashastra**, Scholar Publications, India, January 2018.
8. Bhattacharji, Sukumari, **Economic Rights of Ancient Indian Women**, Economic and Political Weekly, 1991.
9. Black, Brian, **The Character Of The Self In Ancient India- Priest, Kings, And Women In The Early Upanisads**, Sate University of New York Press, Abany, 2007.
10. Holden, pat, **Ideas of Theorists About Ancient Indian Women**, Rout ledge Library editions, New York, 2015.
11. Sen, Sanilendra Nath, **Ancient Indian History And Civilization (Second Edition)**, New Age International Publishers, New Delhi, 1999.
12. Shirin, Pratiti, **The Position of Women in Kautilya's Arthashastra**, Journal of the Asiatic Society of Bangladesh (Humanities), volume 54, issue number 1, pp.123-134, 2009.
13. Thapar, Romila, **Ancient Indian Social History Some Interpretation**, Orient Longman Private Limited, New Delhi, 2004.
14. Olivelle, Patrick, **Language, Texts, and Society: Explorations in Ancient Indian Culture and Religion**, Anthem Press, 2011.
15. Olivelle, Patrick, **Manu's Code of Law – A Critical Edition and Translation of the Manava Dharmasatra**, Oxford University Press, 2005.
16. White, Hayden, **The Question of Narrative in Modern Historical Theory** History and Theory Vol 3 No. 1 (Feb 1984), 1-33 Wesleyan University <http://jstor.org/>

KAUTILYA'S ARTHAŚĀSTRA AND MODERN ECONOMICS

Dissanayake, I.S.

Assist. Lect., Department of History, University of Peradeniya, Peradeniya, Sri Lanka.

ABSTRACT

In referring to the political theories and institutions of South India, one of the most crucial and invaluable sources to study is Kautilya's Arthaśāstra. Not only in the Oriental political ideologies, but vice versa examine into the Western political dogmas, the service rendered by the Kautilya's Arthaśāstra is immeasurable. Therefore, the economic and diplomacy philosophies embedded in Arthaśāstra have immensely influenced the Indian and South Asian region since this source has mentioned everywhere on this particular subject. The Kautilya's Arthaśāstra can be considered as the most primitive theoretical source with regards to the realms of fiscal or pecuniary and diplomatic relations. Substantially, the theories and schemes recount by Kautilya are not obsolete and still applicable to the development of a country, consequently, it is an indispensable to re-investigate this historical source properly by modern researchers. Hence, the aim of this research is not to just praise Arthaśāstra but to try to identify the significant political and economic theories contained in this source, and why modern scholars should pay attention not to deduct analyzing just because these precious sources were written decades ago. Kautilya attempted to explain the principles of economics by taking economic concepts as an independent subject by getting rid of their affiliation effects. Whenever look into the attempt that took part on the theories explained through Arthaśāstra, political theories and information on politics were mostly based on the religious context according to the Indian tradition. It has been analyzed on the basis of religious perspectives.

Key words: Kautilya, Arthaśāstra, Economy, Politics, Diplomacy

1. INTRODUCTION

Kautilya's Arthaśāstra becomes an important milestone in Indian political thoughts and philosophies. Because not as in contemporary, the term "Arthaśāstra" was not used as "economics" in the period in which it was written; it reveals quite deep meaning than economics. Kautilya described the term 'Arthaśāstra', by bringing both political and economic theoretical backgrounds together. In Arthaśāstra Kautilya shed light on economics as a segment of political theory. When considering the word of Arthaśāstra, meaning of 'Artha' is benefit or profit and 'Arthaśāstra' is how to make money or how to gain profit. Thus, it gives priority here to politics. The political process of a country will have a direct impact on the economy of the nation and the progress of a country. The decisions of the political leaders affect the country's economy both optimistically and pessimistically. The distinctive key feature of the Kautilya's Arthaśāstra is that one can do a comparative analysis between the facts, including those of this source and modern political theory. Therefore, the ideologies elucidated by Kautilya will be eternal in the political doctrines. Also, Kautilya's viewpoints are not restricted to the South Indian Subcontinent, but rather extend beyond this specific region. For instance, this source has considerably impacted on the South-East Asian region. The term 'economic' has been used as 'reports' in the Indian literature and even in Vedic literature. Therefore, it is important to scrutinize the meaning of the above term as well. The general objective of this study is (i) to identify the significant political and economic theories contained in this source,

and other objectives are (ii) why modern scholars should pay attention not to deduct analyzing just because these precious sources were written decades ago, and (iii) a comparative study of fundamental economic concepts included in Arthaśāstra with modern economists' ideologies. The following Materials and Methods were used to accomplish the above objectives.

2. MATERIALS AND METHODS

The research was conducted to achieve the objectives mentioned in Section 1. And several methods were used to achieve said objectives. The information required for the study was collected by reviewing previously published journal papers, newspaper articles, technical notes, and some websites. Further, the data gathered from the sources such as using one of the most prestigious Indian historians, Romila Thaper's great work of 'Aśoka and the Decline of Mauryas', **Kautiyya and Megasthenes** by R.S.Goyal and, **India's Ancient Past** by R.S.Sharma.

3. RESULTS AND FINDINGS

a. The time when the Arthaśāstra was composed and its author

The Arthaśāstra palm leaf book was first discovered in Mysore in 1870. The authorship, the exact written period and the language of the source were continually questioned. Since this book was found from the southern part of India, it leads to assume that this source was written in there. R. Shama Sastry, who discovered this work, was responsible for its initial editing. According to, R. Shama Sastry and many other distinguished researchers Kautilya, the author of the Arthaśāstra, also called Vishnugupta in the same work, was identical with Chānakya and was Prime Minister of the first Maurya. These scholars assume that the Arthaśāstra recounts the Maurya administration as it actually was. Except Vishnugupta and Chānakya, he was also known as 'Vassiyana'. Who is Kautilya? Who is Chānakya? According to folklores, Kautilya was the counsellor Brahmin of the first emperor of the Maurya dynasty, Chandragupta Maurya. It is firmly believed that this is true, according to the legends. R.S. Sharma made the following claims regarding Kautilya in 18th chapter of his book "Indian's Ancient Past".

"Chandragupta Maurya took advantage of the Nandas in the last days of their rule. With the help of Chanakya, who is known as Kautilya, he overthrew the Nandas and established the rule of the Maurya dynasty. The machinations of Chanakya against Chandraputa's enemies are described in detail in the Mudrarakshasa, a play written by Vishakhadatta in the ninth century. In modern times, several plays have been based on it."

It says, according to folklore that Chandragupta Maurya was educated by Kautilya who giving all the wisdoms and performances to him which need to build an emperor to administrate the state. Breloer calls it a sketch of a magna carta, if not a law book of Chandragupta. The work would thus belong to the close of the fourth century B.C. Jolly, Keith and Winternitz argue that the Arthaśāstra date somewhere in early centuries of the Christian era; some of them place it even as late as the fourth century A.D., though this causes them difficulty with regard to the legend making Chanakya a contemporary of Chandragupta. Hence, the historians who have studied the problem of the date of the Arthaśāstra are almost equally divided into two groups- those who assign its authorship to the Prime Minister of Chandragupta Maurya and those who regard it as Post-Maurya work. Trautman, who was one of the most prestigious European historians has questioned about the date and authorship. According to him, some parts of the *Arthaśāstra* belong to the Maurya period and some parts were written Post-Maurya period. However, another question occurs here is that to determine the authorship and the period of the source whether only the folklores are enough? Thus, since 1920s, this issue has become controversial among historians. R.P. Kangale, who edited *Arthaśāstra* a second time, inserted

a separate chapter titled “Date and Authorship” in Part III of his book, where he extensively discussed on this matter. The *Arthaśāstra* contains a term known as “Cinapatta”, which suggests that the source does not date from the Maurya era. However, well-known Indian historian, Romila Thapar has clarified this matter in her book of ‘Asoka and Decline of Mauryas’ under the chapter of ‘the date of the *Arthaśāstra*’ by providing evidence as given below. “The one point on which Jajawal was not able to provide convincing evidence is the fact that the term *cinapatta* is used in the text. This is generally interpreted as silk (from China). Since Chinese silk via eastern India began to be imported into India at a later date, this reference to *cinapatta* is frequently quoted as an indication of the date of the text itself. However, there is evidence to prove that silk was used in Bactria, which was imported from India in the second century BC, if not earlier. Chang K ‘ien in about 129 B C found the Bactrians using Chinese silk, which according to the inhabitants came from India. The interesting point is that it is referred to as silk coming from the province of Szechuan. This province has always been known as the area where the silk worm flourished. The implications of this are that there was no silk manufactured in Gdgit. Thus it would appear that silk was available in India at an early period and that it came from Szechuan. The problem of the name remains unsettled. The *cina* of the term *cinapatta* is generally believed to refer to the Ch'in empire, which came into existence later than the Mauryan empire. It has been suggested that this may be a reference to the feudal state of Chin (during the Chou period), before the period of Shuh Hwang T I. It is possible that silk was referred to by another name in the early period, and that the term *cinapatta* is a later interpolation introduced when the text was being revised. Raghavan in his study of Kautilya and Kalidasa, states that Kalidasa has borrowed from the *Arthashastra* in certain passages of the *Raghuvamsa* (XVII, 49, 76, XVIII, 50).”

Overall, since this text has been edited from time to time, it cannot say that this source was only belong to the Maurya Period. Further, even Mahabharata and Laws of Manu also have undergone some editing. As a result, this is a common problem that applies to practically all ancient Indian sources. However, the majority of historians believed that the second and third sections of the text were written during the Maurya Period. However, it is important to keep in mind that the *Arthaśāstra* was not entirely composed within the same time period and has undergone some editing. Nevertheless, it’s hard to identify that primary concepts and theories of this text subject to change. Instead of focusing on whether Kautilya is a real historical figure or not, one should consider how this text has affected on Indian foreign policy and political interpretation. Furthermore, the *Arthaśāstra* may be used to reconstruct the picture of the state and society of that period. It is a normative work in which its author discusses the ideas of his predecessors and also of his own polity, social organization, diplomacy and economic activities.

b. Arthaśāstra and Modern Economics

It is generally assumed that the state capitalism was a well-established institution in the Maurya period. ‘Arthaśāstra’ is fundamentally a book of state management and guide to the means of procurement and preservation of the wealth. Moreover, the famous book ‘Arthaśāstra’ by Kautilya was not merely a book on principles of wealth or money like the books of western economic thinkers. Kautilya took the term wealth in a very wide sense. According to Kautilya, wealth is necessary for a state/ king remaining sovereign but the management of wealth, in modern terms, resource management is equally important to preserve the sovereignty of the emperor. Kautilya frequently mentioned that the king must keep his subjects happy and should not impose any tyrannical rules except during emergency (Sarkar, 2000). Kautilya has stated elsewhere that even a great emperor cannot survive without his people being content and

affluent. However, he also believed that a powerful and prosperous kingdom would be able to defend its peoples' interests from invasion by other rulers.

Therefore, Arthaśāstra by Kautilya illustrated two major objectives. The first is resource maximization and also their optimal management, which refers to resource gathering techniques that can bring out maximum prosperity without exterminating economic incentives. Despite the fact that he did not focus solely on explaining economic theories, the way he went about creating the rules of statecraft revealed to modern economists that he was well versed in some fundamental economic concepts.

1. Demand and Supply

Kautilya was well-versed in the fundamental ideas of contemporary economics, including the relationship between supply and demand and how that relationship affects price. He believed that a king shouldn't unilaterally set a product's price without considering its supply and demand dynamics. Without proper consideration of demand and supply, price cannot be claimed to be an equilibrium price which can maximize the welfare of consumers and producers. This idea is quite similar to the 'invisible hand' of Adam Smith, the Father of modern economics. Kautilya was also aware of the monopoly elements and hence, he tried to set the profit limit that take care of both. Businessmen were allowed to 5 to 10 percent profit in their operations (Sarkar, 2000). The state of Arthaśāstra claims not only the monopoly of mines and forests but is also explained as competing with private enterprise in different branches of industry and trade. The working of the state monopolies in the Arthaśāstra follows a more or less uniform procedure. This comprises the successive stages of extraction of the mineral ores or collection of the products of economic forests, of preparation of the raw materials into manufactured goods in the state refineries and workshops, and the disposal of the finished wares to the spending departments of the state or else to the public (II.12-14,22-5).

The Arthashastra included a number of laws and guidelines for state ownership and management.

For instances: *Activity defined*: Activity is that which secures the accomplishment of the works undertaken. Through activity, objectives are achieved and abundance of wealth acquired; by inactivity there is a certain destruction of what has been achieved and what was to come.

State activity: The ruler shall get going work in mines, factories and produce-forests. He shall protect produce-forests, irrigation works and mines that are ancient and shall start new ones.

State ownership of fishing, ferrying, vegetables in reservoirs or lakes: The ownership with regard to fishing, ferrying and vegetables in reservoirs or lakes shall go to the State.

Mining by State: Such mines as can be worked out without much out-lay shall be directly exploited by government agency.

Leasing of mining: Mines which are burdensome in point of expenses or working, shall be let for part share or on lease.

Ocean mining: The superintendent of ocean-mines shall establish factories for conch-shells, diamonds, gems, pearls, corals, and salt as well as trade in them.

State trading of minerals: Besides collecting revenue from mines, the government shall keep a state monopoly both in commerce and mining of minerals. Commerce in commodities manufactured from mineral products shall be centralized, and punishments for manufacture, sell, or purchase elsewhere shall be laid down.

Metal industry and trade by state: Superintendent of metals shall establish factories for copper, lead, tin, mercury, brass, steel, bronze, bell-metal, iron, and commodities made therefrom and

also establish trade in them. What is produced from ores, shall be put to use in factories for the respective metals.

Factories for forest-produce: The state shall establish forests, one for each forest-product, as well as factories for goods made from them and settle foresters, attached to the produce-forests.

During the age of Kautilya there were government owned business and private enterprises as well. Thus, the conflict of interests between them is inevitable. Yet, Kautilya suggested a novel policy to eliminate this kind of clashes by proposing that prices should be comparable enough so as not to discourage the private sector from competing. State, according to Kautilya, should not dictate the prices without consideration of cost of production, the ratio of supply to demand, the reasonable level of profit etc. In the situation of glut (over production) state was expected to intervene and centralize the sales of product so that price should not fall from a certain minimum level which is popularly known as price floor in modern days (Kangle, 1960).

2. Interest and Profit

Kautilya's concept of profit is quite similar to the modern days profit theory of Knight which states that profit is the reward of uncertainty. Kautilya favored charging interests on loans but the rate of interest was regulated by the state. According to him, rate of interest should be determined by two factors- risk involved and productivity of the capital. Furthermore, interest rate was different for different types of trades depending on the riskiness of the venture. Hence it is observed that determination of interest rate considered both elements – risk and productivity of the loan. Human consideration of interest payment was also observed. Certain groups of people, such as, inability to pay, students etc. were exempted from paying interest. However, they had to come through proper legal system to avail such exemption. Hence, differentiated interest rate structure depending on the purpose of loan were prevailed at that time which is very much similar to modern days borrowing and lending system of banks and financial institutions (Sarkar, 2000).

3. International commerce

Like Ricardo and other modern western economists believed that Kautilya had strong faith on the advantages of international trade. He believed that foreign trade could increase the prosperity of the trading countries. He strongly encouraged foreign trade and sent experts to study foreign markets so that commodities be classified into exportable and importable groups. He envisaged greater consumption possibility and economic gains through encouraging the foreign trades. However, in the Kautilya regime foreign trade was restricted.

Even Kautilya drew attention to a few export-related rules in the Arthashastra, which are listed below.

“In foreign territory, the superintendent of trade shall ascertain the value of local produce as compared with that of foreign produce that can be obtained in exchange, and shall calculate the profit after meeting the expenses for toll, road-cess, escort-charges, tax payable at military stations, ferry charges, subsistence to the merchants and their followers and the portion of merchandise payable to the foreign ruler. If no profit can be realized by selling the local produce in foreign countries, he shall consider whether any local produce can be profitably exchanged for any foreign produce. Then he shall send one-quarter of his valuable merchandise through safe roads to different markets. He shall establish the country-side, to secure their officers, and chiefs in the city and shall rescue the goods of high value and his life. If he has reached his destination, he shall trade after paying all dues.”

Kautilya gave very great significance to industry and trade and recommends its regulation and even in some cases management by the state. Moreover, by explaining the importance of international trade, he also denoted the value of expansions of internal trade by providing infrastructure for trade by maintaining trade routes, constructing roads and setting up market-towns. Further, rules and regulations are laid down by Kautilya in respect of navigation in rivers. Crossing the rivers without permission at any point than the specified one is prohibited, so that traitors or ferry-dues evaders may not escape. These kinds of rules and regulations led the economic fruitfulness of the country and increased the prosperity and at the same time, the security of the country. Most importantly, exporting high value goods upto 25% of their production or making use of river transportation, as suggested by Kautilya will usher a new era of prosperity in Indian economy. State regulation of trade, commerce and industry is in vogue throughout the world. Management of ownership of vital sectors in India is still being practiced. Respecting and giving legal status to customs of region, village or guilds will be a right step in fulfilling demands of autonomy at the root level and many solve India's other problems.

Kautilya presents quite fundamental economic concepts which are not outdated and can be still applied for the progress of the economy of developing countries and to maximize the prosperity and well-being of developed country in the twenty first century. Expanding domestic and international trade, specifically by giving precedence to local or indigenous businesses as Kautilya outlined in the Arthastra, will aid in maintaining the national identity while generating substantial financial gain.

4. CONCLUSION

The entire exposition demonstrates that Kautilya's economic theories are founded on specific scientific concepts. Setting rules for state management is exclusively illustrated throughout the Arthaśāstra. He came to the realization that economics cannot be disregarded when looking for solutions to any social issues facing a state. Although Kautilya did not produce a book specifically on economics, unlike Adam Smith and other western economists, his economic perspective on controlling state activities is just as significant as the ideas of many contemporary economists. Therefore, it only seems sense that this outstanding statesman and philosopher would rank highly among the greatest economic thinkers in history.

5. BIBLIOGRAPHY

Goyal, R.S., **Kautiya and Megasthenes**, Kusumanjali Prakashan, Meerut, 1985.

Kangle, R.P., **The Kautilya Arthaśāstra**, III.

Roy, Sourabh Singha, **Kautilya's "Arthasastra" and Modern Economics**, 2018.

Sharma, R.S., **India's Ancient Past**, Oxford University Press, New Delhi, 2006.

Thapar, Romila, **Aśoka and the Decline of Mauryas**, Oxford University Press, London, 1961.

CHALLENGES OF IMPLEMENTING TASK-BASED LANGUAGE TEACHING LITERATURE CLASSES

MOUFIDA BOUMOUS

University of Souk Ahras, Algeria

ABSTRACT

Task-Based Language Teaching (TBLT) is an approach to language teaching that emphasizes the use of authentic, meaningful tasks as the basis for language learning. Prabhu is recognized as the pioneer of Task-Based Language Teaching (TBLT) for introducing the concept in his book *Second Language Pedagogy* in 1987. Michael Long is credited with popularizing TBLT as an effective language teaching approach. TBLT has gained widespread recognition and influence, with many scholars contributing to its development, including Rod Ellis and Peter Skehan, who have conducted extensive research on its effectiveness. Implementing TBLT in literature classes can be challenging, as literature classes often have specific goals and objectives that may not align with the principles of TBLT. Literature classes often have a set curriculum that covers a specific set of texts or topics within a limited time frame. This can make it difficult to incorporate TBLT activities, which may require more time and flexibility than traditional classroom activities. Designing tasks that are both meaningful and challenging can be difficult, especially when working with literary texts that may be complex or abstract. Teachers need to create tasks that not only facilitate language learning but also engage students with the literary text. Assessing students' language proficiency and literary understanding in a TBLT classroom can be challenging. Teachers need to develop appropriate assessment criteria that evaluate both language learning and literary analysis skills. Some students may be resistant to TBLT activities if they are used to more traditional classroom activities. Teachers may need to provide extra support and explanation to help TBLT activities can be more student-centered and involve more group work than traditional classroom activities. This can require additional classroom management skills to ensure that all students are engaged and working together effectively. Implementing TBLT in literature classes can be challenging, but it can also provide an effective way to integrate language learning and literary analysis skills. Teachers need to carefully design tasks that align with the principles of TBLT while also addressing the specific goals and objectives of the literature class.

Keywords: TBLT, task design, literature class.

IDENTITAS NASIONAL

¹Riska Naila Zulfa, ²Rinda Laila Nurfatih, ³Erika Sugiarti, ⁴Ahmad Zaeni Ismail

Prodi Akuntansi Syariah, Fakultas Ekonomi dan Bisnis Islam,
UIN K.H Abdurrahman Wahid Pekalongan

ABSTRAK

Identitas Nasional adalah suatu ciri dari suatu bangsa untuk membedakan bangsa yang satu dengan bangsa yang lain. Berdasarkan pengertian bahwa semua bangsa memiliki identitas mereka sendiri-sendiri. Setiap bangsa memiliki ciri-ciri, karakter, keunikannya. Disini akan menjelaskan tentang Pengertian Identitas nasional, unsur pembentukan identitas nasional, faktor pembentukan identitas nasional, sifat identitas nasional, bentuk identitas nasional, fungsi identitas nasional, dinamika dan tantangan identitas nasional. Adanya identitas Nasional Karena adanya sebuah Persamaan dari segi rasa masyarakat Indonesia dengan sejarah yang sama, penderitaan yang sama sehingga terbentuklah identitas nasional.

Kata kunci: Identitas Nasional

ABSTRACT

National Identity is a characteristic of a nation to distinguish one nation from another. Based on the understanding that all nations have their own identity. Each nation has its characteristics, character, uniqueness. the formation of national identity, the factors for the formation of national identity, the nature of national identity, the form of national identity, the function of national identity, the dynamics and challenges of national identity. national.

Keyword: National Identity

KATA PENGANTAR

Puji syukur alhamdulillah kami panjatkan kehadirat Allah SWT yang telah melimpahkan rahmat, taufik, dan hidayah Ny a sehingga penulis dapat menyelesaikan makalah ini guna memenuhi tugas Pendidikan Kewarganegaraan yang berjudul "Identitas Nasional."

Terimakasih penulis ucapkan kepada Ibu Lita Dwi Ariyanti, M.Pd. selaku dosen pengampu matakuliah Pendidikan kewarganegaraan atas tugas yang telah diberikan sehingga dapat menambah wawasan dan ilmu pengetahuan mengenai Pendidikan kewarganegaraan.

Dalam penyusunan makalah ini, penulis menyadari bahwa masih banyak kekurangannya dalam menyusun makalah ini. Oleh sebab itu, kami berharap kritik dan anjuran yang sifatnya membangun agar bisa lebih baik lagi. Kami berharap semoga makalah ini dapat memberi informasi yang berguna bagi pembacannya, terutama teman-teman mahasiswa agar kedepannya menjadi pribadi yang beridentitas nasional, karena kita adalah penerus Bangsa Indonesia.

Pendahuluan

1.1 Latar Belakang

Identitas Nasional merupakan ciri khas yang dimiliki suatu bangsa tentunya berbeda antara satu bangsa dengan bangsa lain. Indonesia adalah salah satu negara yang memiliki bermacam-macam identitas nasional yang menjadi pembeda dengan negara lain. Beragamnya suku bangsa serta

bahasa di Indonesia, merupakan suatu tantangan besar bagi bangsa ini untuk tetap dapat mempertahankan identitas. Untuk itu, sebagai generasi muda seharusnya sudah mengetahui apa itu identitas nasional bangsa kita.

Identitas nasional merupakan cerminan jati diri suatu bangsa dan negara, selain itu pembentukan identitas nasional telah menjadi ketentuan yang disepakati bersama. Maka dari itu, Identitas nasional sangat penting untuk dipelajari dan diterapkan pada kehidupan sehari-hari agar masyarakat di negara ini dapat mengubah dan memperbaiki segala kekeliruan yang terjadi, menjadikan negara ini lebih baik dari sebelumnya.

1.2 Rumusan Masalah

- 1.2.1 Apa yang dimaksud dengan Identitas Nasional?
- 1.2.2 Apa saja faktor-faktor pembentuk identitas nasional?
- 1.2.3 Bagaimana sifat identitas nasional?
- 1.2.4 Apa saja bentuk identitas nasional?
- 1.2.5 Apa saja fungsi identitas nasional?
- 1.2.6 Bagaimana dinamika dan tantangan identitas nasional Indonesia?

1.3 Tujuan

- 1.3.1 Mengetahui arti identitas nasional
- 1.3.2 Mengetahui faktor pembentuk identitas nasional
- 1.3.3 Mengetahui Unsur pembentuk identitas nasional
  - 1.3.4 Mengetahui sifat identitas nasional
  - 1.3.5 Mengetahui bentuk identitas nasional
  - 1.3.6 Mengetahui fungsi dari identitas nasional
  - 1.3.7 Mengetahui dinamika dan tantangan identitas nasional di Indonesia

Pembahasan

2.1 Pengertian Identitas Nasional

Istilah identitas nasional (national identity) berasal dari kata identitas dan nasional. Secara harfiah, identitas (identity) berarti ciri-ciri, tanda-tanda atau jati diri yang melekat pada seseorang atau sesuatu yang membedakannya dengan yang lain. Sedangkan kata nasional (national) yaitu identitas yang melekat pada kelompok-kelompok yang lebih besar yang diikat oleh kesamaan-kesamaan, baik fisik seperti budaya, agama, bahasa maupun nonfisik seperti keinginan, cita-cita dan tujuan. (ICCE, 2005:23) yang dikutip oleh (Sulisworo & Dwi, 2012)

Soedarsono (2002) yang dikutip oleh (Ridhuan & Wahid, 2018) berpendapat bahwa identitas memiliki makna sebagai tanda diri kita, yang menunjukkan siapa kita, walaupun yang ditampilkan hanya hal-hal yang tampak secara lahiriah saja. Makna identitas disini digambarkan sebagai jati diri individu manusia, sebab jati diri adalah sifat dasar manusia yang setelahnya akan menentukan karakter dan kepribadian seseorang. Identitas merupakan penanda yang melekat pada seseorang atau sesuatu, sehingga mampu menjadikan pembeda dengan yang lain. Penanda pribadi bisa berwujud performance seseorang atau tanda-tanda yang melekat pada diri, misalnya berbadan kekar, warna kulit sawo matang, rambut lurus dan lain sebagainya. Penanda juga bisa berupa keterangan tertulis secara administrative, misalnya kartu tanda penduduk (KTP), Surat Izin Mengemudi (SIM), kartu mahasiswa, kartu pelajar dan lain-lain.

Tillar (2007, dalam Kemristek-Dikti. 2016), yang dikutip oleh (Ridhuan & Wahid, 2018) mengungkapkan identitas nasional berkaitan dengan pengertian bangsa. Menurutnya bangsa adalah suatu keseluruhan alamiah seseorang karena dari nya seorang individu memperoleh realitas. Artinya seseorang tidak memiliki apa-apa bila terlepas dari masyarakat. Dalam arti lain seseorang akan memiliki arti bila ada di dalam masyarakat. Dalam konteks hubungan antarbangsa, seseorang dapat dibedakan karena rasionalitasnya, sebab bangsa menjadi ciri yang membedakan bangsa satu dengan bangsa lain.

Menurut Kaelan (2007), yang dikutip oleh (Sulisworo & Dwi, 2012) Ia menyatakan bahwa identitas nasional adalah manifestasi nilai-nilai budaya yang tumbuh dan berkembang dalam aspek kehidupan satu bangsa (nation) dengan ciri-ciri khas, dan dengan ciri-ciri khas tadi suatu bangsa berbeda dengan bangsa lain dalam kehidupannya. Identitas nasional yang mencerminkan nilai-nilai budaya dalam masyarakat bukanlah barang jadi yang sudah selesai dalam kebekuan normatif, melainkan sesuatu yang terbuka dan cenderung terus berkembang karena keinginan untuk mencapai kemajuan yang dimiliki oleh masyarakat pendukungnya. Jadi dapat disimpulkan bahwa identitas nasional adalah jati diri yang merupakan ciri-ciri atau karakteristik bangsa yang menjadi pembeda antara Negara Indonesia dengan bangsa lain.

Identitas nasional biasanya dikaitkan dengan nilai keterikatan tanah air, yang terwujud identitas atau jati diri bangsa dan biasanya menampilkan karakteristik tertentu yang berbeda dengan bangsa-bangsa lain, umumnya dikenal dengan istilah kebangsaan atau nasionalisme. Rakyat dalam konteks kebangsaan tidak mengacu sekedar kepada mereka yang berada pada status sosial yang rendah tetapi mencakup seluruh stuktur sosial yang ada. Semua terikat untuk berpikir dan memiliki kesadaran bahwa kita adalah satu. Bahkan ketika membahas tentang bangsa, cakupannya tidak hanya terbatas pada suatu kondisi tentang komunitas yang hidup saat ini, melainkan juga mencakup mereka yang belum lahir dan yang telah meninggal. Dapat diartikan bahwa hakikat identitas nasional kita sebagai bangsa di dalam kehidupan berbangsa dan bernegara adalah Pancasila yang aktualisasinya tercermin dalam penataan kehidupan dalam arti luas, misalnya dalam Pembukaan UUD 1945, sistem pemerintahan yang digunakan, nilai-nilai etik, moral, tradisi serta mitos, ideologi dan lain sebagainya yang secara normative diterapkan dalam pergaulan baik dalam tatanan tradisional maupun internasional.

2.2 Faktor Pembentuk Identitas Nasional

Menurut Ramlan Surbakti (1999) yang dikutip oleh (Fauzi & Srikantono, 2013), faktor-faktor yang mendukung pembentukan identitas nasional meliputi primordial, sakral, tokoh, kesediaan bersatu dalam perbedaan sejarah, perkembangan ekonomi, dan kelembagaan.

a. Faktor primordial

Faktor primordial yaitu identitas yang khas untuk menyatukan masyarakat Indonesia sehingga dapat membentuk sebuah bangsa. Faktor ini meliputi kekerabatan, persamaan suku bangsa, daerah asal, bahasa dan istiadat.

b. Faktor Sakral

Faktor sakral dapat berupa kesamaan agama yang dipeluk masyarakat dan ideologi doktriner yang diakui oleh masyarakat yang bersangkutan. Faktor sakral ikut mendorong terbentuknya nasionalitas baru karena dengan adanya rasa senasib dan sepenanggungan, persaudaraan dan ikatan emosional yang kental menjadikan bangsa Indonesia untuk mematuhi dan menaatinya. Sehingga tercermin pada sikap dan perilaku menghargai dan menghormati sebagaimana yang telah tercermin dalam butir-butir Pancasila. Negara Indonesia diikat oleh kesamaan ideologi Pancasila.

c. Tokoh

Kepemimpinan dari para tokoh yang disegani dan dihormati oleh masyarakat dapat pula menjadi menjadi faktor yang menyatukan bangsa negara. Pemimpin di beberapa negara dianggap sebagai penyambung lidah rakyat, pemersatu rakyat, dan simbol persatuan bangsa yang bersangkutan. Contohnya Soekarno di Indonesia, Nelson Mandela di Afrika Selatan, Mahatma Gandhi di India, dan Tito di Yugoslavia.

d. Prinsip kesediaan warga bersatu dalam perbedaan (*Unity in diversity*).

Bersatu dalam perbedaan yaitu kesediaan warga bangsa untuk setia pada negara dan pemerintahannya tanpa menghilangkan keterikatannya pada suku bangsa, adat, ras agamanya. Sesungguhnya warga bangsa memiliki kesetiaan ganda (*multiloyalties*). Masyarakat setia kepada identitas primordialnya dan masyarakat juga memiliki kesetiaan pada pemerintah dan negara, namun mereka lebih menunjukkan kesetiaan pada kebersamaan yang terwujud dalam bangsa dalam satu pemerintahan yang sah. Oleh karenanya, setiap warga negara perlu memahami arti penting menghargai identitas nasional yang bertujuan untuk menegakkan semboyan *Bhinneka Tunggal Ika* atau kesatuan dalam perbedaan (*Unity in diversity*) suatu solidaritas yang berdasarkan pada kesatuan.

e. Sejarah

Persepsi yang sama diantara warga masyarakat tentang sejarah mereka dapat menyatukan diri dalam suatu bangsa. Persepsi yang sama tentang pengalaman masa lalu, seperti sama-sama menderita karena penjajahan, tidak hanya melahirkan solidaritas tetapi juga melahirkan tekad dan tujuan yang sama.

f. Perkembangan Ekonomi (Industrialisasi)

Perkembangan ekonomi akan melahirkan spesialisasi pekerjaan/profesi sesuai kebutuhan masyarakat. Semakin tinggi mutu dan variasi kebutuhan masyarakat, semakin saling ketergantungan diantara jenis pekerjaan. Semua orang akan saling bergantung dalam memenuhi kebutuhan hidup.

g. Lembaga-lembaga pemerintahan dan politik

Kerja dan perilaku lembaga politik dapat mempersatukan orang sebagai suatu bangsa. Lembaga-lembaga itu seperti birokrasi, angkatan bersenjata, pengadilan, dan partai politik.

Kelahiran identitas nasional suatu bangsa ditentukan oleh beberapa faktor yang mendukung. Adapun hal yang mempengaruhi terbentuknya identitas nasional, yaitu:

1. Faktor Objektif, yang meliputi faktor geografis-ekologis dan demografi;
2. Faktor Subjektif, yang meliputi faktor historis, sosial, politik dan kebudayaan.

Seperti halnya lahirnya identitas nasional Indonesia. Kondisi geografis-ekologis yang membentuk bangsa Indonesia sebagai wilayah kepulauan yang betiklim tropis dan terletak di persimpangan jalan komunikasi antarwilayah dunia di Asia Tenggara, mempengaruhi perkembangan kehidupan demografis (kependudukan), sosial dan kebudayaan bangsa Indonesia. Selain itu, faktor historis yang dimiliki bangsa Indonesia ikut mempengaruhi proses pembentukan masyarakat dan bangsa Indonesia beserta identitasnya melalui interaksi berbagai faktor didalamnya. (Kaelan & Zubaidi, 2012)

Sedangkan menurut Robert de Ventos, yang dikutip (DwiSulisworo dan Wahyuningsih), mengemukakan teori tentang munculnya identitas nasional sebagai hasil interaksi antara empat faktor penting, yaitu:

1. Faktor primer

Faktor ini meliputi etnisitas, territorial, bahasa, agama, dan sejenisnya. Bagi bangsa Indonesia yang tersusun atas berbagai macam etnis, bahasa, agama, wilayah serta bahasa daerah merupakan suatu kesatuan meskipun berbeda-beda dengan kekhasan masing-masing. Kesatuan tersebut tidak menghilangkan keanekaragaman, dan hal inilah yang dikenal sebagai *Bhinneka Tunggal Ika*.

2. Faktor Pendorong

Faktor ini terdiri dari pembangunan komunikasi dan teknologi, lahirnya angkatan bersenjata modern dan pembangunan lainnya dalam kehidupan negara. Dalam hubungan ini bagi suatu bangsa kemauan ilmu pengetahuan dan teknologi serta pembangunan negara dan bangsanya juga merupakan suatu identitas nasional yang bersifat dinamis. Oleh karena itu, proses pembentukan identitas yang dinamis ini sangat ditentukan oleh kemampuan dan prestasi bangsa Indonesia dalam membangun bangsa dan kesatuan bangsa, serta langkah yang sama dalam memajukan bangsa dan negara Indonesia.

3. Faktor Penarik

Faktor ini meliputi kodifikasi Bahasa dalam gramatika yang resmi, tumbuhnya birokrasi, dan pemantauan sistem pendidikan nasional. Bagi bangsa Indonesia unsur bahasa merupakan bahasa persatuan dan kesatuan nasional. Demikian pula menyangkut birokrasi serta pendidikan nasional telah dikembangkan semaksimal mungkin meskipun sampai sekarang masih senantiasa dikembangkan.

4. Faktor Reaktif

Faktor ini meliputi penindasan, dominasi, dan pencarian identitas alternatif melalui kolektif rakyat. Bangsa Indonesia yang hamper setengah abad dijajah oleh bangsa lain sangat dominan dalam mewujudkan faktor reaktif melalui memori kolektif rakyat Indonesia. Penderitaan, dan kesengsaraan hidup serta semangat bersama dalam memperjuangkan kemerdekaan merupakan faktor yang sangat strategis dalam membentuk memori kolektif rakyat. Semangat perjuangan, pengorbanan, menegakkan kebenaran merupakan identitas untuk memperkuat persatuan dan kesatuan bangsa Indonesia.

2.3 Unsur Pembentuk Identitas Nasional

a. Suku Bangsa

adalah golongan sosial yang khusus dan bersifat akskriptif (ada sejak lahir), yang sama coraknya dengan golongan umur dan jenis kelamin. Di Indonesia terdapat banyak sekali suku bangsa atau kelompok etnis dengan tidak kurang 300 dialeg bangsa. Populasinya pada tahun 2007 adalah 225 juta jiwa. Dari jumlah tersebut diperkirakan setengahnya adalah suku bangsa etnis Jawa. Sisanya adalah suku bangsa yang mendiami wilayah Indonesia di luar Jawa, seperti suku Makassar-Bugis (3,68%), Batak (2,04 %), Bali (1,88%), Aceh (1,4%), dan suku-suku lainnya. Sedangkan suku bangsa atau etnis Tionghoa hanya berjumlah 2,8% tetapi menyebar ke seluruh wilayah Indonesia dan mayoritas mereka bermukim di perkotaan.

b. Agama

Bangsa Indonesia dikenal sebagai masyarakat yang agamis. Agama- agama yang tumbuh dan berkembang di nusantara adalah Islam, Katolik, Hindu, Budha dan Kong Hu Cu. Agama Kong Hu Cu pada masa orde baru tidak diakui sebagai agama resmi negara. Namun sejak pemerintahan presiden ke-4 Indonesia, K.H Abdurrahman wahid, istilah agama resmi dihapuskan.

c. Kebudayaan

adalah pengetahuan manusia sebagai makhluk sosial yang isinya adalah perangkat-perangkat atau model-model pengetahuan yang secara kolektif digunakan oleh pendukungnya untuk menafsirkan dan memahami lingkungan yang dihadapi dan digunakan sebagai rujukan dan pedoman untuk bertindak (dalam bentuk kelakuan dan benda-benda kebudayaan) sesuai dengan lingkungan yang dihadapi. Kebudayaan sebagai indikator identitas nasional bukanlah sesuatu yang bersifat individual. Apa yang dilakukan sebagai kebiasaan pribadi bukanlah suatu

kebudayaan. Kebudayaan harus merupakan milik bersama dalam suatu kelompok, artinya para warganya memiliki pola berpikir dan berperilaku yang didapat dan dikembangkan melalui proses belajar.

d. Bahasa

Merupakan unsur pendukung identitas nasional yang lain. Bahasa dipahami sebagai sistem perlambang yang secara arbitrer dibentuk atas unsur-unsur ucapan manusia dan yang digunakan sebagai sarana komunikasi antar manusia. Bahasa Indonesia dikenal sebagai Bahasa Melayu yang merupakan penghubung berbagai etnis yang mendiami kepulauan Nusantara. Bahasa Melayu ini kemudian ditetapkan pada tahun 1928 oleh pemuda Indonesia dalam peristiwa sumpah pemuda sebagai bahasa persatuan bangsa Indonesia. Selain menjadi bahasa komunikasi diantara suku-suku di Nusantara, bahasa Melayu juga menempati posisi bahasa transisi perdagangan internasional di kawasan kepulauan Nusantara yang digunakan oleh berbagai suku bangsa Indonesia dengan pedagang asing. Pada tahun 1928, bahasa Melayu mengalami perkembangan yang sangat pesat, pada tahun ini bahasa Melayu ditetapkan menjadi bahasa Indonesia sebagai bahasa persatuan bangsa Indonesia. Setelah kemerdekaan, bahasa Indonesia ditetapkan sebagai bahasa nasional.

Dari unsur-unsur identitas nasional tersebut dapat dirumuskan pembagiannya menjadi 3 bagian, yaitu sebagai berikut:

1. Identitas Fundamental, yaitu Pancasila merupakan falsafah bangsa, dasar negara, dan ideologi negara.
2. Identitas Instrumental, yang berisi UUD 1945 dan tata perundangannya, Bahasa Indonesia, lambang negara, bendera negara, lagu kebangsaan Indonesia Raya.
3. Identitas Alamiah, yang meliputi negara kepulauan (Archipelago) dan pluralisme dalam suku, Bahasa, budaya, dan agama serta kepercayaan. (Sulisworo & Dwi, 2012)

2.4 Sifat Identitas Nasional

Identitas Nasional merupakan jati diri bangsa yang bersifat dinamis dan khas, yang menjadi pandangan hidup dalam mencapai cita-cita dan tujuan hidup bersama. Pada era globalisasi ini, eksistensi bangsa-bangsa di dunia sedang dihadapkan oleh tantangan yang kuat dari kekuatan internasional baik di dalam bidang sosial, ekonomi, budaya dan politik. Apabila bangsa tersebut tidak mempunyai atau tidak mampu mempertahankan identitas nasional yang menjadi kepribadiannya, maka bangsa tersebut akan mudah goyah dan terombang-ambing oleh perkembangan zaman. Oleh karena itu, identitas nasional sangat mutlak dibutuhkan agar suatu bangsa dapat mempertahankan eksistensi diri dan mencapai hal-hal yang menjadi cita-cita dan tujuan hidup bersama. (Astawa, 2017)

(Tillar, 2007; Winarno, 2013), yang dikutip oleh (Ismail & Hartati, 2020), membagi Identitas menjadi 2 jenis, yakni identitas primer dan identitas sekunder. Identitas primer disebut juga identitas etnis yaitu identitas yang mengawali identitas sekunder, sedangkan identitas sekunder adalah identitas yang dibentuk atau direkonstruksi berdasarkan hasil kesepakatan bersama. Bangsa Indonesia yang memiliki identitas primer atau suku bangsa lebih dari 700 suku bangsa telah bersepakat untuk membentuk Negara Kesatuan Republik Indonesia dengan menyatakan proklamasi kemerdekaan tanggal 17 Agustus 1945. Identitas etnis yang terwujud yaitu dalam bentuk budaya etnis yang dikembangkan agar memberi sumbangan bagi pembentukan budaya nasional dan akhirnya menjadi identitas nasional.

Dari penjelasan tersebut dapat diketahui bahwa identitas nasional bersifat buatan dan sekunder. Bersifat buatan karena identitas nasional itu dibuat, dibentuk, dan disepakati oleh warga sebagai identitasnya setelah mereka bernegara. Bersifat sekunder karena identitas nasional lahir kemudian bila dibandingkan dengan identitas kesukubangsaan yang memang telah dimiliki

warga bangsa itu secara askriptif. Jauh sebelum memiliki identitas nasional, warga bangsa telah memiliki identitas primer, yaitu identitas kesukubangsaan.

2.5 Bentuk Identitas Nasional

Bentuk identitas nasional Indonesia meliputi, bendera, Bahasa, lambang negara, dan lagu kebangsaan Indonesia.

1. Bendera Negara, Sang Merah Putih

Warna bendera merah putih memiliki makna yang sakral. Warna merah berarti berani yang melambangkan tubuh manusia, dan warna putih berarti suci yang melambangkan jiwa manusia, keduanya saling melengkapi dan menyempurnakan Indonesia. Dasar bendera merah putih sebagai bendera negara, tertuang dalam UUD NRI 1945 dan Undang-Undang No. 24 Tahun 2009 tentang Bendera, bahasa dan Lambang Negara serta Lagu Kebangsaan. Oleh karena itu, bendera Merah Putih adalah bentuk identitas nasional yang harus dijaga dan dilestarikan.

2. Bahasa Negara Indonesia

Bahasa Indonesia adalah bahasa yang berasal dari rumpun melayu yang tumbuh dan berkembang sejak zaman dahulu sudah dipergunakan sebagai bahasa perhubungan. Bahasa Indonesia diangkat dan diikrarkan pada Kongres Pemuda II tanggal 28 Oktober 1928 kemudian disepakati bangsa Indonesia mejadi bahasa persatuan. (Winarno, Paradigma Baru Pendidikan Kewarganegaraan Panduan Kuliah di Perguruan Tinggi, hlm 13).

3. Lambang Negara Garuda Pancasila dan Simbol-Simbol Pancasila

Pada tanggal 13 Juli 1945, dalam rapat panitia perancangan UUD 1945, tanggal 16 November 1945 baru dibentuk panitia Indonesia Raya yang diketuai Ki Hajar Dewantara dengan sekertaris Muhammad Yamin. Panitia ini bertugas untuk menyelidiki arti lambang-lambang dalam peradaban bangsa Indonesia sebagai langkah awal untuk mempersiapkan bahan kajian tentang lambang negara.

a. Arti dan Makna Lambang Negara

Menurut Kansil dan Christine dalam Maulana Arafat Lubis, menyatakan bahwa arti dan makna simbolik dari lambang negara adalah Garuda yang merupakan burung yang dinamakan juga “Sang Raja Wali”, seperti yang disebutkan dalam cerita *Ramayana* dan *Bharatayuda*.

1. Burung tersebut merupakan lambing kekuasaan dan kekuatan.

2. Sayap yang masing-masing terdiri dari 17 helai, berarti tanggal 17. Ekor burung yang terdiri dari 8 helai, berarti bulan ke-8 atau bulan Agustus.
3. Jumlah buku kecil di bawah perisai sebanyak 19 helai dan jumlah bulu kecil di bawah leher sebanyak 45 helai, berarti tahun 1945.
4. Perisai berbentuk jantung yang digantungkan pada leher garuda artinya lambang perlindungan, sedangkan garis melintang di tengah-tengah perisai melukiskan khatulistiwa (equator).

b. Bhinneka Tunggal Ika

Bhinneka tunggal ika adalah semboyan bangsa yang memiliki arti “Berbeda-beda tetapi tetap satu juga.” Semboyan negatra Indonesia ini sangat tepat, mengingat bangsa Indonesia sangat pluralis atau majemuk. Untuk menjamin keanekaragaman suku bangsa, sosila budaya, norma, adat-istiadat, kebiasaan, keyakinan, kepercayaan, wawasan dan lain sebagainya yang dimiliki bangsa Indonesia, maka semboyan negara *Bhinneka Tunggal Ika*, sangat cocok untuk menyatukan visi dan misi bangsa dan negara Indonesia. Sehingga menjadi modal efektif dalam pembangunan bangsa serta keberlangsungan dalam memncapai tujuan nasional Indonesia.

4. Lagu Kebangsaan Indonesia Raya.

Lagu kebangsaan Republik Indonesia adalah Indonesia Raya. Syair lagu kebangsaan Indonesia Raya, sarat akan semangat, motivasi, dan gelora kebangsaan yang sangat kental. Lagu ini diciptakan oleh W.R. Supratman yang dinyanyikan pertama kali pada tanggal 28 Oktober 1928 di Yogyakarta saat Kongres Pemuda II.

5. UUD Negara Republik Indonesia Tahun 1945.

UUD NRI Tahun 1945 merupakan konstitusi negara yang dalam sistem ketatanegaraan Indonesia disebut sebagai hukum dasar atau undang-undang dasar. Manfaat konstitusi negara adalah untuk memberikan pembatasan kekuasaan. Dalam pengertian bahwa terdapat pembagian kekuasaan secara tegas dan jelas, yaitu eksekutif, legislatif, dan yudikatif. Hal ini sesuai dengan prinsip demokrasi, yang telah menjadikan negara Indonesia sebagai negara yang menolak kekuasaan mutlak sejak kemerdekaan sampai sekarang. Konstitusi negara memberikan jaminan yang paling efektif dalam menjaga agar kekuasaan yang ada dalam negara tidak disalahgunakan dan tidak melanggar hak asasi warga negara. Dengan demikian, konstitusi negara bersifat membatasi kekuasaan suatu negara dan mengatur sistem ketatanegaraan.

6. Kebudayaan Daerah.

Indonesia memiliki keragaman bahasa dan budaya daerah yang ditetapkan sebagai budaya dan identitas nasional. Indonesia terdiri dari berbagai suku bangsa yang berjumlah 1340 suku bangsa, jumlah bahasa yang ada di Indonesia berjumlah 724 bahasa, jumlah budaya yang ada di Indonesia berjumlah 7241 karya budaya dan jumlah ras di Indonesia ada 4, yaitu *Papua Melanozoid, Negroid, Weddoid, dan Melayu Mongoloid*. Masyarakat Indonesia yang mendiami pulau-pulau menggunakan banyak bahasa, mempunyai budaya daerah. Kemudian, budaya daerah ini ditetapkan sebagai budaya nasional dan identitas nasional. (Lubis, 2018)

2.6 Fungsi Identitas Nasional

Menurut Soemarno Sudarsono, sebagai mana dikutip dalam (Erwin, 2013), Identitas Nasional memiliki empat fungsi, yaitu:

1. Sebagai penanda keberadaan atau eksistensinya. Bangsa yang tidak mempunyai jati diri tidak akan eksis dalam kehidupan bangsa dan negara.

2. Sebagai pencerminan kondisi bangsa yang menampilkan kematangan jiwa, daya juang dan kekuatan bangsa. Hal ini tercermin dalam kondisi bangsa pada umumnya dan kondisi ketahanan bangsa pada khususnya.
3. Sebagai pembeda dengan bangsa lain di dunia.
4. Identitas nasional merupakan sesuatu yang terbuka untuk diberi makna baru agar tetap relevan dan fungsional dalam kondisi aktual yang berkembang dalam masyarakat.

2.7 Dinamika dan Tantangan Identitas Nasional Indonesia

Tantangan mengembangkan identitas nasional terletak pada pikiran dan sikap yang terbuka untuk menghormati keanekaragaman, mendorong demokrasi yang partisipatif, memperkuat penegakan hukum serta memajukan solidaritas terhadap mereka yang lemah atau korban dimana negeri Indonesia adalah ruang public sebagai tempat kita hidup bersama. Kedudukan identitas nasional sangat penting dimiliki oleh setiap bangsa, karena tanpa identitas nasional negara akan terombang-ambing. Namun dilihat dari fenomena yang terjadi di masyarakat, identitas yang dimiliki bangsa seolah-olah terkikis dengan adanya pengaruh yang timbul dari pihak luar. Budaya-budaya barat yang masuk rasanya begitu cepat diserap oleh lapisan masyarakat. Masyarakat lebih mudah mengambil budaya-budaya barat yang tidak sesuai dengan corak ketimuran, yang pada dasarnya masih menjunjung tinggi nilai moral dan etika. Namun, kenyataannya hal itu sering kali diabaikan.

Rendahnya pemahaman dan menurunnya kesadaran warga negara dalam bersikap dan berperilaku menggunakan nilai-nilai Pancasila dalam kehidupan berbangsa dan bernegara, khususnya pada era reformasi bagaikan berada dalam tahap disintegrasi karena tidak ada pegangan bersama. Oleh karena itu, perlu adanya pendukung dalam meningkatkan kesadaran terhadap nilai-nilai luhur yang dapat dijadikan pegangan dalam bermasyarakat. Seperti memahami dan mengerti nilai-nilai Pancasila sebagai pedoman hidup bangsa sehingga dapat merasa berkewajiban dalam melaksanakannya. (Ismail & Hartati, 2020)

PENUTUP

3.1 Kesimpulan

Identitas nasional adalah kepribadian nasional atau jati diri nasional yang dimiliki suatu bangsa yang membedakan bangsa satu dengan bangsa yang lain. Identitas nasional biasanya dikaitkan dengan nilai keterikatan tanah air, yang terwujud identitas atau jati diri bangsa dan biasanya menampilkan karakteristik tertentu yang berbeda dengan bangsa-bangsa lain, umumnya dikenal dengan istilah kebangsaan atau nasionalisme. Semua struktur sosial terikat untuk berpikir dan memiliki kesadaran bahwa kita adalah satu.

Identitas nasional yang mencerminkan nilai-nilai budaya dalam masyarakat bukanlah barang jadi yang sudah selesai dalam kebekuan normative, melainkan dibentuk oleh beberapa faktor. Sebagai contoh yaitu faktor objektif, subjektif, faktor primordial, faktor sakral, sejarah, kesediaan dalam perbedaan, tokoh, dan lain-lain.

Jati diri yang ditunjukkan bangsa Indonesia tertuang dalam banyak bentuk, seperti bendera merah putih dan lambang negara Garuda yang memiliki makna tersendiri. Selain itu bahasa, lagu kebangsaan, UUD 1945, serta kebudayaan daerah menjadi ciri khas yang menjadi pembeda antara Bangsa Indonesia dengan bangsa lain.

Dilihat dari fenomena yang terjadi di masyarakat, identitas yang dimiliki bangsa seolah-olah terkikis dengan adanya pengaruh yang timbul dari pihak luar. Tantangan dalam mengembangkan pemahaman mengenai identitas nasional turut hadir di dalam masyarakat. Salah satunya karena sikap keterbukaan masyarakat atas masuknya kebudayaan dari luar.

Tantangan terkait memudarnya rasa nasionalisme dan patriotisme perlu mendapat perhatian. Bangsa Indonesia perlu mengupayakan strategi agar kecintaan terhadap bangsa mengalami

keningkatan. Hal tersebut perlu adanya kontribusi setiap warga untuk meningkatkan kesadaran terhadap nilai-nilai identitas nasional yang dapat dijadikan pegangan

3.2 Saran

Demikian makalah ini penulis susun, semoga dapat memberikan manfaat bagi para pembaca. Dalam penyusunan makalah ini penulis menyadari masih adanya kekurangan, untuk itu kritik dan saran yang membangun akan penulis terima demi menyempurnakan makalah ini.

DAFTAR PUSTAKA

- Astawa, I. P. A. (2017). *Materi Kuliah Kewarganegaraan*. hlm, 8.
- Erwin, M. (2013). *Pendidikan Kewarganegaraan Republik Indonesia Hlm 40-44*. PT Refika Aditama.
- Fauzi, I., & Srikantono. (2013). *Pendidikan Kewarganegaraan*. Pusat Studi Pemberdayaan Rakyat dan Transformasi Sosial.
- Ismail, & Hartati, S. (2020). *PENDIDIKAN KEWARGANEGARAAN Konsep Dasar Kehidupan Berbangsa dan Bernegara di Indonesia*. CV.Penerbit Qiara Media.
- Kaelan, & Zubaidi, A. (2012). *Pendidikan Kewarganegaraan Untuk Perguruan Tinggi Hlm 42-43*. Paradigma.
- Lubis, M. A. (2018). *Pembelajaran PPKn (Teori Pengajaran Abad 21 di SD/MI)*. Samudera Biru.
- Ridhuan, S., & Wahid, A. (2018). *Pendidikan Kewarganegaraan di Perguruan Tinggi*. University Press Universitas EsaUnggul Jakarta.
- Sulisworo, & Dwi, W. T. (2012). *Hibah Materi Pembelajaran Non Konvensional Hlm 4-8*.

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ (1918-1920) VE İRAN DEVLETİNİN İLİŞKİLERİ

Dr. TOHID MELIKZADE¹, Assoc. Prof. MOHAMMAD JAFAR CHAMANKAR²

URMİYE ÜNİVERSİTESİ

Özet

I . dünya savaşının sonlarına doğru, Rus ihtilalı baş verince çarlık rejimi çökmeye uğradı. Bu çöküş Rusya sömürgesinde olan halkları derinden sevindirdi. Azerbaycan Türkleri de bu halkların birisiydi.

XX. asrın başlarından itibaren Azerbaycan'da gizlice kurulan Musavat fırkası Azerbaycanın geleceğinde rol oynayan en temeli partilerden biri sayılmaktaydı. Musavat'ın lideri Mehmet Emin Resulzade ise genç olduğuna rağmen gerek kafkaslarda gerekse yurt dışında siyasette kabiliyetli insan olarak tanınmıştır. Gerek Kaçar dönemi İran'da gerekse de Osmanlı da faaliyetlerde bulunan Resulzade, bu ülkelerde edindiği tecrübelerden dolayı Azerbaycan'ın Ruslardan kurtarılması için müstakillik mefkuresini faaliyetinin temelinde alan insanların başındaydı. Onun meclis başkanlığı döneminde 28 Mayıs 1918 de Azerbaycan cumhuriyeti sadece Araz nehrinin kuzeyinde bulunan Azerbaycan topraklarında kuruldu. Tebriz merkezli Güney kısmı ise İran'da kaldı.

Azerbaycan devleti kuruluş arifesinde ve kurulduktan sonra menfaatleri ile zıt olan İran ve Rusya tarafından eleştirilse de İttihat ve Terakki yönetiminde bulunan Osmanlı devleti tarafından tam güçle desteklendi.

Azerbaycan devleti ilanı zamanında İran'da 1906 dan itibaren başlanan Meşrutiyet olaylarından dolayı Kaçar hakimiyeti ve dolayısıyla Türk iktidarı yıpranmaya başlamış ve yeni Fars sistemli, merkezsel bir İran ortaya çıkmaktaydı. Bu merkezsel devletin esas alacağı sistem sözde İslam'dan önceki Sasani devleti gelenekleri ve esas itibariyle Zertoştılık dini ve mefkuresini benimsemiştir. Bu sistemin teorisyenleri geçmişte bölgede bulunan İslam'dan önce ve sonraki devletleri, yeni Kurulan Fars sistemli İran olarak göstermeye gayret ediyor ve göstereceklerdi. Anlaşılmaktadır ki onların sahip olduğu ve iddia ettikleri arazi Çindan Anadolu'ya kadar ve Kuzeyden ise Hazar denizinin kuzey bölgelerine kadar araziye kapsamaktadır. Bu teorisyenlerin iddiasına göre Türkler ve Moğollar sonralar İran coğrafyasına girerek Fars kimliği ve İran medeniyetini yıpratmaya çalışmışlar. Bu iddialara göre pantürkism denilen olaya her bir vatansever İranlının görevi sayılıyordu. Bu bakışlar yeni kurulan Azerbaycan devlet ve mefkuresi ile, zıt olduğu ilk baştan açık ve net idi. Anlatmaya gerek yok ki Azerbaycan devleti kurulduktan sonra yeni Fars sistemli İran teorisyenleri o zamanki İran'da yayınlanan basın yayın aracılığıyla bu genç devletin varlığını eleştirip toprak iddialarında dahi bulundular. Biz bu meseleye sonraki bölümlerde değineceğiz.

İkiye bölündükten sonra Azerbaycan tarihi ve durumu

lindiği gibi 1813 ve 1828 antlaşmalarına göre Demir kapıdan başlanıp da Zencan ve Hemedan şehirlerine kadar uzana Azerbaycan toprakları ikiye bölündü. Bu antlaşmalara göre Azerbaycan'ın kuzey kısmı Rusya'ya verilir. Güney kısmı ise kaçar devletinin bünyesinde öncül rolünü koruyarak kalır.

Ruslar bu yeni elde ettiği araziyi kendi sistemlerinde bütünleştirmek amacıyla Araz nehrinin kuzeyinin umum Azerbaycan adını yani “ Azerbaycan’ı “ortadan kaldırmak amacıyla Kafkas terimini kullandılar. Bu siyaset doğrultusunda 1813 lerden itibaren Azerbaycan kelimesi siyasi olarak sadece Azerbaycan’ın güney kısmına denildi. Bu gayri meşru geleneğe rağmen kuzeydeki Azerbaycan aydınları fırsat buldukça Ana vatanlarını Azerbaycan ve dillerini Tatarca değil Türkçe olarak vurgulurdular. S. M .Ganizade'nin 1890. yılda yayımladığı “ İstılahı Azerbaycan “kitabının örnek getirmek dediklerimize örnek göstere biliriz.

Azerbaycan bölündüğü zaman kaçar Türkleri bölgeye hakim idiler. Daha doğrusu Azerbaycan Türkleri kaçar devletini idare etmekteydiler. Azerbaycan o zamanlar bir çok özelliklere sahip idi. Azerbaycan bu ülkenin iç ve dış ticaret kapısı olarak tüm ülkenin siyasi ve kültürel bazında olan giriş kapısıydı. Bu sebeplerden dolayı 1850'lerden itibaren Azerbaycan’a İran’ın başı olarak ifade edildi.

Azerbaycan ve Tebriz ikinci kaçar şahı Fetelişah zamanından beri veliahtların ülkeyi idare etmek becerisini artırmak için gelecek sarayın staj merkezi olarak belirlenmiştir. Bu hususta E. Brown şöyle yazıyor :

Azerbaycan Rusya ve Osmanlıyla komşu olduğundan dolayı önemli bir bölge. kaçarlar bu bölgenin Türk bölgesi olduğundan dolayı Osmanlı veya Kafkaslarla birleşmesinden hep endişeli. Kaçarlar veliahtlarını oraya göndermekle Azerbaycanlılara ne kadar önem verdiklerini göstermek istiyorlar. ¹

Abbas Mirza ve Azerbaycan

Fetelişahın oğlu ve veliahdı Abbas Mirza Kaçarlar dönemi Azerbaycan'ın ilk valisiydi. O, Azerbaycan'ın ilerlemesine hep çalışıyordu. Onun çabalarıyla yeni medeniyeti elde etmek için ilk defa yurt dışına mühendislik ve harbi bilimleri öğrenmek için öğrenciler gönderildi.² Ruslar karşısında Azerbaycan'ın yeni ve modern ordusunu kurdu ve onların eğitmesi için de Avrupa ülkelerinden uzmanlar getirtirdi.³

Abbas mirza cidden Azerbaycan’ı kalkındırmak niyetindeydi. Ne yazık ki ecel ona fırsat vermedi ve babası ölmeden veliahtken ölür. Bu nedenle onun oğlu Mehemmet Mirza yeni veliaht seçilerek Tebriz’e gelmek istedi. Bir yıl sonra şah ölünce Mehemmet Mirza ' Mehemmet şah' adıyla kaçar tahtına sahip olur.

Yeni kaçar sistemi çok iyi çalışıyordu. şah ölünce yeni iahla birlikte Azerbaycanlı devlet adamları başkent Tahrana geliyordular. Bu defa da Tebriz’den bir sürü devlet adamı Thrana geldi. Tabii ki bunların içinden en seçkin insan başbakan yada eski tabirice sadrazam olmalıydı. Bu defa Bayat Türklerinden ve İrevan doğumlu Hacı Mirza Ağası başbakan oldu. Onun başbakanlık döneminde Türkler memleketin Tüm işlerini yönetirlerdi. ne yazık ki şah ölünce Türklerin durumu kötü öldü. Tebriz’den yeni şah gelince Türklere çok kötü muameleler oldu. Başbakan da canını kurtarmak için bir kutsal mekana sığınıp yeni şah gelene kadar orada kaldı.⁴

Gine kaçarların geleneklerine göre yeni kral Tahrana geldi. yeni kral Nasireddin şahıydı. Onun yanısıra yine Tebriz'deki Türk devlet adamları Tahrana geldi. yeni şah 20 Ekim 1848 de kaçar sülalesinin 4. şahı olarak tahta çıktı. Tarihi kaynaklara göre Nasireddinşah Tahrana vardığı zaman hiç Farsça konuşmaz ve çevresinde hep Türkler olurdu. Yine tahranda saltanatı ele geçirmesinde hayli yardım eden tebrizdeki başbakanı, Mirza Tağı Han (Emir kebir) bu defa

¹ Brown, Edward , yek sal der miyane iraniyan , Tahran 1360 , s : 172

² Mehsubi , Hüseyin , tarihi moessesate cedid der İran , Tahran 1370 s : 100

³ aynı kaynak , s :49

⁴ Saadet Noberi , Hüseyin , Hacı Mirza Ağası , Tahran 1360, s :95

da tahranda başbakanlığa seçti. Onun tüm memlekete olan hizmetleri unutulmaz oldu. Ne yazık ki onun öldürülmesiyle memleket gelişmesi yarımca kaldı ve ayrıca Fars devlet adamları onun ölümünden sonra rahatça nefes aldılar⁵.

Emir kebirin katlından sonra devlet yönetiminde Farsların gurup başkanı sayılan Mirza Ağa han Nuri başbakan oldu. Onun başkanlığıyla Azerbaycanlıların memleketin önemli görevlerden alınması başlayıp Türkler memleketin önemli vazifelerden uzaklaştırıldı.

xx. yüzyıl global dünya gelişmeleri Osmanlılarla yanı sıra kaçar devletini de etkiledi. Kaçar devletinin bünyesinde bulunan Azerbaycan Türkleri de bu etkileşimden uzak kalmadılar. Meşrutiyet hareketi her iki ülkede yeni siyasi ve kültürel rüzgarlar estirmiş ve her iki halkında talihini değiştirmiştir. Ne yazık ki bu hareket sonuçta kaçar-Türk devletini yeni Fars sistemli İran'a değiştirdi ve Azerbaycan Türkleri tamamiyle iktidardan uzaklaştırıldı. İlginçtir o zamanlar bazı Azerbaycan aydınları ön görüşle İran'da Türklerin çıkarlarını korumak için Tahran'da " Türk Encümeni " kurmayı teklif ederler⁶. Ne yazık ki onların çabaları sonuçsuz kalır ve nihayet gayri resmi olarak birinci dünya harbi esnasında ve resmen 1925 de yeni Fars sistemli İran devleti kurulur. Rıza Han ilk pehlevi sülalesinin kralı olarak son kaçar kralı sultan Ahmet şahın yerinde oturdu.

1917.yıldan itibaren başlanan Hiyabani hareketi ve nihayet 1920 Hiyabani tarafından ilan olan Azadistan devleti, Azerbaycanlıların iktidardan düşme sürecinin ilk itiraz sesi sayılabilir.

Hiyabani hareketi ve Demokrat fırkası İran devletini hiçbir dış devlete bağlanmasını istemiyordu. Bu ise birinci dünya savaşından sonraki zamanda çok enteresan bir olay olarak değerlendirilmeye layıktır.

Demokrat fırkasının organı "İran- e nov "un (yeni İran) başyazarı Mehmet Emin Resulzade (1883-1956) idi. Bu derginin asıl amacı Kaçar devletinin dış ülkelerin müdahalelerinden kurtarmak ve gülcü- bağımsız bir devlet yaratmak idi. Ne yazık ki Demokratların içinde bulunan bazı kesimler yeni İran rejimi kurmada Türklerle zıt olmayı esas alarak bir şovenist pan-farsisit devleti kurmayı ön gördüler.

Demek ki demokratlar içte iki önemli yere bölünmüşler:

- 1- Fars sistemini savunanlar ki başta olmak üzere Meliküşüerayi Bahar ve Tebrizli Kesrevini demek mümkündür.
- 2- Türk sistemini savunanlar Hiyabani ve M.E.Resulzade başta olmakla başak bir takım meşruteçini de saymak mümkün.

1905 den 1917 e kadar Rusya'ya karşı olan Demokratlar Bolşevik ihtilalinden sonra yeni bir politika izlediler. Bu defa Rusya inkılabına yaklaşan Demokratların hareketi İngilterenin genel Ortadoğu siyasetine ters geldi ve Hiyabani bu konuda uyarıldı. İngiltere Hiyabani karşıtlarına yakınlaşmaya başlasa da onların bir çoğu bu yardımlardan uzaklaştılar. fakat Fars kolu hesap olan demokratlar bu konuya olumlu yanıt verdiler. Gerçi Kesrevi gibi Hiyabaninin fikir düşmanları İngilterenin yardımlarını' Hiyabaninin Azerbaycan adına ayaklanması sebebiyle ' ret ettiler.

Azerbaycan cumhuriyeti ve güney meselesi

Bilindiği gibi 1918 den 1920 e kadar Azerbaycan'ın kuzey bölümü müstakil bir devlet oldu ve onlarca devlet bu yeni devleti defakto olarak resmiyete tanıdı. Bu cumhuriyet hayatının ilk

⁵ Mahmut , mahmut , 19 . asırda İran- İngiltere siyasi münasibetleri , 2.c , Tahran 1344 s : 227

⁶ Fethi , Nüsretullah , Şehit sigetolislam Tebrizinin öz geçmişi ,Tahran 1352 s : 227

günlerinden itibaren İran'da karmaşıklıklardan faydalanarak Azerbaycan'ın güney kısmıyla birleşmek istedi. İki Azerbaycan'ın birleşmesi için Bakü'den görüş geçiren G.Azerbaycan devlet adamlarına hatsız tekliflerde bulundular. Bu teklifler hepsi ret edilirken İran, Osmanlıların üst düzey komutanı Halil paşayı bu çabalara yardım gösterdiklerinden dolayı kınadı.⁷ Ayrıca Hiyabani ve Resulzade ilişkileri de tartışılır bir konu oldu. Acaba neden bir fikre mensup iki devlet adamı bir istikamette yürüyemediler? Gerçi güneyde olan hadiseler Azerbaycan cumhuriyeti devlet adamları tarafından de desteklendi⁸.

İranlıların Azerbaycan cumhuriyeti aleyhinde faaliyetleri

Azerbaycan devletinin kurulması her zaman Azerbaycan'ı Fars kültürü istilasında görmek isteyenleri şaşırttı. Müsavatçıların bağımsız Azerbaycan şiarıyla işe başlamalarıyla bir zamanda onlarda “ Azerbaycan cüze layenfekke İran “ (Azerbaycan İran'ın ayrılmaz bir hissesi) adlı gazete çıkarmaya karar verdiler⁹. Re'd adlı gazete hariç, gerek iç gerekse de dışta yayımlanan Fars sistemli İran dergilerinde iki konu vurgulandı:

- 1- Azerbaycan her zaman İran'ın bir parçasıydı.
- 2- Azerbaycan adı sadece Araz'ın güney kısmına denirdi. kuzey kısma ise Aran/Ablan denirdi.¹⁰

1919 senesinde İran _ Azerbaycan federasyonu konusu

I.dünya savaşından sonra Paris'te mağlup olmuş ülkelerin geleceği için bir toplantı kuruldu. Azerbaycan delegeleri de bu toplantıya katılmak istedi ama onların katılmaları onaylanmadı. Azerbaycan temsilcileri henüz İstanbul'dayken Paris'te olan Ermenistan ve İran temsilcileri Azerbaycan'ın çıkarlarına dokunan büyük toprak iddiaları ile hareket ettiler.

Yeni İran gazetelerinde yer alan pan- farsist konular da İran dış işleri bakanlığının resmi tutumu oldu. İran hatta Osmanlı arazisinin doğusunu da talep ediyordu ve Ermenistan'ın toprak iddialarından endişe duyurdu. Asuriler de Urmiye ve Salams'ta bağımsız Nesturi memleketi kurma peşindeydiler. Onlar hatta müttefiklerin himayelerini de kazanmışlar¹¹. İran gerek Rusyadan gerekse osmanlı'dan 578 km² lik büyük bir arazi istiyordu ama İran'ın taleplerine müttefik devletler pek itina etmedi ve hatta sonunda İran savaşta tarafsız olduğu için toplantıya giremedi.

İran Ağustos 1919'da İngiltere'yle bir stratejik ittifak kurdu. Ayrıca İngiltere Azerbaycan'da hakim olan Şeyh Muhammet Hiyabani'den Rus Bolşeviklerle ittifak kurmasına dair söz aldı. Böylece İngiltere Bolşevikler önünde bir baraj kurmayı başardı. Bu gelişmelerden sonra İran Azerbaycan'dan toprak iddiaları yerine bu devletle dostluk kurmaya taraf yöneldi. Bu siyaset değişiminde İran devletinde bulunan eski Türk devlet adamlarının rolü olmuştur¹².

Bu devlet adamlarının çabalarıyla İran - Azerbaycan konfederasyon meselsi iki devlet adamları tarafından tartışıldı. Bu anlaşma (Ekim - Kasım 1919) da Azerbaycan tarafından Elimerdan Topçibaşov ve İran tarafından Nusretoddole Firuz tarafından onaylandı. Gayri resmi olarak

⁷ Erfe, Hasan , 5 sultan hizmetinde. taharan,1370 , s: 100

⁸ Azerbaycan devletinin istanbuldaki sefiri Yusif Bey Vezirov ' Azerbaycan ' adlı kitabının 54.sayfasında şöyle yazıyor : son zamanlar tebriz milli hareket merkezi oldu.Cenub Azerbaycan'ın müsteqil yaşamasını temin etmek için bir hükümet bile teşekkül etti.milli hükümet ' Azadistan ' namile merufdur.

⁹ bu gazetede zamanında S.c.Pişavarş de öakale yayımlamıştı.

¹⁰ bakınız İran dış işleri bakanlığını 1920 de Baküye gönderdiği heyetin raporlarına , Tahran 1379

¹¹ Melikzade. Tohid. Salmas Azerbaycan tarihinde. Tebriz 1378.s, 202

¹² Kazvinin Tağizadeye mektupları , Tahran , 1353 / 1974 s:102

Araz nehrinin güneyinde yaşayan Azerbaycanlılar Kuzeydeki Azerbaycanlılara Ermeni çetelerinin karşısını almakta yardım ediyorlardı¹³.

Lord Korzon 13 Ekim 1919 da Ser persi cacs'a yazdığı bir mektubda Bu anlaşmayı şöyle açıkladı :

1- Kafkas Azerbaycan'ı, Paris barış konferansına verdiği haritalarda gösterildiği gibi, sona kadar Rusya topraklarından ayrılıyor.

2- 28 Mayıs 1918 de kurulan Azerbaycan cumhuriyeti bir özgür bağımsız ve demokratik ülke olarak resmiyete tanınacak . Azerbaycan'ın başkenti Baku olacak. Bu yeni cumhuriyette halk tarafından seçilen cumhurbaşkanı ve anayasaya göre kurulacak parlaman bulunacak.

3- Azerbaycan demokratik cumhuriyeti kendi komşusu İran krallığı ile siyasi ve ekonomik ilişkilerde bulunacak . Bu ilişkilerin şekli İran ve Azerbaycan devletlerinin anlaşmasıyla sağlanacak. Bu ortak anlaşma iki tarafın parlatanlarında onaylanmalıdır. Fakat şimdiden Azerbaycan devleti İran devletiyle benzer ve aynı dış politika sağlayacak. Vahit dış işleri bakanlığı iki devletin dış siyasetini Yöneltecek.

4- Azerbaycan cumhuriyeti kendi toprak bütünlüğünü sağlamak ve bağımsızlığını geliştirmek ve korumak için ve de siyasi, iktisadi, kültürel ve harbi güçlerin geliştirmesi için İngiltere tarafından İran'a yapılacak desteklerin istemesine samimiyetle arz ediyor.¹⁴

Gerçi Bu konfederasyon iki devletin dış ve iç sorunlarından dolayı gerçekleşemedi ama her iki devlet ticari alanlarda ilişkilerini genişlendirmekle ister istemez bölgede çizilen yeni haritaları kabul etmek zorunda kaldılar. hatta İran Baku'ye bir resmi heyet göndermekle 1920 de Azerbaycan devletini resmiyete tanıdı.

M.E.Resultzade İran – Azerbaycan ilişkileri konusunda Azerbaycan milli meclisinin 15 Nisan tarihli toplantısında son cümleleri böyle söyledi: Efendiler! Bugün Azerbaycan Meclis-i Mebusanı tasdikine takdim edilen antlaşma, komşumuz ve dostumuz İran hükümeti ile bizim hükümetimiz arasında komşuluk ve sevgi yollarını tesbit edip iyi münasebetle yaşamayı onaylayan bir antlaşmadır. Her bir antlaşma gerek uluslararası bir mahiyette olsun, gerek milli mahiyette olsun böyledir. Bir memleket içerisinde anayasa onun dahili muahedesidir. Uluslar arası muahedelerde keza böyledir. O şey ki, tabiatı vardır. Önce hayatın ihtiyaçları iktiza eder. Bir millet gerek kendi içinde, gerekse komşu milletlerle anlaşma neticesinde o ihtiyaçları def edip her iki tarafın çıkarları doğrultusunda antlaşmalar meydana getirirler. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri İran ile alaka ve yakınlığını bilenler ve bu hakikatlere müdrük olanlar ve bu iki millet arasında tarihi, medeni, iktisadi yakınlıkları anlayanlar bilirler ki, arada ne kadar sui-tefahüm, ne kadar suizan olursa olsun yine bugün bu iki milletin arzu ettiği muahedeyi mecburen tasdik edeceklerdir. Bu muahedeler Tabatabai veyahut Han Hoyski tarafından imza edilmiş bir muahede değildir. Bu iki milletin vicdanen emr ettiği ve dostluktan başka hiçbir çare olmadığını ve hiçbir yol ile gidebilmek bu iki millet için mümkün olmadığını farkına varan bir şekilden başka bir şey değildir. Bu hayata bağlılığı dış görünüş suretine bakılmamalıdır.

Efendiler! Cumhuriyetimiz daha resmen teşekkül etmeden, tasdik olunmadan İran ile Azerbaycan arasında bir takım anlaşmazlıklar var idi. Bunlar da gayet sathi nazariyeler ve düşünceler idi. Bu hal ne İran ve ne de Azerbaycan milletinin yüreklerinden geçemeyen bir takım şek ve şüphelerden meydana gelirdi. O zamanlar her ne kadar bu şaiyalar efsar-ı umumiye üzerinde sui-tesir hasıl ederse de, bu iki milletin tarihi, medeni, dini, ahlaki, edebi

¹³ Hafizzade , Eresbaran tarihi , Tebriz 1997 , s: 484

¹⁴ Azeri , Rıza , Heyete fevkaladeye kafeziye , Tahran 1379 s: 30

alakasını bilenler ki, bu haller geçicidir. İran heyetinin başkentimize gelişi ile ceryan eden müzakerelerin uzaması da eftar-ı umumiye üzerinde bir takım şüpheler oluşturmuştur. Fakat bu iki milletin hakiki münasebetlerini düşünenler hiçbir zaman işi yarına bırakarak muahedeleri imza ettirmeden, adı geçen heyeti buradan bırakmadılar. Eğer başka türlü hareket etseydiler milletlerin huzurlarında mesul olacaklar idi. Milletlerinin çıkarlarını ve ihtiyaçlarını anlayan bu iki heyet muahedeleri imza etmekle kendilerine tarihin kaydedeceği şerefli bir adım attılar. Ben onlara gıpta ediyorum.

Efendiler! Bu muahedeler içerisinde önemli bir madde vardır. İran milleti ve İran memleketi büyük ve birinci milletler sırasındadır ki, Azerbaycan'ın istiklaliyyetini tasdikle beraber meşruluğu hakkında da tasdik etmiştir. Sözünü söyleyen tartışmacıya istirakımla beraber ben burada bu söz üzerine biraz konuşmak istiyorum. Bununla bile her milletin kendi mukadderatını idare etmeye hakkı vardır.-diyenlerin huzurunda daha şek ve şüphe içinde iken ve küçük milletlerin istiklal ve hürriyeti için hürmet ederiz- diye ortalığı velveleye verenlerin daha istiklalimizi tasdike cesaret göstermemişlerken bilahare yalnız söyleyip de falan bu hakkı tasdik eylememiştir ve yine bir takım sui-tefekkürlerle şimdiye kadar anlaşılamamış olanları bugün huzurumuzda gördük. Bugün onlar bizi tasdik etmişler ve bunu hakken de göstermişlerdir. Bunun üzerindedir ki, biz bugün bu dostluk muahedesini imzaladık. Sebebi ise iki milletin ruhunda olan uhuvvet ve kardeşlik hissidir ki, bu his ile onlar bizi herkesten evvel tasdik ettiler ve bizimle antlaşma yaptılar. Eğer böyle yapmamış olsaydılar, yalnız tarihi değil İran milletinin menfaatlerini anlamamış ve kötülük etmiş olacaktılar.

Efendiler! **Bir zamanlar Müslümanların ve doğu milletlerinin hukukundan bahis edilirdi. Bugünkü muahedeler ispat eder ki, doğu milletlerinin hakkı kendilerine verilirse ve onlar bir hükümet şekline düşünce birbiri ile anlaşılır. İran hükümeti tasdik etmekle bütün İslam milletlerini aydınlatmış ve tahkim etmiştir. Bizim onaylanmış istiklalimiz İslam alemini saadete çıkaracaktır.** (alkış) Bu muahedenamelerin ticareti ve iktisadi meselelerin küçüklüğü üzerinde bir o kadar da durmak gerekmez. Bundan bizim ve İran temsilcileri bıkmıştır. Bu antlaşmada iki gepik bu yana veya o yana olacak (tranzit) bir tarafa biraz fazla gidecek veyahut zarar edecek gibi şeyler iki kardeş millet arasında o kadar mühim bir şey değildir. Huzurunuzda tasdikten ötürü takdim edilmiş bu antlaşmayı ben Müsavat ve bitaraflar tarafından tebrik etmekle onun tasdikini arzu ve kendimizi bu münasebetle pek bahtiyar ve mesut add ettiğimizi arzla gelecekte dostane münasibetimizi daha sıkı olmasına çalışacağımızı görevimiz diye düşünerek saygılarımızı takdim ederim.”¹⁵

Azerbaycan'ın tahranda ilk sefiri

Azerbaycan'ın tahranda ilk sefiri Adil han Ziyadhanov 23 Eylül 1919 da resmi olarak tahranda karşılandı. O eski Gence şehit serdarı Kaçar şehzadesi Cavat han ve geçmiş Azerbaycan valisi Abbas mirzanın torunlarından idi. Ziyadhanov'un Tahran'a gönderilmesi kaçar devletini baya etkilemişti. Adil Hanın elde edinmiş bir yazısında görüyoruz :

Nevruz bayramı günü Azerbaycan cumhuriyetinin resmi surette tanınması ilk defa olarak Tahranda sefirliğin açılışı ve bayrak kaldırma munasibetile Azerbaycan sefirliğine yadigar olmak üzere verildi. 21 mart 1920 “¹⁶

Ne yazık ki bu bayrak bir sene sonra dünya ile birlikte Tahrandan da indirildi. Ziyadhanov yazı

¹⁵ Şimşir, Sebahettin, M.Emin Resulzadenin Meclis-i Mebusan Konuşmaları (1918-1920), İstanbul 2003

¹⁶ Varlık dergisi , Tahran , sayı 51 .1379

22 iyon (mayıs) 1921.yıl tarihinden şahenşahlık yanında resmiyeti yitirdim. Çünkü ali devlet tüm Sovyet respoblikalar ittifakı tarafından İran Şahenşahlık hükümet yanında tayin olunmuş tekçe bir nefer (kişi) temsilci resmi surette kabul etmiştir¹⁷.

Azerbaycan cumhuriyeti ve Fars sistemli İran basını

23 Sefer 1336 (8 Aralık 1917) “Açık söz “ gazetesinde yayınlanmış makalede Azerbaycan’ın bağımsızlığı önerildi. Bu öneri Tahran gazetelerinin sert tepkilerine sebep oldu. Tahranda yayımlanan “ irşat “ gazetesinin (6 Rabiölevvel 1336 / 20 Aralık 1917) sayısında Müsavatçıların Azerbaycan bağımsızlık istemesi tenkit ediliyor. Bu gazete makalesinde gerek kuzeyde gerekse de güneydeki Azerbaycan Türk halkını Fars ırkından bilip Azerbaycanlıları Tatar, Özbek , yahut başka Türk boylardan farklı olduğunu açıklıyor. Aynı zamanda 1813 den itibaren başlanan Azerbaycan’ın kuzey kısmından Azerbaycan sözünün kaldırılmasından sonra şimdi halkın iradesiyle tekrar bu adın kullanılması İrşat gazetesini sözde şaşırtmıştı.

Azerbaycan bağımsızlığını ilan eden M.E.Resultzade bu itirazlara cevap olarak “ Azerbaycan cumhuriyeti “ adlı makalesinde şöyle yanıt verdi¹⁸ :

Biz Azerbaycan muhtariyetinden bahis ettiğimiz zaman bazıları İran dahilinde bulunan Azerbaycan’ı kast ettiğimizi zann ediyorlar.... Bu asırda siyasi bakımdan Azerbaycan adı sadece adını çektiğimiz yere denir. Bu doğrudur. Ama Azerbaycan milleti Aras nehrinin kuzey ve güneyinde yaşıyor .

4 gün sonra 15 ocak 1918 de tanınmış Fars milletçisi M.Bahar “nov bahar “ adlı pan farsisit gazetesinde “ Müsavat partisi nedir ve ne diyor “ başlıklı makalede bu partinin Türkçülük ve Azerbaycan’ı bağımsız etme çabalarını eleştirdi. Bahar G. Azerbaycan ve Gilan vilayetinde Müsavatçıların Büroalarının açılmasından endişe duyduğunu açıkça beyan ediyor. Ayrıca Azerbaycan Türkünü sadece Lisanları Türk olan lakin soy bakımdan Fars olarak olduğunu beyan ediyor. İlginçtir 8 sene sonra Tebrizli Kesrevi “Azeri “ adlı kitabında da bu yanlış dilcilik teorisini ileri surdu¹⁹.

Bahar makalesinin devamında güncel siyasi tartışmalara deyinerek “ Azerbaycan Türkleri “ deyimini de eleştirip “ Kafkasya Müslümanları “ teriminin kullanılmasını tasviye ediyor. Onun tavsiyelerine göre “ Kafkasya Müslümanların” nın meslehetini Ermeni ve gürcülerle birleşmede bilmiş artı Azerbaycan’ın hiçbir zaman bağımsız olamayacağını da vurguluyor. Bahar’ın inancına göre Azerbaycan müstakil olsa olsa Nihayet İran’a bağlı olacağı inancındaydı. Makalenin sonunda İran demokrat partisinin asıl amacı olan gülcü bir Fars devletinin (İran Devleti) yaranması ve Tahranda iktidarlı bir devletin bulunması olduğunu göstermiştir.

Sitareye İran (İran Yıldızı) (10 Rabiölevvel 1336 / 24 Aralık 1917) “kardeşçe bir mesaj “ başlıklı bir makalede Kafkasya da yaşayan halkı İranlıların yakın akrabası hesap edip onların Meşrutiyet hareketında yaptıkları hizmetleri beyan eder ve ilave eder ki Müsavatçılar Tebriz değil Tahrana temsilci göndermeleri gerekiyor.

Tahran- Baku arasında süren bu gazete yoluyla munakişeli tartışmalardan sonra müsavat’ın Reşt temsilciliği bu olaylara son koymak için çaba gösteriyor. Reşt temsilciliği Farsça ve Türkçe beyannamede Azerbaycan devletinin Güney Azerbaycan’ı kuzeyle birleştirip Vahit Azerbaycan kurma gibi niyeti olduğu iddialarını gerçek dışı olarak beyan eder. Reşt müsavat

¹⁷ aynı kaynak

¹⁸ RE’ d gazetesini , tahran , 29 Rebiöllevvel 1336(11 ocak 1918)(22 cedy 1296) nu:40

¹⁹ Bakınız Azeri ya Zebane Bastane Azerbaycan adlı Kitaba

partisi temsilciliği bu beyanatta sadece Kafkas Azerbaycanlıların müstakilliğini ileri sürerken Bu cumhuriyetin sınırlarını şöyle açıklıyor:

Doğudan hazar denizi

Batıdan Gürcistan

Kuzeyden Dağıstan dağları güneyden ise Aras nehri

Yanı Baku, Gence ve yerevan eyaletleri.

Bu bilgiler Tahranda çıkan Re'd gazetesinde yayımlandı.²⁰

Aynı tarihlerde (23 Rebiollevvel 1336/ 17 delv 1296 / 6 ocak 1918) Tahranda basılan “Cengel” adlı gazete sayı 24 de “ geçmiş efsane yahut komşu tenceresi doğdu “ başlıklı makalede Azerbaycan devletinin yaranmasını yanlış bilerek ‘İran’ın kuzeybatısı’(Azerbaycan) nı Türkleşmiş Farslar olarak beyan ediyor. Bu dergide Azerbaycan Türk kimliğinin aradan kaldırmak için bazı önerilerde bulunur. Bu öneriler 1925 de yani Fars sistemli İran kurulduktan Soner G . Azerbaycan’da resmen uygulandı.

Re'd gazetesi sonralar 64.sayısında “ Müslümanlar arası siyasi olay “ başlıkta Kafkasya Müslümanlarının müsavat partisi etrafında toplandıklarını açıklayarak M.E. Resulzade'nın “Açık Söz “ gazetesinde yayımladığı makaleyi eleştirdi. Bu gazete müsavat partisini şöyle açıklıyor :

Müsavat partisi Kafkas Müslümanlarının birleşmesi değil başka Müslümanlar özellikle Osmanlı Müslümanların birleşmesi ile alakadardır²¹. Re'd gazetesi sonraki sayılarında Baku'de oluşan olayları şöyle açıkladı:

Son zamanlar İranlı ve Baku Müslümanlarını endişeye sokan bir melse müsavat partisini Azerbaycan'ın İrandan ayrılması ve Kafkaslara kavuşmasını istiyor. Vatan server İranlılar ve Rusya Müslümanlarından bir çoğu çeşitli siyasi partilerle tartışıp Baku'deki İran başkonsolosu Saedolvuzera ile görüşüp konuşmuşlar. Bu görüşlerde Saedolvuzera Türkçe ve Rusça konuşmalarında İran Azerbaycan'ındır Azerbaycan İranın değil demiştir. Bu konuşmalarda hazır bulunanlar Saedolvuzernın sözlerini olumlu değerlendirmişler. Yerel gazeteler ise başkonsolosun beyanatını gazetelerinde okurlara aynen aktarmışlar “. Bu gazete başka bir konuyu da iddi etmiştir: ” İranlılar resmi olarak Azerbaycan adının bu bölgeden (kuzey Azerbaycan) kaldırmalarını ve bu memlekete başka bir ad verilmesini istemişler. Onlar müsavat partisinin Tebriz ve Reşt bürolarının kaldırılması ve sadece Tahranda başkent olarak temsilci gönderilmesini istemişler”²².

Bu çeşit iftiralara cevap olarak M.E. Resulzade Tahran'da yayımlanan İRAN gazetesinde bir makale yayımladı²³. M.E.Resulzade bu makalede Azerbaycan adını savunarak Azerbaycan adının coğrafyadan ziyade bir milli iradenin beyan ettiğini açıklıyor. O, dünyada yalnız Azerbaycan yurdu değil Azerbaycan milletinin de olduğunu altını da çiziyor. M.E.Resulzade Azerbaycan milletini şöyle izah ediyor:

' Bu millet Türk soyuna bağlı olmuş coğrafya bakımından tartışmalı olursa da milliyet ve soy bakımından tartışılmaz bir konudur. Ben Gence , yerevan , Türklerini Karadağ, Tebriz, Halhal, Marağa ve Erdebil'den fark etmiyorum. Aynı dil aynı kültür ve aynı dinden oluşmuş bir millettir

²⁰ Re'd , sayı 61 , 23 rabiolevvel 1336 ,17 delv 1296 . 6 ovak 1918

²¹ Re'd , sayı 64 , 27 rabiolevvel 1336 ,21 delv 1296. 10 ocak 1918

²² Re'd , sayı 75 , 10 cumadiossani 1336/ 4 Hut 1296

²³ İran , sayı 439 ,15 şaban 1337 / 26 sur 1298

bu. Sadece bu son yüzyılda Azerbaycan'ın bir kısmı Rusya'da ve bir kısmı da İran'da kalmıştır. Kuzey Azerbaycanlıların müstakil hükümet kurmaları İran'ın çıkarları doğrultusundadır. Şayet İran temsilcileri Paris'te eski zakafkasyalardan toprak iddialarında bulunuyorsalar o zaman biz İran'ın fikirlerine şüpheyle yanaşacağız. Resulzade sonra tarihi faktlara istinat ederek eski tarihte şimali Azerbaycan'ın tarihi Azerbaycan ülkesi dahilinde olduğunu beyan eder.

Azerbaycan ve İran gazetelerinde devlet adamları ve aydınların ikili tartışmalarından sonra Tahran'da çap olan "İran" gazetesi Azerbaycan konusunda ilginç bir makale yayınladı. Hiç ziyalılara tanış olmayan "İsmail Afşar Tarımı Azerbaycanlı" adlı bir şahıs Azerbaycan meselesini politik açıdan değil kültürel ve tarihi faktlar esasında açıklamaya çalıştı. O bu makalede Azerbaycan'ın tarih boyu vahit olduğunu ileri sürerek birkaç bin yıl önce Azerbaycan'ın Türk yurdu olduğunu belgelere istinaden açıklıyor. Bu makale Fars sisteminde mevzi tutan tüm insanları şaşırttı. Bu makaleyi belki İran'da 1979 senesine kadar Azerbaycan'ın gerçek tarihi ve kültürünü aks ettiren son makale olarak hesap etmek yanlış değildir.

Bu ilginç makalenin yayılmasından sonra birkaç aya kadar İran gazetesinde bu makalenin aleyhinde bir kaç tane makale yayımlandı²⁴. Biz bu makalelerin içeriğini tekrar olmasın diye getirmiyoruz.

Azerbaycan kelimesi ve milleti konulu tartışmalar sonralar da devam etti. İran'da 1925 den sonra resmi devlet politikası Fars eksenli olduğuna göre bu tartışmaların ana başlıkları devlet politikasına döndü ve İran'daki Azerbaycanlılar çeşitli dergilerle, yayımlarla ve basın organlarıyla Azerbaycanlıların Fars olduklarını ve sadece dilleri Türk olmuş kimi değerlendirildi. Onlara Azeri yani Türk değilsiniz denildi. Bu konuda resmi bir belgeye bakmakta fayda var:

Türkiye Cumhuriyeti

Erkan-i- harbiyeye umumiye

Angere

Riyaset

1926-1-10i

İstihbarat dairesi

Şube kısım 2

166

Baş vekalet celilesi

İran ahvaline dair Van hudut komitesinin 1926-1-5 tarih ve 7 numaralı şifre sureti leffen takdim kılınmıştır. Rumiye şehbenderliği tercümanı hakkında iktizasının ifası hariciye vekalet celilesine arz edilmiştir efendim.

Erkan-i- harbiyeye umumiye reisi

Müşir

Başvekalet evrakı

Ek belge

²⁴İran , sayı 455,458,460,462,464,465,476,478

Türkiye Cumhuriyeti
Erkan-i-harbiyeye umumiyye Riyaset
İstihbarat dairesi
Acmeler ? 966

Van
1926-7-0

(I,Z,H,L,R) Aslen Türk olan kaçar sülalesinin son şahını ıskat ederek yerine Pehlevi hanidanını getirmeleri aslen Türk olan Azerbaycan'da derin bir hoşnutsuzlukla karşılanmıştır. Azerbaycan'ı temsil ettirmek bunlara Fars olduklarını telkin gayesini takip eden bugünkü İran başındaki İngiliz oyuncu Rıza Hanın teşvikiyle Azerbaycan'ı acem yapmak için çok uğraşmaktadırlar.

Azerbaycan'daki mekteplerde Türkçe tedrisatın men' edildiği Fars şairlerinin Azerilerin esasen Fars oldukları hakkında ki telkinleri mevkufken haber alınmıştır. Kürt, Ermeni, Asur mukarineti için Tebriz'de İngilizlerin,Urmiye'de Amerikanlıların çalışmakta oldukları muhakkaktır.

Kafkasyalı bir Türk olan Rumiye valisi azil ederek yerine (okunmadı) namın bir acem vali tayin edilmiştir.

Tebriz'deki Azerbaycan emirleşkeri mirza Hüseyin Han'ın erkanı harbi olan Zefrusseltene hakikaten Türk ve Türk mohebbidir.Tebrizin pek fena faaliyetlerini anlayarak mukabile etmek gerek daşnak komitesinin gerek İngilizlerin ve acemlerin faaliyeti siyasilerinden haberdar olarak cereyanı lehimize ihale etmek lazımdır kanaatindeyim.

Zaferuddole kolaylıkla elde edilebilir. Bir Türk evladı olduğundan ve kendisi bir ordu erkanı harbi bulunduğundan çok şayanı istifade bir şahsiyettir. Rumiye'de bulunduğu sırada şehbenderlik tercümanı Ahmet bey'in dostları olduğunu da bilnisbe biliyorum. Mumi ileyh Ahmet bayın Tebriz'de şehbenderlik kaçırlığına nakletmek arzusu da mevcuttur, bunu kendisi de söylemiştir.Taraf riyasetine (okunamadı) tanzim buyurilecek bir progrm takip ederek (okunmadı) hususundan haberdar etmek ve devletin nükteye nazarine göre ifaye vazife eylemek üzerine mümi aleyhin kaçırlığına tayinine

delalet buyurulmasına arz ederim efendim.

Van hudut(komiseri) : Süleyman harbi

Yıllar sonra Sovyetler birliği çökünce Azerbaycan devleti tekrar kurdu ve 1917 lerden başlayan ve 1920 lere kadar süren tartışmalar 1990 da yeni den başaldı. fakat bu defa İranda Azerbaycanlılarda yeni kimlik arama dalgaları başladığine göre yeni çabalar da yetersiz va akim kaldı.

RƏSULZADƏNİN İRANDAKI FƏALİYƏTLƏRİ

TOHID MELIKZADE,¹ Assoc. Prof. MOHAMMAD JAFAR CHAMANKAR²

Urmiye Üniversitesi

Giriş

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Azərbaycan, Türkiyə, İran, Şərqi Avropa və Rusiya ölkələrində beynəlxalq şəxsiyyətə sahib olan Azərbaycanın ən görkəmli çağdaş simalarından biridir. Adı Şərqdə və İslam dünyasında ilk respublikanın qurulması ilə əlaqələndirilir: Azərbaycan Respublikası (1920-1918). "Bir kərə yüksələn bayraq heç enməz yerə" Şüarı ona aiddir. Ömrü enişli-yoxuşlu idi. Jurnalistin Konstitusiya İnkilabı dövründə Azərbaycana və Gilana səfəri, hesabları müxtəlif Bakı nəşrlərində dərc olunan ilk xarici təcrübələrindən biridir. Rəsulzadənin Tehrandakı siyasi fəaliyyəti İran parlamentində sosial demokratiya fikrinin yaranmasına səbəb oldu. Rəsulzadənin İranda sosial-demokratik fikirlərin qurucusu olması bütün mütəxəssislər tərəfindən təsdiqlənmişdir. Yeni İran Sosial Demokratların fikirlərinin orqanı, Rəsulzadənin Tehrandakı fəaliyyətinin məhsuludur. İstanbula mühacirəti və Türk mütəfəkkirləri ilə tanışlığı ilə milli meyilləri artdı və orada İran Türkləri adlı məqalələrini nəşr etdi. Azərbaycan Respublikasının qurucularından biridir. O dövərdə Azərbaycan adını yeni ölkəyə qoyulması iranlı millilər tərəfindən kəskin reaksiya ilə qarşıladı və tərəflər arasında bir sıra mnaqişələrə səbəb oldu. Bu məqalə Rəsulzadənin İranla əlaqəli fəaliyyətlərindən bəhs edir.

Açar sözlər: Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Konstitusiya İnkilabı, Azərbaycan, Qacar İran
İran və Azərbaycanda məşrutiyət hadisələri və Rəsulzadə

Yirminci əsrin əvvəllərindən etibarən iranda baş verən məşrutiyət hərəkatı ədalətə istəkləri ilə başlansada sonralar iran qonşuluğunda olan rus və osmanlı da baş verən azadlıq hərəkatından təsir alaraq dərinləşməyə və hətta istək dayirəsinin genişlənməsinə səbəb oldu. əslində Rusiya və osmanlı da olan siyasi hərəkatlar müəyyən səbəblər üzündən daha sistemli və keyfiyyət baxımdan daha zəngin idi. məşrutiyət əsnasında iran azərbaycanına sıçrayan bu xarici siyasi təşkilatlar sünneti hərəkatları radikallaşmaya itələyirdilər.

gələnkəsl iran tarixçiliyində xarici fikir və ideologyalara çox az işarə olsada son zamanlar bu mozua dərin dən baxılmağa başlanılmışdır.

iran tarixçiligində məşrutiyət olayları bəhs edilirkən çox az vəurğolanan şəxəslərdən biri məhəmməd əmin rəsulzadə olmuşdur. bir neçə kitab və şəxslərin nəzərlərindən başqa rəsulzadə nin iran inqilabına təsirinə çox az işarə olunmuşdur. zənimizcə daha sonralar rəsulzadə nin mustəqil azərbaycanın rəhbərliyində olması və iran yox osmanlı-türk meyilli olması bunun əsil səbəblərdən olabılır.

məhəmməd əmin rəsulzadə gəncliyindən təxminən 1903 lərdən etibarən jurnalistik sifəti ilə siyastə daxil olmuşdur. elə bu illərdən etibarən iranda yavaş yavaş oyanan milli hərəkatın xəbərlərini xəsusilə iran azərbaycanında baş verən hadisələri dərin hüslə incə ləyib hərit, musavat və ədalət sərlühəsi ilə bəzənmiş irşad qəzetəsində yaynlamaqla xalq hərəkatına dəstək verməyə başlamışdı. u iranda xalqın zəhəmətləri sayəsində muzəffərədinşah tərəfindən verilmiş « ədalətə qurulma» daha sonra məşrutiyət fərmanı adlanan fərmanın xəbərini 25 fevral 1906 da irşad qəzetəsində yayımlamaqla eniş yoqoqüşlü məşrutiyət inqilabı vəadı sinə ayaq basdı. iran məşərütəsi haqqında yayınladığı məqalələr isə rəşt şəhərinin millət tərəfindən alınmasından on gün sonra yan 28 yanvar 1909 da yayınlandı.

bu detaylı yazılardan rəsulzadənin məşrutiyət hərəkatı ilə ilk başdan tanış olduğunu, iranda ilk məcəlisin necə yaranmasında nəzərlərini, məhmdlişəəin məşrutiyət lə necə qarşı olub ona zıd

olan eəmlərdə bulunduğunu, təbriz və azərbaycanın istibdada qarşı dayanmasına nə inki şahid olduğunu bəlkə yaxından analiz edib çözümlər yuluda unramə sını anlayırıq. yenə yazdığı məqalə lərdən bəlli ulur ki u təbrizdə olan məcahdilər, ğıbi mərkəz adlı gızlı kumuta quroluşa sıx əlaqə də olmuşdur.²⁵

rəsulzadənin iran məşrutiyyət inqilabı haqqında yazdığı notlarda hərit və azadlıq məfəhümlərə işarə ulunmaqla yanaşı, məşrutiyyət inqilabında iran azərbaycanın öncüllüğüna və önəmli rolu olduğunu xəsüsi vurğu yapmışdır.

onun azərbaycan haqqında yazdığı bu cümlələr bizlər üçün çox önəmli dir:

« azərbaycan bu günlər inqilab və ayaqlanma otunda yanmaqdadır. » və « iran inqilabının səhnələrinin trajik səhnələrinə baxsaq bu səhnələrdə qəhrmanca oyunçuların birçoxu zaqafqazyada işləməyə getmiş iranlılar olmuşlar». buna dayanaraq o bu inqilab səənəsində oynayanları umumiyətlə türklərdən bilib azərbaycan türkləri ilə Rusiya işçilərlə çiyin bə çiyin işləmək onların azadlıq və fədakarlıq məfhumlarını öyrənilməsinə və bəyənib və alışmalarına səbəb olmuşdur. iran inqilabının bəhadurları türklərin olması isbata gərək olmayan bir gərçəkdir. bunu tartışmaya heç luzüm yoxdur»²⁶.

rəsulzadə irşad qəzetəsində iran haqqında olan notlarını, üzeyir hacı bəyovun təniz nağılı çapı səbəbi ilə 25 iyun 1908 də bağlanan irşad qəzetəsi yerinə « tərraqi » qəzetində yayımladı. tərraqi azərbaycan jurnalizm tarixində avropa istandardlarına sahib olduğunu görə bəlkə yeni usulla yayımlanan ilk qəzetə olmuşdur.

rəsulzadə 24 yaşında ikən özü iran məşrutiyyət hərəkatını görmək və bəlkə də əlindən gəldiğində yardım eləmək üçün təbrizə gəlib verdiği rapurlar və yazdığı xəbərlərlə təbriz, urmiyə, rəşt , culfa və tehranda olub bitənləri oxucularıyla paylaştı. bir seri yazılara görə rəsulzadə jurnalisi kimlik adı altında amma siyasi fəaliyyət üçün irana gündərildi.

onun azərbaycan haqqında göndərdiği xəbərlər ayrı yerlərdə bəzən çox az əkəs sədası olan xəbərlərdən sayılır. məsla urmiyə və salmasda olan məşrütənin xəbərləri və özəlliklə misyonerlərin necə gücəlnəmə xəbərləri və raporları. çunku təxminən ildən az məntəqə də elə bu misyonerlər urmiyə və səlmasda soyqırım yəpmağa məşğul olacaqlar.²⁷[o çox diqqətlə bu məsaləni sezib azərbaycanın qərbində olan soy qırım səbəbkarlarını gözəlcə təşəxis vermişdir. rüznamə təkamlı, §9, 17 furiə 1907/ 17 məhərm 1325, bə nəqəl əz rəsulzadə zadə, yaddaşthayı..., S: 57

rəsulzadə irandaykən sosial demokrasiyə olan təcərübəsini iran inqilabçılara intiqal verdi. o sosial demokrasiyə əsaslarını bir bir məşrütə fədayilərinə izah edərək neçə il sonra məcəlisdə qurulacaq demokrat fraksiyonunun üzv və kadrlarını hazırlamaqdaydı.

bilindiği kimin o zaman iran məcəlisində iki siyasi firqə varidi: sosial democrat (ictimaiyun amiyun) və etedaliyun ya haman muhafizəkarlar.

umumiyətlə iran tarixçiliyində demokrat partiyasını qafqaz eləcədə Rusiya sosial demokrat partiyasının dəvamçısı və teorik bazından onlarla ortaqlıq bir manifestoya sahib olduğunu yazarlar. iranda ilk dəfə olaraq firidun adəmiyyət (1920-2008) « iranda məşrutiyyət idolüjisi » adlı kitabında məşrütə tarixçiliyində olayların şərhindən çıxıb doğrudan tarixi sosyoloji hətta siyasi tarix yorumlarını nəşər etdi. adəmiyyətin bu dəyərli kitabı iran tarixçiliyində ana bir xətlə yaratdı. umumiyətlə sosial demokratların baxışlarını bu aşağıdakı ana başlıqlarla saya bilirik:

1- din ilə siyasetin ayrılması

²⁵ rəsul zadə, məhmdamin, gəzarşhayı əz ənqlab məşrütit iran, tərəcəmə: reyəs nya, rəhim, nəşər şirazə, təhran, 1377, s: 25

²⁶ rüznamə təkamlı, §9, 17 furiə 1907/ 17 məhərm 1325, bə nəqəl əz rəsul zadə, yaddaşthayı..., S: 57

²⁷ rəsul zadə, məhmdamin, gəzarşhayı əz ənqlab məşrütit iran, tərəcəmə: reyəs nya, rəhim, nəşər şirazə, təhran, 1377, s: 25

- 2- rəiyyətlərə torpaq verilməyəi olmaları
- 3- birbaşa vergi almaq
- 4- zorunlu qoşun qurma
- 5- sina yaxud aq saqqallar məcəlisin qurulmasıyla muxalif olma
- 6- zorunlu təlim və eyitim vermək

bəlgələrə əsasən 1908 də təbrizin sosial demokrat təşkilatı iranın ən əsaslı təşkilatlarından idi. amma bu rəsulzadə idi ki ilk dəfə sosial demokrat təşkilatın nizamnaməsini yazaraq bu fikir tərzini sistimləşməyə tərəf apardı. o bu organizasiyonda seyidhəsn təqizadə və heydərxan əmoğlonun yardımlarından da gafil olmamışdır.

rəsulzadə təhranda demokrat partiyasının qurucu hyeti tərkibindən olub sosial demokrasi fikirlərini nəşər etmək üçün təhranda yayımlanacaq « irane no» adlı qəzetənin baş yazarlığını qəbul etdi. bu qəzetənin yaxın gələcəkdə yayınlanacaq xəbərini 16 ut 1909 da tərəqqi qəzetənin 183ncü nümrəsində görürük. irane no qəzetənin ilk sayısı 7 şəban 1327/4 səptabr 1909da yayınlandı. daha sonralar irane no qəzetənin ikinci sayısında 19 şəvval 1327/3 noyabr 1909 baş yazar adıyla rəsulzadənin adını görürük.

52 inci sayı ya qədər 28 cəmədiolavvəl 1328/ 7 jüen 1910 a qədər rəsulzadə bu dərgi ni idarə etməkdə və demokratları həm idoluji həm də təşkilat baxımından idarə edirdi.

rəsulzadə təhran da iqamt elədiği zaman məqalələrlə yanaşı bir neçə dənə kitab və risalə yazmışdır « firqeye etedaliyunun tənqidi» və 1911 də ərdəbil də çap olan « bəşər səadti» adlı kitablar. hər ikisinin dili farscaıdır.

birçox tarixçi, ictimaiyun amiyun ya həman sosial demokrat məramnaməsinin rəsulzadə nin yazdığı ni vurğulamışlar. bu məramnamənin bakıda çap olub daha sonra qaçaq şəkildə irana soxulmasından xəbərimiz vardır. bu məramnamə 1338/ 1910 da yayınlandı.

bu risalələrlə birgə rəsulzadə nin iki il içində sosial demokrasiinin iranda yayılması və mubarizə səviyyəsinin yüksəlməsində həm də siyasi istəklərin dərinləşməsində çox böyük rolu olmuşdur. buna görədirki umumiyyətlə rəsulzadə ni demokrat partiyasının teorisini, heydərxan əmoğlunu organizə edən ni olaraq dəyərləndirirlər.²⁸

irane no adlı qəzetə ni varaqlayarkən aşağıdakı ana başlıqlı fikirlərə rast gəlirik:

- 1- avropa milli sosial demokrasi
- 2- zərtuştələrə himayə göstərmək
- 3- rus və ingilizlərə qarşı olmaq
- 4- məhəmədəlişah əleyhinə bəyania
- 5- təbəqatı sistimə intiqadi baxış
- 6- xanımlara qarşı pis rəftara qarşı
- 7- qeyr müsəlmanların hüquqünü savəunmaq
- 8- marks düşüncələrini açıqlayan fikirlər
- 9- farsçı məlikulşüəraye bəhar və sol düşüncəli əbulqasım lahutı nin şerlərinin çapı
- 10- əlksandr дума və tolstoydan əsərlər
- 11- edvard bravnın 1905-6 məşrutiyyət hərəkatına dayir yazılarını çap etmək
- 12- yəhudiyətə qarşı propaqandalara qarşı çıxmaq
- 13- erməni inqilabçılarının yazılarına yer vermək

təhranda məcəlis də hakım olan demokrat və muhaifzəkar qurupların keşməkeşləri sonucu muhafzəkarlar lideri behbhanı terror olub suçu demokratların üzərinə atdılar.. nəhayt rusların oltimatomu sonucu demokratların tanınmışları ya tutulub ya sürgün oldular. təqizadə, rəsulzadə və əmoğlı tehranı tərk etməyə məcəbür oldular.

²⁸ raein, əsmail, əsnad v xatrhay hıdrxan əmügli, çap ul 1358, s: 93

rəsulzadənin İranə nə qəzetinin çıxmasında o qədər önəmli idi ki demokrat partiyasının öndə gənlərindən onun kimin İranda ikincisi tapılmayacağını söylədi. hətta deyilir ki demokratların mərkəzi komitəsi rəsulzadənin İrandan sürüldüğüne görə böyük itgi əldən verdilər.

təhranda rəsulzadənin xatirəsini əzizləmə üçün məlikəşuəraye bəhar İranə nə da rəsulzadənin ilk biyografisini yayınladı. o zamanlar yavaş yavaş İranda şovenisti fikirlər yaranmağa başlayırdı. Rəsulzadənin türk olması və hətta türklüğünü vurqulanması bir çox həsasiyyətə səbəb olmuşdur ki İran nə da bir məqalə də belə keçir: onun türk olması İranlılıq hissiyatını azaltmır.²⁹

Rəsulzadənin İstanbul həyatı

İstanbulda gəldikdən sonra Rəsulzadə Seyid Həsən Tağızadə ilə birlikdə bir evi icarəyə götürdü və yaşayışı üçün iş axtardı. Rəsulzadə eyni zamanda İstanbulda jurnalist kimi çalışmış və Türk Yurdu jurnalında İran Türkləri adlı silsilə məqalələr dərc etmişdir.³⁰ Rəsulzadə bu məqalələrində ilk dəfə olaraq İran hakimiyyətinin əsas sütunu olan və İran Türkləri içində sayılan Azərbaycan Türkləri silsilə məqalələr və İranın Fars əyalətində yaşayan Qaşqay Türklərinin siyasi, sosial, iqtisadi və mədəni vəziyyəti haqqında ətraflı məlumat verir. Rəsulzadə bu məqalələri məşrutə dövründə İranda olduğu müddətdə apardığı müşahidələrə və araşdırmalarına əsasən tərtib etmişdi.

Bu məqalələrin Arazın Cənubundakı Azərbaycanşünaslığa dair Türkiyə və hətta dünya mətbuatında yayımlanan ilk məqalələrindən biri olduğunu söyləmək olar. Rəsulzadə bu məqalələrin yayımlanmasının səbəbinin Türk Yurdu jurnalında "İran Türklərinin mövcud vəziyyəti haqqında oxucuları məlumatlandırmağa çalışmaq"³¹ deyir. Rəsulzadə əksəriyyətinin Azərbaycanda yaşadığını söylədiyi İran Türklərinin əhalisini İran əhalisinin üçdə biri hesab edir.

1912-ci ildə Türk Yurdu jurnalında Azərbaycan Türkləri və qaşqaylar haqqında nəşr olunan Rəsulzadənin məqalələrinin məzmunu belədir:

Birinci Məqalə: İranda Türk əhali, Azərbaycanın təbiəti coğrafiyası, şəhərləri, kənd təsərrüfatı məhsulları, çayları və Urmiya gölü

İkinci məqalə: İranda Türklərin sosial, siyasi vəziyyəti, əkinçilik vəziyyəti və ticarəti

Üçüncü məqalə: İranda Türklərlə Farslar Arasındakı münasibət, İranda Türk hakimiyyəti, İranda siyasi vəziyyət və Türklərin içindəki rolu

4. məqalə: Azərbaycanın Məşrutə Hərəkatındakı rolu, Bakıdakı İran Sosial Demokrat Partiyası, Demokrat partili millət vəkilləri, Yeni İran

5. məqalə: İranın rəsmi dili və İranda Türkün vəziyyəti, mərsiyə ədəbiyyatı, Türkcə satirik ədəbiyyatı, Azərbaycan Türk Mətbuatı

6. məqalə: Qaşqay Türkləri və onların siyasi, sosial və tarixi vəziyyəti

Rəsulzadə İstanbulda nəşr olunan Səbil ər-Rəşad jurnalında dərc olunan digər məqalələrində İranda keçmiş vəziyyətdən və İranda məşrutə mübarizəsinin tarixindən də bəhs edir.³²

Əlbəttə Rəsulzadə Osmanlıda qəsd elədiyi İran Türkləri deyimi İranda yaşayan Türklər olmuşdur bir vəahid Türk xalqı yox. Bildiyiniz kimin daha öncələr Rəsulzadə Azərbaycan Türkü ifadəsini coğrafiyadan ziyadə bir millət olaraq görmüşdür.

Birinci dünya savəşində İranın Qafqaza baxışı və Rəsulzadə

1917-ci ilin Rusiya Bolşevik İnkilabına qədər, Arazın şimalı və cənubundakı Azərbaycanın bütün bölgələri, Rusiya qüvvələrinin nəzarəti altındaydı və 1918-ci ilin əvvəllərində Rusiya

²⁹ İran nu, sayı 98, 12 zihcə 1327

³⁰ Bu məqalələr toplusu 1993-cü ildə İstanbulda Prof. Dr. Yavuz Ak-Pınar, İrfan Murad və Salahəddin Çağ tərəfindən, daha sonra 2013-cü ildə Bakıda Dr. Yadegar Türkel tərəfindən və Farsca tərcüməsi 2019-cu ildə Dr. Hassan Səfəri tərəfindən Bakıda nəşr olunmuşdur.

³¹ رسول زاده، محمدمین، ترکان ایران، ترجمه حسن صفری، باکو 2019، ص: 15

³² برای اطلاع بیشتر: رسول زاده، محمدمین، ترکان ایران، ترجمه حسن صفری، باکو 2019،

qüvəvələri tədricən Azərbaycan və Qafqazı tərk etdilər.³³ "İran qaynaqlarına görə Ruslar Bölgədən ayrıldıqdan sonra erməni qüvəvələri müstəqillik qazanmaq üçün tədricən meydana gələrək məntəqəni ələ keçirtmək istədilər."³⁴

O dövərdə İran mənbələrində bu hadisələr haqqında məlumatımız müəyyən səbəbləri görə çox azdır. Yalnız 1917 ilin payızının ortalarında Tiflisdəki İran diplomatik nümayəndə heyəti Şərif əl-Dovələ və Bakıdakı konsulu Səd əl-Vəozarənin daha çox çabalarıyla Azərbaycandakı siyasi inkişafı İran Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən müşahidə edildi.

Aydındır ki İranın Tiflis və Bakıdakı konsulluqlarından nisbətən müntəzəm hesabat toplusu şəkildə İran Xarici İşlər Nazirliyinin qərar qəbuletmə prosesinə kömək etdi.

Bakı və Tiflisdən hesabat göndərilən ilk günlərdə İran hökuməti açıq şəkildə Osmanlının Qafqazda irəliləməsinə qarşı idi. Məsələn, 1917-ci il noyabrın 29-da İranın Tbilisidəki konsulu Şərif əd-Dovələ, müsəlmanların müstəqillik uğrunda apardığı mübarizədən və bir Türk hökumətinin qurulmasından bəhs edərək, "Belə bir Türk müsəlman hökumətinin meyl gələcəkdə Osmanlı hökumətinə tərəf olacaqdı. Təbliğatçılar da lazımi təşviqi rədd etmərlər ..."³⁵

Məhz bu xəbərlərlə Tehran qəzetlərinin Azərbaycanın müstəqilliyi və Arazın şimalında Türk mərkəzli bir hökumət qurma səylərinə qarşı hücumları başladı. Birinci Dünya müharibəsi qarışıqlığında İran hökuməti tərəfindən görülən digər tədbirlər, fars dilinin tədrisini gücləndirmək qərarı, Qafqaz bölgəsində, xüsusən azərbaycanlılar arasında fars dilində bir həftəlik qəzetin yaradılması və İran yanlı siyasi partiyalarının mali dəstəyi idi. Bu çabalərin dərhal büdcəsi müəyyən edildi.³⁶

Bu vaxt İngiltərə, General Dənstervəill-i Şimali İrana, oradan da Bakıya göndərərək anti-bolşevik ünsürləri birləşirməyə çalışdırarkən, eyni zamanda Osmanlının Arazın şimala doğru irəliləməsinin qarşısını almaq istədiyi üçün İranla siyasi koordinasiya qurdular. Bu anlaşma İran siyasi tarixində çox muxalifi olan 1919 anlaşması adlanır.

Azərbaycan parlamenti nümayəndələrinin monitorinqi və Azərbaycanın yeni hökuməti rəsmilərinin fikirlərinin öyrənilməsi də İran konsoloslarının Tehrana göndərilən hesabatlar sırasında idi.

Bu məktublarda siyasi mənsubiyyətləri olan nümayəndələrin və fraksiyaların ətraflı siyahısı var.

Bu hesabatla görə, Musavəat Partiyası və bitərəf partiyanın əksəriyyəti Osmanlı tərəfdaridir və xüsusən 11-i Musavəat Partiyasına qoşulan Bitərəf Partiya üzvlərinin İrana qarşı əlverişli hissləri yoxdur. İttihad Partiyası da İslam Birliyi ideologiyasına sahibdir və Nuri Paşanın tərəfdaridir³⁷

Azərbaycanın müstəqilliyi və İranın ona baxışı

1918-ci ildən bəri, Arazın şimalında Azərbaycan Cumhuriyyətinin qurulması ilə Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin adı yenidən İran mətbuatında yer aldı.

Məlikoşuəraye Bahar və başqaları da daxil olmaqla bir qrup keçmiş Demokrat partiya üzvlərinin Rəsulzadənin Türk meyllərinə qarşı sərt mövqə nümayiş etdirərək Araz çayının şimalına Azərbaycan adı verilməsinin saxta olduğunu elan etdilər.

Əlbətdə ki, İranın bütün qəzetləri yeni respublikaya Azərbaycan adı verilməsinə mənfi reaksiya gəstərmədi, məsələn, 1920 qış ta ke 1920 mart arasında fəvqəladə bir heyət olaraq Bakıya gələrək cümhuriyyətin necə qurulduğu faktları ilə yaxından tanış olan Ra'd qəzeti başqanı

³³ جمشیدی راد، جعفر، تاریخ سیاسی نجوان از چیرگی روسها تا سقوط بالشویکها، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی، تهران، 1379، ص: 46

³⁴ همان، ص: 47

³⁵ سرکنسولگری تقابیس، نمره 1203، 20 صفر 1336، به نقل از بیات، کاوه، توفان بر فراز قفقاز، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی، تهران،

1388، ص: 45

³⁶ بیات، کاوه، توفان بر فراز قفقاز، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی، تهران، 1388، ص: 51

³⁷ هیئت فوق العاده قفقاز، به کوشش رضا آذری شهرضایی، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی، تهران 1379، ص: 103 الی 107

Seyyed Zia -uddin Tabatabainin yaxlaşımı fərqliydi. Adel Khan Ziad Khan, Azərbaycan Respublikasının ilk səfiri olaraq, Tehrandakı səfirliyi dövründə İran xalqının müsbət hisslərindən də əsərlərində bəhs edir.³⁸

Rəsulzadə Açıq Söz qəzetində çap etdiyi və daha sonra Rəd qəzetinin 22 yanvar 1918-ci il tarixli 40-cı sayısında çıxan məqalədə, Azərbaycanın suverenliyini elan etməyin məqsədini şimaldakı İrəvən, Gəncə və Bakı vəilayətlərinin muxtariyyəti olduğunu bildirdi. O həm də bu məqalədə bu qəzetlərin Azərbaycan muxtariyyət istəməsi çərçivəsində İran Azərbaycanının da oluğunun tələbinə də şikayət edir.³⁹

27 Dekabr 1917 tarixli Nobahar qəzetində Məlikoşuəraye Bahar Musavəat Partiyasının tələblərini dilə gətirərkən, Azərbaycanın Türkcülüyunü və müstəqilliyini tənqid etdi və İranın yazar dostu cənab Rəsulzadəni musavəatçılara qoşduğunu tənqid etdi.⁴⁰ Lakin Rəsulzadəyə hələ də İranın Bakıdakı konsulluğu tərəfindən etibar edilirdi. İran konsulluğunun Bakıdakı ədalət təriqəti tərəfindən ələ keçirilməsində, İran konsulu Rəsulzadəni arbitraj üçün seçdi. Ədalət Partiyasını və İranın Bakıdakı konsulunun 18 fevral 1918-ci il gəvdə gəstərisində Rəsulzadə İranın, azadlığa və demokratiyaya əlbəttə ki, ehtiyac duyduğunu vurğuladı ama İran dövlətinin rəsmisinə dəstək verdiyini bildirdi⁴¹.

İranın Azərbaycan Cumhuriyyətinə qarşı ilkin mövqeyi

Azərbaycanın müstəqilliyinə dair ilk hesabat, Tiflis Baş Konsulunun 1918-ci il tarixli bir teleqramıdır, bu sənəddə başkonsol, Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistanın müstəqilliyi barədə əvvəlki hesabatlarına istinad edərək, İran hökumətindən bu cumhuriyyətlərin tanınması üçün təlimat gözləyir.⁴²

6 Avqust 1918 İranın İstanbuldakı səfiri Osmanlı Xarici İşlər Naziri Nəsimi bəylə görüşündə İranın Qafqaz bölgəsində Azərbaycan adında bir ölkənin qurulmasına etirazını elan etdi.⁴³

Azərbaycanın müstəqilliyini elan etməsindən üç ay sonra Məhəmməd Əmin Rəsulzadə Osmanlı hakimiyyəti ilə danışıqlar aparmaq üçün Topçu Başhovəla birlikdə İstanbula getdi.

Rəsulzadə İran səfirinə göndərdiyi məktubda 30 May 1918 tarixli Fəth Əli Xan Xoyskinin Azərbaycan Cumhuriyyətinin yaranmasına dair bəyanatının surətini göndərərək 2 sentyabr 1918-ci il tarixli "Cənab Rəsulzadəyə" ünvanlanan bir məktubla cavab olaraq: İran şahənşahlıq Səfirliyi, Azərbaycan Cumhuriyyəti adı altında müstəqil bir dövlətin mövcudluğunu tanımadığını bildirdi.⁴⁴

O dövərdə İran mətbuatında Rəsulzadə

O günlər İranın qonşuluğunda ölkələrin yeni və hətta ani meydana çıxması müxtəlif İran qəzetlərinin diqqətini çəkdi.

Şeyx Yəhya Kaşani, İran qəzetində/ Aprel - İyul 1918 Arazında Qafqazın siyasi, sosial və coğrafi hadisələri haqqında məlumat verdi.

Kaşani Qafqazdakı siyasi partiyaları belə təsvir edir:

A) Qafqaz Müsəlmanlarının dini işlərini vürğöləyən İslam ittifaqı. Bu partiya Osmanlı İslam İttifaqına bağlıdır.

B) Erməni və gürcü irqi partiyaları

³⁸ عادل خان زيادخانوف، طبران قلم، رساله ای از نخستین نماینده جمهوری آذربایجان قفقاز در ایرا، مرکز اسناد و دیپلماسی، تهران 1381

³⁹ بیات، کاوه، آذربایجان در موج خیز تاریخ، نشر شیراز، تهران 1379، ص: 32-35

⁴⁰ همان، ص: 42

⁴¹ خسروپناه، محمدحسن و البور باست، فرقه عدالت از جنوب قفقاز تا شمال خراسان، نشر شیراز، تهران 1388، ص: 34

⁴² تلگرافات بی سیم 230 و 110، وزارت امورخارجہ، سواد تلگراف کنسولگری تفلیس، شماره 283، 19 شوال 1336، به نقل از بیات، کاوه،

توفان بر فراز قفقاز، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی، تهران، 1388، ص: 65

⁴³ سفارت اعلیحضرت شاهنشاه ایران در وینہ، نمره 820، 27 شوال 1336، به نقل از بیات، کاوه، توفان بر فراز قفقاز، مرکز اسناد و تاریخ

دیپلماسی، تهران، 1388، ص: 66

⁴⁴ بیات، کاوه، توفان بر فراز قفقاز، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی، تهران، 1388، ص: 67

C) Rusiyanın hazırkı hökumətinin əlində olan və sülh istədiyi üçün çox sayda Qafqaz xalqı tərəfindən də qəbul edilən bolşevizm.

D) musavəatçılar

Kaşani Hümmətçilərin Bakıda iqtidarı ələ keçərmələrini və Rəsulzadənin bolşevik hücumları qarşısında Bakıdan qaçması barədə danışır. O, eyni zamanda Osmanlının Musavəatçılarla birbaşa əlaqəsi olmadığından danışır.

Kaşani musavəat liderlərini və amaçlarını belə hesab edir:

[PanTürkizm]

"... İrşad qəzetinin məşhur qurucusu, üzün illərdir İstanbulda yaşayan Əhmədbəy Ağayevə bu düşüncələrin yayılması üçün çox çalışmışdı və indi inqilabdan və onların təsirlərindən qorxan bir neçə xan hüquqlarını qorumaq üçün bu təşkilata qatıldı.

Topçu Başovə ləqəbi ilə tanınan Əli Mərdanbək, hüquq məzunu və Açıq-Söz qəzetinin sahibi Məhəmməd Amin Rəsulzadə, Türk Lamarkazit dəstəsinin tanınmış liderlərindən biridir.

İranlılar tərəfindən tanınan və Tehranın fəthində sərbəstlik uğrunda döyüşənlərlə birlikdə paytaxta girən Rəsulzadə bir müddət Yeni İran qəzetinə yazdı və burada Demokrat Partiyasının içində oldu, İrandan ayrıldıqdan sonra İstanbula getdi və Yenidən Ağayovəla görüşdü, Türklərin İttihad partiyasına qoşolmağa meyli oldu və o partiyanın Türk Yurdi aylıq jurnalında Türklərin Birliyi mövzusunda və təməli ilə bağlı bir neçə məqalə yazdı. Sonra Qafqaza döndü və inqilabdan sonra dərhal partiyayı qurmağa çalışdı. Çünki Qafqazın şimal hissəsində ləzgilər və çərkəzlər yaşayır və Qafqazın qərb hissəsi gürcülərə daha çox bağlıdır, panTürkizm düşüncə arenasını inkişaf etdirmək, yəni Türk hökumətini Qafqazdakı kiçik hala gətirməmək üçün xoşagəlməz iddialar etdi. O artıq izahat verməklə yanlış anlamaların qabağını almaq istəsə də Bu günə qədər sui-istifadəsi aradan qaldırılmadı və təkrar izahatlar verməklə ginə xatirələrin narahatlığını ortadan qaldırmadı.

o "Qafqaz" və "zaQafqaz" sözlərini kənara qoyub "Azərbaycan" adını istifadə etdi və Qafqazın "Azərbaycan" adlı bir hissəsi olduğunu və bu hissənin müstəqil olacağını iddia etdi.... Kaşani, İran ilə Qafqaz Arasındakı əlaqələrə dair məqalələrini davəam etdirir və Qafqaz Müsəlmanları haqqında yazır: bolar Türk dili ilə danışıqlar da tipləri Türk deyil.

"Azərbaycan sözünün Cənubi və Şərqi Qafqaza daxil olduğunu iddia etmək prinsipinə gəldik. Həqiqət budur ki, bu iddia həm tarixi, həm coğrafi baxımdan səhvədir və heç bir əhəmiyyət daşımır və Azərbaycan heç vaxt Qafqaz torpaqlarına daxil olmayıb. Bəli, bir çox dövərlərdə İran hökuməti bu ərazilər üzərində hökmranlıq etmişdir, lakin bu hökumət, İngilis hökumətinin Hindistan, Kanada, Avəstraliya və Afrikada hökm sürdüyü kimi bu bölgələrin təbiyi olaraq Azərbaycanın içərisində olduğu anlamına gəlmir.. »

Azərbaycanın müstəqilliyi və İranın baxışı

Nisan 1919 tarixli İran qəzetinin 414 sayında, "Rəsulzadənin Qafqaz və Zakafqazya terminini kənarda qoyub başlığını Azərbaycan olaraq dəyişdirdi" iddiasında olanlardan biridir.

İran qəzeti 16 aprel 1919-ci il tarixli 420 sayında, Rəsulzadənin İranın bəzi nəşrlərindəki anlaşılmazlıqları barədə Rəsulzadənin İrana Arazın şimalında bir İslami siviil respublika qurmağın faydasını izah edən bir cavəabı yayımladı:

"Azərbaycanın adı coğrafi bir termindən daha çox milli mənə ifadə edir. Biz özümüzü Azərbaycan dilində (Türk dilinin bir hissəsi olan) danışan xüsusi bir xalq hesab edirik. Bu xalqın adı nə Aran, nə Şirvəan, nə də Moğandır. "Yalnız Azərbaycandır."

Tədricən mübahisələr qızışdıqca Tehran qəzetlərinin yeni qurulmuş Azərbaycan Cumhuriyyətinə hücumunun əsl məqsədi aydın olur: bu respublikanın Türk kimliyi.

Yeni qurulmuş Azərbaycan hökuməti ilə necə əməkdaşlıq edəcəyini müzakirə etmək üçün İrandan Bakıya səfər edən Qafqazın fəvəqəladə nümayəndə heyəti 1 dekabr 1919-cu il tarixində Azərbaycan Milli Məclisinə qatıldı və Azərbaycan parlamentinin sədr müavəini tərəfindən qarşılandı. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə də mənzilə gəldi və onları qarşıladı.

Nümayəndə heyətinin rəhbəri Seyyid Zia-ud-Tabatabai-nin verdiyi məlumatlara görə, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, 2 dekabr 1919 cümə axşamı günü Qafqaz nümayəndə heyətinin qonaq olduğu nümayəndə heyətlərinin iclasında da bir çıxış etdi.

Həzrət Nəbəvəi, zəif millətlərin Kəsrə tağının devərlməsi səbəbi ilə bir zalım dövlətin əlindən qurtulduğu kimi şimal imperatorluğu da çökdü və zəyif millətlər üçün başqa bir Kəsrə tağı devərildi. Başqa bir xoşbəxtlik dövrü başlayır. Bundan əlavə, çıxışında İranın nümayəndələrindən qısaca bəhs edildi.

Seyyid Zia-ud-Tabatabai ye görə Rəsulzadənin çıxışı, dini inamimizlə razılığa da, bu dövərdə, mənəcə İran mənsubiyyətini və tarixi mənşəyini qaranlıq bir şəkildə ifadə etmək istədi, xüsusən də kəsrə bəhsindən sonra Türk tarixi və millətindən danışdı. onun çıxışı mənə təsir etdi, amma xoşbəxtlikdən tamaşaçılardakı bəlkə də on nəfər onun sözlərindən baş tapdı. "Bu çıxışla bağlı cavəab vermək mənim üçün uyğun deyildi."

Baş nazir 24 Dekabr 1919 tarixli məktubunda yazılı cavəabında yazırdı: "... İran xeyriyyə təşkilatında olan Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin çıxışı son dərəcə acınacaqlıdır. Fikrimcə, hər an ictimai düşüncəni həqiqət yolundan yayındırmaq və öz pis niyyətlərini həyata keçirmək üçün niyyətlərini və ya səthi məlumatlarını istifadə edən bu insanları ümumiyyətlə sərbəst buraxmaq yaxşı deyil. Təbiyi ki, o gün Rəsulzadəyə cavəab vermək sizin üçün uyğun deyildi. Ancaq tərəflər Arasındakı yaxşı münasibətləri pozmaqda olan bu cür insanların təkəddürü üçün tədbirlər görmək lazımdır. "Bölgədəki insanların fikirlərindən və vəziyyətdən və bu insanların arxa planından asılı olaraq praktik üsulu sizə buraxacağam ..."

Seyid Zia-əd-Din Tabatabai, 1919-ci ildəki ilk ciddi hesabatında, 14 neytral insanın Musavəat Təşkilatına üzvlüyünə işarə edərək, Rəsulzadə haqqında yazır: "Bu partiya üzvlərinin İrana əlverişli hissləri yoxdur. xüsusən də Rəsulzadə təbliğat apararaq İrani xorlayır və gücsüz hesab edirlər. onlar müstəqilliyini Osmanlı ilə ittifaqda hesab etdilər, lakin bugünkü bir illik təcrübə nəticəsində bu inancda fanatik deyillər və müstəqilliklərini qorumaq üçün faydalı hesab etdikləri hər hansı bir yolu izləyəcəklər... "Rəsulzadə özü və yaxın yoldaşları, İranın köməyini özləri üçün faydalı hesab etsələr də, İrana qarşı hörmət və səmimiyyət fikrinə sahib deyillər." İran qəzeti 7 nisan 1919 tarixli və 414 nu sayısında, "Rəsulzadənin Qafqaz və Zakafqazya terminini kənara qoyub Azərbaycan olaraq dəyişdirdi " başlıqla şikayətə başladı.

İran qəzetinin 17 aprel 1919-ci il tarixli 420-ci sayısında Rəsulzadə, bəzi İran nəşrlərindəki anlaşılmazlıqlarına dair bir cavəab dərc etmiş və əlavə edir: "Coğrafi bir termindən daha çox Azərbaycanın adı da milli mənə daşıyır. Biz özümüzü Azərbaycan dilində (Türk dilinin bir hissəsi olan) danışan xüsusi bir xalq hesab edirik. Bu xalqın adı nə Aran, nə Şirvəan, nə də Muğandır. "Yalnız Azərbaycandır."

Azərbaycan Cumhuriyyətinin bolşevəikləşməsindən sonra Rəsulzadə tutularaq Moskvəyaya aparıldı və oradan da qaçıb və bir neçə ölkədən keçdikdən sonra nəhayət Türkiyəyə girdi və İstanbulda yerləşdi.

"Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin 1923-ci ildə İstanbulda Azərbaycan Cumhuriyyəti kitabının nəşri və bəzi iddəalarının iranlılar Arasında əks olunması ilə bir neçə il dayanan qarşıdurma təkrar başladı.

Birinci Dünya Müharibəsinin sonunda Azərbaycan dövlətinin Qafqazda necə qurulduğunu və daha sonra bolşevəiklər tərəfindən süquta uğradığını təsvir edən bu kitabın nəşri Qafqazda və dolayısıyla İranda müzakirələrə yol açdı.

1923 il iyun ayının əvvəllərində İranın İstanbuldakı səfirliyi kitabın bir nüsxəsini Xarici İşlər Nazirliyinə göndərəkən qeyd etdi ki, "... Rəsulzadə bir neçə ildə ki, özünü Azərbaycan hökumətinə bağlamıştı və Türklərin birliyi və Türk etnik qruplarının müstəqilliyi üçün təbliğat aparırdı. "Yoxarıda göstərilən kolleksiya ən əhəmiyyətli olanıdır.

Muşaraliyeh Azərbaycan tarixini və sakinlərinin vəziyyətini və əxlaqını təsvir edərəkən Təbrizi Azərbaycanın mərkəzi, yəni Araz çayının hər iki tərəfindəki hissələrin mərkəzi olaraq göstərir.⁴⁵

Məhz bu kitabdan bəhs edən Əli Sadəgi Təbrizi, yazılarının birində Məhəmməd Əmin Rəsulzadədən "məşrutiyyətin ilk dövründə İranın köməyilə Tehranda yaşadığını və inqilabçı İranlılar onu İranlı saydığını və hətta İranın mühüm qəzetinin redaktorluğu əmanət verilməsindən və hətta ölkənin siyasətində iştirak etməsinə tərs olaraq davərlandığından şikayət edib yazdı;

... "Ancaq bunun əvəzinə bir müddət İstanbulda yaşadığından və Qafqaza qayıdan kimi ilk işi və atdığı addım İrana qarşı çıxma idi və onun musavəat "karton hökumətinin" qurulmasında əsas roluna işarə etdi,⁴⁶

Ali Sadighi Təbrizi, Roşəni Bəy'in İran ilə Türkiyə Arasındakı münasibətlərə verdiyi cavəabda Roşəni Bəy və yazılarına istinad edərək yazır: "... bu yaxınlarda Rəsulzadə tərəfindən Osmanlı Təhsil Nazirliyinin icazəsi ilə İran əleyhinə nəşr olunan kitablar Məsələnin vəacibliyini göstərir."⁴⁷

Bu müzakirəni davəam etdirən Əli Sadəgi, "Qafqaz Müsəlman Xanlıqlarına " Azərbaycanı adı verilməsindən sonra Şeyx Məhəmməd Xayabani qrupunun Təbrizdəki reaksiyasına toxunaraq, Tağızadənin sözlərini sitat gətirərək" .. " Azərbaycanın adının bizdən oğurlandığını gördük, haqqımızı geri qaytarmaq əvəzinə ondan imtina etdik və azadistan adı gətirməkdə adımı geri qoyduq."⁴⁸

Rəsulzadənin kitabının mövzusu təbiyi olaraq Musavəat Partiyası mövzusu və onun adamlarının İrandakı fəaliyyətlərini də göz önünə gətirdi hətta bununla bağlı hesabatlar da alındı, lakin Rəsulzadənin eyni vaxtda İran rəhbərliyinə yaxınlıq səyləri göstərməsi nə qarşı və bir neçə səbəbə görə Musavəat Partiyasının İrandakı fəaliyyətləri uzun müddət davəam etmədi. Ama onun İrandakı muxalifləri başardıqca onun mövqeyətini sarsmaya çalışdılar: "Bəli, İranda məşrutiyyətin ilk dövründə Tehranda yaşayan və inqilabçı İranlılar tərəfindən İranlı sayılan Məhəmməd Əmin Rəsulzadə İranı tərk edərək İstanbulda yerləşdikdən bir müddət sonra Rusiyada Romanovlar sülaləsinin 200 illiyi ilə əlaqədar ümumi bir əfvə elanı nəticəsində Badkoubeyə qayıtdı.

Etdiyi ilk iş və atdığı addım İrana qarşı çıxma idi və karton hökumət olan Badkoubeyə Musavəat hakimiyyəti dövründə liderlərindən biri idi.

İran İran olandan İranın bir eyaləti olan Azərbaycanın yer adını oğurlayaraq yeni ölkənin üstünə qoydu.

bu şəxs İranda olanda İranlı, Badkoubədə olanda, qafqazlı və İstanbulda olanda Türk olması münasibətilə, İstanbul Türklərinin yeni prinsiplərini təqlid etdikdən sonra adını "Rəsulzadə, Məhəmməd Əmin " verməklə yanaşı, yeni ustadlarını sevəndirdi.

həm də orada " Azərbaycan Cümhuriyyəti "adlı uzun bir kitab yazmışdır, çünki o, Azərbaycanın adı kimin Azərbaycanın özünü oğurlamaq və Qafqazın bir hissəsi kimi düşünmək istəyir, buna görə də Azərbaycan adına iki taya qoyumuşdur.

Bu cəsarət onunla əlaqədardır ki, cənab Tağızadəyə görə, Azərbaycan adının bizdən oğurlandığını görən kimi hüquqlarımızı geri qaytarmaq əvəzinə ondan imtina etdik və Azadistanı icad etdik və üstünə qoyduq.

⁴⁵ سفارت استانبول «نمره 1450، 7 جوزا 1302 (1302 15/36)

⁴⁶ میهن، 13 سنبله 1302

⁴⁷ نشریه میهن، ش، 41، 5، 23 محرم 1342 / 12 سنبله 1302 به نقل از پان ترکیسم و ایران، کاوه بیات، نشر شیراز، تهران 1387، ص:

138

⁴⁸ بیات، کاوه، پان ترکیسم و ایران، نشر شیراز، تهران 1387، ص: 47-50

İndi bu şəxs bizim laqeydliyimizdən istifadə etdi və bir neçə milyonluq bir dövlətin oğurlanmasını adının oğurlanması qədər asan olduğunu düşünərək bu səfəh sözləri irəli sürərək ağalarına xidmətini sübut etdi. »⁴⁹

Bu acı təpkilərə qarşı, İstanbulda olan Rəsulzadə İranın Türkiyədəki səfiri Məhəmməd Əli Foroughi ilə əlaqə qurmağa çalışdı. Səfir yazdı:

"1 Mart 1928 Cümə axşamı: Qafqazlı Rəsulzadə gəldi və məlum oldu ki, qafqazlılar və gürcülər İngiltərə və Polşa kimi bəzi dövlətlərin təşvəiqi ilə öz müstəqillikləri üçün çalışırlar və Ukraynanı da ortaq kimi qəbul edirlər və İran hökumətindən də gizli himayə istirlər »⁵⁰

Rəsulzadə Növəbətə görüşdə İranın Baş naziri Mehdi Qolu Xan Hidayatə verilmək üzərər İran səfiri Foroughi-yə dörd səhifəlik bir məktubu verdi:

Məhəmməd Əmin Rəsulzadədən başvəzirə, 25 Noyabr 1929

Əziz bəy!

Bütün İslam dünyası üçün bir kabus olan Rusiya Çar hökumətinin yox olmasından sonra, Qafqazın yeni yaranmaqda olan milli hökumətlərindən biri olan Qafqaz Azərbaycan Cumhuriyyəti hökumətinin qurulmasını tanıyan ilk hökumət qonşumuz İrandı.

Bu hadisə, indi tapdaqlarda olan həmvətənlərimizi fərəhli keçmiş xatırladan, unudulmaz bir hadisədir.

Yüz illik əsirlikdən qurtulmuş və iki il azadlıq və istiqlal sevəincini yaşayan millətimiz, təəssüf ki, yenidən Rusiya hökmranlığından əziyyət çəkdi.

Minlərlə siyasi rəng və riyakarlıqla və güclü bir ordonun köməyi ilə ölkəmizə yol tapan, bütün müqəddəsliklərimizi pozan bir yad qüvvəyə qarşısında millətimiz qanlı bir şəkildə müqavimət göstərdi və şiddətli mübarizə apardı.

Bu milli silahlı üsyan aylarca və hətta illərlə davəam etdi, baxmayaraq ki, bir xarici hökmdar tərəfindən zorla yatırıldı, amma kül altında alovə kimi ürəkdə yatan milli nifrət dərhal sönmədi və gizli qaynayan münaqişə xarici qüvvələrə qarşı ani dayanmadı və əksinə azadlıq və istiqlal sevəinci tapmış bugünkü gənc nəslin fəaliyyətini və çevəkliyinə səbəb oldu.⁵¹

Rəsulzadə məktubunda bu başlıqlara işarə edir:

- 1- Balşevəiklərin təzyiqilə bir çox Azərbaycanlı vətənpərvər yurdu tərək ədib İran və başqa qonşu ölkələrə və hətta avəropaya sığınmışlar.
- 2- Ruslar iranda yaşayan musavəətçiləri qorxulu və təhlikəli göstərmək istəyirlər. Hətta bəyaz Ruslar Balşevəiklər kimin Musavəətçiləri öz dərgilərində İran düşmanı göstərmək istirlər.
- 3- Numayəndəsi olduğum heyətin tərəfindən programımızı aydınlatmaq istəyirəm
- 4- içəridə gizli və aşkar vəziyyətdə çalışan Qafqaz Azərbaycanın milli mərkəzinin amacı Azərbaycan cumhuriyyəti dövlətinin istiqlalını qurmaqdır. Bu dövlətin hududu qafqazın şərqı olaraq Rus steplərini Anadolu və İran çöllərini birbirinə bağlayandır.
- 5- Bilirik ki qafqazda yaşayan xalqlar birbirindən ayrıldığı zaman Ruslar rahatca oranı alabilir. Buna görə qafqaz istiqlal komitəsi qurmuşuq
- 6- Bizim təşkilatın hədəfi qafqaz birləşik heyətdən ayrılmama şərtilə Azərbaycanı Rus istilasından çıxarmaqdı.
- 7- İstanbulda odlaryurdu, parisdə Promethee və polşada nümayəndəmiz var.
- 8- bir tampon bölgə olaraq Qafqaz, irana iqtisadi xeyri də var.
- 9- İran dövləti ilə bir numayəndə vəəsitisilə bizimlə irtibata geçmək istəyirik.

⁴⁹ مقاله صادقی، میهن ش 41، س 5، 23 محرم 1342 / 12 سنبله 1302، به نقل از بیات، کاوه، بان ترکیسم و ایران، نشر شیرازه، تهران 1387، ص: 139

⁵⁰ خاطرات محمدعلی فروغی به همراه یادداشت‌های روزانه از سال 1293 تا 1320، به کوشش محمدافشین وفایی، پژمان فیروزبخش، انتشارات سخن، تهران، 1396، ص: 237

Foroughi yoxarıdakı məktubu aşağıdakı mətnlə Tehrana göndərir:

"Foroughi, başvəzir, 28 Noyabr 1929

İran Krallığı Səfirliyi

Abanın 7-ci tarixi 1308

hörmətli Baş naziri

Qafqazdakı Azərbaycan Musavəat firqəsinin İstanbuldakı nümayəndəsi olan və bu bölgənin müstəqilliyi uğrunda çalışan cənab Məhəmməd Əmin Rəsulzadə mənim öz adımdan da onun dediklərinin təsdiqləməyimi istədi. Bu mövələrdə bəzi fikirlərim var ki, bu tezliklə dilə gətirə bilmərəm, amma hazırda vəaxt yoxdur və Rəsulzadə məktubun daha tez çatmasını istəyir, buna görə məktubu Paris səfirliyi vəasitəsilə Xarici İşlər Nazirliyinə təqdim edirəm.

Şokətli günlərimiz Mustadam

Foroughi, Məhəmməd Əli »

Rəsulzadənin Baş Nazirə göndərdiyi məktubu Riza Şaha açıqlamaq üzərə Pəhləvəi sarayına çatdırdı.

Pəhləvəi saray naziri Teymurtaş, Rza şahın fikirlərini bir məktubda Foroughi-yə çatdırdı:

Timurtaş Rəsulzadənin məktubu haqqında qeyd edir

Cənab Foroughi-yə yazılmaq üçün.

Əziz dostum! Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin hörmətli Baş nazir Həzrətləri Xidmətinə yazılmış və Zati-aliniz tərəfindən göndərilən məktubu aldım.

İndiki lideri Məhəmməd Əmin Rəsulzadə olan Musavəat dəstəsi İranla dostluğunu dilə gətirir və bizi Sovəet hökumətinə qarşı çıxmağa və İranda olan bu dəstə üzvlərini dəstəkləməyə təşviq edir:

Badkoubəh üçün Azərbaycan adının ixtirası Rəsulzadə və yoldaşlarının əsərlərindən biridir. Musavəatçılar, əlbəttə ki, siyasi cəhətdən dost olduğumuz bir ölkənin alətidir, lakin onların siyasət prinsipinə qarşıyıq;

Əlbətdə ki, Türkiyə ilə dostuq, amma Türkiyənin Qafqazda hakim olmasına razı deyilik.

Biz də yaxşı bilirik ki, Rəsulzadə carçısı olduğu Badkuba Cumhuriyyəti və ya Ermənistan və Gürcüstan müstəqil yaşaya bilməz və gec tez bir tərəfə çəkilməlidirlər. Ki Rəsulzadənin Türkiyə tərəfində olduğunu düşünürük.

Bizim üçün Sovəet hökumətinin düşmənləri ilə əməkdaşlıq etmək və dürüstlüyə qarşı hərəkət etmək düz deyil.

Əlahəzrət Homayouni deyir ki, Sovəet hökuməti İran üçün faydalı idi və mən antisovəet siyasətə qarışmağa heç vəaxt razı deyiləm, bunu vəicdanımın əleyhinə hesab edirəm. əlbətdə Zati-alilərimiz, Rəsulzadənin dediklərinə əhəmiyyət verməyəcəksiniz, xüsusən aradakı fikir qarşılığı olduğumuza görə məntiqə ziddi. Ona deyir ki, İran hökuməti öz ölkəsi daxilində o qədər məşğoldur ki, bu cür siyasi macəralara müdaxiləni lazımsız hesab edir.

Beləliklə Rəsulzadənin İranla əlaqə yaratmaq çabaları sona çatır. Rəsulzadənin vəfatına qədər ona görə heç yazı pozu getmir. Son yazı dostu Tağlzedədən olur.

Seyid Həsən Tağlzedə Məhəmməd Əmin Rəsulzadə haqqında deyir: "Rəsulzadə ən məşhur kişilərdən biri idi ki, ömrüm boyu Şərqdə onun kimi birisi görmədiyimi desəm, heç bir şəkildə şişirtməmişəm.

Güclü və sağlam bir məntiqə, qəlb təmizliyinə, dürüstlüyə, doğruluğa, möhkəmliyə, hər mənada saflığa, inancına, fədakarlığına, mücahidliyinə və özünə arxayın olan təlimli bir insan idi. Rəsulzadə siyasi və milli inanclarında bərk və təsəvvür olunmaz dərəcədə möhkəm idi. Şəxsi əxlaqda həqiqət, ədalət, mülayimlik və ayıqlıq nümunəsi idi. Ömrü boyu heç vəaxt həqiqətə qarşı bir söz söyləməmiş və saf bir həqiqət idi və bundan da üstündə sözü heç şişirtməmiş və təmkinini itirməmişdir. Dünya məsələləri barədə məlumatlı və yaxşı bilən bir yazıçı idi.

İnamının və ifadəsinin gücü heyretləndirici idi və mən onu tanıdığımdan və onunla bir dostdan daha çox ünsiyyət qurduğumdan və əxlaqına heyran olduğumdan çox xoşbəxt idim. Belə bir

lideri olan hər millət xoşbəxtidir. Mükəmməl bir lider idi və davəamçılara həyəcan və inam aşıladı və mən İran və İran üçün həyəcanlı siyasi fəaliyyətinin bir hissəsi olduğunu xatırladığım üçün xoşbəxtəm və İrana olan sevgisini və məhəbbətini sonuna qədər itirməmiş "

O, mənim köhnə sadıq dostumdu və bu cür dostun itirməyimin ürək ağrısını təsvir etmək mümkün deyil."⁵²

Introduction

Mohammad Amin Rasoulzadeh is one of the most prominent contemporary figures of Azerbaijan with an international personality in the countries of Azerbaijan, Turkey, Iran, Eastern Europe and Russia. His name is associated with the establishment of the first republic in the Orient and the Islamic world: the Republic of Azerbaijan (1920-1918). His motto is "Once a flag is raised, it will never go down." His life was full of ups and downs. Journalistic trip to Azerbaijan and Gilan during the Constitutional Revolution is one of his first foreign experiences, the reports of which have been published in various Baku publications. Rasoulzadeh's political activities in Tehran gave rise to the idea of social democracy in the Iranian parliament.

The fact that Rasoulzadeh is the founder of social democratic ideas in Iran has been confirmed by all experts. Irane-novə is the organ of the Social Democrats' ideas, the product of Rasoulzadeh's activities in Tehran. With his emigration to Istanbul and his acquaintance with Turkish thinkers, his national inclinations increased and he published articles by Iran Türkleri there. He is one of the founders of the Republic of Azerbaijan, whose name was met with a sharp reaction from nationalism of Iranians at that time, and a series of discussions was exchanged between the parties. This article deals with Rasoulzadeh's activities related to Iran.

Keywords: Mohammad Amin Rasoulzadeh, Constitutional Revolution, Azerbaijan, Qajar Iran

GENERAL BALANCE IN ISLAMIC ECONOMIC PERSPECTIVE

Meidiana CITRA¹, Nilatul AKMALLIYA², Ni'mah MU'ALIYAH³,
Muhammad Aris SYAFI'I⁴, Happy Sista DEVY⁵

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia
ORCID ID: 0009-0004-2850-6561

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia
ORCID ID: 0009-0007-0880-2226

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia
ORCID ID: 0000-0002-3150-1786

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia
ORCID ID: 0000-0002-0182-8593

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia
ORCID ID: 0000-0002-2966-6389

Abstract

This study intends to describe the general balance in the perspective of Islamic economics. This study uses a systematic literature review method. The data sources for this research come from books, journals, and other literature related to general balance in an Islamic economic perspective. The findings in this literature review study conclude that general balance in an Islamic economic perspective is a concept that emphasizes the existence of a continuity between fiscal and monetary balance with social balance, as well as a balance between the rights and obligations of capital owners. The principles of Islamic economics, monotheism, khilafah, and justice were introduced to help achieve balance and justice, and reduce economic inequality. This concept emphasizes that government spending, community economic empowerment, social protection, use of finance, and taxation policies must be directed at improving people's welfare. This can be achieved by using revenues to improve education and health, improve infrastructure, and create jobs. To achieve this general balance can also be achieved by increasing market access for small traders, and creating incentives for small and medium enterprises that are in line with Islamic economics, namely realizing human goals to achieve happiness and prosperity in the world and the hereafter, as well as a good life. Through government intervention so as to create individual, community and state welfare. A family is said to be prosperous if the family conditions are prosperous, healthy and peaceful, where the indicators are physical, income, health, educational and socio-economic aspects.

Keywords: General balance, economy, and society.

A. Mekanisme tercapainya keseimbangan umum dalam ekonomi Islam

Keseimbangan umum dalam ekonomi Islam dicapai dengan memastikan bahwa semua pihak yang terlibat memiliki hak yang sama. Mekanisme untuk mencapai keseimbangan umum dalam ekonomi Islam adalah dengan menciptakan lapangan kerja. Ini bisa dicapai dengan meningkatkan investasi dalam infrastruktur, meningkatkan akses pasar bagi para pedagang kecil, dan menciptakan insentif untuk usaha kecil dan menengah.

Keseimbangan dalam pasar menjadi salah satu tujuan untuk mencapai idealitas perekonomian suatu negara, dimana permintaan dan penawaran berada dalam titik keseimbangan tersebut

(Sya'diyah, 1959). Menurut Ibnu Khaldun, jika pasar mengalami penurunan dalam permintaan dan penawaran maka harga dalam pasar untuk setiap komoditi pun akan berubah, harga akan tidak stabil sehingga keseimbangan dalam pasar akan pasti terganggu(Adelia et al., 2023).

Pemerintah dapat memainkan peran penting dalam mencapai keseimbangan umum dalam ekonomi Islam, dengan menetapkan kebijakan fiskal dan moneter yang tepat untuk mengontrol inflasi. Pemerintah juga dapat memainkan peran dalam meningkatkan efisiensi pasar dengan memastikan bahwa harga dan jumlah barang yang tersedia bersaing secara adil. ketika pasar mengalami distorsi, maka pemerintah tentu perlu turun tangan membenahi carutmarut harga, sesuai dengan misi yang diemban untuk mewujudkan kemashlahatan umat(Adelia et al., 2023).

B. Peran ajaran Islam dalam pencapaian keseimbangan umum

Ekonomi Islam mencakup ilmu ekologi yang diciptakan sesuai dengan prinsip-prinsip Islam(Suprihatin, 2017).Perekonomian suatu negara tidak dapat dikatakan ideal jika struktur internalnya tidak didasarkan pada prinsip-prinsip Islam. Satu-satunya persyaratan untuk ekonomi yang sempurna adalah kompetitif, dengan sumber daya yang dialokasikan berdasarkan pertukaran produk dan uang secara sukarela dengan harga pasar, menghasilkan jumlah maksimum barang dan jasa dari semua sumber daya yang ada (Hidayatullah, 1996).

Dalam ekonomi konvensional, jika pasar uang dan pasar barang seimbang, keseimbangan umum dapat terjadi. Sejalan dengan kecenderungan umum tersebut, besaran pendapatan nasional (Y) dan tingkat bunga (i) yang terlihat akan mewakili pendapatan nasional (Y) dan tingkat bunga (i) yang sejalan dengan pasar uang dan pasar produk(solihin, 2019) Islam tidak berbeda dengan keseimbangan tradisional; selain seluruh Alquran dan Al Hadits sebagai dasarnya, Islam juga mengharamkan suku bunga dan menawarkan solusi melalui bagi hasil serta dengan tingkat keuntungan yang diinginkan (r).

Didalam islam juga terdapat Mekanisme pasar syariah, mekanisme pasar syariah adalah mekanisme pasar bebas di mana pemerintah menahan diri dari campur tangan dalam menetapkan harga pasar. Sebaliknya, ia berfungsi sebagai pengawas pasar (al-muhtashib) untuk memastikan tidak ada gangguan pasar seperti ikhtisar, tadtis, dan distorsi. Ekonomi Islam memuat sejumlah peraturan yang mengatur mekanisme pasar, dan pelaku ekonomi dilarang keras untuk memanipulasi pasar dengan cara apapun. Contohnya: penimbunan barang yang merupakan salah satu jenis distorsi pasar.

Berikut beberapa aspek mekanisme pasar dalam ekonomi Islam(zulkifli et al, 2022)

- A. Pasokan dan permintaan pasar memiliki dampak signifikan pada harga.
- B. Setiap pertukaran barang atau jasa antara penjual dan pembeli adalah transaksi yang berlandaskan kesepakatan bersama.
- C. Tidak ada pihak yang diperbolehkan ikut campur dalam pasar bebas.
- D. Karena laba adalah imbalan atas usaha dan risikonya, penjual diizinkan untuk mengambil laba yang wajar tetapi tidak berlebihan.
- e. Motivasi dalam mengambil keuntungan seharusnya tidak menjadi penghalang untuk melakukan hal-hal baik atau bahkan buruk.
- F. Berikut ini adalah beberapa permintaan yang dibuat dalam Islam:
  1. Permintaan khusus untuk produk dan layanan halal dan tayyib.
  2. Tidak perlu membual tentang memiliki barang mewah, karena permintaan barang dan jasa tidak memenuhi tujuan itu.

3. Ada kewajiban untuk membayar zakat, serta saran untuk infak dan sedekah, dan kemudian kewajiban setiap negara untuk menyediakan kebutuhan dasar, yang telah meningkatkan permintaan kebutuhan orang miskin.

G. Berikut ini adalah beberapa tawaran Islam:

1. Produk hanya dibuat secara halal dan tayyib.
2. Masyarakat mengutamakan produksi barang agar dapat memenuhi kebutuhan pokoknya.
3. Setiap pilihan ekonomi harus mempertimbangkan biaya saat ini dan manfaat masa depan.
4. Perlindungan lingkungan, sumber daya alam, dan manusia.

C. Peran keseimbangan umum dalam pandangan kesejahteraan sosial

Kehidupan sejahtera adalah kehidupan yang didambakan oleh semua manusia. Namun, tidak selalu kehidupan sejahtera yang didambakan tersebut dapat diraih oleh semua orang. Pemerintah Republik Indonesia mendefinisikan Kesejahteraan Sosial adalah kondisi terpenuhinya kebutuhan material, spiritual, dan sosial warga negara agar dapat hidup layak dan mampu mengembangkan diri, sehingga dapat melaksanakan fungsi sosialnya. Untuk itulah diperlukan ikhtiar yang sungguh-sungguh dari setiap individu untuk menggapai kehidupan sejahtera yang didambakannya. Negara berperan memfasilitasi dan menjamin setiap warga secara adil untuk dapat mewujudkan kesejahteraan sosial bagi seluruh warga negara.

Persoalan utamanya di Indonesia hampir setiap hari, ada berita terkait dengan tindak kekerasan dan kejahatan dengan alasan ekonomi, ketidaksanggupan memenuhi kebutuhan pokok, putus sekolah karena tidak ada biaya, dan lain-lain yang menunjukkan masih banyaknya masyarakat Indonesia yang belum sejahtera.

Menurut Umer Chapra, prinsip-prinsip dasar ekonomi Islam adalah prinsip: tauhid, khilafah, dan keadilan. Tiga prinsip dasar tersebut menggambarkan bahwa keadilan sosial yang membuahkan hasil kesejahteraan sosial, perlu dikelola oleh kepemimpinan yang efektif yang berprinsip pada khilafah, dan harus bermuara pada tujuan mulia untuk mendapatkan ridho Tuhan semesta alam. Hal ini sangat erat kaitannya dengan tujuan utama syari'at Islam, yaitu mewujudkan kemaslahatan umat manusia, baik di dunia maupun di akhirat.

Ekonomi Islam yang merupakan salah satu bagian dari Syariat Islam, tujuannya tentu tidak lepas dari tujuan utama Syariat Islam. Tujuan utama ekonomi Islam adalah merealisasikan tujuan manusia untuk mencapai kebahagiaan dan kesejahteraan dunia dan akhirat (falah), serta kehidupan yang baik.

Secara teologis-normatif maupun rasional-filosofis, Islam adalah agama yang sangat peduli untuk mewujudkan kesejahteraan sosial. Ibadah puasa, orang yang berpuasa diharapkan dapat merasakan lapar sebagaimana yang biasa dirasakan oleh orang lain yang berada dalam kekurangan. Zakat merupakan ibadah yang sangat jelas unsur kesejahteraan sosialnya. Ibadah haji mengajarkan seseorang agar memiliki sikap merasa sederajat dengan manusia lainnya.

Secara terperinci, tujuan ekonomi Islam dalam bentuk terwujudnya baldatun thayyibatun wa rabbun ghafur dapat dijelaskan sebagai berikut: Pertama, Kesejahteraan ekonomi adalah tujuan ekonomi yang terpenting. Kesejahteraan ini mencakup kesejahteraan individu, masyarakat, dan negara. Kedua, Tercukupinya kebutuhan dasar manusia, meliputi makan, minum, pakaian, tempat tinggal, kesehatan, pendidikan, keamanan serta sistem negara yang menjamin terlaksananya kecukupan kebutuhan dasar secara adil. Ketiga, Penggunaan sumber daya secara optimal, efisien, efektif, hemat dan tidak membazir. Keempat, Distribusi harta, kekayaan,

pendapatan dan hasil pembangunan secara adil dan merata. Kelima, Menjamin kebebasan individu. Keenam, Kesamaan hak dan peluang. Ketujuh, Kerjasama dan keadilan.

Jika mengacu pada ekonomi Islam, kesejahteraan sosial masyarakat Indonesia harus berisi manusia yang berkategori ibadurrahman (Islamic man). Islamic man adalah pribadi yang perilakunya rasional dan konsisten dengan prinsip-prinsip Islam yang bertujuan untuk menciptakan masyarakat yang seimbang. Tauhidnya mendorong untuk yakin, Allah-lah yang berhak membuat rules untuk mengantarkan kesuksesan hidup (Kholis et al., n.d.).

Dalam berbagai kajian, ditemukan bahwa masalah kemiskinan tidak saja mengenai masalah ketidakadilan sosial ekonomi, tetapi juga masalah kesenjangan antara laki-laki dan perempuan. Kesenjangan yang terjadi antara laki-laki dan perempuan juga dipengaruhi oleh faktor sosial budaya. Perempuan sebagai pribadi memiliki kesempatan yang sama untuk meningkatkan kapasitas terutama dalam peningkatan kesejahteraan sosialnya (Probosiwi, 2015).

Kekuatan pembangunan ekonomi akan optimal apabila penduduk dapat berpartisipasi penuh dalam membangun suatu daerah melalui kemampuan setiap masyarakat termasuk kaum perempuan yang dapat berperan serta dalam menentukan arah pembangunan dalam masyarakat, karena setiap orang termasuk perempuan mampu mengembangkan potensi dirinya.

Suatu keluarga dikatakan sejahtera jika keadaan keluarganya makmur, sehat, dan damai, dimana indikatornya adalah aspek fisik, pendapatan, kesehatan, pendidikan, dan sosial ekonomi (et al., 2018).

D. Referensi

- Adelia, D., Kustiawarini, D., Musyarrofah, A., & Hakim, I. B. (2023). *ETNIK : Jurnal Ekonomi – Teknik*. 2(1), 83–89.
- Kholis, N., Kunci, K., Kesejahteraan, :, Islam, J., & Sosial, D. E. (n.d.). *Kesejahteraan Sosial Di Indonesia Perspektif Ekonomi Islam*.
- Marlina Telaumbanua, M., & Nugraheni, M. (2018). Peran Ibu Rumah Tangga Dalam Meningkatkan Kesejahteraan Keluarga. *Sosio Informa*, 4(2), 418–436. <https://doi.org/10.33007/inf.v4i2.1474>
- Probosiwi, R. (2015). Perempuan Dan Perannya Dalam Pembangunan Kesejahteraan Sosial (Women and Its Role on Social Welfare Development). *Natapraja*, 3(1). <https://doi.org/10.21831/jnp.v3i1.11957>
- Sya'diyah, A. (1959). Teori Keseimbangan Umum Dalam Ekonomi Islam. *Nucl. Phys.*, 13(1), 104–116.

HISTORY OF ISLAMIC ECONOMIC THOUGHT

FIFI MAULANI ELIZATUNNISA¹, NUR LAELATUL ISA², NURUL ISMA
AINUSSHOFA³, MUHAMMAD ARIS SYAFI'I,⁴ HAPPY SISTA DEVY⁵

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-6660-5854>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-6460-3703>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-6410-759x>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0182-8593>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2966-6389>

Abstract

This writing intends to provide knowledge about the history of Islamic economic thought at the time of the Prophet Muhammad, khulafaur rashidin, and contemporary thought figures. This writing uses a systematic literature review method. The source of this writing data comes from books related to the history of Islamic economic thought. Writing in this literature review study concluded that Islamic economics existed from the time of the Prophet by using the Baitul Maal concept in Medina through the existence of the zakat system and the ushr, jizya, khums, kafarah, and kharaj systems. At the time of the Rashidun khulafaur, the concept of baitul maal was further developed from the time of the Prophet with the appointment of the person in charge of baitul maal to Abu Bakar. While Umar formed the baitul maal institution and founded the first Islamic diwan (al divan). However, at the time of Uthman carried out a policy of dividing land, then during Ali's time, the distribution of all baitul maal revenues and the printing of their own currency. However, during the time of contemporary figures, the baitul maal system was not enforced which was later replaced by a conventional economic system. The conventional system in question is the existence of an agreement and the prohibition of usury and gharar.

Keywords: History, Economic Islam, Baitul Maal.

ISLAMIC PRINCIPLES IN THE CAPITAL MARKET

M. Ishom MA'ARIF¹, Novendi Arkham MUBTADI², Hendri Hermawan
ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAH⁵

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0739-1783>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4209-4693>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

The purpose of this study was to find out the meaning of principles in the capital market, to know the main reference sources of Islamic principles in the capital market, to know about the prohibition of usury, to know about the prohibition of gharar, to know about the prohibition of maisir and qimar, to know about the halalness of goods, to know about transactions dharar. This research method uses a library approach that originates from books and journals according to the topic and research focus. The results of the literature review in this study concluded that Islamic principles in the capital market are defined as principles that are the main variables or conditions for the establishment of a sharia-compliant capital market. If activities in the capital market cannot meet or are not in accordance with Islamic principles, then it is certain that it is not an Islamic capital market, even though only one of the Islamic principles is not fulfilled. The main source of reference for Islamic principles in the capital market is Islamic (shariah) law which consists of: the Koran, sunnah and hadith, ijma and qiyas. Then any activity or action that causes the other party to be endangered, abused, suffered or lost is called dharar. Based on this definition, transactions that contain usury, gharar transactions (containing elements of fraud or uncertainty), and gambling are included in dharar transactions because all of them result in other parties being persecuted or harmed so that these transactions are prohibited in Islam.

Keywords: capital market, sharia, prohibition

GLOBALIZATION IN VARIOUS ASPECT OF LIFE
PAPER

Sani MAHESWARI¹, Lita Dwi ARIYANTI², Hendri Hermawan ADINUGRAHA³,
Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAN⁵,

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-1471-3739>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0013-0230>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

Globalization does not yet have an established definition, or it can be said that it is just a working definition. So it depends on which side one sees it. Some view globalization as a social, historical, or natural process that will bring all nations and countries in the world that are increasingly bound to one another, to create a new order of life by getting rid of geographical, economic, and social boundaries. There is also the view that globalization is a project carried out by superpower countries, meaning that strong countries will control the world economic sector so that weak countries are increasingly powerless because they are unable to compete. The results of this research are in the form of a view that considers globalization as a project carried out by superpower countries, meaning that strong countries will control the world economic sector so that weak countries are increasingly powerless because they are unable to compete. Globalization touches all important aspects of life and creates new challenges and problems that must be answered and solved to take advantage of globalization for the benefit of life. In another many kilometers away and vice versa. In the author's opinion, in the current era of globalization, the Indonesian people need to make various improvements in all fields. The basic fields that are quite important are social and cultural, political, legal, and economic fields. This needs to be done so that the changes that occur later will be even better. The author also needs to instill the application of the values of the 1945 Constitution and Pancasila so that the Indonesian nation continues to progress without leaving the characteristics of what has existed.

Keywords: Globalization, aspect, life paper.

**DIFFICULTIES, CHALLENGES, AND THE HOLY PROPHET'S (PBUH)
STRATEGY IN ESTABLISHING PEACE ON THE LAND OF ARAB**

Dr. NASEEM AKHTER

Associate Professor, Shaheed Benazir Bhutto Women University, Peshawar, Pakistan.

Abstract

Islam is a religion of peace and harmony, therefore, it prefers justice, peace, tranquility, and harmony. If we talk before the advent of Islam, everywhere, the darkness of evilness, injustice, inequality and violation were spread. The poor people was crushing in the cruelty and no one was to hear their voice. The condition of poor people was very pathetic. The cruelty of the cruel person was increasing day by day, in this situation, the need was to become a person who helps them and save them from cruelty and brutality. In such situation Allah Almighty sent the Holy Prophet (PBUH) to the world to save the humanity. The Holy Prophet (PBUH) was the first man who spread the peace on the land of Arab and he save the property, lives and honor of the people. Hence, the Holy Prophet (PBUH) succeed to keep the foundation of a peaceful society on the land of Arab.

Keywords: Islam, Religion, Peace, Harmony, the Holy Prophet (PBUH), Strategy

**THE STATUS AND ROLE OF AMIN-UL-UMMAH HAZRAT ABU UBAIDA BIN
JARRAH IN ISLAM (IN THE MIRROR OF HISTORY)**

Dr. NASEEM AKHTER

Associate Professor, Shaheed Benazir Bhutto Women University, Peshawar, Pakistan.

Abstract

Hazrat Abu Ubaida (RA) was a noble personality of Islam and he belonged to the well-known Quraish tribe in Makkah. One of the very first Muslims was Hazrat Abu Obadiah. He was a faithful general and an Islamist preacher. Additionally, he was the Holy Prophet's close friend. He participated in a number of campaigns and received the honor of hoisting the Islamic flag. In addition, the Prophet referred to him as the best man and bestowed upon him the title of Amin-ul-Ummah from Allah's Apostle. He participated in a lot of battles and exhibited the very best qualities of bravery. Hazrat Abu Bakar was given command of the Muslim army that was sent to the front of Syria to face off against the Roman forces. His bravery helped Muslims win, and under his leadership, the entire country of Syria was conquered. He served for a while as Syria's governor as well. His helpful services are part of the publication of Islam. In this dissertation, Hazrat Abu Obadiah's character and contributions to Islam are highlighted.

Keywords: Islam, Ameen-ul-Umat, Abu Ubaida, Commander, Syria

**RE-EXAMINING THE QUR'ANIC STRUCTURE IN QS. WAQI'AH USING
SEMITIC RHETORICAL ANALYSIS**

AQDI ROFIQ ASNAWI¹, MEITRISYA HALDA AISYAH²

University of Darussalam Gontor

Abstract

The Qur'anic correlation (*munasabat*) also developed in the study of surah as a unit. Moreover, this matter has received more attention from many mufassir and many who favor the *munasabah* pattern. Then came the science of correlation which discussed the correlation between verses until show the coherence of surahs. Initially, which began with the study of correlation, finally came modern scientists such as Michel Cuypers, who was present in the 20th century with his method, namely Sematic Rhetoric Analysis. This method has previously been applied to Bibel. Michel Cuypers divided the surah into several parts in examining the structure of the surah text. Cuypers divides surahs based on the principles of Semitic Rhetoric Analysis, which resulted in the discovery of parallel, concentric, and mirror compositions in the Surah of the Qur'an as in other Semitic texts. Richard Bell is one of the orientalist interested in correlating verses or verse arrangements in the Qur'an. Richard Bell examined the arrangement of verses throughout the Qur'an. He changed the arrangement of verses on a surah, one of which was in surah al-Waqi'ah. He believes verses 15-23 should be placed after verse 33. Because according to him, verses 15-23 explain the enjoyment obtained by the right class, not for the previous class of people. This paper argued that what Richard bell thought was not true after revealing the unity of surah al-Waqi'ah using the Semitic Rhetorical Analysis method. It is found that the arrangement of al-Wāqi'ah forms an arrangement of mirrors which, in the discussion, face each other like mirrors.

Keywords: *qur'anic structure, munasabat, Semitic Rhetorical Analysis*

THE SYNTHETIC MEAT IN PERSPECTIVE OF TAFSIR FIQH

AQDI ROFIQ ASNAWI¹, NANDA MISBAHUL AWWALIAH²

Universitas Darussalam (UNIDA) Gontor

Abstract

Synthetic meat is artificial meat from a laboratory derived from the growth of muscle fibers in cell cultures taken from stem cells. Mark Post is a British scientist who claims that synthetic meat is safe to consume and has the potential as an alternative to regular meat for dieting. Synthetic meat derived from laboratory cultivation by taking stem cells from the muscle part of a living animal aims to create a product with the same texture, appearance, taste, and nutritional value as conventional meat derived from animal slaughter. The researchers used descriptive analysis methods to explain the Qur'an review on the Synthetic meat perspective of *Mufassir* fiqh's pattern. This article concludes that according to *Mufassir* of fiqh's pattern, Synthetic meats manufactured with stem growth of live animal cells in laboratories, including on carcasses as they are produced by the growth of animal cells in laboratories that including a single unit that composes the body of the animal. Synthetic meat products without slaughter by Islamic law. Therefore, synthetic meat is excluded from halal food.

Keywords: Qur'an, Synthetic Meat, Tafsir Fiqh,

AYAT DAN HADIS INVESTASI SYARIAH

Wafik ROFILAH¹, Achmad Tubagus SURUR², Ade GUNAWAN³,
Ria Anisatus SHOLİHAH⁴

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-8765-2998>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0374-6302>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

The purpose of this study intends to describe the verses and hadiths about sharia investment. This study uses a systematic literature review method. The source of this research data comes from books related to verses and hadiths about sharia investment. Analysis of research data

using VOSviewer – Visualization of scientific landscapes.

The findings in this literature review study conclude that saving and investing are highly recommended activities in Islam. This has been stated in the verses of the Al-Quran and authentic hadiths. As for the verses of Al-Baqarah [2]: 261, which provide information about the importance of investing. In Yusuf's letter [12]: 47-49 it is also emphasized that it is a good thing to save some reserves for consumption in the future. It's the same as investing some of the assets we have.

In the hadith narrated by Bukhori explicitly that the Prophet Muhammad used to save money. In the hadith narrated by Muslim, it is explicitly explained that doing charity, useful knowledge, and a pious child who always prays for him is an investment. Alms jariyah and righteous children who always pray for him are investments that are ukhrowiyah in nature, meaning that this can be felt when he dies, while useful knowledge is an investment that is both worldly and hereafter, because useful knowledge will be an investment for people who have put their knowledge into practice and will bring reward for those who teach in this world and in the hereafter.

Keywords: investment, verses of the Quran, hadith, saving

**VERSES AND HADITH CONCERNING PROPERTY AND OWNERSHIP IN
ISLAMIC PERSPECTIVE**

**Anggun HERAWATI¹, Achmad Tubagus SURUR², Hendri Hermawan
ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN,⁴ Ria Anisatus SHOLIHAH⁵**

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3493-9650>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0374-6302>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

Assets are objects that can be owned, controlled, cultivated, and transferred, whether tangible or intangible, whether registered or unregistered, both movable objects and immovable objects and rights that have economic value. Issues regarding position and management of assets really needs to be studied considering that many people misuse use treasure. in this study the authors used the research method of literature review through various sources of literature. This research wants to examine how the concept of wealth in the Qur'an and Hadis. The results of this study can be known that the absolute owner of the property is Allah SWT, humans have the right have assets but are relative, just entrusted, as jewelry, a test of faith and as a provision for worship. Al-Qur'an and Hadis provides guidance on how to obtain wealth through master mubah objects, contract transactions, inheritance, syuf'ah, and the right of gift to someone who is regulated by religion. The Al-Quran and Hadith have explained clearly about property and ownership so that humans do not fall into the luxuries of worldly wealth.

Keywords: Property, Ownership, Qur'an, Hadis

VERSES AND HADITHS REGARDING WAQF EMPOWERMENT IN INDONESIA

**KAMAEDI¹, Achmad Tubagus SURUR², Bahtiar EFFENDI³,
Wahid Wachyu Adi WINARTO⁴, Novendi Arkham MUBTADI⁵**

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6281-8815>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

<https://orcid.org/0000-0003-0374-6302>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3472-2103>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0212-503X>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4209-4693>

Abstract

This study aims to identify the meaning of waqf, know the legal elements of waqf, know how to empower waqf, and know the verses and hadiths about waqf. This study used a systematic literature review. This source and research comes from books, journals, and other literature related to waqf empowerment in Indonesia. Analysis of research data using VOSviewer – Visualization of scientific landscapes. The results of this study are First, greater attention to empowering waqf that has not been productive, the majority of which are based on mosques and educational institutions as well as empowering waqf that are still neglected. Second, increasing Nazhir's human resources (HR) related to issues of management and professionalism as well as expertise in optimizing the economic potential of waqf needs to be a priority. Third, together with national and international institutions it is important to think about efforts to develop the waqf economy by opening strategic and potential investment pathways to waqf. Fourth, should build public trust (public trust) by increasing the standards of accountability and transparency of waqf institutions. Fifth, the making of waqf regulations should be encouraged to support the development of waqf for social justice purposes.

Keywords: Wakaf, ekonomi, potensial

NIZAMI'NİN İSKENDER KARAKTERİNİN TÜRK DESTAN GELENEKLERİ İLE BAĞLANTISI

CONNECTION OF NIZAMI'S CHARACTER OF ISKANDER WITH TURKISH EPIC TRADITIONS

Dr. Ülker BAHSIYEVA

Baş öğretim üyesi, Filoloji fakültesi Edebiyatın Tedrisi Teknolojisi bölümü, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Bakü, Azerbaycan,

ORCID ID 0000-0002-5994-2356

Özet

Dahi Nizami “Hamse” yaratımı boyunca Türk folklor geleneklerinden yararlanmayı tercih etmiştir. Şairin diğer eserlerinde olduğu gibi “İskendername” mesnevisinde de türk halk bilimi geleneklerinden üsürler içerilmektedir. Bu bakımdan Nizaminin İskender karakterinin fetihleri ile Türk epos kahramanı Oğuz Kağan’ın fetihleri arasındaki benzer noktaları buna örnek gösterebiliriz. Nizami İskender imgesinin folklor prototipi olarak Oğuz Kağan almıştır. Nizami ustaca fatih İskender imgesinin poetik strukturunda fatih Oğuzun sanatsal-estetik yapısını yerleştirmekle İskenderi bir bakıma türkleştirmiştir. Eserlerinde banal, slogançı türkçülükten ve şüubilikten kaçınan Nizami bu zaman “torki sıfeti” şiirsel üslubunu önemsemiştir. İskenderin yunan kimliği tüm dünyada ünlüdür. Büyük şair İskenderin yunan kimliğini korurken ona Oğuz hanın şiirsel dizelerinden yararlanarak türk kimliği bahş etmiş, yarattığı İskender imgesini Firdovsinin “Şahnamə” mesnevisindeki nefret dizeleri ile canlandırdığı İskender imgesine karşı koymuştur. Şair bununla tüm Doğu’nun ve dünyanın sanatçılara kendi milli kimliklerini diğer halkların milli hak ve haysiyetlerini ayaklar altına almadan nasıl yüceltmenin yollarını öğretmiştir. İskender yunan olsa bile, Nizami onu türk milli kahramanı karakteri ile süsleyerek onun ününü daha da artırmıştır.

İskender ve Oğuz hanın fetihlerindeki benzer noktalardan biri her iki fatihin ülkeleri almadan önce onlara elçiler göndererek, büyük siyasi güce boyun eğmeyi ve barış içinde yaşamayı teklif etmeleridir. Ancak bu olmayınca onlar silahlı saldırı başlatmaya karar vermişler. Örneğin, İskender Zengibar hükümdarına savaştan önce elçisi aracılığıyla mesaj göndermiştir. Aynı askeri söylemi Oğuz Kağanın Şirvan və Şamahıya elçisi aracılığıyla gönderdiği mesajın içeriğinde de görmek mümkündür. Nizami’nin İskender’in savaştan önce ülke hükümdarlarına, ve ya ordu komutanlarına teslim olması ile ilgili mesajlarının tasviri büyük önem taşıyordu. Şair yalnızca bu imgeni kürurlu, cesur bir savaçı olarak canlandırmayı amaçlamamıştır. Burada asıl amaç İskenderi yalnızca yetenekli bir savaşçı (“kılıç vuran”) gimi değil, aynı zamanda bilge bir hükümdar, kendisi için insani hedefler belirleyen bir hilaskar, yaratıcı şahs olarak sunmak olmuştur. Nizami’nin İskender’i tarihi İskenderden farklı olarak, farklı ülkeleri içlerinde siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik refah, düzen, uyum və adalet yaratmak amacıyla feth etmiştir. Tarihi İskender ülkeleri sadece servetlerini talamak ve işgalçılık amacıyla feth etmiştir. Bu bakımdan Nizami İskenderi tarihsel prototipinin tamamen zıttıdır. Nizami İskenderinin prototiplerinden biri oğuz türklarının büyük babası, bilge ve adil Oğuz Kağan’dır.

Anahtar kelimeler: İskender, Oğuz Kağan, fatih, gelenek, epos

Summary

Genius Nizami preferred to benefit from Turkish folklore traditions throughout his creation of "Hamse". As in the other works of the poet, elements from Turkish folklore traditions are included in the "Iskendername" masnavi. In this respect, we can cite similar points between the conquests of the Nizami's character İskender and the conquests of the Turkish epic hero Oguz Khagan. Oguz Khagan was taken as the folklore prototype of the Nizami's İskender image. Nizami masterfully placed the artistic-aesthetic structure of ocuper Oguz in the poetic structure of the image of ocuper İskender, thus turning İskender into Turkish in a way. Nizami, who avoided banal, sloganist Turkishism and skepticism in his works, gave importance to the poetic style of "torki face" at this time. The Greek identity of İskender is famous all over the world. While preserving the Greek identity of the great poet İskender, he gave him a Turkish identity by making use of the poetic lines of the Oghuz Khan, and opposed the image of İskender he created with the hate lines in the "Shahname" masnavi of Firdovsi. With this, the poet taught the artists of the East and the world how to exalt their national identity without trampling on the national rights and dignity of other peoples. Even though İskender was Greek, Nizami further increased his reputation by adorning him with the character of a Turkish national hero.

One of the similar points in the conquests of İskender and Oguz Khan is that both conquerors sent envoys to the countries before they took them, offering to submit to the great political power and live in peace. However, when this did not happen, they decided to launch an armed attack. For example, İskender sent a message to the ruler of Zengibar through his ambassador before the war. It is possible to see the same military discourse in the content of the message sent by Oguz Khagan through Shirvan and Shamakhiya envoy. The depiction of Nizami's messages about İskender's surrender to the rulers or military commanders before the war was of great importance. The poet did not only aim to portray this image as a brave and brave warrior. The main purpose here has been to present İskender not only as a skilled warrior ("swordsmen"), but also as a wise ruler, a creed, creative figure who sets humanitarian goals for himself. Nizami's İskender, unlike the historical İskender, conquered different countries in order to create political, social, cultural, economic prosperity, order, harmony and justice within them. The historical İskender countries were conquered only for the purpose of plundering their wealth and invading. In this respect, Nizami İskender is the complete opposite of his historical prototype. One of the prototypes of Nizami İskender is the wise and fair Oguz Khagan, the grandfather of the Oguz Turks.

Key words: İskender, Oguz Khagan, conqueror, tradition, epos

1.GİRİŞ

Dahi Nizami "Hamse" yaratımı boyunca Türk folklor geleneklerinden yararlanmayı tercih etmiştir. Şairin diğer eserlerinde olduğu gibi "İskendername" şiirinde de Türk halk bilimi gelenekleri ile bağlantıları vardır. Bu açıdan bakıldığında Nizami'nin İskender karakterinin fetihleri ile Türk destan kahramanı Oğuz Kağan'ın fetihleri arasındaki benzer noktaların varlığına örnek verebiliriz. Nizami, İskender imgesinin folklor prototipi olarak Oğuz Kağan'ı almıştır. Nizami, fatih Oğuz'un sanatsal-estetik yapısını fatih İskender imgesinin şiirsel yapısına ustaca yerleştirmekle bir bakıma İskender'i türkleştirmiş oluyor. Banal, slogancı türkcülük ve şovenizmden uzak duran Nizami, eserlerinde "torki yüzü" nün şiirsel cisimleşme üslubunu temel almıştır.

İskender'in Yunan kimliği tüm dünyaya bellidir. Büyük sanatçı, karakterin Yunan kimliğini korurken, Oğuz Kağan'ın şiirsel özelliklerinden yola çıkarak ona bir Türk kimliği de vermiş ve imajını, Ferdovsi'nin "Şahname" adlı şiirinde nefret dolu dizelerle yarattığı İskender

karakteriyle karşılaştırmıştır. Bununla şair, tüm Doğu ve dünya sanatçılarına, diğer halkların ulusal hak ve onurlarını ayaklar altına almadan kendi ulusal kimliklerini nasıl yücelteceklerini öğretmiştir . İskender bir Yunan olmasına rağmen, Nizami onu bir Türk milli kahramanı karakteriyle süsleyerek daha da ünlü yapmıştır . İskender ve Oğuz Han'ın fetihlerindeki benzer noktalardan biri de, ülkeleri almadan önce onlara elçiler göndererek, büyük siyasi güce boyun eğmeyi ve barış içinde yaşamayı teklif etmeleridir. Ancak bu anlaşmalar olmayınca silahlı saldırı başlatmaya karar verirler. Örneğin İskender savaştan önce elçisi aracılığıyla Zengibar Şah'a şu mesajı göndermiştir: Oğuz Kağan'ın elçisi aracılığıyla Şirvan ve Şamahı'ya gönderdiği mesajın içeriğinde de aynı askeri söylemi görmekteyiz.Nizami'nin İskender'in savaştan önce ülkenin krallarına ve ya ordu komutanlarına boyun eğme mesajlarını bu kadar güzel anlatmasının nedeni, sadece bu karakteri gururlu ve kibirli bir komutan olarak tasvir etmek değildi. Burada asıl amaç, İskender'i yalnızca yetenekli bir savaşçı olarak değil, aynı zamanda bilge bir hükümdar, kendisi için insani hedefler belirleyen bir kurtarıcı ve kurucu olarak sunmak olmuştur .

2.YÖNTEM

Nizami'nin İskender'i, tarihi İskender'den farklı olarak, içlerinde siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik refah, düzen, uyum ve barış yaratmak için farklı ülkeleri fetheder. Tarihsel olarak, İskender ülkeleri işgal etmiş, servetlerini yağmalamıştır. Bu bakımdan Nizami İskenderi, tarihsel prototipinin tamamen zıttıdır. Bu bakımdan Nizami İskender'in prototiplerinden biri de Oğuz Türklerinin büyük atası, bilge ve adil Oğuz Han'dır. İskendername'deki folklor gelenekleri konusunun çeşitli araştırmalara geniş ölçüde yansıtıldığını ve bu konuda ayrı bir kitap yazıldığını bir kez daha belirtmek isteriz . Bu çalışmalarda İskender ile Oğuz Kağan arasındaki benzerliğe dikkat çekilmişse de ayrıntılı olarak ele alınmamıştır. Söylenenleri tekrar etmemek için, Nizami'nin ana fikrini somutlaştıran İskender imgesi ile Oğuz Kağan imgesi arasındaki temel noktalara bir göz atacağız. Bu bakımdan her iki hükümdarın da fethine dikkat çekilmektedir.

Fetih her iki karakterin de biyografilerinde önemli bir yere sahiptir. İskender'i tüm dünyada ünlü yapan fetihleridir. Destanın Oğuz Kağan ile ilgili versiyonlarında da onun fetihlerinden bahsedilmektedir. Dikkat edilmesi gereken ve araştırmacıların değinmediği önemli bir nokta vardır: İskender ve Oğuz Kağan fetihleri birçok yönden aynı ülkeleri kapsamaktadır. Bize göre Nizami'nin dikkatini çeken noktalardan biri de budur. İskender ve Oğuz Kağan aynı yerin fatihleridir. Bu gerçek, Nizami'nin düşüncesinde bir gurur duygusu uyandırdı ve Oğuz Kağan'ı İskender imajını bir folklor prototipi olarak almaya sevk etmişti. Nizami, fatih Oğuz'un sanatsal-estetik yapısını Fatih İskender imgesinin şiirsel yapısına ustaca yerleştirmiş, bir bakıma İskender'i türkleştirmiştir.Banal, slogancı Türkçülük ve şovenizmden uzak duran Nizami, eserlerinde “torki yüzü”nün şiirsel cisimleşme üslubunu temele almıştır. İskender'in Yunan kimliği tüm dünyada ünlüydü. Büyük sanatçı, karakterin Yunan kimliğini korurken, Oğuz Kağan'ın şiirsel dizelerinden yola çıkarak ona bir Türk kimliği vermiş ve yarattığı görüntüyü, Firdovsi'nin nefret dizeleriyle yoğurduğu İskender imgesiyle karşılaştırmıştır.Bununla şair, tüm Doğu ve dünya sanatçılarına, diğer halkların ulusal hak ve onurlarını ayaklar altına almadan kendi ulusal kimliklerini nasıl yücelteceklerini öğretmiştir. İskender bir Yunan olmasına rağmen, Nizami onu bir Türk milli kahramanı karakteriyle süsleyerek daha da ünlü yapmıştır.

3.BULGULAR

Nizami, Yunan ve Oğuz kahraman tiplerinden kendi İskender imgesini yoğurarak, çağdaşlarına ve haleflerine geleneksel imgeleri mekanik olarak taklit etmeden yeniden yaratmayı öğretmiştir.

İskender'in fethettiği ve ziyaret ettiği ülkeler:

Zengibar, Mısır, İran, Arabistan, Barda, Derbent, Ray, Horasan, Hindistan, Çin, Kıpçak, Rusya, Zülmet dünyası, Şimal ülkesi, Yecuc seddi ve başkaları .

Oğuz Kağan'ın fethettiği ülkeler:

Karanlığın diyarı Şirvan, Şamahı, Arran, Mugan, Diyarbakır, Şam (Şam), Rum, Firang, Mısır, Bağdat, Basra, İran, Kirman, Irak-Acem, Mazenderan, Gürfan, Dehistan, Horasan, Kuhistan ve başkaları. Görünüşe göre bunlar, aşağı yukarı aynı fiziki ve siyasi coğrafyanın fatihleridir . Her iki hükümdarın fetihleri arasındaki benzerlik, liderlik açısından neredeyse birbirlerini "tekrar ettiklerini" de ortaya koymaktadır. İskender ve Oğuz Han, ülkelere hücum etmeden önce kendilerine elçiler göndererek, büyük bir siyasi güce boyun eğmelerini ve barış içinde yaşamalarını teklif etmişler . Ancak bu olmayınca silahlı saldırı başlatmaya karar vermişler. Örneğin İskender savaştan önce habercisi aracılığıyla Zengibar Şah'a şu mesajı göndermiştir:

“Təxti var, tacı var bəxtitək parlaq,
Qılıncının gücüylə ucaltmış sancaq.
Şövkətli, qüvvətli, həm də sərəkəşdir,
Bəzən də acığı yanar atəşdir.
Maral buynuzuna göndən zeh çəkər,
Qarışqa başını dırnağa tikər.
Onunla müdara eylə, ey salar,
Ağlayıb üzr istə, get ona yalvar.
İnan ki, bu atəş olsa şöləvər,
Sönməz üzərinə dəniz töksələr.
Dostluqla yaxınlaş, kinindən çəkil,
Onunla düşmənlik faydalı deyil.
Kin ilə, sülh ilə sınınmış cahan,
Sülhündən xeyr almış, kinindən ziyan” [Gəncəvi,N, 1982: s. 77-78].

Görünüşe göre İskender Zengibar, Şah'a askeri olarak karşı duramayacağını söyleyerek sorunu barışçıl bir şekilde çözmesi için çağrıda bulunuyor. Oğuz Kağan'ın habercisi aracılığıyla Şirvan ve Şamahı'ya gönderdiği mesajın içeriğinde de aynı askeri retoriği görmekteyiz:

"Zaten buraya geldiğimizi duymuşsundur. Gittiğimiz her ülke verilen emri yerine getirdi. Geçtiğimiz yerlerde fethetmediğimiz bir memleket, bize boyun eğmeyen, taat yolunu tutmayan bir hükümdar bırakmadık. Şimdi bize kendi başınıza ulaşmak istiyorsanız, bir cevap göndererek yanıt vermelisiniz. Ve ya isyanda inat ediyorsan savaşa hazırlan. Biz de o zaman bu elçilere uyacağız" [Rəşidəddin, 2003: s. 30].

4.SONUÇ

Nizami'nin İskender'in savaştan önce ülkenin krallarına veya ordu komutanlarına boyun eğme mesajlarını bu kadar güzel anlatmasının nedeni, sadece bu karakteri gururlu ve kibirli bir komutan olarak tasvir etmek değildi. Buradaki asıl amaç, İskender'i yalnızca yetenekli bir general ("kılıç ustası") olarak değil, aynı zamanda bilge bir hükümdar, bir kurtarıcı, kendisi için insani hedefler belirleyen bir kurucu olarak sunmaktır.

Nizami'nin İskender'i, ne pahasına olursa olsun dünyayı fethetme ününü yaşayan tarihi İskender'in aksine, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik refah, düzen, uyum ve barış yaratmak için farklı ülkeleri feth etmiştir. Tarihsel olarak, İskender ülkeleri işgal etmiş, servetlerini yağmalamıştır. Bu bakımdan Nizaminin İskenderi, tarihsel prototipinin tamamen zıttıdır. Bu yönüyle Oğuz Türklerinin büyük atası olan bilge ve adaletli Oğuz Han'a benzemektedir. Benzerlik tesadüfi değildir. Oğuz Kağan, Nizami İskender'inin prototiplerinden biridir.

5.KAYNAKLAR

- 1.Allahverdiyeva, Z. “Nizami Gəncəvinin “ İskəndərnamə” poeması” oçerki / Nizami Gəncəvi: həyatı və yaradıcılığı. Sənətkarın elmi pasportu – 25 (Kollektiv). – Bakı: Elm, – 2021, – s. 340-370
- 2.Allahverdiyeva, Z. “Nizami Gəncəvinin dövrü və ədəbi mühiti” oçerki / Nizami Gəncəvi: həyatı və yaradıcılığı. Sənətkarın elmi pasportu – 25 (Kollektiv). – Bakı: Elm, – 2021, – s. 17-76
- 3.Gəncəvi, N. İskəndərnamə. Şərəfnamə. Fars dilindən tərcümə edəni Abdulla Şaiq. İqbalnamə. Fars dilindən tərcümə edəni Mikayıl Rzaquluzadə / N.Gəncəvi. – Bakı: Yazıçı, – 1982, – 688 s.
- 4.Rəşidəddin. Oğuznamə / Anadolu türkcəsindən Azərbaycan dilinə çevirən, ön söz və göstəricilərin müəllifi və biblioqrafiyanın tərtibçisi İ.M.Osmanlı. – Bakı: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası N-PB, – 2003, – 108 s.
- 5.Rzasoy, S. Mifologiya və folklor: nəzəri-metodoloji kontekst / S.Rzasoy. – Bakı: Nurlan, – 2008, – 188 s.
- 6.Rzasoy, S. Oğuz mifologiyası / S.Rzasoy. – Bakı: Nurlan, – 2009, – 363 s.

DİL HADİSƏLƏRİNİN AYDINLAŞDIRILMASINDA ANTROPOSENTRİK YANAŞMA

OMAROVA FAİDƏ

AMEA Akad. Z.M.Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutu

Bizim dünyamız dil vasitəsilə dərk edilən, şərh edilən və ifadə olunan dünyadır. Dili dərk edib anlamaq üçün ilk növbədə danışan və düşünən şəxsiyyət olan, onun daşıyıcısı insana müraciət etmək lazımdır. Belə ki, dil insanın həyatı, fəaliyyəti və təfəkkürü ilə bilavasitə bağlıdır və cəmiyyətdən kənarında mövcud ola bilməz. Alman fəlsəfi antropologiyasının banisi M.Şeler qeyd edirdi ki, fəlsəfənin bütün mərkəzi problemlərini “insan nədir?” sualına bağlamaq olar. Antroposentrizm insanı bütöv bir varlıq kimi öyrənməyə çağırır.

Dilçilikdə antroposentrizm müxtəlif fənlərə əsaslanan elmlərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Həmin elmlərə misal olaraq etnolinqvistika, sosiolinqvistika, linqvokulturologiya, koqnitiv dilçilik və başqalarını göstərmək olar.

Hazırkı dövrdə dilçilər belə hesab edirlər ki, linqvistikada dili insandan asılı olmayan müstəqil sistem kimi nəzərdən keçirməkdən onu “antropoloji fenomen” kimi təsvir etməyə keçiddən ibarət köklü dəyişikliklər baş verir. Linqvistik tədqiqatların yeni bir istiqamətə - antroposentrik istiqamətə yönləndirilməsi baş verir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, yeni antroposentrik paradigmanın elmdə dərin tarixi kökləri vardır.

Antropoloji prinsiplər əsasında dil elminin yaradılması haqqında ilk dəfə fikir söyləyən alman alimi V.Humboldt olmuşdur. Onun fikrincə, dilin öyrənilməsi son məqsədlə məhdudlaşmır, əksinə bunlarla bərabər insan ruhunun ümumi istəklərini, insan ruhunun öz-özünü anlamasını və ətrafında olan aşkar və gizli hadisələrə olan münasibətini əhatə edir. (5, 234)

V.Humboldtun irəli sürdüyü fikrə A.A.Potebnyanın elmi araşdırmalarında da rast gəlirik. Dilin inkişaf tarixi haqqında araşdırmalar apararkən o, belə qənaətə gəlmişdir ki, dil ancaq cəmiyyətdə inkişaf edir. Bu təkcə ona görə baş vermir ki, insan bütövün bir hissəsi olduğunu anlayır. Həm də o zaman baş verir ki, insan öz sözlərinin digər insanlar tərəfindən anlaşıldığını görərək özünü dərk edir. (7, 87)

E.Benvenistin “danışanlara dil təyin etmək” fikri haqqında mülahizələri də maraqlıdır. E.Benvenist dilin sistemli təsvirini verən, müəllif və ünvan sahibi anlayışlarının vacib komponentlərdən olduğunu söyləyənlərdən birincisi olmuşdur. “Ümumi linqvistika” adlı kitabında o yazır ki, dilin xüsusiyyətləri o qədər özünəməxsusdur ki, mahiyyət etibarilə bir deyil, bir neçə dil strukturu vahid və bütöv linqvistikanın formalaşmasına xidmət edir (2, 45). E. Benvenistin dil və insan arasında olan qırılmaz bağlılıq haqqında fikri belə ifadə olunmuşdur: “İnsanı dilsiz və özünə dil ixtira edən biri kimi təsvir etmək mümkün deyil. Dünyada dili olan insan, başqa insanla danışan insan və beləliklə də, dil insanın müəyyən edilməsinə xidmət etmiş olur. Məhz dildə və dilin sayəsində insan subyekt kimi çıxış edir”. (2, 293)

XX əsrin ikinci yarısından başlayaraq E.Benvenistin ideyalarından dilçilikdə sıx şəkildə istifadə olunmuşdur. Keçən əsrin 80-90-cı illəri dil və insan əlaqəsinin tədqiqində nəzəri və praktiki dönəm olmuşdur. Belə analiz yolunda ilk addım B.A. Serebrennikovun “Dildə insan faktorunun rolu. Dil və düşüncə” adlı monoqrafiyası olmuşdur.

Dilçiliyin sonrakı inkişafı tədqiqatçıların insanın dili ilə onun tərəkürünün əlaqəsi probleminə marağının artması ilə bağlıdır. Antropoloji paradigma insanı birinci yerə qoyur, dil isə onu ən mühüm xüsusiyyət, varlıq şərti adlandırır. İnsan zəkasını dildən kənarında təsəvvür etmək mümkün deyil. İnsan tərəfindən yaradılmış mətnlər tərəkür dinamikasını və proseslərini dil vasitələri ilə əks etdirir. Bu paradigma çərçivəsində koqnitiv dilçilik, linqvokulturologiya və s. kimi istiqamətlər formalaşır. İnsan fəaliyyətinin zehni sahəyə dair tədqiqatların aktuallığı onun hazırladığı mətnlərin hermenevtik yanaşmanın mədəniyyətdə realizə olunması ilə öz təsdiqini tapır. Bu yanaşmanın mahiyyəti ondan ibarətdir ki, mədəniyyətə insanın mədəni nailiyyətlərinin bir yığımı olan mətnlər toplusu kimi baxılır.

Rusiya tədqiqatçılarının əsərlərində müasir dilçiliyin terminoloji sisteminin mühüm komponenti tədqiqatda öz əksini tapmış “antroposentrik yanaşma” terminidir. B.M.Alpatov “Dilə antroposentrik və sistemli yanaşma haqqında” adlı işində qeyd edir ki, tarixən məhz antroposentrik yanaşma əsas olmuşdur. Müəllif deyir ki, tədqiqatçı dili onun daşıyıcısı kimi tədqiq edir və bunun dil hadisələrində tez-tez rast gəlinən daşıyıcı dildə öz fikirlərinin dərk edilməsi və təsviri ilə əsaslandırır (1, 15).

Tədqiqatçı E.N.Remçukova hesab edir ki, antroposentrik yanaşma qrammatikanın öyrənilməsi üçün vacibdir. O yazır: “Qrammatikaya antroposentrik yanaşma təkə linqvistik dəb deyil. Məhz bu yanaşma dil və nitq arasında olan çətin və ahəngdar qanunauyğunluğu, müxtəlif yaradıcı nitqin tip və janrlarını lazımı dərəcədə reallaşdırmaq qabiliyyətini müəyyən etməyə imkan verir”. (8, 309)

Antroposentrizmi müasir dilçiliyin əsas prinsiplərindən biri kimi nəzərə alan E.S.Kubryakova qeyd edir ki, antroposentrizmə elmi obyektlərin ilk növbədə insan həyatında, onun şəxsiyyət kimi formalaşmasında və inkişafında gördüyü rolunu xarakterizə edən əsas prinsip kimi baxılır. Bu o zaman baş verir ki, insan müəyyən hadisələrin təhlilində başlanğıc nöqtəsi olur və onun perspektivini, son məqsədlərini müəyyən etmək üçün bu təhlilə cəlb olunmuş olur. Dilçilikdə antroposentrik prinsip dil hadisələrini “dil və insan”la bağlı nəzərdən keçirmək cəhdi ilə əlaqələndirilir. (6, 212). Tədqiqatçının fikrincə, antroposentrik prinsip həm də insan və onun dilinə aid olan aşağıdakı problemlərin tədqiqi ilə əlaqəlidir: dil və insanın mənəvi aktivliyi; dil, tərəkür və insan şüuru; dil və insanın fiziologiyası; dil və mədəniyyət; dil və rabitə; dil və insani dəyərlər (6, 214).

Dilçilikdə antroposentrizmi tədqiqat perspektivinin dəyişdirilməsi, yeni tədqiqat obyektinin - linqvistik şəxsiyyətin formalaşdırılması kimi izah edilir. İdrakın aktiv formalarından biri olan dil bizə yüzilliklər boyu insanın dərk etməyə çalışdığı dünyanın real obrazını verir. Bundan çıxış edərək dil şəxsiyyətinin öyrənilməsi problemi yaranır.

Müasir antroposentrik dilçiliyin mərkəzində “dil şəxsiyyəti”, yəni nitq hərəkətlərini yerinə yetirmək qabiliyyətinə görə insan anlayışı yer alır. "Linqvistik şəxsiyyət" məfhumu müvafiq fənlərarası terminin dilçilik sahəsinə proyeksiyası ilə formalaşır. “Dil şəxsiyyəti” həm də dildən ünsiyyət vasitəsi kimi istifadə edən insanın şifahi davranışının xüsusiyyətlərinin məcmusu – kommunikativ şəxsiyyət kimi başa düşülür. Və nəhayət, “dil şəxsiyyəti” müəyyən bir dilin əsasən leksik sistemdə sabitlənmiş əsas milli-mədəni prototipi, dünyagörüşü, münasibətləri əsasında tərtib edilmiş bir növ “semantik identikit” kimi başa düşülə bilər.

Dil şəxsiyyəti terminini ilk dəfə V.V.Vinoqradov işlətməmişdir. Tədqiqatçı “Bədi ədəbiyyat dili” kitabında qeyd etmişdir ki, abidə təkə kollektiv dil yaradıcılığının əsəri deyil, həm də qapalı fikirlər dairəsinin estetik cəhətdən etibarlı ifadəsi məqsədilə öz dövrünün fərdi seçimin və dilin yaradıcı transformasiyasının əksidir. Buna görə də dilçi özünü fərdin şəxsiyyəti dəyişdirən dil xəzinəsindən istifadə edə biləcəyi yolları haqqında qərardan azad etməməlidir. (3, 91)

Dil birliyi konkret dil daşıyıcılarının məcmusunu təşkil etdiyinə görə dil şəxsiyyətinə “nitq şəxsiyyətlərinin çoxqatlı və çoxkomponentli paradıqması” kimi baxmaq lazımdır. Nitq şəxsiyyətini isə ünsiyyətin ekstralinqvistik və linqvistik xüsusiyyətlərini reallaşdıran dil şəxsiyyətinin elementlər toplusu kimi nəzərdən keçirmək lazımdır. İnsan (fərd) cəmiyyətdə yalnız ünsiyyət zamanı reallaşır. Şəxsiyyət sosiallaşma prosesində, yəni həyatın müəyyən anında maddi və mənəvi, həmçinin linqvistik dəyərlərin istehsalında digər insanlarla bərabər iştirak etmiş və insanlıq mahiyyətini mənimsəmiş insandır.

A. A. Vorobjitova dil şəxsiyyətini psixolinqvistika və praqmalinqvistika nöqtəyi-nəzərindən nəzərdən keçirir. Müəllif yazır ki, psixolinqvistikada dil şəxsiyyəti “insan nitqinin yaranması, qavranılması mexanizmləri və modelləri” kimi nəzərdən keçirilir. (4, 14)

Beləliklə, belə qənaətə gəlmək olar ki, dilçiliyin müasir inkişaf mərhələsində antroposentrizm o zaman reallaşır ki, tədqiqatçı dili öz fərdi linqvistik instuisiyasına əsaslanaraq onun daşıyıcısı kimi öyrənir. Dil şəxsiyyətinin analizində insan başlanğıc nöqtəsinə çevrildə, həmçinin müxtəlif sistemli tədqiqatlarda əsas keçidin təcəssümü şəklində olanda antroposentrik yanaşmanı müəyyən etmək mümkündür. Ümumiyyətlə, deyilənlərdən də aydın olur ki, dilçilikdə antroposentrik yanaşma müasir dövrdə ən aktual hesab edilir. Çünki insan və dil münasibətləri hələ ki bu tərəfdən tədqiq olunub araşdırılmamışdır.

ƏDƏBİYYAT

Алпатов, В. М. Об антропоцентричном и системоцентричном подходах к языку / В. М. Алпатов // Вопр. языкознания. – М., 1993. № 3.

Бенвенист, Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист; пер. с фр. / общ. ред., вступ. ст. и коммент. Ю. С. Степанова. – Изд. 2-е, стереотип. – М.: Едиториал УРСС, 2002. 448 с.

Виноградов, В. В. О художественной прозе / В. В. Виноградов. – М.; Л.: Госиздат, 1930. 202 с

Ворожбитова, А. А. Теория текста: антропоцентрическое направление / А. А. Ворожбитова. – М.: Высш. шк., 2005. 365 с.

Гумбольдт, Вильгельм фон. Язык и философия культуры / Вильгельм фон Гумбольдт [пер. с нем.]; сост. общ. ред. и вступ. ст. А. В. Гулыги, Г. В. Рамишвили. – М.: Прогресс, 1985. 451 с.

Кубрякова, Е. С. Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи / Е. С. Кубрякова, А. М. Шахнарович, Л. В. Сахарный; отв. ред. Е. С. Кубрякова; АН СССР, Ин-т языкознания. – М.: Наука, 1991. 238 с

Потебня, А. А. Полное собрание трудов: мысль и язык / А. А. Потебня. – М.: Лабиринт, 1999. 300 с.

Ремчукова, Е. Н. Креативный потенциал русской грамматики / Е. Н. Ремчукова. – М.: Изд-во РУДН, 2005. 329 с.

DİL VƏ MƏDƏNİYYƏTİN QARŞILIQLI ƏLAQƏ VƏ TƏSİRİNƏ DAİR

Rest. Assist. AYGUL MIRZƏYEVA

Akademik Z.Bünyadov adına Şərqsünəslıq İnstitutu,
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası

Xülasə

Dil mədəniyyətin ötürücüsü, eyni zamanda varlığını, davamlılığını mühafizə edən bir vasitədir. Öz ana dilini öyrənən hər bir nəsıl, eyni zamanda özündən əvvəlki nəsillərin xarakterik xüsusiyyətlərini, mentalitetinin spesifik cəhətlərini mənimsəyir və bunda da dilin rolu danılmazdır. Dil ictimai funksiya daşdığı üçün cəmiyyətə xas olan hər bir xüsusiyyət dildə öz əksini tapır. Buna görə də hər hansı bir xalqın mədəniyyətinin öyrənilməsində onun dilinin öyrənilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Ortaq funksiyalar yerinə yetirən elmi fənlər kimi dil və mədəniyyətin qarşılıqlı əlaqə və təsiri ilə bağlı tədqiqatların aparılması dilçilik elmi ilə yanaşı, bir sıra digər insanın mərkəzi mövqə tutduğu elm sahələrinin də diqqətindədir. Psixologiya, sosiologiya, fəlsəfə, etnoqrafiya və s. kimi sosial elmlər bu kimi məsələlərinin öyrənilməsində aparıcı rol oynayır.

Müasir dövrdə linqvistikada antroposentrik istiqamətdə aparılan tədqiqatlara marağın artmasının səbəbi dildə təzahür edən mədəniyyətə xas elementləri ortaya çıxarmaqdır. Antroposentrik paradigmanın əsasında formalaşan dilçilik sahələrindən biri olan linqvokulturologiya dil və mədəniyyətin bir-biri ilə əlaqə və təsirini, xalqın mədəniyyətinin və mentalitetinin dildə inikasını öyrənir.

Dil vahidləri özündə xalqın yaşadığı hadisələrlə bağlı müəyyən dünyagörüşünü əxz etdirərək mədəni informasiya daşıyıcısına çevrilir və insan şüurunda konseptlər şəklində formalaşır. Humboldt qeyd etmişdir ki, sözlər fərqli dillərdə tamamilə eyni mənəni ifadə etmir. Hər bir dil daşıyıcısı sözə öz dünyagörüşü aspektindən yanaşdığı üçün konsept xalqın dünyagörüşü əsasında formalaşır. Fərqli dillərdə konseptlərin öyrənilməsi həmin dillərin daşıyıcısı olan xalqların mədəniyyətləri arasında oxşar və fərqli məqamların müəyyənləşməsində özünəməxsus rol oynayır. Milli mentalitetlər arasındakı oxşar və fərqli cəhətləri müəyyən etmək üçün xalqların dilini müqayisəli şəkildə tədqiq etmək mütləqdir.

Açar sözlər: dil, mədəniyyət, funksiya, dünyagörüşü, informasiya, cəmiyyət.

Resume

Language is a transmitter of culture, and at the same time it is a means of protecting its existence and continuity. Each generation that learns its mother tongue, at the same time, adopts the characteristic features and specific aspects of the mentality of the generations before it, and the role of language in this is undeniable. Since the language has a social function, every characteristic of the society is reflected in the language. Therefore, in the study of the culture of any nation, the study of its language is of great importance.

Conducting research on the interaction and influence of language and culture as scientific disciplines that perform common functions is the focus of linguistics as well as a number of

other human-centered fields of science. Psychology, sociology, philosophy, ethnography, etc. Social sciences play a leading role in the study of such issues.

Language units embody a certain outlook on the events experienced by the people and become cultural information carriers and are formed in the human mind in the form of concepts. Humboldt noted that words do not mean exactly the same thing in different languages. The concept is formed on the basis of the people's worldview, as each speaker of the language approaches the word from the aspect of his worldview. The study of concepts in different languages plays a unique role in determining the similarities and differences between the cultures of the peoples who speak those languages. In order to determine the similarities and differences between national mentalities, it is necessary to study the language of peoples in a comparative manner.

Key words: language, culture, function, outlook, information, society.

Dil mədəniyyətin ötürücüsü, eyni zamanda varlığını, davamlılığını mühafizə edən bir vasitədir. Öz ana dilini öyrənən hər bir nəsil, eyni zamanda özündən əvvəlki nəsillərin xarakterik xüsusiyyətlərini, mentalitetinin spesifik cəhətlərini mənimsəyir və bunda da dilin rolu danılmazdır. Buna əsasən də deyə bilərik ki, dil ünsiyyət vasitəsi olmaqla, xalqın tarixən qazandığı sosial-mədəni təcrübənin toplanması, qorunması və ötürülməsində ən mühüm rolunu oynayır. Mədəniyyətin ehtiva etdiyi dəyərlərin öyrənilməsi və bu informasiya kimi gələcək nəsillərə ötürülməsində əsas vasitə məhz dildir. Mədəniyyət nümunələrinin ötürülməsində mühüm rol oynayan dil, eyni zamanda onların yaranmasında da xidmət edir. Dil ictimai funksiya daşdığı üçün cəmiyyətə xas olan hər bir xüsusiyyət dildə öz əksini tapır. Buna görə də hər hansı bir xalqın mədəniyyətinin öyrənilməsində onun dilinin öyrənilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Dil və mədəniyyətin əlaqə və təsirlərini aydınlaşdırdığımız zaman hər iki sahənin funksiyalarına nəzər salmaq məqsədəuyğun olar.

Azərbaycan dilçiliyinin görkəmli nümayəndələrinin dilin funksiyalarına dair təsnifatlarına nəzər salmaq. Əbülfəz Rəcəbli dilin funksiyalarının təsnifatını aşağıdakı şəkildə vermişdir: “İnsanın nitq fəaliyyətində dilin aşağıdakı funksiyalarından danışmaq olar: 1) dilin kommunikativlik funksiyası, yəni ünsiyyət funksiyası, 2) dilin tənzimləyici, yəni insan davranışını (o cümlədən, əxlaqını) idarə etmək funksiyası, 3) dilin idrak (konstruktiv) funksiyası, 4) dilin bəşəriyyətin ictimai-tarixi təcrübəsinə yiyələnmə (akkumlyativ) funksiyası, yəni dilin bəşəriyyətin yaranmasından ta indiyədək əldə etdiyi nailiyyətləri toplayıb onlara yiyələnmə və toplanmış bu nailiyyətləri sonrakı nəsillərə miras qoymağa xidmət edən funksiyası, 5) dilin milli-mədəni funksiyası, 6) dilin ekspressiv funksiyası, 7) dilin estetik funksiyası, 8) dilin ideoloji funksiyası”. (5, 60)

Professor A.Qurbanov “Ümumi dilçilik” kitabının II cildində dilin funksiyaları ilə bağlı yazır: “Məlum olduğu kimi, cəmiyyətdə dil üç mühüm funksiyayı yerinə yetirir: 1) ictimai-tarixi təcrübəni yaşatmaq, ötürmək və mənimsəmək vasitəsi rolunu oynayır; 2) kommunikasiya (ünsiyyət) rolunda çıxış edir; 3) intellektual fəaliyyət vasitəsi olur. Dilin həmin funksiyaları nitq prosesində istiqamətini müəyyənləşdirir”. (2, 47)

A.Babayev “Dilçiliyə giriş” kitabında dilin kommunikativ funksiya, ekspressiv funksiya, nominativ funksiya, idraki funksiya, emotiv funksiya, inteqral (birləşdirici) funksiyalarının olduğunu bildirir.

Müəllif qeyd edir: “Dilin funksiyası dedikdə onun yerinə yetirdiyi vəzifələrin məcmusu nəzərdə tutulur. İşlənmə dairəsindən və geneoloji quruluşundan asılı olmayaraq dillər müəyyən funksiyaları yerinə yetirməlidir. Belə ki, bəzi funksiyalar vardır ki, onları yerinə yetirməzsə, dil adlana bilməz”. (1, 170)

Mədəniyyətin funksiyaları aşağıdakı şəkildə təsnif olunur: “Tarixi inkişaf prosesində mədəniyyətin bir sıra funksiyaları formalaşmışdır: ətraf aləmə uyğunlaşma funksiyası; dərk etmə funksiyası, informativ funksiya, kommunikativ funksiya, requlyativ funksiya, insan qruplarının inteqrasiyası funksiyası, sosiallaşma funksiyası”. (4, 17)

Çoxşaxəli olması ilə yanaşı, çoxfunksiyalı bir sistem olan mədəniyyətin dilçilik elmi ilə qarşılıqlı əlaqəsini daha çox kommunikativ funksiya təmin edir.

Mədəniyyətin kommunikativ funksiyası şəxsiyyətin, fərdin sosiallaşmasında mühüm rol oynayır. Cəmiyyət üzvləri arasında hərtərəfli münasibətlər yaradaraq mədəniyyətin vasitəçisi kimi çıxış edir. “Kommunikativ” sözü latın mənşəli söz olub *məlumat vermək* mənasını ifadə edir. Məlumat vermək həm dilin, həm də mədəniyyətin varlığını təmin edir. Dilin insanlar arasında ünsiyyət vasitəsi kimi çıxış etməsini, verbal ünsiyyətin reallaşmasını kommunikativ funksiya həyata keçirir. Bu da dilin kommunikativ funksiyasını onun əsas funksiyası hesab etməyə əsas verir. Cəmiyyətin təşkili, sosiallaşması, cəmiyyət üzvlərinin bir-birinə ilə münasibətlərini məhz kommunikativ funksiyasın təşkil edir. Cəmiyyətin inkişafı dilin, dilin inkişafı isə cəmiyyətin inkişafını şərtləndirir.

Rəcəbli dilçilik ədəbiyyatında kommunikativ funksiya ilə eyniləşdirilən dilin tənzimləyici funksiyasını ayırmağı lazım bilir və qeyd edir ki, bu funksiyanın mahiyyəti dilin insan davranışını, əxlaqını, müəyyən mənada dünyagörüşünün tənzimlənməsini təmin edir. Dilin bu funksiyası mədəniyyətin requlyativ funksiyası ilə eynilik təşkil edir. Requlyativ (normativ) funksiya insanların davranışının ictimai normalar əsasında tənzimləndiyini bildirir. Hər bir fərd cəmiyyətin üzvü kimi onun qoyduğu ictimai normalara müvafiq hərəkət edir. Bu da əsən dil vasitəsilə həyata keçirilir. “Mədəniyyətin requlyativ funksiyasını ifadə edən əsas səviyyələrdən birini də, yuxarıda qeyd olunduğu kimi, hüquq normaları təşkil edir. Əgər əxlaq normaları özünü dini mətn və sənədlərdə, ədəbiyyatlarda təzahür etdirirsə, hüquq normaları konstitusiya və qanunlarda təsbit olunur”. (4, 18)

Tarixi varisliyin və sosial təcrübənin gələcək nəsillərə ötürülməsi mədəniyyətin informativ funksiyasıdır. Bu ötürülmə prosesi əsas etibarilə dil vasitəsilə həyata keçirilir. Dünyaya göz açan hər bir fərd əcdadlarının yaratdığı mədəni mühitə daxil olur, malik olduğu ictimai təcrübəni mənimsəyir və onun bir üzvünə çevrilir. Bu funksiyanın əsasında tarixilik prinsipi dayanır. Hər bir nəslin yaratdığı mədəni informasiya gələcək nəsillə dil vasitəsilə ötürülür. Mədəniyyət “qeyri-genetik yaddaş” adlandırılır və bu yaddaşın mühafizəsi və ötürülməsini dilin akkumulyativ funksiyası yerinə yetirir. Funksiyaları eyni olan elmi fənlərin əlaqəsi və təsiri qaçılmazdır.

Ortaq funksiyaları yerinə yetirən elmi fənlər kimi dil və mədəniyyətin qarşılıqlı əlaqə və təsiri ilə bağlı tədqiqatların aparılması dilçilik elmi ilə yanaşı, bir sıra digər insanın mərkəzi mövqə tutduğu elm sahələrinin də diqqətindədir. Psixologiya, sosiologiya, fəlsəfə, etnoqrafiya və s. kimi sosial elmlər bu kimi məsələlərinin öyrənilməsində aparıcı rol oynayır.

“Əvvələn, dilin təbiəti barədə uzün müddət davam etmiş intensiv debatların gedişində insanlar kommunikasiyada, idrakda, mədəniyyətin təşəkkülündə və inkişafında dilin müstəsna rolunu daha dəqiq dərk etməyə başlamışlar. Məsələyə bu cür yanaşdıqda dil ünsiyyət və dünyanın dərk edilməsi vasitəsi, həqiqətən insana xas olan nadir qabiliyyət kimi tədqiqat obyektidir. Dilin təhlili problemlərinin, ilk növbədə, dünyarın dərk problemlərindən təcrid edilə bilməyən dil kimi başa düşmək problemlərinin şərhli o deməkdir ki, dil fəlsəfəsi idrak fəlsəfəsinin üzvi hissəsi hesab olunur”. (3, 207)

Dilə mədəni aspektdən yanaşma alman dilçisi Vilhelm fon Humboldtun (1767-1835) adı ilə bağlıdır. Onun fikrinə görə, xalqların dünyagörüşü onların dilləri vasitəsilə formalaşır. “Bir

birliyin dili ilə o birlikdə yaşayan fərd(lər)in zehni yönümləri arasında o dərəcədə yaxın bağlar var ki, bunlardan birinə dair məlumat əldə etsəniz, o biri ilə bağlı məlumatları da tamamilə əldə etmiş olacaqsınız. Çünki dil və zehni fəaliyyət (intellectuality) birlikdə meydana gəlir və formalaşır. Cəmiyyəti dilində görür, dilində anlarıq. Bir cəmiyyətin dili o cəmiyyətin ruhu, ruhu isə dilidir. Bu dərəcədə eyni olan başqa bir şeyi düşünmək həqiqətən çətindir”. (6, 46)

XX əsrin 20-ci illərində Almaniyada yaranan neohumboldtçuluq cərəyanının əsas nümayəndəsi Leo Veysberger və ardıcılıarı Humboldtun dilçilik konsepsiyasının davamçıları idilər. Onlar dilin mahiyyəti və ictimai həyatdakı roluna dünyagörüşü aspektindən yanaşmağı lazım bilirdilər. Neohumboldtçular dili xalqın tarixinə, mədəniyyətinə və dünyagörüşünə təsir edən ən vacib amil hesab edirdilər. Onlar iddia edirdilər ki, təfəkkür milli səciyyə daşıyır və insan onu əhatə edən xarici aləmi öz ana dili vasitəsilə təfəkkürün bu xüsusiyyəti əsasında dərk edir. onlar hətta iddi aedirdilər ki, insanın ictimai həyatdakı rolunu formalaşdıran qüvvə məhz dildir.

Amerika dilçilik məktəbinin nümayəndələri etnoqrafiya, psixologiya və antropologiya ilə əlaqəli şəkildə tədqiqatlar aparmışlar. Xüsusi bir sahə kimi antropoloji dilçilik dili xalq mədəniyyətinin və psixologiyasının təzahürü kimi öyrənirdi. Bu sahədə aparılan tədqiqatların görkəmli nümayəndəsi E.Sepir, eyni zamanda etnolinqvistikanın yaranmasında aparıcı rol oynamışdır. E.Sepir və B.Uorf Humboldtun dilçilik görüşlərinə söykənərək dilin mədəni mühitlə əlaqəsini və bunun insanın düşüncə və davranışına təsirini xüsusi vurğulamışlar. Sepir hətta dil və mədəniyyətin əlaqəsindən başqa, mədəniyyəti dildən üstün tutur və onu mədəniyyətin dilin tərkib hissəsi hesab etmir. Sepir-Uorf nəzəriyyəsinə görə, müxtəlif dillərin nümayəndələri obyektiv gerçəkliyi öz dilləri vasitəsilə müxtəlif şəkildə qavrayır və müxtəlif şəkildə görür.

Əbülfəz Rəcəbli Sepir-Uorf nəzəriyyəsinin bu müddəasını qəbul etmir, dilin dərk etmədəki rolunun həddindən artıq şişirdildiyini vurğulayır. “Dilin insan həyatındakı əvəzedilməz roluna baxmayaraq, insanların dünyabaxışının, obyektiv gerçəkliyin dil əsasında təşəkkül tapdığını söyləmək, əlbəttə, düz deyildir. Dil şüur vasitəsilə obyektiv gerçəkliyi dərk etməkdə böyük əhəmiyyətə malik olsa da, obyektiv gerçəklik dildən asılı deyildir”. (5, 63)

Müasir dövrdə linqvistikada antroposentrik istiqamətdə aparılan tədqiqatlara marağın artmasının səbəbi dildə təzahür edən mədəniyyətə xas elementləri ortaya çıxarmaqdır. Antroposentrik paradigmanın əsasında formalaşan dilçilik sahələrindən biri olan linqvokulturologiya dil və mədəniyyətin bir-biri ilə əlaqə və təsirini, xalqın mədəniyyətinin və mentalitetinin dildə inikasını öyrənir.

Dil vahidləri digər məlumatlar kimi, mədəni informasiyaları da uğurla ötürməsində dilin leksik sistemi özünəməxsus əhəmiyyətə malikdir. Hər bir dilin leksikası həmin dildə danışan xalqın milli mədəniyyətinin göstəricisidir. Xalq inkişaf etdikcə onun dili də inkişaf edir, leksik fonduna yeni sözlər əlavə olunur. Bir dilin hansı dildən söz alacağı onun mənsub olduğu xalqın digər xalqlarla münasibətlərindən, hansı sahədə termin alacağı onun dünyagörüşünün, elm və mədəniyyətinin hansı istiqamətdə inkişaf etdiyindən asılıdır. Sözün mənasının dəyişməsi, arxaikləşməsi, yeni sözlərin yaraması, yaxud alınması – leksik sistemdəki belə dəyişikliklər mədəniyyətdən təsirlənir. Eyni zamanda hər hansı bir anlayış insan şüurunda müxtəlif emosiyalarla assosiasiya olunaraq dildə representasiya olunur.

Dil vahidləri özündə xalqın yaşadığı hadisələrlə bağlı müəyyən dünyagörüşünü əxz etdirərək mədəni informasiya daşıyıcısına çevrilir və insan şüurunda konseptlər şəklində formalaşır. Humboldt qeyd etmişdir ki, sözlər fərqli dillərdə tamamilə eyni mənəni ifadə etmir. Hər bir dil daşıyıcısı sözə öz dünyagörüşü aspektindən yanaşdığı üçün konsept xalqın dünyagörüşü əsasında formalaşır. Fərqli dillərdə konseptlərin öyrənilməsi həmin dillərin daşıyıcısı olan

xalqların mədəniyyətləri arasında oxşar və fərqli məqamların müəyyənlişməsində özünəməxsus rol oynayır. Milli mentalitetlər arasındakı oxşar və fərqli cəhətləri müəyyən etmək üçün xalqların dilini müqayisəli şəkildə tədqiq etmək mütləqdir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Babayev A.M. Dilçiliyə giriş. Bakı, 2004
2. Qurbanov A.M. Ümumi dilçilik. 2 cildə. II cild. Bakı,...
3. Mehdiyev R.Ə. Fəlsəfə. Dərs vəsaiti. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2010, 360 səh.
4. Mədəniyyət tarixi və nəzəriyyəsi. Ali məktəblər üçün dərslik. M.J.Manafova, N.T.Əfəndiyeva və S.A.Şahhüseynovanın ümumi redaktəsilə. Bakı: Sabah nəşriyyatı (2008), 2010, 876 səh.
5. Rəcəbli Ə.Ə. Nəzəri dilçilik. Bakı, Nurlan, 2003
6. Wilhelm Von Humboldt, On language: the diversity of human language – structure and its influence on the mental development of mankind, Translated by Peter Heath, Cambridge, 1988

ANALYSIS OF BUSINESS FEASIBILITY STUDY IN THE GROCERY STORES
(Case Study on Toko Laris in Siwalan)

**INKA SABILA¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI², MUHAMMAD SULTAN
MUBAROK³ HAPPY SISTA DEVY**

¹Faculty of Islamic Business Economics, State Islamic University K.H.

Abdurrahman Wahid Pekalongan

ORCID: 0000-0001-8620-647

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H

Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0001-9705-7756

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.

Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID 0000-0002-6168-0439

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H

Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: 0000-0002-2966-6389

Abstract

The grocery store industry is still believed to be a form of economic enterprise that has good prospects, even in a crisis. The grocery store business has potential and creative land in its management. In this grocery store business, the competition that occurs includes convenience, price, and product quality in the business. Therefore, the purpose of this study was to analyze the feasibility of the Laris Shop business in the Grabyak Hamlet, Spait Village, Siwalan Pekalongan District. The focus of this research lies in the analysis of marketing aspects which include consumer interest, competitors, target market and marketing mix. The method used in this study is qualitative with a field research approach, in collecting data using observation, interviews with business owners and consumers of the shop. The results showed that the Laris Shop in Grabyak Hamlet, Spait Village, Siwalan District, Pekalongan was good and feasible to develop. This was seen from the consumer's interest in the presence of this Laris Shop, which was 85%. Extensive market share so market demand is always there. The price offered is also relatively cheap compared to other shops in the area, even though the price is relatively cheap, Toko Laris always provides the latest and highest quality products. Its strategic location, which is on the side of the road, makes it easier for consumers to find this shop and shop. The presence of Toko Laris also has a positive impact on the surrounding community, because they don't have to go far to shop for basic needs. However, judging from the way of promotion, this store only uses banners (MMT) that are placed in front of the store and word of mouth. And from the marketing aspect, Toko Laris provides an interesting picture of potential.

Keywords: Business Feasibility Study, Market Aspect, Market Potential, Business Partners.

**VARIOUS TECHNIQUES OF INTERNALISING MUSIC: THE CASE OF BAPEDI
WEDDING MUSICAL ARTS**

Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA

**University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Humanities and Social
Sciences, Department of Creative Arts, South Africa**

ORCID NO: 0000-0002-4652-9490

Abstract

Indigenous Bapedi wedding songs give expression and contribute to cultural experience within Bapedi people's cultural context. Some of these songs give equal or greater weight to the words than the music, while others give more attention to the structure and form of the music than the words. The purpose of this study was to investigate the functional use of Bapedi wedding musical arts in Bapedi people's social life. The following primary research question therefore guided this study: Is the transmission of indigenous Bapedi wedding songs centred on a systematic aural-oral learning progression? Contextual approach was employed, and data was collected through observations, interviews, and video recordings of rehearsals for wedding ceremonies and performances during wedding ceremonies. Relevant sources to the context of this study in the form of published journal articles, book chapters, books and theses were also consulted to compare and complement data collected from the field research. It has emerged from this study that during the wedding ceremony, indigenous Bapedi wedding songs are sung to inform the bride and groom about the type of activities they are expected to carry out in married life. It was concluded that repetition is the established style of performing indigenous Bapedi wedding songs; and musical creativity involves knowing why, when, and how to shape the on-going music performance in ways that are contextually, situationally, artistically, socially, and personally significant.

Keywords: Bapedi culture, Indigenous Bapedi wedding songs, cultural context, musical arts, social life, bride, groom.

**SINGING AS THE MOST PREVALENT MODE OF MUSICAL EXPRESSION
WITHIN BAPEDI PEOPLE'S CULTURAL CONTEXT**

Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA

**University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Humanities and Social
Sciences, Department of Creative Arts, South Africa**

ORCID NO: 0000-0002-4652-9490

Abstract

Indigenous Bapedi music exists in performance, expressed orally, and realized by means of social manipulation. The purpose of this study was to investigate whether indigenous Bapedi music is creatively interpreted in context in relation to the community's musical standards, histories and artistic ethics. To address the objectives of this study, the following primary research question was considered: What constitutes the learning and performance processes of indigenous Bapedi music? Contextual approach was employed, and data was collected through observations, interviews, and video recordings of performances of indigenous Bapedi music. Relevant sources to the context of this study in the form of published journal articles, book chapters, books and theses were also consulted to compare and complement data collected from the field research. During the study, it was established that indigenous Bapedi music is known by practicing it and by contributing to its making. It was concluded that indigenous music within Bapedi people's cultural context is mastered, appreciated, felt, and understood through sustained exposure to the social-creative interactions of practical experiencing.

Keywords: Indigenous Bapedi music, singing, musical expression, Bapedi people, oral expression, social manipulation.

RELIGION AND STATE RELATIONS

Ibtisam MEZALUNA¹, Lita Dwi ARYANTI², Hendri Hermawan ADINUGRAHA³,
Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLİHAH⁵

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID : <https://orcid.org/0009-0002-5796-2975>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0002-0013-0230>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstrac

In general, the word religion is interpreted as not chaotic, meaning that people who embrace a religion and practice its teachings in earnest will not have a chaotic life. The state is an organization that in a territory can legitimately impose its power on all groups. Religion in this country is positioned in a very strategic place. Even though it is stated that Indonesia is not a country based on religion, the government pays such broad and great attention to religious life. This study aims to describe several perspectives on the relationship between religion and the state, and to explain the characteristics of the relationship between religion and the state. This study used the literature review method from several books and journals. The results of the study show that there is a perspective on religion and the state. The first is an integrative paradigm, that religion and the state are a unity and explains that the state is a political and religious institution at the same time. The second is a symbiotic paradigm, explaining that religion and the state are two things that need each other and are reciprocal. The three paradigms of secularity provide an understanding that religion and the state are two different things or that there is a separation of these two fields. Then religion and the state have at least two different characteristics, namely antagonistic and accommodative. From this study it can be concluded that the relationship between religion and the state is something that is directly related to human life so that the discussion creates different perspectives.

Keywords : religion, country, relationship

THE SECOND ERA OF JESUS MUGHANNA CREATIVITY

İSA MUĞANNA YARATICILIĞININ İKİNCİ DEVRİ

GUNEL HUMMETOVA (PENIYEVA)

Azerbaycan, Bakü, Azerbaycan Devlet Pedaqoji Yünversitesi, öğretmen

ORCID ID:0000-0002-8916-3484

ÖZET

"İdeal", "Mezarlık", "GurUn", "Cehennem", "İsahak, Musahak" eserleri, İsa Hüseyinov'un ikinci devre olayları olarak incelenmiştir. "Yılan vadisi ve ya peygamberin kaderi", "Kırk çuval altın" bunlara örnektir. Ortak noktaları "Mahşer"dir. Yatay ve dikey bağlantıların netliği için I. Hüseyinov'un yaratıcılığını birkaç yönden incelemek gerekir.

a) yaratıcılığın ilk aşamasında dünya görüşünün ve yazarın genel üslup sisteminin netleştirilmesi ("Anadil geçmişte kaldı", "Cepheden Mektup", "Köroğlu'nun Tank Kalesi", "Saz", Borunun Sesi", "Kollu Kokha", "Yerli ve Yabancılar" vb.);

b) yaratıcılığının ikinci aşamasında ("İdeal", "Mezarlık", "Gürün", "Cehennem", "İsahak, Musahak") dünya görüşünün, yenilenmenin özünün ve yazarın üslubunun belirlenmesi;

c) İsa Hüseyinov sahnesi ile İsa Muganna sahnesi arasındaki ortak noktaların tespiti vb.

Akademisyen T. Bunyadov ve A. Khan "İdeal'e Giden Yol" makalesinde yazarın yaratıcılığı bağlamında güncel dinamikleri "Cehennem", "Mezarlık", "Isaac, Musahag" ve "GurUn" bağlamında analiz ediyor. ve gerçekleşmekte olan farklılaşmanın genel yelpazesini açıklığa kavuşturmaya çalışın. "Odər" ile işaretlenen içerik ve hafıza katmanlarını "SafAğ"ın bilimsel düzleminde netleştirmeye çalışır. İ.Muğanna'nın yaratıcılığının yeni evresinin gerçeği olan "İdeal", "Sonsuzluk", "GürUn", "Cehennem", "Mezarlık" eserlerine yönelik edebiyat eleştirisinin tavrı, paradigmatik, söz dizimsel düzeydeki analizlerle doğrulanmaktadır. sanatsal-felsefi, mitsel-teolojik, tarihsel ve kültürel yönlerin de ön plana çıkarıldığı tür düzeyi. Sonuç olarak "İdeal", "Ebediyet", "Cehennem", "Mezarlık", "Gürün", "İsahak, Musahak" roman serisi, insanın zekasıyla belirlenen özgün bir sistemle yapılandırılmış, fikir-düşünce, hayal kodlarıdır. yazarın düşüncesi kriterlere bağlıdır. Dünyanın başlangıcından bu yana olup bitenlere, insanoğlunun yoluna, dinlere, dillere, felsefi-estetik anlayış ve algılara ciddi bir tavır sergileyen bu roman serisi, I. Muğanna'nın inancını gözler önüne sermektedir. yazar olarak güç ve bir eserden diğerine geçen içerik-yapısal bağlar bir bütün olarak ortaya koyar.

Anahtar kelimeler: yazar, eserler,simetrik düşünce

The novels as "Ideal", "Cemetery", "GurUn", "Hell", "Isahag, Musahag" are highlighted as the events of Isa Huseynov's second stage. The system originality of the second stage is based on such examples as "Ideal", "Cemetery", "GurUn", "Hell", "Isahag, Musahag", "Snake gorge or the fate of the Prophet", "Forty sacks of gold". The common point of these novels is "Mahshar" (Qiyamah, The Day fo Judgement). For the clarification of horizontal and vertical links, it is necessary to analyze I. Huseynov's creative activity in several directions.

a) the clarification of the general system of the outlook, worldview and writer's style in the first stage of the creative activity ("The place where the mother tongue is used (or Passed", "A letter

from the front”, “Koroglu’s misty tower”, “Saz”, The melody of tutek”, “Kollu Koha”, Native and alien men” and others);

b) the definition of the worldview, the essence of innovation and the style of the writer in the second stage of the creative activity (“Ideal”, “Cemetery”, “GurUn”, “Hell”, “Isahag” Musahag”);

c) The detection of common lines and other issues of the stage of Isa Huseynov and Isa Muganna, etc.

Academician T.Bunyadov and A.Khan in their article "A path leading to "Ideal" analyzes the existing dynamics of the writer's context, and the at the same time in the context of "Hell", "Cemetery", "Isahaq, Musahaq", "GurUn" and tries to clarify the differentiation of the general spectrum. Also, an attempt was made to clarify the content and memory layers that are marked in the scientific aspect of “SafAg” of “OdEr” in the article.

Various analysis of literary criticism as well as the series of novels “Ideal”, “Eternity”, “Hell”, “Cemetery”, “GurUn”, "Isahag, Musahag" by Isa Muganna are connected by the structure, ideathinking, imagination codes, a unique system, criteria determined by the intellect of the writer's thinking.. These series of novels demonstrate a serious of attitudes to the facts happened since the beginning of the world, the history of the humanity, religions, languages, philosophicalaesthetic understanding and perceptions, and they also reveal Isa Muganna's belief, power as a writer, contentstructural ties from one novel to the other as a whole. It gives a reason for the analysis of critical thinking to think that there are still very serious issues to be investigated and clarified in the creative activity of Isa Muganna.

Keywords: author, works, symmetrical thinking

MEHMET AKIF ERSOY'S DIAGNOSIS OF INDEPENDENCE

İSTİKLALİN MEHMET AKİF ERSOY TEŞHİSİ

Dr.Aynur GAFARLI

Araştırma Görevlisi, Bilimsel Araştırma Merkezi,
Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi,

ÖZET

Kölelik psikolojisi, insanların düşüncesine yabancı ve ölümle eş tutulmuş bir faktör olarak görülüyordu. Bağımsızlık fikri ise özgürlük aşkı içinde yaşayan milletlerin her zaman hakkı olmuştur. Bu fikir sahipleri bir politikacı olmasına rağmen, onun muhatapları ve yayıcıları milli kimliklerini hisseden şairlerdir. Tarihe yolculuk yaptığımızda bunların sayılamayacak kadar az olduğunu görürüz. Buna rağmen güçlüdürler, yenilmezdirler, millidirler və hürriyetseverdirler. Haqaniler, Nesimilər, Hatailər, Yunus Emreler, Bahtiyarlar, Halil Rza Ulutürkler və kimler, kimler bu sıradandırlar. Bunlardan biri de milli istiklal şairi Mehmet Akif Ersoy'dur. M.A.Ersoy, sadece Türk dünyasının değil, tüm dünyanın "istiklal şairi"dir. Azerbaycan Ortaokul 8. sınıf "Edebiyat" ders kitabının "Eleştirel gerçekçilik ve romantizm" bölümünde M.A.Ersoy'un "İstiklal Marşı" şiiri öğrencilere sunulmaktadır.

"İstiklal marşı" şiiri, söylediklerimize ve istiklal yoluna ışık tutmamıza yardımcı olabilir. Dokuz dizeden ibaret bu şiirde her mısra, mısralardaki her kelime, ayrıca kelimelerdeki her ses bir orduyu andırıyor, dünyanın en güçlü ordusunun gücünü gösteriyor. Tüm şiirlerinde Anavatan'ı tüm varlıklardan üstün gören şairin söz ordusu savaşıyor ve günümüz Türk gençliğini, özgürlüğü için fedakarlık yapanların ruhlarını sevindirmek için Anavatan'ı tüm varlıklara tercih etmeye çağırıyor. "İstiklal Marşı" şiirinde Vatanın hürriyeti ve evlatlarının hür yaşamı için gerekli olan her şeyden bahsedilmiş, sanki bir yol haritası çizilmiştir. Bağımsızlığın tatlılığını tatmak için size bir takım acılar teşhisi konur ve ben bu teşhise "İstiklal Mehmet Akif Ersoy teşhisi" adını veriyorum. 102 yıllık tarihi olan bu şiir ister kendi döneminin, isterse de günümüzün istiklala bir çağırısıdır.

Anahtar kelimeler: *Mehmet Akif Ersoy, istiklal marşı, kahraman, edebiyat, millet, hürriyet*

SUMMARY

The psychology of slavery was seen as a factor alien to human thought and equated with death. The idea of independence has always been the right of nations living in the love of freedom. Although these ideas are a politician, his addressees and spreaders are poets who feel their national identity. When we travel through history, we see that they are too few to count. Despite this, they are strong, invincible, national and freedom-loving. Haqaniler, Nesimiler, Hatailər, Yunus Emreler, Bahtiyarlar, Halil Rza Ulutürkler and who, who are these ordinary people. One of them is the national independence poet Mehmet Akif Ersoy. M.A.Ersoy is the "poet of independence" not only of the Turkish world, but of the whole world. In the "Critical Realism and Romanticism" section of the 8th grade "Literature" textbook of Azerbaijan Secondary School, the "National Anthem" poem by M.A.Ersoy is presented to the students.

The poem "Independence Anthem" can help us to shed light on what we say and the path of independence. In this nine-line poem, every verse, every word in the lines, and every sound in the words resembles an army, showing the power of the world's strongest army. The army of words of the poet, who sees the Motherland as superior to all beings in all his poems, is fighting and calls today's Turkish youth to prefer the Motherland over all beings in order to make the souls of those who sacrificed for their freedom happy. In the poem "Independence Anthem" everything necessary for the freedom of the homeland and the free life of its children is mentioned, as if a road map was drawn. In order to taste the sweetness of independence, you are diagnosed with a number of pains, and I give this diagnosis the name "Mehmet Akif Ersoy diagnosis of independence". This poem, which has a history of 102 years, is a call to independence, whether it is of its own period or today.

Keywords: *Mehmet Akif Ersoy, national anthem, freedom, literature, nation, independence, liberty*

Bir ulusun büyüklüğünü birkaç temel özellik belirler. Bu, her ulusun kendine özgün ulusal nitelikleriyle ilgilidir. Burada milli ahlak ve vicdan, milli düşünce, örf ve adetler üstünlüğe sahiptir. Sanatın, milli edebiyatın ve özellikle o edebiyatı ve sanatı meydana getiren dilin mükemmelliği oldukça önemlidir. Önemli özelliklerinden biri de insan faktörüdür. Bu kişi mükemmel olmanın yanı sıra bir şahsiyet de olmalıdır. Yenilikçi ve milli-manevi değerlere sahip bir kişilik... Devletini ve devletliğini, tarihini bilen insan... Devlet simgelerini seven ve onları yüce tutan insan...

Türk milletinin devlet tarihinde bu şahsiyetler çok olmuştur. Bu insanlar devletine bağlı olmanın yanı sıra marşını, armasını, bayrağını her zaman sevmiş ve gurur duymuştur. Bağımsızlık fikri her zaman özgürlük aşkıyla yaşayan milletlerin hakkı olmuştur. Bu fikri gerçekleştirmek isteyen milletlerin hayatından sonsuzadek kölelik uzak olmuştur. Kölelik psikolojisi, onların düşüncelerine yabancı ve tamamen ölümlerle eş tutulan bir haldir. Bu fikrin yazarları politikacılar olsa da, sözcüleri ve yayıcıları ulusal varlığı hisseden söz insanları yazarlar ve şairlerdir. Tarihte gezinecek olursak az sayıda da olsa güçlü, heybetli, milli ve özgürlükçü olduklarını görürüz. Haganiler, Nesimiler, Hatayiler, Yunus Emreler ve son olarak Bahtiyarlar, Halil Reza ve diğerleri bunların sırasında. Bunlardan biri, belki de en öndesi Milli İstiklal şairi Mehmet Akif Ersoy'dur. M.A.Ersoy, sadece Türk dünyasının değil, tüm dünyanın istiklal aşığı bir şairidir. M.A.Ersoy'un "İstiklal Marşı" şiiri, genel eğitim okulları 8. sınıf "Edebiyat" ders kitabının "Eleştirel Gerçekçilik ve Romantizm Dönemi" bölümünde öğrencilerin beğenisine sunulmuştur (5; 154-158).

"İstiklal marşı" şiiri, söylediklerimize biraz ışık tutmamıza yardımcı olabilir. Dokuz kıtalık şiirde her dördlük, dördlükteki her dize, dördlükteki her kelime, sözcüklerdeki her ses sanki bir orduyu, bir birliği andırıyor ve dünyanın en güçlü ordusunun gücünü gösteriyor. Bu tür bir vatanı tüm varlıkların üzerinde gören şairin "söz ordusu" hemen hemen tüm mısralarında mücadele etmekte, günümüz Türk gençliğini vatanı tüm varlıkların üstünde tutmaya ve kendini feda edenlerin ruhları diriltmeye çağırılmaktadır. büyük ve hevesli Anavatan'ın özgürlüğü için mutlu olacak. Bu şiirde, Anavatan'ın özgürlüğü ve evlatlarının özgürlüğü için gereken her şeyden söz edildiği, deyim yerindeyse bir yol haritası çizildiği söylenebilir. Bağımsızlığın tatlılığını tatmak için, nice acılar çekmenin bir teşhisi konulur ve ben bu teşhise "Mehmet Akif Ersoy istiklal teşhisi" derim.

Örnek olarak şairin "İstiklal Marşı" şiirinden örnek verebiliriz. Şiirin ilk kıtası şöyle başlar:

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal! (6; 154).

Şair bu eserinde en başından beri ışıklar içinde dalgalanan kıvılcık bayrağın sönmeyeceğine olan inancını ifade etmektedir. Çünkü son ocağın sönmeyeceği inancıyla bu bayrağın sönmeyeceğine olan inancını ispat etmeye çalışmaktadır.

Dolayısıyla son ateş vatanın son insanı vatan yolunda şehit edildiğinde söndürülebilir. Bu elbette imkansızdır. Çünkü eserde millet nura, bayrak ise ışığı yaratan yıldızla benzetilmiştir. Şairin milletine ait olduğu için her zaman parlayacak bir yıldızdır. Dedikleri gibi, bayrak millet için bir kurtuluş imgesine dönüşür:

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!

Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal?

Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal...

Hakkıdır, hakk'a tapan, milletimin istiklal! (6; 154)

Bu dörtlükte şair hala bayraktan bahsediyor. Bayrağa dönerek istiklal milletimin hakkıdır der. Sonuçta kahraman halktır. O, kahramanlığın değerini bilen ve bunu sonsuza dek yaşam öyküsüne yazabilen kişidir. Öyle değil, kendi al kanıyla... Toprak, Vatan, Yurt ve en önemlisi bayrak için dökülen kıpkırmızı kanla... Mithat Cemal Kuntay'ın sözleriyle söylesek: "Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır".

Milletin hakkı olan "İstiklal Lezzeti"nin ilk tadı, bayrağı istiklal semalarına çeken bayrak olur. Bayrak, nihai zafere giden yolda savaşan kahramanlarla ilişkilendirilir ve sonunda o zaferin sembolü haline gelir. Bu nedenle şair, bağımsızlık olmadan kan dökülmesini istemez ve böyle bir durumda bunu bayrağa helal etmez. Çünkü şair doğduğu andan itibaren hür yaşadığını belirtmekte ve şöyle demektedir:

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!

Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.

Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,

Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.

Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,

'Medeniyet!' dediğin tek dişi kalmış canavar? (6; 155)

Şiirin bu dörtlüklerini okuyan okur, şairin ne demek istediğini ve neyi kastettiğini net bir şekilde anlar ve şair, yalnızca birey olarak özgür yaşadığını değil, ait olduğu milletin de eskiden beri özgür yaşadığını belirtir. Özgür bir ulus her zaman özgürlüğü sever, daha doğrusu özgürlüğü bir bütün olarak takdir eder. Bu doğrultuda gittiği yola sapmadan gider. Dağları parçalayabilir ve uçurumları aşabilir. Şair bu eserinde de Batı ve Doğu ile, esas olarak kendisini - Türkü karşı karşıya getirir. Doğu inancı ile Batı "kültürü"nü baş başa bırakır. İnancın kültürden, elbette tırnak içinde kültürden üstün olduğunu öne çeker.

Bununla M.A.Ersoy'un bakış açısı ve inançları hakkında bilgi sahibi olabiliriz. Onun da bir inanç adamı olduğunu görüyoruz. M.A.Ersoy da yaşadığı toprağın - Vatanın cennet gibi bir yer olduğunu ve böyle bir yere giderken yolda ölmeyi bir şeref olarak gördüğünü, hatta sahip olduğu her şeyi – canını elinden almak için Allah'a sığındığını söyler ve onu vatanından ayırmamasını ister.

Şair, sadece yaşadığı dönemde değil, vefatından sonra da ülkesinin, halkının, devletinin hiçbir hatıraya bağlı kalmamasını diliyor. Bunun için yine Allah'a yönelir. Sanki kabrini bile esarete düşürmemesini ister. Bana öyle geliyor ki, sadece son menziline değil, tüm ilk ve son menzilleri yaratıcıya emanet ediyor ve sadece emanet etmiyor, son görevini de Allah'a veriyor.

Bu görevin göndericisi Mehmet Akif Ersoy, alıcısı ise tüm varlıkların başında duran yüce Yaratacının kendisidir. Bunu M.A.Ersoy'un Allah'a duası olarak kabul edebiliriz. Bunu söylemek mümkünse, belki de aynı haklara sahip iki eşit taraf arasında karşılıklı bir anlaşma olarak görülebilir. Elbette Yüce Yaratacı, sevdiği kuluyla her zaman bu tür bir mutabakat içinde olabilir, çünkü Allah her ne yaratmışsa, onu baştan beri hür ve bağımsız yaratmıştır. Köle olanlar ise gönüllü olarak köleliği kabul etmişler.

M.A.Ersoy ve mensubu olduğu halk ise sadece köle olmakla kalmayıp, köleliğin kendisini köleliğe dönüştürdüler. Bu açıdan M.A.Ersoy'un yaratıcılığı da kendisi gibi özgürlük severdir. Bu büyük ve milli şairin eserlerinden herhangi bir örneğe dönersek, biz bunun canlı tanığına dönüşmüş oluruz. Bir araştırmacı olarak bu bildiride ortaokullarda okutulan tek bir örnekle şairin yaratıcılığına ışık tutmak istedim.

Kaynakça

1. Anar T. Bir istiklal Aşığı Mehmet Akif. (Hayatı, sanatı, fikirleri üzerine Araştırma ve incelemeler). İstanbul: DYB yayınları, 2010, 240 s.
2. Akay H., Andı M.F. İstiklal marşı İstikbal marşı 41 Dize 41 Yorum. İstanbul: Hat Yayınevi, 2012, 521 s.
3. Abdullah Tüylü. Mehmet Akif Ersoy şiirlerinde sosyal meseleler. Bakı: Qismət, 2015, 272 s.
4. Mehmet Akif Ersoy. Şiirler. İstanbul. Antoloji kültür ve sanat. 2004, 63 s.
5. S.Əliyev, B.Həsənov, A.Mustafayeva, N.Verdiyeva, S.Məmmədova. Ümumtəhsil məktəblərinin 8-ci sinfi üçün “Ədəbiyyat” fənni üzrə dərslik, “Şərq-Qərb”, Bakı: 2019, 208 s.

THE MOTIF OF SADNESS IN THE POEMS OF M. FIRAKI
MAHTUMKULU FİRAKİ'NİN ŞİİRLERİNDE KEDER MOTİFİNİN YANSIMASI

KÖNÜL SADIQOVA

**Araştırma Görevlisi, Bilimsel Araştırma Merkezi, Azerbaycan Devlet Pedagoji
Universitesi, 0000-0002-0292-9265**

Özet

Mahtumkulu Firaki Türkmen edebiyatının seçkin temsilcilerinden biridir. 18. yüzyılda yaşayan şair Türkmen edebiyatında gerçekçiliğin temellerini atmış, edebiyata yeni bir içerik ve yeni bir biçim kazandırmıştır. Mahtumkulu'nun yaratıcılığına, özellikle hayatıyla ilgili yazdığı eserlere keder motifi yansır. Yaşadığı dönem ve toplum, hep karşılaştığı sorunlar şairin yaşamında ve yaratıcılığında derin izler bırakmıştır. Mahtumkulu'nun eserinde keder ve keder motifinin izini süren bu tür "biyografik" nitelikteki eserler, neredeyse doğrudan kendi hayatıyla ilgili olmuştur. Maalesef, Mahtumkulu'nun hayatı aile trajedileriyle dolu olmuş; ablasını, erkek kardeşini, yengesini ve ardından iki çocuğunu birden kaybetmiştir. Mahtumkulu, kardeşlerini, çocuklarını ve ebeveynlerini kaybettikten sonra herkesten "farag, uzak" anlamına gelen Firaki mahlasını almıştır.

Genel olarak, hayatındaki trajediler onun karamsar olmasına neden olmuştur. Başına gelen talihsizlikleri yansıtan ve şu ruhta yazdığı eserlere kardeşi Abdullah'a adadığı "Kardeş Abdullaya", 63 yaşındaki babasının ölümüne ithafen "Atam" ve "Yalan dünya", "Bahtım karadır" şiirleri eklene bilir.

Bir ebeveyn gibi çocuklarını kaybetmesi, baba olarak yalnızlığı, hasreti Mahtumkulu'yu üzüyor ve eziyor. Şu anlamda onun bu tür eserlerinde hasret gibi duygular hakimdir.

Şairin şiirlerinin çoğu biçim ne olursa olsun, aile sorunlarını, ailevi sıkıntıları, trajedilerini tasvir eder. Aile trajedileri ve sıkıntılarının yer aldığı şu eserlerin ana motifi kederdir.

Anahtar kelimeler: Mahtumkulu, şiirleri, aile trajedileri, çocukları, keder motifi.

Abstract

Mahtumkulu Firaki is one of the distinguished representatives of Turkmen literature. The poet, who lived in the 18th century, laid the foundations of realism in Turkmen literature and brought a new content and a new form to literature. The motif of grief is reflected in Mahtumkulu's creativity, especially in the works he wrote about his life. The period and society he lived in, the problems he always faced left deep traces in the life and creativity of the poet. Tracing the motif of grief and grief in Mahtumkulu's work, such "biographical" works were almost directly related to his own life. Makhdumpulu's life was full of family tragedies; She lost her older sister, brother and aunt, and then her two children. Mahtumkulu took the nickname Faraqı, which means "farag, far" from everyone after he lost his siblings, children and parents.

The tragedies in his life in general have made him pessimistic. The poems "Qardaş Abdullaya", dedicated to his brother Abdullah, "Atam" and "Lying world", "My luck is black" can be added to the works he wrote in the spirit that mentions the misfortunes that have happened to him.

The loss of her children as a parent, her loneliness and longing as a father upsets and crushes Mahtumkulu. In this sense, feelings such as longing dominate in his works of this type.

Despite the difference in form of the poet's poems, most of them depict family troubles, sorrows and grief.

Keywords: Mahtumkulu, her poems, family tragedies, her children, sadness motif.

1. GİRİŞ

Mahtumkulu Firaki Türkmen edebiyatının seçkin temsilcilerinden biridir. 18. yüzyılda yaşamış şair, Türkmen edebiyatında gerçekçiliğin temellerini atmış, edebiyata yeni bir içerik ve yeni bir biçim kazandırmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırma

Mahtumkulu'nun yaratıcılığına, özellikle hayatıyla ilgili yazdığı eserlere keder motifi yansır. Yaşadığı dönem ve toplum, karşılaştığı sorunlar şairin sadece yaşamında değil, yaratıcılığında da derin izler bırakmıştır. Mahtumkulu'nun eserinde keder ve keder motifinin izini süren bu tür "biyografik" nitelikteki eserler, neredeyse doğrudan kendi hayatıyla ilgili olmuştur. Şairin aile trajedileriyle dolu bir hayatı vardı.

3. BULGULAR

"Şirgazi" medresesinde üç yıl yüksek öğrenim gördükten sonra köyüne dönmüş, fakat o günden beri, bir gün bile yüzü gülmemiştir. 1754 yılında aynı günde ablasını, erkek kardeşini, yengesini ve ardından iki çocuğunu kaybetmiştir.

Mahtumkulu kardeşlerini, çocuklarını ve ebeveynlerini kaybettikten sonra "farag, uzakta" anlamına gelen Firaki mahlasını almıştır. [.org/wiki/M%C9%99hti](https://org/wiki/M%C9%99hti)

Məxdimqulu, adın döndü Fərağa,

Fəraq olub, çək özünü qırağa... (M.Firaki, 2010, s.7).

Cahanı yandırdı odun,

Qaçar oldu yaxın-yadın,

Məxdumqulu, sənin adın,

Olsun indi qoy Fəraqi (M.Firaki, 2010, s.7).

Yakınlarını kaybetmesi sebebiyle Mahtumkulu adının Firaki mahlası ile deyişceceğini şu misralarda belirtmiştir.

M.Firaki'nin eserlerinin çoğunda ailesiyle ilgili sorunlar, özellikle de başına gelen trajediler yansıtılır.

Bazı şiirlerinde ise Mahtumkulu'nun aile hayatının başarılı olmadığı görülmektedir. Aile değerlerinin kendi eğitici fikirleriyle yorumlamaya çalışan şair, hanımını kıyaslayarak fikirlerini bu şekilde ifade etmektedir:

Məxtimqulu, kimsə bilməz batını,

Evlənsəniz, baxıb alın zatını,

Yiyəm görkəzməsin yaman xatını,

Adam özün bilməz, xam xəyal olar.

Bir kişinin dış görünüşünden çok iç özelliklerini öne çıkararak bir başka şiirinde ise aile hayatındaki başarısızlığı ve bu başarısızlıktan kaynaklanan üzüntüyü, yani bir erkeğin her hangi hanımla evliliğe girme döneminde dış görünüşü daha üstün görmemeli olduğunu şöyle ifade eder:

Güvənə gəl surətinə,

Minərsən qəhər atına,

Tuş olsan yaman xatına,

Ömrün ötər şər iləni (M.Firaki, 2010, s.144)

Genel olarak hayatındaki trajediler onun karamsar olmasına neden olmuştur. Bu ruhla yazdığı şiirlere "Yalan Dünya" şiiri de eklenebilir:

Neçələri üryan etdin,

Qara bağrın büryan etdin,

Didəsini giryən etdin,

Böylə dərdə qoyan dünya (M.Firaki, 2010, s.142).

Şu misralarda yer yüzünü insanları soyan, kalbi yakan, gözleri ağlatan dünya kibi anlatır.

Mahtumkulu, 65 yaşındaki babasının ölümüne adadığı "Atam" şiirinde başına gelen talihsizliklere kendini ovuştururcasına bu dünyanın ölümlü olduğunu babasının diliyle okuyucularına aktarır:

Altmış beşdə, novruz günü, lu ili,

Bu əcəl yolunu pusdu atamın,

Bu dünyanın işi belədir, bəli,

Ömür kədərini kəsdi atamın.

Derdi: "Dünya fani, ömrə bəha yox",

Gündüz rövzə, gecə uyğu, rəya yox (M.Firaki,2010, s.48).

Kardeşi Abdulla'nın kaybının acısını, üzüntüsünü yaşadığını ifade eden şair "Kardeş Abdullaya" adlı diğer şiirinde kardeşinin ortadan kaybolması, ayrılık nedeniyle ailesinin kederli olduğunu, babasının sırtının bükük olduğunu şöyle yorumlar:

Üstümüzə hicran odu səpildi,

Evimizə kədər-qüssə təpildi,

Qan ağlar, atamın beli büküldü,

Harda vətən tutdun, qardaş Abdulla? (M.Firaki, 2010, s.51).

Abisi, ablası ve yengelerinin aynı gün ölümü, 21 yaşındaki Mahtumkulu'yu, babası ve annesini derin bir üzüntüye boğar. Sonra hem anne, babasını, hem de çocuklarını kaybeden Mahtumkulu "Bahtım karadır" şiirinde başına gelen talihsizlikleri "merhametsizlik" ve "kara talih" ile bağlamıştır. Genel olarak, Mahtumkulunun ailesine ve çocuklarına duyduğu derin sevgiyi bu kadar karamsar bir ruhla yazdığı şiirlerinde bile görmek mümkündür. Şairin dinini seven ve şu yönde bilgili bir insan olduğuna rağmen, ebeveynlerini anne-babasını kutsal nesnelere benzetir:

Koroğlu tək qeyrətimdən ayrıldım,

Qocalmışam, qüvvətimdən ayrıldım,
İki didəm – züryətimdən ayrıldım,
Rəhm edən olmadı, bəxtim qaradır.
Şamü səhər yata bilməm farağat,
Ürəyim çırpınar, könül bitaqət,
Kəbəm, qibləm, qardaş oldular vəfat,
Rəhm edən olmadı, bəxtim qaradır.

Bu gibi şiirlerinde talihsizliyindən sabah-akşam uyuyamayan, gönlünü rahat tutamayan şairin “bahtının karalığı” yüzünden haykırtısı duyulur.

Şu misralarda duymamak mümkün degil ki, şairin cocuklarını kaybetmiş bir baba gibi yalnızlığı, hasreti ve sonsuzluğu onu üzüyor ve eziyor. Şu anlamda onun bu tür eserlerinde hasret gibi duygular hakimdir, şair evlatsız bir adamı yurtsuz insana benzetir:

Tənhalıq həsrəti başdan ötərmiş,
Oğulsuzluq bütün işdən betərmiş,
Züryətsiz igidin yeri itərmiş,

Yurdu yox, karvanı köçdü dedilər (M.Firaki, 2010, s.6).

Şairin biçim bakımından da farklı olan şiir türündeki eserlerinden birinde, ablası, erkek kardeşi ve yengesinin kayıplarını göklerin ağlayıp sızlanmasına benzetir ve şu talihsizliklerden hangisine katlanmaq zorunda kalacağını, kardeşleri ve yengesini kayb etməsi ilə hayatının boşa gitmesini, göklerin de onun iç çekişini duyup inlediyini de belirtiyor:

Bayram gəlin, Xanmənli qız, Canəsən,
Bu dərdlərin bəs hansına yanasan,

Çərxi-fələk, hər gün əpə dönəsən,
Qəlbimin dünyası izhara gəldi.

Üçünün iqbalın batırdın laya,
Ömrümü qəm ilən ötürdün zaya,
Şamü səhər mən əl açdım xudaya,
Asman ahım görüb, giryana gəldi (M.Firaki, 2010, s.103).

4. SONUÇ

Şairin biçim ne olursa olsun, şiirlerinin çoğu ailevi sıkıntıları, üzüntüləri tasvir eder. Aile tragedisinin ve sıkıntının yer aldığı şu eserlerin ana motifi kederdir.

5. KAYNAKLAR

Qulyev Elman. Türk xalqları ədəbiyyatı, Bakı; “CBC”, 2008, 367 səh.

Qulyev Elman. Türk xalqları ədəbiyyatı, Bakı; “Elm və Təhsil”, 2017, 632 səh.

Qulyev Elman. Türk xalqları ədəbiyyatı, Bakı; “Qismət”, 2009, 400 səh.

Qulyev Elman. Türk xalqları ədəbiyyatı, Bakı; “Constant Empire”, 2011, 567 səh.

Qulyev Elman. Türk xalqları ədəbiyyatı, Bakı; “Apostoroff”, 2014, 612 səh.

Klassik türkmən şeiri. Bakı: “Yazıçı”, 1983.

Məxdumqulu Fəraqi. Qəm seli. Bakı: “Yazıçı”, 1984.

Məxdumqulu Fəraqi. Seçilmiş əsərləri. Ankara: 2010, 448 s.

<http://www.pashakerimov.com/saytnew/?menu=home&submenu=readmore&id=647>

**THE ROLE OF TURKISH WOMEN IN THE NATIONAL STRUGGLE IN HALIDE
EDİB ADIVAR'S WORK "ATEŞDEN GOMLEK"**

**HALİDE EDİB ADIVAR'IN "ATEŞTEN GÖMÜK" ADLI ESERİNDE MİLLİ
MÜCADELEDE TÜRK KADINININ ROLÜ**

VALIDE SHIKHALIYEVA

Araştırma Görevlisi, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi,

Özet

20. yüzyılın ilk Türk kadın romancısı Halide Edib Adıvar, romanlarında yaşadığı dönemin toplumsal ve siyasal olaylarını gerçekçi betimleme ve çözümlenmelerle okurlarına başarılı bir şekilde aktarmayı başarmıştır. Açıklamaları gerçeklere dayanan Halide Edib Adıvar, devletin zor anlarında yanında olmak ve halkın moralini yükseltmek için tribünlerde düzenli olarak vatansever konuşmalar yaparak, halkı milli birliğe çağırıyordu. Milli mücadele döneminin önde gelen vatansever Türk kadını Halide Edib Adıvar, daha sonra Türk hareketine katılmış ve çeşitli propagandalarla bağımsız bir Türk devletinin varlığı için mücadele etmiştir. Tek bayrak altında bağımsız yaşayan Türk devletinin özgürlük mücadelesi yazdığı romanlar ve yayımladığı propaganda yazılarıyla desteklenmiştir. 1920 yılında Milli Mücadele hareketine katılmak ve orduya destek vermek için Anadolu'ya giden ve Milli Mücadele'nin "Halide Onbaşı" unvanını alan Halide Edib Enver'in "Ateşten gömük" adlı eseri, dönemin vatansever eserlerinden biridir. Milli mücadelede devleti desteklemek için yazılmış zaman. Ayrıca Halide Edib Enver, döneminin ilk kadın romancısı olmasının yanı sıra, yaşadığı dönemin ilk savaşını anlatan bir roman yazan kadın yazardır. "Ateşten gömük" adlı bir eser yazmayı planlayan Halide Edib Adıvar, Yakub Kadri Karaosmanoğlu'nun bu fikrinin gerçek Anadolu'da olup bitenlerle daha alakalı olacağını hayal ederek eseri yazmaya başlar. Halide Edib Adıvar, "Ateşden gömük"ü yaratırken bir milletin yeniden var olma başarısı için verdiği mücadeleyi, savaşçı ruhunu, çökmekte olan devletin kararlılığını yansıtmıştır.

Anahtar kelime: Halide Edib Adıvar, millet, vatan, kadın

Summary

Halide Edib Adıvar, the first Turkish woman novelist of the 20th century, succeeded in successfully conveying the social and political events of the period she lived in to her readers with realistic descriptions and analyzes. Halide Edib Adıvar, whose statements were based on facts, was calling the people to national unity by making patriotic speeches regularly in the stands in order to stand by the state in difficult times and to raise the morale of the people. Halide Edib Adıvar, the leading patriotic Turkish woman of the national struggle period, later joined the Turkish movement and struggled for the existence of an independent Turkish state with various propagandas. The freedom struggle of the Turkish state, which lives independently under a single flag, has been supported by the novels he wrote and the propaganda articles he published. Halide Edib Enver, who went to Anatolia to join the National Struggle movement and support the army in 1920 and received the title of "Halide Corporal" of the National

Struggle, is one of the patriotic works of the period. Time written to support the state in the national struggle. In addition to being the first female novelist of her period, Halide Edib Enver is also a woman writer who wrote a novel about the first war of her period. Planning to write a work called "Ateshden gomlek", Halide Edib Adivar begins to write the work, imagining that Yakub Kadri Karaosmanoğlu's idea will be more relevant to what is happening in real Anatolia. While creating "Ateshden gomlek", Halide Edib Adivar reflected the struggle of a nation for its success in re-existence, its warrior spirit, and the determination of the collapsing state.

Keywords: Halide Edip Adivar, nation, homeland, woman

THE PRACTICE OF ISTISHNA' AT BANK MANDIRI SHARI'AH KAJEN

SAEMAYAROH¹, HENDRI HERMAWAN ADINUGRAHA²,
SUSMININGSIH³, ALI MUHTAROM⁴

¹Faculty of Economics and Islamic Business, UIN K.H Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-4421-0248>

²Faculty of Economics and Islamic Business, UIN K.H Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

³Faculty of Economics and Islamic Business, UIN K.H Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0002-2670-6138>

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, UIN K.H Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0002-3070-8638>

Abstract

The objective to be achieved is to find out the istishna' contract of Bank Mandiri Syariah Kajen. This research uses field research method. Istishna' contract is a contract that contains demands between the producer and the customer. In practice, Istishna' is not used because there are several possible reasons, namely Istishna' is a contract that is rare in demand.

Objectives

In conducting this research, there are certainly objectives to be achieved. The purpose is to find out about the understanding of Istishna' contract financing according to Bank Mandiri Syariah Kajen.

Methods

This research uses the field research method (Field Research).

Results

Istishna' is a contract that contains demands, namely between the producer and the customer. But in practice Istishna' is not used because there are several possible reasons, namely Istishna' is a contract that is rare in demand.

Keywords: Istishna', Shari'ah Bank

HUMAN RIGHTS VIOLATIONS AND TRIALS IN INDONESIA

Shafiyya ZAHRA,¹ Lita Dwi ARYANTI²,

Hendri Hermawan ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN,⁴ Ria Anisatus SHOLIHAH⁵

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2288-6861>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0013-0230>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

ABSTRACT

Human rights are rights that have been inherent in a person since he was born. Human rights are rights that must be respected, safeguarded and protected by every individual, community or state. The purpose of this research is to describe various kinds of human rights, forms of violations and the human rights judicial process in Indonesia. The research method is a literature study with a qualitative approach. The data sources in this research are obtained through the study of various references such as books, articles, journals, the internet, and other sources relevant to the research topic. The results show that human rights are rights inherent in a person as a gift from God Almighty where these rights must be respected, guarded and protected by every individual, community or state. These human rights include the right to life, the right to speak or express opinions, the right to freedom of assembly, the right to participate in government, the right to continue offspring, the right to obtain welfare, the right to obtain justice and security, the right to religion and worship, the right to equal standing before the law. Violation of human rights is any form of attitude or behavior that violates the rights described above. The human rights judicial process goes through the stages of investigation, investigation, and prosecution.

Keywords: Violations, Justice, Human Rights.

PENDAHULUAN

1. Latar Belakang

HAM adalah hak- hak yang melekat pada diri manusia. Tanpa hak- hak itu, manusia tidak dapat hidup layak sebagai manusia. Hak tersebut diperoleh bersama dengan kelahirannya atau kehadirannya di dalam kehidupan masyarakat. HAM bersifat umum (Universal), karena diyakini bahwa beberapa hak dimiliki tanpa perbedaan atas bahasa, ras, atau jenis kelamin.

Indonesia sebagai anggota dari Perserikatan Bangsa Bangsa mengemban tanggung jawab moral dan hukum untuk menjunjung tinggi dan melaksanakan Deklarasi Universal tentang Hak Asasi Manusia yang ditetapkan oleh PBB serta berbagai instrumen internasional lainnya mengenai Hak Asasi Manusia yang telah diterima oleh negara Republik Indonesia.

Terlepas dari konsep HAM yang bersifat universal, namun pada penerapannya harus memperhitungkan budaya dan tradisi negara setempat, faktor ekonomi atau tingkat kesejahteraan masyarakat dapat diangkat sebagai pemegang peran penting yang pada akhirnya ikut menentukan kualitas penegakkan HAM di suatu negara. Sehingga dapat diartikan bahwa semakin bagus kualitas kesejahteraan di suatu negara, maka semakin tinggi kemampuannya untuk memajukan perlindungan terhadap HAM.

2. Rumusan Masalah

Dari latar belakang masalah tersebut, penulis merumuskan beberapa permasalahan sebagai berikut.

1. Apa pengertian Hak Asasi Manusia?
2. Bagaimana perkembangan dan pemikiran Hak Asasi Manusia?
3. Apa macam- macam Hak Asasi Manusia?
4. Bagaimana pelanggaran dan pengadilan Hak Asasi Manusia?

3. Tujuan

Berdasarkan perumusan masalah di atas, maka tujuan penulis membuat makalah ini adalah sebagai berikut.

1. Untuk mengetahui pengertian Hak Asasi Manusia
2. Untuk mengetahui perkembangan dan pemikiran Hak Asasi Manusia
3. Untuk mengetahui macam- macam Hak Asasi Manusia
4. Untuk mengetahui pelanggaran dan pengadilan Hak Asasi Manusia

PEMBAHASAN

1. Pengertian Hak Asasi Manusia

Menurut pendapat Jan Materson (dari Komisi HAM PBB), dalam Teaching Human Rights, United Nations sebagaimana dikutip Baharuddin Lopa menegaskan bahwa "Human rights could be generally defined as those rights which are inherent in our nature and without which can not live as human being" (hak asasi manusia adalah hak-hak yang melekat pada setiap manusia, yang tanpanya manusia mustahil dapat hidup sebagai manusia). Selanjutnya John Locke menyatakan bahwa hak asasi manusia adalah hak-hak yang diberikan langsung oleh Tuhan Yang Maha Pencipta sebagai hak yang kodrati (Effendi, 1994). Oleh karenanya, tidak ada kekuasaan apapun di dunia yang dapat mencabutnya. Hak ini sifatnya sangat mendasar (fundamental) bagi hidup dan kehidupan manusia dan merupakan hal kodrati yang tidak bisa terlepas dari dan dalam kehidupan manusia.

Menurut Mariam Budiarto, HAM adalah hak-hak yang dimiliki oleh manusia yang telah diperoleh dan dibawanya bersamaan dengan kelahirannya dan kehadirannya dalam hidup masyarakat. Hak ini ada pada manusia tanpa membedakan bangsa, ras, agama, golongan, jenis kelamin, karena itu bersifat asasi dan universal. Dasar dari semua hak asasi adalah bahwa semua

orang harus memperoleh kesempatan berkembang sesuai dengan bakat dan cita-citanya (Budiarto, 1981).

Dalam Undang-Undang (UU) Nomor 39 tahun 1999 tentang Hak Asasi Manusia pasal 1 disebutkan, bahwa "Hak Asasi Manusia (HAM) adalah seperangkat hak yang melekat pada hakikat dan keberadaan manusia sebagai makhluk Tuhan yang Maha Esa dan merupakan anugerah-Nya yang wajib dihormati, dijunjung tinggi, dan dilindungi oleh negara, hukum, pemerintah dan setiap orang demi kehormatan serta perlindungan harkat dan martabat manusia".

Berdasarkan beberapa rumusan pengertian HAM di atas, diperoleh satu kesimpulan bahwa HAM merupakan hak yang melekat pada diri manusia yang bersifat kodrati dan fundamental sebagai suatu anugerah Allah yang harus dihormati, dijaga dan dilindungi oleh setiap individu, masyarakat atau negara.

2. Perkembangan dan Pemikiran Hak Asasi Manusia

1. Sebelum Deklarasi Universal HAM 1948

Kalangan ahli HAM menyatakan bahwa sejarah perkembangan HAM bermula dari kawasan Eropa. Kemunculannya dimulai dengan lahirnya Magna Charta yang membatasi kekuasaan absolut para penguasa atau raja. Kekuasaan absolut raja, seperti menciptakan hukum namun tidak terikat dengan peraturan yang mereka buat, menjadi dibatasi dan kekuasaan mereka harus dipertanggungjawabkan secara hukum. Sejak lahirnya Magna Charta pada tahun 1215, raja yang melanggar aturan kekuasaan harus diadili dan mempertanggungjawabkan kebijakan pemerintahannya di hadapan parlemen. Sekalipun kekuasaan para raja masih sangat dominan dalam hal pembuatan undang-undang. Magna Charta telah menyulut ide tentang keterikatan penguasa kepada hukum dan pertanggungjawaban kekuasaan mereka kepada rakyat.

Secara politis, lahirnya Magna Charta merupakan cikal bakal lahirnya monarki konstitusional. Keterikatan penguasa dengan hukum dapat dilihat pada Pasal 21 Magna Charta yang menyatakan bahwa "Para Pangeran dan Baron dihukum atau didenda berdasarkan atas kesamaan, dan sesuai dengan pelanggaran yang dilakukannya". Sedangkan pada Pasal 40 ditegaskan bahwa "...tidak seorang pun menghendaki kita mengingkari atau menunda tegaknya hak atau keadilan".

Pada 1689 lahir UU Hak Asasi Manusia (Bill of Rights) di Inggris. Pada masa ini pula muncul istilah equality before the law atau manusia adalah sama di muka hukum. Pandangan ini mendorong timbulnya wacana negara hukum dan negara demokrasi. Menurut Bill of Rights, asas persamaan harus diwujudkan, karena tanpa hak persamaan maka hak kebebasan mustahil dapat terwujud.

Untuk mewujudkan kebebasan yang bersendikan persamaan hak warga negara tersebut, lahirlah sejumlah istilah dan teori sosial yang identik dengan perkembangan dan karakter masyarakat Eropa dan Amerika: kontrak sosial (J. Rousseau), trias politika (Montesquieu), teori hukum kodrati (John Locke). dan hak-hak dasar persamaan dan kebebasan (Thomas Jefferson).

Teori kontrak sosial adalah teori yang menyatakan bahwa hubungan antara penguasa (raja) dan rakyat didasari oleh sebuah kontrak yang ketentuan-ketentuannya mengikat kedua belah pihak. Menurut kontrak sosial, raja diberi kekuasaan oleh rakyat untuk menyelenggarakan ketertiban dan menciptakan keamanan demi hak alamiah manusia terjamin dan terlaksana secara aman. Sedangkan di sisi lain, rakyat akan menaati penguasa mereka sepanjang hak-hak alamiah mereka terjamin.

Trias Politika adalah teori tentang sistem politik yang membagi kekuasaan pemerintahan negara dalam tiga komponen: pemerintah (eksekutif), parlemen (legislatif), dan kekuasaan peradilan (yudikatif). Adapun Teori Kodrati Locke menyatakan bahwa di dalam masyarakat manusia ada hak-hak dasar manusia yang tidak dapat dilanggar oleh negara berdasarkan keadilan sosial dan perlindungan seluruh manusia apapun ras, kepercayaan, dan jenis kelaminnya. Deklarasi ini juga memuat prinsip HAM yang menyerukan jaminan setiap orang untuk mengejar pemenuhan kebutuhan material dan spiritual secara bebas dan bermartabat serta jaminan keamanan ekonomi dan kesempatan yang sama. Hak-hak tersebut kemudian dijadikan dasar perumusan Deklarasi Universal HAM (DUHAM) yang dikukuhkan oleh PBB dalam Universal Declaration of Human Rights (UDHR) pada tahun 1948.

Menurut DUHAM, terdapat 5 jenis hak asasi yang dimiliki oleh setiap individu: hak personal (hak jaminan kebutuhan pribadi); hak legal (hak jaminan perlindungan hukum); hak sipil dan politik; hak subsistensi (hak jaminan adanya sumber daya untuk menunjang kehidupan); dan hak ekonomi, sosial dan budaya.

2. Setelah Deklarasi Universal HAM 1948

Secara garis besar perkembangan pemikiran tentang HAM dibagi menjadi 4 kurun generasi:

Generasi pertama, menurut generasi ini pengertian HAM hanya berpusat pada bidang hukum dan politik. Dampak Perang Dunia II sangat mewarnai pemikiran generasi ini, dimana totaliterisme dan munculnya keinginan negara-negara yang baru merdeka untuk menciptakan tertib hukum yang baru sangat kuat. Seperangkat hukum yang disepakati sangat sarat dengan hak-hak yuridis seperti, hak untuk hidup, hak untuk tidak menjadi budak, hak untuk tidak disiksa dan ditahan, hak kesamaan dan keadilan dalam proses hukum (fair trial), hak praduga tak bersalah dan sebagainya. Selain dari hak-hak tersebut, hak nasionalitas, hak pemilikan, hak pemikiran, hak beragama, hak pendidikan, hak pekerjaan dan kehidupan budaya juga mewarnai pemikiran HAM generasi pertama ini.

Generasi kedua, pemikiran HAM tidak saja menuntut hak yuridis seperti yang dikampanyekan generasi pertama, tetapi juga menyerukan hak-hak sosial, ekonomi, politik, dan budaya. Pada generasi kedua ini lahir dua konvensi HAM internasional di bidang ekonomi, sosial, dan budaya serta konvensi bidang sipil, juga hak-hak politik sipil (international covenant on economic, sosial and cultural rights dan international covenant on civil and political rights). Kedua konvensi tersebut disepakati dalam sidang umum PBB 1966.

Generasi ketiga, sebagai penyempurnaan wacana HAM generasi sebelumnya. Generasi ini menyerukan wacana kesatuan HAM antara hak ekonomi, sosial, budaya, politik dan hukum dalam satu bagian integral dikenal dengan istilah hak-hak melaksanakan pembangunan, sebagaimana dinyatakan oleh Komisi Keadilan Internasional (International Commission of Justice).

Generasi Keempat, banyaknya dampak yang dihasilkan oleh rumusan HAM generasi ketiga melahirkan pemikiran kritis HAM dari generasi keempat. Peran dominan negara dalam proses pembangunan ekonomi dan kecenderungan pengabaian aspek kesejahteraan rakyat mendapat sorotan tajam kalangan generasi HAM ini. Menurut mereka, selain program pembangunan yang dilakukan negara tidak dilakukan berdasarkan kebutuhan rakyat, proses pembangunan ternyata hanya dinikmati oleh sekelompok negara maju dan atau sekelompok elit dalam negara-negara berkembang. Wacana HAM dalam bidang ekonomi telah menghasilkan kesenjangan ekonomi baik antara negara yang telah maju (Barat) dan negara yang baru berkembang di Asia dan Afrika maupun di antara penduduk di negara-negara baru berkembang tersebut (Ubaidillah, A, Abdul Rozak, 2000).

3. Macam- macam Hak Asasi Manusia

Menurut Darji Darmodiharjo mengemukakan, bahwa hak-hak asasi manusia dapat dibagi atau dibedakan sebagai berikut:

1. Hak-hak asasi pribadi atau *personal rights* yang meliputi kebebasan menyatakan pendapat, kebebasan memeluk agama, kebebasan bergerak, dan sebagainya.
2. Hak-hak asasi ekonomi atau *property rights*, yaitu hak untuk memilik sesuatu, membeli, dan menjualnya serta memanfaatkannya.
3. Hak-hak asasi untuk mendapatkan perlakuan yang sama dalam hukum dan pemerintahan atau yang biasa disebut *rights of legal equality*.
4. Hak-hak asasi politik atau *political rights*, yaitu hak untuk ikut serta dalam pemerintahan, hak pilih (memilih dan dipilih dalam pemilihan umum), hak mendirikan partai politik, dan sebagainya.
5. Hak-hak asasi sosial dan kebudayaan atau *social and culture rights*, misalnya hak untuk memilih pendidikan, pengembangan kebudayaan, dan sebagainya.
6. Hak-hak asasi untuk mendapatkan perlakuan tata cara peradilan dan perlindungan atau *procedural rights*, misalnya peraturan dalam hal penangkapan, penggeledahan, peradilan, dan sebagainya (Darmodiharjo, 2006).

Berdasarkan uraian, dapat diuraikan mengenai macam-macam hak sebagai berikut:

1. Hak Untuk Hidup

Hak hidup adalah hak asasi yang paling utama bagi manusia, yang merupakan karunia dari Allah bagi setiap manusia.

2. Hak Untuk Bicara dan Menyampaikan Pendapat

Hak untuk bicara dan menyampaikan pendapat sangat berkorelasi dengan kebebasan untuk berbicara dan menyatakan pendapat. Dalam UUD 1945 Pasal 28 sebagai berikut: "Kemerdekaan berserikat dan berkumpul mengeluarkan pikiran dengan lisan dan tulisan ditetapkan dengan undang-undang".

3. Hak Kebebasan Berkumpul

Pada UU No. 39 Tahun 1999 Pasal 24 ayat 1 menentukan bahwa: "Setiap orang berhak untuk berkumpul, berapat, dan berserikat yang diselenggarakan untuk maksud-maksud damai.

4. Hak Untuk Turut Serta Dalam Pemerintahan

Hak ini telah diintrodusir oleh John Locke dan Rousseau yang disebut sebagai hak- hak politik dan dicontohkan seperti kesamaan hak, hak atas kebebasan, dan hak untuk memilih dan sebagainya.

5. Hak Untuk Melanjutkan Keturunan

Hak untuk melanjutkan keturunan merupakan bagian dari hak-hak dasar manusia sebagai makhluk sosial (Rights) yang tercantum dalam UUD 1945 Pasal 28B.

6. Hak Untuk Mendapatkan Kesejahteraan

Hak untuk mendapatkan kesejahteraan merupakan a contrario dari kebebasan kemelaratan (freedom of want). Artinya apabila hak untuk mendapatkan kesejahteraan tidak dijamin, maka implikasi yang muncul adalah kemelaratan.

7. Hak Untuk Memperoleh Keadilan Dan Rasa Aman

Rasa aman merupakan bagian integral dari kebebasan atas ketakutan. Demikian pula dengan hak untuk memperoleh keadilan sebagaimana dikemukakan oleh John Rawls, bahwa induk dari hak asasi manusia adalah keadilan, apabila keadilan tercapai, maka dengan sendirinya akan tercapai hak-hak yang lainnya.

8. Hak untuk beragama dan menjalankan ibadah

Hak ini merupakan hak yang kodrati, universal, dan abadi, karena hak untuk beragama tidak dapat dipisahkan dari kehidupan manusia di muka bumi. Tercantum dalam Pasal 29 ayat (2) UUD 1945, bahwa: "Negara menjamin kemerdekaan tiap-tiap penduduk untuk memeluk dan untuk beribadat menurut agama dan kepercayaannya itu".

9. Hak atas kedudukan yang sama di hadapan hukum

Hak ini dapat dikatakan sangat fundamental, karena merupakan elemen penting dalam the rule of law, yaitu equality before the law yang dalam Pasal 27 ayat (1) UUD 1945 disebutkan, bahwa: "Tiap-tiap warga negara bersamaan kedudukannya di dalam hukum dan pemerintahan wajib menjunjung tinggi hukum dan pemerintahan tanpa kecuali" (Chandra, 2018).

4. Pelanggaran dan Pengadilan HAM

Unsur lain dalam HAM adalah masalah pelanggaran dan pengadilan HAM. Secara jelas UU No. 26 Tahun 2000 tentang Pengadilan HAM mendefinisikan hal tersebut. Menurut Undang-Undang ini, pelanggaran hak asasi manusia adalah setiap perbuatan seseorang atau kelompok orang termasuk aparat negara baik disengaja ataupun tidak disengaja atau kelalaian yang secara hukum mengurangi, menghalangi, membatasi, dan atau mencabut hak asasi manusia seseorang atau kelompok orang yang dijamin oleh undang-undang, dan tidak didapatkan, atau dikhawatirkan tidak akan memperoleh penyelesaian hukum yang adil dan benar, berdasarkan mekanisme hukum yang berlaku. Dengan demikian pelanggaran HAM merupakan tindakan pelanggaran kemanusiaan baik dilakukan oleh individu maupun oleh institusi negara atau institusi lainnya terhadap hak asasi individu lain tanpa ada dasar atau alasan yuridis dan alasan rasional yang menjadi pijakannya.

Pelanggaran HAM dikelompokkan pada dua bentuk yaitu: pelanggaran HAM berat, dan pelanggaran HAM ringan. Pelanggaran HAM berat meliputi kejahatan genosida dan kejahatan kemanusiaan. Sedangkan bentuk pelanggaran HAM ringan selain dari kedua bentuk pelanggaran HAM berat itu.

Kejahatan genosida adalah setiap perbuatan yang dilakukan dengan maksud untuk menghancurkan atau memusnahkan seluruh atau sebagian kelompok bangsa, ras, kelompok etnis, dan kelompok agama. Kejahatan genosida dilakukan dengan cara:

- a. membunuh anggota kelompok
- b. mengakibatkan penderitaan fisik atau mental yang berat terhadap anggota-anggota kelompok
- c. menciptakan kondisi kehidupan kelompok yang akan mengakibatkan kemusnahan secara fisik baik seluruh atau sebagiannya
- d. memaksakan tindakan-tindakan yang bertujuan mencegah kelahiran di dalam kelompok
- e. memindahkan secara paksa anak-anak dari kelompok tertentu ke kelompok lain.

Sedangkan kejahatan kemanusiaan adalah salah satu perbuatan yang dilakukan sebagai bagian dari serangan yang meluas atau sistematis yang diketahuinya bahwa serangan tersebut ditujukan secara langsung terhadap penduduk sipil berupa:

- a. pembunuhan
- b. pemusnahan
- c. perbudakan
- d. pengusiran atau pemindahan penduduk secara paksa
- e. perampasan kemerdekaan atau perampasan kebebasan fisik lain secara sewenang-sewenang yang melanggar (asas-asas) ketentuan pokok hukum internasional
- f. penyiksaan
- g. perkosaan, perbudakan seksual, pelacuran secara paksa. pemaksaan kehamilan, pemandulan atau sterilisasi secara paksa atau bentuk-bentuk kekerasan seksual lain yang setara penganiayaan terhadap suatu kelompok tertentu atau perkumpulan yang didasari persamaan paham politik, ras, kebangsaan, etnis, budaya, agama, jenis kelamin atau alasan lain yang telah diakui secara universal sebagai hal yang dilarang menurut hukum internasional
- h. penghilangan orang secara paksa
- i. kejahatan apartheid, penindasan dan dominasi suatu kelompok ras atas kelompok ras lain untuk mempertahankan dominasi dan kekuasaannya.

Pelanggaran terhadap hak asasi manusia dapat dilakukan baik oleh aparaturnegara maupun bukan aparaturnegara. Untuk menjaga pelaksanaan HAM, penindakan terhadap pelanggaran HAM dilakukan melalui proses peradilan HAM melalui tahap-tahap penyelidikan, penyidikan, dan penuntutan.

Penyelesaian pelanggaran hak asasi manusia (HAM) berat tidak hanya dapat diselesaikan melalui mekanisme Pengadilan (baik pengadilan HAM permanen maupun pengadilan HAM Ad Hoc). Di dalam Undang-undang Pengadilan HAM juga terdapat ketentuan yang memungkinkan penyelesaian pelanggaran HAM berat melalui mekanisme non pengadilan yaitu melalui Komisi Kebenaran dan Rekonsiliasi (KKR). Penyelesaian kasus pelanggaran HAM melalui non pengadilan ini biasa dilakukan dalam kondisi pemerintahan transisional. Suatu peralihan pemerintahan dari sistem otoriter atau represif ke suatu sistem negara yang mengembangkan prinsip-prinsip demokrasi. Tuntutan keadilan bagi korban pelanggaran HAM masa lalu yang ingin dicapai dalam suatu peralihan pemerintahan seperti inilah yang biasa diistilahkan dengan transitional justice (keadilan transisional) (Natsif, 2016).

Pengadilan Hak Asasi Manusia merupakan jenis pengadilan yang khusus untuk mengadili kejahatan genosida dan kejahatan terhadap kemanusiaan. Pengadilan ini dikatakan khusus karena dari segi penamaan bentuk pengadilannya sudah secara spesifik menggunakan istilah pengadilan HAM dan kewenangan pengadilan ini juga mengadili perkara-perkara tertentu (Faisal, 2019).

Pengadilan HAM merupakan pengadilan khusus yang berada di lingkungan pengadilan umum. Sebagai salah satu upaya untuk memenuhi rasa keadilan, maka pengadilan atas pelanggaran HAM kategori berat, seperti genosida dan kejahatan terhadap kemanusiaan diberlakukan asas retroaktif. Dengan demikian, pelanggaran HAM kategori berat dapat diadili dengan membentuk Pengadilan HAM Ad Hoc. Pengadilan HAM Ad Hoc dibentuk atas usul DPR dengan keputusan presiden dan berada di lingkungan pengadilan umum.

Selain Pengadilan HAM Ad Hoc, dibentuk juga Komisi Kebenaran dan Rekonsiliasi (KKR). Komisi ini dibentuk sebagai lembaga ekstrajudisial yang bertugas untuk menegakkan kebenaran untuk mengungkap penyalahgunaan kekuasaan dan pelanggaran HAM pada masa lampau, melaksanakan rekonsiliasi dalam perspektif kepentingan bersama sebagai bangsa.

Pengadilan HAM bertugas dan berwenang memeriksa dan memutus perkara pelanggaran hak asasi manusia yang berat. Pengadilan HAM berwenang juga memeriksa dan memutuskan perkara pelanggaran hak asasi manusia oleh warga negara Indonesia yang berada dan dilakukan di luar batas teritorial wilayah Negara Republik Indonesia.

Pengadilan HAM tidak berwenang memeriksa dan memutus perkara pelanggaran hak asasi manusia yang berat yang dilakukan seseorang yang berumur di bawah 18 tahun pada saat kejahatan dilakukan. Dalam pelaksanaan Peradilan HAM, Pengadilan HAM menempuh proses pengadilan melalui hukum acara Pengadilan HAM sebagaimana terdapat dalam Undang-Undang Pengadilan HAM.

Upaya mengungkap pelanggaran HAM dapat juga melibatkan peran serta masyarakat umum. Kepedulian warga negara terhadap pelanggaran HAM dapat dilakukan melalui upaya-upaya pengembangan komunitas HAM atau penyelenggaraan tribunal (forum kesaksian untuk mengungkap dan menginvestigasi sebuah kasus secara mendalam) tentang pelanggaran HAM (Ubaidillah, A, Abdul Rozak, 2000).

PENUTUP

1. Kesimpulan

Hak asasi manusia adalah hak dasar setiap manusia atau warga negara Indonesia yang wajib dihormati dan tidak diperkenankan untuk ditindas. Begitu juga sebaliknya setiap warga negara memiliki tanggung jawab untuk menghormati dan menjunjung kebebasan dan hak asasi orang lain. Hak asasi manusia adalah hak wajib yang diatur dan dilindungi, ditegakkan bahkan diawasi oleh pemerintah dalam semua bidang dan ruang lingkup kehidupan masyarakat atau setiap warganegara di Negara Indonesia. Segala bentuk pelanggaran yang dilakukan oleh oknum, individu, maupun partai apapun adalah merupakan tindakan yang melanggar hukum oleh sebab itu wajib diberikan sanksi atas pelanggaran yang telah dilakukan tersebut.

2. Saran

Sebagai makhluk sosial kita harus mampu mempertahankan dan memperjuangkan HAM kita sendiri. Di samping itu, kita juga harus bisa menghormati dan menjaga HAM orang lain, jangan sampai kita melakukan pelanggaran HAM. Dan jangan sampai pula HAM kita dilanggar dan diinjak-injak oleh orang lain. Jadi dalam menjaga HAM kita harus mampu menyelaraskan dan mengimbangi antara HAM kita dengan HAM orang lain.

DAFTAR PUSTAKA

- Budiarjo, M. (1981). *Dasar-dasar Ilmu Politik*. Gramedia.
- Chandra, U. (2018). *Pendidikan Pancasila: Untuk Pendidikan Tinggi*. PT Raja Grafindo Persada.
- Darmodiharjo, D. dan S. (2006). *Pokok-pokok Filsafat Hukum: Apa dan Bagaimana Filsafat Hukum Indonesia*.
- Effendi, A. M. (1994). *Dinamika Hak Asasi Manusia dalam Hukum Nasional dan Internasional*.

- Faisal. (2019). *Eksistensi Pengadilan Manusia Terhadap Penegakan Hak Asasi Manusia Dalam Sistem Peradilan Hak Asasi*.
- Natsif, F. A. (2016). *Perspektif Keadilan Transisional Penyelesaian Pelanggaran Hak Asasi Manusia Berat. Jurusan Ilmu Hukum Fakultas Syariah Dan Hukum*. Gramedia Pustaka Utama.
- Ubaidillah, A, Abdul Rozak, D. (2000). *Demokrasi HAM Masyarakat Madani*.

**ANALYSIS OF BUSINESS FEASIBILITY STUDY IN NGALONG PRIVAT
LEARNING INSTITUTIONS**

**Zanifah Aida Mufidah¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI², MUHAMMAD SULTAN
MUBAROK³, WILDA YULIA RUSYIDA,⁴**

¹Faculty of Islamic Business Economics, State Islamic University K.H.

Abdurrahman Wahid Pekalongan

ORCID: 0009-0006-0937-0819

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0000-0001-9705-7756

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ORCID: 0000-0002-6168-0439

**⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0000-0001-9756-2197

Abstract

This research was conducted with the aim of analyzing the feasibility study of business with medium, small and micro scale in the type of tutoring business Ngalong Private. The research method used is a non-financial qualitative method, namely organizational and juridical aspects, market and marketing aspects, SWOT analysis and economic aspects. Private Ngalong Tutoring was formed because of the increasing need for students for institutions that help student learning and the desire of parents for their children to excel. Private Ngalong tutoring focuses on improving elementary school student achievement, building student character and increasing student confidence in their potential. The business prospects in the field of educational services, namely Private Ngalong Tutoring, are quite good.

***Keywords:* business feasibility study, marketing mix, SWOT analysis**

**SYMBOLS IN NIZAMI'S POETRY AND THEIR ARTISTIC-PHILOSOPHICAL
LOAD**

**NİZAMİ'NİN ŞİİRLERİNDEKİ SEMBOLLER VE ONLARIN
SANATSAL-FELSEFE YÜKÜ**

Prof. Dr.Yagub Babayev

Filoloji Fakültesi, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Bakü/Azerbaycan

ORCID:0000-0002-4738-9426

ÖZET

Nizami lirik şiirler yazmasına rağmen, esas olarak büyük bir epik şiir ustası olarak bilinmektedir. Destansı eserleri renkli imgeler, kavramlar ve hikayeler içerir. Ancak şair, şiirlerinde bir görüntü için bir görüntü yaratmadığı gibi, bir öykü için de bir öykü anlatmaz. Anlattığı her kelime, kavram, imaj, hikaye ve olay, belli bir önemli konuyu, fikri, ideali ifade etmeye, ima etmeye, doğrulamaya ve reddetmeye hizmet ediyor.

"Hüsrev ve Şirin" şiirinde üç âşık ve bir mâşuk olduğu açıktır. Aşıklar Hüsrev, Farhad ve Şiruya'dır ve sevgisilis Şirindir. Bu üç karakterin her biri farklı bir karaktere, aşk niteliğine, daha doğrusu aşkın sembolik misyonuna, metaforik aşk ilişkisine ve kendiliğindenliğe sahiptir. "Leyla ve Mecnun" şiirinde ana karakterler ve bir takım hikâyeler belirli bir sembolik ve mecazi yüke sahiptir. Bu anlamda bir Arap efsanesi olmaktan çok, Nizami'nin aşk felsefesinin ana özünü, tezlerini ve renklerini öne çıkaran ilahi-mecazlı bir aşk mektubu etkisine sahiptir. Eserde aşık olan Leyli, bir Arap güzelinden çok Allah'ın nurunun bir zerrede tecellisi olarak sembolize edilmiştir. Âşık Mecnun, ilâhî hakikat ve cemalin tecelli ettiği zerreye yaptığı vurgu ve ilahi aşk yolculuğu ile ayırt edilen kulu temsil eder. Şiirdeki bir diğer âşık karakteri olan İbn-i Selam dünyevî aşkı temsil etmektedir. Nofal'ın eserindeki görüntüsü zenginlik, güç ve gücün simgesidir.

"Leyla ile Mecnun"da ana karakterin toplumdan yüz çevirmesi ve doğanın kucağında karar vermesi de temel bir simgesel anlam taşır. Nizami'de tamamen sembolik imalara ve öğretici işaretlere dayanan hikâyeler vardır. Mesela "Leyla ve Mecnun"daki "Karısı Mecnun'u Leyli'nin kapısına götürdü" hikâyesi böyledir.

Dahi sanatçının eserlerinde hem büyülenmiş ve şeytanlaştırılmış toplumu hem de ideal adalet krallığını sembolik ve mecazi bir şekilde tasvir etmesi ilginçtir. Hem en kötü hem de en iyi sosyal çevreyi kurma ideallerini ortaya koyar. Bunların varlığını mümkün kılan ve yaratılmasına sebep olan faktörleri açıklar. İlk topluluğa "Yedi Güzeller"de "Mahan Hikayesi"nde, ikinci topluluğa ise "İkbalname"nin sonlarına doğru İskender'in ayrıldığı mutlular diyarı imgesinde rastlarız. Nizami, "İskandarname"nin sonunda mutlular ülkesi hakkındaki ideallerini ve yargılarını verir.

"Yedi Güzel" şiirindeki hükümdar Bahram ile çobanın karşılaşmasının hikâyesi de derin, ilginç ve hikmetli simgesel yüküyle dikkat çeker.

Şairin "İkbalname"de verdiği ilginç sembolik olaylardan biri, bir fatih, bilim adamı ve peygamber olarak mükemmelleşen İskender'in ordusuyla ulaştığı garip bir dağın hikayesidir.

Bu yüksek dağın zirvesine çok az insan tırmanabilir. Ama dağın zirvesine ulaşan kimse geri dönmüyor. Oradan cennet gibi diğer tarafa uçar. Onu fetheden kişinin maddi dünyadan kopmak istediği bir mükemmellik dağıdır.

Rönesans dehasının fikir ve ideallerinin bir sonucu olarak kabul edilen "İskendername" şiirindeki İskender'in karanlığa yolculuğunu ve yaşam suyunu arayışını konu alan ünlü hikaye, tamamen koşullu-mecazi göndermelerle sarmalanmıştır. Ruh halindeki her görüntü ve bölümün kendi sembolik yükü vardır.

ABSTRACT

Although Nizami wrote lyric poems, he is mainly known as a great master of epic poetry. His epic works contain colorful images, concepts and stories. However, the poet does not create an image for the sake of an image in his poems, nor does he tell a story for the sake of a story. His every word, concept, image, every story and event he describes serves to express, insinuate, confirm and deny a certain important topic, idea, ideal.

It is clear that there are three lovers and one lover in the poem "Khosrov and Shirin". The lovers are Khosrov, Farhad and Shiruya, and the mistress is Shirin. Each of these three characters has a different character, quality of love, more precisely, symbolic mission of love, metaphorical love affair and spontaneity.

In the poem "Leyli and Majnun" the main characters and a number of stories have a certain symbolic and metaphorical load. In this sense, rather than being an Arab legend, it has the effect of a divine-metaphorical love letter that highlights the main essence, theses, and colors of Nizami's philosophy of love. Leyli, the lover in the work, is more symbolized as the manifestation of God's light in a particle than as an Arab beauty. Ashiq Majnun represents the servant who is distinguished by his emphasis on the particle in which the divine truth and beauty are manifested, and the journey of heavenly love. Another lover character in the poem, Ibn Salam, represents worldly love. The image of Nofal in the work is a symbol of wealth, power and force.

In "Leyli and Majnun", the main character's turning away from society and making a decision in the bosom of nature also has a fundamental symbolic meaning.

There are stories in Nizami that are entirely based on symbolic allusions and instructive signs. For example, the story "The wife took Majnun to Leyli's door" in "Leyli and Majnun" is like this.

It is interesting that in his works, the genius artist gives a symbolic and metaphorical description of both the bewitched and demonized society and the ideal kingdom of justice. He puts forward his ideals of establishing both the worst and the best social environment. It clarifies the factors that make their existence possible and cause their creation. We meet the first society in the "Tale of Mahan" in "Seven Beauties", and the second society in the image of the land of the happy, where Alexander left near the end of "Iqbalname". Nizami gives his ideals and judgments about the country of the happy at the end of "Iskandarnama".

The story of the encounter between the ruler Bahram and the shepherd in the poem "Seven Beauties" also attracts attention with its deep, interesting and wise symbolic load.

One of the interesting symbolic episodes given by the poet in "Iqbalnama" is the story about a strange mountain reached by Alexander, perfected as a conqueror, scientist and prophet, with his army. Very few people can climb to the top of this high mountain. But no one who reaches the top of the mountain comes back. From there it flies to the other side like heaven. It is a mountain of perfection that whoever conquers it wants to break away from the material world.

The famous story about Alexander's journey to the darkness and his search for the water of life in the poem "Iskandername", which is considered the conclusion of the ideas and ideals of the genius of the Renaissance, is completely wrapped in conditional-metaphorical allusions. Each image and episode in the mood has its own symbolic load.

**PUBLIC OPINION AND CORPORATE IMAGE AND IMPORTANCE FOR THE
PROGRESS OF THE COMPANY**

ADELIA AYUMARISKA¹, MUHAMMAD KHOIRUL FIKRI²

¹Faculty of Economics and Islamic Business UIN K.H. Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2611-7105>

²Faculty of Economics and Islamic Business UIN K.H. Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2048-3647>

ABSTRACT

Public opinion is a general opinion about something. This opinion is very necessary for a company because a company requires external parties in its company's operations, therefore positive public opinion will lead external parties to Public opinion is a general opinion about something. This opinion is very necessary for a company because a company requires external parties in its company's operations, therefore positive public opinion will lead external parties to have a favorable view of the company. Not only public opinion, companies must also try to build a good corporate image. The purpose of writing is to find out how important public opinion and corporate image are for a company. The research method uses qualitative methods with a literature study approach. The sources and theories used in the research are studies from journals and books that have been written by previous researchers. The results of the study show that public opinion and corporate image play an important role in the sustainability of a company. The importance of public opinion is also supported by the existence of a positive image built by the actors in the company itself.

Keyword: Opinion, Image, Public, Company

AN INTRODUCTION TO PUBLIC RELATIONS

Lia KHOIRINA¹, Muhammad Khoirul FIKRI², Hendri Hermawan ADINUGRAHA³,
Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIAH⁵

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-8305-0072>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2048-3647>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

Public relations is a distinct management function that supports coaching and building mutual benefit through communication in order to gain understanding, acceptance and good cooperation between an organization and its publics. Even though the current development of public relations is getting better, it cannot be denied that the various perceptions about public relations have led public relations (especially Indonesia) to go in the wrong direction and have not received the appreciation it deserves. This paper aims to find out the objectives, functions, scope of work, and media for public relations, as well as to explain public relations professionals. This research is a library research with a qualitative approach. Sources of data in this study were obtained through journal articles, the internet and other sources relevant to the research topic. Data analysis in this study used content techniques from existing reference sources. The results of this study indicate that Public Relations are all forms of planned communication, both internally and externally, in order to achieve specific goals based on mutual understanding. The goal of public relations is to develop goodwill and obtain favorable public opinion or create partnerships based on harmonious relations with various publics. One of the functions of Public Relations is to create mutual understanding with the public through two-way communication. Two-way communication is carried out through the help of the media or directly. In general, Public Relations activities are aimed at two types of targets/publics, namely the Internal Public and the External Public. Public relations has now become a skill that is needed in various organizations. A public relations practitioner is required to be a good communicator, advisor, and planner.

Keywords: Introduction, Communication, Public Relations

ELABORATION OF THE CONTROL FUNCTION IN MANAGEMENT

Zava Nuruzzuhroti¹, TAMAMUDIN², Hendri Hermawan ADINUGRAHA³,
Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIAH⁵

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-1513-6347>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2925-080X>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

An increase in the performance of a company is strongly influenced by the management functions that are implemented, namely planning functions, organizing functions, actuating functions, and control functions that are carried out properly. This article was created to present a study on the elaboration of the control function in management. Researchers used the literature review method derived from books relevant to the contents of the research conducted and then analyzed into simple sentences to draw conclusions. From the literature review conducted in this study, it can be concluded that the control function in management is a process for evaluating, correcting, and improving the course of planning in achieving the expected final results with predetermined standards. As the last process in management, the control function has an important role in the company as a means to assess and improve activities within the company. This function is carried out with the aim of controlling human resources and other resources to support the running of the company. Control in management is carried out routinely in order to avoid bad risks that may occur so that the company's final goals can be achieved.

Keywords: controlling, management, company, and organization.

PUBLIC RELATIONS AND CRISIS MANAGEMENT

Nely HIKMAWATI¹, Muhammad Khoirul FIKRI², Hendri Hermawan
ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAN⁵

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4591-0491>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2048-3647>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

The purpose of this study is to explain public relations and crisis management. This study uses a systematic literature review method. The data sources for this research come from books, journals, and other literature related to Public Relations and Crisis Management. Analysis of research data using VOSviewer - Visualization of scientific landscapes. The findings in this literature review study conclude that crises cannot be predicted when they will come. Crises can happen anywhere, anytime, and to anyone. For this reason, a special team or management is needed to overcome or deal with a crisis. The existence of crisis management is the first step to deal with unexpected events that cause the running of a company to be abnormal. This makes the company experience difficulties and suffer losses so that it can be categorized as a crisis. The causes of crises are divided into four categories, namely natural disasters, technical problems, human errors and management decisions (management is unable to make the right decisions). How to overcome a crisis do mapping quickly. Provide information with a journalistic structure. Identify developments in issues and developments in crisis management by management. Identifying the anatomy of material for public discussion during a crisis and empowering credible third parties by providing correct data. The main role of public relations is to foster and develop good relations between institutions or organizations and their publics, both internal and external. The role of public relations is needed in times of crisis.

Keywords: Public Relations, Crisis, and Crisis Management

PANCASILA IN THE CONTEXT OF PHILOSOPHY, IDEOLOGY, AND IDENTITY

Intan Athiyatul MAULA¹, Lita Dwi ARIYANTI², Hendri Hermawan ADINUGRAHA³,
Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAN⁵

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0001-6625-7026>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0013-0230>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

Pancasila is the basis and ideology of the Indonesian nation which has a function in the life of the nation and state of Indonesia. Pancasila is a philosophy that guides the behavior of the Indonesian people in accordance with Indonesian culture. All countries in the world must have a foundation or basis that we know as ideology. Because ideology is the basis or ideas or ideals of the country to further develop and advance. Pancasila is an ideology, outlook on life, soul and national personality that reflects the national identity of the Indonesian people. National identity itself is a characteristic of a nation that distinguishes it from other nations. This paper aims to apply the meaning of Pancasila in various contexts such as philosophy, ideology, and identity in everyday life in Indonesia. This research is a literature study with a qualitative approach. Data sources in this study were obtained through the study of various references such as books, journal articles, the internet, and other sources relevant to the research topic. The data analysis in this study uses *content analysis* techniques from existing reference sources. The results of this study indicate that Pancasila in the context of philosophy, ideology, and identity must be applied in all activities in everyday life in Indonesian society and is not allowed to be oppressed, and does not harass the importance of Pancasila.

Keywords: Pancasila, philosophy, ideology, identity.

**RESPONDING TO HOTEL CUSTOMERS' INTENTIONS, MOTIVATIONS, AND
PREFERENCES IN THE CONTEXT OF THE PANDEMIC**

DINA MAYASARI SOESWOYO¹, CINDY POSUMAH²

Sekolah Tinggi Pariwisata, Bogor, Indonesia

Abstract

The emergence of the COVID-19 pandemic has prompted the world to restrict people's movement from one location to another. The most significant impact on the tourism industry is a significant decrease in the number of tourist trips, which directly reduces hotel occupancy in Indonesia. The goal of this study is to gain a better understanding of the motivations and preferences of Indonesian tourists who choose to reuse hotels even during a pandemic, as explained in different aspects of the marketing mix. This study also discusses the efforts made by hotel marketing to address these issues. Data was gathered through online surveys, interviews, and a review of the literature from journals, books, mass media, social media, and documentation. Customers who used to stay in hotels prior to the pandemic comprised the sample of respondents. A case study strategy with an abductive approach is used in this sequential explanatory study. The results show that there have been several changes in customer behavior related to aspects of the marketing mix, with the CHSE aspect being the main priority for respondents during the pandemic. This article benefits hotel practitioners and further research on marketing mix implementation and consumer behavior, particularly during a pandemic.

Keywords: Marketing Agility, COVID-19, hotel business, marketing mix, consumer behaviour

**COMMUNITY ENTHUSIASM IN DEVELOPING OMBILIN COAL-MINING
INDUSTRIAL HERITAGE IN SAWAHLUNTO, WEST SUMATERA**

DINA MAYASARI SOESWOYO^{1,3}, REAGAN BRIAN^{1,2}, JEFFRY SUDIRJA¹

¹Sekolah Tinggi Pariwisata Trisakti, Indonesia

²Universitas Pelita Harapan, Indonesia

³Sekolah Tinggi Pariwisata Bogor, Indonesia

Abstract

The aim of this study is to find out what the community thinks about the development of Sawahlunto as an industrial heritage tourism destination. This study combined an explanatory sequential design with a case study approach to investigate real-life situations as well as a contemporary setting or context. Questionnaires were used to assess community attitudes, which were then supplemented with interviews, observations, and focus group discussions. The study's findings demonstrate the local community's enthusiasm for developing Obillin tourism in order to preserve and revitalize it so that it can benefit the community. The findings of this study may be useful to policymakers concerned with the development of sustainable tourism.

Keywords: community-based tourism, industrial heritage tourism, sustainable tourism, Ombilin coal-mining

INDONESIAN GEOPOLITICS AND IMPLEMENTATION OF ARCHIPELAGIC OUTLOOK

Asmitiya MEILINDA¹, Lita Dwi ARIYANTI², Hendri Hermawan ADINUGRAHA³,
Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAN⁵

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0405-9256>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0013-0230>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

Geopolitics is the study of the geographical location of an area. This study aims to determine Indonesia's geopolitics and the implementation of the archipelago insight. This research is a library research with a qualitative approach. The source of this research data was obtained through a study of various references such as books, articles, the internet, and other sources relevant to the research topic. Data analysis in this study used content analysis techniques from existing reference sources. The results show that the Archipelagic Insight as Indonesia's Geopolitics is used as the mindset and outlook on life of the Indonesian people in the nation and state. The strength of the Indonesian state lies in: strategic geographical position and condition and rich in natural resources. Meanwhile, the weakness lies in the form of the archipelago and the diversity of society which must be united in one nation and one homeland, as the founders of this country have fought for and pledged in a Youth Pledge. So that the geopolitical views of the Indonesian nation must be based on the noble values of Pancasila clearly and firmly stated in the Preamble to the 1945 Constitution in order to create a Unity and Unity of the Indonesian State.

Keywords: Geopolitics, Implementation, Archipelagic Outlook

FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF MUTUMART SPECIALTY SHOPS IN PEMALANG

UMI KHAFIDHOH¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI², MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³, HAPPY SISTA DEVY⁴

^{1,2,3,4}Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID: 0000-0001-7714-1096

²ORCID: 0000-0001-9705-7756

³ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁴ORCID: 0000-0002-2966-6389

Abstract

This Mutumart grocery store is located on Jl. Dr. Cipto Mangunkusumo Pemalang. A grocery store is a store that sells groceries. The nine basic commodities (better known as basic necessities) are types of business that are needed by everyone. The community needs a basic food shop that sells daily necessities at affordable prices and is close to their neighborhood. The purpose of this research is to find out the Feasibility Study Analysis of Mutumart Food Stores Pemalang. This study uses qualitative methods with interviews. The results of this study are that market demand for Mutumart stores will always be there because of their location close to schools, and because this store is in the middle of the city, its competitors are like department stores. Meanwhile, the market share for Mutumart stores is quite a lot, such as the surrounding community and school children. This Mutumart store provides various products such as food, drinks, stationery, and so on. The price of products in this shop is cheap because it works with large distributors. And distribution at the Mutumart store apart from being provided in direct stores can also be ordered online via WhatsApp. As well as promotions carried out by word of mouth by students, school employees, and also with the surrounding community. Thus, market and marketing analysis shows that the business prospects in the field of sales, especially in the school complex, are very good, because the target market is clear.

Keywords: Marketing, Basic Food Shops, Feasibility Study

PUBLIC RELATIONS AND CRISIS MANAGEMENT

Taskiyatul FU'AIDA¹, Muhammad Khoirul FIKRI², Hendri Hermawan
ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAN⁵,

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID : <https://orcid.org/0009-0000-3720-9930>

²ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0003-2048-3647>

³ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0003-2048-3647>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

Public relations are very important for a company or organization as long as its existence is going well or when a crisis occurs which affects the image of the company or organization. The characteristics of a crisis are availability, insufficient information, weak controls, and outside monitoring. This means that preparations need to be made so that when a crisis occurs in the future all parties concerned know what to do. Therefore Crisis Management is a skill that must be owned by every PR, which is directed to the future to try to anticipate events that can disrupt important relationships in order to create public opinion as a profitable input for both parties. The purpose of this study is to determine the role of public relations in handling crisis management. In this study, the method used by the author is the library research method with a qualitative approach, sources taken from books, journals and the internet. If the handling of the crisis is done correctly, PR can restore the company's image to its original position or become good again. The results of this research and discussion of planning explain that in handling crisis management there is programming (planning), taking action and communicating, evaluating programs (evaluation), evaluating program implementation and results. Literature review in this research concludes that with this research it is hoped that public relations in a company or organization can overcome and try to prevent the crisis from happening again.

Keywords: crisis, company, public relations

BUDGET MANAGEMENT

Michelle Prajna PRAMESWARI¹, TAMAMUDIN², Hendri Hermawan
ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, R1a Anisatus SHOLIHAN⁵

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-8304-2894>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0374-6302>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

Management is the process of guiding or directing a group of people towards tangible organizational goals. Management is needed by all organizations to achieve goals effectively and efficiently. To manage the organization requires a large number of managers. The author defines management as the art of planning, organizing, and controlling people. The concept of budgeting is also defined as a tool for planning and controlling company activities. In preparing the budget, a very careful analysis of each action is required. Budgets require good organizational support so that each manager knows his powers, authorities, and obligations. Budget execution is the stage where the resources used for policy implementation are linked to the budget provided. The first thing that must be done is to prepare a good budget plan in accordance with the series of processes that have been prepared. However, the guarantee implementation process is not a simple mechanism to ensure compliance with the implementation according to the initial program. The expected objectives of writing this article are, (1) to understand the meaning of budgeting; (2) to know the meaning of the budget; (3) to determine the characteristics of the budget; (4) to find out the function of the budget; (5) to find out the purpose of the budget; (6) to find out the benefits of the budget; (7) to find out the strengths and weaknesses of the budget; (8) to know the importance of budget implementation management.

Keywords: Management and Budgeting.

PROFESSIONAL ETHICS AND HOW TO IMPLEMENT THEM IN A COMPANY

Dinda SAFIRA¹, Muhammad Khoirul FIKRI²,
Hendri Hermawan ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAH⁵

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-9146-2859>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2048-3647>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

The purpose of this study is to describe professional ethics and how to implement them in a company. Professional ethics are used to regulate human behavior in all professions so as not to violate applicable legal norms. Therefore one's ethics can be a benchmark for others in assessing one's personality. This study uses a systematic literature review method. The data sources for this research come from books, journals, and other literature related to professional ethics and how to implement them in a company. Analysis of research data using VOSviewer - Visualization of scientific landscapes. The findings in this literature review study conclude that professional ethics is a guide to behaving in a professional manner in the world of work. Professional ethics have basic principles that form the basis of a professional code of ethics. The purpose of compiling and enforcing a code of ethics is to be obeyed by all parties related to it. In implementing it, violations of the code of ethics in any form will receive applicable sanctions. Someone who is professional must be a source of credibility, in the sense that he must be trusted, have good faith in behaving and behaving in the surrounding environment. Ethics in the world of work must be maintained properly because it can maintain image and enhance reputation. Maintaining the image and increasing the reputation of a company is not only done by a public relations officer, but everything related to this must take part.

Keyword : Professional Ethics, Professionalism, Image and Reputation

**ADVANCED TECHNOLOGY IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT: A
SYSTEMATIC REVIEW**

M.K.GANESHAN¹, Dr. C.VETHIRAJAN²

¹Ph.D Research Scholar in Management, ICSSR Doctoral Fellowship

Alagappa Institute of Management, School of Management

Alagappa University, Karaikudi-630 003, Tamil Nadu, India,

<https://orcid.org/0000-0003-2407-1527>

²Professor and Head Department of Corporate Secretaryship,

School of Management, Alagappa University, Karaikudi-630 003, Tamil Nadu, India

Abstract

Online recruitment is one of the most interesting roles that technology plays in HR management. Nowadays, some businesses use chatbots in their recruitment processes. Automated forms or chatbots not only save time but also make the job more accurate and trouble-free. There is still a lack of thorough knowledge of the effects of using these technologies in human resource management at the corporate and employee levels. As a result, the purpose of this research is to organize the scholarly inputs on intelligent automation thus far and to define its primary contributions to and problems for HRM. Corporate processes employing HR technology are constantly changing, moving from ethical AI to metaverse platforms for corporate learning. HR software is developing at a dizzying pace. It can improve efficiency, optimize personnel management, and provide managers with access to important information to make good decisions. The findings suggest that intelligent automation technologies represent a new approach to managing people and improving corporate performance, providing numerous prospects for HRM. However, there are significant technological and ethical issues. These technologies' impact has been recognized as focusing on HRM strategies and HRM activities. This research paper goes into detail on these shifts, as well as the significant contributions to theory and practice and future research objectives.

Keywords: Human resource management, information technology, chatbots, AI, HR software.

USES OF PROJECT-BASED LEARNING AND PROBLEM-BASED LEARNING STRATEGIES ON STUDENTS ACHEIVEMENT IN TECHNICAL COLLEGES IN BAUCHI STATE

**ABDULRAHMAN ABDULHAMID SAIDU¹, DR. JAMILU MUSTAPHA CHEDI²,
DR. MUHAMMAD CHADO³**

DEPARTMENT OF BUILDING TECHNOLOGY EDUCATION, FACULTY OF VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION, ABUBAKAR TAFAWA BALEWA UNIVERSITY, BAUCHI

ABSTRACT

The concept of the project based learning (PBL) approach refers to involving two or more students at a certain level in the planning, delivery, and collaboration process and/or principally evaluating students through reflective dialogue and the sharing of learning expertise. The project based learning (PBL) approach has been proven to offer a valuable learning experience to novice students and to provide a diverse range of knowledge and to assist them in their professional and personal growth. Stahl, G (2020).

Problem-based learning technique is one of the methods that involve active learner participation in learning process. According to Obed and Tom (2020), it creates situations in which students take the role of a scientist. This is because, students take the initiative to observe and question phenomena, pose explanation of what they see, devise and conduct test to support or contradict their theories, analyze data, draw conclusion from experimental data, design and build models or any combination of these.

Academic achievement reflects the extent to which the student has accomplished set tasks or goals in an educational instruction. Eze, Obidile & Okotobu,(2020). It is indeed the result of the successful interaction between the students and their teachers Alamri. M.M, (2021). According to Eze, Ezenwafor and Muolokwu (2015) academic achievement is a measure for estimating the students' success in an educational endeavour or in meeting the standard set by examining bodies. Specifically academic achievement determines the individual's level of skill accomplishment or knowledge (cognitive, affective and psychomotor) in a specific subject area, like building trades.

Building trades are among the subjects offered in Nigeria's vocational technical institutions otherwise called the technical colleges. The thrust of academic and skill work at the technical colleges is to produce the graduates who will ultimately function as crafts-men and technicians who will work in industries. The effectiveness of these craftsmen and technicians in industries will mostly depend on how effectively they are educated and trained. This will depend on the teaching method(s) used. As Eze, Olumoko & Obi (2020). would put it, the traditional face-to-face teaching method (the lecture and demonstration usually teacher centered) often used in instructing the students in the technical colleges often created learning difficulties and could also create frustration and lack of vocational interest for the students.

Finish materials and the craftsmanship it takes to install can be one of the most exciting phases of home construction, because of the beauty and creativity possible with quality millwork. There are different types of finishes and methods apply during the construction process.

Inherent finishes and applied finishes are two types of finish for the building fabric. Inherent finish provides natural finish because further work no needed for example materials such as timber, stone, brick and glass. Applied finishes are materials such as types of paint or plaster to timber or walls. A variety of finishes in terms of colour, made, textures, style are available. The choice will be dictated by several factors such as the context of the building and the client's requirements. Prasetyo, H., & Sutopo, W. (2018).

Based on the variables discussed in this study, it can be seen that there is need to assess the effect of project-based learning and problem based learning teaching approach on NTC III building student's. The results obtained using project based learning and problem based learning as teaching approach was compared with the students' achievement taught using conventional method and find out whether teaching with project based learning and problem based learning approach can improve the students' achievements and attitude. Aldabbus, S. (2018).

Research methodology section was designed as Quasi experimental pre-test, post-test design. The design was specifically the pre-test, post -test design with one treatment group and one control group. The targeted population for this study was 100 students in 8 NTC III technical colleges offering building at NTC III technical colleges level in Bauchi state.the post-test mean achievement score of experimental and control group, that is the experimental group had a post-test mean achievement score of 49.39, Standard deviation of 10.11 and the Standard error 1.16. Thus, the control group with the post -test mean achievement score of 41.05, SD of 7.78 and Standard error of 0.67 with mean difference of 8.34 shows that, students in building finishes taught using project based learning and problem based learning had a higher mean achievement score than the students taught using traditional method. Therefore, significant differences exist between the experimental group and control group.

The study further recommends Vocational and technical schools authorities should encourage building teachers to be preparing their instruction using project-based learning and problem -based learning strategy. Teaching building finishes using traditional method should be avoided, this is because of its failure to pave way for NCT III students to pass external examination in Bauchi state.

Keywords: project-based learning, problem-based learning, students achievement, building finishes and technical colleges in bauchi.

Introduction

Project-based learning is characterized by meaningful activities, learning, collaborative decision making, and problem-solving through digital video use, and the changing role of teachers Myeong-heeshin, (2018). However, learning of collaboration is very important, and students can learn real-world skills naturally through project-based learning Myeong-heeshin, (2018). The PBL concept implies collaboration of two or more teachers at a specific level when planning, implementing, and/or evaluating a course which mainly involves the exchange of training expertise and reflective conversation Mohammed A.A, (2020).

Problem-based learning technique is one of the methods that involve active learner participation in learning process. According to Obed and Tom (2020), it creates situations in which students take the role of a scientist. This is because ; students take the initiative to observe and question phenomena, pose explanation of what they see, device and conduct test to support or contradict their theories, analyze data, draw conclusion from experimental data, design and build models or any combination of these.

Students Achievement in Building Finishes.

No students can succeed in academics or perform well without willingness to learn and that is more reason why poor performance these days could be attributed to lack of willingness and achievements. Xiujuan L.V, (2021) assert that “attitude affects teaching and learning in the classroom and the kind of attitude a child possess can affect his school works, achievements and learning”. Students should cultivate a good and progressive attitude which will enhance their learning capability. The teacher is described as a director of learning and provides opportunities for the students to absorb facts, skills and knowledge.

The concept of Building Finishes.

The concept of building finishes has been defined by several scholars among which are: Barry, (2019). Building is a structure with roof and walls, such as house or factory. Building as a major type of shelter has been regarded only second to food in the hierarchy of human needs (Maslow, 2019) as it plays an important role in determining the general well being of a person and the society at large. Building as essential physical facilities, constitutes part of our most valuable assets Okolie, (2020). However, without standardization in the building processes especially regarding material use, building can constitute threats to human life and a major source of reoccurring expenditure in terms of repairs occasioned by usage wear and tear Valentine, (2020).

Finish is the appearance of a surface; floors are finished with different types of materials. The use of different materials ensures that taste, comfort and aesthetics of users are met. Floor types also ensure that varying materials used are in accordance to the cost preferences of users as regards strength and durability of floor finish aesthetics etc. Some of these materials in use in flooring buildings include: asphalt, concrete, cork, linoleum, magnetite (mixture of magnesium oxide, pigment and an inert material, e.g. saw dust), mud, stone, terrazzo concrete where marble chips are used as aggregates and polished with carborundum stone, tile and timber, plastic (PVC) – Rubber (mixture of raw rubber, fillers e.g. fibre, pigment, with percentage of sulphur Okolie and Valentine, (2020).

Aims and objectives of Technical Colleges in Bauchi.

Bauchi state has eight (8) vocational and technical colleges, which are in Gumau at Toro local government, Bauchi at Bauchi local government, kafin madaki at Ganjuwa local government, Gar at Alkaleri local government, Tafawa Balewa at Tafawa Balewa local government, Jamaare at Jamaare local government Gamawa at Gamawa local government and Azare at Katagum local government.

The importance of technical education in educational system cannot be overemphasized. Apart from serving as the link between vocational and tertiary education, it provides opportunity for a child to acquire additional knowledge, skills, and traits beyond the vocational level. A major factor that necessitates the acquisition of technical education in Nigeria is that the education being provided at the vocational level is proving to be insufficient for a child to acquire permanent literacy, communicative, and numeracy skills expected from him/her at the end of the training ANAS, Adamu and Bala, (2020).

The Roles of Examination bodies in Nigerian Technical College.

Initially both the missionary and colonial government technical colleges students at the terminal stage of their education were prepared for one of the school certificate examinations which were conducted by examining bodies set up by the English Universities.

The National Business and Technical Examinations Board was established in 1992 to domesticate craft level examinations which were hitherto conducted by City & Guilds, Pittmans, and Royal Society of Arts all of UK in accordance with the provisions of the National Policy on Education. Its establishment was the climax of an evolutionary process which spanned 15 years from 1977 to 1992 and in which FOUR Government Panels at different times were set up to review the place and structure of public examinations in our educational system. Each of these Panels advocated and justified the multiplication of the examinations bodies, and in particular, a separate body to perform the functions which NABTEB now performs.

Theoretical underpinning of the study

Discernment is the ability to hold an aspect of a phenomenon in focal awareness and contrast it with its environment in order to construct meaning for that aspect and, subsequently, for the phenomenon. Variation theory places great emphasis on learners' directly experiencing the pattern of variation in the critical aspects.

((UDU, 2018) argued that learning designers should develop task sequences that provide students the opportunities to discern critical aspects. For example, it is only through experiencing the difference between hot and cold that the concept of hotness or coldness can then be discerned. Hot and cold constitute a dimension of variation (degree of hotness or temperature).

Variation theory

The theory of variation that focuses on the intended, enacted, and lived objects of learning provides a lens through which to examine learning opportunities in classrooms. The focus on the objects of learning makes the variation theory unique and distinguishes this theoretical framework from others ((Parker, 2020). The pursuit of learning indicates that there is something to be learnt by the students, known as objects of learning. The object of learning is not a physical object; it is the target concept, phenomenon, or experience at the heart of a learning event.

Any study that is informed by variation theory will examine three aspects of an object of learning, namely, the intended, enacted, and lived objects of learning as well as the relationships between these entities, as shown in Table 1.

Three aspects of an object of learning

Intended object of learning	From a teacher's perspective, it refers to teacher's intent for students to learn particular concepts{Voon, 2020} This intention is manifested in the process of selection, organization, and evaluation of learning materials, bounded by the teacher's pedagogical, content knowledge, and experience.
-----------------------------	--

Enacted object of learning	The key message is no conditions of learning ever cause learning. They only make it possible for learners to learn certain things {Voon, 2020} pp. 22). This provides the basis from which students construct meaning; and their learning experience is informed by the critical aspects that they are able to distinguish and be aware of simultaneously
Lived object of learning	Lived refers to the way students see, understand, and make sense of the object of learning when the lesson ends and beyond {Voon, 2020} p. 22).

The objects of learning model in variation theory, proposed by {Voon, 2020}, p. 230)

Research Methodology

The design for this study was Quasi-experimental pre-test, post -test design. The design was specifically the pretest, post test design with one treatment group and one control group. This was considered appropriate because full experimental control was lacking as non-random assignment of subjects to treatment and control groups was not done. The targeted population for this study was 100 students in 8 NTC III technical colleges offering building at NTC III technical colleges level in Bauchi state. It was discovered that all NTC III in the state are offering building with the exception of 4 Vocational and Technical Colleges. Ministry of Education Bauchi, 2022. Meanwhile, the state has three Educational Zonal Offices, Bauchi South Educational Zonal Office which comprises of seven Local Government Areas, Bauchi Central Educational Zonal Office consist of six Local Government Areas and Bauchi North Educational Zonal Office which has six Local Government Areas. Multi stage cluster sampling technique was used for the selection of two technical colleges.

Result discussion

Table 2: Students' mean achievement scores of the post-test of experimental and control group

Post-test	N	Mean (X)	Std. Dev. (SD)	Std. Err.	Mean difference
Experimental Group	115	49.39	10.11	1.16	8.34
Control Group	84	41.05	7.78	0.67	

Source: Field work, 2022

Table 2: is the post-test mean performance between the two groups compared stood at 49.39 and 41.05 higher performance of the group taught using project based learning and problem based learning method was not due to chance factor but was as a result of the treatment given, which is an indication of effectiveness of project based learning and problem based learning method over the traditional teaching method. Discussion also, from the finding that was

obtained from the null hypothesis that “there is no significant difference between students’ mean achievement score of posttest of the experimental and control group”, it is evidently clear that t-calculated value of 21.6 exceeds t-table value of 1.98, therefore the null hypothesis was also rejected and upheld the alternate hypothesis. “This means that there is a significant difference between students’ mean achievement score of posttest of experimental and control group”. The findings of this research therefore is expected to fill the existing teaching and learning gap, as this study was conducted in the subject of building found to be very effective in NTCIII colleges in Bauchi state.

The result of this study presented is with the view of Mohammed (2020), who opined that teaching method that gives students confidence centers upon the teacher, the responsibility for project based learning and problem based learning method of teaching permits the use of sound teaching principles and places a premium understanding and opposed memorization. He further said copying is discouraged because students have confidence in the ability to do the work on their own.

CONCLUSION AND RECOMMENDATION

Finally, the findings revealed that, Students taught building finishes using project based learning and problem based learning method performed better than those taught building finishes using traditional (teaching) method, also there was post test difference between the performance of students taught building finishes using project based learning and problem based learning method and those taught traditional teaching method.

References

- Aliyu, A. M., & Alhaji, M. a. M. (2020). Teacher’s Qualification as Determinant of Students’ Academic Achievement in Basic Electricity in Science and Technical Colleges in Bauchi and Gombe States. *VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION JOURNAL (VOTEJ)*, 2(2), 223-230.
- ANAS Suleiman, A. I. a. B. M. (2020). SKILLS NEEDS FOR BUSINESS SUSTAINABILITY AMONG TRAINEES OF TECHNICAL AND VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING CENTRES IN BAUCHI STATE, NIGERIA *Ijehss* 3, 33.
- Arman, A. M. (2018). Students' Attitudes toward Problem Based Learning – Analog Electronic Course in the Electrical Engineering Programs in PPU Case Study. *Journal of e-Learning and Higher Education*, 2018(2018), 8. doi: 10.5171/2018.142370
- Eze1, T. I., Olumoko, B. O., & Obi1, M. N. (2020). Effect of Multimedia Instructional Strategy on Students’ Academic Achievement in Mechanical Trades in Technical Colleges. *Journal of Education and Development* 4(2), 38-43. doi: 10.20849
- Eze, T. I., Obidile, J. I., & Okotubu, J. O. (2020). Effect of Gender on Students Academic Achievement and Retention in Auto Mechanic Technology in Technical Colleges in Delta State, Nigeria. *London Journal of Research in Humanities and Social Sciences*, 20(2), 25-38.
- Mohammed*, B. M., Kareem Bamidele Wahab, Abdullahi Mohammed Hassan, & Nwankwo, F. C. (2020). Information and Communication Technology for Entrepreneurship Skills Development in Woodwork Trade in Technical Schools in Nigeria. *International Journal of Research and Scientific Innovation (IJRSI)*, vii(iv), 88.
- Molande, E., Mtemang’ombe, D., & Chikasanda, V. (2017). Full Length Research Paper Effectiveness of problem-based learning for technical teacher training in woodwork at

- a Malawi college. *International Journal of Vocational and Technical Education*, 9(5), 40-48. doi: 10.5897/IJVTE2017.0232
- O.O, O., & TOM, C. C. (2020). Effect Of Problem-Based Teaching Technique On Students' Performance In Refrigeration Craft In Technical Colleges In Rivers State. *International Journal of Innovative Psychology & Social Development*, 8(1), 28-36.
- Ogbuanya, T. C., & Efuwape, B. M. (2018). Technology-aided learning environment: An investigation into electrical/electronics students' instructional preferences, attitude and approaches to learning. *South African Journal of Education*, 38(2). doi: 10.15700/saje.v38ns2a1535
- OKOLI, C. E., UBANGHA, M. B., & EGBERONGBE, O. A. (2018). International Journal of Educational Research. *IMPACT OF COMPUTER-BASED TESTING MODES ON ACADEMIC ACHIEVEMENT AMONG SENIOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN ABUJA, NIGERIA*, 5(1), 23-34.
- Okolie, K. C., & Valentine, O. F. (2020). Investigation into the Strength and Durability of Floor Finishes in Residential Building Projects in Anambra State, Nigeria. *Journal of Materials Science Research and Reviews*, 6(2), 12-29.
- ONOCHIE, I. J., EMOH, F. I., & C. I. Anyanwu. (2017). AN EVALUATION OF FACTORS AFFECTING THE CHOICE OF THE DIFFERENT FLOOR FINISHES IN THE BUILDING INDUSTRY WITHIN ABIA STATE OF NIGERIA. *International Journal of Latest Engineering and Management Research (IJLEMR)* 02(03), 54-58.
- Parker, J. L. (2020). Students' attitudes toward project-based learning in an intermediate Spanish course. *International Journal of Curriculum and Instruction*, 12(1), 80-97.
- Robinson, R. N. (2018). CONSTRAINTS TO REPAIRS AND MAINTENANCE OF ELECTRONIC SYSTEMS IN TECHNICAL COLLEGES' WORKSHOPS IN RIVERS STATE OF NIGERIA. *Journal of Engineering Technologies and Management Research*, 5(12), 114-122. doi: DOI:org/10.29121/ijetmr.v5.i12.2018.33
- Shin, M.-H. (2018). Effects of Project-based Learning on Students' Motivation and Self-efficacy. *English Teaching*, 73(1), 73(71), 95-114. doi: 10.15858/engtea.73.1.201803.95
- UDU, D. A. (2018). INNOVATIVE PRACTICES IN SCIENCE EDUCATION: A PANACEA FOR IMPROVING SECONDARY SCHOOL STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT IN SCIENCE SUBJECTS IN NIGERIA. *GLOBAL JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH*, 17, 23-30. doi: /10.4314/gjedr.v17i1.4
- Voon, X. P., Wong, L. H., Looi, C. K., & Chen, W. (2020). Constructivism-informed variation theory lesson designs in enriching and elevating science learning: Case studies of seamless learning design. *Journal of Research Science Teach*, 1-23. doi: 10.1002/tea.21624
- Wondie, Y., & Mussa, S. (2021). An Analysis of the English Language Needs of Customer Contact and Secretarial Operation Coordination Trainees: Some Selected Technical and Vocational Colleges in Ethiopia. *Academic publication*, 11(4), 340-349. doi: 10.17507/tpls.1104.02
- Zulu, W. V., & Mutereko, S. (2020). Exploring the Causes of Student Attrition in South African TVET Colleges: A Case of One KwaZulu-Natal Technical and Vocational Education and Training College Wiseman *Interchange*, 5. doi: org/10.1007/s10780-019-09384-y

**ADOPTION OF PROJECT-BASED LEARNING AND PROBLEM-BASED
LEARNING STRATEGIES ON STUDENTS ACHIEVEMENT IN TECHNICAL
COLLEGES IN BAUCHI STATE**

**ABDULRAHMAN ABDULHAMID SAIDU¹, DR. JAMILU MUSTAPHA CHEDI², DR.
MUHAMMAD CHADO³**

**DEPARTMENT OF BUILDING TECHNOLOGY EDUCATION, FACULTY OF
VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION, ABUBAKAR TAFAWA BALEWA
UNIVERSITY, BAUCHI**

Abstract

This study focuses on the effects of project-based learning and problem-based learning on students achievement and attitude in building finishes in technical colleges in the study area. According to the Project based learning approach enables students to critically review their field, experiences as they learn to teach through sharing their own experiences. Stahl, G (2020) Not with standing the potential disadvantages of this learning model, students working in a team achieve more than they would if they were working alone. Students working together can offer support to each other and thus achieve higher levels of performance. Asserted that problem teaching method is a project oriented pedagogy strategy based on constructivist and social constructivist theories of learning. It is a method that elicits critical thinking skills. It is also a mental process that engages in cognitive process to understand conflicting factors in a situation Obed and Tom (2020). Academic achievement reflects the extent to which the student has accomplished set tasks or goals in an educational instruction. Eze, Obidile & Okotobu,(2020). It is indeed the result of the successful interaction between the students and their teachers Alamri. M.M, (2021). According to Eze, Ezenwafor and Muolokwu (2015) academic achievement is a measure for estimating the students' success in an educational endeavour or in meeting the standard set by examining bodies. Attitude is defined as tendencies of feelings and behaviours toward objects or subjects that include psychological values; they indirectly exist in an individual's life and stem from an individual's observable behaviors (Ilgaz, 2006; Tolan, 1985). In the teaching-learning process, a positive attitude toward courses is regarded as an important feature of the affective domain, and students should adopt this attitude. Finish materials and the craftsmanship it takes to install can be one of the most exciting phases of home construction, because of the beauty and creativity possible with quality millwork. There are different types of finishes and methods apply during the construction process. Inherent finishes and applied finishes are two types of finish for the building fabric. Inherent finish provides natural finish because further work no needed for example materials such as timber, stone, brick and glass. Applied finishes are materials such as types of paint or plaster to timber or walls. Research methodology section was designed as Quasi experimental pre-test, post-test design. The design was specifically the pre-test, post -test design with one treatment group and one control group. The targeted population for this study was 100 students in 8 NYC III technical colleges offering building at NTC III technical colleges level in Bauchi state. The findings of the study indicated that pre-test, post -test of the experimental group which indicated mean of 36.5, SD 7.91 and SE of 1.1 in the post test which is higher than the pretest mean of 37.0, SD of 6.70 and SE of 1.0 with mean difference of 0.5. The study further recommends Vocational and technical schools authorities should encourage building teachers to be preparing their instruction using project-based learning and problem -based learning

strategy. Teaching building finishes using traditional method should be avoided, this is because of its failure to pave way for NCT III students to pass external examination in Bauchi state.

Keywords: project-based learning, problem-based learning, students achievement building finishes and technical colleges in bauchi.

**PENGARUH ARTIS ENDORSER TERHADAP MINAT MAHASISWA MEMBELI
SHAMPOO PANTENE**

**CHANDRA SATYA BINTARA¹, FAIQ RIVALDY², SISILIA YUANITA SUTARSO³,
MUHAMAD NASTAIN⁴, NAFIDA HETTY MARHAENI⁵,**

**^{1,2,3,4}Fakultas Ilmu Komunikasi dan Multimedia, Universitas Mercu Buana Yogyakarta,
Indonesia**

**⁵Fakultas Keguruan dan Ilmu Pendidikan, Universitas Mercu Buana Yogyakarta,
Indonesia**

ABSTRACT

Person's buying interest are usually influenced by many factors, and one of them is the celebrities as endorsers that used as a promotional media in the form of advertising. By using celebrities as endorsers, someone will have interest in buying particular product. Therefore, the purpose of this study was to find out whether the celebrities' endorsers have an influence on increasing interest in buying Pantene shampoo. The population in this study were 266 students of the Communication Science Study Program, Universitas Mercu Buana Yogyakarta class of 2021, while the sample for this study is using the Krejcie and Morgan sampling technique with 155 students. The instrument that is used in this research is the celebrities' endorsers and buying interest questionnaire which has been modified by the researcher. This type of research is quantitative research with a mixed methods approach. The obtained data were then analyzed using SPSS software. The results of the study showed celebrities as endorsers have an influence on the intention to buy Pantene shampoo. The magnitude of the effect is 15,4%, so that the other factors as much as 84,4% are influenced by other variables that isn't examined. Furthermore, there were no differences between male and female regarding the influence of celebrities as endorsers on purchase intention of Pantene shampoo.

Keywords: *buying interest, endorser, pantene shampoo*

**QUALITATIVE STUDY OF INTERPERSONAL COMMUNICATION ON INNER
CHILD ADOLESCENT AWARENESS IN SEMATANG BORANG DISTRICT,
PALEMBANG CITY, 2022**

CHANDRA SATYA BINTARA¹, DIDIK HARYADI SANTOSO^{1*}

**¹Faculty of Communication & Multimedia, Universitas Mercu Buana Yogyakarta,
Indonesia**

ABSTACT

Communication is a basic need for humans as social beings, especially teenagers in an effort to fulfill their needs. Fulfillment of communication needs on adolescent inner child awareness by using interpersonal communication. A key question arises, namely how is interpersonal communication on adolescent inner child awareness in Sematang Borang District, Palembang City in 2022? This study uses qualitative research methods with the subject of inner child adolescents. Data analysis in the research was carried out using data collection techniques by means of observation with inner child adolescent respondents in in Sematang Borang District, Palembang City through interviews. This research is qualitative using a phenomenological approach, this approach is carried out with the aim of providing a description of the existing reality.

Keywords: Interpersonal Communication; Inner Child; Youth

**HISTORICAL-LEGAL ASPECTS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF
CONCILIATION PROCEDURES IN AZERBAIJAN**

**AZERBAYCAN'DA UZLAŞTIRMA USULLERİNİN OLUŞUMU VE GELİŞİMİNİN
TARİHSEL-HUKUKİ YÖNLERİ**

**AZƏRBAYCANDA BARIŞDIIRICILIQ PROSEDURLARININ FORMALAŞMASI
VƏ İNKİŞAFININ TARİXİ-HÜQUQİ ASPEKTLƏRİ**

Khayyam J. Ismayilov

**Prof. Dr., Republic of Azerbaijan, Baku city, M.H. Nakhchivani street, 10, 35
Baku State University, Department of Theory and History of State and Law,
ORCID ID: 0000-0002-0766-3670**

Özet

Tarihsel gelişimin tüm aşamalarında, adaletin işlevlerini ve amaçlarının kavranılması, yeni biçimlerinin bulunması gerektiği konusunda fikirler dile getirilir. Aynı zamanda, çekişmeli bir davayı mahkemede çözmekten çok, ihtilafli tarafları uzlaştırma görevine daha fazla önem veriliyordu. Uzlaşma fikri, ifadesini her şeyden önce medeni hukuk alanında, yani dispozitiflik ilkesinin geliştirilmesi çerçevesinde, tarafları bir uzlaşma anlaşması imzalayarak veya yargıçların katılımıyla yargısız yargı araçlarını kullanarak çatışmalarını bağımsız olarak ilkesine göre çözmeye teşvik etmede bulurdu.

Son zamanlarda bazı gelişmiş ülkelerde gerçekleştirilen ilgili reformlar, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin geliştirilmesinin adaletin etkinliğinin sağlanmasına giden en önemli yön olduğunu göstermektedir. Modern devletlerin usul mevzuatı, mahkeme sürecini uzlaştırma anlaşmasıyla sona erdirmeye olasılığını öngörmekte ve hakimlere bu konuda taraflara yardımcı olma görevini yüklemektedir. Ancak, bu tür bir yardımın organize edilmesi ve tarafları uzlaşma prosedürlerine katılmaya teşvik etme biçimlerine yönelik yaklaşımların farklı olduğu ve bazen birbiriyle uyumsuz olduğu belirtilmelidir. Dolayısıyla, bazı devletlerde uzlaşma kurallarının zorunlu olarak uygulanması sağlanırken, diğerlerinde uygulanma yalnızca gönüllülük ilkesine dayanmaktadır. Bazı devletlerde uzlaşma prosedürlerinin uygulanması duruşmadan önce, başkalarında ise davanın mahkemede görüldüğü andan itibaren yapılır.

Uzlaşma prosedürlerinin her birinin etkinliğini belirlemek için, belirli bir tarihsel gelişim döneminde uygulanmaları sonucunda kazanılan deneyime dikkat etmek gerekir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Azerbaycan'da da alternatif uyuşmazlık çözüm yolları olarak uzlaşma usullerine ilginin arttığı göz önüne alınırsa, ülkemizde de uzlaşma kurumunun oluşumu ve gelişiminin tarihsel yönlerinin takip edilmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

Şu anda Azerbaycan, modern zamanlarda daha yaygın olan bir uzlaşma biçimi kullanıyor - çatışan taraflar arasındaki ilişkileri ve anlaşmazlıkları düzenleme işine üçüncü bir bağımsız kişinin, yani bir arabulucunun dahil edilmesi prosedürü. Arabuluculuk kurumunun gelişmesi sonucunda uygulanan ve arabuluculuk olarak (mediasiya) adlandırılan bu form, modern hukuk teknolojilerinin düzeyine uygun olarak düzenlenmiştir.

Ancak bu çalışma, özel olarak arabuluculuk kurumunun değil, genel olarak adaletin uygulanması sürecinde var olan uzlaşmacı modellerin - bir zamanlar Azerbaycan'da faaliyet gösteren uzlaştırıcı adalet kurumunun (uzlaşdırıcı yargıcıların katılımıyla yürütülmesi amaçlanan bir süreç) özünün ve tarihsel gelişiminin özelliklerini ortaya koymaya adanmıştır. Böyle bir gereklilik, uzlaşma ile ilgili tarihsel olarak yerleşik biçimlerin hala geçerliliğini koruması ve ülkemizin adalet sisteminde gelişmiş bir biçimde yeniden uygulanabilmesinden kaynaklanmaktadır.

Anahtar kelimeler: uzlaştırma prosedürleri, uzlaştırıcı adliye kurumu, mahkeme tüzükleri, mediasiya, uzlaştırıcı yargıcı.

Abstract

At all stages of historical development, ideas were expressed about the need to comprehend the functions and goals of justice, finding its new forms. At the same time, greater importance was attached to the task of reconciling the disputing parties than to resolving a contentious case in court. The idea of reconciliation has found its expression primarily in the civil law sphere, that is, in stimulating the parties to independently resolve their conflicts by concluding a conciliation agreement or using extrajudicial jurisdiction with the participation of judges in accordance with the principle of dispositivity.

Recent reforms carried out in a number of developed countries in this area show that the development of alternative methods of dispute resolution is the most important direction leading to ensuring the effectiveness of justice. The procedural legislation of modern states provides for the possibility of ending the trial with an amicable agreement and imposes on judges the obligation to assist the parties in this matter. However, it should be noted that the approaches to the forms of organization of such assistance and encouragement of the parties to participate in conciliation procedures are different and sometimes incompatible with each other. So, despite the fact that in some states the mandatory application of conciliation rules is provided, in others their application is based exclusively on the principle of voluntariness. While in some states, the application of conciliation procedures is carried out before the trial, and in others - from the moment the case is heard in court.

To determine the effectiveness of each of the conciliation procedures, it is necessary to pay attention to the experience gained as a result of their application in a particular period of historical development. Considering that, in Azerbaijan, as in other countries, there is a growing interest and attention to reconciliation procedures as alternative ways of resolving disputes, then we can talk about the need to trace the historical aspects of the formation and development of the institution of reconciliation in our country.

Currently, Azerbaijan uses a form of reconciliation that is more common in modern times - the procedure for including a third independent person, that is, a mediator, in the work to regulate relations and disputes between the conflicting parties. This form, applied as a result of the development of the institution of mediation and called mediation, is organized in accordance with the level of modern legal technologies.

However, this study is devoted to revealing the features of the essence and historical evolution of not the institution of mediation specifically, but also the conciliatory models existing in the process of administering justice in general - the institution of conciliatory justice (the so-called global justice), which once functioned in Azerbaijan. Such a need is due to the fact that the historically established forms associated with reconciliation still retain their relevance and can be again applied in an improved form in the justice system of our country.

Keywords: conciliation procedures, institute of justice of the peace, judicial statutes, mediation, conciliatory judge.

Xülasə

Tarixi inkişafın bütün mərhələlərində ədalət mühakiməsinin funksiyalarının, məqsədlərinin dərk olunmasının və onun yeni formalarının axatırılıb tapılmasının zəruriliyi ilə bağlı fikirlər ortaya qoyulmuşdur. Bu zaman mübahisəli işin məhkəmə qaydasında həllindən daha çox mübahisə edən tərəflərin barışdırılması vəzifəsinə önəm verilmişdir. Barışdırıcılıq ideyası hər şeydən əvvəl, mülki-hüquqi sferada, yəni dispoziitivlik prinsipinin inkişafı çərçivəsində ənənəvi olaraq tərəflərin arasında baş verən münaqişələri onların özləri tərəfindən barışıq sazişi bağlamaqla və ya münisflərin iştirakı ilə həyata keçirilən qeyri-məhkəmə yurisdiksiyasının vasitələrindən istifadə etməklə müstəqil həllinə həvəsləndirilməsində öz ifadəsini tapmışdı.

Bir sıra inkişaf etmiş ölkələrdə son dövrlərdə həyata keçirilən müvafiq islahatlar göstərir ki, hazırda mübahisələrin həllinin alternativ üsullarının inkişafı ədalət mühakiməsinin effektivliyinin təmin olunmasına gətirib çıxaran ən mühüm istiqamətdir. Müasir dövlətlərin prosessual qanunvericiliyi məhkəmə prosesinin barışıq sazişi ilə başa çatmasının mümkünlüyünü nəzərdə tutur və hakimlərin üzərinə tərəflərə bununla əlaqədar yardım etmək vəzifəsini qoyur. Bununla belə qeyd edilməlidir ki, belə yardımın təşkili formalarına və tərəflərin barışdırıcı prosedurlarda iştiraka təşviqləndirilməsinə istiqamətlənmiş yanaşmalar müxtəlifdir və bunlar bəzən bir-birlə uzlaşmır. Belə ki, bəzi dövlətlərdə barışdırıcı qaydaların məcburi olaraq tətbiqi nəzərdə tutulsa da, digərlərində onların tətbiqi müstəsna olaraq könüllülük prinsipinə əsaslanır. Müəyyən dövlətlərdə barışdırıcı prosedurların tətbiqi məhkəməyəqədər həyata keçirilirsə, bəzilərinə onlar işin məhkəməyə verildiyi andan etibarən başlayır.

Barışdırıcı prosedurların hər birinin səmərəliliyini müəyyənləşdirmək üçün tarixi inkişafın bu və ya digər dövründə onların tətbiqi nəticəsində toplanan təcrübəyə diqqət yetirmək olduqca zəruridir. Nəzərə alsaq ki, digər ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da mübahisələrin həllinin alternativ yolları kimi barışıq prosedurlarına maraq və diqqət getdikcə artmaqdadır, o zaman ölkəmizdə barışdırıcılıq institutunun təşəkkülü və inkişafının tarixi aspektlərinin izlənilməsi zərurətinin olduğunu söyləyə bilərik.

Hazırda Azərbaycanda barışdırıcılığın müasir dövrdə daha geniş yayılmış formasından – münaqişə edən tərəflərin arasındakı münasibətlərin, ixtilafların tənzimlənməsi işinə üçüncü müstəqil şəxs, yəni vasitəçinin daxil edilməsi üsulundan istifadə olunur. Vasitəçilik institutunun inkişafı nəticəsində tətbiq edilən və mediasiya adlandırılan bu forma müasir hüquqi texnologiyaların səviyyəsinə uyğunlaşdırılmış şəkildə təşkil olunur.

Lakin bu araşdırmamız sırf mediasiya institutunun deyil, ümumən ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi prosesində mövcud olan barışdırıcı modellərin – vaxtilə Azərbaycanda da fəaliyyət göstərən barışıq ədliyyəsi institutunun, onun mahiyyəti və tarixi təkamülünün xüsusiyyətlərinin üzə çıxarılmasına həsr olunur. Belə bir zərurət ümumən barışdırıcılıqla bağlı tarixən mövcud olmuş formaların öz aktuallığını hələ də qoruyub saxlamasından və ölkəmizin ədliyyə sistemində onların təkmilləşdirilmiş şəkildə yenidən tətbiq edilə bilməsindən qaynaqlanır.

Açar sözlər: barışdırıcılıq prosedurları, barışıq ədliyyəsi institutu, məhkəmə nizamnamələri, mediasiya, barışıq hakimi

1.GİRİŞ

Son dövrlərdə istər elmi-nəzəri, istərsə də praktiki müstəvidə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi prosesində barışdırıcılıq institutu haqqında müzakirələr aparılır, onun insanların maraqlarının təmini nöqtəyi-nəzərindən effektivliyi ilə bağlı fikirlər səsləndirilir. Bu da son

nəticədə həmin institutun bu və ya digər formalarda dövlətimizin qanunlarında öz əksini tapmasına və təcrübədə tətbiqinin reallaşdırılmasına yol açır.

Qeyd edək ki, hazırki dövrdə dövlət insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin məhkəmə qaydasının əhəmiyyətliyi və prioritetliyi bəyan etməklə yanaşı, mülki-hüquqi mübahisələrin (daha çox iqtisadi mübahisələrin) həllində alternativ üsullardan, barışdırıcılıq prosedurlarından istifadəyə və bununla bağlı seçim imkanına şərait yaradır. Azərbaycanda barışdırıcı prosedurların içərisində tarix boyu müxtəlif formaları görmək olar ki, bunların da içərisində tərəflər arasında iqtisadi xarakterli fikir ayrılığının aradan qaldırılması üçün tətbiq edilən və müstəqil üçüncü tərəfin iştirakının nəzərdə tutulmadığı yazılı və ya şifahi yazışmalar, xüsusi barışdırıcı cəlb etmədən həyata keçirilən və yazışmalardan fərqli olaraq normativ şəkildə tənzimlənən pretenziya (bu və ya digər məsələnin onun hüququna aid edilməsi ilə bağlı bir tərəfin digərinə qarşı irəlicən bəyan etdiyi tələb) qaydası, xüsusi barışdırıcı məhkəmələrin (barışıq ədliyyəsi) vasitəçiliyi ilə tərəflərin barışdırılması qaydası, üçüncü şəxsin iştirakı ilə aparılan vasitəçilik (mediasiya), münsiflər məhkəməsinin vasitəsilə həyata keçirilən və tərəflərin razılığa gəlməsini ifadə edən prosedur ən geniş yayılan barışdırıcı formalarıdır.

Müasir dövrdə Azərbaycanda həyata keçirilən məhkəmə islahatları çərçivəsində tətbiq edilən mediəsiya institutu yalnız inkişaf etmiş dövlətlərin təcrübəsindən bəhrələnməklə deyil, həm də tarixən mövcud olmuş barışdırıcılıq prosedurlarının müsbət cəhətlərinin əxz edilməsi nəticəsində formalaşdırılmışdır. Tariximizdə rast gəlinən belə prosedurlardan biri də barışdırıcı hakimlərin iştirakı ilə həyata keçirilən məhkəmə barışdırıcılığıdır. XIX əsrin ikinci yarısından başlayaraq ötən əsrin 20-ci illərinin əvvəllərində Azərbaycan fəaliyyətdə olmuş barışıq ədliyyəsi institutunun mahiyyətinə və özəlliklərinə diqqət çəkilməsində məqsəd milli hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsi və cəmiyyətin hüquq mədəniyyətinin yüksəldilməsi fonunda mübahisələrin alternativ həlli institutlarının, o cümlədən barışıq prosedurlarının daha da inkişaf etdirilməsinin vacibliyindən qaynaqlanır.

2. Ölkəmizin ərazisində barışıq ədliyyəsinin təşəkkülü və tarixi təkamülü

Azərbaycan ərazisində qədimlərdən indiyədək ədliyyə sistemində barışdırıcılıq bu və ya digər şəkildə mövcud olmuşdur. Xüsusən də borc öhdəlikləri ilə bağlı məsələlərdə, eləcə də cinayət xarakterli hüquq pozuntularının aradan qaldırılmasında adət hüququ kimi formalaşmış barışdırımadan istifadəyə geniş yer verilirdi. Qan intiqamı kimi adətin mövcud olduğu qədim və orta əsrlərdə qan düşmənləri arasındakı ölüm hallarının qarşısının alınması yalnız nüfuzlu şəxslərin, adətən ağsaqqaların vasitəsilə barışdırma yolu ilə mümkün idi.

Ümumən götürdükdə, barışıq ədliyyəsi institutu özünün mənşəyi etibarilə adət hüquq normaları ilə sıx bağlıdır. Mövcud olan adətlərə əsasən barışdırıcılıq ziddiyyətlərin tənzimlənməsi üçün tədbirlərin görülməsi və qərarların qəbul edilməsi ilə mübahisələrin müvəqqəti və ya tam aradan qaldırılmasında özünü ifadə edirdi. O, tərəflərin müəyyən məsələdə razılığa gəlmələrini ehtiva edir, ya bağışlama, ya da vurulmuş zərərə görə müəyyən əvəzin ödənilməsi xarakteri daşıyırdı. Bu baxımdan da barışdırıcılığın əsas mahiyyəti hüquq pozuntusu ilə yol verilən münasibətlərin bərpa edilməsindən ibarətdir.

Tarixi inkişafın müxtəlif dövrlərində barışdırıcılıq funksiyasını həyata keçirən müstəqil məhkəmələrə rast gəlmək mümkündür. Adətən belə məhkəmələrin tərkibi mübahisə tərəflərinin özlərinin razılığı ilə formalaşdırılırdı. Seçilən hakimlər öz vəzifələrinin icrasına başlayarkən müvafiq mübahisəni vicdanla, tərəflərdən heç birinə fərq qoymamaqla, əcdadların miras qoyduğu adətlərə uyğun olaraq, Allah tərəfindən onlara bəxş edilən ağıl və idraklarına əsaslanmaqla ədalətli şəkildə həll edəcəkləri ilə bağlı vəd verirdilər və bu vədlər əsasən and içmə formasında ifadə edilirdi.

Ümumiyyətlə, barışdırıcılıq institutu xronodiskretik səciyyəli institutların sırasına aiddir, yəni tarixin bu və ya digər mərhələsində fasilələrlə davam edən, əvvəlki dövrlərin ənənəsini təkmilləşdirilmiş formada özündə canlandıran bir məhkəmə institutudur. Meydana çıxan problemlərin, mübahisəli halların həlli üçün məhkəmə sisteminin mühüm bir elementi qismində barışıq hakimləri institutunun tətbiqi dünya praktikasında məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsi, ədalət mühakiməsinin əlçatanlığının təmin edilməsi məqsədilə istifadə olunmuşdur.

Qərb aləmində barışıq hakimləri institutu hələ XIII əsrdə İngiltərədə özünü biruzə vermiş, sonradan bu ölkənin təsir dairəsinə daxil olan bütün ölkələrə, o cümlədən də ABŞ-a, Kanadaya, Avstraliyaya, Yeni Zelandiyaya yayılmışdı. Onu da qeyd edək ki, barışıq hakimləri institutu ötən əsrin 80-ci illərində İngiltərədə müvəqqətiyyətlə fəaliyyət göstərirdi. Fransada barışıq ədliyyəsinin quruluşu prinsipləri XVIII əsrdə qonşu ölkədən əxz edilmiş, lakin onun strukturuna və məzmununa müəyyən dəyişikliklər edilmiş və orada barışıq məhkəməsi məhkəmə sisteminin aşağı həlqəsinə çevrilmişdi. Məhz bu formada həmin institutla Almaniya və Rusiya imperiyası da tanış olmuş və onu öz ərazilərində tətbiq etmişdilər. XIX əsrdə Şimali Azərbaycanın da Rusiya tərəfindən işğal olunduğu və burada tədricən Rusiya qanunvericiliyi tərəfindən islam hüququnun sıxışdırıldığını nəzərə alsaq, Rusiya tərəfindən məhkəmə və ədalət mühakiməsi sahəsində Qərb ölkələrinin təcrübəsindən əxz olunan institut və normaların da ölkəmizin ərazisində, yəni Azərbaycan ərazilərini əhatə edən quberniya və qəzalarda tətbiq olunduğunu və bu zaman spesifik cəhətlərlə müşayiət olunduğunu göstərə bilərik.

Azərbaycan ərazisində Rusiya imperiyasının hökmranlığı dövründə 1864-cü il Məhkəmə nizamnamələrinin əsasında tətbiq edilən barışıq ədliyyəsi institutu özündən əvvəl mövcud olmuş barışdırıcılıq institutları ilə müəyyən oxşarlıqlara malik olsa da, fərqli cəhətləri ilə seçilirdi. Belə ki, məhkəmə nizamnamələrinin qəbulundan iki il sonra – 22 noyabr 1866-cı il tarixli “1864-cü il Məhkəmə nizamnamələrinin Zaqafqaziya diyarında tətbiqi haqqında Əsasnamə”nin (15, m.43880) verilməsi ilə 1868-ci ilin fevralında Cənubi Qafqazda, öz cümlədən də Azərbaycanda dairə məhkəmələri və onların barışıq şöbələri (daha çox barışıq məhkəmələri adlandırılırdı) yaradıldı. Həmin dövrdə barışıq ədliyyəsi institutunun tətbiqinin səbəbləri və məqsədi kimi aşağıdakıları qeyd etmək olar: 1) az əhəmiyyətli işlərin həlli üzrə məhkəmə sisteminin aşağı həlqəsi kimi barışıq hakimlərindən istifadə üzrə qərb ölkələrində artıq mövcud olan uğurlu təcrübə; 2) imperiyanın bütün ərazisindəki mürəkkəb sosial-iqtisadi durum, xüsusən də kapitalizm münasibətlərinin təşəkkülü və cəmiyyətin sosial quruluşunun dəyişməsi; 3) cəmiyyətin demokratikləşməsinə yönəlik siyasi dəyişikliklərin baş verməsi; 4) dairə məhkəmələrinin həddən artıq yüklənməsi; 5) peşəkar hakimlərin və ali hüquq təhsilinə malik kadrların çatışmazlığı; 6) iqtisadi münasibətlərin kapitallaşdırılması nəticəsində ictimai şüurun dəyişməsi; 7) əvvəlki məhkəmə sisteminə xalq arasında inamın itirilməsi.

Barışıq məhkəməsinin ümumi məhkəmə sistemindən ayrı fəaliyyət göstərdiyi Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından fərqli olaraq, Azərbaycanda barışıq məhkəməsi vahid məhkəmə sisteminin tərkibinə daxil idi. Başqa sözlə desək, daxili quberniyalarda fəaliyyət göstərən ikili məhkəmə sisteminin – barışıq ədliyyəsi və ümumi məhkəmə təsisatlarının (dairə məhkəmələri və məhkəmə palatalarının təmsalında) bölgülü mövcudluğu Azərbaycanda öz təcəssümünü tapmamışdı. Rusiyanın daxili quberniyalarında barışıq şöbələri üçün ikinci məhkəmə instansiyası qismində çıxış edən barışıq qurultayları Azərbaycan ərazisində təsis edilməmiş, barışıq hakimlərinin hökm və qətnamələrindən apellyasiya qaydasında verilən şikayətlərə baxılması vəzifəsi isə dairə məhkəmələrinə həvalə olunmuşdu. Barışıq sahələrinin hakimləri və fəxri barışıq hakimləri, yəni qəzalar üzrə yaradılmış barışıq şöbələrinin hakimləri seçilmir, Qafqaz canişini tərəfindən təyin edilirdilər. Sahə barışıq hakimlərinin təyinedilmə müddəti müəyyən edilməmişdi, fəxri barışıq hakimləri isə üç il müddətinə təyin edilirdilər.

Böyük ərazini əhatə edən qəzalarda barışıq şöbələrinin tərkibində xüsusi sahələrin yaradılmasına icazə verilirdi ki, bunlara da barışıq hakimi hüquqlarına malik olan hakim köməkçiləri rəhbərlik edirdilər. Barışıq şöbəsinin aidiyyətində olan ərazi sahələrə bölündüyü halda, barışıq hakimlərinin köməkçiləri məhkəmə funksiyalarını ayrı-ayrı sahələrdə həyata keçirir və barışıq hakimi xəstələndikdə və ya məzuniyyətdə olduğu hallarda onu əvəz edirdilər. Məhkəmə müstəntiqləri institutu tətbiq edilmədiyindən qanunla törədilməsinə görə hüquqların məhdudlaşdırılması və hüquqdan məhrum etmə nəzərdə tutulan cinayət işləri üzrə ibtidai istintaqın icraatı barışıq hakimlərinə və onların köməkçilərinə həvalə edilirdi.

Bakı, Gəncə, Şamaxı, Quba, Nuxa, Şuşa, Qazax, Lənkəran və Naxçıvanda fəaliyyət göstərən barışıq təsisatlarının ştatları aşağıdakı kimi komplektləşdirilmişdi. Barışıq hakiminin sərəncamına iki köməkçi və bir katib, habelə iki məhkəmə pristavı verilirdi. İki tərcüməçi eyni zamanda katibin köməkçiləri vəzifəsini də yerinə yetirməli idilər. Hər bir barışıq təsisatında cəmi səkkiz məmur olmalı idi, onun ştatının saxlanması (onun dəftərxana xərcləri ilə, kuryerlərin, mirzələrin və s. saxlanması ilə birlikdə) isə ildə 10 min rubl ayrılırdı (3, f.7, siy.1, iş 2224, v.174). Məhkəmə təsisatlarının ştatlarına dair qeyddə göstərilirdi ki, canişinə ilkin dövr üçün ştatla nəzərdə tutulduğundan az sayda məhkəmə məmurları təyin etmək hüququ verilirdi.

1864-cü il məhkəmə nizamnamələrinin tətbiqindən sonra Zaqafqaziyada barışıq məhkəmələrinin quruluşunda bəzi çatışmazlıqlar meydana çıxdı. Onlardan biri barışıq icraatının həyata keçirildiyi mərkəzlərin sayının məhdudluğu, barışıq şöbələrinin əksər yaşayış məntəqələrindən uzaqda yerləşməsi idi. 1870-ci il aprelin 30-da Qafqaz canişininin verdiyi təmimnamədə qəza mərkəzlərindəki barışıq şöbələri ilə yanaşı, digər yerlərdə barışıq və istintaq sahələrinin təsis edilməsi də nəzərdə tutulurdu (1, f.169, siy.5, iş 20, v.22).

İlkin olaraq Bakı və Gəncə quberniyalarında 18 barışıq və 21 istintaq sahələrinin təşkilinin nəzərdə tutulmasına baxmayaraq, istintaq hissəsi ilə birlikdə 11 xüsusi barışıq sahələri yaradılmışdı (1, f.169, siy.5, iş 20, v.22). Onlar adı çəkilən quberniyalardakı qəzaların hər birində bir sahə olmaqla təşkil edilmişdi: Bakıda – Bakı xüsusi barışıq sahəsi, Qubada – Çiçi, Şamaxıda – Basqal, Lənkəranda – Asıllah, Göyçayda – Kürdəmir, Cavadda – Qalaqayın, Gəncədə – Tərtər, Şuşada – Ağdam, Nuxada – Bum, Qazaxda – Şəmşədli, Zəngəzurda – Mehri (4, f.1268, siy.19, iş 117, v.10a). Bundan başqa, İrəvan quberniyasının Naxçıvan qəzasında üç barışıq və üç istintaq sahəsinin əvəzinə istintaq hissəsini özündə birləşdirən iki xüsusi barışıq sahəsi təsis edildi.

Sahələrin hər birində barışıq hakiminin köməkçilərindən birinin üzərinə cinayət və mülki işlərə baxılması, digərinin üzərinə isə istintaqın aparılması qoyulmuşdu. Barışıq hakiminin yalnız bir köməkçisi olduğu halda isə istintaqın aparılması məhkəmə vəzifəsinə namizəd olan şəxsə tapşırılırdı və ya köməkçinin özü tərəfindən məhkəmə baxışı ilə yanaşı həyata keçirilirdi (18, c.1, s.64). Zaqafqaziya diyarının barışıq təsisatlarının şəxsi heyəti burada barışıq sahələrinin yaradılması ilə əlaqədar olaraq 1867-ci il 9 dekabr qanunu ilə nəzərdə tutulmuş ştatlara 27 məhkəmə vəzifələrinə namizəd və 8 barışıq hakimi köməkçisi ştatlarının əlavə edilməsilə genişləndirilmişdi.

Ştatların artması ilə yanaşı, müvafiq surətdə xərclər də artırdı. Buna görə də diyarın yerli gəlirlərinin hesabına yeni tələbatlara, xüsusilə də dəftərxana, şəxsi ehtiyaqlara əlavə xərclərin, pul vəsaitlərinin, habelə barışıq təsisatlarının ehtiyaqları üçün binalar kirayə edilməsinə, onların qızdırılmasına və s. məqsədlərlə vəsaitlərin ayrılması nəzərdə tutulurdu.

Barışıq sahələri öz funksiyalarını barışıq şöbələri hüququnda həyata keçirirdilər. Barışıq hakimləri mahiyyəti üzrə müstəqil olaraq ilkin istintaqı aparan və mühakimə edən köməkçilərinin hərəkətlərinə nəzarət etmirdilər. Bu azmış kimi, canişinin 1870-ci il 9 may

sərəncamı ilə ayrı-ayrı sahələrdə istintaqın aparılmasına nəzarətdən kənarlaşdırılır və bu funksiya dairə məhkəməsinin nəzdindəki prokurora və onun köməkçisinə həvalə edilirdi (4, f.1268, siy.19, iş 117, vv.70-70a). Barışıq hakiminin köməkçisi vəzifəsi ancaq Qafqaz mühitində yaranmışdı və burada mövcud idi. «Məhkəmə katibinin aldığı qədər 1000-1500 rubl məvacib alan köməkçi müxtəlif funksiyaları yerinə yetirirdi. O, həm barışıq hakimi olur, həm məhkəmə üzvü kimi çıxış edir, habelə ibtidai istintaqın icraatı ilə məşğul olurdu» (13, s.6).

Barışıq hakimlərinə bilavasitə nəzarəti dairə məhkəmələri həyata keçirirdilər. Məhkəmə təsisatları nizamnaməsinin 250-ci maddəsinə əsasən barışıq idarələrində pozulmuş qaydaların bərpasına və təqsirkarların məsuliyyətə cəlb edilməsinə dair tədbirlər görülməsi də onlardan asılı idi. Barışıq icraatı işləri üzrə hər bir dairə üzrə barışıq hakimləri üçün xüsusi təlimatlar tərtib edən dairə məhkəmələrinin sədrləri aşağıdakı məsələlərə: 1) barışıq hakimləri tərəfindən ərizəçilərin qəbulu və işlərin dinlənilməsinin dəqiq qaydasının və vaxtının müəyyən edilməsinə; 2) işin məruzəyə təyin edilməsi üçün masaüstü təqvimin məcburi şəkildə müəyyən edilməsinə (çünki belə təqvimin köməyiylə barışıq hakimi işin dinlənilməsinin təyin edilməsi üçün asudə günləri və saatları müəyyən edə, ərizəçilər və barışıq şöbələrini təftiş edənlər barışıq hakiminin vaxtının düzgün bölünməsinə əmin ola bilərdilər); 3) çəkişən tərəflər üçün şikayəti şifahi vermək imkanını asanlaşdırmağa (ona görə ki, yerli sakinlərin əksər hissəsi yazılı ərizə vermək imkanına malik deyildilər); 4) çəkişən tərəflərə və işin digər iştirakçılarna çıxarılmış qərarlardan şikayət verə bilmələri hüquqlarının və şikayəti vermə qaydasının izah edilməsinə dair mülki mühakimə icraatı nizamnaməsinin 140-cı maddəsinin barışıq hakimləri tərəfindən icra edib-etməməsinə hər hansı şübhənin aradan qaldırılmasına, yəni vaxtında hakimlər tərəfindən həmin hüquqların və qaydaların izahının aparılmasına; 5) hər bir barışıq hakiminin aparmalı olduğu müxtəlif növ reystrlərin və kitabların təyini göstərişlərinə, xüsusilə də barışıq təsisatlarına daxil olan pul vəsaitlərinin qəbulu, saxlanması, xərclənməsi və hesabatı qaydası haqqında 14 mart 1869-cu il Qaydalarına dəqiq əməl edilməsinə xüsusi diqqət yetirməli idilər (1, f.169, siy.5, iş 20, v.23).

Mütəmadi illik hesabatların təqdim edilməsindən asılı olmayaraq, barışıq məhkəmələri dairə məhkəmələrinə ilin hər bir kvartal (rüb) üzrə əvvəlki rübdən qalmış işlərin, hesabat dövründə həm icraata daxil olan və həll edilən cinayət işləri və mülki işlər, həm də istintaq və icra vəərəqləri üzrə (ayrı-ayrılıqda hər bir məmurun icraatında olan və onların tərəfindən başa çatdırılmış işlərin miqdarı dəqiq göstərilməklə) işlərin sayı haqqında hesabat verməyə borclu idilər. Bu hesabatlara hər dəfə prokurorun iştirakı ilə məhkəmənin ümumi yığıncağında baxılırdı (6, c.149-150). Barışıq hakimlərinin bir aydan artıq olmayan müddətə məzuniyyətinə dairə məhkəməsi tərəfindən icazə verilirdi, onlara daha artıq müddətə məzuniyyətin verilməsi müddəti isə məhkəmə palatasından asılı idi (16, k.2, m.452, 453).

Azərbaycan quberniyalarındakı barışıq hakimləri əsasən Rusiyanın mərkəzi quberniyalarından olan gənclərdən təyin edilirdilər. Hakimlərin tərkibində yerli əhalinin nümayəndələri demək olar ki, təmsil olunmamışdılar. Kənardan gələnlər isə “özlərinin təyinat yerinə özlərinə məlum olmayan yad bir ölkəyə gələnələr kimi, yəni, nə bu ölkənin adamlarını, nə dilini, nə adətlərini və nə də əxlaq normalarını bilməyənlər kimi gəlirdilər” (12, s.3).

Bütövlükdə Zaqafqaziyada, o cümlədən Azərbaycanda barışıq hakimləri barəsində qanunla ictimai vəziyyət hüquqlarından məhrum etmə və ya onların məhdudlaşdırılması ilə əlaqədar olan cəza nəzərdə tutulmayan cinayət işlərinə baxır və onları həll edirdilər. Dövlət şurasının çar tərəfindən 26 oktyabr 1870-ci il tarixdə təsdiq edilmiş qərarı əsasında Zaqafqaziya diyarında barışıq məhkəmələrinin aidiyyətindən öz xidməti vəzifələrini icra etdikləri zaman polis məmurlarını, gözətçiləri və hərbi qarovulçuları təhqir etməklə bağlı işlər götürülmüş və dairə məhkəmələrinin yurisdiksiyasına daxil edilmişdi (4, f.1268, siy.19, iş 46, v.4). Bir qədər gec –

1874-cü ilin oktyabrında barışıq məhkəmələrinin məhkəmə aidiyyəti qatar sürücülərinin və yolları müşahidə edən şəxslərin ehtiyatsızlığı və ehtinasızlığı nəticəsində baş vermiş dəmir yolu qəzaları haqqında işlərin; törədilməsinə görə 600 manatdan artıq pul ödəməsi və ya əvəzin və itkilərin ödənilməsi haqqında müddi iddia ilə birlikdə 2000 manatdan artıq cərimə nəzərdə tutan cinayət və xətalərin; qanunla ticarət və ya sənaye istehsalı ilə məşğul olmağı qadağan etməklə, yaxud ticarət və ya sənaye müəssisəsinin bağlanması ilə müşayiət olunan cəzanın nəzərdə tutulduğu bütün cinayətlər haqqında işlərin dairə məhkəmələrinə verilməsi hesabına daha da məhdudlaşdırıldı (4, f.1268, siy.19, iş 46, v.10-10a).

Qanun barışıq hakimi tərəfindən işlərə baxılması üçün tələb olunan halların içərisində itkiyə məruz qalmış fiziki şəxslərin, zərər çəkənlərin və ya ziyan vurulmuş şəxslərin şikayətinin; polis orqanlarının və digər inzibati orqanların aşkar etdikləri və ya fiziki şəxslərin şikayətindən asılı olmayaraq, təqib edilməli olan cinayətlər haqqında bu orqanlara daxil olmuş məlumatların; ictimai qaydanı pozan əməllərin törədildiyi zaman barışıq hakiminin bilavasitə mülahizəsinin olmasını göstərirdi. Bu zaman polis və digər inzibati orqanlar tərəfindən təqib olunması güman edilən faktlar barəsində məlumatları ötürdükdən sonra barışıq hakimi tərəfindən onların şəxsi iştirakı tələb olunmadıqda bilavasitə özləri və ya onların müvəkkillərinin işdə iştirakı məcburi hesab olunmurdu (16, k.4, m.1261). Məhkəməyə şikayətlərin yazılı və ya şifahi formada verilməsi müəyyən olunmuşdu. Şifahi şəkildə verilən şikayətlər hakim tərəfindən protokola yazılmalı və şikayəti söyləyən şəxs tərəfindən imzalanmalı idi. Cinayət mühakimə icraatı nizamnaməsi barışıq hakiminə ilkin olaraq barışıqla xitam verilə bilən işlər üzrə zərər çəkənlə müttəhimə barışdırmağa sөy göstərməsi tələbini qoyurdu. Barışıqın əldə olunmadığı təqdirdə hakim məhkəməyə bəlli olan sübutlar çərçivəsində işi həll edərək sona çatdırmalı idi (17, h.2, s.24-25).

Barışıq şöbələrində mühakimə icraatı şifahi və aşkar xarakter daşıyırdı. Məhkəmə iclasları ancaq ailə qaydaları əleyhinə, xüsusilə qadın şərəfini təhqir etmə cinayətləri haqqında və fiziki şəxslərin şikayətləri üzrə qaldırılan xətalər (hər iki tərəfin işə qapalı şəkildə baxılmasına dair xahişi olduğu halda) barəsində işlərə baxılması qapalı aparıla bilərdi. İşlərə Azərbaycan dilində deyil, o dövrdə yerli əhalinin əksəriyyəti üçün tamamilə aydın olmayan rus dilində baxılırdı. Mühakimə icraatının ana dilində aparılmasına yönələn hər hansı cəhdin qarşısı hakimiyyət tərəfindən ciddi şəkildə alınırdu. Məsələn, 13 noyabr 1868-ci ildə verilmiş təmimnamədə Qafqaz canişininə ayrı-ayrı barışıq hakimləri tərəfindən məhkəmə vəzifələrinin həyata keçirilməsi zamanı «yerli dillərdən» bəzi hallarda istifadə edilməsi faktları tənqid edilmiş və hakimlərə yalnız rus dilindən istifadə edilməsi, «yadellilərlə» anlaşma zamanı isə barışıq şöbələrinin tərcüməçilərindən istifadə etmək vəzifəsi tapşırılmışdı (3, f.7, siy.9, iş 364, v.52).

Mühakimə icraatının rus dilində aparılması ona gətirib çıxarmışdı ki, barışıq şöbələrinin hakimləri və digər məmurları azərbaycan dilini bilmədiklərinə görə nə iddiaçıları, nə şahidləri, nə də müttəhimləri anlama bilmir və qeyri-ixtiyari olaraq tərcüməçilərin köməyinə müraciət etmək məcburiyyətində qalırdılar. Barışıq sahələrinin əksəriyyətinin tərcüməçi ştatına malik olmadığından tərcüməçi qismində tamamilə təsadüfi adamlar çıxış edirdi ki, bunların da azərbaycan və rus dilləri sahəsində bilikləri şübhə doğurmaya bilməzdi. Bəzən məhkəmə zalında iştirak edən hər hansı bir şəxsdən tərcüməçi qismində istifadə olunurdu. Tərcüməçilər əksər hallarda barışıq şöbəsinin dəftərxana məmurlarından təyin edilirdi. Bunlar, əsasən, «demək olar ki, tamamilə savadsız, inkişaf etməmiş işsiz, evsiz-eşiksiz adamlardan, polis orqanında qulluğa davam gətirməyən keçmiş polis məmurlarından ibarət idilər. Bu adamlar nəinki tərcümə etdiyi dili bilmir, eləcə də rus dilinə yaxşı yiyələnə bilməmişdilər. Onlar ayı 12-15 manata işləyirdilər və tərcüməçiliklə yanaşı, kağızların üzünü köçürən, bəzən məktub daşıyan vəzifələrini də icra edirdilər. «İşbaz» adını qazanan bu tərcüməçilər sadə camaatın gözündə hər şeyi bacaran, mühakimə icraatını öz istədiyi səmtə yönəltməyə qadir olan qüdrətli

bir adam kimi görünürdülər» (12, s.3). Barışıq hakimlərinin azərbaycan dilini bilməmələrinin nəticəsi idi ki, tərcüməçilər, sözün əsl mənasında, barışıq məhkəməsində istintaq aparır və şahidləri dindirirdilər. Bunun da nəticəsində məhkəmə işlərinin son həlli hakimlərdən deyil, əslində savadsızlığı və məlumatsızlığı tam şəkildə tamahkarlığı və insafsızlığı ilə uzlaşan həmin «tərcüməçilər»dən asılı olurdu.

Bütün işlərə barışıq hakimi tərəfindən şifahi baxılır və onun tərəfindən təkbaşına həll edilirdi. Əgər barışıq hakiminin səlahiyyətinə aid olan işin mahiyyəti üzrə həlli hər hansı məlumatların toplanmasını və ya müayinə, şəxsi müayinə və axtarış aparılmasını zəruri edərdisə, barışıq hakimi bu hərəkətlərin edilməsini öz köməkçilərindən birinə və ya tabeliyində fəaliyyət göstərən məmurlardan birinə həvalə edirdi (6, s.202). Cinayət mühakimə icraatı nizamnaməsinin 88-ci maddəsinə uyğun olaraq barışıq hakimləri işləri mümkün qədər bir iclasda həll etməyə borclu idilər. Buna görə də konkret işlərin bir çox halları onlar tərəfindən tam həcmdə tədqiq edilmir və nəticədə işin mühüm cəhətlərini əks etdirməyən hökmlər çıxarılırdı.

Bu məsələnin digər cəhətinə də toxunmaq zəruridir. Belə ki, 1864-cü il məhkəmə nizamnamələrinin Azərbaycanda tətbiq edilməsi anından başlayaraq köhnə məhkəmə təsisatlarının ləğvi ilə əlaqədar olaraq bu məhkəmələrdə şikayətlə başlayan və barışıqla xitam edilən, «onların qanuna müvafiq qaydada başlanılmadığı» hallarda və ya ümumiyyətlə barəsində hələ məhkəmə baxışı keçirilməmiş cinayət işlərinə baxılmasına zərər çəkmiş şəxsə işə yeni məhkəmə təsisatlarında baxılması ilə əlaqədar onun təzələmək hüququ verilməsilə xitam verilmişdi. İlk məhkəmə pilləsinin baxdığı, lakin barəsində hələ qərar çıxarmadığı bütün qalan cinayət işləri 20 noyabr 1864-cü il nizamnamələrində və 22 noyabr 1866-cı il Əsasnaməsində müəyyən edilmiş məhkəmə aidiyyəti haqqında qaydalara uyğun olaraq dairə məhkəmələri və barışıq məhkəmələri arasında bölüşdürülürdü.

Birinci instansiya məhkəməsində məhkəmə nizamnamələrinin tətbiqinə qədər qüvvədə olmuş əvvəlki qanunlar əsasında baxılaraq barəsində artıq hökmün çıxarıldığı cinayət işləri isə 11 oktyabr 1865-ci il tarixdə nəşr edilmiş köhnə məhkəmə təsisatlarında mühakimə icraatı və kargüzərlik haqqında qaydaların tələbləri gözlənilməklə əvvəlki qaydada həll edilirdi, yəni həmin işlərin icra olunması və ya onlardan şikayət verilməsi prosesi əvvəlki qaydalar üzrə davam etdirilirdi. Bu zaman ləğv edilmiş qəza məhkəmələrinin vəzifələri barışıq hakimlərinə, quberniya məhkəmələrinin və cinayət və mülki işlər üzrə məhkəmə palatalarının funksiyaları isə dairə məhkəmələrinə həvalə edilirdi. Beləliklə də, çoxsaylı həll edilməmiş cinayət işləri yığılıb qalmışdı və bunların əksəriyyəti barışıq hakimlərinin icraatında idi ki, nəticədə onlara baxılması aylarla uzanırdı. Bu da öz növbəsində barışıq məhkəmələrinin fəaliyyətinə mənfi təsir göstərirdi.

Zaqafqaziya diyarında və o cümlədən Azərbaycanda Cinayət mühakimə icraatı nizamnaməsindən mühüm yayımlardan biri barışıq hakimlərinin və onların köməkçilərinin üzərinə məhkəmə funksiyası ilə yanaşı, həm də dairə məhkəməsinə aidiyyəti olan cinayət və xətalər haqqında işlərin ibtidai istintaqının aparılmasının qoyulması idi. Məhkəmə və istintaq funksiyalarının barışıq hakimlərinin və onların köməkçilərinin əlində cəmləşdirilməsi Zaqafqaziya diyarında məhkəmə nizamnamələrinin tətbiqindən sonra ilk aylarda barışıq şöbələrinin həddən artıq yüklənməsinə gətirib çıxarmışdı ki, bu da onları məhkəmə və istintaq işlərinin məzmununa dərinlən nüfuz etmək imkanından məhrum edir, işin ibtidai istintaqını və məhkəmə həllini daha da yubadırdı. Təkcə 1868-ci il fevralın ortalarından dekabra qədər Bakı quberniyasının barışıq şöbələri 764 işin istintaqını aparmalı və 1914 cinayət işinə baxmalı idilər. Gəncə quberniyasında isə 620 işin istintaqı aparılmalı, 1727 cinayət işinə baxılmalı idi (4, f.1268, siy.14, iş 115, vv.10-10a).

Mülki işlərə gəldikdə isə, cinayət işlərində olduğu kimi bu sferada da daxili quberniyalardakı bərişiq məhkəmələri ilə müqayisədə Azərbaycan quberniyalarının bərişiq məhkəmələrinə mülki işlərə baxılmasında daha geniş səlahiyyət verilmişdi. Belə ki, əgər Rusiyanın daxili quberniyalarındakı bərişiq məhkəmələri şəxsi öhdəliklər və müqavilələr üzrə, habelə qiyməti 500 manatdan yuxarı olmayan daşınmaz əmlak haqqında iddialara; zərərin və itkinin məbləği 500 manatdan yuxarı olmayan zərərin və itkinin ödənilməsi haqqında iddialara baxırdılarsa, Azərbaycanın bərişiq məhkəmələri məbləği 2000 manatadək olan eyni mülki işlərə baxırdılar. Bununla yanaşı, Azərbaycan quberniyalarındakı bərişiq məhkəmələri şəxsi inciklik və təhqir; pozuntunun baş verdiyi vaxtdan altı aydan artıq müddətin keçmədiyini halda pozulmuş sahibliyin bərpası; pozulmasından keçən vaxtın 1 ildən artıq müddət təşkil etmədiyini zaman başqasının əmlakından istifadədə və ondan gələn gəlirin bölüşdürülməsində xüsusi iştirak hüququ haqqında iddialara; hər cür məbləğə dair iddialar üzrə sübutların təmin edilməsi barəsində xahişlərə baxırdılar (16, k.5, m.1462). Məbləği yuxarıda göstərilən rəqəmi, yəni 2000 manatlıq həddi aşmayan miras əmlakın bölgüsü və irsi mülklərin satın alınması haqqında işlərə, habelə sahibliyə keçirmə ilə bağlı bütün işlərə də bərişiq hakimləri tərəfindən baxılırdı.

Bərişiq hakimləri hər iki tərəfin onlara işi ədalətlə həll etmək barədə ərizə ilə müraciət etdiyi halda, onlar hər cür mülki mübahisəni və iddianı öz icraatlarına götürə bilərdilər. Belə ərizələr üzrə çıxarılmış qərarlar qəti sayılırdı və onlardan apellyasiya şikayəti verilə bilməzdi.

Pozulmuş sahibliyin bərpasına aid olan iddialar istisna olmaqla, dövlət idarələrinin mənafeilərlə əlaqədar olan iddialar, habelə kənd sakinləri arasında onların öz məhkəmələrində baxılmalı olan iddialar bərişiq hakimlərinin yurisdiksiyasına aid deyildi. Lakin iddiaçı ilə cavabdeh arasında bərişiq icraatına müraciətlə bağlı qarşılıqlı sazişin olduğu halda bərişiq hakimləri kənd sakinlərinin iddialarına baxa bilərdilər (16, k.5, m.1463).

Bərişiq məhkəmələri öz varlığının ilk illərində ləğv edilən qəza məhkəmələrindən alınmış başa çatdırılması üçün yeni məhkəmələrə verilmiş mülki işlərə, polis idarələrinin və qanuniləşdirilmiş münisflər məhkəmələrinin icraatından götürülmüş və Azərbaycanın quberniyalarında bərişiq məhkəmələrinin təsis edilməsindən onları icraatlarında qalmış işlərə də baxırdılar. Bu halda mülki işlər əvvəlki qayda üzrə, lakin köhnə məhkəmə idarələrində mühakimə icraatı və kargüzarlıq haqqında 11 oktyabr 1865-ci il tarixdə verilmiş qaydaların tələblərinə əməl etməklə həll edilirdi.

Qanunla mülki işlərə baxılması üzrə mühakimə icraatının iki qaydası— adi və qısaldılmış qayda müəyyən edilmişdi (17, h.1, s.14). Adi qaydada tərəflərin yazılı izahatlar, yazılı sübutlar təqdim etmələrinin məcburiliyi nəzərdə tutulsa da, qısaldılmış icraatda qadağan olunmasa da, işin məhkəmə baxışına yazılı şəkildə hazırlanması məcburi deyildi və məhkəmənin qərarı tərəflərin şifahi izahatları əsasında çıxarıla bilirdi.

Çəkişmə prosesinə uyğun olaraq məhkəmə (yəni hakim) çəkişən tərəflər arasında arbitr funksiyasını daşıyır və sübutları müstəqil olaraq toplamaq hüququna malik deyildi. Məhkəmə çəkişənlərin özlərinin istinad etdikləri sübutların təqdim olunmasını tələb edə, yalnız konkret şəxslərə qarşı irəli sürülən məsələyə dəxli olan sübutları yoxlaya bilirdi (MMİN-nin 46-cı maddəsi). Etirafa, and içməyə, yazılı sübutlara, yerində müayinəyə və «məlumatlı adam»ların rəyinə yol verilirdi. Özü də şahidlər yalnız and içmədən sonra dindirilməli idi.

Bərişiq hakimlərinin üzərinə tərəfləri barışmağa və bütün proses ərzində bərişiq sazişinin qəbuluna meyl etdirmək vəzifəsi qoyulurdu və yalnız bərişiq əqdinə nail olmağın qeyri-mümkün olduğu zaman qərar çıxarılır və həmin qərar hökm və qətnamələr üçün ayrılmış kitabda qeydiyyatdan keçirilirdi. Azərbaycan quberniyalarında məbləği 100 manatdan yuxarı olmayan və daşınmaz əmlakla əlaqədar olmayan iddialar üzrə bərişiq məhkəmələrinin qərarı

qəti hesab olunurdu. Bütün digər qərarlar qəti olmayan, yəni şikayət verilməsi mümkün olan qərarlar sayılırdı və onlardan dairə məhkəməsinə şikayət verilə bilməsi nəzərdə tutulurdu. Dairə məhkəməsinə barışıq hakimlərinin işlərin məhkəmə baxışı ilə əlaqədar olan sərəncamlarından xüsusi şikayətlər də verilirdi.

Rusiya imperiyasında 15 iyun 1912-ci ildə yerli məhkəmələrin təşkili və fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində islahat aparılmış (19, s.967) və barışıq məhkəmələrinin statusunda yenilikləri əks etdirən qanun 1 yanvar 1913-cü ilə tarixdə qüvvəyə də minmişdi. Həmin qanunla barışıq məhkəmələrinin statusu seçkili əsaslarla fəaliyyət göstərən, «yerli insanların» cəlb olunması ilə ümummülki ictimai təbəqəni özündə ifadə edən bir məhkəmə təsisatı kimi xarakterizə edilmiş, yerli məhkəmələrdə adət hüququ və yerli dildən istifadə etmənin istifadəsi məqbul sayılmış, yerli məhkəmələrlə ümumdövlət məhkəmə insttutları arasında bağlılığı yaradan barışıq qurultaylarının təşkili zəruri hesab olunmuşdu. Bununla belə, təəssüflə qeyd edilməlidir ki, həmin islahat yalnız imperiyanın mərkəzi və qərb hissələrini əhatə etmiş və ucqarlar, o cümlədən də Azərbaycan quberniyaları yenə diqqətdən kənar qalmışdı.

1918-ci ildə Azərbaycanda müstəqil demokratik respublika qurulduqdan sonra ilkin olaraq Gəncə quberniyasının hüduqlarında barışıq məhkəmələri (barışıq şöbələri) tez bir zamanda öz fəaliyyətlərini bərpa edə bilmişdilər. 14 sentyabr 1918-ci ildə Azərbaycan hüduqlarında barışıq məhkəmələrinin bərpası üçün vəsait ayrılması barədə hökumət qərarının verilməsi bu prosesi müəyyən qədər sürətləndirmiş oldu. Azərbaycan hökuməti 1918-ci ilin sentyabrında Bakıya köçürüldükdən sonra məhkəmə aparatının yenidən qurulması işinə başlandı. Oktyabr ayından başlayaraq digər məhkəmə təsisatları ilə yanaşı barışıq məhkəmələrinin də bərpası prosesinin fəallaşdırılması üçün müvafiq tədbirlər həyata keçirildi. Xüsusən də bu məqsədlə hökumət tərəfindən vəsaitlər ayrıldı. Məhkəmə sahəsində hazırlıqlı mütəxəssislərin çatışmaması üzündən təhsil senzi azaldıldı və məhkəmə vəzifələrinin tutulması üçün ən minimal tələblər müəyyən edildi.

Cümhuriyyət dövründə də barışıq məhkəmələrinin səlahiyyət dairəsi 1864-cü il 20 noyabr tarixli məhkəmə nizamnamələrinin Cənubi Qafqaz diyarında tətbiqini nəzərdə tutan 22 noyabr 1866-cı il və 9 dekabr 1867-ci il tarixli qanunların (7, s.122-136) əsasında müəyyən edillirdi. Barışıq məhkəmələrinin hakimləri məhkəmə müstəntiqi və bir sıra hallarda notarius vəzifələrini də yerinə yetirirdilər. Barışıq məhkəmələrinin tərkibinə iki köməkçi, mirzə, iki məhkəmə pristavı, kuryerlər daxil idi. Bu məhkəmələrdə barışıq hakiminin köməkçilərindən birinin üzərinə cinayət və mülki işlərə baxılması, digərinin üzərinə isə istintaqın aparılması qoyulmuşdu. Barışıq hakiminin yalnız bir köməkçisi olduğu halda isə istintaqın aparılması məhkəmə vəzifəsinə namizəd olan şəxsə tapşırılırdı və ya köməkçinin özü tərəfindən məhkəmə baxışı ilə yanaşı həyata keçirilirdi (5, s.192).

Yeni yaradılan Azərbaycan Məhkəmə Palatası tərəfindən hazırlanan qaydalara görə digər məhkəmələrin hakimləri kimi barışıq hakimləri də öz fəaliyyətlərinə başlamazdan əvvəl and içirdilər. Andın mətnində hakimlərin Azərbaycan dövlətinə sadıq qalmaq, Cümhuriyyətin qanunlarını müqəddəs tutaraq icra etmək, mühakiməni təmiz vicdanla, hər hansı bir tərəfin xeyrinə qərəzli olmadan həyata keçirmək, özünün qəbul etdiyi vəzifə çininə müvafiq surətdə hərəkət etmək, Allah və qanun qarşısında bütün hərəkətlərə görə cavab verməli olduğunu heç bir zaman unutmamaqla bağlı uca Allahın insanlara göndərdiyi müqəddis Qurana əl basaraq and içmələri müəyyən edilmişdi. Xristian dininə etiqad edənlər isə yuxarıda göstərilənlərlə bağlı öz müqəddəs kitablarına and içməli idilər.

Bu dövrdə barışıq məhkəmələrinin (şöbələrinin) aidiyyətinə iddia məbləği iki min manata qədər olan mülki mübahisələr, törədilməsinə görə 300 manatdan sox olmayan cərimə və 3 ayadək həbs cəzasının nəzərdə tutulduğu cinayət işləri aid idi. Bir qədər sonra «Barışıq məhkəmələrinin

cinayət işləri üzrə məhkəmə aidiyyatının genişləndirilməsi, onların hakimiyyətinin gücləndirilməsi və başqasının mülkiyyəti əleyhinə bəzi cinayət əməllərinə görə cəzaların dəyişdirilməsi haqqında» 18 avqust 1919-cu il qanunu ilə mənimsəmə, israfçılıq, fırıqdaqçılıq, başqasına məxsus əmlakın oğurlanması cinayətlərinə görə əvvəllər barışıq hakimlərinin səlahiyyət hədudlarına aid edilən 300 manata qədər cərimə cəzasının artırılaraq 10 min manata çatdırılması müəyyən edilmişdi. Bununla yanaşı, dairə məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid edilən və böyük ictimai təhlükəyə səbəb olmayan bir sıra cinayət əməllərinin baxılıb həll edilməsi də barışıq məhkəmələrinə həvalə edilmişdi (5, s.297).

Barışıq məhkəmələrinin strukturunun və fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə Ədliyyə Nazirliyinin nəzdində 11 fevral 1919-cu ilə tarixdə yaradılmış «Yerli məhkəmə üzrə» yarımkomissiyası tərəfindən «Barışıq və xalq məhkəmələri haqqında» qanun layihəsi işlənib hazırlandı. Həmin layihəyə görə iki kateqoriya mülki məhkəmələrin – şəhərlərdə və şəhər tipli yaşayış məntəqələrində barışıq məhkəmələrinin, digər yerlərdə isə xalq məhkəmələrinin təşkili nəzərdə tutulurdu. Barışıq məhkəmələri bir hakimdən ibarət tərkibdə fəaliyyət göstərməli olsa da, xalq məhkəmələrinin üç hakimdən ibarət olmaqla işlərə kollegial surətdə baxmaları müəyyən edilirdi. Hər iki məhkəmə üçün apellyasiya instansiyası qismində sədrdən, bir barışıq hakimindən və bir xalq məhkəməsi sədrindən ibarət tərkibdə şəhər və xalq hakimlərinin qurultayı təsis edilməli, kassasiya instansiyası qismində isə Senatın müvafiq departamenti çıxış etməli idi. Yerli məhkəmənin formalaşdırılması zamanı başlıca meyar olaraq seçkililik prinsipi və təhsil senzi çıxış edirdi (5, s.209-210). Belə ki, xalq məhkəmələri üçün müəyyən edilən senzlə müqayisədə barışıq hakimləri və xalq məhkəmələrinin sədrləri üçün daha yüksək təhsil zenti nəzərdə tutulurdu.

Sovetlər dövründə də barışıq institutunun müəyyən formasına rast gəlinir. Belə ki, sovet hakimiyyətinin ilk dövrlərindən başlayaraq bir sıra yerli xalq deputatları sovetlərinin nəzdində tərkibinə icraiyə komitəsinin sədrinin, xalq hakiminin, ictimai təşkilatlardan iki nümayəndənin və yerli qadın təşkilatının nümayəndəsinin daxil olduğu barışdırıcı komissiyalar təşkil olunurdu və bu komissiyaların əsas fəaliyyəti hələ də bəzi bölgələrdə keçmişin qalığı olaraq davam etməkdə olan qan intiqamı adətinin aradan qaldırılması məqsədinə yönəlmişdi.

3. Müasir Azərbaycanın ədliyyə sistemində barışdırıcılıq institutu

Ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərindən başlayaraq müstəqil dövlətçiliyini bərpa edən və bu istiqamətdə çoxşaxəli, məqsədyönlü, fəal surətdə müxtəlif tədbirləri həyata keçirən ölkəmizdə məhkəmə-hüquqi sferada da köklü dəyişikliklər baş verdi. Müstəqillik dövründə əvvəlki hakimiyyət zamanı «burjua institutları» hesab olunaraq imtina edilən bir sıra demokratik hüquq institutları həm 1995-ci Konstitusiyasında, həm də Respublikanın Parlamenti tərəfindən qəbul olunan müvafiq qanunvericilik aktlarında öz təsbitini tapmış oldu. Azərbaycanda aparılan hüquqyaratma prosesində mütərəqqi məhkəmə-hüquq institutlarını əks etdirən prinsip və normaların qanunvericiliklə təsbiti xüsusi yer tutur.

Onu da qeyd edək ki, barışdırıcılıq institutlarının tətbiqi ilə bağlı postsovet ölkələrində müxtəlif yanaşmalar ortaya qoyulub. Nümunə üçün deyək ki, Rusiya Federasiyasında barışıq hakimləri institutu 1998-ci ildə yenidən təşkil olunub, 2011-ci ilin yanvarından isə mediasiya haqqında federal qanun qüvvəyə minmədən sonra moderatorun (vasitəçinin) iştirakı mübahisələrin tənziminin alternativ prosedurlarının tətbiqinə başlanılıb. Qonşu ölkədə barışıq hakimləri institutu rayon məhkəmələrindən asılı vəziyyətə qoyulduğundan bu institut bir o qədər də səmərəli fəaliyyət göstərə bilmir və bir çox araşdırmaçılar barışıq məhkəmələrinin strukturu və fəaliyyət istiqamətlərində təkmilləşdirmələrin aparılmasının vacibliyini vurğulayırlar. Bu məsələ ilə əlaqədar müxtəlif yanaşmalarını ortaya qoyanların bir qisminin fikrincə, barışıq məhkəmələrinin əhaliyə yaxınlığı və əlçatanlığı problemi hələ də sonadək öz həllini tapmayıb.

Yəni, əhali arasında hüquqi məsələlərin həllinin barışıq məhkəmələrinin köməyi ilə mümkünlüyü və onların baxdıqları işlərin dairəsi haqqında məlumatın əlçatanlığı problemi hələ də açıq qalır. Belə bir mövqe də ifadə olunur ki, barışıq ədliyyəsinin əlçatanlığını təmin etmək üçün barışıq hakimi vəzifəsinə namizədlərin qeyri-peşəkar hüquqi sferadan da təyin edilməsinin leqallaşdırılması lazımdır.

Hüquqi baxımdan qeyri-peşəkar barışıq hakimlərinin mövcud olduğu və fəaliyyət göstərdiyi ölkələrin (xüsusən də İngiltərənin) tarixi təcrübəsinə əsaslanaraq bir sıra müasir alimlər və praktikerlər belə hesab edirlər ki, barışıq hakimi məcburi hüquq təhsili olmasa da, ali təhsilə, o cümlədən də natamam ali hüquq təhsilinə malik olan şəxslər ola bilərlər. Əhali arasında nüfuz və hörmət sahibi olan bir sıra peşə sahibləri – həkimlər, müəllimlər, psixoloqlar və s. ümumiyyətlə ali hüquq təhsilinə malik olmaya da bilərlər. Bu yanaşmanın əsaslandığı səbəblər də çox sadə formada izah olunur: ədalət mühakiməsinin əhaliyə daha da yaxınlaşdırılması, barışıq hakimlərinin nüfuzunun artırılması, onların tərəfindən baxılan işlərin az əhəmiyyətliyi nəzərə alınaraq hüquqi peşəkarlığın o qədər də məcburi olmaması. Lakin belə mükəllimlər bir sıra obyektiv səbəblərlərdən yanlıs hesab olunur. Nəzərə alınsa ki, ölçüyəgəlməz dərəcədə dəyişilən ictimai münasibətlərlə birlikdə müasir həyatın xarakteri və inkişaf sürəti hüququn ayrı-ayrı sahələrini əhatə edən çoxsaylı qanunların və digər normativ aktların mövcudluğunu, onların Konstitusiyaya və digər qanunlara uyğun surətdə düzgün tətbiqini və buna görə də onların dərinədən mənimsənilməsinə şərtləndirir, eyni zamanda müvafiq ixtisas üzrə ali məktəbdə hərtərəfli, sistemli və peşəkarcasına hazırlığı tələb edir, o zaman yuxarıda qeyd edilən yanaşma məntiqsiz görünür. Digər tərəfdən, işlərin mürəkkəb olmaması, az əhəmiyyətliyi onların sosial və prosesual baxımdan əhəmiyyətsizliyini ifadə etmir və müvafiq olaraq hər hansı hakimə, o cümlədən də barışıq hakiminə münasibətdə yüksək peşəkarlıq tələblərini aradan qaldırmır.

Peşəkar moderatorlarla yanaşı, barışıq hakimləri də barışdırma prosedurları ilə, yəni mediasiya prosedurlarının praktiki tətbiqi ilə fəal surətdə məşğul olurlar. Hakim barışdırıcılıq prosedurlarından istifadə etməklə və proses zamanı tərəflərin barışmasına çalışmaqla başlıca məqsədə – mübahisənin ədalətli həllinə nail olur. Belə bir faktı xatırlamaq yerinə düşər ki, Azərbaycan ərazisində barışıq ədliyyəsinin ilkin olaraq tətbiqi zamanı həmin dövrün barışıq məhkəməsində müasir mediasiya ilə oxşar cəhətlərə malik olan mübahisələrin alternativ həllinin geniş yayılması nəzərdə tutulurdu. Belə ki, özünün fəaliyyətinin ilk çağlarından başlayaraq barışıq məhkəməsinin təyinatı ilk növbədə çəkişən tərəflərin barışdırılması olmalı idi. Digər tərəfdən, barışdırılma zamanı tərəflərə verilən hüquqi izahlar onu deməyə əsas verir ki, vətəndaşların əlçatan hüquqi yardımla təmin olunması məsələsində müdafiəçilərlə yanaşı, barışıq ədliyyəsi institutunun da müəyyən rolu vardır.

Azərbaycanda məhkəmə-hüquq islahatlarının davam etdiyi və məhkəmə-hüquq institutlarının müxtəlif modellərinin hələ də fəal müzakirə obyektinə olduğu müasir dövrdə mediasiya ilə yanaşı, barışdırıcılıq institutunun digər formalarının da tətbiqinin məqsədəuyğunluğu haqqında məsələlərə diqqət yetirilməsi zəruridir. Bu zaman tarixi təcrübə ilə bərabər hüquqi münaqişələrin həllinin müasir yanaşma metodlarından istifadə olunması mühüm şərt kimi nəzərə alınmalıdır.

4. Ədəbiyyat və mənbələr

1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Tarix Arxivi (ARDTA), ff. 169, 894, 895.
2. Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti Ensiklopediyası. Bakı: Lider nəşriyyatı, 2 cild. I cild, 2004, 440 s.; II cild, 2005, 472 s.
3. Gürcüstan Respublikasının Dövlət Tarix Arxivi (GRDTA), fond 7, siy. 1-9.

4. Rusiya Dövlət Tarix Arxivi (RDTA), f. 1268
5. İsmayılov X.C. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlət və hüququ. Bakı: Elm və təhsil, 2018, 332 s.
6. İsmayılov X.C. Azərbaycanda məhkəmə və yerli özünüidarəetmə orqanları (XIX əsr - XIX əsrin əvvəlləri) Bakı: Elm və Təhsil, 2020, 584 s.
7. İsmayılov X.C. XIX əsrdə Azərbaycanda məhkəmə sistemi. Bakı: «Nurlan», 2004, 232 s.,
8. Адрес-календарь Азербайджанской Республики на 1920 г. Под ред. А.М.Ставровского. Баку, 1919, 1920, 588 с.
9. Азербайджанская Демократическая Республика (1918-1920 гг.). Законодательные акты: Баку: «Азербайджан», 1998, 560 с.
10. Антология памятников права народов Кавказа. Правовые памятники Азербайджана. Т.17. Учебное пособие. (коллектив авторов). РФ, Ростов-на-Дону: Альтаир, 2015, 544 с..
11. Ветров П. В., Кузнецов И. А. Мировая юстиция в системе современного правосудия //Право и общество, 2013, №12(058), с.140-145.
12. Журнал «Юридическое обозрение», Тифлис, 1881, №75.
13. Журнал гражданского и уголовного права (Вестник права), СПб., 1881, №3.
14. Мильман А.Ш. Политический строй Азербайджана в XIX – начале XX веков, Баку: Азернешр, 1966, 320 с.
15. Полное собрание законов Российской империи (ПСЗ), т. XLII, ст.43880; ст.46374.
16. Свод законов Российской империи (СЗРИ), изд. 1892 г., т.16, кн.2,4,5.
17. Судебные уставы 20 ноября 1864 года с изложением рассуждений, на коих они основаны, изданные государственной канцелярией, чч.1-4, СПб., 1867.
18. Эсадзе С.С. Историческая записка об управлении Кавказом, тт.1-2, под ред. С. Эсадзе, Тифлис, 1907.
19. Verniaev I.I. ‘The Reform of Local Court of 1912 in Imperial Dimension: The Making of Common Institutes in Plural Society’, *Modern History of Russia*, vol.8, no.4, 2018, pp.966–982, p.967; [https:// doi.org/10.21638/11701/spbu24.2018.412](https://doi.org/10.21638/11701/spbu24.2018.412).

KOMUNIKASI PERUSAHAAN DAN PUBLIC REACTION KEUANGAN

Sulis SAPUTRA¹, Muhammad Khoirul FIKRI², Hendri Hermawan ADINUGRAHA³,
Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAN⁵,

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-2871-9520>

²ORCID ID: : <https://orcid.org/0000-0001-7706-7009>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8397-5776>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

To find out the definition of corporate communication, to find out the Financial Public Relations Consultant, and to know investor relations.

This study uses a systematic literature review method. Sources of data for this research come from books, journals, and other literature. Corporate communications and financial public relations. Analysis of research data using VOSviewer-Scientific landscape visualization.

From the explanation above, it can be concluded that corporate communication is the most important means for companies to communicate with employees/organizations that lead to goals to be achieved. Corporate communication plays a role in helping companies deal with problems that occur within the company. That way companies also need financial PR consultants to play an important role in corporate communications. Part of corporate communication is investor relations, a relationship between the company and the investment community that is mutually beneficial and beneficial in gaining profits with shareholders and other parties in maximizing the company's market value.

Keywords: Investment, Company, and consultant

ISLAMIC PRINCIPLES IN THE CAPITAL MARKET

M. Ishom MA'ARIF¹, Novendi Arkham MUBTADI², Hendri Hermawan
ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAN⁵

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0739-1783>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4209-4693>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

The purpose of this study was to find out the meaning of principles in the capital market, to know the main reference sources of Islamic principles in the capital market, to know about the prohibition of usury, to know about the prohibition of gharar, to know about the prohibition of maisir and qimar, to know about the halalness of goods, to know about transactions dharar. This research method uses a library approach that originates from books and journals according to the topic and research focus. The results of the literature review in this study concluded that Islamic principles in the capital market are defined as principles that are the main variables or conditions for the establishment of a sharia-compliant capital market. If activities in the capital market cannot meet or are not in accordance with Islamic principles, then it is certain that it is not an Islamic capital market, even though only one of the Islamic principles is not fulfilled. The main source of reference for Islamic principles in the capital market is Islamic (shariah) law which consists of: the Koran, sunnah and hadith, ijma and qiyas. Then any activity or action that causes the other party to be endangered, abused, suffered or lost is called dharar. Based on this definition, transactions that contain usury, gharar transactions (containing elements of fraud or uncertainty), and gambling are included in dharar transactions because all of them result in other parties being persecuted or harmed so that these transactions are prohibited in Islam.

Keywords: capital market, sharia, prohibition

COMMERCE PRACTICES IN INDONESIA IN A SHARIA ECONOMIC REVIEW

Indiarti Amrih HANTARI¹, Hendri Hermawan ADINUGRAHA²,
SUSMININGSIH³, Ali MUHTAROM⁴

^{1,2,3,4}Faculty of Islamic economics and business, UIN K.H. Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8121-0838>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2670-6138>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3070-8638>

Abstract

This study aims to examine e-commerce practices in one of the marketplaces in Indonesia from an Islamic economic point of view. Case studies are used by researchers as a tool for conducting analysis. This research resulted in the discovery of several practices of buying and selling activities on marketplaces that require more in-depth discussion by fiqh experts. Buying and selling carried out at the Shopee marketplace in Indonesia uses *salam*, *istishna* and *ba'i muajjal* contracts. The marketplace acts as a guarantor for money from the buyer to reach the seller. However, the marketplace is not the guarantor for the goods to arrive at the buyer because for the delivery of goods there are other parties, namely the seller and the shipping service, who are responsible for the loss of goods. Sellers on the Shopee marketplace must be brave to take the risk if the goods are lost. The COD (cash on delivery) system provides loopholes for buyers to break promises to pay for goods that have arrived. The cash on delivery system is more profitable for the buyer but often causes losses for the seller. This research result find the COD (cash on delivery) buying and selling system does not fulfill the elements of salam contract at all. Thus, the contract is prohibited because of *irtikab al-dlararain*.

Keywords: e-commerce, marketplace, and sharia.

THE ROLE OF PUBLIC RELATIONS IN GOVERNMENT AND THE PUBLIC SECTOR: CASE STUDY IN INDONESIA

Arga Dwi TITANDY¹, Muhammad Khoirul FIKRI², Hendri Hermawan
ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAN⁴

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-5706-7101>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2048-3647>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

This discussion aims to answer the main problems in government public relations in the public sector. This study uses a systematic literature review method. The data sources for this research come from books, journals and other literature related to public sector governance. Analysis of research data using VOSviewer-scientific visualization. The findings in this literature review study conclude that communication is an important element in government organizations. Communication is considered as the heart of the organization so that without communication there is no organizational activity and this means that without communication the organization will die. With good communication an organization can run smoothly and successfully and vice versa, the lack or absence of organizational communication can jam or not work effectively. Effective communication is important for all organizations. Government communication is communication between people in the context of government organizations. Therefore government communication cannot be separated from the context of organizational communication and it is also part of organizational communication. Through government communication, government bureaucrats share information, ideas or feelings, and attitudes with other communication participants called communicants, namely government officials for internal organizations and the business world, communities and non-governmental organizations for external organizations, and vice versa. so that government communication runs smoothly and well, the government as the main actor who initiates communication such as choosing the right language to use, trying to get rid of and minimizing obstacles, mastering knowledge about communication.

Keyword: Government, Public Sector, Public Relation

THE IMPACT OF USING MAKE UP ON INCREASING STUDENT CONFIDENCE

¹WULANDARI, ²YOSEFANY INTAN INGTYAS, ³PRIMA PRATIWI

^{1,2,3}Mercu Buana University, Yogyakarta

Abstract

The purpose of this study was to find out how much influence the use of makeup had on the self-confidence of FIKOMM UMBY students in 2021 and 2022. The population in this study was 298 FIKOMM UMBY students in 2021 and 2022, while the research sample used the Slovin sampling technique on 116 respondents. The instruments used in this study were make-up and self-confidence questionnaires that had been modified by the researchers. This type of research is quantitative research with a mixed-methods approach. The data obtained were then analyzed using SPSS software. The results showed that makeup had an influence on the level of self-confidence of FIKOMM UMBY students in 2021 and 2022. The effect was 64%, so that 36% of student self-confidence was influenced by other variables not examined.

Keywords: Make up, self-confidence, student

**THE EFFECT OF SOCIAL MEDIA INSTAGRAM @FIKONM.UMBY ON
FULFILLING THE INFORMATION NEEDS OF STUDENTS**

**MAR'ATUS SOLICHAH¹, PUTI YASMINE AISYAH HASTA², DAVID
BERLIANSYAH³, GABRIELLA⁴**

^{1,2,3,4} Universitas Mercu Buana Yogyakarta, Indonesia

ABSTRACT

Instagram is a social media that is used as a source to obtain information, especially for students. The purpose of this study was to determine the influence of social media Instagram @fikomm.umby on the information needs of FIKONM students. This study uses a quantitative research method with an explanatory approach. The population in this study were 293 students of the Communication Science Study Program, Universitas Mercu Buana Yogyakarta class of 2022, while the sample was taken using a probability sampling technique, namely Simple Random Sampling so that a sample of 170 students was obtained. The data collection technique used a questionnaire on the influence of media use and a questionnaire on fulfilling information needs. The data obtained were analyzed using SPSS Version 20 software. The results showed that there was a strong positive relationship between the use of social media and the fulfillment of student's information needs. Furthermore, there is a 46.9% influence between the use of social media on meeting student's information needs. So that the other 53.1% is influenced by other variables that is not examined. The results of the independent sample t-test showed that there was no difference in the effect of using Instagram social media between male and female students.

Keywords: Alternative Dispute Resolution, Ombudsman, Public Complaints Commission.

INVESTIGATION OF LEVEL OF HOUSING FINANCE ACCESSIBILITY TO LOW INCOME EARNERS IN BAUCHI LOCAL GOVERNMENT NIGERIA

MUHAMMAD UMAR BELLO¹, HASSAN MUKTAR IBRAHIM¹, HADIZA TIJJANI BELLO¹

¹DEPARTMENT OF ESTATE MANAGEMENT AND VALUATION, FACULTY OF ENVIRONMENTAL TECHNOLOGY, ABUBAKAR TAFAWA BALEWA UNIVERSITY BAUCHI

ABSTRACT

The aim of the study is to investigate the accessibility and affordable of finance on housing ownership with a view to propose improvement in an area of weaknesses. Finance is an essential requirement for housing ownership and has been variously adjudged to be the lifeline in real estate development. The study adopted the use of quantitative approach and data were collected through questionnaire survey from level 1-6 staff who were randomly drawn from seven department in the local government secretariat and structured questionnaires were distributed to the staff in the study area. Descriptive statistic using mean ranking and inferential was used for method of data analysis. The study found that the major housing finance accessibility in the study area were the years of service influence my chance of obtaining the finance, I have the needed collateral to secure the loan, the terms of the loan are favourable to me, I secured the amount I applied for, the cash-deposit ratio is reasonable, my loan application was accepted, loan was available for my income category, the bureaucracy of obtaining the loan was surmountable, the loan terms were flexible and the loan was accessible and they were all found to be moderately accessible. It also reveals that the loan was said to be accessible and I secured the amount I applied for to have the 1st and 2nd mean rank. The study recommended that the government should give more emphases on formulating housing policy and schemes to the needs of low-income household

KEYWORDS: HOUSING, FINANCE, ACCESSIBILITY, LOW INCOME EARNERS, AFFORDABILITY

1.0 INTRODUCTION

Housing delivery problem is a global occurrence confronting developed and developing nations (Dano, Balogun, Abubakar&Aina, 2019). Van de and Vliert (2013) emphasises that in many countries, regardless of the average standard of living, there is a large section of the population that cannot afford what could be regarded as an adequate standard of housing. As a result, a substantial part of the population has to live in accommodation that is severally substandard, shanty towns, and slums (Rahman, 2015). Concerned with urbanisation and housing at global levels, have long expressed immense anxieties over the alarming nature and dimensions of the housing problems in the nations of the developing world (Madden & Marcuse, 2016).

Affordable housing, according to Zhao, McCoy, Agee, Mo, Reichard and Paige (2018) is that housing which does not cost more than 30% of the income monthly of the occupant household. And that any family that pays 50 percent or more of house hold income is under severe housing burden. Families that pay more than 30 percent of their income on housing are considered cost burden and may have difficulty affording other necessities, such as food, clothing,

transportation and medical care (Jones & Brown-Coles, 2018). Cox and partelich (2010) are of the opinion that for metropolitan area to rate as affordable and ensure that housing bubbles are not triggered, housing prices should not exceed three times gross annual house hold income. According to Albouy, Ehrlich and Liu (2016) states that housing affordability refers to the capacity of households to meet other basic cost of living. Thus, it will be seen that the housing affordability issue is a crucial determinant of quality of life of people.

A report from the Living Standard Measurement Survey (LSMS) by NBS in 2012 revealed that, only 38% of households' have formal bank accounts in the North Central Nigeria which equals the percentage of the overall national average and only 4% use formal credit in the development of their homes. These formal credits include those from Deposit Money Banks (DMBs), Micro Finance Institutions (MFIs) and Primary Mortgage Institutions (PMIs). The situation here presents an indication that the formal financial institutions are the least source of credit to prospective home developers. Some empirical evidence in some case studies indicates that, stringent and cumbersome lending policies of these formal finance institutions have influenced borrowers' choice of finance and as well shifted their preferences to other informal (Kuma, 2015).

In Nigeria, the supply of new housing has not been able to match the demand as a result of the ill preparation of the country for consequences of rapid population growth and unmanaged urbanisation that represents the hopes Nigeria associates with cities (Floater, Rode, Robert, Kennedy, Hoornweg, Slavcheva& Godfrey, 2014). Omolabi and Adebayo (2017) remarks that little is understood about housing sector and most often, housing is neglected in Nigeria to the extent that little progress has been made in the provision of housing for the generality of Nigeria and the low-income group in particular.

2.0 LITERATURE REVIEW

2.1 Housing Finance

To secure adequate housing, households confront the choice between renting and owning. These options in turn are determined greatly by a household's access to financial resources. Renting requires a regular income stream, while owning requires access to a large amount of accumulated finance because the purchase of a dwelling is very costly indeed it is the largest asset that most households will ever possess (Doling, Vandenberg & Tolentino, 2013). Ball, Robin, and Wu (2015) estimate the average price of a home in a developed country to be four times the average household's annual income. Due to the high cost of a housing purchase relative to family income and because such investments are front-loaded in anticipation of flows of services in the future, most housing purchases are financed. They are financed directly through the previous owner or, more commonly, through a mortgage arranged through a financial intermediary (Eberly& Krishnamurthy, 2014).

2.2.1 Access to Housing Finance in Nigeria

Evidently, there is a drop in the low-income housing activity in Nigeria by most housing developers due to lack of capacity and expertise to develop housing products for the over populated low-income group in Nigeria housing market. Survey (FGN, 2016) has shown that access to housing finance is still very limited to a few individuals who falls within the medium-income group which indicates that there is lack of access to housing finance. This problem has resulted in shortages of housing stock and increase substandard housing and homelessness among the poor populace in Nigeria (Iheme, 2017).

2.2.3 Challenges to Accessing Housing Finance in Nigeria

The establishment of the National Housing Fund (NHF) in 1992 was aimed at solving the problems of mobilization of long-term funds for housing construction and delivery as well as maintains a stable base for affordable housing finance for the purpose of building construction, purchasing and improving of houses (Amakom & Ekeocha, 2017). However, the NHF since established has been bedevilled with the major challenge of inadequate capitalization due its failure to attract and pull resources from the informal private sector made up of self-employed workers, the formal private sector (commercial banks and insurance companies) and the ineffectiveness in the operations and capability of the Primary Mortgage Institutions (Olotuah & Taiwo, 2013).

3.0 Research Methodology

3.1 Research Design

The design of this research was a descriptive survey research. This design refers to a set of methods and procedures that describe variables. This study adopted quantitative method (descriptive and exploratory method all together), Descriptive method using survey study and explorative using survey literature search in achieving the objectives of the study.

3.2 Study Population

Study population is the target respondents to study that meets requirement to provide information (data). For this study the populations are the staff on grade level one to six (1-6) in Bauchi local Government secretariat.

3.3 Sample Frame

The sample frame is the total number of items of the study Population, the sample frame of this study is the total staff on grade level one to six (1-6) in Bauchi local Government secretariat, which are 516 (Bauchi local Government,2020). For easier data collection from staff since most of them are living in Bauchi metropolis.

Table 1: Sample frame of the study

S/N	Staff	Sample frame
1	Admin department	295
2	Finance department	9
3	Agric department	59
4	Work and Housing department	45
5	Budget and Planning	11
6	Revenue department	25
7	Education and Social Development department	72
	Total	516

3.4 Sample size

Sample size is an important feature of any empirical study in which the goal is to make inferences about a population from a sample. In practice, the sample size to be use in a study is determine base on the expense of data collection, and the need to have sufficient statistical power (Obst, Shakespeare-Finch, Krosch, & Rogers, 2019).

Therefore, to determine the sample size for this research, krejcie and Morgan (1978) table of determining sample size was be adopted. Since the population size of this study area is 516, as

shown in the sample frame, then 229 will adopted for questionnaire administration purpose. This is to enable collection of adequate data for the study. The sample size for the study is clearly explained in the table below

Table 2: Sample size of the study

S/N	Staff	Sample frame	Sample Size
1	Admin department	295	131
2	Finance department	9	4
3	Agric department	59	26
4	Work and Housing department	45	20
5	Budget and Planning	11	5
6	Revenue department	25	11
7	Education and Social Development department	72	32
	Total	516	229

3.5 Sample Techniques

To determine the process of selecting sample from population of this research, there are two types of sampling techniques. These are probability sampling and non- probability sampling. In probability sampling, all elements in a sampling frame have the same chance or probability of being selected to participate in the survey. The sampling techniques adopted for this research is proportionate and simple random sampling technique. The reason for adopting simple random sampling is because it gives equal chance of selection to all the staff in the study area.

4.0 Results Analysis and Discussion

4.1 Questionnaire Administration

The number of questionnaires distributed to the respondents was based on the sample size determined in Kreijcie & Morgan table (1970). Two hundred and thirty (230) questionnaires were administered, out of which two hundred and twenty-nine (229) questionnaires were collated and two hundred and twenty-seven (227) used for the analysis.

Table 3: Response rates

Questionnaire	Number	Response rate
Administered	230	-
Returned	229	99.6%
Used	227	98.7%

4.2 Demography Information of the Respondents

The demographic information of the respondents was collected, the frequency and percentage analysis were carried out and the results presented to show the respondents 'demography.

Table 4: Demographic Data of the Respondents

S/N	Questions	Options	Frequency	Percent
1	Gender	Male	187	82.4
		Female	40	17.6
2	Age	Under 18	04	1.8

		18 to 30 Years	114	50.2
		30 to 60 Years	109	48.0
3	Qualification	Informal Education	01	.40
		Primary/Secondary Certificate	27	11.9
		Diploma	171	75.3
		Degree	27	11.9
		Masters Degree and Above	01	.40
4	Monthly	₺18,000 - ₺29,999	31	13.7
		₺ 30,000 - ₺ 39,999	158	69.6
		₺ 40,000 - ₺ 49,999	33	14.5
		₺ 50,000 and Above	05	2.2

Table 4. above shows the gender, age, educational qualification and monthly income of the respondents. It shows that majority of the respondents were male which constitute 82.4%, while 17.6% were female which are the minority. The table also indicate that that the respondents within the age category of 18-30 and 30-60 years were about 50.2% and 48% of the responses respectively. While those less than 18years of age represent only 1.8% of the respondents. Hence this reveals that those in the age category 18-30 and 30-60years were dominance than those less than 18 years of age. Furthermore it can be suggested that most of the respondents were diploma holders which constitute 75.3%, while those with primary/secondary certificate and informal education account for about 11.9% and 0.4% respectively, also 11.9% for degree holders. This shows that diploma holders were the majority.

Finally the study reveal the income level of the respondents, 13.7% of the respondents earn between N18,000-29,999, 69.6% earns about 30,000-39,999, while 14.5% were the respondents earning between N40,000-N49,999 and the respondents earning above N50,000 account for about 2.2% in the study area. It can be concluded that majority are earning between 30,000-39,999 naira.

4.3: Level of Housing finance accessibility

Table 5: Housing finance accessibility

Housing finance accessibility	Mean	Std. Deviation	Ranking
The loan was accessible	3.50	.694	1
I secured the amount I applied for	3.49	.713	2
My loan application was accepted	3.48	.811	3
Loan was available for my income category	3.47	.724	4

I have the needed collateral to secure the loan	3.41	.767	5
Years of service influence my chance of obtaining the finance	3.09	.503	6
The terms of the loan are favorable to me	3.09	.533	7
The bureaucracy of obtaining the loan was surmountable	3.06	.632	8
The loan terms were flexible	3.05	.633	9
The cash-deposit ratio is reasonable	2.82	.814	10

Table 4 above shows the level of housing finance accessibility to low income earners in Bauchi local government secretariat. The result shows that the respondents agreed that the loan was accessible has a mean value of 3.5 and it was rank first. I secured the amount I applied for has the second mean ranking with a mean value of 3.49. My loan application was accepted, loan was available for my income category, I have the needed collateral to secure the loan, years of service influence my chance of obtaining the finance, The terms of the loan are favorable to me, The bureaucracy of obtaining the loan was surmountable and the loan terms were flexible have a mean values of 3.48, 3.47, 3.41, 3.09, 3.09, 3.06 and 3.05 respectively and were all found to be moderate. While the cash-deposit ratio is reasonable has the least mean ranking and mean value of 2, 82.

However, the present study shows that challenges in getting housing loan were moderate influential factors in affecting housing affordability among low income households. The present study challenges the findings of previous studies such as Australia (Worthington & Higgs, 2011) and West Malaysia (Baqutaya, Ariffin&Raji, 2016) which indicate that the difficulty to get housing loan is the crucial factor. The previous studies show that the housing loan getting stricter which makes difficult for low income household to get the loan. This is because the financial institutions and banks want to prevent the losses. In order to obtain the housing loan, a borrower has to meet the conditions imposed by the bank, such as preparing financial statements, EPF, three-month pay slip, employment confirmation and others, this makes it difficult for a low income household to get the loan.

5.0 Conclusion and Recommendation

The aim of the study is to investigate the accessibility and affordability of finance on housing ownership in Bauchi metropolis with the view of improving housing finance on housing ownership. The study found that years of service influence my chance of obtaining the finance, I have the needed collateral to secure the loan, the terms of the loan are favourable to me, I secured the amount i applied for, the cash-deposit ratio is reasonable, my loan application was accepted, loan was available for my income category, the bureaucracy of obtaining the loan was surmountable and the loan terms were flexible were major housing finance accessibility in the study area and they were all found to be moderately accessible. The study suggests that the state should introduce more housing schemes such as introducing a comprehensive affordable housing system in Bauchi in order to ensure the low-income household can own a house.

6.0 Contributions to Knowledge

This study contributes to knowledge by highlighted the housing affordability gap among low income household that has yet to be fulfilled by the housing market.

The study contributes in identifying the housing affordability problems among low income household. Throughout this study, the state has to be more serious in closing the gap of affordable housing in the housing market for low income household.

Reference

- Acheampong, A., Hackman, J., Ayarkwa, J., &Agyekum, K. (2014).Factors Inhibiting the Use of Indigenous Building Materials (IBM) in the Ghanaian Construction Industry.
- Adedeji, F. A., &Adeloye, V. S. A. (2012).Effect of Topography on Quality of Reception of Global System for Mobile Communication.*Journal of Earth Science and Engineering*, 2(3).
- Adedokun, O. A., Akinradewo, F. O., Abiola-Falemu, J. O., &Adegoke, J. O. (2011).Evaluation of the performance of national housing fund scheme towards housing delivery in Nigeria.*Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences*, 2(6), 467-471.
- Agboola, A. O., Scofield, D., &Amidu, A. R. (2017). Understanding property market operations from a dual institutional perspective: The case of Lagos, Nigeria. *Land Use Policy*, 68, 89-96.
- Agustín, L. M. (2007). *Sex at the margins: Migration, labour markets and the rescue industry*. Zed books.
- Atamewan, E. E., Eyo, E. E., &Efanga, M. E. (2017).Appraisal of Availability and Accessibility to Mortgage Finance for Sustainable Housing Delivery in Nigeria.*European Scientific Journal*, 13(31).
- Atamewan, E. E., Eyo, E. E., &Efanga, M. E. (2017).Appraisal of Availability and Accessibility to Mortgage Finance for Sustainable Housing Delivery in Nigeria.*European Scientific Journal*, 13(31).
- Ball, R., Robin, A., & Wu, J. S. (2003). Incentives versus standards: properties of accounting income in four East Asian countries. *Journal of accounting and economics*, 36(1-3), 235-270.
- Balogun, O. A., Ansary, N., &Agumba, J. (2018). Identification factors influencing accessibility of credit for small and medium contractors in the construction industry.
- Baqutaya, S., Ariffin, A. S., &Raji, F. (2016). Affordable housing policy: Issues and challenges among middle-income groups. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(6), 433.
- Bernanke, B., Reinhart, V., & Sack, B. (2004). Monetary policy alternatives at the zero bound: An empirical assessment. *Brookings papers on economic activity*, 2004(2), 1-100.
- Bhatta, B. (2010). *Analysis of urban growth and sprawl from remote sensing data*.Springer Science & Business Media.
- Biller, D., &Nabi, I. (2013).*Investing in Infrastructure: Harnessing its Potential for Growth in Sri Lanka*.The World Bank.

- Blackburn, J. (2011). Measuring City Sustainability: Project Houston.
- Calin, G. A., Dumitru, C. D., Shimizu, M., Bichi, R., Zupo, S., Noch, E., ...&Rassenti, L. (2002). Frequent deletions and down-regulation of micro-RNA genes miR15 and miR16 at 13q14 in chronic lymphocytic leukemia. *Proceedings of the national academy of sciences*, 99(24), 15524-15529.
- Chen, J., & Deng, L. (2014). Financing affordable housing through compulsory saving: The two-decade experience of housing provident fund in China. *Housing Studies*, 29(7), 937-958.
- Chen, J., & Deng, L. (2014). Financing affordable housing through compulsory saving: The two-decade experience of housing provident fund in China. *Housing studies*, 29(7), 937-958.
- Chionuma, O. M. (2000). The Role of Primary Mortgage Institutions in the Provision of Housing in Nigeria. In *National workshop Organized by Nigerian Institute of Quantity Surveyor. Abuja*.
- Chiquier, L., Hassler, O., & Lea, M. (2004). Mortgage securities in emerging markets. *World Bank Policy Research Working Paper*, (3370).
- Chitengi, H. S. (2018). Regulations and housing informality in African cities: appropriating regulatory frameworks to factors that influence resilience. *Housing and Society*, 45(1), 14-41.
- Clapham, D., Mackie, P., Orford, S., Thomas, I., & Buckley, K. (2014). The housing pathways of young people in the UK. *Environment and Planning A*, 46(8), 2016-2031.
- Cohen, S. M. (2005). *American garden clubs and the fight for nature preservation, 1890–1980*. University of California, Berkeley.
- Colli, A. (2012). Contextualizing performances of family firms: The perspective of business history. *Family Business Review*, 25(3), 243-257.
- Dabara, D. I., Anthony, A., Omotoso, L., & Agidi, O. (2016). Residential housing rental values and infrastructural development in Osogbo, Nigeria. In *IJAS CONFERENCE, GERMANY* (Vol. 9, No. 01, pp. 29-40).
- Daniel, M. M., Yakubu, S. N., Omogor, C. O., & Akande, A. (2017). Subsidising the Cost of Land for Low Income Housing: Some Evidence from Jos, Nigeria.
- Dano, U. L., Balogun, A. L., Abubakar, I. R., & Aina, Y. A. (2019). Transformative urban governance: confronting urbanization challenges with geospatial technologies in Lagos, Nigeria. *GeoJournal*, 1-18.
- Dixon, J., Scura, L., Carpenter, R., & Sherman, P. (2013). *Economic analysis of environmental impacts*. Routledge.
- Doling, J., Vandenberg, P., & Tolentino, J. (2013). Housing and Housing Finance-A Review of the Links to Economic Development and Poverty Reduction. *Asian Development Bank Economics Working Paper Series*, (362).
- Horning, N. R. (2018). *The Politics of Deforestation in Africa: Madagascar, Tanzania, and Uganda*. Springer.

- Igwe, P. U., Okeke, C. A., Onwurah, K. O., Nwafor, D. C., & Umeh, C. N. (2017). A Review of Housing Problems. *International Journal of Environment, Agriculture and Biotechnology*, 2(6), 239003.
- Iheme, J. O. (2017). *Factors for the implementation of affordable federal public housing policies in south-south region of Nigeria* (Doctoral dissertation, University of Salford).
- Ityonzughul, T. T. (2019). *Central Bank Of Nigeria And Agricultural Development In Benue State, 1978–2015* (Doctoral dissertation).
- Iweka, A. C., & Adebayo, A. K. (2010). Improving housing durability in deprived settlements of Lagos megacity through ingenious use of sustainable indigenous materials. *International Journal of Sustainable Construction Engineering and Technology*, 1(1), 99-112.
- Iwuagwu, B. U., Onyegiri, I., & Iwuagwu, B. C. (2016). Unaffordable low cost housing as an agent of urban slum formation in Nigeria: how the architect can help. *Int J Sustain Dev*, 11(2), 05-16.
- Jodhka, S. S., & Prakash, A. (2016). *The Indian middle class*. Oxford University Press.
- Jones, M., & Brown-Coles, O. (2018). A Basic Housing Needs Assessment and Gap Analysis for the Rappahannock–Rapidan Region.
- Karlan, D., & Morduch, J. (2010). Access to finance. In *Handbook of development economics* (Vol. 5, pp. 4703-4784). Elsevier.
- Olotuah, A. O., & Bobadoye, S. A. (2009). Sustainable housing provision for the urban poor: a review of public sector intervention in Nigeria. *The Built and Human Environment Review*, 2, 51-63.
- Olufemi, E. A., Ameh, O., & Omitogun, R. (2015). Building Preservation, Alteration, And Maintenance Management Practice: Mechanisms For Nigerian Economic Development.
- Olugbenga, E., & Adekemi, O. (2013). Challenges of housing delivery in metropolitan Lagos. *Research on Humanities and Social Science*, 3(20), 1-8.
- Omojinmi, I. O. (2000). SINA Technical Workshop on Housing Co-operatives. *Nairobi 6 th-17 th October*.
- Omolabi, A. O., & Adebayo, P. W. (2017). An assessment of the housing policy performance towards public low income housing provision and management in Lagos, Nigeria. *International Journal of Development and Sustainability*, 6(8), 792-809.
- Omolabi, A., & Adebayo, P. (2014). An Assessment of Problems of Public Low Income Housing Provision and the Role of Social Housing in Creating a Great Residential Neighbourhood in Lagos, Nigeria. *Planning Africa 2014*, 399.
- Taiwo, D. O., Yusoff, N. B., & Abdul Aziz, N. B. (2017). Self-help approach as panacea for housing delivery dilemma in Nigeria. *Journal of Applied Sciences & Environmental Sustainability*, 3(7), 146-162.
- Torok, P., Hoelzel, N., van Diggelen, R., & Tischew, S. (2016). Grazing in European open landscapes: how to reconcile sustainable land management and biodiversity conservation?. *Agriculture, ecosystems and environment*. -Amsterdam, 234, 1-4.
- Van de Vliert, E. (2013). Climato-economic habitats support patterns of human needs, stresses, and freedoms. *Behavioral and Brain Sciences*, 36(5), 465-480.

- Ward, P. M., & Smith, C. (2015). Housing rehab for consolidated informal settlements: A new policy agenda for 2016 UN-Habitat III. *Habitat International*, 50(2015), 373-384.
- Watt, P., & Minton, A. (2016). London's housing crisis and its activism: Introduction. *City*, 20(2), 204-221.
- Wong, C. J. (2010). *Boundaries of obligation in American politics: Geographic, national, and racial communities*. Cambridge University Press.
- World Health Organization. Centre for Health Development, & World Health Organization. (2010). *Hidden cities: unmasking and overcoming health inequities in urban settings*. World Health Organization.

AZERBAIJAN'S PROSPECTS IN THE FIELD OF MEDICAL TOURISM MEDİKAL TURİZM ALANINDA AZERBAIJAN İÇİN BEKLENTİLER

Saida SULTANLI

Doçent Dr., Azerbaycan Devlet Ekonomi Üniversitesi (UNEC), İktisat ve İşletme
Fakültesi, Kamu Yönetimi ve Sosyal Yenilikler Bölümü, ORCID: 0000-0001-7584-859X

Özet

Azerbaycan'da turizm, ülke ekonomisinin petrol dışı sektörünün gelişmesi için öncelikli sektörlerden biridir. Pandemi öncesi dönemde turizm yüksek büyüme oranları gösterdi. Sektör artık yeni bir seviyeye ulaşıyor. 2019 yılında 2005 yılına göre neredeyse 3 kat daha fazla olan 3,2 milyon turist Azerbaycan'ı ziyaret etti. Turizmin ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılasına doğrudan katkısı %2,5 olarak gerçekleşti (2019'da %4,5). Azerbaycan 2023 yılına kadar bir turizm geliştirme stratejisini onayladı. Turizmi ulusal ekonominin öncelikli sektörlerinden biri olarak kabul eden hükümet, gelişmesi için uygun koşullar yaratıyor. Önümüzdeki 3 yıl için görev, turistik konaklama ve ikram alanında GSYİH üretimini 2019 yılına göre 1,5 kat artırmak, turizmde yıllık ortalama yüzde 20 düzeyinde büyüme sağlamak, ülkeye gelen turist sayısını artırmak. 6 milyon insan, Azerbaycan'ı sürdürülebilir ve uygun fiyatlı bir turizm destinasyonu haline getiriyor.

Medikal turizm genellikle tıbbi hizmet almak için kalıcı olarak ikamet edilen ülkeyi terk etmek olarak anlaşılmaktadır. Medikal turizm, yalnızca hasta ve misafirlerin göçünü değil, aynı zamanda tıbbi personel, teşhis ve ameliyat ekipmanlarını da içeren iç ve dış turizm pazarının ayrılmaz bir parçasıdır, bu nedenle büyük gelişme beklentileri vardır. Medikal turizm, belirli bir ülkedeki turistlere tedavi, korunma, teşhis ve diğer tıbbi hizmetleri sağlayan bir turizm türüdür. Doğal ve iklimsel özellikleri nedeniyle Azerbaycan'ın tatil köyleri tüm yıl boyunca turist alabilmektedir, ülke sağlık turizmi alanında giderek daha popüler hale gelmektedir. Farklı ülkelerden turistler çok sayıda termal ve mineral kaynakları, balneolojik ve tedavi edici çamur merkezlerini ziyarete geliyor.

Anahtar kelimeler: Tedavi ve rehabilitasyon, strateji, indeks, balneolojik, altyapı.

Abstract

Tourism in Azerbaijan is one of the priority sectors for the development of the non-oil sector of the national economy. In the pre-pandemic period, tourism showed high growth rates. The industry is now reaching a new level. In 2019, 3.2 million tourists visited Azerbaijan, which is almost 3 times more than in 2005. The direct contribution of tourism to the country's Gross Domestic Product amounted to 2.5% (4.5% in 2019). Azerbaijan has approved a tourism development strategy until 2023. Recognizing tourism as one of the priority sectors of the national economy, the government creates favorable conditions for its development. The task for the next 3 years is to increase the production of GDP in the field of tourist accommodation and catering by 1.5 times compared to 2019. Achieve an average annual growth in tourism at the level of 20 percent, increase the number of domestic tourists to 6 million people, turn Azerbaijan into a sustainable and affordable tourism destination.

Medical tourism is understood as leaving the country of permanent residence to receive medical services. Medical tourism is an integral part of the domestic and international tourism market, which includes not only the migration of patients and guests, but also medical personnel, diagnostic and operating equipment, so it has great development prospects. Medical tourism is a type of tourism that provides treatment, prevention, diagnostics and other medical services to

tourists in a particular country. Due to its natural and climatic features, the resorts of Azerbaijan are able to receive tourists all year full, the country is becoming more and more popular in the field of health tourism. Tourists from different countries come to visit numerous thermal and mineral springs, balneology and therapeutic mud resorts.

Keywords: Treatment and rehabilitation, strategy, index, balneology, infrastructure.

LOOKING AT DIGITAL MARKETING TROUGHT MSMEs: CHALLENGE OR EASE?

Luluk Mukhayaroh¹, Hendri Hermawan Adinugraha²,
M. Aris Syafi'i³, Happy Sista Devy⁴,

^{1,2,3,4}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID : <https://orcid.org/0009-0004-1637-8929>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8400-6933>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2966-6389>

Abstract

This research is motivated by the constraints of MSME players in the area around the author who still have obstacles in marketing their products in the current digital marketing era. This research refers to the literature review method from related journals and articles. From the data obtained, the current digital era requires business actors, especially MSMEs, to be able to take advantage of these digital advances. MSMEs are facilitated by online marketing because the range of places is wider. However, just like the others, in the realm of digital marketing, MSME players still have obstacles such as, lack of digital literacy, regulations, and mindset. Many MSME players do not know specifically how to use digital marketing so that it can bring multiple benefits. In addition, they are struggling with postage costs which are often expensive. As a result, the utilization of digital marketing in MSMEs has not been maximized. With this, of course, it can be used as a gap by MSME players to learn more about digital marketing, or from the government can provide counseling or training for MSME players because the role of digital marketing should make it easier for MSME players if supported by an understanding of digital marketing.

Keywords: constraints, MSMEs, digital marketing.

THE ROLE OF SRC (SAMPOERNA RETAIL COMMUNITY) IN INCREASING GROCERY SHOP TURNOVER

Saily RIZQI¹, Hendri Hermawan ADINUGRAHA², M. Aris SYAFI'I³,

^{1,2,3,4}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-0755-7563>

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8400-6933>

UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2966-6389>

Abstract

SRC (Sampoerna Retail Community) is a grocery store network today that is part of the partnership, mentoring and mentoring programs conducted by PT. Sampoerna Tbk. Through this partnership program, it is hoped that it can provide guidance and assistance to the community, so that they can continue to strive to increase the competitiveness of MSMEs. Prior to joining this partnership program, there were several grocery stores that did not have a good management system, resulting in a lack of interest and attraction for customers to shop at the grocery store. The purpose of this study is to determine the role of SRC (Sampoerna Retail Community) in increasing sales turnover at grocery stores in Pekalongan City. In this study the authors used a type of literature review research, the data taken came from the analysis of articles or journals that had been selected and then analyzed from several sources so that they became a new language. The results of this study indicate that SRC (Sampoerna Retail Community) plays a very important role in increasing turnover at the grocery store, because with the coaching and mentoring the grocery store has a good store management system so that it can increase competitiveness. In addition, grocery stores also get convenience in shopping, through the Ayo SRC application, grocery stores also get discounts, points and prizes that are obtained when shopping with stores.

Keywords: SRC (Sampoerna Retail Community), Sales Turnover Increase

PUBLIC RELATIONS AND CRISIS MANAGEMENT

Nadya Salsabilla 'AQIFAH¹, Muhammad Khoirul FIKRI²,
Hendri Hermawan ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴,
Ria Anisatus SHOLIHAN⁵

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-8918-4295>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2048-3647>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

Crisis is an event that is unpredictable and usually has a negative impact, while crisis management is an event that is sudden and unpredictable and has a negative impact on a company. This study aims to determine the extent to which Public Relations is able to carry out its implementation in crisis management by carrying out the duties of being responsible for crisis errors that occur in the company and resolving the crisis and how the role of Public Relations is as controlling and managing issues and crises that companies experience. This research is a library research with a qualitative approach. The source of this research data was obtained through a review of various references such as books, journal articles, the internet and other sources relevant to the research topic. Data analysis in this study used content analysis techniques from existing reference sources. The results show that Public Relations is an efficient way to solve a crisis problem that occurs both internally and externally to the company. In this step, public relations can reduce the loss or damage that occurs in a company's business and try to restore conditions within a company quickly through verbal and non-verbal two-way communication. Public relations play an important role in crises to respond to all kinds of problems, companies can also analyze to be able to anticipate if a crisis occurs as a handling, and crises give companies the ability to anticipate to provide a systematic response.

Keywords: Public Relations, Management Crisis, Company

**ASSESSMENT OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' ACADEMIC
ACHIEVEMENT IN PAKISTAN STUDY IN KHYBER PAKHTUNKHWA**

NASEER AHMAD,

Abdul Wali Khan University

Abstract

This study aimed to assess the academic achievement of secondary school students in Pakistan Study in Khyber Pakhtunkhwa. There are many dimensions of students' life but academic achievement is the important one. In this study, the academic achievement in Pakistan Study at secondary level has been assessed. This was a survey type study. All the 2616 public secondary schools in Khyber Pakhtunkhwa were the population. Sixty public secondary schools were selected as sample. Twenty students of grade 9th from each school, thus total becoming 1200, were selected randomly as sample. For assessment of students' academic achievement, self-developed Pakistan study academic achievement test (PSAAT) was developed and used. The validity of instruments was checked with the help of expert committee while reliability was checked through Cronbach alpha and was determined as 0.945. The difficulty level was determined as 0.56 which is optimum value. Data were analyzed on the basis of research question, using mean, standard deviation independent sample t-test and ANOVA. From the findings, it is concluded that the academic achievement level of students in Pakistan Study level is low. It is essential for every school to improve academic achievement level of students in Pakistan Study.

OPTIMIZATION OF THE POTENTIAL OF HALAL TOURISM IN INDONESIA

Muhammad Wildan¹, Hendri Hermawan ADINUGRAHA²,
SUSMININGSIH³, Ali MUHTAROM⁴

^{1,2,3,4}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-3255-6484>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2670-6138>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3070-8638>

Abstract

This research was conducted to analyze the Optimization of the Potential of Halal tourism in Indonesia. In this study using a systematic literature review method. Sources of data in this study come from books, journals, and other literature related to optimizing tourism potential in Indonesia. Research data analysis uses Nvivo as an application used by researchers to process qualitative data and view literature data. After conducting a literature view, it can be seen that efforts to optimize the potential of halal tourism in Indonesia. The fast-growing halal lifestyle trend is believed to be able to restore the economy after the Covid-19 pandemic. The potential for 10 million domestic Muslim tourists to become a barometer for Cheria Holiday is expanding its business wings to various cities in Indonesia. Expansion to various big cities can accelerate the addition of foreign exchange from the halal tourism ecosystem. A number of Indonesian halal tourist destinations are also continuing to improve to increase the availability of comfortable lodging, halal menus, and also easy access to worship. Strategic steps were taken to boost foreign exchange and work on the Indonesian halal tourism ecosystem by collaborating with Garuda Indonesia and Bank Syariah Indonesia. with various collaborations with government airlines can reduce ticket prices and can increase the interest of tourists to explore various tourist destinations in Indonesia.

Keyword: optimization, potential, halal tourism

SUSTAINABLE INTERPERSONAL SKILLS NEEDS OF BRICK/BLOCK-LAYING AND CONCRETING (BBC) STUDENTS FOR SELF-RELIANCE IN GOVERNMENT TECHNICAL COLLEGES OF KANO STATE

**YA'U ISYAKU¹, ANGULU HARUNA², HAMZA SAMAILA³,
CHEDI JAMILU MUSTAPHA⁴**

¹⁻⁴Department of Vocational and Technology Education, Faculty of Technology Education, Abubakar Tafawa Balewa University, Bauchi

Abstract

This study determined the interpersonal skills need of brick/block laying and concreting students for self-reliance in technical colleges of Kano State, Nigeria. One research objective, one research question and one null hypothesis guided the study. Descriptive survey research design was adopted for the study. The study had a total population of 1,344 respondents with a sampled size of 302 respondents using stratified random sampling technique. The instrument used for gathering data for the study was a structured questionnaire. The instrument was validated by three experts. The reliability of the instrument was established using test retest approach. Cronbach Alpha statistical tool was used to determine the reliability coefficient of 0.88. A total of 302 copies of the instrument were administered to the respondents, however, 296 copies were returned filled. This brings the percentage return rate to 98%. Mean and standard deviation statistical tools were employed to analyze the research questions. While t-test statistical tool was used to test the null hypothesis at 0.05 level of significance. In the study it was found needed for BBC students to acquire interpersonal skills that will enable them to articulate, trigger ideas and information effectively, argue logically and produce brilliant thoughts, for the students to compete with the modern world and sustain their ventures. It was therefore recommended that Educational administrators and teachers should encourage BBC students to work together as team through group work in order to promote interpersonal relationship among them, as it is hoped that this will foster unity among them towards achieving the organizational goals.

Key Words: Sustainable Interpersonal Skills Needs, Brick/Block Laying and Concreting, Self-Reliance

Introduction

Imogie (2014) argues that a nation can only be developed to its fullest and keep pace with modern societal trends in science and technology with effective technical and vocational education and training (TVET) system. TVET students should therefore be instilled with the development of interpersonal skills, physical and social competences to live in and contribute positively to the world of work and become self-reliant. Building of united, strong and self-reliant nation is the main goal of this nation and Brick/Block Laying and Concreting (BBC) aims at giving training and imparting necessary skills to individuals for self-reliance economically (Federal Republic of Nigeria, FRN, 2013). This implies the training of the youths

to be independent and to contribute their quota in sustainable national development (Emesini, 2016).

According to Adeyemo (2010), skill is the basic ability by which a person adjusts to life. While Omofonmwan and Chukwuedo (2013) have the view that skill in itself is elastic as it is acquired through all phases of education ranging from the informal, non-formal and formal sectors. The acquisition of skills is an aptitude for quick perception and quick solution of problems (Osbon, 2006).

The elements of sustainability skills according to UNESCO (2002) are; critical and creative thinking to problem solving, oral, written and graphic communication (interpersonal skill), collaboration and cooperation (organizational skill), conflict management (leadership skill), decision making and problem solving and planning. Ndoye and Walther (2012) highlighted some skills gap found in craft workers in Africa which include interpersonal skills, literacy, numeracy and cognitive skills. Interpersonal skill is the ability to articulate effectively and develop logical, coherent and persuasive arguments is fundamental to changing people's beliefs. Okoro, Washinton and Thomas (2017) stated that despite the need of preparing college graduates for effective oral presentation and writing skills, the emphasis was minimal. While number of researches also identified inadequate academic preparation and skills deficiency in communication for performing major tasks by college graduates. While Rodzalana and Saat (2015) argued that graduates need to be well prepared to work with different people and deal with unpredictability in the course of their life. They should be able to perform problem analysis, conduct sustainability assessments, develop visions, and build transition strategies in teams and with diverse groups of stakeholders (School of Sustainability, 2018).

Statement of the Problem

It is unfortunate that capital projects in this country, particularly in the construction industries are now run by technicians and craftsmen from neighboring West African countries. Lack of interpersonal skills is also frustrating to the industrial sector and this affects the sustainable development of the society in all economic spheres (Okwelle & Ojutule, 2018). Construction industries found BBC students of technical college deficient in communication (interpersonal) skills (Jayaram & Engmann, 2017; Lututala, 2012; Awe, 2010). BBC students therefore, need to be trained relevant interpersonal skills that will enable them become self-reliant, sustain their venture and retain their customers. It is against this background that the researcher intends to assess the interpersonal skills need of brick/block laying and concreting students for self-reliance in the technical colleges.

Purpose of the Study

The purpose of this study was to:

1. Determine the interpersonal skills need of brick/block laying and concreting students for self-reliance in Technical Colleges of Kano state

Research Question

The study was guided by this research question:

1. What are the interpersonal skills need of brick/block laying and concreting students for self-reliance in Technical Colleges of Kano state?

Research Hypothesis

The following null hypothesis guided the researcher in carrying out this study and was tested at 0.05 levels of significance.

H₀₁: There is no significant difference between the mean responses of BBC students of urban technical colleges and that of rural technical colleges on the interpersonal skills need of brick/block laying and concreting students for self-reliance in Technical Colleges of Kano state

Research Methodology

A descriptive survey research design was adopted for this study. Survey research design is a design in quantitative research in which researchers administer a survey to a sample or to the entire population of people or subject to describe the attitudes, opinions, behaviors, or characteristics of the population (Creswell, 2012). The area of the study was all the Government Technical Colleges of Kano state. Kano was selected as area of this study because it has a number of 32 technical colleges where 28 are offering brick/blocklaying and concreting subjects. But, in the course of the study, two colleges were closed down due to students' riot within the two colleges, and 26 colleges were therefore, used for the study. The population of this study was 1,344 brick/blocklaying and concreting students. The population is therefore finite. The sample of this study was made up of a total number of 302 respondents from the total population of 1,344, using Krejcie-and-Morgan table of determining sample size of (1970). It was obtained from the 26 technical colleges, using stratified random sampling technique, where the sampled respondents from the colleges of the study area were based on proportion of the sample. The instrument used to collect data for this study was a structured questionnaire with 12 questionnaire items. The instrument was sub-divided into two parts. Part I was on demographic data of the respondents, while part II was made up of the question items based on the 4-point rating scale of Highly Needed (HN) 4, Needed (N) 3, Moderately Needed (MN) 2 and Fairly Needed (FN) 1. The instrument was subjected to validation by three experts; one expert from the Department of Vocational and Technology Education of Abubakar Tafawa Balewa University, Bauchi and two from the Department of Science and Technology Education of Bayero University, Kano. They were required to check and comment on the appropriateness and clarity of the entire instrument. The validators were therefore required to assess the question items with regards to their ability to collect valid and accurate data for the study. Observations, criticisms and advices of the experts were used to provide valid copies of the instrument. The reliability coefficient obtained using test-re-test was 0.88. This means that items in the instruments were internally consistent in measuring what was intended to measure for the study. The instrument was administered and collected by the researcher with the help of two research assistants to brick/block laying and concreting students with an interval of two days. The data collected from the respondents was analyzed using mean and standard deviation to answer the research questions. The statistical software of SPSS version 20 was employed to analyze the data. Hence, the cut-off point of 2.50 was used for the research questions, where mean responses above 2.50 were termed *Needed* while the mean responses below 2.50 were termed *otherwise*. For the hypothesis, t-test was run through the same statistical software at 0.05 level of significance.

Presentation of Results

Research Question 1: What are the interpersonal skills need of brick/block laying and concreting students for self-reliance in Technical Colleges of Kano state?

Table 1 shows the result of research question three on interpersonal skills need of BBC students of Technical Colleges in Kano State. The result shows that all the 12 item statements were needed with the Mean scores and SD ranging from 2.55 to 3.25 and 0.86 to 1.14 respectively. The items were termed needed because the Mean scores were rated above the cut off Mean of 2.50. The Grand Mean of 2.94 and SD of 0.97 affirmed the respondents need for interpersonal skills by BBC students of technical colleges.

The outcome of the research question on table 1 therefore, implied that, the importance and the need for BBC students to acquire interpersonal skills from technical colleges that will enable them to articulate, come up with an ideas that can be translated into information that are useful to BBC programme, argue logically and produce brilliant thoughts, connect, work and share experiences with others, and maintain good relationship without any misunderstanding, regardless of race, religion and social status, for the students to compete with the modern world and sustain their growth in the world of work after graduation is regarded as needed.

Table 1: Mean Responses of the Technical College Students on the Interpersonal Skills Need of Brick/Block Laying and Concreting Students for Self-Reliance

S/N	ITEM	Mean (X)	S. D.	Remark
1.	Ability to articulate effectively to the co-workers	3.12	0.86	Needed
2.	Ability of triggering ideas and information	2.95	0.90	Needed
3.	Ability to argue logically and produce brilliant thoughts on various issues	2.89	0.93	Needed
4.	Ability to share experiences with other individuals	2.84	1.09	Needed
5.	Ability to communicate with eyes and body language	2.85	1.14	Needed
6.	Ability to communicate fluently during job interviews	3.04	0.99	Needed
7.	Ability to connect and work with others	2.93	0.88	Needed
8.	Ability to motivate, enable, and facilitate collaboration towards sustainability	3.02	0.95	Needed
9.	Ability to maintain good relationship without any problems, regardless of race, religion and social status	3.25	0.88	Needed
10.	Ability to perceive emotions in group of people and manage those emotions effectively	2.93	0.94	Needed
11.	Ability to develop logical, coherent and persuasive argument	2.55	0.93	Needed
12.	Ability to communicate effectively with others	2.92	1.09	Needed
	Grand Mean	2.94	0.97	Needed

Source: Field Work (2021)

Testing of Hypothesis

The study tests a null hypothesis based on the demographic location of the Government Technical Colleges of Kano state (that is urban and rural setting). This is to test whether there is no significant difference between the mean responses of the two locations in answering the

research question. Therefore, the responses of the research question was subjected to the analysis of independent sample t-test using SPSS. That there is no significant difference between the mean responses of BBC students of urban technical colleges and that of rural technical colleges on the organizational skills need of brick/block laying and concreting students for self-reliance in Technical Colleges of Kano state. The result for the test of H_0 was presented in Table 2.

The t-test result of data as showed in Table 2 reveals the level of significance of p-value as 0.002 less than 0.05, therefore, based on the stated decision rule, the null hypothesis was said to be *rejected*. Hence, there was a significant difference between the mean responses of BBC students of urban technical colleges ($X=3.083$, $SD=0.391$) and that of rural technical colleges ($X=2.898$, $SD=0.453$); $t(294) = 3.058$, $p = 0.002$, on the interpersonal skills need of brick/block laying and concreting students for self-reliance in Technical Colleges of Kano state. The outcome of this result is not out of place considering the social difference in the interpersonal relations of the two different settings.

Table 2: T-Test Analysis on the Responses BBC Students of Urban Technical Colleges and that of Rural Technical Colleges on the Interpersonal Skills Need of Brick/Block Laying and Concreting Students for Self-Reliance in Technical Colleges of Kano State

Variables	N	X	S.D	t	DF	p-value	Remark
Urban	68	3.083	0.391				
				3.058	294	0.002	Rejected
Rural	228	2.898	0.453				

Key: N- Number of Respondents, X- Mean score S.D- Standard Deviation, DF- Degree of Freedom

Findings of the Study

The study revealed the following findings based on the data collected and analyzed:

The finding of research question three revealed the importance and need for BBC students to acquire interpersonal skills from technical colleges that will enable them to articulate triggered ideas and information effectively, argue logically and produce brilliant thoughts, connect, work and share experiences with others, and maintain good relationship without any problems, regardless of race, religion and social status, for the students to compete with the modern world, and sustain their ventures.

The finding of the hypothesis on the other hand, reveals that there was a significant difference between the mean responses of BBC students of urban technical colleges and that of rural technical colleges on the interpersonal skills need of brick/block laying and concreting students for self-reliance in Technical Colleges of Kano state, due to the social difference in the interpersonal relations of the two different settings.

Discussion of Findings

The findings of this study therefore, confirms the theory of vocational education developed by Prosser (1949) which stated that technical and vocational education will be efficient in

proportion as the environment in which the learner was trained was a replica of the environment in which he/she must subsequently work. Due to the fact that, the study confirms that BBC students need leadership skills as the *environment* in the first part of the theory which the learner is trained, and construction industry's need is the *environment* in the last part of the theory in which he/she may subsequently work.

The finding of the research question revealed that, there is need for BBC students of the study area to acquire interpersonal skills from technical colleges that will enable them to articulate, trigger ideas and information effectively, argue logically and produce brilliant thoughts, connect, work and share experiences with others, and maintain good relationship without any problems, regardless of race, religion and social status, for the students to compete with the modern world and sustain their ventures. This is in accordance with the study of Olusola (2019) which reported interpersonal skills as 4-important, with a mean of 4.14 and Standard Deviation of 0.59. Okoro, Washinton and Thomas (2017) maintained that there is need to prepare college graduates for effective oral presentation and writing skills. While number of researches also identified inadequate academic preparation and skills deficiency in communication for performing major tasks by college graduates. In the same vein, Rodzalana and Saat (2015) also maintained that graduates need to be well prepared to work with different people and deal with unpredictability in the course of their life. The finding of Jalaluddin and Ihkasan (2014) shows that most verbal communication skills are of high level of proficiency in interpersonal communication. Ndoeye and Walther (2012) highlighted interpersonal skill as one of the skills gap found in craft workers in Africa.

Conclusion

Based on the findings of the study therefore, it was concluded that graduates with good interpersonal skills will be able to work well in a team or group. Interpersonal skills are therefore important in all areas of life at work, in education and social life. BBC graduates need to articulate effectively and trigger useful ideas and information that help accomplish organisational needs. They should be able to communicate, work effectively and share experiences with others. They should also be able to argue logically and produce brilliant thoughts on various issues and maintain good relationship without any problems, regardless of race, religion and social status.

Recommendations

Based on the findings of the study, the following recommendation was made:

1. Educational administrators and teachers should encourage BBC students to work together as team through group work in order to promote interpersonal relationship among them, as it is hoped that this will foster unity among them towards achieving the organizational goals.

References

- Adeyemo, S. A. (2010). The Need for Skill Development/Acquisition in Science, Technology and Mathematics Education (STEME) in Nigeria. *Journal of Science and Technology Education Research*. 1:1-9.
- Awe, E. M., Stephenson, P., & Griffith, A. (2010). Impact of Vocational Training on Skilled Labour Shortage within the Nigerian Construction Sector. W089-Special Track 18th CIB World Building Congress May 2010 Salford, United Kingdom, 252.

- Creswell, J. W. (2012). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. (4th Edn.). University of Nebraska–Lincoln.
- Emesini, N. O. (2016). Empowering of Students in Technical Colleges in Nigeria with Trade Skills for Self-Reliance to Enhance Sustainable Development. *British Journal of Education*. 4(9):46-54.
- Federal Republic of Nigeria, (2013). *National Policy on Education*. NERDC: Abuja.
- Imogie, I. A. (2014). 100 Years of Western Education in Nigeria: The Wobbly Tripod of Growth, Progress and Shortcomings in University Education in the Journey So Far. A Keynote Address Presented At 100 Years Of Nigeria Education: The Journey So Far And Prospect For The Future, By Faculty of Education, University of Benin, Benin City, Held From 21st-24th October.
- Jalaluddin, M. A. M. and Ihkasan, M. N. (2014). Interpersonal Communication Skills among the Master’s Students in TVET. *International Institute for Science, Technology and Education (IISTE)*. 4(16):110-18.
- Jayaram, S. & Engmann, M. (2017). Diagnosing the Skill Gap.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3). 607-610. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/001316447003000308>
- Lututala, B.M. (2012). *Skills for Employability: Sub-Saharan Africa*. Results for Development Institute (R4D). Washington, District of Columbia: R4D.48p.
- Ndoye, M. & Walther, R. (2012). Critical Knowledge, Skills and Qualifications for Accelerated and Sustainable Development in Africa. Triennale on Education and Training in Africa.
- Okoro, E. Washington, M. C. and Thomas, O. (2017). The Impact of Interpersonal Communication Skills on Organizational Effectiveness and Social Self-Efficacy: A Synthesis. *International Journal of Language and Linguistics*. 4(3):28-32.
- Okwelle, P. C. & Ojutule, D. I. (2018). Constraints to Students’ Effectiveness in Practical Skills Acquisition in Technical Colleges in Kogi State, Nigeria. *International Journal of Innovative Scientific and Engineering Technologies Research*. 6(1):1-9.
- Olusola, A. O. (2019). Skills Gap Assessment to Enhance the Delivery of Technical and Vocational Education: A Case Study of Electrical Installation Graduates in Ogun in Kaduna States of Nigeria. Thesis Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements of the University of the West of England, Bristol for the Degree of Doctor of Philosophy.
- Omofonmwan, G. O. & Chukwuedo, S. O. (2013). Availability and Adequacy of Resources for Skill Acquisition in Digital Electronics Repairs in the National Open Apprenticeship Scheme in Edo State, Nigeria. *International Journal of Vocational and Technical Education*. 5:110-116.
- Osbon, E. W. (2006). Psychomotor Skills Performance Level: ILO. *Journal Of Educational Resources*. 12(2):22-23.

- Rodzalana, S. A. and Saat, M. M. (2015). The Perception of Critical Thinking and Problem Solving Skill among Malaysian Undergraduate Students. *Global Conference on Business & Social Science*.172(2015):725–732.
https://core.ac.uk/display/162031508?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1
- School of Sustainability, (2018). Key Competencies in Sustainability. Arizona State University, Press.
<https://static.sustainability.asu.edu/schoolMS/sites/4/2018/04/KeyCompetenciesOverviewFinal.pdf>
- UNESCO, (2002). Education for Sustainability. From Rio to Johannesburg: Lessons Learnt From a Decade of Commitment. World Summit on Sustainable Development Johannesburg, 26 August – 4 September 2002.

**UNDERSTANDING CHILDREN'S EXPERIENCE OF HAVING THE ROLE OF
SIBLINGS (COMPARISON OF UNDERSTANDING BEFORE AND AFTER BEING
AN ONLY CHILD)**

AHDIEH ASADPOUR

Abstract

Changing the family base from extended to nuclear is one of the results of world transformations. It is modern. In these changes, we are faced with many families who only have one child, and the number of these families in Iran is not small. The purpose of this study is to know and understand the thinking of Iranian children about the role of siblings. In order to achieve the goal of the research, a qualitative approach and a phenomenological method have been used. The participants of the research are children who have had the experience of a single-child period and whose parents have given birth to a second child after many years. It means families whose status has changed from one child to two or more children. Sampling continued using the theoretical and targeted sampling method until reaching theoretical saturation, and in-depth interviews were conducted with 13 children in the age range of 11 to 14 years. The findings of the research showed that the research participants were worried about their parents' neglect and indifference towards them, especially the mother, during the time of being an only child and before having siblings, and they were worried about the division of love and attention between themselves or their siblings. and on the other hand, they were not willing to limit their welfare and comfort. But at the same time, they felt satisfied to have a teammate. However, after leaving the world of being an only child, their views have been greatly influenced by the way their parents and the people around them treat them, as well as the newly arrived person.

Key words: single children, role of sisterhood, role of brotherhood, phenomenology

EXPLORING THE IMPACT OF COMPUTER-BASED MODELING IN LEARNING FIELDS AND ITS IMPLICATION ON EDUCATIONAL MANAGEMENT

Moses Adeolu AGOI¹, Oluwakemi Racheal OSHINOWO²

^{1,2}Lagos State University of Education, Lagos Nigeria

¹ORCID ID: 0000-0002-8910-2876

²ORCID ID: 0000-0003-0568-6446

Abstract

Countless innovations have been introduced into the fields of learning through evoking computer technologies so as to enhance pedagogical techniques in the education industry. Learning with computer models is closely related to discovery learning which is termed as the most popular form of computer-based learning environment. Computer-Based Learning (CBL) can be said to be any kind of learning with the use of computer. Computer-Based model is a computer program that is designed to stimulate what is likely to happen in learning situation. According to Lee (2010), 'A model' is seen as the computer software used to create an environment by means of programmed instruction thereby interacting with them through cause and effect relationship. Computer-Based modeling is therefore among the most efficient educational delivery method. This paper evaluates the applications of computer-based models in the education sector. The paper also outlined some of the importance of Computer-Based modeling and its implication on educational management. For the purpose of gathering relevant data for the paper discussion, questionnaire instrument were administered to respondents using online Google form. The responses collated were subjected to reliability analysis. In conclusion, the paper affirms that Computer-based models have the potentials that can help enhance the outcome in the academic and administrative arms of educational system.

Keywords: Computer-Based Modeling, Learning Fields, Educational Management.

INTRODUCTION

Computing technology today is playing a critical role in learning fields especially in science education which is practical oriented. Computer-Based Learning (CBL) can be said to be any kind of learning with the use of computer. Learning with computer models is closely related to discovery learning which is termed as the most popular form of computer-based learning environment. Computer modeling involves the utilization of computer to imitate real life situations and operations. Computer modeling facilitate teaching and learning through enriched interactivity and visualization with natural phenomena. For example, young children learn better by doing while toddlers love to learn on their own; computer software is used to create suitable environment for safe learning by means of programmed instruction thereby interacting with them through cause and effect relationship.

The use of computer-based modeling is therefore considered as one of the most efficient educational delivery method.

RELATED LITERATURE

The research study of Augustina & Morenike (2014) depicts that teaching with the aid of computer technology is far more effective than using traditional teaching methods especially in science. Yalin (1999), sees computer-based teaching as using computer system to control activities such as teaching plan, learning evaluation, recording student related data and statistical analysis of learning data. Friend and Cole (1999) state that computer based teaching following order, automatically adjust its speed, support repetition and extensively uses animation effects. According to Lee (2010), Computer models are the computer software used to create an environment by means of programmed instruction thereby interacting with them through cause and effect relationship. Computer models do not only excite learners but also create an interactive learning environment similar to real life situation. Computer-based instructional models are very useful in simulating dangerous situations (e.g., chemical experiments), costly to maintain (e.g., Explosive), difficult to set up (e.g, biology experiment) or difficult to observe (Social unrest).

Computer-Based Instructional Models in Education

Computer Instructional model is a form of computer programmed instructions used for the simulation of a complex or dangerous scenario. Computer-based instructional models ensure that students learn without being exposed to great risk. It enables students to make adequate decisions while the computer reacts to the results of the decision made by the students with informative feedbacks in visual form. Visual feedbacks are characteristic features of computer models which is usually in the form of animation. Computer-based instructional models are multi-media programs used in the teaching-learning environment to help provide experimentation for the subject matter in a sequential manner. Computer-based instructional models help students learn by being involved in the activities to be learned in context similar to the real world. Overall, computer-based instructional modeling is effective and beneficial for teachers and learners. It helps teachers in motivating learners in regards to the subject matter, to develop learners' interest, skills and knowledge. It also helps learners to learn how to learn at their own pace and to help the learners master the subject matter.

Importance of Computer-Based Modeling in Education

Studies have shown that computer-based instructional models have relative high advantages when compared with other instructional methods. Among these advantages are the following:

It helps to gain greater understanding of a concept

It helps to improve teaching aims and methods.

It reduces the risk of being exposed in danger in subject like Geographer.

It helps to save operational cost and time

It helps to evaluate the level of Teaching-learning effectiveness.

MATERIALS AND METHODS

This paper is a content survey of the applications of computer-based models in education sector. The paper adopts interview and observation methods for the collection of useful data. Drafted copies of questionnaires were administered to respondents using online Google form questionnaire instrument. The responses gathered were subjected to Cronbach's alpha reliability analysis. The result of 0.85 gave a good reliability index of the instrument. The entire exercise took place within 48 days before completion.

RESULT AND DISCUSSION

The graph plotted in figure 1 show that a significantly high amount of respondents seems to have a good knowledge of the concept of model. Most of the respondents admitted that a model is typical representation that shows the construction or appearance of something.

The graph plotted in figure 2 depicts that a greater number of the respondents correctly stated what a computer model is. The respondents denoted that a computer model is a computer simulation of real-life system or situation. The respondents explicitly explained the pro and cons during computer simulation. The respondents added that a collection of rules is established to study what could happen in real-life situations.

The chart analysis shown in figure 3 depicts that more of the respondents mentioned that computer-based modeling is also known as computational modeling. The respondents defined computational modeling as the process of representing a real-world through the use of a computer system. The respondents also outlined some examples of common computational models as: earth simulator models, weather forecasting models, flight simulator models, neural network models, molecular protein folding models, etc.

The graph plotted in figure 4 depicts that a higher number of the respondents agree that computer-based modeling applications are advantageous in learning fields as students tend to gain greater understanding of a real-life situation. The respondents also added that computer-based modeling technique could help to identify problem areas or bottlenecks, evaluate the cause of the changes and in turn propound appropriate solutions.

The graph plotted in figure 5 shows that a significantly high amount of the respondents pointed out that student do not have the opportunity for physical interaction with their instructors when using computer-based modeling as instructional tool. The respondents further explain that the hardware or software required for the teaching and learning processes can be relatively expensive. The respondents added that the development of computer-based learning can also be time consuming.

The chart analysis in figure 6 show that a greater number of the respondents obliged that modeling based learning enhances learners thinking abilities. The respondents also stated that models are relatively useful as they are used for helping students gain quantitative skills as well as computational skills.

CONCLUSION

The discussion in this paper is focused on computer-based modeling and its applications in education system. The paper highlighted some of the importance computer-based modeling in learning fields. The paper identifies computer-based modeling as a technological innovation used for the teaching and learning of abstract concepts in schools especially for science which is practically oriented. The paper also affirmed that computer-based models have the potential that could enhance instructional outcomes and ensures effectively educational management.

REFERENCE LIST

- Augustina, D. N. & Morenike, A. D. (2014). Effects of Computer Simulation Package, Gender and Parental Education on Nigerian Secondary School: Students' Attitude Towards Biology. 21 St Century Academic Forum Conference Proceedings. Vol. (1). Pp. 114-136.
- Jane, M. W. & Science, M. E. D. (2017). Effects of Computer-Based Simulations Teaching Approach on Students' Achievement in the Learning of

Chemistry among Secondary School Students in Nakuru Sub County. Kenya. 8(5). Pp. 65-75.

Lee, W. (2010). Desktop-Based Virtual Reality Technology Support. Pp. 211-224.

Mengistu, A. & Kahsay, G. (2015). The Effect of Computer Simulation used as a Teaching Aid in Students' Understanding in Learning the Concepts of Electric Fields and Electric Forces. Latin- American Journal of Physics Education. Vol. 9(2). Pp. 3.

Rutten, N., Van Joolingen, W. R., & Van Der Veen, J. T. (2012). The learning effects of computer simulations in science education. Computers and Education. Vol. 58(1). Pp. 136-153.

Sasikala, P. (2016). A Study on Simulation Methods in Academic Success With Reference To Teaching Biology for Education Students. Vol. 7(11). Pp. 164-168.

**EXPLORING THE LEGACY OF FIRST WORLD WARMIN
ROMANIA AND AZERBAIJAN**

Iosefina BLAZSANI-BATTO¹, Ulviyya KHALILOVA²

**¹Arizona State University, Tempe-Phoenix, US/ Romanian Language Institute,
Bucharest, Romania/ Faculty of European Studies, Babes-Bolyai University, Cluj-
Napoca, Romania, International Relations, ORCID: 0000-0002-7975-3800**

**²PhD student, School of Social Policy, University of Birmingham, Sociology,
ORCID: 0000-0002-8770-0418**

Abstract

The paper proposes a project that emphasizes the need to disseminate and transmit the importance of guaranteeing the understanding and preservation of historical heritage. The aim of this study is to place the framework for the study about the impact of the 1918 historical changes upon countries such as Romania and Azerbaijan.

We specify in our approach, that we will focus on the analysis of some relevant historical aspects regarding the field of democracy, feminine awareness, and educational cooperation. For that, the study case will emphasize the historical, social and cultural context of the creation both new countries, Republic of Azerbaijan and Great Romania at the end of the First World War.

Following the Union of 1918, Romania became a medium-sized state in Europe, occupying the 10th place in terms of area and the 8th place in terms of population. After the Union of 1918, the main task of Romania's political leadership was the integration of the historical provinces within the unitary national state. At the same time, it was necessary to ensure equality of rights for all citizens of the country, regardless of race, nationality, religion or language. Thus, as a result of the ratification by King Ferdinand of the acts of union, all the inhabitants of the respective historical provinces became Romanian citizens, with rights and obligations equal to those of the Old Kingdom. The most important reforms were: self-determination - the right of peoples to decide their own fate, electoral law - universal suffrage (1918), agrarian reform - land dispossession of peasants (1921), electoral reform - universal, equal, direct and secret vote; only men over 21 (1918), financial reform - unitary tax system; taxation was proportional to income (1921), education reform - primary education was compulsory and free, being extended throughout the country

The history of the Azerbaijan Democratic Republic dates to the early 20th century. The downfall of the Russian Empire also paved the way of declaring independence in 1918 during the political turmoil in the South Caucasus. The historical root of Azerbaijan Democratic Republic can be traced back the emergence of new intelligentsia, which contributes to the acceptance of democratic ideals in the societal level. Azerbaijan Democratic Republic is referred to the first secular democratic republic in the Turkic and Muslim worlds. In the history of Azerbaijan, women political empowerment was achieved to grant the right of suffrage to women in 1919. Looking back on history also reveals that the literate society was the foundation for the birth of democracy. Secular education in the example of Muslim Boarding School for Girls, which was established before the declaration of independence in Azerbaijan evoked a response towards

how democratic and societal changes were promoted by Azerbaijan Democratic Republic. Baku State University, established as the first higher education institution in Azerbaijan in 1919, also manifests that the seeds of democratic ideals (e.g., equal rights of education, women suffrage, parliamentary system) was sown before the declaration of the independence of Azerbaijan Democratic Republic.

Methodologically, the chronological perspective, used in this exegesis illustrates the description of the historical heritage in a spatial and temporal context. There is analysed the impact regarding crossroads of mentalities that facilitate the revival of democratic outcomes in contemporaneity.

In conclusion, we affirm that such a revived perspective becomes a framework for reflection and dialogue on an economic, cultural, and social level to re-establish cooperation taking into account the development of the process.

Keywords: Heritage, Innovation, Democratic Relations, Feminism, Reforms

EFFECTS OF CLASSROOM ENVIRONMENT ON STUDENTS' LEARNING: A SURVEY

*Dr. Muhammad Safdar Bhatti, **Muhammad Tahir Khan, ***Maria Noor,
****Quratulain

*Department of Translation Studies, The Islamia University of Bahawalpur-Pakistan

**Sibling Academy of Quality Education, Bahawalpur-Pakistan

***Govt. Sadiq College Women University, Bahawalpur-Pakistan

****Sibling Academy of Quality Education, Bahawalpur-Pakistan

Abstract

Class environment plays a leading role in uplifting students' learning and achieving national educational goals in due course of time. Good classroom arrangement inspires and encourages children to easily interact with each other and develop various skills including language and social behavior. Conducive classroom environment helps the teachers to teach effectively and the students to learn with ease and perform better academically. Use of proper available teaching and learning resources in the classrooms enhances learning outcomes of the students. It has positive impacts on improving students' learning. Poor classroom physical arrangement may affect children's free movement and can result into social behavior problems. The main objective of the present study was to explore the effects of classroom environment on students' learning at university level and recommended measures for its further improvement. The population of study comprised of all the teachers teaching at B.S. level and students studying in B.S. (Translation Studies) in the Islamia University of Bahawalpur-Pakistan. 120 teachers and 120 students were selected from population through simple random technique. As the study was descriptive type in nature, so a self-developed questionnaire comprising on Five-point Likert scale was applied to collect requisite information from respondents. The collected data was later on organized, tabulated, analyzed and interpreted by using descriptive statistics comprising on frequency score, percentages, mean score, standard deviation and t-value. It was found from the results of the study that availability and use of physical and instructional classroom environmental facilities including ICT innovative instructional material in the classrooms proved helpful indicators for improving students' learning outcomes at B.S. level.

Keywords: Classroom learning environment; Teaching Methods; ICT Instructional Material; Teacher Training; Students learning.

Introduction

Class environment refers to the use of existing physical and instructional resources as well as the maintenance of discipline in the classroom for successful teaching and improved students' learning (Williams, 2016). It combines internal and external variables like curriculum, instructional techniques, instructors' interactions with students, learning atmosphere, academic and social environment and support services utilized in the classroom for teaching and learning (Jawaid & Aly 2014). It is a comprehensive range of tactics and abilities that assists teachers in keeping pupils' attention organized and actively engaging in classroom activities to create fruitful results (Arshad et al., 2018). Planning, organizing, communicating and coaching are all

part of it. It also necessitates instructors' professionalism, initiative, perseverance, devotion, job commitment and flexibility to adapt according to pupils' socio-cultural and intellectual qualities (Abel, 2011).

Students' learning is a systematic process of acquiring information or skills in or outside educational institutions via formal or non-formal educational systems (Lawal, 2014). Applying numerous pedagogical techniques in classrooms yields good outcomes for increasing teaching quality and promoting student learning, which is crucial in improving students' academic achievement (Ramli et al. 2014). It focused on educational institutions' social and physical surroundings. The social environment refers to interactions between teachers and students and their active participation in classroom teaching and learning activities. In contrast, the physical environment includes classroom design, decoration, lighting, color, ventilation, seating arrangements and ICT related instructional equipment (Earthman, 2002, Tanner & Lackney, 2006).

Instructors employ a variety of teaching approaches in the classroom, such as lectures and discussions, to make the teaching and learning process more successful and productive. The discussion technique is the process of students discussing a given topic, allowing them to share their opinions openly, building their confidence and increasing their learning (Ten Have, 2017). It creates a better learning environment by increasing student learning (Malik & Rizvi, 2018). Another teaching style that has assisted teachers in engaging pupils via active and physical engagement in learning activities is the activity-based method. This strategy enhances pupils' learning ratio through practical application (Mishra & Koehler, 2016). Students actively participate in activity-based learning, which increases their interest in academics and encourages them to study (Finn, 2010; Noreen, 2018). It was also shown that the deductive teaching technique was more successful in overcrowded public school classrooms (Shahzadi, 2019). Students who were taught using the accelerated learning approach performed well because they were interested in their studies and had a high level of knowledge to handle issues connected to the cognitive learning domain from the knowledge level to the assessment level (Shams, Arshad & Ahmed, 2019).

The classroom environment has a positive impact on student's academic achievement because physical facilities such as furniture, electricity, painted walls, drinking water, models, charts, overhead projectors and other ICT related instructional material encourage students to participate in classroom activities, which helps them achieve high grades in exams (Kausar, Kiyani & Suleman, 2017). Providing physical amenities to schools, such as a well-equipped library, clean drinking water, a well-furnished classroom and a laboratory with relevant appliances is one of the most critical components in improving instruction and enhancing students' learning (Omae et al. 2017). School support facilities such as an I.T lab, a tablet, a first aid box, classroom with ventilation, a storage room, cooling and heating systems, a staff room, and a well-stocked library with appropriate volumes are critical for providing outstanding teaching and learning (Arshad, Ahmed & Tayyab, 2019). It was discovered that a lack of a favourable classroom atmosphere, non-supportive instructors' attitudes, a lack of pedagogical abilities and disruptive student conduct create barriers to effective teaching and more excellent student learning (Ahmed, Faizi & Akbar, 2020).

The primary obligation of the state government is to provide a favourable classroom environment for both instructors to engage in effective teaching and students to engage in qualitative and productive learning. Provincial governments in Pakistan were declared constitutionally accountable for providing maximal physical and instructional facilities to educational institutions at all levels to attain educational goals on time. Nonetheless, most

departments lacked instructional infrastructure, negatively impacting the entire educational process, including students' learning results. As a result, the needed objectives for enhancing the institutional classroom environment and boosting student learning have not been met. Numerous elements are responsible for the down gradation of students' learning outcomes in the region. Thus it was chosen to perform a research study on the "Impact of classroom environment on students' learning at B.S. level.

Research Objectives

The current study was designed to achieve the following objectives:

- To explore the classroom environment.
- To identify the factors of students' learning.
- To find out the effects of classroom environment on students' learning at the B.S. level.

Research Questions

The research questions of the current study were:

- What is the classroom environment?
- What are the factors of students' learning?
- How does the classroom environment affect students' learning at the university level?

Literature Review

The classroom environment, which includes social, physical, and emotional variables, aids in facilitating the teaching and learning process and achieving educational goals. It is the job of instructors to create a good classroom atmosphere to increase students' learning since this fosters a successful teaching and learning process (Bierman, 2011). It relates to educational ideas, social and physical environments, cognitive domains, instructional instruments, teaching techniques, interactions between teachers and students, and so on (Patrick, Ryan & Kaplan, 2007). It assists instructors in attracting students' attention to take an interest in studies through active involvement in classroom activities, hopes to establish teachers-pupil relationships, and answers students' academic challenges (Bandello, 2015). Parents' socioeconomic status, school infrastructure, parental education, classroom atmosphere, positive attitude of instructors, supportive attitude of management, students' motivation, and students' willingness to study are the primary elements influencing students' learning.

Classroom environments that include sufficient lighting, a bright atmosphere, ICT instructional tools, cabinets and shelves, an electric power supply, air coolers or ceiling fans, and audio-visual aids play an active part in increasing students' academic progress. Small classroom sizes, insufficient ventilation, high classroom temperatures, a lack of ICT instructional teaching aids, insufficient desks, unsuitable seating arrangements, a lack of fresh air, and overcrowded classrooms all negatively influence students' success (Umar, 2017). Providing adequate physical and instructional facilities in classrooms has been discovered to have a favourable influence on increasing students' learning (Kilel, 2012), since this learning environment is required for improving students' learning outcomes. Teachers' improved communication skills and using various teaching approaches in the classroom are essential elements in improving students' learning. A relaxed and welcoming learning atmosphere is essential for improving student learning (Sulaiman, Mahbob, & Azlan, 2011).

A conducive learning environment helps kids study more readily (Encyclopedia Britannica, 2010). It is a setting that creates conditions that make it easier for kids to work (Longman

English Dictionary, 2010). Khalid (2008) goes on to define a suitable learning environment as follows:

The setting meets the demands of its participants not only in terms of the development of numeracy and literacy abilities but also in terms of linking the group's economic and occupational needs to literacy with their learning activities" (Khalid,2008).

A conducive classroom atmosphere allows teachers to teach more effectively while allowing pupils to learn more efficiently and achieve academically. Using appropriate accessible teaching and learning tools in classrooms improves student learning results. It has a good influence on pupils' learning (Qamar et al., 2018). It comprises many components such as room size, lighting, temperature, walls, ventilation, whiteboards, mats, seats, floor, Computers, and other materials that positively impact student learning (Suleman & Hussain, 2014). The essential qualities that improved children's learning were school buildings, electricity, natural/artificial lighting and classroom ventilation, drinking water, washrooms, and playgrounds (Awan, 2018). Pupils' academic success was higher in well-furnished, small class-size rooms with more lavish amenities than in extensive class-size courses (Olufemii & Olayinka) (2017).

Teaching techniques are ways that instructors employ in classrooms to give lessons to students based on curricular instructional objectives that must be satisfied to promote students' learning outcomes (Buseri & Dorgu, 2011). Using diverse teaching methods, skills, techniques, pedagogical approaches, and instructional strategies in classrooms assists teachers in successful teaching and assists students in a clear understanding of the lesson, which proves to be essential elements in increasing their learning (Chen, Zeng & Yang, 2010). Lecture, discussion, questioning, teamwork, talk chalk, field trip, modelling, simulation, dramatic, role-playing, enquiry, discovery, demonstration, Dalton plan, programmed learning, experimentation, programmed learning, project, microteaching, and mastery learning methods are examples of these methods. They not only assist teachers in teaching more efficiently, but they also assist students in improving their learning, which ultimately enhances their academic success (dorgu, 2015).

Using instructional and information technology during classroom instruction is critical to students' successful and profitable high academic attainment (Iqbal, 2005). Using multimedia, computer, charts, projectors, graphs, the internet, maps, mock-ups, and other associated ICT elements in courses can improve the quality of students' learning. Yet, sophisticated creative ICT pedagogical soft goods and equipment are not adequately employed in courses owing to instructors' lack of professional training, which negatively impacts students and learning (Weiss, 2007; Oliver & Limpman, 2007; Suleman et al., 2011). It was discovered that the use of information and communication technological (ICT) devices such as laptops, computers, multimedia, smartphones, projectors, tablets, and LCDs in classrooms, offices, and homes by teachers and students resulted in revolutionary changes in the teaching, evaluation, assessment, and learning processes. Presentations delivered to students in classrooms through LCD projectors made classroom teaching and learning activities more appealing and productive and yielded positive outcomes in enhancing students' learning (Ahmed, Arshad & Tayyab, 2019). It is concluded that efficient usage of ICT tools by teachers can aid in improving students' learning (Imran, Mahmood & Ahmed. 2020).

A conducive classroom atmosphere benefits instructors' successful teaching and students' learning results. It consists of the floor, walls covered with charts, maps, windows, seats or desks, whiteboards, LCD or computers, dice, and cabinets. When students are content and feel at ease in the classroom, they do better academically than when they are uncomfortable, which

can demoralize them and result in poor learning results (Fisher, 2008). A well-organized, well-equipped, and well-facilitated classroom environment favours students' academic progress (Suleman, Aslam & Hussain, 2014). It causes behavioural changes in kids, indirectly enhancing their academic performance (Isaiah, 2013). Furthermore, research has revealed that the classroom atmosphere significantly influences students' academic achievement (Akomolafe & Adesua, 2015). Another study demonstrated that a favourable classroom environment increases students' learning (Manca et al. 2020).

Research Methodology

The investigation was descriptive. For data collecting, the quantitative technique was deemed appropriate. The study population included all students from the Islamic Learning faculty of The Islamia University of Bahawalpur in Pakistan. The study's sample consisted of 200 BS 1st semester students enrolled in Spring-2022 from three departments (Pakistan Studies, Translation Studies and History). For each item, the researchers computed the frequency, percentage, mean, and standard deviation for descriptive analysis. SPSS was used to evaluate the replies (17 versions).

Results and Data Analysis

Table 1: Teachers use classroom activity-based methods to improve students' learning.

Sr. No.	Options	Frequency	Percentage	Mean Score
1	Strongly Agree	19	9.5	3.02
	Agree	51	25.5	
	Undecided	57	28.5	
	Disagree	60	30.0	
	Strongly Disagree	13	6.5	
	Total	200	100.0	

The respondents in the preceding table expressed their views on the statement that teachers employ activity-based methods in classrooms to improve students' learning. According to the statistics, 9.5% highly agreed, 25.5% agreed, 28.5% were indecisive, 30% disagreed, and 6.5% strongly disagreed. The assertion was supported by a mean score of 3.02. As a result, most responders (36.5%) disagreed with the statement.

Table 2: Teachers are trained to use ICT in their teaching-learning process.

Sr. No.	Options	Frequency	Percentage	Mean Score
2	Strongly Agree	39	19.5	3.16
	Agree	44	22.0	
	Undecided	52	26.0	
	Disagree	40	20.0	

	Strongly Disagree	25	12.5	
	Total	200	100.0	

The respondents in this table expressed their views on the assertion that teachers are educated to use ICT in their teaching-learning process. According to the research, 19.5% highly agreed, 22% agreed, 26% were indecisive, 20% disagreed, and 12.5% severely disagreed. The assertion was supported by a mean score of 3.16. As a result, 41.5% of respondents agreed with the statement.

Table 3: Conducive classroom environment developed motivation among the teachers and the students.

Sr. No.	Options	Frequency	Percentage	Mean Score
3	Strongly Agree	79	39.5	3.53
	Agree	40	20.0	
	Undecided	18	9.0	
	Disagree	33	16.5	
	Strongly Disagree	30	15.0	
	Total	200	100.0	

In this table, respondents expressed that a pleasant classroom atmosphere fosters motivation in both instructors and pupils. According to the statistics, 39.5% strongly agreed, 20% agreed, 9% were unsure, 16.5% disagreed, and 15% strongly disagreed. The assertion was supported by a mean score of 3.53. As a result, most respondents (59.5%) agreed with the statement.

Table 4: Proper arrangements of the ventilation system are available in classrooms.

Sr. No.	Options	Frequency	Percentage	Mean Score
4	Strongly Agree	57	28.5	3.38
	Agree	52	26.0	
	Undecided	18	9.0	
	Disagree	56	28.0	
	Strongly Disagree	17	8.5	
	Total	200	100.0	

The respondents in the preceding table expressed their views on the assertion that suitable ventilation systems are present in classrooms. According to the statistics, 28.5% highly agreed, 26% agreed, 9% were indecisive, 28% disagreed, and 8.5% severely disagreed. The assertion was supported by a mean score of 3.38. As a result, 54.5% of respondents agreed with the statement.

Table 5: A.V. aids helped the teachers to improve the classroom environment.

Sr. No.	Options	Frequency	Percentage	Mean Score
5	Strongly Agree	63	31.5	3.45
	Agree	37	18.5	
	Undecided	48	24.0	
	Disagree	34	17.0	
	Strongly Disagree	18	9.0	
	Total	200	100.0	

In this table, respondents express their thoughts on the assertion that A.V. aids helped teachers improve the classroom atmosphere. According to the research, 31.5% highly agreed, 18.5% agreed, 24% were indecisive, 17% disagreed, and 9% severely disagreed. The mean score was 3.45 endorsed the statement. As a result, most respondents (50%) agreed with the statement.

Table 6: Sufficient Furniture is available in classrooms.

Sr. No.	Options	Frequency	Percentage	Mean Score
6	Strongly Agree	55	27.5	3.41
	Agree	52	26.0	
	Undecided	27	13.5	
	Disagree	51	25.5	
	Strongly Disagree	15	7.5	
	Total	200	100.0	

In this table, respondents responded to the assertion that fine furniture is available in classrooms. According to the research, 27.5% highly agreed, 26% agreed, 13.5% were indecisive, 25.5% disagreed, and 7.5% severely disagreed. The assertion was supported by a mean score of 3.41. As a result, most respondents (53.5%) agreed with the statement.

Discussion and Conclusions

Providing favourable classroom environmental facilities to educational institutions at the university level assists teachers in teaching effectively, eventually proving to be a critical component in boosting students' learning (Williams, 2016). Many previous research studies found that teachers' use of various teaching methods such as lectures, discussion methods, activity-based methods, and deductive methods help teachers actively engage students to participate in classroom activities, which improves their learning outcomes (Ten Have, 2017; Mishra & Koehler, 2016; Finn, 2010; Noreen, 2018). According to the findings of this survey, the majority of respondents (67.5%) believe that instructors' use of various teaching techniques in classrooms, such as activity-based method, lecture method, and discussion, allow teachers to teach better, which ultimately increases students' learning. According to previous research,

students are keenly interested in classroom activities when physical amenities such as furniture, electricity, painted walls, drinking water, models, charts, overhead projectors, and other ICT-related instructional materials are provided (Kausar, Kiyani & Suleman., 2017). University support facilities such as an information technology lab, a tablet, a first aid box, classrooms with ventilation, a storage room, cooling and heating systems, a staff room, and a well-stocked library with appropriate volumes are critical for providing effective teaching and learning (Arshad; Ahmed. &Tayyab,2019). It was also discovered that a lack of a favourable classroom atmosphere, non-supportive instructors' attitudes, a lack of pedagogical abilities, and disruptive student conduct create barriers to effective teaching and excellent student learning (Ahmed, Faizi & Akbar., 2020). According to this survey's findings, most respondents (68.3%) believe that instructors' usage of A.V. aids in the classroom draws students' attention to take a great interest in classroom activities, which increases their learning skills.

It was established that a pleasant classroom setting improves students' learning results. The availability and utilization of physical and sophisticated creative ICT-related instructional facilities and teaching techniques in classrooms capture students' attention to actively participate in classroom activities, which eventually increases students' learning. It includes furniture, electricity, drinking water, models, charts, well-equipped classrooms, laboratory I.T Lab, tablet, first aid box, ventilation, store room, cooling and heating systems, staff room, and well-equipped library, room size, temperature, ventilation, whiteboard, mats, seats, floor, natural/artificial lighting, washrooms facilities and playground, education of parents, parents' socioeconomic conduct, classroom setting, positive attitude of teachers. It was also established that a lack of a favourable classroom atmosphere, non-supportive instructors' attitudes, a lack of pedagogical abilities, and disruptive student conduct create barriers to effective teaching and excellent student learning.

Suggestions and Recommendations:

Following suggestions and recommendations were made by the researchers:

- In the current state of Pakistan, the relationship between the classroom atmosphere and student academic performance has produced positive outcomes.
- All schools should have enough classroom space so that pupils don't have any issues with the facilities.
- Physical classroom environment and advanced creative ICT-related instructional facilities may be offered in departments on a priority basis to improve student's learning at the university level.
- Teachers may be given access to short-term ICT refresher training courses to use advanced instructional technology in the classroom appropriately.
- Pupils may be inspired to participate actively in classroom activities.
- Develop strong relationship with teacher and students.

References:

1. Abel EO (2011) Teachers' Characteristics and their Attitudes towards Classroom Management. Calabar: Nigerian Rapid Educational Publishers, Nigeria.
2. Ahmed G, Faizi WUN, Akbar S (2020) Challenges of Novice Teachers and Strategies to Cope at Secondary Level. Global Regional Review V: 403-416.

3. Akomolafe CO, Adesua VO (2015) The Classroom Environment: A Major Motivating Factor towards High Academic Performance of Senior Secondary School Students in South West Nigeria. Journal of Education and Practice 6: 34.
4. Alvi MH (2016) A Manual for Selecting Sampling Techniques in Research. Munich Personal RePEc Archive. University of Karachi, Iqra University.
5. Arshad M, Qamar QA, Ahmed Saeed A (2018) Influence of Classroom Management Strategies on Students Learning, American Based Research Journal 7: 12.
6. Arshad M, Ahmed G, Tayyab M (2019) Assessing the Effects of School Support Facilities on Academic Achievement at Punjab Education Foundation Partner Schools. European Online Journal of Natural and Social Sciences 8: 2.
7. Asiamah N, Mensah HK, Oteng-Abayie E (2017) General, Target, and Accessible Population: Demystifying the Concepts for Effective Sampling. The Qualitative Report 22: 1607-1621.
8. Awan NM (2018) Comparative study of availability and quality of physical facilities in public and private schools in the Punjab. Journal of Elementary Education 28: 99-107.
9. Bandele SO (2015) Classroom Management Techniques at Secondary Level and Developing a Model for Urban Schools for District Peshawar (M.Phil Unpublished Thesis). Faculty of Education, Allama Iqbal Open University Islamabad.
10. Best JW, Kahn JV (2016) Research in education. Pearson Education India.
11. Bierman KL (2011) The promise and potential of studying the "Invisible hand" of teacher influence on peer relations and students outcomes: A commentary. Journal of Applied Developmental Psychology 32: 297.
12. Buseri JC, Dorgu TE (2011) The relevance of instructional materials for effective Curriculum delivery n Nigeria. Journal of issues in professional Teacher Education (JTIPTe) 2: 9.
13. Chen Q, Zeng F, Yang Z (2010) Study on the effects of multimedia monitoring system in medical teacher's microteaching training. Coput Inf Sci 3: 241-243.
14. Dorgu E (2015) Different Teaching Methods: A Panacea for Effective Curriculum Implementation in the Classroom. International Journal of Secondary Education. Special Issue: Teaching Methods and Learning Styles in Education 3: 77-87.
15. Earthman GI (2002) School facility conditions and student academic Achievement. Los Angeles, CA: UCLA's Institute for Democracy, Education, and Access (IDEA).
16. Encyclopedia Britannica (2010) Concept of conducive learning environment. Vol.x. New York Encyclopedia Incorporated.
17. Finn PJ (2010) Literacy with an attitude: Educating working - class children in their own self - interest . Sunny Press.
18. Fisher ES (2008) The effect of Physical Classroom Enviornment on Literacy Outcomes: How 3rd Class Teacher use the Physical Classroom to implement a Balanced Litracy Curriculum. A Thesis presented to the Faculty of the Graduate School University of Missouri. Missouri.
19. Gay LR, Mills GE, Airasian PW (2009) Educational Research: Competencies for analysis and applications (9th ed.). Columbus, Ohio: Pearson Merrill.

20. Imran M, Mahmood A, Ahmed G (2020) An Analysis of the use of the Information Communication Technology (ICT): Possibilities and Hurdles among University Teachers. *Hamdard Islamicus* XLIII: 1.
21. Iqbal M (2005) A Comparative study of organizational structure, leadership style and physical facilities of public and private secondary schools in Punjab and their effect on school effectiveness. Unpublished PhD thesis. Lahore, Punjab, Pakistan: Institute of Education & Research, University of Punjab, Lahore.
22. Isaiah MN (2013) Linking the school facilities conditions to teachers' level of job dissatisfaction in the south central region of Botswana. International Review of Social Sciences and Humanities 4: 196- 205.
23. Jawaid M, Aly SM (2014) Learning environment in undergraduate institutes in Pakistan: determining factors and suggestions. J Postgrad Med Inst 28: 319- 323.
24. Kausar A, Kiyani AI, Suleman Q (2017) Effect of Classroom Environment on the Academic Achievement of Secondary School Students in the Subject of Pakistan Studies at Secondary Level in Rawalpindi District, Pakistan. Journal of Education and Practice 8: 24.
25. Khalid MU (2008) Creating a learner- friendly environment in all adult and non- formal education literacy centre. *Journal of Nigeria National Council for Adult Education (NNCAE)* 16: 151-158.
26. Kilei JK (2012) Factors Influencing Quality Training in Public Primary TTC in Rift Valley Zone, Kenya. Executive Med project, Moi University Ministry of Education. Report on Sector Review and Development in Sudan: Government printers.
27. Lawal F (2014) Students Reference Book on Learning and Remembering Techniques. Lagos: Scholastic and Allied Production Ltd.
28. Loeb S, Dynarski S, McFarland D, Morris P, Reardon S, Reber S (2017) Descriptive analysis in education: A guide for researchers. (NCEE 2017-4023). Washington, DC: U.S. Department.
29. Longman English dictionary online (2010) Concept of conducive learning environment.
30. Malik RH, Rizvi AA (2018) Effect of Classroom Learning Environment on Students' Academic Achievement in Mathematics at Secondary Level. Bulletin of Education and Research 40: 207-218.
31. Manca S, Cerina V, Tobia V, Sacchi S, Fornara F (2020) The Effect of School Design on Users' Responses: A Systematic Review (2008-2017). Sustainability 12: 3453.
32. Mills GE, Gay LR (2018) Educational Research: Competencies for Analysis and Application, 12th Edition, Kindle Edition. Pearson Education, Inc.
33. Mishra P, Koehler MJ (2016) Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. Teachers college record 108: 1017.
34. Noreen R (2018) A comparative study of effects of activity based teaching & traditional methods of teaching in mathematics at elementary level. Unpublished Thesis of Doctor of Philosophy in Education. Division of Education, The University of Lahore, Lahore.
35. Olufemii S, Olayinka AA (2017) School size and facilities utilization as correlates of secondary school students' academic performance in Ekiti state, Nigeria. European Journal of Alternative Education Studies 2: 69-82.

36. Omae NS, Onderi H, Benard M (2017) Quality implications of learning infrastructure on performance in secondary education: A small scale study of a county in Kenya. European Journal of Education Studies 3: 97-123.
37. Patrick H, Ryan A, Kaplan A (2007) Early adolescents perceptions of the classroom social environment, motivational beliefs and engagement. Journal of Educational Psychology 99: 83-98.
38. Qamar ZA, Arshad M, Ahmad G, Ahmad S (2018) Influence of Classroom Management Strategies on Students Learning. American Based Research Journal 7: 8.
39. Ramli NH, Ahmad S, Zafrullah M, Mohd T, Masri M (2014) Quality of Life in the Built & Natural Environment”Principals’ Perception on Classroom Physical Environment. Procedia - Social and Behavioral Sciences 153: 266-273.
40. Shahzadi I (2019) A comparative study deductive & traditional methods of teaching biology at secondary school level. Unpublished Thesis of Doctor of Philosophy in Education. Division of Education, The University of Lahore, Lahore.
41. Shams AK, Arshad M, Ahmed G (2019) A Comparative Study to Analyze the Efficiency of Accelerated Learning to Facilitate the Understanding of English Language at Secondary Level. Global Social Sciences Review (GSSR) IV: 248- 254.
42. Sulaiman WI, Mahbob MH, Azlan AA (2011) Learning Outsides the Classroom: Effects on Student Concentration and Interest. Procedia Social and Behavioral Sciences 18: 12-17.
43. Suleman Q, Aslam H, Javed T, Hussain I (2014) Effects of Classroom Physical Environment on the Academic Achievement Scores of Secondary School Studies in Kohat Division, Pakistan. International Journal of Learning & Development 4: 71-82.
44. Tanner CK, Lackney JA (2006) Educational facilities planning: leadership, architecture, and management. Pearson.
45. Ten Have P (2017) Doing conversation analysis. Sage Publication. The Peak Performer Center, (2019). Useful Accelerated Learning Techniques.
46. Umar AM (2017) The Effect of Classroom Environment on Achievement in English as a Foreign Language (EFL): A Case Study of Secondary School Students in Gezira State: Sudan. World Journal of English Language 7: 4.
47. Weiss A (2007) Creating the Ubiquitous Classroom: Integrating Physical and Virtual Learning Spaces. The International Journal of Learning 14: 1-4.
48. Borghi S, Mainardes E, Silva E (2016) Expectations of higher education students: A comparison between the perception of student and teachers. Teritary Education and Management 22: 171-188.

TRAINING CHILDREN TO RECOGNIZE BASIC MATH OPERATIONS VIA DICES

FATHIN NABILA JASMIZAM¹, NATALIA JAIKOH ALEXANDER², NUR FARAH
ALISHA BINTI ALIMIN³, DAYANG SALMA ATIKA AWANG LATIF⁴

*^{1,2} Keningau Vocational College, Early Childhood Education, Keningau, Sabah Institute

Abstract

This project examined the usage of a teaching aid named “Counting Cube” to teach children to count basic numbers and to perform fundamental mathematical operations. The teaching aid was a pentagon-shaped box mathematical questions and numbers could be attached on its surface for children to solve and comprehend when playing with it. Most teachers at kindergartens struggled to teach basic numbers and mathematical operations. These skills are fundamental to children’s cognitive development and to prepare them for the next stage in learning. Therefore, their mastery of these skills is pivotal in their school education. This teaching aid was developed to assist the children gain better understanding of these numerical concepts and operations. The specific purpose of this teaching aid was to study whether the children that were studied could recognize numbers after using the teaching aid. The research examined whether the children were able to distinguish the basic number from 1 to 5 after the intervention. Observation checklist and interviews were used to collect data from the children and the teachers. the target group was three children from a preschool. The data collection was made through checklist forms and interviews. The result of this study showed that two per three of the children successfully accomplished the learning outcomes that were designed based on the objectives. It showed that this teaching aid has a great potential to be improved and to be fully utilized as a teaching aid across the local preschools. The findings also indicated that most of the children displayed greater level of motivation when the teaching aid was used in the classroom. They were able to demonstrate better understanding of the mathematical concepts and operations.

Keywords: Mathematical operations, children, cognitive development.

REGIONAL AUTONOMY AS AN INDEPENDENT POLICY

Intan Adipradani ABRORO¹, Lita Dwi ARIYANTI², Hendri Hermawan
ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAN⁵,

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0595-9862>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0013-0230>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

The research aims to describe the study of regional autonomy. The research uses the literature review method. Regional autonomy itself is the right, authority, and obligation of autonomous regions to regulate and manage their own government agencies and the interests of local communities in accordance with statutory regulations. With the existence of regional autonomy, each region in Indonesia can make their own policies, but this does not conflict with the 1945 Constitution and remains based on Pancasila. Although there is an autonomy system, the Indonesian government is still centralized by the central government which is domiciled in the capital. Regional autonomy has the aim of improving community services that are getting better and developing democratic life in Indonesia.

Keywords: Regional autonomy, Constitution, Pancasila, government, Indonesia

**THE OVERVIEW OF PROBLEMS LEARNED IN HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS IN PAKISTAN**

ZOHAIB HASSAN SAIN

Superior University, 0000-0001-6567-5963

ABSTRACT

The purpose of this study is based on exploratory research to identify “The overview of problems learned in Higher Education Institutions in Pakistan”. The exploratory research approach is used to achieve the objectives of the study in less time and with inexpensive means. Pakistan is facing a lot of challenges in the education sector such as curriculum, few training institutions, corruption in education, teachers’ behavior, and less research work. Emerging Issues in the education sector are fewer training institutions and the trend toward research work which is essential to follow for the growth and strength of any economy. The purpose of our research is to identify the major challenges in the educational sector in Pakistan which the educational sector is suffering for the last few years. The researcher used triangulation to carry out the reliability and validity of the data for results. So, to conduct this triangulation the researcher used questionnaires for the students, questionnaires for the teachers, and interviews with the management. . In this regard primary data was collected from the focused group of students using a sample of 100 questionnaires for each university filled by the students of the selected five universities. The findings highlight the positive relationship of quality education with curriculum, few training institutions, corruption in education, teachers’ behavior, and less research work. These challenges caused restrictions in accomplishing competent teaching and learning with respect to quality education. According to the current situation in Pakistan, the same challenges are being faced.

Keywords: Curriculum, Corruption, Teachers’ Behavior, Research Work.

**STUDENTS ASSESSMENT OF ONLINE EDUCATION DURING THE COVID-19
EPIDEMIC: AN ANALYSIS**

ZOHAIB HASSAN SAIN

Superior University 0000-0001-6567-5963

ABSTRACT

The purpose of this study was to assess the online instruction given to students during the COVID-19 epidemic. At the four universities of Lahore city that were the center of the study, 650 students pursuing undergraduate, graduate, and doctoral degrees participated. A mixed method was used to design the research using both qualitative and quantitative components. An online survey was employed during the quantitative phase. Online in-depth interviews using a semi-structured interview form were carried out during the qualitative phase. Local Lahore, Pakistan, inhabitants were among the responses. The content analysis led to the identification of 21 categories and three major themes. The following themes were accomplished: "It could have been better!" for their suggestions, "Face-to-face education is better!" for the bad parts of the student's experiences, and "Better than nothing!" for the positive aspects of their experiences. It has been decided that a technology approach should be employed to further expand the distance education curriculum in the four universities that have been selected.

Keywords: Covid-19, Distance Education, Online Education, University Students.

**IMPROVING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF UNIVERSITY TEACHERS
IN THE FIELD OF HEALTHCARE: EXPERIENCE OF COOPERATION WITH EU
UNIVERSITIES BASED ON INTERNATIONAL PROJECTS**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRETMENLERİNİN SAĞLIK ALANINDA MESLEKİ
YETERLİLİKLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ: ULUSLARARASI PROJELERE
DAYALI AB ÜNİVERSİTELERİYLE İŞBİRLİĞİ DENEYİMİ**

Yunusov A.R.

Assoc. Prof., Fergana State University, Uzbekistan

Abstract

International cooperation between universities opens up new opportunities for the dissemination of the advanced experience gained in developing requirements for the competencies of teachers of a modern university. In the article investigated the international cooperation with EU universities on the development and enhancement of professional competence of universities teaching staff in the field of healthcare in Uzbekistan and Kazakhstan.

Keywords: professional competencies, "multiplier effect", academic exchange, five basic competencies in the context of preparation of university teachers.

Özet

Üniversiteler arasındaki uluslararası işbirliği, modern bir üniversitenin öğretmenlerinin yetkinliklerine yönelik gereksinimlerin geliştirilmesinde kazanılan ileri deneyimin yaygınlaştırılması için yeni fırsatlar sunmaktadır. Makalede Özbekistan ve Kazakistan'da sağlık alanında eğitim veren üniversitelerin mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda AB üniversiteleri ile uluslararası işbirliği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: mesleki yeterlilikler, "çarpan etkisi", akademik değişim, üniversite öğretmenlerinin hazırlanması bağlamında beş temel yetkinlik.

OBJECTIVES

The concept of modernizing modern university education is to form an integral system in 4 categories - knowledge, skills, experience and competence.

Competence means a proven ability to use knowledge, skills and personal, social and/or methodological abilities in situations of work, learning and/or for professional and personal development.

What competencies should university teachers have in the formation of these categories, how will they be reflected in the professional training of future specialists, how to implement them in the educational process?

The development of competencies is an object of the learning process and the educational program.

.Developed and implemented by the project team of Fergana State University on TEMPUS / ERASMUS+ programs in 2005-2018. EUtraCeFer -Europa- Uzbek Training Center of

Vocational Teachers (2007-2009), UnivEnt -Enhancement of Role of Universities in Transfer of innovations into Enterprise (2010-2013), ModeHEd - Modernizing of Health Education in Universities (2015-2018) gaining rich experience of cooperation with universities of the countries, exchange of students and professors, creation of many specially equipped teaching and research laboratories, comparison and development of textbooks and teaching materials.

OUTLINE

1. Dealing partnership as a defining component of the life of ERASMUS+ projects: “Multiplier effect”.

Partners from EU: Germany- HTWK Leipzig, (HTWK Leipzig)- Grantholder, Slovakia-University Pavol Jojef Shafarik, (UPJS), Czechia Charles University of Prague (CUNI).

Partners from Uzbekistan: FerSU – local coordinator, TMA, Buhara State Medical Institute - BuhSMI, Uzbek Sport and Physical Culture Institute - UzSPhCI, AndSU, NamSU, KSPI and two non academic organization - Uzbek

2

Medical - Pedagogical Association - UzMPA, Center of Development of Medical Education within Ministry of Healthcare of Uzbekistan - CDME.

Partners from Kazakhstan: S.D.Asfendiyarov Kazakh Nat. Medical University - KNMU, South Kaz. St. Pharmaceutical Academy- SKPHA, Kaz St. Wumens teacher Training Institute - KSWTTI .).

The relationship of mutual cooperation continues during and after the end of the project and ensures the successful sustainability of the project, as well as achieve a "multiplier effect" of the project results, when the partners themselves are already conducting inter-partnership relations - academic exchange under the Erasmus+ program, which has already become traditional for European students and teachers after the end of the project.

As a result of the academic mobility of the teaching staff at TMA, BuhSMI, several textbooks for students were published together with international colleagues, namely with HTWK Leipzig, UPJS, CUNI. KNMU

BuhSMI has been interacting with UPJS within the framework of the Erasmus+ program since 2016.

During this period, there have been multiple exchanges between teachers and students.

On April 29, 2019, a visit of a delegation began, which included Prof. Dr. S. Tomaschikova, Head of the Department of British and American Studies, Assoc. Prof. Timkova, Prof. J. Macheyova, The visit took place within the framework of the BGMI and Erasmus+.

During the meeting, issues of academic mobility of teachers and students, the possibility of students receiving a double diploma, teaching doctoral students and defending dissertations, conducting joint research, organizing and conducting scientific and practical conferences, joint development of teaching aids and educational medical literature were discussed.

Academic three-month student mobility of two undergraduates from February 2 to May 5, 2019 - N. Irgasheva and Z.Dadakhonova took place between FSU and UPIS, and in January 2019 academic mobility of two professors - D. Usmanova and N. Abbasova took place.

Mutually beneficial trainings are taking place today: Professors S.D.Asfendiyarov Kazakh Nat. Medical University G. Kasimova and J. Kozhakenova conducted a training -seminar on the Specialty Public Health and Public Health Management at TMA in October 11-16 2022.

2.The Impact of International cooperation of the development of the professional competence

The European Council identifies five basic competencies in the context of preparation of university teachers:

1. Political and social competence;
2. Competence regarding life in the multicultural society;
3. Competence, determining ownership of oral and written communication;
4. Competences related to emergence of the information society;
5. Competence to implement the ability and desire to life-long learning.

In lectures, training demonstrations and presentations, and during visits to clinical laboratories at the study tour of November 20-30, 2016 at UPJS and CUNI project partners from universities of Uzbekistan have learned a lot about the European educational area , teaching health and social subjects for medical universities in the EU. Particularly open discussion after each presentation by Prof. D. Pell, Prof. A. Madarasova, Dr. I. Razhnikova, Prof. P. Krcho, Dr. P.Urdzik, Dr. R. Morochovich, Dr. J.Majernik were useful.

A large field for discussions, analysis and generalizations for implementers, who had long debates on the issue of development and introduction of the multimedia component of the upgraded training courses in CUNI, was given by a master classes conducted by a technical coordinator of CESNET, Eduroam, T. Kosnar - "Academic network Geant, Eduroam infrastructure", D. Horvath - "E-books and electronic information sources" (www.academia.edu, www.researchgate.net), Prof. J. Kofranek - "Interactive game blood circulation model" (www.physiomodel.org, www.physiome.org, www.physiome.cz/atlas/), Prof S. Stipek - "Medical faculties in education network (MEFANET)-Web of trust", C. Stuka - "WikiSkripta-open educational resource. The interdisciplinary Internet tutorial www.wikiskripta.eu/index.php/Home".

According to the project plan, on 4-5 April TMA and UzSPHCl, May 4, 2017 KSPI, August 4, 2017 on FSU conducted trainings devoted to placing of the multimedia section to the modernized courses.

- improve the efficiency of the educational process
- develop communication skills
- develop (trainability, ability to self-education, self-development, creativity, ability to apply the acquired knowledge in practice)
- take into account the individual characteristics of the student, inculcate skills with modern technology

3. Discussion: Multimedia vs. Traditional education

The ModeHEd project aims to modernize 8 courses and to teach methods in health care, which are taught in universities:

- “Valeology”,

- “Basics of medical knowledge”,
- “Age Physiology and hygiene”,
- “Sports medicine and hygiene of physical culture”,
- “Physiotherapy and Hygiene of physical culture” for non-medical universities,
- “Public health and public health management”
- , “Improvement of pre-hospital first aid”,
- “Physiology” for medical universities.

According to the project work plan, layouts on modernized training courses are prepared aimed at improving the efficiency of the educational process; development (learning, self-education, self-development, creativity, ability to apply the acquired knowledge in practice) of communication skills. Feature of these training courses is the multimedia section for each chapter. Therefore, it is important to organize the work of the students. The use of multimedia can help boost their cognitive interest and promote and empower their independent work. However, it must be acknowledged that even the best multimedia tutorials, or electronic textbooks could not and should not be a substitute for real communication, they only are effective assistants, allowing to improve quality of education and make more objective and clear control of the learning material. Therefore, it remains relevant to create textbooks of a traditional format, namely traditional books, interaction with which the reader forms a special attitude to the study of the material, where an important component is the psychological component, which allows not only to see and hear the material, as provided in the multimedia textbooks, but also feel the educational material, passing it through your senses, namely through the touch, when the reader leaf’s through the book, he feels every roughness of the pages, volume, weight of the book; through the sense of smell, when the smell of a book is perceived;

4.Implementation of results of the project.

December 12, 2017 at HTWK Leipzig in the Workshop of all Partners, it was concluded that professional competence is an integral concept, which includes the following types of competences:

- Educational-cognitive competence - a set of abilities and skills for cognitive activity;
- Information competence is the ability of using information technology to search, analyze, select, process and transmit necessary information;
- Communicative competence – it is a skills of interaction with other people, the ability for a group work, familiarity with different social roles.

Without the development of professional competence, it would be impossible for each participant of the project to make a good contribution to the pedagogical activity. Active participation in international projects, creative comparison of its professional competence and colleagues from EU universities, analyzes of this comparison leads to the conclusion that in the current conditions it is necessary to form not only competent but also competitive identity.

The following project participants received their degrees during 2016 – 2022 yy.:

1. D.Yu. Yuldasheva, Doctor of Medical Sciences (TMA);
2. D.T. Kayumova, Doctor of Medical Sciences (TMA);

- 3.S. A. Ubaydullaeva, Doctor of Medical Sciences (CDME)
4. Sh.A. Inakov, Doctor of Philosophy in Medicine (TMA);
5. I. R. Urazalieva, Doctor of Philosophy in Medicine (TMA);
6. F. Alimov, Doctor of Philosophy in Philology (AndSU);
7. Z. Dumaeva, Doctor of Philosophy in Biology (AndSU);
8. M.Kholmiraeva, Doctor of Philosophy in Biology (AndSU);
9. P. Lutfullaev, Doctor of Philosophy in Pedagogy (NamSU).
- 10.A.Oripov Doctor of Philosophy in Economics(FerSU).
11. A. Asraculov, Doctor of Philosophy in Economics(FerSU) .

Conclusion

Thus, the modern paradigm of the development of the higher education system makes special demands on the level of development of professional competence of university teachers in the fields of Healthcare, in which it is important to gain experience in cooperation with EU universities, domestic universities and other organizations on the basis of international educational and social projects. Only under such conditions can the development of the higher education system and the training of competitive personnel for all spheres of society be ensured.

References:

1. <https://www.slideserve.com/zeke/3022133>,<http://tempus>
- 2.,<http://www.erasmusplus.uz/ru/news/The-final-conferenceof-the-Erasmus-CBHE-project-MODEHED-Modernizing-Health-Education-in-Universities.htm>.
3. *ERASMUS+ in Uzbekistan, Tashkent-2018*, pp 48 – 51.
4. *ERASMUS+ in Uzbekistan, Tashkent-2020*, pp17-37.
5. *Materials of International scientific-practical conference Erasmus+-project- MODEHED-Modernizing-Health-Education-in-Universities.Ferghana.2018*, pp. 4-8, 12-15, 20-25, 29-32, 70-72, 138-140.
6. *G.Benson. Competence of HEI Staff in the contecst of internationalization of Education. DOI 10.23951/1609-624X-2017-12-85-91.*

ÖZBEKİSTAN'DA ULUSAL İNOVASYON SİSTEMİNİN OLUŞTURULMASINDA KİLİT BİR UNSUR OLARAK "BİLGİ ÜÇGENİ" ÇERÇEVESİNDE ÜNİVERSİTE

A.Yunusov¹, N.Yunusov²

¹Doçent Fergana Devlet Üniversitesi , Özbekistan

²Öğretmen Fergana Devlet Üniversitesi, Özbekistan

Özet

Makale, Özbekistan Cumhuriyeti'nin inovasyon sisteminin oluşumu ve gelişimine adanmıştır. Makale, daha önce bağımsız olan üç karmaşık sistemin "bilim", "eğitim" ve "inovasyon" birleştirilmesinin kaçınılmazlığını, inovasyon sisteminin oluşumunu ve gelişimini etkileyen nedenleri ve faktörleri, sorunları ve çözümleri analiz etmekte ve açıklamakta, üniversitelerin kısa ve uzun vadede işletmelere rekabet avantajları sağlayabileceğini, ekonomideki inovasyon sürecini ve ülkedeki inovasyonun itici güçlerinden biri olduğunu belirtmektedir. Özbek NIS oluşturma modeli analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: "bilim", "eğitim" ve "inovasyon", "bilgi üçgeni", üniversitelerin temel işlevleri, bilgi transfer sistemi, Ulusal İnovasyon Sistemi,

Abstract

The article is devoted to the formation and development of the innovation system of the Republic of Uzbekistan. The article analyzes and describes the inevitability of combining three previously independent complex systems "science", "education" and "innovation", the causes and factors influencing the formation and development of the innovation system, problems and solutions, points out that universities can provide competitive advantages of enterprises in the short and long term, the innovation process in the economy and are one of the drivers of innovation in the country. Uzbek model of building NIS is analyzed.

Key words: "science", "education" and "innovation", "knowledge triangle", basic functions of universities, knowledge transfer system, National Innovation System,

Günümüzde çoğu ülkenin geçirmekte olduğu derin dönüşüm süreçlerinin temel nedeni, özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısında bilgidaki keskin ivmeli ilerleme, bilginin hacmindeki artış ve bunun sonucunda yeni bir sosyal kalkınma paradigmasına kademeli olarak geçilmesidir. Ekonomik küreselleşme, sürekli teknolojik değişim, bilgi ve iletişim teknolojisindeki devrim ve bunun sonucunda ortaya çıkan hızlı sosyal değişim, işgücü ve sermayenin giderek daha hareketli hale gelmesi ve bilginin özellikle değerli olduğu bir toplumun yaratılmasıyla birlikte gerçekleşmiştir.

Bu durum, daha önce üç ayrı karmaşık sistem olan "bilim", "eğitim" ve "inovasyon" un birleşmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Birleşme, her bir sistemin benzersizliğini ve yakın etkileşimlerini dikkate alan sistem ilkelerine dayanmaktadır.

Yeni "bilim-eğitim-inovasyon" veya "bilgi üçgeni" oluşumunun yüksek karmaşıklık derecesi, bizi, aralarında üniversitelerin önemli bir rol oynadığı kurucu alt sistemler arasındaki etkileşim yolları hakkında düşünmeye sevk etmektedir. Bilgi temelli ekonominin oluşumu sırasında üniversitelerin rolündeki artış birçok araştırmacı tarafından not edilmiştir[1].

Üniversiteler, bilgi ve enformasyonun üreticisi, dağıtıcısı, koruyucusu ve kullanıcısı olmaları, yani bilgiye dayalı ekonominin anahtarını ellerinde tutmaları bakımından benzersizdir. Bilgi üçgeni modeli sadece eğitimsel, bilimsel ve yenilikçi bileşenlerin güçlendirilmesi değil, aynı zamanda bunlar arasındaki bağlantıların güçlendirilmesi ve ilgili pozitif dışsallıkların artırılması anlamına gelmektedir. Bu nedenle, üniversitelerde bilgi üretiminin doğrusal ve sıralı bir süreç olduğu yönündeki geleneksel görüş terk edilerek bilim, eğitim ve yenilikçilik politikasına sistemik bir yaklaşım benimsenmelidir.

- Bilgi üçgeni kavramı, yukarıdaki geleneksel 'temel' işlevleri olan öğretim, araştırma ve kamu faaliyetleri arasındaki bağlantıları resmileştirir. Bu modelde, eğitim programları ve araştırma projeleri uygulayarak üniversiteler bilgi üretir ve kamu ile çok boyutlu etkileşim, yeni ürün, süreç ve hizmetlerin yaratılmasında bunların uygulanmasına yardımcı olur. "Bilgi üçgeni", yukarıda bahsedilen üç üniversite işlevinin, aralarındaki bilgi akışının çift yönlü dolaşımı yoluyla etkileşiminden oluşur[2].
- Kapsayıcılığı nedeniyle "bilgi üçgeni" kavramı, bilgi yaratımını inovasyon faaliyetiyle ilişkilendirmeyi amaçlayan politikalar için cazip bir çerçeve olarak görülmektedir. Bununla birlikte, belirli ülkelerin ekonomik yapılarındaki ve üniversitelerin işlevlerindeki farklılıklar nedeniyle bu tür etkileşimlerin nasıl uygulanabileceği ve yönetilebileceği konusunda sınırlı bir fikir vermektedir.
- Gelişmiş ülkelerde üniversiteler ve genel olarak eğitim, piyasa ekonomisine uyum sağlamanın ortak sorunlarına çözüm bulmak ve bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi teşvik etmek için önemlidir.
- Özbekistan'daki üniversiteler bu süreçteki yerlerini henüz bulamamıştır. Sürdürülebilir ekonomik büyüme ve ülke nüfusunun yaşam standartları, toplumun yeni bilgi üretme ve bununla ekonomik stratejiler uygulama becerisine bağlıdır. Özbekistan Ulusal Üniversitesi (NUU), Fergana Devlet Üniversitesi, Fergana Politeknik Enstitüsü, Gülistan Devlet Üniversitesi, Semerkant Devlet Üniversitesi gibi önde gelen Özbek eğitim kurumlarının misyonları bilgi üçgeni konseptine dayanmaktadır ve Özbekistan'da yüksek nitelikli ve yaratıcı akademisyenler yetiştiren önde gelen araştırma temelli yüksek öğretim kurumları olarak rollerini sürdürmeyi ve güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Şimdiye kadar bir bilgi transfer sisteminin oluşturulması için gerekli kurumsal önkoşulları yaratmışlardır.
- Üniversiteler, diğer ülkelerin deneyimlerini izleyerek, ekonomide inovasyonu katalize etmek suretiyle işletmelere kısa ve uzun vadeli rekabet avantajları sağlayabilir. Bunun gerçekleşmesi için eğitim sisteminin dönüşüm sürecinde öncü bir rol oynaması ve inovasyon, yeni girişim yaratma, bilgi transferi ve yaygınlaştırmanın yükseköğretim için yüksek bir öncelik olması gerekir. Özbek üniversitelerinin eğitim ve bilimde çağın ilerisinde olması gerekmektedir: üniversitelerin işletmelerin ihtiyaçlarını öngörmesine, bu ihtiyaçlar ve işletme geliştirme modelleri ışığında uzmanlar yetiştirmesine, mükemmelliğe giden yolda rekabeti teşvik etmesine ve araştırma altyapısını geliştirmesine olanak tanıyan yeni formlar ve mekanizmalar kullanmak. Özbekistan'da üniversiteler ve sanayi kuruluşları arasındaki işbirliği, her iki tarafın da dinamik gelişimine rağmen geleneksel olarak yeterince etkili olmadığından, bunlar günümüzde aciliyet arz eden konulardır. Mevcut durumun düzeltilmesini engelleyen başlıca nedenler aşağıdaki gibi gösterilmektedir:
  - - üniversite öğretim üyelerinin ilgisizliği;
  - - Ürün araştırması için farklı zaman dilimleri: sanayi için kısa ve sabit zaman dilimleri, üniversiteler için uzun ve esnek zaman dilimleri;

- - Faaliyetlerin farklı hedefleri: endüstri pratik uygulama, mevcut sorunları çözme, kalite ve verimliliği artırma arayışındadır; üniversite ise yeni bilgi, yeni teoriler arayışındadır;
- - Üniversitenin bilgiyi yayınlama ve yayma isteğiyle çatışan, işletmelerin gizlilikle ilgili düşünceleri
- - Üniversitelerdeki laboratuvar ve özel ekipman eksikliği ve bunların da eskimiş olması

Mevcut uluslararası uygulamalara ve onlarca yıllık temel ve uygulamalı araştırma sisteminin oluşturulması ve geliştirilmesine dayanan Özbek Ulusal Bilgi Sistemi modeli, örneğin üniversitelerin inovasyon sürecinde daha az önemli rol oynadığı geleneksel Avrupa-Atlantik ve Doğu Asya modeli arasında bir şeyi temsil etmelidir. BDT'mizde bu, özellikle elektronik, güneş fiziği, kimya ve polimer fiziği gibi çığır açan alanlarda Bilimler Akademisi'nin araştırma enstitüleri olmalıdır. Yarı iletken malzeme araştırmalarının geliştirilmesi ve uygulanması ve nanoteknoloji alanındaki bilimsel temelin kullanılması için, bu yöndeki umut verici araştırmalar göz önünde bulundurularak, ciddi hükümet desteği gereklidir. Uzmanlara göre, kimya, fizik, mekanik, malzeme bilimi, elektronik gibi bir dizi disiplinin entegrasyonuna dayanan nanoteknolojinin gelişimi, önümüzdeki on yıllarda insan faaliyetlerinin neredeyse tüm alanlarını etkileyecektir.

Diğer alanlarda ise gelişme taklit türünde ya da Türkiye ve Şili'nin yenilikçi gelişimi gibi alternatif bir NIS oluşum modelinin özelliklerini taşımaktadır. Bu ülkeler yenilikçi kalkınmalarında yüksek nitelikli personelin eğitime ve hafif sanayi sektörlerinin, yaratıcı sanayilerin, yani endüstriyel ve sanatsal tasarımla ilgili 10'dan fazla alt sanayi ve hizmet sektörünü bir araya getiren "yaratıcı" teknolojiler kompleksinin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Bu ülkelerde tekstil endüstrisine, inşaat malzemeleri üretimine ve yüksek hacimli endüstrilere (moda vb.) her zaman büyük önem verilmiştir. Bugün ekonomik büyümenin motoru tam da bu sektörlerdir.

Turizm endüstrisinin merkezi ve medeniyetlerin kesişme noktası olan Özbekistan, olağanüstü rekreasyonel fırsatlara sahiptir. Bu faaliyet alanı, Batı ülkelerini hayrete düşüren ve nüfusun estetik standartlarını geliştiren alışılmadık sanat biçimlerinin ortaya çıkmasını teşvik ediyor. Bu, şu anda yeni bir moda biçimi geliştiren Özbek moda endüstrisi gibi yenilikçi faaliyetler aracılığıyla yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

2005 yılından bu yana ülkede B&T araştırmalarına yapılan harcamalar önemli ölçüde artmıştır, ancak cumhuriyet Ar-Ge finansmanı açısından küresel ortalamanın çok gerisindedir. Daha önce de belirtildiği gibi araştırmaların çoğu devlet tarafından finanse edilmektedir. Özel sektör inovasyon sürecinde neredeyse hiç yer almamaktadır. Risk sermayesi fonları cumhuriyette yaygın olarak gelişmemiştir ve küçük ve orta ölçekli işletmeler, yenilikçi projelerin yüksek riskli olması ve finansal kaynakların yetersizliği nedeniyle inovasyona yatırım yapmaya pek istekli değildir.

Dolayısıyla, yukarıdakilerin hepsi Özbekistan'da ulusal Ar-Ge sisteminin ana bileşenlerinin mevcut olduğunu göstermektedir. Asıl zorluk, bilgi üretimi ve üretim alanı arasındaki etkileşim zincirinin ana halkası olan bir inovasyon altyapısı oluşturmaktır. Son birkaç yıldır Özbekistan, Ulusal İnovasyon Sisteminin geliştirilmesi için gerekli koşulları yaratmakta ve aktif bir şekilde bilgi ekonomisinin yörüngesine girmeye çalışmaktadır. Bilim, eğitim ve üretim arasında etkin bir etkileşimin sağlanması, Özbekistan'ın küresel sahnede rekabet gücünün artırılması için elzemdir.

UP-165 sayılı ve 06.07.2022 tarihli "Özbekistan Cumhuriyeti 2022-2026 Yenilikçi Kalkınma Stratejisinin Onaylanması Hakkında" Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi onaylandı

- Özbekistan Cumhuriyeti'nin 2022-2026 İnovasyon Kalkınma Stratejisi;
- 2022-2026 yılları için Özbekistan Cumhuriyeti Yenilikçi Kalkınma Stratejisinin uygulanmasına yönelik hedefler;
- Özbekistan Cumhuriyeti'nin 2022-2026 Yenilikçi Kalkınma Stratejisinin bölgelere göre uygulanmasına yönelik hedefler.

ve 06.07.2022 tarihli "Özbekistan Cumhuriyeti'nin 2022-2026 Yenilikçi Kalkınma Stratejisinin uygulanmasına yönelik organizasyonel tedbirler hakkında" Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

Stratejinin ana yönelimleri şunlardır:

- İnovasyon altyapı kuruluşları (inovasyon teknoparkı, teknoloji transfer merkezi, inovasyon kümesi, risk sermayesi kuruluşu, inovasyon merkezi, start-up hızlandırıcı, kuluçka merkezi) ağı oluşturarak ve büyük ölçekli üretim (sermaye yaratma) organize ederek start-up girişimlerini desteklemek;
- İnovasyon faaliyetleri için devlet desteğinin kurumsal mekanizmalarını geliştirerek inovasyonda aktif olan kuruluşların payını artırmak;
- Küçük işletmelerin inovasyon faaliyetlerinin artırılması yoluyla bölgelerin sosyo-ekonomik büyümesinin hızlandırılmasının sağlanması
- Fikirden son kullanıcıya kadar yeni ürün türleri ve yenilikçi teknolojiler yaratmak için entegre bir sistem sağlayarak inovasyon talebini teşvik etmek;
- Eğitimin tüm aşamalarında yaratıcılık, yenilikçi girişimcilik ve inovasyon becerilerinin geliştirilmesi yoluyla inovasyon yönetiminde beşeri sermayenin geliştirilmesi.

Bildiğimiz gibi Ar-Ge üç ana faaliyet grubundan oluşmaktadır: temel araştırma; uygulamalı araştırma; deneysel tasarım ve teknolojik geliştirme. Ulusal Ar-Ge harcamaları, bir ülkenin bilimsel ve teknolojik gelişiminin temel göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Özbekistan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi'ne göre, 2020 yılında Ar-Ge harcamalarının oranı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın %0,14'üne ulaşmıştır. Resmi istatistikler bu oranın 2018'de %0,12 ve 2019'da %0,11 olduğunu kaydetmiştir.

1 Ocak 2021 tarihinde Özbekistan'da bilimsel araştırma ve deneysel tasarım geliştirmeleri gerçekleştiren 254 kuruluş vardı. Bu sayının 108'i kamu sektöründe, 79'u girişimcilik sektöründe, 65'i yüksek öğretim sisteminde ve 2'si kar amacı gütmeyen özel sektördedir.

İsrail'in 2018 yılında GSYH' nin % 4,95'i ile bilime en fazla harcama yapan ülke olduğu tespit edilmiştir. Bu ülkeyi %4,81 ile Güney Kore ve %3,26 ile Japonya takip etmektedir.

Özbekistan Cumhuriyeti'nin 2019-2022 Yenilikçi Kalkınma Stratejisinin uygulanması sonucunda, tarım, enerji, inşaat, eğitim ve sağlık hizmetleri dahil olmak üzere ekonomi ve sosyal alan sektörlerinde yenilik ve teknolojik ilerlemenin sağlanması ve teşvik edilmesinde büyük başarılar elde edilmiştir. Özellikle: 2021 yılında

Cumhuriyet, 81 göstergenin değerlendirildiği Küresel İnovasyon Endeksi'nde 2015'e kıyasla 36 sıra yükseldi; 2021'de Özbekistan 132 ülke arasında 86. sırada yer alırken şimdi 82. sıraya yükseldi. Orta ve Güney Asya ülkeleri arasında Hindistan ve İran'ın ardından üçüncü sırada yer alan Özbekistan, Pakistan ve Endonezya ile birlikte "İnovasyonu Başaranlar" arasında yer aldı. Yazarlar, inovasyon performansının ekonominin mevcut seviyesinde beklenenden daha yüksek olduğunu belirtti.[3]

Devletin yenilikçi gelişiminin hedefleri: -Yüksek eğitilmiş vatandaşlara dayanacak olan insan yenilikçi potansiyelini yeniden inşa etmek;

- Modern teknolojik modların yatırım faaliyetlerini arttırmak;

- devlet ekonomisinin modernizasyonu;

- Rekabetçi bir araştırma ve geliştirme sektörünün yaratılması ve bunun genişletilerek yeniden üretilmesi için gerekli koşulların sağlanması

- Cumhuriyetin inovasyon alanının geliştirilmesi için yatırım çekmek; - inovasyon faaliyeti için göstergeler geliştirmek ve bunu izlemek için bir sistem geliştirmek; - bilim insanlarını ve gençleri cumhuriyetin bilim alanına çekmek

. Böylece, alternatif bir yenilikçi kalkınma modeli kullanan Özbekistan, ülkenin tarihi, ulusal özelliklerine dayanmaktadır. Yenilikçi kalkınma sadece gelişmeye değil, aynı zamanda yeni yenilikçi teknolojilerin ödünç alınmasına, bunların geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve üretime sokulmasına da odaklanmaktadır. Devletin yenilikçi ekonomisi, ekonomik kuruluşlar tarafından yenilikçi teknolojilerin tasarımı, geliştirilmesi, oluşturulması ve uygulanmasının kavramsal temelleri temelinde evrimsel olarak oluşturulur. İşletmelerin ve kuruluşların yenilikçi faaliyetleri, cumhuriyetin ekonomik kalkınmasının ana hedeflerinin yerine getirilmesinde ana rolü oynamaktadır. Bu amaçlar, ekonominin rekabet gücünün artırılması ve nüfusun refahı ile bağlantılıdır. Bu amaçla, işletmelerin yenilikçi faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için yenilikçi faaliyetlerinin tam olarak destekleneceği koşulların oluşturulması gerekmektedir.

REFERENCES

1. Perez Vico E. Schwaag Serger S.Wise E. Benner M. (2017) Knowledge Triangle Configurations at Three Swedish Universities.
2. Unger M., Polt W. (2017) The Knowledge Triangle between Research, Education and Innovation — A Conceptual Discussion. Foresight and STI Governance, vol. 11, no 2, pp. 10–26. DOI: 10.17323/2500-2597.2017.2.10.26]
3. [https://globalstocks.ru/wp-content/uploads/2022/10/wipo-pub-2000-2022-exec-ru-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf]
4. <https://lex.uz/uz/docs/6102464?otherlang>

**FEASIBILITY STUDY ANALYSIS OF BUSINESS
SAHERA FRUIT JUICE IN KEDUNGWUNI, REGENCY PEKALONGAN**

**INDY QORNI QORBINA¹, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI²,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK³, WILDA YULIA RUSYIDA⁴,**

^{1,2,3,4}Faculty of Islamic Business Economics, State Islamic University K.H.

Abdurrahman Wahid Pekalongan

¹ORCID: 0009-0007-4627-3388

²ORCID: 0000-0001-9705-7756

³ORCID : 0000-0002-6168-0439

⁴ORCID: 0000-0001-9756-2197

Abstract

This study aims to determine the feasibility of Sahera Jus. This shop is located in Kwayangan Village, Kedungwuni District, Pekalongan Regency. This study uses a qualitative approach. This study uses primary data (interviews and observations) by conducting in-depth interviews with the owner of the Sahera Jus business, Mrs. Tutik. The feasibility analysis method used in this study is a qualitative approach. The results of the study show that in addition to always fresh raw materials, Sahera Jus also offers a wide variety of products that are in demand from customers. The price of juice without milk is IDR 3,500/glass. Meanwhile, fruit juice plus milk costs IDR 5,000/glass. In accordance with the geographical segmentation, Sahera Jus is located on the connecting road between Kwayangan Village and Kedungwuni Timur Village, where people who want to go to school or go to the market often pass this road. Until now, Sahera Jus uses a sign in the form of MMT which is installed in front of the shop so that it can attract the attention of road users who are passing by. To strengthen its position, Sahera Jus tries to build consumer trust so that consumers want to buy juice at Sahera Jus, by providing the best service, serving in a friendly and comfortable place if there are consumers who want to drink on the spot so that consumers will always be comfortable when making purchases. Therefore, from the marketing aspect, Sahera Jus is considered feasible because the products sold are of good quality and are mandatory products for many people, strategic locations and easily accessible to consumers, using raw materials that are always fresh and can be consumed by all groups.

Keywords : Fruit Juice, Marketing Mix, Business Feasibility Study

THE PLACE OF THE POEM "İSTIKLAL MARŞI" IN THE CREATIVITY OF
MEHMET AKIF ERSOY
İSTIKLAL MARŞI" ŞİİRİNİN MEHMET AKİF ERSOY'UN YARATICILIĞINDA
YERİ

Prof. Dr. ELMAN QULIYEV

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Azerbaycan, Bakü

Türkoloji merkezi, Türk Edebiyatı Bölümü Başkanı

Orcid: 0000-0001-5413-9479

ÖZET

Edebiyat ve sanat dünyasında "İstiklal Marşı Şairi" sıfatıyla ünlenen Mehmed Akif'in eserlerinin temelinde şiirler yer alır. Türk devletinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün "İstiklal Yürüyüşü" ile ilgili şu görüşleri sosyo-politik ve milli-manevi açıdan önemlidir: "Bu marş bizim inkılabımızı anlatır, inkılabımızın ruhunu anlatır. Bunu ne unutmak ne de unutturmak lazımdır".

"İstiklal Marşı" şiiri 1921 yılında yazılmıştır. "İstiklal Marşı"nın yazılışının ilginç bir hikayesi var. 1920'nin sonunda Türk gazetelerinde "İstiklal Marşı" yazmak için bir yarışma ilan edildi. "Hâkimiyeti-millîye" gazetesinin 7 Kasım 1920 tarihli sayısının 2. sayfasında Milli Eğitim Bakanı Rıza Nur'un imzasıyla "İstiklâl Marşı" müsabakasının yapılacağı ilân edilir.

"Hakimiyeti-millîye" gazetesinde "İstiklal Marşı"na ilişkin ilan metni, "Açık Söz" gazetesinin 11, 22, 29 Kasım ve 16 Aralık 1920 tarihli sayılarında da yayımlanmıştır. "İstiklal Marşı" yarışmasını ülke çapında yaygınlaştırmak ve çok sayıda katılımcıyı yarışmaya çekmek amacıyla "Hakimiyeti-millîye" gazetesinde basılan yarışma metni "Açık Söz" gazetesinin arka arkaya 4 sayısında tekrarlanmıştır. Yarışmaya gönderilen 724 şiirin her biri "Heyyati-adabiyye" üyeleri ve Hamdullah Suphi tarafından bizzat incelendi. M.A.Ersoy'un şiiri tartışmalardan sonra Türkiye İstiklal Marşı'nın sözleri olarak kabul edilir. TBMM'nin 12 Mart 1921 tarihli toplantısında Balıkesir milletvekili Hasan Basri, Bitlis milletvekili Yusif Ziya, Kırşehir milletvekili Yahya Ghalib, Isparta milletvekili İbrahim, Ankara milletvekili Şemseddin, Dr. Suat, Kastamonu milletvekili, Bolu milletvekili Tunalı Hilmi ve diğer milletvekilleri Mehmet Akif Ersoy'un şiirini okudular, takdir ve kabullerini arz ettiler. Konya'dan seçilmiş milletvekili Refik Bey, ayakta "İstiklal Marşı"nı söylemesini ister. TBMM Başkanı, "İstiklal Marşını" ayakta dinlemeyi teklif ediyor. Böylece "İstiklal Marşı" üç kez ayakta okunduktan ve ayakta alkışlandıktan sonra kabul edilir.

Anahtar kelimeler: "İstiklâl Marşı", Atatürk, Ersoy, Hamdullah Suphi, "Açık söz" gazetesi

SUMMARY

Poems are the basis of the works of Mehmed Akif, who became famous as the "Poet of the National Anthem" in the world of literature and art. The following views of Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Turkish state, regarding the "Independence March" are important from a socio-political and national-spiritual point of view: "This march tells about our

revolution, it tells about the spirit of our revolution. It is neither necessary to forget nor to be forgotten".

The poem "National Anthem" was written in 1921. There is an interesting story behind the writing of the "National Anthem". At the end of 1920, a competition was announced in Turkish newspapers to write the "Independence Anthem". On the 2nd page of the "Hâkimiyeti-millîye" newspaper dated 7 November 1920, it is announced that the "Independence Anthem" competition will be held with the signature of the Minister of National Education Rıza Nur.

The text of the announcement regarding the "Independence Anthem" in the "Hakimiyeti-millîye" newspaper was also published in the issues of the "Acık Soz" newspaper dated 11, 22, 29 November and 16 December 1920. The text of the competition, which was published in the "Hakimiyeti-millîye" newspaper, was repeated in 4 consecutive issues of the "Açık Soz" newspaper in order to spread the "National Anthem" competition throughout the country and to attract a large number of participants to the competition. Each of the 724 poems sent to the competition was personally reviewed by the members of "Heyyati-adabîyye" and Hamdullah Suphi. M.A. Ersoy's poem is accepted as the words of the Turkish National Anthem after the discussions. At the meeting of the Grand National Assembly on March 12, 1921, Balıkesir deputy Hasan Basri, Bitlis deputy Yusuf Ziya, Kırşehir deputy Yahya Ghalib, Isparta deputy İbrahim, Ankara deputy Şemseddin, Dr. Suat, Kastamonu deputy, Bolu deputy Tunalı Hilmi and other parliamentarians read the poem of Mehmet Akif Ersoy and offered their appreciation and acceptance. The Speaker of the Grand National Assembly of Turkey proposes to listen to the "National Anthem" standing up. Thus, the "National Anthem" is accepted after being sung three times and given a standing ovation.

Key words: "Independence Anthem", Atatürk, Ersoy, Hamdullah Suphi, "Açık Soz" newspaper

1.GİRİŞ

Mehmet Akif Ersoy'un sanatı, Türk ve İslam fikirlerinden yola çıkılarak oluşturulmuş ve geliştirilmiş muhteşem bir yaratıcılıktır. Edebiyat ve sanat dünyasında "İstiklal Marşı Şairi" olarak ünlenen Mehmet Akif, belli edebî akımlar düzeyinde kendine has bir üslûp ve yola sahip bir sanatçı olarak değerlendirilmekte ve birçok durumda edebî akımların sınırlarını aşarak bambaşka bir etki yaratan eser sahibi olmuştur. Şiirler, Mehmet Akif'in yaratıcılığının temelidir. Şiirlerinin çoğu "Safahat" adıyla yayınlanan yedi cilt halinde toplanmıştır. Safahat'ta yer alan her kitabın kendi başlığı vardır. "Safahat" ismi "maharet", "hayat mertebesi", "hayat buluşması" anlamlarına tekabül etmektedir. 11240 beyitten oluşan Safahat'ta 108 manzum eser bulunmaktadır. Şairin kendi el yazısı ile hazırladığı bu kitaplar, 1908 yılından ömrünün sonuna kadar yazdığı örneklerden derlenmiştir.

Mehmet Akif her şeyden önce "İstiklal Marşı'nın şairidir". "İstiklal Marşı" şiiri 1921 yılında yazılmıştır. Her şeyden önce İstiklal Marşı'nın yazımı ilginç bir tarihe sahiptir. "İstiklal Marşı'nın sözlerinden yola çıkılarak yazılan çağdaş Türk devletinin marşı, Türk milletinin ruhunu, hislerini ve duygularını yüksek oranda ifade etmesi bakımından karakteristiktir. Türk devletinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün "İstiklal Marşı"na ilişkin şu görüşleri sosyo-politik ve millî-manevî açıdan taşıdığı önemle ayırt edilir."Bu marş, devrimimizi ve onun ruhunu ifade ediyor. Bu unutulmamalı veya unutturulmamalıdır. "İstiklal Marşı"nda istiklal davamızın anlaşılması açısından büyük anlam taşıyan mısralar bulunmaktadır. İşte en sevdiğim mısralar:

Haqqıdır hürr yaşamış bayrağımın hürriyyet,

Haqqıdır haqqa tapan millätimin istiqlal.

Bu milletin unutmamasını istediğim ayetler bunlardır. Özgürlük ve bağımsızlık aşkı bu milletin ruhudur. Tarihe bakın, bütün milletlerin bir kölelik ve hürriyetsizlik dönemleri olduğu bir gerçektir. Dünya tarihinde hürriyet ve istiklalini devamlı korumuş ve müdafaa etmiş bir millet vardır - Türkler... Asırlar boyu söylenmeli ve bütün dost ve düşmanlar şunu anlamalıdır ki, Mete zamanında olduğu gibi her şey, hatta en mahrem duyguları bile tehlikeye girebilir ama özgürlük asla! Demek ki beyler, Türk'ün özgürlüğüne dokunulamaz."

M. A. Ersoy'un kahraman Türk ordusuna ithaf ettiği ve İstiklal Marşı yarışmasına gönderilen İstiklal Marşı şiiri, hem tüm Türk edebiyatında hem de Türkiye'nin sosyal ve siyasi tarihinde önemli bir yere sahiptir. İstiklal Marşı şiiri hakkında konuşan M.A. Ersoy, İstiklal Marşı'nın şiir olarak hiçbir değerinin olmadığını, tarihi değerinin ise çok büyük olduğunu söylemiştir .Bu şiir yaşamı boyunca eserleri arasında yayımlanmasa da milli ruhun ve milli duyguların şiirsel tanıtımı ve kutlanması açısından özel bir değere sahip olmuş , bu şiir yazarına tüm türk dünyasında "İstiklal marşı şairi " ismi kazandırmıştır.

2.YÖNTEM

M.A. Ersoy'un "İstiklal Marşı"nın bu kadar ihtişama ve büyük başarıya imza atması sebepsiz değil. M.A. Ersoy'un yakın arkadaşlarından Feridun Gandemire'nin "İstiklal Marşı"nın nasıl yazdınız?" sorusuna verdiği cevapda mühteşemlik vardır. "Şiirim umutla ve imanla yazılmıştır. O zaman düşünün imanın olmasaydı yazabilirdim? Ben aksini yazanlardan değilim. Bunu yapamam. Tüm duygularım yazılarımda."

Görüldüğü gibi M.A. Ersoy'un belirli sebeplerden dolayı yazmak istemediği ancak kısa sürede yazdığı İstiklal Marşı şiiri sadece edebi bir olay olarak değil, milli ve siyasi bir olay olarak da tarihe geçmiştir. Bu nedenle İstiklal Marşı'nın yazılmasına ilişkin bazı hususların bilinmesi gerekmektedir. 1920'nin sonlarında Türk gazetelerinde İstiklal Marşı'nın yazılması için bir yarışma ilan edildiğini belirtmek gerekir. "Hâkimiyeti-milliya" gazetesinin 7 Kasım 1920 tarihli sayısının 2 sayfasında, Milli Eğitim Bakanı Rıza Nur imzasıyla "İstiklâl Marşı" müsabakasının yapılacağı ilân olunur. "Türk şairlerinin teorik dikkatine, Milli Eğitim Bakanlığı şairlerine yönelik "İstiklal Marşı Davetiyesi" duyurusunda, yarışmanın amaç ve koşulları hakkında şu ifadeler yer verilmiştir:"Milletimizin iç ve dış bağımsızlık mücadelesini ifade etmek ve yüceltmek amacıyla 'İstiklal Marşı' yarışması düzenlendi.... Ülkemizdeki tüm kalem sahiplerini hizmet vermeye davet ediyoruz. İthaf edilecek eserler, bir veya iki ay sonra - 23 Aralık 1920'de Maarif Nezareti bünyesindeki "Heyyeti-Edebiye" tarafından değerlendirilecektir. Değerlendirmeye alınacak eserin sadece sözlerine 500 lira ödül verilecektir. Beste için kurulacak 500 lira için ayrı bir yarışma düzenlenecek. Tüm başvurular Ankara'da bulunan TBMM Maarif Daire Başkanlığına yapılacaktır."

"Hakimiyeti-millie" gazetesinde "İstiklal Marşı"na ilişkin ilan metni, "Açık Söz" gazetesinin 11, 22, 29 Kasım ve 16 Aralık 1920 tarihli sayılarında da yayımlanmıştır."Hakimiyeti-milliya" gazetesinde basılan yarışma metni, "İstiklal Marşı" yarışmasını ülke çapında yaygınlaştırmak ve çok sayıda katılımcıyı yarışmaya çekmek amacıyla "Açık söz" gazetesinde arka arkaya 4 sayı tekrarlanmıştır.Yarışma metninin hazırlanması ve duyurular Milli Eğitim Bakanı Reza Nur tarafından yapılmasına rağmen resmen çalışmak üzere Moskova'ya gönderildiği için başladığı işi tamamlayamamış ancak Milli Eğitim Bakanı olarak yeni atanan Hamdullah Subhi , "İstiklal Yürüyüşü" yarışmasına öncülük etmiştir.Hamdullah Subhi, devletin Maarif Nazırı olarak görev yapmasına rağmen, henüz dünya kamuoyu tarafından tanınmayan ve yeni kurulan Türk devletinin tüm sosyal ve siyasi yaşamına aktif olarak katılmış ve özellikle bütün çabasını İstiklal marşının devletin temel niteliklerinden biri olarak kabul edilmesine , bu devlete adamıştır.

"Hakimiyeti-milliya" ve "Açık söz" gazetelerinde "İstiklal Marşı" yarışmasıyla ilgili ilanların yayınlanmasının ardından ilk etapta giren 500'ü aşkın şiirin hiçbiri Hamdullah Subhi tarafından beğenilmemiştir. Ancak daha sonraki dönemlerde yarışmaya şiirler gönderilmiş ve 1921 Şubat ayı başında yarışmaya gönderilen toplam şiir sayısı 724 olmuştur. Böylece yarışmaya gönderilen 724 şiirin her biri "Heyyeti-edebiyeye" üyeleri ve Hamdullah Subhi tarafından bizzat incelenmiş ve hiç birine olumlu görüş verilmemiştir.

Bahsettiğimiz gibi bu şiirler belirli sanatsal niteliklere sahip olmalarına rağmen yarışma koşullarını sağlamadıkları için kabul edilmemiştir. Daha sonra 12 Mart 1921'de M.A. Ersoy'un yazdığı şiir İstiklal Marşı olarak kabul edilince, yarışmayı yöneten Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Subhi şiirlerin kabul edilmeme nedenlerine değinirken şu noktayı vurgulamıştı: "Şairlerimize halkın ruhunu ve heyecanını anlatan şiirler yazmaları için çağrıda bulunuyoruz. Mevcut şiirlerimiz bugünkü mücadelemizi anlatmıyorsa, şairlerimizin de kişisel duygularını ifade ettikleri kesinlikle doğru değildir."

3.BULGULAR

İstiklal Marşı yarışmasına gönderilen 724 şiirin kabul edilmemesi nedeniyle, devletin ve milletin milli marş ihtiyacındaki mevcut uçurum, milliyetçi ve "Türk ocaklarının efsane lideri" Hamdullah Subhini'yi endişelendirmiş ve o tüm ümutlarını M.A.Ersoya bağlamıştır. Ancak M.A. Ersoy, ulusal marş yarışmasına katılma fikrinden uzak olmuştu. Çünkü M.A. Ersoy, yarışma şartlarına göre birinciye verilecek 500 lira nakit para ödülüne itiraz ederek, "İstiklal marşı parayla yazılmaz, istiklal marşı ancak milletin heyecan ve inancından ilham alınarak yazılır" demiştir. Bu nedenle M.A. Ersoy, Kasım ve Aralık 1920'de "Hakimiyeti-milliya" ve "Açık söz" gazetelerinde yayınlanan ilanları ve Millet Meclisi'ndeki sohbetleri görmezden gelmiş ve rekabetin dışında kalmıştı. Ancak Hamdullah Subhi, milli marşın yazılmasında M.A. Ersoya umut bağlamış ve onun bu yarışmaya katılmasının yollarını aramıştır. Bu amaçla Milli Meclis'te M.A. Ersoy'un yanında oturan ve M.A. Ersoy'un en yakın arkadaşı olan Hasan Basri Chantayl ile tanışır. Hamdullah Subhi, Hasan Basri'den M.A. Ersoy'u milli marşı yazmaya ikna etmesini ister. Ancak M.A. Ersoy, Hasan Basri'nin isteğini kabul etmez ve verdiği yanıt şöyledir: "Ne yarışmaya katılacağım ne de ödül alacağım. Bu yaştan sonra yarışma gireceğim, ayıp değil mi?" Hamdullah Subhi, M.A. Ersoy'un kesinleşmiş para ödülünün olmadığı bahanelerine ve Namık Kemal'in ateşli ifadelerine rağmen Hasan Basri'den onunla tekrar görüşmesini ister. Hamdullah Subhi de M.A. Ersoy'a sunmak üzere bir rica mektubu yazar. 5 Şubat 1921 tarihli aynı mektupta Hamdullah Subhi şöyle yazıyordu: "Sayın ve muhterem efendim, İstiklal Marşı için ilan edilen yarışmaya katılmamanızı ortadan kaldıracak bir takım tedbirler vardır. Sizin gibi bir ustanın yarışmaya katılıp uygun şiiri yazması için son çaremizdir. İtirazınıza neden olan her şeyi yapacağız. Efendim, ülkeyi bu etkili telkin ve şevkten mahrum bırakmamanızı bir kez daha rica ediyor, bu vesileyle en derin saygı ve sevgilerimi sunuyorum. Hasan Sabri, TBMM'de Mehmet Akif Ersoy ile görüşür ve ondan bir kez daha İstiklal Marşı'nı yazmasını rica eder. Mehmet Akif, "İstiklal marşı parayla yazılmaz" diyerek yarışmaya katılmayacağını söylüyor. Ancak Hasan Basri 500 liranın bir hayır kurumuna verileceğini söylüyor. Ardından M.A. Ersoy, yarışmanın gereklerine göre bir şiir yazmayı kabul eder. Hasan Basri'ye göre M.A. Ersoy, o andan itibaren TBMM'de "İstiklal Marşı"nın ilk satırlarını yazmaya başlamıştı. Mehmet Akif "İstiklal Marşı"nı 2 günde yazmasına rağmen 20 Şubat 1921'de şiiri yarışmaya sunmuştu. Hamdullah Subhi bu şiirin önce askerler arasında okunması gerektiğine karar vermiş ve bu amaçla şiiri Batı Cephesi Komutanlığına göndermiştir. Şiir askerler arasında iyi karşılanmıştı. "İstiklâl Marşı"nın 17 Şubat 1921'de "Hakimiyeti-milliyeye" gazetesinde, daha sonra "Sebülürreşad" ve "Öğüt" gazetelerinde yayımlanarak toplumda yaygınlaşması sağlanmıştı. 12 Mart 1921'de Mustafa Kemal Atatürk'ün başkanlığında TBMM'de tartışmalar başlamıştı. İstiklal Marşı'nın yanı sıra 6 şiir

daha ele alınmıştır. Ancak diğer şiirler TBMM'de görüşülmez. M.A. Ersoy'un şiiri tartışmalardan sonra Türkiye İstiklal Marşı'nın sözleri olarak kabul edilir. TBMM'nin 12 Mart 1921 tarihli toplantısında Balıkesir Mebusu Hasan Basri, Bitlis Mebusu Yusuf Ziya, Kırşehir Mebusu Yahya Galib, Isparta Mebusu İbrahim, Ankara Mebusu Şemseddin, Dr. Suat , Kastamonu Milletvekili, Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi ve diğer milletvekilleri Mehmet Akif Ersoy'un şiirini okudular, takdir ve kabullerini arz ettiler.

Konya'dan seçilmiş milletvekili Refik Bey, ayakta "İstiklal Marşı"nı söylemesini ister. TBMM Başkanı, "İstiklal Marşını" ayakta dinlemeyi teklif ediyor. Böylece "İstiklal Marşı" üç kez ayakta söylendikten ve ayakta alkışlandıktan sonra kabul edilir.

Qorxma, sönməz bu şəfəqlərdə üzən al bayraq,

Sönmədən yurdumun üstündə tütən ən son ocaq.

O mənim millətimin ulduzudur, parlayacaq,

O mənimdir, o mənim millətimindir ancaq!

Çatma, qurbanın olum, çöhrəni, ey nazlı hilal,

Qəhrəman xalqıma bir gül... nədir bu şiddət, bu cəlal?!

Sənə olmaz tökülən qanlarımız sonra halal,

Haqqıdır Haqqa sitayiş edən millətimin istiqlal!

Görüldüğü gibi M.A. Ersoy'un "İstiklal Marşı"nın yazımı ve karşılanması ilginç bir geçmişe sahip.

Türk milli kimliğinin gururu haline gelen "İstiklal Marşı" hiç şüphesiz bu tarihin en şerefli sayfası ve en görkemli abidesidir. Feridun Gandemir'in İstiklal Marşı'nı nasıl yazdınız? sorusuna M.A. Ersoy'un "...umutla, inançla... İncim olmasa yazabilir miydim?" cevabında büyük gerçeğe ek olarak, büyük tarih de var. Ancak bu tarih, geçmişin tarihidir. Allah bize bu tarihi yaşattı ve bize doğruyu gösterdi. M.A. Ersoy'un tanınmış Türk aydınları Ruşen Eşref Unaydın ve Hakkı Tarık Usa ile ilgili "İstiklal Marşı" ile ilgili "İstiklal Marşı" bir daha yazılmayacak, kimse yazmayacak, ben de yazmayacağım, Allah bu millete bir daha "İstiklal marşı" yazdırmasın" düşüncelerinde ise her kesin kabulleneceği heyecan olsa da tarih yoktur. Allah bir daha bu tarihi bize nasib etmesin. Bu arada, 12 Şubat 1923'te Milli Eğitim Bakanlığı, kabul edilen ilahinin sözlerine müzik yazmak için bir yarışma ilan etti. Yarışmaya 24 besteci katılıyor. 1922'de ünlü müzisyen Osman Zeki Üngör (1880-1958), M.A. Ersoy'un sözleriyle yazdığı müziği yarışmaya sunmuştu. Komisyon Ali Rıfat Çağatay'ın bestesini kabul etse de 1930'da Devlet Komisyonu tarafından bu beste değiştirilmiş ve 1922'de marşın müziği yerini Osman Zeki Üngör'ün bestelediği besteye bırakılmıştır. Mehmet Akif'in yarışmayı kazanana gidecek parayı şarta koşulduğu gibi kabul etmediğini ve o parayın Müslüman kadın ve çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için "Darul-Masai" adlı kuruluşa verilmesini istediğini bildirmiştir. 17 Mart 1921 tarihli "Hakimiyeti-milliyat" gazetesinde bu konuda "Akif, İstiklal Marşı ödülünü kadın ve çocuklara bağlıyor" başlığıyla bir bilgi veriliyor. Bilgiler şöyle:

"Burdur millet vekili, muhterem şair Mehmet Akif, TBMM'de kabul edilen "İstiklal Marşı"nın beş yüz liralık ödülünü nakdi hediye olarak "Darul-Masai"nin ders vermek , fakir müslüman kadın ve çocukları çalıştırıp, sefil hayatlarında onlara yardım etmek amacıyla açtığı hesabına takdim etmiştir.

4. SONUÇ

"İstiklal Marşı" Türkiye'nin o dönemdeki mevcut sosyo-politik durumunu karakterize etmesi, halkta ve orduda moral oluşturmaya ve ülkenin geleceğine olan güveni göstermesi açısından önemli olmuştur.

Arkadaş! Yurduma alçaqları uğratma sakın,

Sipər et gövdəni, dursun bu həyasızca axın.

Doğacaqdır sənə vəd etdiyi günlər Haqqın,

Kim bilir, bəlkə yarın, bəlkə yarından da yaxın.

Şiir, Türkiye'nin birçok topraklarının İtilaf güçleri tarafından işgal edildiği ve ülkenin kaderinin Anadolu'da yapılan savaşlarda belirleneceği bir dönemde yazılmıştır. Mehmet Akif böyle bir dönemde halkın zafere olan inancını kaybetmemiş ve yenilgiden kurtulacaklarına dair umut göstermiştir. Aşağıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere şairin zafer ümidi o kadar büyüktür ki, zamanda çok da uzağa gitmeyen inançlarında yarından daha yakın bir tarih görebiliriz:

Kim bilir, bəlkə yarın, bəlkə yarından da yaxın.

Dolayısıyla şiirin ilk dördlüğünün ilk sözcüğü olan "korku", Türk araştırmacıların doğru yorumladığı gibi korku ya da panik anlamına gelmez, sıradan bir tavır ve hitap biçiminde büyük bir güven ve umudun ifadesi anlamına gelir. Şair bu paragrafta, Türk devletinin ve milletinin varlığının simgesi olan Türk bayrağının asla inmeyeceğini göstermiş, düşman ne kadar ileri giderse ilerlesin, son Türk yiğidi de sağ kalıp yaşayacağı durumunda türkün zaferini koruyacak ve düşmanı yok edecektir.

Qorxma, sönməz bu şəfəqlərdə üzən al sancaq,

Sönmədən yurdumun üstündə tütən ən son ocaq.

O mənim millətimin ulduzudur, parlayacaq,

O mənimdir, o mənim millətimindir ancaq.

"İstiklal Marşı", öncelikle Türklerin Kurtuluş Savaşı'ndaki zaferini vurgulamış ve öne çekmiştir. Bu şiirde bir yanda Türk milletinin hakka, bayrağa, vatana ve dine bağlılığı, hürriyet arzusu, diğer yanda Türk askerinin ve Türk kahramanlarının güç ve kudretleri yüceltilmektedir.

5. KAYNAKLAR

1. Ersoy, Emin .(2011) .Babam Mehmet Akif. İstanbul
2. Ersoy Mehmet ,Akif .(2012) .Kuran Meali .İstanbul
3. Ersoy Mehmet, Akif . (1993) .Safahat .İstanbul
4. Kuntay Mithat ,Cemal .(2012). Mehmet Akif .İstanbul
5. Nihat Sami ,Banarlı . (1998) .Resimli türk edebiyatı tarihi 2cildde ,II cilt .İstanbul

**THE PLACE OF MIRJAKIP DUVLATULI
IN THE KAZAKH ENLIGHTENMENT OPERATION IN THE EARLY 20TH
CENTURY**

**20. YÜZYILIN BAŞLARINDA KAZAK AYDINLANMA HAREKATINDA
MIRJAKIP DUVLATULININ YERİ**

Dr. Ayten ABBASOVA*

**Araştırma Görevlisi, Türkoloji Merkezin Türk edebiyatı Bölümü
Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi, Bakü/Azerbaycan**

ÖZET

20. yüzyılın ilk yarısında kazak halkının sosyal durumu, bölgede dönen politik oyunlar, ihtilaller doğal olarak Kazak edebiyatına da ciddi etki etmiştir. 19. yüzyıldan başlayarak Kazak halkının yaşadığı sıkıntılar, asimile sorunları yenileşme ve aydınlanma hareketini daha da hızlandırdı. 20. yüzyılın ilk otuz yılında Kazak şiirinde devrimlerle barışmama ve halkın yaşadığı sorunları dile getirmeği kendine gaye edinen bir çok aydınların dilinden duyulmaktadır. Özellikle de halkını gaflet uykusundan uyandırmak, milli benliğini kavraması, milli birliğe seslemesi dönemin önde gelen aydınlarından olan Mirjakıp Duvlatulinin eserlerinin en önemli gayesidir. Mirjakıp Duvlatuli (1885-1935) kazaklarda içtimai ayaklanmanın ve aydınlanma hareketinin önde gelen simalarından biri olmakla beraber Kazak edebiyatını değerli eserleri ile zenginleşdiren bir yazar olarak bilinmektedir. Genç yaşlarından itibaren ülkede cereyan eden siyasi olaylarda aktif iştirak eden Mirjakıp bir kaç kez Çar Rusyasına karşı girişimlere katılmış, 1907. yılında Sankt-Peterburgda “Serke” gazetesinde “Gençlere” isimli şiiri yayınlanmıştır. Yazarın milli bilinci kavramağa ve milli uyanışa sesleyiş konulu şiirlerinin bir araya toplandığı, 1909. yılında Ufada basılan “Uyan Kazak” şiirler kitabının dağıtılmasına hükümet tarafından el konulur. Bu kitapta yer alan şiirleri sebebinden şair sorguya alınmış, yaşadığı yeri değiştirmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu kitap taşıdığı fikir yükünün gücü ve etkisi bakımından döneminin en ses getiren kitaplarından biri olmuştur. Şair canından çok sevdiği Kazak halkını gafletten uyandırmağa, silkinip ayağa kalkmağa çağırmaktadır. Şairin fikrinde bu uyuklama elinde kalan ne varsa, onu da kaybetmesine sebep olacaktır. Bir an önce milletin evlatlarını ayaklanıp mensubu olduğu Kazak türklerinin dil, töre ve geleneklerini kavramağa ve dede-babalarından yadigar kalan ata mirası topraklarına sahip çıkmağa sesler.

Anahtar kelimeler: *Mirjakıp Duvlatuli, ayınlanma, Kazak türkleri, milli kimlik*

ABSTRACT

In the first half of the 20th century, the social situation of the Kazakh people, the political games in the region, and the revolutions naturally had a serious impact on Kazakh literature. Starting from the 19th century, the problems and assimilation problems of the Kazakh people accelerated the innovation and enlightenment movement. In the first thirty years of the 20th century, it is heard in the language of many intellectuals who aimed not to make peace with the

revolutions and to express the problems of the people in Kazakh poetry. In particular, the most important aim of the works of Mirjakıp Duvlatulin, one of the leading intellectuals of the period, is to wake his people from their sleep of heedlessness, to comprehend their national identity and to call them to national unity. Mirjakıp Duvlatuli (1885-1935) is known as a writer who enriched Kazakh literature with his valuable works, as well as being one of the leading figures of the social uprising and enlightenment movement in the Kazakhs. Mirjakıp, who has been actively participating in the political events taking place in the country since his young age, participated in the attempts against the Tsarist Russia several times, and his poem "To the Youth" was published in the "Serke" newspaper in Saint-Petersburg in 1907. The government confiscated the distribution of the "Wake up, Kazakh" poems book, which was published in Ufa in 1909, in which the author's poems on grasping the national consciousness and addressing the national awakening were collected. Due to his poems in this book, the poet Duvlatuli was interrogated and had to change his place of residence. This book became one of the most influential books of its time in terms of the power and impact of the intellectual load it carried. The poet invites the Kazakh people, whom he loves dearly, to wake up from their heedlessness, to shake themselves up and stand up. In the opinion of the poet, this slumber will cause him to lose whatever he has left. They call out to their nation's children to rise up and grasp the language, customs and traditions of the Kazakh Turks, to which they belong, and to claim their ancestral heritage lands, which are inherited from their grandfathers.

Keywords: *Mirjakıp Duvlatuli, awakening, Kazakh Turks, national identity*

GİRİŞ

19. yüzyılın sonu 20.yüzyılın başlarında kazak halkının yaşadığı zorluklar, bölgede dönen politik oyunlar, ihtilaller doğal olarak Kazak edebiyatına da ciddi etki etmiştir. 1905. devriminden sonra Kazakistanda halkın sorunlarını dile getirmeyi ve çözmeyi amaçlayan birçok aydınlar, özellikle de Mirjakıp Duvlatuli, Aleyhan Bokeyhan, Ahmet Baytursunov, Mağcan Cumabay ve başkaları siyasi bağımsızlık konusunu gündeme getirmişti. Bu aydınlar, halkın milli şuurunu uyandırmak için bir teşkilat kurmak için yola çıktılar. 1912. yılında ekim ayında gerçekleşen toplantıda ulusal bağımsızlık için yorulmadan savaşan Kazak aydınları Alaş (Alaş Orda) partisinin ana görevlerini belirlediler. Tüm zorluklara rağmen onlar Alaş partisini kurmayı becerdiler. Tüm türk boylarını "Türkistan" adı altında birleştirme sloganıyla kurulan parti belirli sebeplerden 1928'de varlığını sona erdirdi, ancak 1937'ye kadar resmi olarak kayıtlı kaldı. 1917'de Orenburg'daki Alaş partisinin aktif üyeleri, Alaş Orda özerk devletini ilan ettiler. Alaş Orda hükümetinin ilk hedefi güçlü bir ordu kurmak ve en önemlisi iç savaşı önlemektir. Ancak bolşevik hükümeti 1920'de devrildi ve aynı yıl ülkenin birçok aydınları öldürüldü, diğerleri ise çok uzaklara sürgün edildi.

Bu dönemde Kazak aydınları, basını aydınlanma fikirlerini halk arasında yaymak için bir araç olarak kullanmakta idiler. "Serke" gazetesi, "Sora" edebiyat mecmuası, Kazakistan gazetesi, "Aykap" dergisi ve "Kazak" gazetesi bu dönemde yayınlanan medya kuruluşlarından bazıları idi. Özellikle "Kazak" gazetesi bu bakımdan önemli çalışmalar yapmış ve gazetenin 1913-1918 yıllarında 265 sayı yayınlanmıştır. Bu gazetenin Kazak halkı arasında bağımsızlık fikrinin yayılmasında güçlü bir etkisi olmuştur. "Cedid okulları"nın açılması ile birlikte, A.Bokeyhanov, B.Karatayev, S.Akbayev ve M.Tınısbayev başta olmak üzere rus okullarında yetişen gençler Rusya ve Avrupa'dan elde ettikleri yenilikleri ders kitaplarıyla yeni nesle aktarmaya çalışıyordu. Bu dönemde halkın sorunlarını açıkça dile getirmeyi amaçlayan birçok aydın tüm baskılara rağmen görüşlerini yazılılarıyla kamuoyuna aktarmaktaydı. Abay Kunanbayev'in eserleriyle yepyeni bir boyuta geçen Kazak edebiyatı, tüm Türk toplumlarında

olduğu gibi gerçeklerin aynasına dönüşmüş ve milliyetçilik, vatanseverlik, kadın özgürlüğü, milli kimlik gibi konular edebiyatın genel temaları haline gelmişti.

Mirjakıp Duvlatulinin yazdığı eserlerin en önemli amacı, insanları gaflet uykusundan uyandırmak, ulusal kimliklerini anlatmak, ulusal birlik çağrısı yapmaktı. Mirjakıp Duvlatuli (1885-1935), Kazakistan'daki aydınlanma hareketinin önde gelen isimlerinden olduğu kadar değerli eserleriyle Kazak edebiyatını zenginleştiren bir yazardı. Küçük yaştan itibaren ülkedeki sosyo-politik olaylarda aktif rol alan Mirjakıp Duvlatuli çarlık Rusyası'na karşı çeşitli darbelerde yer almıştı. 1907. yılında Sankt Petersburg'daki "Serke" gazetesinde şairin "Gençlik" adlı şiiri yayımlanır. Kazak halkını cihaletten kurtarmak isteyen Duvlatuli bir mızrakla uyanmayan halkının geleceği için çok endişelidir. "Gençlik, halka önder ol!" diyerek Kazak gençliğinin kendisine hitap ettiğini ifade eden şair, onlardan uykuda olan Kazak halkını uyandırmalarını ve kendi kaderlerini belirlemelerini ister:

Mızrakla dürtse de

Yatarsın Kazak uyanmadan

Bu kadar ağır uykuyu

Verdin bize, ey Yaradan!

Varmudur bizim gibi gafil halk

Etrafa bir göz atsak şöyle.

Gözü şişene dek uyusa da uykuya

Doyamadan yaşayan bu güne kadar.

Ümitliyim gençlerden

Yeni çiçeklenmiş bahçe gibi.

Muradını kim bulabilir kolayca

Halka sorup soruşturmadan. (1, 111)

Kendisine büyük ün kazandıran şiirde şair gençlere seslenmiş, halkı yönetme ve kitlelere önderlik etme yeteneğine sahip aydın gençlere büyük ümitler beslediğini dile getirmiştir.

Şiirlerinin taşıdığı fikirler sebebiyle takip edilen şair, birçok zorluk yaşamış ve bir süre çeviriler yaparak ve özel dersler vererek geçimini sağlamak zorunda kalmıştır. Şair Kızılcık vilayetinden Semey vilayetine giderken casuslar tarafından yakalanmış, evi aranmış, kitaplarına el konulmuştu. Bir buçuk yıl hapis yattıktan sonra Duvlatulinin akrabaları ile ilişkisi de kesilmiş, bu süre zarfında kimse ondan haber alamamıştır. Serbest bırakılan şair, bir süre ara verdikten sonra aktif sosyal faaliyetine devam eder. 1913 yılında "Kazak" gazetesinde Ahmed Baytursunov'un yardımcısı olarak göreve başlar. 2 Şubat 1913'te "Kazak" gazetesinin ilk nüshası çok küçük bir bütçeyle yayımlanır. Kitleler tarafından büyük ilgiyle karşılanan gazetenin tirajı 8 bini aşmıştı. Duvlatuli gazetenin ikinci sayısı için "Bizim hedefimiz" başlıklı bir makale hazırlar. Bu makaleye göre gazetenin bu nüshası yayınlanmamıştır. Duvlatuli bu yazısında 1905. yılında Karaganda eyaletinin Karkaralı bölgesinde çıkan ayaklanmayı, rus yetkililerin Kazak halkına nasıl zulüm ettiğini, bozkırda mahkemelerin haksız kararlarını ve onlarca masum insanın acılarını anlatıyor. Makale ayaklanmaya teşvik ettiği için

yayınlanmasına izin verilmez ve yazarı aranmaya başlar. Ancak sadece mahlası belirtildiği için makalenin yazarını bulmak mümkün olmaz. Duvlatuli bu dönemde Sankt Petersburg'a gelir ve yazarlığa burada da devam eder.

Bu dönemde Duvlatuli, Taşkent'te yayınlanan “Ak Yol” gazetesinde çalışmaya başlar. Ancak yine de izlenmeye devam eder ve Alaş hareketine katıldığı için tutuklanır. Orenburg'a gönderildikten sonra Semey'den serbest bırakılır. Serbest bırakılmasına rağmen düzenli olarak hem kendisi, hem de ailesi takip edilir.

Mirjakıp Duvlatuli 1914'te Orenburg'da yayınlanan "Matematik" kitabı üzerinde yeniden çalışır ve kitap 1922'de Taşkent'te yeniden basılır. 1924'te “Okuma Kitabı” Orenburg'da yayınlanır. 1928'de Duvlatuli bir grup aydınla birlikte yeniden tutuklanır. 1930'da ölüm cezasına çarptırılır ve daha sonra bu ceza 10 yıl hapis kararı ile değiştirilir. Değerli yazar 5 Ekim 1935'te Sosnovets'de 50 yaşında iken toplama kampında uzun süren hastalıktan vefat etmiştir. Ölümünden yıllar sonra, 1988'de Duvlatuli yargıtay tarafından beraat etmiş ve 1992'de mezarı Torgay'da kendi adını taşıyan köye taşınmıştır.

1909'da Ufa'da yayınlanan ve Mirjakıp Duvlatulinin milli kimliği anlamağa ve milli uyanışa çağıran şiirlerinin yer aldığı "Uyan Kazak" şiirler kitabı yayımlanır yayımlanmaz hükümet tarafından el konulur. Kitap halk tarafından çok sevilir, elden ele geçerek kısa sürede büyük yankı uyandırır. Bu kitaptaki şiirlere göre şair baskılara maruz kaldığı için birkaç kez ikamet yerini değiştirmek zorunda kalmıştır. Şair bu kitabında çok sevdiği Kazak halkını uyanmaya ve ayağa kalkmaya davet eder. Şaire göre bu kabus, sahip olduğu her şeyi kaybetmesine neden olacaktır. Bu durgunluktan uyanmanın tek yolunun eğitim ve bilimde olduğunu gören yazar, milletin evlatlarını ayağa kalkmaya, mensup oldukları Kazak halkının atalarından miras kalan topraklarına sahip çıkmağa, kazak dilini ve geleneklerini unutmamağa ve tüm dünyaya sahip çıkmağa çağırır. Şair şiirlerinde Kazak halkının içinde bulunduğu duruma üzülür. Bu durumdan ancak bilim ve eğitimin yardımı ile kurtulabileceğine inanan Duvlatuli, halkını bu yola davet eder. Duvlatuli kitabın girişinde “uyuyan” insanlara şöyle seslenir:

Gözünü aç, uyan Kazak, kaldır başını,

Geçirmeden karanlıkta boşuna hayatını.

Yer gitti, din gitti, hal harap olup,

Kazak'ım değil şimdi yatma zamanı. (1, 112)

"Kazak halkının dünü ve bugünü" şiirinde bağlı olduğu milletin içinde bulunduğu zor durumu anlatır, bundan kurtulmanın yollarını arar, millete hizmet etmeği her yurttaşın temel amacı olarak görür:

Şaşırmış karanlıkta dertli Kazak,

Ay doğmaz, gün doğmaz, tan atmaz.

Söndürmezse yangını, gören adam,

Nasıl mümkün olacak ayağa kalkmak?! (3, 17)

“Fakirliyimiz hakkında kısa minacat” ve “Ümumi nasihat” şiirlerinde de sömürgeçilik politikasının yaşattığı zorluklar dile getirilir, karanlıktan kurtulmanın tek yolunun bilime, sanata, kültüre dayanmakla mümkün olacağına inamını ifade etmektedir:

Yaş yerine gözümüzden kan gelerek,

Elimizden ata mirası kanunlar gitmiş.

*Şeriatın hükmü değil elde,
Adaletle halk yöneten han gitmiş.
Ayak altında kaldı bütün Kazak,
Sadece öylesine bir ruhu kalmış, can gitmiş.*

*Kim suçlu kendimizden bilmezsek,
Tepemize çıkardık besleyip.
Sülük olup Kazak'ın kanını emdikten sonra,
Ağızına atmasın da ne etsin sezdirip. (3, 38-40)*

“Ümumi nasihat” şiirinde halka hitap ederek bozkırlarda gelişim ve medeniyetten uzak olan halkının cahil kalmasına üzüntüsünü dile getirmektedir. Kurtuluşu yalnız bu şu şekilde görüyor:

*Az değiliz, altı milyon insanız,
Elhamdülillah, cehle gark olmuşuz!..
Başka övünülecek hiçbir şeyimiz yok,
Bozkırlarda medeniyetten uzak kalmışız. (3, 42)*

“Bilimini halkın faydasına harcayan aydınlarımıza” şiirinde aydınların halkın mutlu geleceği için daha çok çalışması gerektiğini, insanlara örnek olabileceklerin sadece halkın çıkarları için çalışması halinde mutlaka güzel sonuçların olacağını vurgular:

*Her tayfadan bir bilen olsa,
O zaman şüphesiz, halka örnek olurlar.
Halkın menfaatini gözetmeler böylece,
İşimize elbette bereket iner. (3, 68)*

Kitapta toplanan şiirlerin çoğunda Duvlatulı, gençleri her şeyden önce İslam dininin bilimsel temellerini incelemeye, "Kur'an-i Kerim"e hakim olmaya ve Allah'ın emirlerini tam olarak anlamaya çağırıyor. Bunu yaparak onların mükemmel birer insan olarak yetişmelerini ve gelecek nesillere örnek olmalarını istiyor:

*Şeriatın emirlerini, yasaklarını;
Fart, vâcip gibi... Bunları iyice anla.
Yazı yazmayı, Türkçe okumayı, Kur'an okumayı,
Kıraat ve kaidesiyle yapmayı öğren.
Az okuyup muallim olarak kalsan,
Mezkur bilgileri çocuklara öğret.
Müderris bilgileri çocuklara öğret. (3, 66)*

Ancak şair bundan memnun değil, gençlere faydalı bilgilerle yanısıra rus diline de hakim olmalarını tavsiye ediyor. Bu dili bilmek, daha fazla bilgi edinebilecekleri, daha fazla okuyabilecekleri anlamına gelir. Rusça öğrenmekle milliyetçiliğe yabancılaşacağından

korkanların yanıldıklarını vurgulayarak, başka bir dil öğrenmenin avantajını dile getirerek ve bu araçla daha fazlasını yapabilecekleri için başarılı olacaklarına olan inancını dile getirir:

Sana gerekli ikinci ilim Rusça'dır.

Dil bilmen sana gayet faydalıdır.

Bağlı bulunduğun devletin kanunu, nizamı nedir?

Bunu bilersen dünyalığını korursun.

Rusya'nın kanunları kendi dilinde,

Gördün mü bilmeyene ne kadar zordur.

Elbette Rusça olarak çıkarıyor,

Bütün kitap, risâle ve gazeteleri de. (3, 66)

Mirjakıp Duvlatulinin 1913. yılında Orenburg'da "Azamat" adlı şiirler kitabı yayınlanır. Hayatı boyunca milletin mutlu geleceği için yılmadan savaşan ve kalemını hiç bırakmayan şairin şiirlerinde lirik tasvirler yer alsa da, milli mücadeleye yönelik çağrılar daha ön plandadır.

İlk olarak 1913 yılında "Kazak" gazetesinin 8. sayısında yayınlanan "Kıtlık" adlı şiiri, 1911'in sert kışından sonra Kazakistan'da hüküm süren kıtlığı anlatıyor. Zor günü düşünmedikleri için insanları suçlasa da bu duruma düşmenin sebeplerini de bulmağa çalışır. Ülkenin en verimli topraklarının ruslara verilmesi ve milli hazinelerin yağmalanması Kazak halkını çok zor durumda bırakmıştır. Şair, "Gazete-dergi" şiirinde basının milli şüurun uyanması, halkın aydınlanmasındaki müstesna rolüne vurgu yapmakta, hatta köy-köy, kasaba-kasaba dolaşp halkı nasıl bilgilendirdiğini anlatmaktadır.

"Hüzün" şiirinde şair yine de milletin geleceği olan gençlere seslenir, milli kimliğinden uzak düşüb yabancı etkilere aldanan kazak gençlerini bu yoldan uzaklaştırmağa çalışır. "Kimliğini kaybetme" diye seslendiği gençlerden ayağa kalkmayı, halkı için her zorluğa sine germelerini ister:

Namusuna kızıp merak eden yiğit az,

Çok ilginç, millet sağır olmus galiba.

Ben ne isem, sana olayım sadaka,

Sevgili halkım, tuzağa düşüp aldanma.

Dışı berrak, içi pislik dolu hasım var,

Canı acır, yakınım o diye güvenme,

Kimliğini kaybetme, toparlan.

Geçmek zor tam sonuna varınca.

Olma, biçare Kazak'ım utangaç,

Gün geldi kaderini dök ortaya.

Aksakallar önder olsa halkına,

Er onlara, genç yiğidim, utanma! (3, 178)

Bütün güzelliklerin mimarı, göklerin ve yerin tek sahibi olan Allah'ın kudretini öven şair, "Ey Allah'ım" şiirinde, bütün insanların eşit yaratıldığı takdirde bazı halkların nedense bir çok konuda geri kalmalarına üzüldür. Her şey Allah'ın emriyle olmasına rağmen, insanın kaderinin iradesine bağlı olduğu inancını da ifade eder. Halkının her bir üyesinin tembel olmamasını, durgunluktan kurtulmasını ve gelişmesini ister:

Ey, Allah! Alemi yaratmışsın,

Dünyaya mahlukatları dağıtmışsın.

Olmuştu bir insandan bunca millet,

Zayıfı güçlülere baktırmışsın. (3, 70)

"Sırrım" şiirinde ise lirik kahraman, halkın refahı için verdiği mücadeleyi kendi mücadelesi olarak görür. Bu yolda her türlü zorluğa hazırdır. En büyük hayali topraklarından düşman bayrağını kaldırmaktır.

1915. yılında Orınborda şairin "Terme" adlı şiirler kitabı basılır, bu kitabda yer alan "Genç kazaklar, neredesiniz?" şiirinde şair milletin gençlerine seslenir, her zaman cesur olub halka hizmet etmeğe çağırır. Hedefe varmak yolunda sürgünler, tutuklamalar sizi asla korkutmamalıdır. Halkın mutlu geleceği halkın her bir üyesinin gayesin bağlıdır:

Yatma, gençlerim, yatma,

Çekinme, yolun açılsın.

Halkımın bahçesinde,

Bülbül gibi dilin ötsün. (10, 77)

İlk kez 1913. yılında "Kazak" gazetesinin 35. sayısında yayımlanan "Hasret" şiirinde Duvlatuli bir zamanlar hür yaşayan halkının yaşadığı zorlukları hatırlar, bu hasrete sonlandırmak için halkına seslenir:

Ne halde acaba, göreyim,

Er Kazak'ın özgür oğlunu... (10, 78)

"Ay elim" şiiri Duvlatulinin milli mücadele çağrısı yapan en değerli eserlerinden biridir. 1914. yılında "Kazak" gazetesinin 52. sayında yayınlanan bu şiirinde "Alaşım" diyerek halkına seslenir, kazakları ayağa kalkıp amaçlarına ulaşmağa, sorunlardan kurtulmak için hamleler yapmaya çağırır:

Millet olmanın düşünelim yolunu,

Gamsız yatıp duracak zaman değil artık.

Cehaletin yıkalım kalesini, surunu

Maksadına doğru hamle et, Alaş'ım!

Öz gamını düşün kendin, halk isen,

El olacağım, denk olacağım der isen.

Gökten denklik inmez, kendin eksik isen,

Sersemlemeden, hamle et, uyan Alaş'ım! (10, 82)

Kazak edebiyatının en değerli üyelerinden biri olan Mirjakıp Duvlatulinin hayatı, sosyal çalışmaları ve eserleri ile tanıştıktan sonra söyleye biliriz ki, elli yıllık hayatının büyük bir kısmını sürgün ve hapislerde geçiren şair tüm hayatı boyunca halkını eğitmek, cihalet zincirlerinden kurtarmak, özgür yaşadığını görmek için elinden geleni yapmıştır. Onun değerli eserleri Kazak halkının milli uyanışında ve milli kimliğini kavramasında büyük rol oynamış ve bugün de Kazak halkı tarafından severek okunmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Arıkan Metin. Kazak edebiyatında ilk roman. Bakitsiz Jamal. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/7 Fall 2008
2. Arıkan Metin. Mirjakıp Duvlatuli: Hayatı ve Eserleri. Modern türklük araştırmaları dergisi, cilt 5, sayı 4 (Aralık 2008), s.102-121
3. Duvlatuli Mirjakıp. Oyan Kazak. Almatı, 1991
4. Əli Şamil. Türkçülüğün qurbanları. Bakı: Elm və təhsil, 2013, 164 s.
5. Başlangıçdan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Kazak edebiyatı, 28.cilt. Ankara, Kültür Bakanlığı yayınları, 1997
6. Özdemir Aşur, Kerimbekova Bayan. Metinlerle Yeni Kazak Edebiyatı. Ankara, Ferfir yayınları, 2019, 621 s.
7. Özdemir Aşur. Kazak türklerinin büyük edibi Mirjakıp Duvlatuli. Bilig dergisi, 1996, №3, s.162-170
8. Uluslararası türk kültürü teşkilatı türk dünyası sanat ve kültür dergisi. TÜRKSOY, №5, 2018, 127 s.
9. Yaman Ertuğrul. Türk dünyası Ortak Edebiyatı. Ankara, Diyanet vakfı yayınları, 2004, 462 s.
10. Zhamilya Sultanbadkızı. Mirjakıp Duvlatulinin hayatı, siyasi ve edebi şahsiyeti. Yüksek lisans tezi. İzmir, 2010

IMPACT OF INSTITUTIONAL POLICY ON STRATEGIC PLAN IMPLEMENTATION IN NIGERIAN FEDERAL UNIVERSITIES

MUHAMMAD SIRAJO ABUBAKAR¹, AUWAL ABUBAKAR²

¹Bauchi State Ministry of Education, Nieria

²Department of Business Education, Bauchi Institute for Arabic and
Islamic Studies, Bauchi State, Nigeria

Abstract

This study examined the impact of Institutional Policy on strategic plan Implementation in federal universities in Northern Nigeria. Contrasted Group Design was employed in the study. Descriptive statistics was used to answer the research question of the study while Kruskal Wallis Analysis of Variance by rank was used in the study in determining the extent to which institutional policy affect implementation of strategic plan in the federal universities in Northern Nigeria. The result shown that having a reliable security ensures effective implementation of strategic plan, it is also established that promoting a clear set of standard in selecting/electing leaders and good decision making at the management level equally assist in good implementation of strategic plan. Thus, the study recommends among others that universities should give priority on institutional policy as it affects strategic plan implementation. At the management level university authorities should provide avenue for capacity building through seminars and workshops to acquaint their staff on the process of preparation and strategic plan implementation in their institutions to improve organizational performance.

Introduction

The trend in the practice of strategic planning in Nigerian universities have developed prevalent as a result of the point that various institutions have observed themselves in condition where old approaches of planning and administration are no longer active in assuring a stable future (Abdulkareem, Akinnubi & Oyenikan, 2012). Some educational institutions in Nigeria have incorporated strategic planning; among them are Bayero University Kano, University of Jos and University of Ibadan to reference a few among others (Anonymous, 2015). In this respect, University of Jos was the leading university in the nation that prepared an institutional strategic plan and since then, universities such as Bayero University Kano, University of Lagos, Ibadan and others have followed in creating their own plans (Anonymous, 2015).

Back Ground of the Study

Strategic planning has been defined as a functional process by which an institution processes its current state and the predictable future condition of its environment, recognizes possible future states for itself, and then grows organized strategies, policies, and procedures for choosing and getting to one or more of them (Hayward & Ncayiyana 2003). The vital purpose of strategic planning in the Universities is to bring an current process of inquiry and evaluation of an institution's strengths, flaws, objectives, resource requirements and future predictions, and to set out a clear plan to reply to the findings and outline a stronger, more active institution. According to Atkinson (2006), strategic plan implementation is the idea taken by the

organization which advances its organization plan towards the strategic planning that hints towards the reasonable benefit and to be at the complete and best performance. Mintzberg (1973) as cited in Nyakeriga (2015) states that, Implementation of strategic plan is the procedure that follows directly after strategic plan formulation and entails the action point of strategic management development.

Statement of Problem

Messah and Mucai (2011) in their results upheld that, institutional policies were shown to be weak in persuading strategic plan implementation because of little awareness and rare use of the service charter which is a serious gauge of strategic plan implementation, success and efficiency. In addition, Chemwei, Leboo & Koech (2014) perceived that lack of appropriate institutional policy by the organization is also a limitation to successful implementation of strategic plan since they are viewed as the key decision makers and proprietors of the institution. Inadequate budgetary allocation is also a restraint to a successful implementation of strategic plan in an institution. Lastly, they further hypothesize that poor policies or interference by the stake holders is a problem to strategy implementation. Also poor knowledge of new technological development on the side of the stakeholders which will result in to conflict by the employees and in turn prevent the success of the implementation of the strategic plan is an obstacle. (Chemwei *et al* 2014).

Literature Review

A strategic plan is of minute use to an organization without a means of placing it into place. In fact, implementation is a vital part of the strategic planning procedure, and organizations that grow strategic plans must assume to include a method for applying the plan. The exact implementation process can vary from organization to organization, depending commonly on the details of the actual strategic plan, but some rudimentary stages can support in the process and confirm that implementation is productive and the strategic plan is active (Nyakeriga, 2015). In addition, Implementation could not be positive if it is detached from Planning; good implementation must arise in the actual planning of the policy. Policy architects tend to withdrawn themselves from the real implementation of their strategy and as such they misestimate the aggregate of time and factor that is essential to be successful. (Press man & Wildavesky 1984 as cited in Nyakeriga, 2015).

Another studies carried out by (Messah & Mucai, 2011), which is titled factors affecting the implementation of strategic plans in government tertiary institutions: a case study of selected technical straining institutions in Kenya. The study makes a assessment on the influence of managerial behavior, reward management, resources allocation and institutional policies on implementation of strategic plan in government tertiary institutions in Kenya.

The results of the study shown that weak policies, influence of managerial behavior were as a result of thinking of management and the influence of rewards and incentives were found to be weak as it was the intrinsic motivation of the teachers professional ethics than extrinsic motivation by management through tangible reward which as a result affect the implementation of strategic plans. It was also found out that institutional policies were weak in influencing strategy implementation due to law awareness and the infrequent use of the service charter which is a critical 'barometer' of strategy implementation effectiveness and efficiency (Messah & Mucai, 2011).

In their studies Koseoglue, Barca & Karayormuk (2009) which is titled a study on the causes of strategies failing to success, investigated on the reasons behind the failure of implementing strategies. In the findings, it was revealed that planning process is a more important factor than

the implementation process in accounting for the failure of strategies; and the most important problems in the formulation process are: lack of identification of major problems, lack of effective formulators, and lack of consensus among decision makers, unsuitable training system, unclear regulation and executive policies.

Moreover, the findings revealed that, the most vital reason for the failure during strategic plan implementation is the organisational matters. In that respect, the most commonly practiced problems regarding the organizational issues are: unsuited organizational culture, competing activities among people, lack of adequate and tangible policies, lack of effective communication, lack of effective coordination and lack of adequate information system (Koseoglu *et al* 2015).

Implementation of Strategic Plan

Strategic plan implementation is the initiative taken by the organization which develops its organization structure towards the strategic planning that lead toward the competitive advantage and to be at the better and best performance. (Atkinson, 2006). In addition, Nyakeriga (2015) propose that strategic plan implementation is the procedure that follows directly after strategic plan plan and involves the action point of strategic administration procedure. It includes all the participants of an organization and should be well held because it is the actualization point without which strategies are lacking of their value aspect.

A strategic plan is of little meaning to an organisation without a means of placing it in to place. Indeed, implementation is an indispensable part of the strategic planning procedure, and organizations that grow strategic plans must think to include a process for applying the plan in to action (Nyakeriga, 2015). The exact implementation procedure can differ from organization to organization, depending mostly on the facts of the actual strategic plan, but some basic steps can assist in the process and ensure that implementation is successful and the strategic plan is effective (Nyakeriga, 2015). Furthermore, strategic plan implementation involves turning strategic plans and thoughts into organizational action. It involves the change from “planning the work” to working the plan. Implementation is defined as a process through which the organization’s strategies and actions are developed (Wheelan & Hunger as cited in Gachua & Orwa, 2015).

Institutional Policy

Institutional policy refers to the educational procedure of a nation which is defined as the initiatives mostly taken by governments that determine the direction of an educational system of that country. Therefore, for any organization to gather strength via accrued knowledge in regions of economic and political governance, the organization should realize it set objectives and should have in place a trustworthy mechanism for constructing policies and strategies for executing the policy options (Ige, Adeyeye and Aina, 2011). Similarly, Messah and Mucai (2011) in their findings maintained that, institutional policies were revealed to be weak in influencing strategy implementation because of low awareness and infrequent use of the service charter which is a critical barometer of strategy implementation, effectiveness and efficiency.

However, Hambrick and Canella 1989 as cited in Nyakeriga (2015) maintain that, every failure of implementation is a failure of formulation. Similarly, Herbiniak 2006 as cited in Gachua and Orwa (2015) disclosed that formulating a consistent strategy is a difficult task, implementing the strategy proves more difficult for any management team. In addition, Gachua and Orwa (2015) affirmed that, there are a series of factors which potentially affect strategy implementation in the organization.. According to Chukwumah & Ezeugbor (2014), investigated the extent of problems of strategy implementation for secondary school

improvement in Anambra state in Nigeria where they found that strategic plan implementation is still within the average levels. In addition, their findings revealed that Principals have inadequate understanding of strategic planning process and the policy that guides the process of implementation. They further determine that both urban and rural schools experienced the same problems in the implementation of their strategic plans.

In addition, Chemwei, Leboo & Koech (2014) observed that lack of correct institutional policy by the management is also a constraint to successful implementation of strategic plan since they are observed as the key decision makers and owners of the institution. Inadequate budgetary allocation is also a constraint to a successful implementation of strategic plan in an institution. Lastly, they further postulate that poor policies or interference by the stake holders is a problem to strategic plan implementation. Also poor knowledge of new technological improvement on the side of the stakeholders which will result in to resistance by the employees and in turn deter the success of the implementation of the strategic plan is an obstacle. (Chemwei *et al* 2014).

Another studies carried out by (Messah & Mucai, 2011), which is titled factors affecting the implementation of strategic plans in government tertiary institutions: a case study of selected technical straining institutions in Kenya. The study makes a survey on the influence of managerial behavior, reward management, resources allocation and institutional policies on strategic plan implementation in government tertiary institutions in Kenya.

The findings of the study revealed that weak policies, influence of managerial behavior were as a result of thinking of management and the influence of rewards and incentives were found to be weak as it was the intrinsic motivation of the teachers professional ethics than extrinsic motivation by management through tangible reward which as a result affect the implementation of strategic plans. It was also found out that institutional policies were weak in influencing strategy implementation due to law awareness and the infrequent use of the service charter which is a critical 'barometer' of strategy implementation effectiveness and efficiency (Messah & Mucai, 2011).

In their studies Koseoglu, Barca & Karayormuk (2009) which is titled a study on the causes of strategies failing to success, investigated on the reasons behind the failure of implementing strategies. In the findings, it was revealed that planning process is a more important factor than the implementation process in accounting for the failure of strategies; and the most important problems in the formulation process are: lack of identification of major problems, lack of effective formulators, and lack of consensus among decision makers, unsuitable training system, unclear regulation and executive policies.

Moreover, the findings revealed that, the most important reason for the failure during strategy implementation is the organizational issues. In that regard, the most commonly experienced problems concerning the organizational issues are: incompatible organizational culture, competing activities among people, lack of adequate and tangible policies, lack of effective communication, lack of effective coordination and lack of adequate information system (Koseoglu *et al* 2015).

Methodology

Research Design

Contrasted Group Designs which deal with causative positions as postulated by Nachmias and Chava (1981) was used for this study. The authors observed that, the least elaborated design for contrasted group is that in which individuals or other units of analysis are regarded as members of definite groups. According to them, categorical group members share some attributes that

assigned them to an recognizable category, such as males, democrats, partners and so on. Therefore this study used different categories of the respondents that ranges from admin assistants, admin officers, admin registrars, senior admin registrars and principal admin registrars. The research further used the different categories of the universities based on their generations; as first generation, second, third and fourth generation universities.

Population of the Study

In research method, unit of analysis can either be individuals or organizations (Sekaran & Bougie, 2013). Therefore, in this study organization (universities) and individuals were used as the unit of analysis. However, (top and middle registry staff of the universities) who represent the organizations were used as the population of the study and their number is 393 as indicated in table 1 below They include: administrative Assistants, Administrative officers, Assistant Registrars, Senior Assistant Registrars and Principal Assistant Registrars from four sampled universities.

Sample and Sampling Technique

In Nigeria Universities are categorized into generations therefore, this study used stratified random sampling in categorizing the universities in to their generations as indicated in table 2 below. While simple random sampling was used with the aid of raffle draw to select each university from its generation in order to have equal representation. Ahmadu Bello University Zaria was selected automatically in the first generation because it is the only kind in the region, University of Jos was selected in the second generation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi was selected as the third generation and Federal University of Kashere was selected as the fourth generation university.

Sample Size

Purposive sampling was used in determining the number of respondents in each of the four Universities based on the human resource capacity and age of the university. It is also known as judgmental, selective or subjective sampling which is a non-probability sampling in which a researcher relies on his or her own judgment when choosing members of the population to participate in a study (Black, 2010). Therefore 100 respondents were selected from the population. 30 copies of questionnaire were distributed to ABU Zaria and the returned number was 21, then 25 questionnaires were distributed to University of Jos and 18 were returned while another 25 copies of questionnaire were distributed to ATBU Bauchi and 19 were returned and 20 copies of questionnaire were distributed to Federal University of Kashere and 15 were returned which gave the total of 73 as indicated in table 2 below.

Instrument for Data Collection

The study relied on primary data. A structured questionnaire which is called “Strategic Plan Implementation Questionnaire” (SPIQ) was used to collect the data. It is a modified adapted questionnaire from (Nyakeriga, 2015) & (Kosar 2015). The data collected includes; socio-economic characteristics of the respondents, opinion on how institutional policy organizational resources, organizational culture and how leadership styles of the organization affect strategic plan implementation in the Universities.

Method of Data Collection

The researcher administered 100 copies of questionnaire based on purposive sampling of the respondents in the four universities. But the number of the returned questionnaire was 73. The number of questionnaire administered at ABU Zaria was 30 but 21 was returned, 25 number of questionnaire was administered at University of JOs but 18 was returned, likewise another 25

was administered at ATBU Bauchi but 19 was returned and finally 20 questionnaires were administered at Federal University Kashere and 15 were returned which gave the total number of 73 returned copies of questionnaire out of the 100 that were administered to the four Universities. The instrument was administered to the staff of the registry office in the sampled Universities in Northern Nigeria who were Admin assistants, Admin officers, Senior Admin officers, Assistant Registrars and Principal Assistant Registrars, with the view to collate the responses on the subject matter for drawing conclusions and recommendations for the study.

Respondents were asked to indicate the extent to which those variables affect the implementation of strategic plan in the federal Universities in Northern Nigeria based on a modified five point Likert scale as follows 1= VLE = Very large extent, LE = Large extent, ME = Moderately extent, SM= Small extent, VSE = Very small extent for objective one to four. The presentation of the results was done on the tables using Statistical Package for the Social Sciences, (SPSS) software version 21 to perform the required analysis

Method of Data Analysis

Data were analyzed using descriptive statistics which describe the responses given in the study to achieve the four objectives. In addition, Kruskal-Wallis Statistics was used to test the hypothesis of the study. Therefore, the Kruskal Wallis Test as described by Block 1981 which is non-parametric which is concerned with selecting samples from different groups which is the case of this study, is seen as appropriate, because all the sampled values of the study were combined, the combined values were ordered from low to high or high to low which is used in the analysis of the study and finally the ordered values were replaced by ranks starting with one for the smallest value and ends with the last figure for the highest value as the situation may warrant (Kothari, 2014). The distribution of the sample H statistics is very close to the chi-square distribution with K-1 degree of freedom. Thus chi-square table at 0.05 level of significance was used in formulating the decision rule.

Decision Rule Table

Scale	Scale point	Lower limit	Upper limit
Very small extent	1	0.50	1.49
Small extent	2	1.50	2.49
Moderate extent	3	2.50	3.49
Large extent	4	3.50	4.49
Very large extent	5	4.50	5.00

Interpretation of Decision Rule Table

The decision rule table as indicated in table 4 depicts that 0.50 – 1.49 is regarded as very small extent, small extent starts from 1.50 – 2.49, 2.50 – 3.49 is regarded as moderate extent, then large extent begins from 3.50 – 4.49 and lastly, 4.50 – 5.00 is termed as very large extent.

Data Analysis and Interpretation

Research Question One

To what extent does institutional policy affect the implementation of strategic plans in the Universities?

rules for decision making in order to provide relevant and high quality education	1 2	3.27	2 4	1.48	1 4	2.25	1 3	3.41	1 0	3.58	2.79	ME
4 The university do conduct studies and researches for attainment of better academic excellence	1 2	3.83	2 4	1.45	1 4	2.39	1 3	2.41	1 0	3.34	2.68	ME
Total		3.41		2.39		3.16		3.60		3.76	3.00	ME

Summary of Findings

This study examines the impact of institutional policy on strategic plan implementation in the federal universities of Northern Nigeria. The findings of the study indicate that ensuring security of the university by the management of the university if they worked effectively with the host community aids in effective implementation of strategic plan. In addition, having a clear standards in selecting/electing leaders in the university is equally important in implementation of strategic plan in the universities, also having a clear set of rules for decision making so as to have relevant and high quality education aids in the implementation of strategic plans in the universities and finally the result indicates that conducting frequent researches and seminars bring success to implementation of strategic plan in the Universities.

Conclusion and Recommendations

The result of the study depict that having a reliable security aids in enhancing implementation of strategic plan in the universities most especially if the university management will provide effective relationship with the host community. Equally it is also found out that having a clear standard for selecting/electing leaders, enhances effective implementation of strategic plan and finally good decision making also contributed in effective implementation of strategic plan in the universities.

. Therefore, a trustworthy mechanism for constructing policies and strategies for executing the policy options should be maintained (Ige *et al*, 2011). The Universities should give priority on their institutional policies as it affect the implementation and as well the universities should be conducting seminars and researches frequently in order to enhance the implementation of strategic plans in the universities.

References

- Abdulkareem, A. Y., Akinnubi, O.P., & Oyeniran, S. (2012). Strategic plan implementation and internal efficiency in Nigerian Universities. *European Scientific Journal*, 8(3),245-255.
- Atikison, H. (2006). Strategy Implementation: a role for the balanced Scorecard in Management Decision, *Prime Journal of Social Science* 44 (10),1-17.

- Black, K. (2010) Business Statistics. Contemporary Decision Making 6th edition. John Wiley & Sons
- Chukwumah, F. O. & Ezeugbor C. O. (2015). Problems of implementation of strategic plans for secondary schools' improvement in Anambra State, Nigeria. *Academic Journals* 10(2),6-7.
- Chemwei, B. Leboo, C. & Koech, S. J. (2014). Factors that impede the implementation of strategic plans in secondary schools in Baringo district Kenya, *Prime Journal of Social Science* 3(2),199-212.
- Ezeugbo C.O. & Egboka P..N. (2015). Application of strategic planning process in University Management. A study of Universities in Anambra state of Nigeria *International journal of education and research* 4(2)21-3
- Gachua, M.W. & Orwa B. H (2015). Factors affecting strategy implementation in public universities in Kenya: case study of Jomo Kenyata University of Agriculture and Technology. *International journal of education and research* 3(12),870102.
- Ginjer, L. (2012). Embrace and Exploit change as a program manager: Guideline for success. *Journal of change management* 6(10) 2-13
- Hayward, H. & Ncayiyana, M. (2003). A Guide to Strategic Planning for African Higher Education Institutions: Center for Higher Education Transformation. *Com Press*, 2 (4) 3-8
- Ige, Adeyeye & Aina (2011). Essentials of Strategic Management. New York, N Y: Cengage Learning.
- Issa, A. .O. (2004). Practical Guides to Project Writing for Studies in P olytechnics, Collegs and Universities. The Federal Polytechnic Offa, Kwara State Nigeria.
- Kosar, A.A. (2015) Challenges in the implementation of strategic plans by secondary schools in Manderu country. A master's thesis Department of Business Administration. Universtiy of Nairobi.
- Koseoglue, M. A, Barca M. & karayormuk K.. (2009). A study on the causes of strategies failing to success. *Journal of Global strategic management*, 3(2), 87-96.
- Kothari C. R. & GARG G.(2014). Research Methodology. Methods and Techniques (3rd Ed.) New Age International (P) Ltd. New Delhi, India.
- Messa, O.M. & Mucai P.G (2011). Factos affecting the implementation of strategic plans in Governmetn Tertiary Institutions. *Prime Journal of Social Science* 2(3) 85-95.
- Nyakeriga, C. K.. (2015). Factors influencing strategic plan implementation in the newly established public Universities in Kenya. Msc Thesis, School of Business and Economics. South Eastern University, Kenya. 3-25.
- Sekaran U.,& Bougie R. (2013) Research methods for business. A skill building approach 6th edition. Italy John Wiley and sons ltd.

INFLUENCE OF ORGANISATIONAL RESOURCES ON STRATEGIC PLAN IMPLEMENTATION IN FEDERAL UNIVERSITIES OF NIGERIA

MUHAMMAD SIRAJO ABUBAKAR¹, AUWAL ABUBAKAR²

¹Bauchi State Ministry of Education, Nieria

²Department of Business Education, Bauchi Institute for Arabic and
Islamic Studies, Bauchi State, Nigeria

Abstract

This study examined the influence of organisational resources on strategic plan implementation in federal universities of Northern Nigeria. Contrasted Group Design was employed in the study. Descriptive statistics was used to answer the research question of the study while Kruskal Wallis Analysis of Variance by rank was used to answer the research question of study in determining the extent to which organizational resources have contributed to the process of strategic plan implementation in the northern Nigerian universities. The result revealed that ensuring timely distribution of resources enhances better services in the universities and allocating enough resources for each project facilitates better performance therefore, this brings success in the implementation of strategic plan. Equally, employing workers in the universities based on merit also enhances good implementation of strategic plan in the universities. Thus, the study recommends among others that universities should put more effort and increase resources allocation to enhance the implementation of strategic plan in the universities. At the management level university authorities should provide avenue for capacity building through seminars and workshops to acquaint their staff on the process of formulation and implementation of strategic plan in their institutions to improve organizational performance.

331

Introduction

The Federal Government of Nigeria has stressed on the need to encourage the effective use of strategic planning among others to develop the excellence of education provision and service provision in the universities. In view of this, the Nigerian education segment like other public sectors had already begun to understand the status and need of strategic planning in maintaining their awareness to the fast changing environment (Chukwumah and Ezeugbor, 2015). Furthermore, after the manner of a study by the Association of African Universities (AAU) in the early 1990's, the Nigeria Universities Commission (NUC) instructed all Nigerian Universities to get on on strategic planning (Abdulkareem, Akinnubi & Oyenikan, 2012). The trend in the use of strategic planning in Nigerian universities have advanced as a result of the fact that many institutions have released themselves in condition where old methods of planning and management are no longer effective in warranting a steady future (Abdulkareem *et al* 2012). Some universities in this regard adopted strategic planning; such as Bayero University Kano, University of Jos and University of Ibadan to mention a few among others (Anonymous, 2015).

Background of the Study

Strategic plan is challenged with some factors that deter the process of implementation. These obstacles are yet to be determined empirically. Jooste and Forie (2009). Henry (2008) as cited in Nkosi (2015) observed that, resources can take any concrete nature such as physical resources, financial resources and human resources and lack of them is a problem in the implementation process. In his studies, Kuchru (2005) as cited in Nkosi (2015) established that, competition occur on the competences and resources that arise in an organization which is an ingredient to organizational sustainability. Also, Henry (2008) as cited in Nkosi (2015) indicated that; importance should be given on organization's inner capabilities (resources) in developing strategy to achieve both superior performance and sustainability in service supply. Furthermore, Pavlou and Sawy (2010) postulate that organizational resources are put across as the ability to mix, construct and reconfigure both internal and external competences to tackle quickly altering environment in the implementation plan procedure..

Statement of Problem

Strategic plan implementation in the Universities can be a weighty task as the institutions are huge and complex. Also, there is often excessive deal of internal struggle among departments who may be devoted to their discipline than to the institution (Taylor & Knarr, 1999 as cited in Gachua & Orwa 2015). Also as a decorum, the Universities have strategies, on paper; but most of them have not applied these strategic plans and the results are poor performance in the implementation. This poor exhibition by the managers of the institutions has succeeded to stagnation of planned development plans and actions of the institutions (Gachua & Orwa, 2015).

Furthermore, if the strategic plan is not efficiently implemented by the staff and management of the institute, it cost; and damages grow more than the strategic plan formulation (Mbaka & Mugambi, 2014). In addition, failure in the implementation of strategic plan could be as a result of the feeble presentation of the strategic plan (Roseoglu, Barca & Karyamuk, 2009). Therefore Formulating a consistent strategic plan is a difficult job as implementing the strategy and making it work proves more difficult for any management team (Gachua & Orwa 2015)

Literature Review

Strategy implementation is the initiative taken by the organisation which grows its organization structure to the strategic planning that lead near the viable advantage and to be at the best performance. (Atkinson, 2006). In addition, Nyakeriga (2015) claim that strategic plan implementation is the process that follows directly after strategic plan formulation and involves the action point of strategic management procedure. It includes all the associates of an organization and should be well moved because it is the actualization point without which strategic plans are lacking of their value addition aspect.

A strategic plan is of minute importance to an organization without a means of placing it in to place. Indeed, implementation is a vibrant part of the strategic planning procedure, and organizations that grow strategic plans must expect to comprise a procedure for applying the plan in to action (Nyakeriga, 2015). The specific implementation method can differ from organization to organization, depending mostly on the facts of the actual strategic plan, but some basic steps can support in the process and guarantee that implementation is positive and the strategic plan is effective (Nyakeriga, 2015). Furthermore, strategic plan implementation covers turning strategic plans and views into organizational action. It contains the change from "planning the work" to working the plan. Implementation is defined as a manner through which the organization's strategies and actions are established (Wheelan & Hunger as cited in Gachua & Orwa, 2015).

Organizational Resources

Organizational resources refer to the physical, financial, human and intangible assets of the organization. Henry (2008) as cited in Nkosi (2015) disclosed that resources can take any tangible nature such as physical resources, financial resources and human resources. In his studies, Kuchuru (2005) as cited in Nkosi (2015) established that competition anchors on the capabilities and resources that exist in an organization which is an ingredient to organizational sustainability. Also, Nkosi (2015) stressed that emphasis should be given to organizational resources in developing strategy so as to achieve both superior performance and sustainability in service delivery. Furthermore, Pavlou and Sawy (2010) postulate that organizational resources are put across as the ability to integrate, construct and reconfigure both internal and external achievement of the organization. A Strategy is perceived as a plan for an organisation; it is the purpose of basic long term aims and objectives of an organization and the acceptance of causes of action and the provision of resources essential for carrying out these goals Chandler 2013 as cited in (Gachua & Orwa, 2015). Strategy involves the continuous search for methods in the organization's unique resources and how it can be redeployed in changing circumstances Rumelt 1984 as cited in Gachua & Orwa (2015).

Equally, it is observed that the key to survival of organizations in the modern world is the ability to acquire and keep resources (Abok, Waititu, Ogutu & Rauai, 2013). In their studies which is titled "A resource-dependency perspective on the implementation of strategic plans in non-governmental organizations in Kenya. The findings in the study shown that there is a positive relationship between implementation of strategies and resources available in the organization. It was further found that organization resources play a big role in active implementation of strategic plans in NGO's in Kenya. In addition, organization resources could be a hindrance or a plus in implementation of strategies. And lastly it was revealed that resources had a high influence on effective implementation of strategic plans (Abok *et al* 2013).

According to Chemwei, Leboo & Koech (2014) in their studies on the factors that hinder the implementation of strategic plans in secondary schools in Baringo District in Kenya, the result reveals that there are many connected factors that affect the achievement of implementation of strategic plans in the secondary schools in Baringo District in Kenya and the major among them is insufficient human resources to implement the strategic plans well; because in the deficiency of people to strive towards the accomplishment of the vision and mission of the school it is impossible for strategic plan to be implemented well even if the budgetary allocation is sufficient. However, the obscurity of the mission and vision of the school to the respective stakeholders is also a constraint to successful implementation of strategic plan.

Furthermore, in a study titled factors affecting strategy implementation in public Universities in Kenya. Case of Jomo Kenyata University of Agriculture and Technology, by Gachua and Orwa (2015). The general purpose of the study was to survey the factors that influence the implementation of strategy implementation and the purposes of the study were to; determine the influence of management, organizational culture, organizational structure and information technology and communication on strategy implementation in public Universities in Kenya.

Methodology

Introduction

This chapter discusses under the following subheadings: the research design, population of the study, sample and sampling technique, sample size, research instrument, decision rule, method of data collection, method of data analysis and data interpretation.

Research Design

Contrasted Group Designs which deal with causal references as postulated by Nachmias and Chava (1981) was used for this study. According to the authors, the least elaborated design for contrasted group is that in which individuals or other units of analysis are regarded as members of categorical groups. According to them, categorical group members share some attributes that assigned them to an identifiable category, such as males, democrats, cohorts and so on. Therefore this study used different categories of the respondents that ranges from admin assistants, admin officers, admin registrars, senior admin registrars and principal admin registrars. The research further used the different categories of the universities based on their generations; as first generation, second, third and fourth generation universities.

Population of the Study

Unit of analysis can either be individuals or organizations (Sekaran & Bougie, 2013). Therefore, in this study organization (universities) and individuals were used as the unit of analysis. However, (top and middle registry staff of the universities) who represent the organizations were used as the population of the study and their number is 393 as indicated in table 1 below They include: administrative Assistants, Administrative officers, Assistant Registrars, Senior Assistant Registrars and Principal Assistant Registrars from four sampled universities.

Sample and Sampling Technique

In Nigeria Universities are categorized into generations therefore, this study used stratified random sampling in categorizing the universities in to their generations as indicated in table 2 below. While simple random sampling was used with the aid of raffle draw to select each university from its generation in order to have equal representation. Ahmadu Bello University Zaria was selected automatically in the first generation because it is the only kind in the region, University of Jos was selected in the second generation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi was selected as the third generation and Federal University of Kashere was selected as the fourth generation university.

Sample Size

Purposive sampling was used in determining the number of respondents in each of the four Universities based on the human resource capacity and age of the university. It is also known as judgmental, selective or subjective sampling which is a non-probability sampling in which a researcher relies on his or her own judgment when choosing members of the population to participate in a study (Black, 2010). Therefore 100 respondents were selected from the population. 30 copies of questionnaire were distributed to ABU Zaria and the returned number was 21, then 25 questionnaires were distributed to University of Jos and 18 were returned while another 25 copies of questionnaire were distributed to ATBU Bauchi and 19 were returned and 20 copies of questionnaire were distributed to Federal University of Kashere and 15 were returned which gave the total of 73 as indicated in table 2 below.

The study used this sampling technique because it is a technique in which a researcher, based on his knowledge and understanding of the population, handpicks certain groups or individuals for their relevance to the subject of investigation. Considering that the method was determined primarily by a particular purpose, which the researcher has in mind, it can be considered then, as a judgmental form of sampling. Its major advantage lies in the fact that it gives a great possibility for the participation of those considered very crucial to data collected in a given study (Issa, 2004).

Therefore, the following universities as indicated in table 3 below were randomly sampled: Ahmadu Bello University Zaria, North west, Universtiy of Jos, North Central, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, North East and Federal University Kashere, North East.

Instrument for Data Collection

The study relied on primary data. A structured questionnaire which is called “Strategic Plan Implementation Questionnaire” (SPIQ) was used to collect the data. It is a modified adapted questionnaire from (Nyakeriga, 2015) & (Kosar 2015). The data collected includes; socio-economic characteristics of the respondents, opinion on how institutional policy organizational resources, organizational culture and how leadership styles of the organization affect strategic plan implementation in the Universities.

Method of Data Collection

The researcher administered 100 copies of questionnaire based on purposive sampling of the respondents in the four universities. But the number of the returned questionnaire was 73. The number of questionnaire administered at ABU Zaria was 30 but 21 was returned, 25 number of questionnaire was administered at University of JOs but 18 was returned, likewise another 25 was administered at ATBU Bauchi but 19 was returned and finally 20 questionnaires were administered at Federal University Kashere and 15 were returned which gave the total number of 73 returned copies of questionnaire out of the 100 that were administered to the four Universities. The instrument was administered to the staff of the registry office in the sampled Universities in Northern Nigeria who were Admin assistants, Admin officers, Senior Admin officers, Assistant Registrars and Principal Assistant Registrars, with the view to collate the responses on the subject matter for drawing conclusions and recommendations for the study.

Respondents were asked to indicate the extent to which those variables affect the implementation of strategic plan in the federal Universities in Northern Nigeria based on a modified five point Likert scale as follows 1= VLE = Very large extent, LE = Large extent, ME = Moderately extent, SM= Small extent, VSE = Very small extent for objective one to four.

Method of Data Analysis

Data were analyzed using descriptive statistics which describe the responses given in the study to achieve the four objectives. In addition, Kruskal-Wallis Statistics was used to test the hypothesis of the study. Therefore, the Kruskal Wallis Test as described by Block 1981 which is non-parametric which is concerned with selecting samples from different groups which is the case of this study, is seen as appropriate, because all the sampled values of the study were combined, the combined values were ordered from low to high or high to low which is used in the analysis of the study and finally the ordered values were replaced by ranks starting with one for the smallest value and ends with the last figure for the highest value as the situation may warrant (Kothari, 2014). The distribution of the sample H statistics is very close to the chi-square distribution with K-1 degree of freedom. Thus chi-square table at 0.05 level of significance was used in formulating the decision rule.

Table 1: Decision Rule Table

Scale	Scale point	Lower limit	Upper limit
Very small extent	1	0.50	1.49
Small extent	2	1.50	2.49

Moderate extent	3	2.50	3.49
Large extent	4	3.50	4.49
Very large extent	5	4.50	5.00

Interpretation of Decision Rule Table

The decision rule table as indicated in table 4 depicts that 0.50 – 1.49 is regarded as very small extent, small extent starts from 1.50 – 2.49, 2.50 – 3.49 is regarded as moderate extent, then large extent begins from 3.50 – 4.49 and lastly, 4.50 – 5.00 is termed as very large extent.

Data Analysis and Interpretation

Research question 1

To what extent do organizational resources affect the implementation of strategic plans in the Universities?

Table 1 presents the mean and decision rule of research question number four through the following six statements in the questionnaire. The first statement says: ensuring timely distribution of resources for better services. The respondents gave a positive response which indicates the relevance of the statement to the success of strategic plan implementation in the federal universities in Northern Nigeria with the mean value of 3.62 which is a large extent according to the decision rule of the study. Next is the statement which reads: allocating enough resources for each project facilitates better performance. The respondents recognized this statement as relevant and enhance the success of strategic plan implementation in the universities with the mean value of 3.50 which is also a large extent.

The table further depicts the mean and decision rule of the following statements in the questionnaire in respect to organizational resources: employing workers in the university is strictly based on merit. The response given in this regard indicates the support of the statement by the respondents as a driving factor which encourages the success of implementation of strategic plan in the universities with the mean value of 3.04 which is a moderate extent according to the decision rule of the study. Next is the statement which reads: employees are encouraged to participate in various seminars and workshops for capacity building. The respondents indicate their agreement to the statement as crucial to the success of strategic plan implementation in the federal universities in Northern Nigeria with the mean value of 2.95 which is a moderate extent based on the decision rule.

The table further depicts the mean and decision rule of the statement which reads: employees are paid adequately for the work they do so as to have effective service delivery. The respondents indicate their agreement to the statement as a motivating factor that determines the success of implementation of strategic plan in the federal universities in Northern Nigeria with the mean value of 2.77 which is a moderate extent as indicated in the decision rule of the study. The last statement in regard to organizational resources is: training needs of the employees in the university are assessed on the basis of their performance appraisal. The respondents have a positive view to this as appropriate to the success of implementation of strategic plan in the universities with the mean value of 2.70 which is also a moderate extent according to the decision rule. Therefore, this result entails that better provision and management of organizational resources enhances better implementation of strategic plan in the universities.

This result corresponds with the findings of Koseoglu *et al* (2009) who indicated that timely distribution of resources of all types enhances the productivity of the company. This result is

also consistent with the previous studies of (Mawshin, Yung & Feny-jhy, 2014) that human and material resources factor in strategic plan implementation is highly crucial which involves attracting the right people; developing the knowledge skills, abilities and human resources. Similarly, Toni and Tonchia (2003) asserted that organizational resources are understood as the assets, tangible or not, which are semi-permanently linked to the firm. Therefore, it availability determine the success of implementing the required projects in an organization.

Table 9: The Extent of Organisational Resources Factors that Affect Strategic Plan Implementation in Northern Nigerian Universities

S/ N	Factors	Admin. Asst.		Admin Officer		Asst. Registrar		Senior Asst. Registrar		Principal Asst. Registrar		Total Mea n	Remar k
		N	Mea n	N	Mea n	N	Mea n	N	Mea n	N	Mea n		
1	Ensuring timely distribution of resources for better services	1 2	3.75	2 4	3.15	1 4	3.59	1 3	3.12	1 0	4.50	3.62	LE
2	Allocating enough resources for each project facilitate better performance	1 2	3.84	2 4	3.64	1 4	3.27	1 3	3.50	1 0	3.30	3.50	LE
3	Employing workers in the university is strictly based on merit	1 2	3.13	2 4	2.12	1 4	3.08	1 3	2.82	1 0	3.87	3.04	ME
4	Employees are encouraged to participate in various seminars and workshop for capacity building	1 2	3.13	2 4	2.28	1 4	2.44	1 3	3.42	1 0	3.47	2.95	ME
5	Employees are paid adequately for the work	1 2	2.93	2 4	2.66	1 4	2.51	1 3	2.81	1 0	3.49	2.77	ME

	they do so as to have effective service delivery												
6	Training desires of the workers in the university are measured on the basis of their performanc e assessment	1 2	2.93	2 4	2.85	1 4	2.66	1 3	2.36	1 0	2.27	2.70	ME
Total			3.28		2.78		2.92		3.00		4.13	3.09	ME

Summary of Findings

The findings of the last independent variable of the study which is organisational resources indicate that ensuring timely distribution of resources enhances better services in the universities and allocating enough resources for each project facilitates better performance this brings success in the implementation of strategic plan. Equally, employing workers in the universities based on merit and encouraging employees to participate in various seminars and workshops for capacity building aid in having a successful implementation of strategic plan in the universities. Paying employees adequately and given concern on the training needs of the employees assisted in better implementation.

Conclusion and Recommendations

This study examines the influence of organisational resources on implementation of strategic plan in the federal universities of Northern Nigeria. The findings of the study show that organizational resources were found to be of immense importance in terms of implementation. In addition, it is observed that lack of enough allocation of resources for projects in the universities or the resources were not distributed on time, affect implementation of strategic plan in the universities. The Universities should ensure enough resources allocations to projects and should also provide such resources on time in order to have a successful implementation of strategic plan in various projects carried out in the universities.

References

Abdulkareem, A. Y., Akinnubi, O.P., & Oyeniran, S. (2012). Strategic plan implementation and internal efficiency in Nigerian Universities. *European Scientific Journal*, 8(3),245-255.

Abok, A., waititu, A., Oguntu, M. & Ragui M. (2013). A Research-Dependency Perspective on the Implementation of Strategic Plans in non-governmental Organizations in Kenya: *Prime Journal of Science*, 2(4),300-11

Anonymous, (2015). Effective strategic planning implementation in Nigerian Business

Essay

- Anyambele S C. (2004). Institutional Management in higher Education: a study of leadership approaches to quality improvement in University management. Nigeria and firm cases In Ajayi I. A., & Ekundayo H. T. (2008). The Deregulation of University Education in Nigeria: Implications for Quality Assurance. *Basic theories in Educational Management* (4), 214-220.
- Atikison, H. (2006). Strategy Implementation: a role for the balanced Scorecard in Management Decision, *Prime Journal of Social Science* 44 (10),1-17.
- Black, K . (2010) Business Statistics. Contemporary Decision Making 6th edition. John Wiley & Sons
- Chukwumah, F. O. & Ezeugbor C. O. (2015). Problems of implementation of strategic plans for secondary schools' improvement in Anambra State, Nigeria. *Academic Journals* 10(2),6-7.
- Chemwei, B. Leboo, C. & Koech, S. J. (2014). Factors that impede the implementation of strategic plans in secondary schools in Baringo district Kenya, *Prime J Ournal of Social Science* 3(2),199-212.
- Ezeugbo C.O. & Egboka P..N. (2015). Application of strategic planning process in University Management. A study of Universities in Anambra state of Nigeria *International journal of education and research* 4(2)21-3
- Gachua, M.W. & Orwa B. H (2015). Factors affecting strategy implementation in public universities in Kenya: case study of Jomo Kenyata University of Agriculture and Technology. *International journal of education and research* 3(12),870102.
- Hayward, H. & Ncayiyana, M. (2003). A Guide to Strategic Planning for African Higher Education Institutions: Center for Higher Education Transformation. *Com Press*, 2 (4) 3-8
- Issa, A. .O. (2004). Practical Guides to Project Writing for Studies in P olytechnics, Collegs and Universities. The Federal Polytechnic Offa, Kwara State Nigeria.
- Kosar, A.A. (2015) Challenges in the implementation of strategic plans by secondary schools in Manderu country. A master's thesis Department of Business Administration. Universtiy of Nairobi.
- Koseoglu, M. A, Barca M. & karayormuk K.. (2009). A study on the causes of strategies failing to success. *Journal of Global strategic management*, 3(2), 87-96.
- Kothari C. R. & GARG G.(2014). Research Methodology. Methods and Techniques (3rd Ed.) New Age International (P) Ltd. New Delhi, India.
- Mapere, D., Mavhiki, S., Nyamwanza, T., sikomwe, S. & Monde,C. (2012). Strategic Role of Leadership in Strategy Implementation in Zimbabwe's state owned Enterprises: 3(16)2-6.
- Mbaka, R. M. & Mugambi F. (2014.) Factors affecting successful strategy implementation in the water sector in Kenya. *Journal of Business and Management*. 16 (7), 61-72.

- Ndegwa, D. M. (2014). Factors affecting implementation of strategic plans in public Secondary schools in Nyeri country Kenya, *prime Journal of Social Science* 2(4) 993-999.
- Ngechu, M. (2007). Understanding the Research process and method. University, Starbright Services Ltd.
- Nyakeriga, C. K.. (2015). Factors influencing strategic plan implementation in the newly established public Universities in Kenya. Msc Thesis, School of Business and Economics. South Eastern University, Kenya. 3-25.
- Nkosi, S.M. (2015). Factors affecting strategy implementation. A case study of a local municipality in Mpumalanga province, South Africa.7, (36), 29-34.
- Sekaran U.,& Bougie R. (2013) Research methods for business. A skill building approach 6th edition. Italy John Wiley and sons ltd.
- Toni, A. & Tonchia, S. (2013). Strategic planning and firms competencies: Traditional approaches and new perspectives. *International journal of operations & production management*. 23 (9) 947-976
- Zaribaf, M. & Hamid, B. (2008). An effective pattern affecting implementation of strategic plans. *Islamic Azad University Firookuh Branch*, 3(4) 2-8.

**ASSESSMENT OF ENTREPRENEUR COMPETENCY REQUIRED BY
VOCATIONAL EDUCATION STUDENTS IN ESTABLISHING SMALE SCALE
VENTURES IN BAUCHI METROPOLIS NIGERIA**

**AUWAL, ABUBAKAR¹, MUHAMMAD SIRAJI, ABUBAKAR²,
ABUBAKAR MUHAMMAD BAPETO³,**

**¹Department of Business Education, Bauchi Institute for Arabic and Islamic
Studies, Bauchi, Bauchi State.**

²Ministry of Education, Bauchi State Nigeria.

³School of Vocational Education, Federal College of Education (Tech) Gombe

Abstract

The study critically measured entrepreneurial competency needed by the vocational education students toward establishing small scale business within Bauchi metropolis. The researchers often used descriptive research survey design in the study. The population of this study covered vocational education students in all technical vocational colleges located within Bauchi metropolis. Sample of 200 vocational education students was used through the simple random sampling technique from the colleges. An instrument was developed title Entrepreneurial Competency questionnaire (ECQ) was used for the data collection in the study area. The instrument were validated and tested through test retest method for reliability which produced a reliable index. The data collected for the study were analyzed using the mean, percentage and the standard deviation. Results from the particular study disclosed a significance level of Entrepreneurial competencies which are required by vocational education students for establishing the small scale ventures within Bauchi metropolis. The study also vindicate the level of Vocational education students' awareness and competences toward establishing the small scale venture within the Bauchi metropolis. The study also looked at some major factors that limits the establishment and development of entrepreneurial competency and skills needed in vocational education students for small scale ventures. The study therefore recommends that, the entrepreneurial competency and skills such as Vocational and managerial skills, marketing, promotional and advertising skills are highly required for the establishment of the small scale ventures within Bauchi metropolis, and moreover suitable entrepreneurial skills should therefore be provided for the effective start-up of SMEs in the field of work for the reduction of unemployment in the metropolis.

Key words: Assessment, Entrepreneur, Competency, Vocational, Education, Establishing, Small, Scale, Ventures,

INTRODUCTION

Entrepreneurship is now perceived as an important factor in our contemporary economic growth of a nation. Its serious role in the nation's economy is extensively acknowledged in many of the literatures. Experts in many fields were of the belief that entrepreneurship should be regarded as a major substance for the economic growth, employment opportunities and wealth creation, Henry, et al (2003). Moreover, the European Commission (2003) have the same view but in addition suggested that entrepreneurship should be a major driver of an innovation,

effectiveness and economic power of a strong nation. They moreover emphasized on the important role which vocational education partakes in the expansion of entrepreneurial attitudes and talents particularly in enhancing the entrepreneur competency. Vocational education is regarded as one of the most important prerequisite for development in many governments around the world. Many of these governments solely depend on the advancement of entrepreneurship through vocational education as one of the major source of their economic success, growth and national development. It is a new idea which implies not only quality instruction but also pay consideration to the progress of an individual useful ability and vocational competency of students. It is moreover described as a process or method that promotes students inventive spirit, skills and outlooks which consequently provide them after completion to suitable career to become professional vocational skills creator, The European Commission, (2003) resolved.

STATEMENT OF THE PROBLEM

In many developing countries around the world, growth of entrepreneurial competencies had been a powerful apparatus for economic growth and wealth creation, it is mostly crucial for improving the superiority in number and the range of employment chances for the poor. It also has an effects on the economy, innovation, and raises investment in people, that is a better cause of competitive advantage upon other natural means, which can be worn-out. Entrepreneurial competencies in vocational education will enable students to be more creative on new enterprises, new technological activities, and new economic advancement. Its generate employments for others and produce the goods and services needed for the respected society. Introduction of new technologies improves or lower the cost of outputs.

According to Abdullahi (2008) for the countries to faster their economic progress and development, it is obligatory for them to shape up critical examination of first generation industrialists because the development is however linked more to entrepreneurs. It also stands as a powerful truck to improve the value of life for people, individuals, families, to withstand to a healthy economy and surroundings. It can also lead to economic growth and the advancement in the private enterprises.

AIM OF THE STUDY

1. To examine the level of entrepreneur competencies required by the vocational education students in establishing small scale ventures.
2. To find out the factors limiting the growth of entrepreneurial competencies in the Vocational education.

RESEARCH QUESTIONS

1. What are the basic entrepreneurial competencies needed by vocational education students in establishing a small scale ventures?
2. What are the major factors limiting the overall growth and development of the entrepreneurial competencies in vocational education?

Literature Review

Concept of Vocational Education

Vocational education refers to many things according to many people. Gordon (2018) viewed vocational education as programs that involves learning the basic skills required in the operations of small scale ventures within an environment. Aliyu (2015) sees it as a skillful

program that highly needs a specialty to be properly designed and managed, adequately prepared and consistently harmonized for a better result. Aliyu further asserts that vocational education is an educational activities which involves skill acquisition, information, knowledge and competences needed to make the recipient more proficient and useful in the field of work. It is an arena under which all vocational program take a protection, such as agricultural production, agricultural product marketing, promotional activities and marketing, tailoring and designs, secretarial studies and accounting among others. Igboke (2001) have a view that vocational education is therefore a dynamic field of learning geared towards preparing the youths and grown persons for and about entrepreneurial activities. It is just a preparation of a person career in in the world of work. When an instruction is designed for preparation of youths and the adults for actual run-through in the world of business, on the other site, education about vocational skills and training involves an extensive preparation of youths and grownups persons for intelligent, intellectual and effective consumption of the economic goods and amenities offered to society. However, vocational education will moreover produce responsible, creative and self-reliant people. This highlights the position of vocational training towards inculcating the recipients with sound knowledge, values, experience, attitudes and skills required in the world of business. The objectives of vocational education and training cannot be over highlighted, hence need for training in education is a general phenomenon highly needed in industry, trade and society.

The Areas of Vocational Education

The teacher acquires skills in respect of the three phases of vocational education and effectively familiarizes these skills for the students. These also lead to learners' effective acquisition of talents and skills by the students completely affects their comfort as individuals in the places they live with their families in particular and the world at large, thus resolving the nation's sustainable growth and positive development. These branches call for numerous career opportunities in vocational Education such as transaction between producers to the final consumers. Wholesaling, the word processing, record keeping, the preparation of financial report, inspecting the consultancy services, promotion and public relation services among others. All these activities recommended vocational education as a vital tool for entrepreneurship development. This is primarily concerned with supporting individual to be valuable as well as enlightening his/herself in the world of entrepreneurship which will at the tail end lead to improvement in the society at great. All these hang on how effective vocational education curriculum is applied by the vocational educators. The relevance of vocational Education as a vigorous tool for entrepreneurship development is one of the main emphasis of this paper with regard to entrepreneurship competency and skill required for the establishment of small scale venture within the metropolis.

Concept of Entrepreneurship Education

Entrepreneurship as concept advanced many centuries before and it has shaped the basis for the economic growth and improvement in human life. It has therefore been defined in diverse ways by different people. An entrepreneurship education means a programs that encourages and provide the skills training for job creation and development at large (Vesper, 2020). Entrepreneurship education is a type of education that has the capacity to impact on growth and progress of an enterprise by the means of vocational and technical training (Tamuo and Ogiji, 1999). According to Atakpa (2011), it is an aspect of education that equips an individual to establish in the person a mindset to accept the risk of going into something new entirely by applying for the knowledge and skills needed to be acquired in school. According to Fashua (2006) entrepreneurship education creates more of willingness and the ability in a person to

seek available investment chances in the society and to be able to launch and run an enterprise successfully based on the identified opportunities. This also means that entrepreneurship education helps to provide vocational education students with the sound knowledge and innovation skills to encourage the entrepreneurship at the various level of development. In the bright of this, Nigeria announced several education policies like the Universal Basic Education Scheme run by UBEC in Nigeria. This very scheme was not to only fulfill and attain the Education For All (EFA) aim of 2015 as accepted by the UNESCO but to generate self-reliant children who, based on the UBE objectives, to be communicated with the fundamentals of employment generating skills (entrepreneurship) at the level of junior secondary school where technical and vocational training (TVET education) education is give emphasis to (Federal Republic of Nigeria, 2004). Thereby the policy is proposed to equip the students at the level of junior secondary school with suitable apprenticeship training (Olanyonu, Adekoya and Gbenu, 2003).

With the Overview in the Universal Basic Education where emphasis is laid on acquisition of skills by the end of the nine year basic program, technically skilled manpower would be highly skilled and available to implement the projects and even for more skilled ones are needed who may come up later as products or resources of the nine years basic education, may be encouraged to further produced up to expectation educationally (Oyetola and Okunuga, 2009). Entrepreneurship training in a country like Nigeria, tertiary institutions was introduced by the Government in order to train both the private and public employees. This program is specifically aimed at equipping some approaches and competences for the development of human capacity to be able to fit in job creation and even train others for the same purposes. The entrepreneurship training at the higher level or institution is geared in the direction of assisting students to improve positive attitudes, inventive and skills for self-reliance rather to solely depend on government to offer employment for them (Banabo and Ndiomu, 2011). Nwangwu (2007) further discusses the objectives of innovative skills and entrepreneurial education at the higher level to include the following:

- * Providing the graduates with adequate skills and training that will allow them to be self-creative and innovative toward identifying basic opportunities.
- * Providing opportunities in vocational education for youths that will enable them to be useful and self-employed/self-reliant.
- * Providing graduates with suitable training in the attainment of skills that will help enable them to overcome the manpower needs of our respected society.

However, it is assume that this will ensure to build up the self-confident in vocational education students to have engagement in entrepreneurship scheme after graduation.

Entrepreneurial skill Acquisition

Skill does not solely depend upon a person's basic fundamental capacities only, but must be established through training, practice and knowledge an individual acquired. Skill based on Bolt-Lee and Foster (2003) is an art of possessing and the ability to influenced, authority, or proficiency etc of an individual to do the task required on the job. Two important issues are used as soon as a skill is acquired on any task. According to Okoro and Ursula (2012) point of view, the first is conditions which encourage acquisition and that the second is the major change that may occur at the point of acquiring the skills. However, when a person or an individual set to learn a new job or skill, he generally starts with a transmissible program of instruction. Upright learners do not barricade into an action without first receiving the order necessary or verbal instruction. Therefore the instruction given in a bits, units or modules in stages, possibly

must be fused organized to form an accomplished performance. There are so many processes of attainment and development in acquiring an entrepreneurial skills.

Methodology

The study used a descriptive survey research design where information relating to the entrepreneurial competencies of vocational education students were collected. A survey research design as clarified by Olaitan and Nwoke (2006) is therefore one in which entire population under study were considered using the representative sample. The survey research strategy is considered most suitable and appropriate since the study gendered an information from vocational education students competency required for the establishment of small and medium scale venture within Bauchi metropolis in North-Eastern Nigeria.

Vocational Skills and Appropriate Centers

Table 1.

Variable	Frequency	Percentage (%)
Entrepreneurial Needs	16	7
Entrepreneurial Techniques	30	14
Capital to Begin	19	8
Work Plan	30	14
Accessibility of patronage	126	57
Total	221	100

Source: Field Survey, 2022

Results in the table 1 above shows that almost about 57% of the accessibility of patronage of the vocational services in the metropolis came from the predominantly people of the lower and middle class in the town. This could eventually occurs as a result of the nature of people living within the range mostly are those highly in need of the means to sustain their life, they are majority unemployed and have below average level of livelihood. Nevertheless, about 14 % of the provision for entrepreneurial technique to ascertain the competency requirement tend to be low, this shows there is need to do more effort to be able to cope with the current situations challenges in the foundation for competency in establishing small scale venture. The study also vindicates the low turn up, the relevant agencies to support vocational education student in achieving the set targeted goal. That the government agencies conventionally responsible to provide the required support, dos not yielded an effective result.

Table 2: The start-up Capital.

S/N	STATEMENTS	Mean	Std. Deviation
1	Is the startup capital available	4.04	.802
2	Is there difficulty in accessing capital	3.94	.431
3	Communities support for SMEs by Vocational Educations Students	3.83	.782

4	The feasibility studies available at the startup level	3.80	.559
5	The overall assessment with regard to the level of success on competency.	3.79	.547
	AVERAGE	2.90	.624

Source: Field Survey, 2022

The study established that the entrepreneurship competency in terms of the start-up capital varied with the following mean and standard deviation ($M= 4.04, SD= 0.802$) while the difficulties in having access to capital by vocational education students for establishing small scale venture gives the following ($M= 3.94, SD= 0.431$). The influence of SMEs support by the communities on the vocational educations students was to some extent moderate ($M= 3.83, SD= 0.782$) and so it gives in adequate support from the part of the communities ($M= 3.80, SD= 0.559$). The general evaluation on feasibility studies at the level of start-up of the SMEs is moderately low ($M= 3.79, SD= 0.547$). The standard deviations showed the extent at which the result were isolated from the mean. The Overall average is a little bit moderate ($M= 2.90, SD= 0.624$). This implies the limited competencies in terms of the start-up of the SMEs. So it need to be improved by the respected authorities and the general public as a whole. The outcomes as shown in the above Table 2, The results are specifically going in line with that Bature (2009) of which their research on Evaluation of Psychomotor Skills acquisition section of the mechanical Technology education courses in Kaduna state Technical Vocational schools. The study found the moderate level of the skills acquisition on technical vocational courses in technical vocational schools within Kaduna state and thereby recommend for an improvement by the relevant authority on the technical vocational students psychomotor skills acquisitions in the state.

Findings from the study revealed the following

1. Most of the vocational education students have interests for establishing small scale ventures.
2. Vocational education students have competency level moderate to establish the small scale ventures in Bauchi metropolis Nigeria.
3. Vocational education students have some challenges for establishing the small scale venture within Bauchi metropolis Nigeria.
4. Some factors limiting the expansion of entrepreneurial competencies in vocational education students.
5. Demand for Entrepreneurial competencies in the establishment of small scale ventures in Bauchi metropolis Nigeria.

Conclusion

The researchers complete that for SMEs to succeed within Bauchi metropolis, there is need to strengthen the competency level required by entrepreneurs in all ventures. More techniques should be introduced and entrepreneurial courses should be improve and included in vocational educations curriculum with the main aim of accomplishing the specified objectives of vocational education program. Vocational education should continuously shapes on the modern skills, knowledge, attitudes and values to develop the economy of our nation.

Recommendations

Based on the findings, the following recommendations are made:

1. Since Entrepreneurial competencies are needed and required for the establishment of the small scale ventures the state and national government should stand up to the genuineness that the improvement and the provision for the accurate competencies accompanied with purposeful education will improve the performance of Vocational education students, which will therefore assist them in contributing expressively to the economic development of the nation.
2. Adequate entrepreneurial skills should be provided for effective and profitable venture start-up.
3. Infrastructure, instructional and material resources should be provided for effective implementation of vocational education program in order to achieve the program objectives.

REFERENCES

- Agulana, G.G. and Nwachukwu F.J (2001). *Psychology of learning: Putting Theory into practice*. Mbaise. New vision publishers.
- Akinnola, E.O.(2001) *Entrepreneur Education for self-Employment*.
Ibadan. George Allen and Urwin.
- Akombi, N.L (2001). Entrepreneurship in accountancy and book-keeping indispensable tools for the growth of small scale enterprise in Nigeria. *Journal of Science and Computer Education* 1(3) 137-144.
- Aliyu, M.M.(2001) *Business Education in Nigeria* (Trends and Issues) Zaria. ABU Press Ltd.
- Aliyu, M. M. (2008) *Entrepreneurship Development and Poverty Alleviation in Nigeria*. Kaduna. Joyce Graphic printers and Publishers.
- Allu, E.F (2006) *Work Competencies needed by technical collegemetalwork graduates for entrance into private enterprises* unpublished M.Ed Thesis. Department of Vocational & Technology Education. Federal University of Technology Minna.
- Aminu,A.A(2009)*Entrepreneurship Theory&Practice*.Compaq Publishers Limited Maiduguri
- Anyakoha, E.U. (2009). *New Entrepreneurship Education and Wealth Creation Strategies*. Nsukka: Great AP Express Publishers Ltd
- Asaohi,T.O(2002)*Smallscale Entrepreneurship*.Ile-Ife.Obafemi Awolowo University Press ltd.
- Bature, I.B (2009) *Evaluation of the Psychomotor Skills acquisition component of mechanical Technology courses in Kaduna state Tech. schools. Unpublished Ph.D Thesis UNN*.
- Bird,B(1992)“TheRomanGodMercury:AnEntrepreneurialArchetype”
JournalofmanagementEnquiry,vol.1,no.3,September,1992
- Busenitz, L. and Barney, J. (1997) “Differences between entrepreneurs and managers in charge organizations”, *Journal of Business Venturing*, vol. 12, 1997
- Cecil, J. Jay, D.H., and Dennis, R.S (2008) *Engineering Drawing & Design*. Seventh edition.
- Centre for Advance Zonal Studies (2004) *Baseline Economic Survey of SME in Nigeria. North East Zone. Vol.1. Survey of Existing SMI in North-East Zone*. University of Maiduguri.
- Chell, E (1999) “The Entrepreneurial personality; Past, Present and Future; Occupational Psychologist, 38m pp. 5-12
- Chikan,S (2009) *Architectural Competency: Road map to Jos Master Plan*.

JosCrestPublishersLtd.

Dabson, B. and Malkin, J. (2003). *Encouraging skills and Entrepreneurship within the Tactis Region*. London. European Training Foundation.

Danga, D. (2002). Self Employment. Solution to unemployment. *The Vocational Educational Journal*; Seventh Edition

Datol et al (2004) *Fundamentals of Vocational – Technical Education and Entrepreneurship for Schools & Colleges*. Jos Crest Publishers Ltd.

David,L.G., William,S.C. ,John ,A.N. and Raymond, L.R (2010. *Technical drawing and Engineering Communication*. Sixth Edition.

Eboh,E.C(2009) *Social and Economic Research Principles and Methods*.

Enugu, African Institute for Applied Economics

Edward, A. M (2007) *Technical Graphics Electronics Worktext* Second Edition Macmillan Publishing Company.

Elobuike, H.U. (1998). Strategies for managing small scale technical workshops. A paper presented at a Two-day workshop on further *skills improvement for staff of EDP institution*, in Enugu State 24th- 25thSeptember. Enugu: Hotel Presidential.

Enemali J.D (1997) Approaches to skill Development for cottage industries. A paper presented at the second *Annual National Science and Technology Forum* at College of Science and Technology Kaduna polytechnic 25-26 nov. 1997

Ezeji, S C. O. A. (1993) An evaluation of Relevance of technical education programmes to job market needs. *International journal of Educational Research* 5, 4-13

FRN (2004) *National Policy on Education*. NERDC Press, Yaba Lagos.
Gagne,R.M(1974)*Essentials of Learning for Instruction*. Hinsdate, III

Dryden Press.

George,A.A(2007)*Entrepreneurship in Nigeria Principles and Practice*.

Enugu. Rhyce Kerex Publishers.

Hisrich,R.D&Peters,M.P(2002)*Entrepreneurship 5th Edition*. McGraw- Hill Companies Inc. New York

Hoffman, et al (2008) *Developmental Psychology Today 5th edition*. U.S. Library of Congress Cataloging-in-publication data.

Hornby,A.S(2006)*Oxford Advanced Learners Dictionary*. 7th edition.

Oxford University Press

Ikewoha, M.E. (2007) *The Entrepreneur*. Rothmed. publishers ltd. Isolo Kwamme,H.(2007) *Basics of drafting Technology for schools and colleges*.

Bauchi League of Researchers in Nigeria (LRN).

Nnachi, R. O. (2007) *Advanced Psychology of learning and scientific Enquiries*. Enugu. John Jacob's Classic publishers Ltd.

Nnachi, R.O (2003) The Problems of Drop out Intellectual wastage among
Nworgu,B.G.(2006). *Educational research: basic issues and Methodology*.

Owerriwisdompublisherslimited.

Oakey, J.H (2007) *A short History of Engineering drawing*; Cambridge University Press Ltd.

Obi, C.A (2002). *Essentials of business*. Onitsha. Cape publishers international limited.

Ogbazi, J. N and Okpala, J (1994) *Writing Research Report: Guide for Researchers in Education. The Social Science and the Humanities*. Enugu. Prime Time Publishers.

Ogwo, B. A. (2004) *Functionality Vocational Education in Nigeria public Schools;Examining some Policy Paradigms*.Enugu.*The Academic Forum for the interdisciplinary Discuss (TAFID)*

Okhawere, P.Y.O (2005) *Entrepreneurship theory and practice*. Kontagora Unique Printing Press.

Okonkwo, E.N. (2009) *Entry-level skills Needed in Poultry Production by Senior Secondary school final year students of Agricultural Science in Aguata, Agricultural zone of Anambra State. M.Ed Thesis UNN*

Okorie,J.U(2001)*Vocational Industrial Education*.Bauchi League of Researchers in Nigeria (LRN).

Okoro, F.N (2006) Pg 152. *Journal of Home Economics Research*. Special Edition vol. 7 (2006)

Okoro,O.M92006)*Principles and Methods in Vocational and Technical Education*. Nsukka, University Trust Publishers.

Olabiya,O.S.et al (2009). *Managerial Skills and competencies Required by Trainees in vocational Training centres for Establishing Small and Medium scale Enterprises in Lagos State*.

Olagunju, Y. A. (2004) *Entrepreneurship of Small scale Business Enterprises Development in Nigeria*.Ibadan.University press Plc.

Olaitan, S.O (2003), *Understanding Curriculum*. Nsukka: Ndudin printing and publishing company.

Olaitan,S.O(2008).*Community-Based Financing of Development Projects*.

Nsukka: Excellent Press.

Olaitan,S.O.and Nwoke G.I(1989). *Practical Research Methods in Education*. Summa Educational Publishers.

Osuala E.C.(2004) *Principles and Methods of Business and Computer Education*. Enugu. Cheston Agency Ltd.

Osuala, E.C (1998) *Fundamentals of Nigerian Marketing*. Onitsha: Cape Publishers. Int. Ltd

Osuala,E.C(2002)*Principles and Methods of Business and Computer Education*. Nsukka. God jiksons publishers.

Osuala, E.C (2004) *Principles and Practices of Small Business Management in Nigeria*. Enugu. Cheston Agency Ltd.

Osuala,E.C(2004).*Foundations of Vocational Education*. Enugu. Chetson Publishers Agency, Limited.

- Osuala, E.C. (2004) *Principles and Practices of Small Business Management in Nigeria*. Nsukka Fulladu Company.
- Richard, W.B, Gary,W.R, and Larry,W.S. (1991) *Entrepreneurship: the spirit of adventure*. Canada. John Deyell Company.
- Shame S., (2003) *A general theory of entrepreneurship: the individual-opportunity nexus in New Horizons in Entrepreneurship Series*. Edward Elglar Publishing
- Stokes D, & WilsonN (2002) *Small Business Management &Entrepreneurship*. Pat Bond
- Timmons, J.A. and Spinelli, S. (2004) *New Venture CreationEntrepreneurship for the 21st Century*. 6thedition, McGraw-Hill (P.4)
- Usoro, A.D (2009) *Effects of Automated Technical Drawing ComputerAssisted Drafting (AUOTEDRACAD), Techniques on Students Academic achievement & Retention in Technical drawing* unpublished Ph.D Thesis UNN
- Uzodinma, C.U. (1991). *Resources Management in Vocational Technicaleducation: a study of technical and vocational educational education initiative in two local education authorities (LEA), Sheffield: unpublished Doctoral Thesis. Sheffield. City polytechnic.*
- Wasten, D. (1996). *Psychology: Mind Brain and Culture*: New York: John Wiley and sons, Inc.
- Wennekers, S. and Thurik R (1999) *Linking Entrepreneurship andzEconomic*, August, (1) pp. 27-55, 1999.

**DANCE PARTY: PROVIDING STUDENTS AN AVENUE TO CALM THEIR
EMOTION THROUGH BODY MOVEMENTS**

**¹NUR ZARITH MASYITAH SH BINTI ZALUDIH, ²NUR SOFI AISYAHTUL
FATIHAH, ³SHAHRIZUAN BIN SHAMSUL, ⁴NUR AFIQA AMANI MUHD SAFWAN
SAJANI, ⁵AMMAN HIDAYAT**

Keningau Vocational College, Psychology and Counselling Unit, Keningau, Malaysia

Abstract

As the younger generation is facing more concerning real-life problems stemming from various causes like climate change and economic crises, our youth is vulnerable to mental health problems. In fact, mental health has become a huge concern in many schools across the world which has resulted in initiatives taken by the education community to tackle this rising issue. A data collection related to mental health was conducted at Keningau Vocational College situated in Sabah, a Malaysian state, and the findings revealed that out of 831 students, 24% of them had thought about hurting themselves, 16% of them suffered severe anxiety and 12% felt very stressed. As a result of this, the school launched a mental health week as a way to assist students to cope with their personal issues. A part of this project was dance party where a group of participants performed a series of dance routine that was split into two parts. The first one was synchronized dance and the second one was free movement dance where they could in any way that they liked. It was discovered from the survey that the participants felt much calmer after the activity and they were able to form social bond among each other that helped to lift their spirit further. This activity could be incorporated into classroom in order to allow students the chance to express their emotion through physical activities.

Keywords: socioemotional learning, mental health, dance party

**THE MAIN GOAL IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IS THE
COMMUNICATIVE FORMATION AND DEVELOPMENT OF A FOREIGN
LANGUAGE**

AISHA SATIPBAY

Yessenov University (Kazakhstan), TESOL-2021,

Abstract

This work explores the methods that develop the oral speech of students in the English lesson, which is important in the prosperity of multilingual Kazakhstan. She researched the importance of teaching a foreign language and its features, methods of effective work on speech development. An explanation is given about the language, including in the course of teaching a foreign language, about the technology of dialogic learning. In the process of teaching a foreign language, secondary schools consider the following issues: a) learning to read b) learning to write c) learning to speak a foreign language; Ways of influencing students through various methods in teaching English; Lexical, grammatical, phonetic development of students depends on language training. Ways to increase students' interest in the subject of a foreign language. Relevance of the research work.

The president of the Republic of Kazakhstan N. A. Nazarbayev, speaking at the III Republican Congress of education and science workers, noted that one of the strategic tasks of reforming education is the education and upbringing of a creatively competitive, comprehensively developed individual who is fluent in three languages. The main role in this is played by the education system.

Special attention is paid to the education of an educated, creative person who can develop and improve himself in accordance with the needs of modern society. A. Baitursynov in his work "school data" wrote: ".....The school and the subject will become what the teacher is. That is, if the teacher is educated, he wants to get more children out of school. After all, first of all, the school needs a teacher who is educated, knows pedagogy, methodology, and can teach well."

In connection with the creation of the world information educational space, the acceleration of the process of global globalization, large-scale measures have begun to be carried out to modernize the education system of our sovereign country. With the change of times, the requirements for schools and methods of teaching and upbringing in them have changed.

The law of the Republic of Kazakhstan "on Education" provides for the tasks of further development of the education system as "the main task of the education system is to create the necessary conditions for education aimed at the formation and professional development of the individual on the basis of national and universal values, achievements of Science and practice, the introduction of new teaching technologies, informatization of education, access to international global communication networks".

The most important task of the education system in our country today is to bring the level of education of the younger generation to the international level through the transition to the National module of Education. Then the moment of getting rid of the old silo and starting a new path seems to be born to the teaching community. In this direction, teachers are faced with the

need to create favorable conditions for the development of the individual using new technologies of teaching and upbringing.

The main goal in teaching a foreign language is the communicative formation and development of a foreign language, its free assimilation. A foreign language is a source of socio-economic, scientific, technical and cultural development of society in accordance with the requirements of modern times. Now the level of methodology for teaching a foreign language is high. The language teaching uses an interactive approach, games, bilateral discussions, as well as information technology, the internet, and a computer.

The main symbol of great hope is that we will mark the threshold of the XXI century with the aim of developing education and science in the direction of innovative technologies. The future of the educated people will not be blurred, as it is necessary to provide the younger generation with a conscious, meaningful, moral education and education. In the course of the formation of Kazakhstan as an independent state, the systemic reform of Secondary Education is of great importance from a public point of view. One of the most important characteristics of the implementation of educational reform is the need to technologize the learning process at the present time.

The use of various new technologies in improving the quality of education in schools has entered into practice and gives results at the level. In the field of education in the country, democratization and humanization are now being implemented. English, along with the native language, improves not only the student's speech and general development, but also teaches him the culture of communication with the people around him. Improving the student's ability to speak a foreign language is the main goal of the content of education provided at school, in the process of communicating with the textbook and other students, the student learns all subjects. When we teach students a foreign language, we open the way for them to the culture of other peoples and to the world culture, we give them the opportunity to communicate with other peoples.

The role and importance of Education has increased since the Republic of Kazakhstan joined the World Association. The task of forming a highly cultured person of the XXI century poses new important problems for the school and society, which are necessary for the expansion of Education. In general secondary schools, the content of foreign languages is determined and the requirements for it are clarified. By teaching a foreign language along with native and Russian, the teacher not only improves students' listening comprehension, speaking, reading and writing skills, but also teaches them the culture of communication with the people around them. Improving the ability of students to speak a foreign language is the main goal of the entire content of education provided at school. Through a foreign language, students learn about the world, get acquainted with the culture and life of the country in which they study their language.

In order for students to communicate correctly in a foreign language, they must understand by listening to the spoken word the function of a foreign language is to prepare students to establish understanding, common vision with the people who speak the language they are learning, educate, educate and develop their personality, outlook on life. The content of knowledge on the subject of a foreign language includes topics, communication situations, texts, language materials; lexical, grammatical, phonetic, practical skills, manners of speech, general educational skills that implement the effectiveness of educational activities.

"A teacher is a teacher only when he continuously raises his knowledge. As soon as he stops learning and searching, his teaching will be destroyed" - says the wisdom of K. Ushinsky. Today's society makes new demands on both the level of qualification and the inner world of

the teacher, because today high expectations are expected from the generation of the XXI century. The main person in the school is the teacher, the main goal facing this teacher is to form a spiritually rich, comprehensively developed personality.

The role of mastering the language material in the correct competent speech of students in a foreign language is very great. Vocabulary work is carried out by performing various regular phrases, exercises with additional meaningful words, in addition to searching for new words found in the text. Although phonetic material, at first glance, does not seem to be needed for senior classes, it is important to remember in class some things such as the features of sound spelling, tone of voice, emphasis. All this increases the student's interest in the language and contributes to an impressive lesson.

With the achievement of independence, which our country has longed for over the years, a foreign language has also acquired the status of an interstate language. Now the expansion of the scope of the foreign language has become one of the urgent problems. In this regard, attention and attention to the subject of the English language in schools is growing from year to year, research work on effective methods and technologies of its teaching, and measures to introduce them into practice have been taken.

Conscious learning of the English language, making it a necessity at the level, is not a one-year problem, so one question that arises among professionals engaged in teaching English is: how to teach English to express their thoughts freely in oral and written form? What methods and technologies should be used to motivate the student?

In the field of Education, various technologies are being introduced, but the main requirement is to choose the necessary ones and use them effectively at each stage of the lesson. The problem is not the widespread use of technologies, the problem is the education of the individual to the result.

Despite the large number of innovative technologies, the variety of their types and methods, the elements of each technology are interconnected. Working with a computer also occupies a special place in English lessons. Teaching through modern technical means of training – telephone, television, tape recorder, multimedia room-requires a new approach to language acquisition activities, critical consideration of our achievements in this direction, differentiation and introduction of new achievements of Science and technology.

The main goal of the teacher in teaching a foreign language is to develop the language of students using various methods, improve their ability to speak, write.

Proper organization of language development paths is the main way to improve students' thinking, literacy. This issue is also directly related to the subject of the English language. The main goal of the discipline in this area is to bring schoolchildren to the point where they can speak and write in a foreign language. Along the way, the creative activity and business acumen of the teacher is greatly reflected.

The teacher will achieve the intended result only if he uses every minute of the lesson efficiently and correctly. To achieve this result, the teacher must be able to organize language development work at the proper level. What effective ways can it be carried out?

It is necessary to start the lesson using an effective method so that the child's game is translated into this lesson. One of these methods is dialogue. This method is, on the one hand, to practice the student's language in a foreign language, and on the other hand, to communicate directly with the student through dialogue. It is beneficial to use dialogue for students with average academic performance. Through dialogue, you can conduct various language development

activities by asking questions when communicating with the student in each lesson, mobilizing the entire class and focusing the attention of children on themselves.

During daily classes, you can use the following techniques for language development:

- language development through the dictionary;
- language development related to the text;
- language development through visual aids;
- language development through participation in circles and other activities.

Since the main purpose of English is to teach language to students, the main work is to teach words. The main basis of English lessons should be language development. Students' mastery of the correct use of phonetic, lexical, grammatical material and definitions, explanations in English, the ability to express their thoughts clearly and systematically freely depends on the correct organization and proper conduct of language development work.

The approaches to language development work are as follows:

1. conversion of grammatical tasks;
2. Organization of work with meaningful images;
3. divide students into groups and communicate among themselves;
4. continuing a given conversation on a specific topic;
5. preparation of small scenes;
6. working with the text.

Conclusion.

In connection with the creation of the world information educational space, the acceleration of the process of global globalization, large-scale measures have begun to be carried out to modernize the education system of our sovereign country. With the change of times, the requirements for schools and methods of teaching and upbringing in them have changed. The law of the Republic of Kazakhstan "on education" provides for the tasks of further development of the education system as "the main task of the education system is to create the necessary conditions for education aimed at the formation and professional development of the individual on the basis of values, achievements of Science and practice of the nation and humanity as a whole, the introduction of new teaching technologies, informatization of education, access to international global communication networks".

The school always strives to meet the requirements of society, and modern society needs people who can make decisions on their own. Dialogue is of great importance in education, the teacher makes direct contact with students, throws thoughts, asks questions of different levels.

Rather than forcibly educating the child, the most important goal is to awaken the child's desire for knowledge. Therefore, in order to awaken the child's desire to learn, in modern times, the teacher needs to be much sought after and work on the effective passage of the lesson. The quality of Education directly depends on the student's desire and interest in

knowledge. Here you can see the effectiveness of using active learning methods during the lesson.

The comprehensive use of new technologies and technical means in teaching English in the classroom facilitates many complex activities of the teacher and creates an opportunity for the

emergence of new approaches to this business. One such new path can include language teaching through the exploratory conversation of Mercer's dialogical teaching methodology.

Used literature:

- 1) journal "School of Kazakhstan". № 9 2009
- 2) K. U. Bitibaeva. Ways to engage students in scientific research work
- 3) journal "School of Kazakhstan" №11-12 2007
- 4) law of the Republic of Kazakhstan on education
- 5) Address of the president of the Republic of Kazakhstan N. A. Nazarbayev to the people of Kazakhstan
- 6) Sarsenova N. S. "effective ways to introduce new teaching technologies in advanced training of teaching staff" Almaty 2006

A HENNA DRAWING EXERCISE THROUGH PRINT PATTERNS

ASHLEY MAXLEEN¹, ROSMANIZA ROSLI², DIELAILA ELLYSA³, NAZIRAH
AFIQA⁴

^{1,2,3,4} Cosmetology Department, Keningau Vocational College, Sabah, Malaysia

Abstract

Henna Handprint is a teaching aid developed to train cosmetology students and novice beauticians to draw henna on hands. Henna is a form of body art and skin decoration that women often have for aesthetic appeal or traditional ceremonies like weddings. Majority of cosmetology students at vocational colleges tend to have difficulties mastering the henna drawing techniques which they are required to learn and excel in. Hence, this teaching aid was developed to help them practice their drawing skills repeatedly. An intervention was done on a group of students and the results were positive. There are several criteria that need to be considered in order to improve this teaching aid. However, there is a promising potential for it to be widely used in cosmetology classes for vocational college students as well as novice beauticians.

Keywords: henna, cosmetology, vocational

**USE OF E-WALLET AS AN EFFORT TOWARDS UMKM GO DIGITAL IN
BOOSTING NATIONAL ECONOMIC GROWTH**

**INA MARDIANA¹, HENDRI HERMAWAN ADINUGRAHA², M. ARIS SYAFTI³,
HAPPY SISTA DEVY⁴**

^{1,2,3,4}UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-1862-1758>

²ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8400-6933>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2966-6389>

Abstract

The use of digital platforms in UMKM should be balanced with payment systems via e-wallets. Along with current technological advances, transactions in the financial world are carried out not only using currency and demand deposits but can also use e-wallets. Payment via e-wallet is considered one of the most popular transaction methods today because transactions using e-wallets benefit from convenience, flexibility, and protection. Therefore, this study aims to determine the use of e-wallets as an effort towards UMKM Go Digital to boost national economic growth. This research uses the literature study method. The data sources for this research come from books, journals, and other literature related to the use of e-wallets in UMKM in Indonesia. This research shows that the use of e-wallets to make non-cash payments to UMKM is one of the right solutions to bring Indonesian UMKM towards going digital. Judging from some of the phenomena that have occurred, business actors interested in using e-wallets need to know some of the benefits of using these services, such as ease of transaction, assistance in bookkeeping of transactions, reaching a wider market share, and also increasing efficiency in transactions. Of the many benefits, UMKM has great potential to improve the economy in Indonesia. The rate of national economic growth can continue to increase if business actors start to switch to the realm of digitalization, because there are many benefits to be gained by using digital services.

Keywords: UMKM, Go Digital, and E-wallet

PELAKSANAAN OTONOMI DAERAH DI INDONESIA

Muhammad ZACKY¹, Jilma Dewi Ayu NINGTIYAS², Hendri Hermawan
ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIHAH⁵

^{1,2,3,4,5}UIN K.H. Abdurrahma Wahid Pekalongan, Indonesia

¹ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-3038-2764>

²ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0003-4366-5259>

³ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

The purpose of this study is to find out about the implementation of regional autonomy that occurs in a region. This research uses a systematic literature review method. The data sources for this research come from books, journals, and other literature related to the implementation of regional autonomy in a region. Analysis of research data using VOSviewer - Visualization of scientific landscapes. The State of Indonesia enforces Regional Autonomy in running its regional government. The Unitary State of the Republic of Indonesia has legal instruments that regulate local government according to the mandate of the 1945 Constitution, namely Law Number 32 of 2004 concerning Regional Government which is the main instrument in the administration of regional autonomy and (UU Number 32 of 2004) which clearly regulates the implementation of regional autonomy. areas such as development, health, education, and so on, as well as in terms of regional formation. In the regional autonomy system, there are terms that are very important in its implementation, namely decentralization, deconcentration, and co-administration. The purpose of placing authority in the implementation of regional autonomy is to increase people's welfare, equity and justice, democratization and respect for local culture and pay attention to regional potential and diversity.

Keywords: equity, otonomi, regional.

**THE ROLE OF BANGLADESH GOVERNMENT IN IMPLEMENTATION OF
RIGHT TO EDUCATION FOR UNDERPRIVILEGED CHILDREN: EMERGING
CHALLENGES AND PROSPECTS**

Assist. Prof. AMIR HOSSAIN

IBAIS University

Abstract

Education as a right, not as a charity has already passed the test of *opinio juris* (international law), the ambition of a new century is for this right to be found fully implemented in practice. Education is both a human right and a vital means of promoting peace and respect for human rights and fundamental freedom. The importance of this two-track makes the right to education something more than a ‘mere right’—the fundamental right to education. The violation of child rights is a common concern in Bangladesh. The children have basic rights to education, a balanced diet, health and nutrition, protection, participation, recreation, safe water, sanitation, and hygiene. Most of the children of Bangladesh are deprived of these basic rights. This project will examine the role of the Bangladesh Government in implementing the right to education in terms of three dimensions of policy-making (e.g., the process of formulation, the contents, and monitoring of implementation). This research project will offer a theoretical understanding of child poverty and educational exclusion, building on the empirical findings of the fieldwork carried out in two districts (e.g., Dhaka and Thakurgaon) of Bangladesh to develop the case study through addressing the questions, “Why do so many socio-economically underprivileged children tend to drop out from education, and why does Bangladesh Government fail to implement right to education? And how can emerging challenges be solved and children be motivated to go to school?” After exploring the challenges of childhood poverty and educational exclusion, the project will demonstrate how the emerging challenges can be mitigated. Based on this examination of the phenomenon, research findings will be translated into recommendations for policy and practice to implement the right to education for socio-economically underprivileged children in Bangladesh. These findings will include- ensuring quality education for underprivileged children, mismanagement of government allocations, and the impact of poverty and social decay, like drug addiction. This project will be primarily intended for international readers to familiarize them with some of the basics of Bangladesh education today and the emerging realities in recent times. Both rural and urban perspectives will be focused on dropout of education. This project will make use of the qualitative method. But, the quantitative method will not be chosen due to the limitation of time and scope. During the research, both primary and secondary materials of data will be used. The primary data will be collected from the study areas and the secondary ones from different relevant publications, dissertations, books, journals, articles, reports, government publications, existing rules and regulations, and different acts and internet. The methods of the interview as designed will be on the Semi-Structured Questionnaire, Focus Group Discussion (FGD), and Case Study. The National Plan for Action (NPA) and the National Education Plan (NEP) will have special dimensions in this research.

**BENEFITS OF FORMATIVE ASSESSMENTS IN THE HIGHER EDUCATION IN
BANGLADESH: AN EMPIRICAL STUDY**

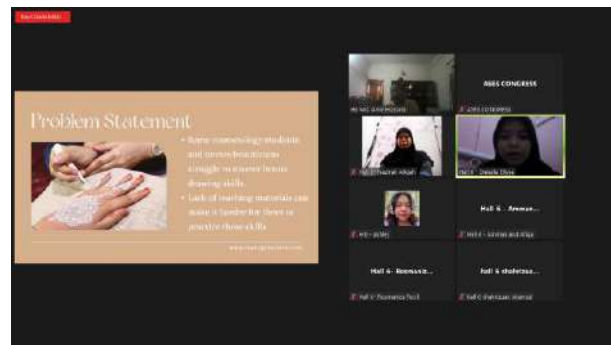
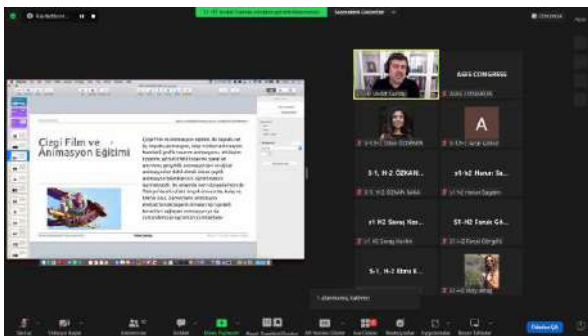
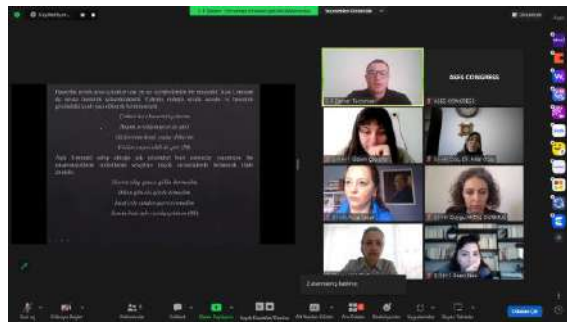
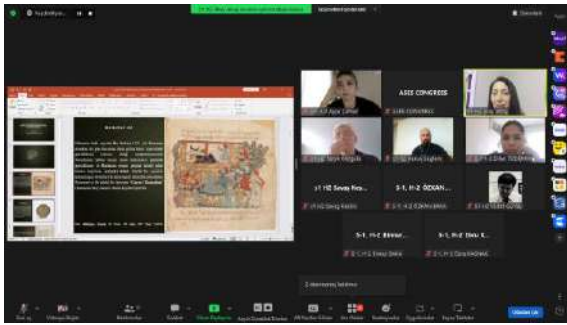
Assist. Prof. AMIR HOSSAIN

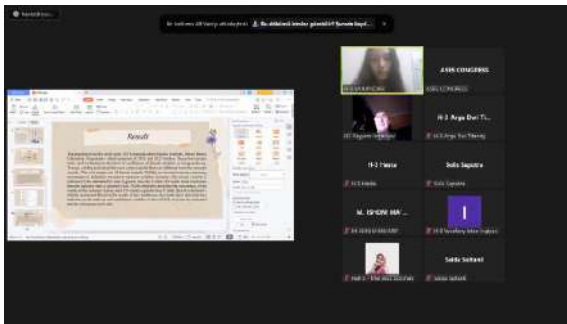
Department of English, IBAIS University

Uttara, Dhaka-1230, Bangladesh

Abstract

This paper would like to examine the formative assessment practices of teachers in English as a Second Language classrooms using a sociocultural theoretical framework. It would be conducted in higher education in Bangladesh. Using a quantitative method, this paper will motivate teachers' interviews and classroom observations to address a probable question: What individual and contextual factors are present in the formative assessment practices of participant teachers or students? Formative assessment is dealt with the concept of collecting evidence of students' thinking and learning based on this information and modifying teaching to fulfil the demands of students. This paper aims to identify activities and characterise knowledge and skills that teachers of English use in the formative assessment policy and practice. The paper will also investigate the relationship between students' metacognitive judgments of learning performance to inform formative assessment practices. Data would be analysed by identifying (i) formative assessment practice (ii) teachers' activities during formative assessment practices and (iii) teachers' knowledge and skills used during the activities. Findings will show teachers in English classrooms getting engaged in a variety of formative assessment techniques; successful implementation of their techniques would be influenced by their instructional style and students' attributes, like attendance, class participation, and students' academic or educational experiences. Findings will also indicate the central role of assessments in the context of Bangladesh that provide ample opportunity for teachers and students.

ASES V. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONFERENCE POSTER

**Vth INTERNATIONAL
SOCIAL SCIENCES CONFERENCE**

17-19
MARCH
2023 | **GAZIANTEP**

ONLINE AND FACE-TO-FACE
PARTICIPATION ALTERNATIVE.

ABSTRACT SUBMISSION
DEADLINE:
10 MARCH 2023

ases
CONGRESS

www.asescongress.com
asesosyal@gmail.com
0507 945 44 06
0850 474 30 06

26.03.2023

ISBN: 978-605-72042-8-8

ASES PUBLICATIONS – 2023©